

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік
Обліково-фінансовий факультет*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(4). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв – 2011

Науково-теоретичний журнал “Студентський науковий Вісник”
Миколаївського державного аграрного університету.

Редкол.: В.М.Ганганов (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2011.

Випуск 2(3). Частина 1 – 2011. – 472 с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економічної теорії та суспільних наук, проблем бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МДАУ. Протокол № 5 від 25.12.2009р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ: к.с.-г.н., доцент Ганганов В.М.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДКОЛЕГІЇ:

к.е.н, доцент Іваненко Т.Я.,

к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

к.е.н, доцент Бурковська А.В.,

к.е.н, доцент Вершиніна Л.М.,

к.т.н, доцент Іхсанов Ш.М.,

к.е.н. доцент Калюжна О.В.,

к.п.н., доцент Карацук Л.М.,

к.е.н. доцент Мельник І.О.,

к.е.н., доцент Пшениченко А.С.,

д.е.н., доцент Шебаніна О.В.

Адреса редколегії:

54010, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський державний аграрний університет, тел. 58-05-94

www.mdau.mk.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію
державний

КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський
аграрний університет

УКРАЇНОЗНАВСТВО

УДК 001.2(477):172.16

МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ ХВИЛЬОВИЙ – ПИСЬМЕННИК І ПАТРІОТ

В. В. Свідерський, студент

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Березовська Т. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У тезах аналізується боротьба української інтелігенції за відродження національної культури в 20-30 рр. ХХ ст. через призму творчості видатного українського письменника і культурного діяча Миколи Хвильового.

Ключові слова: українізація, національна ідея, література, публіцистика, патріотизм.

Актуальність проблеми. Сучасні суспільні, культурні та державні процеси в Україні викликають великий інтерес вчених до витоків, що повертають нас в добу 1920 – 1930-х років. Інтерес до вивчення сторінок вітчизняної історії, що десятиліттями замовчувались, викликаний також тим, що суспільно-політичні події 1920-30-х років серйозно вплинули на подальший розвиток українського суспільства. Тому дослідження долі української інтелігенції в умовах становлення тоталітарного режиму надає темі суспільної активності.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Тривалий час ім'я Михайла Хвильового знаходилося під забороною і лише з набуттям Української незалежності дослідники звернулися до вивчення життєдіяльності та аналізу творчості цього видатного письменника. Аналіз монографій Поступальського С.П., Утченко В. В., Хотиненко В. К., свідчить про високий рівень розробки теми і всебічне висвітлення проблематики. Серед наших земляків увагу до творчих здібностей М. Г. Хвильового виявила дослідниця В. А. Клименко, яка розкрила не лише літературний аспект діяльності письменника, але й висвітлила його громадсько-політичний світогляд.

Постановка завдання. Однією з найвидатніших постатей 20-х – початку 30-х років в культурному житті України був Микола Хвильовий. Він жив і творив у роки революції і громадянської війни, коли український народ переживав своє національне і культурне відродження, під час якого виростали нові кадри національної української інтелігенції.

Одним з найважливіших питань є висвітлення постаті М. Хвильового не лише як письменника, але й як громадського діяча, що стояв на патріотичних засадах.

Виклад основного матеріалу. Микола Григорович Хвильовий (справжнє прізвище Фітільов) народився 1 (13 за н. ст.) грудня 1893 р. в місті Тростянець на Харківщині (нині – Сумська область). Закінчив Богодухівську гімназію, з 1917 року почав займатись літературною та культурно-освітньою діяльністю. Найбільш відомими його творами є: «Вальдшнепи», «Камо грядеши», «Україна чи Малоросія?», «Загірна комуна» та ін.

Будучи мислителем-інтелігентом своєї доби, він намагався поєднати комуністичний світогляд з ідеєю національного визволення українського народу. М. Хвильовий одним з перших в українській літературі висунув ідеал європейської людини, громадянина, творця культурних, суспільних, політичних вартостей, закликав українців орієнтуватись на культурні процеси Європи.

Пізніше, повернувшись у Харків на початку 1922 року, М. Хвильовий починає активну літературну і суспільно-політичну роботу. У 1923-1925 роках разом з В. Сосюрою та В. Елланом-Блакитним активно працює в письменницькій організації «Гарт», друкуючи свої публіцистичні та художні твори. З 1925 року М. Хвильовий стає ідейним лідером Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ).

М. Хвильового можна вважати символом своєї доби. Дослідники називають його одночасно політиком, філософом, митцем-романтиком. У своїх пошуках він розривався між комунізмом і націоналізмом, що стало його особистою драмою, хоча віддзеркалювало настрої багатьох представників

тогочасної інтелігенції. Ця неординарність письменника також є, на наш погляд, причиною того, що він викликає стільки інтересу до себе і сьогодні.

Діяльність М. Хвильового набула свого розквіту в 20-ті роки, коли відбувався унікальний політичний, культурний і духовний процес, який мав назву «українізація». Серед основних питань, які стояли перед суспільством, було і таке: як, в яких напрямках повинна розвиватись українська культура?

На ці питання Микола Хвильовий відповідав спочатку літературними творами, потім публіцистикою. Однією з основних тем творчості Хвильового була проблема подолання комплексу меншовартості українців, провінційності недержавної нації. В його творах звучать мотиви апокаліпсичних видінь, жакливі картини майбутнього. Тобто те, що він не договорює в публіцистичних статтях, чітко проявляється в художніх творах.

У відомій дискусії 20-х років в українській літературі про подальші шляхи її розвитку центральною постаттю був Микола Хвильовий. Він відстоював необхідність самобутньої української літератури, захищав ідею орієнтування на європейський і світовий художній рівень. Кинувши в ході дискусії гасло «Геть від Москви» (в значенні – геть від орієнтації на російську літературну традицію), Хвильовий викликав на себе потужний вогонь критики не лише літературних, а й ідеологічних опонентів.

Тобто Україна, на думку письменника, – це самостійна держава, що об'єдналась в союз з іншими самостійними державами. Він писав, що українське суспільство є «червоним» лише в лапках, тому що тут залишається сильнішою не комуністична інтелігенція [1].

Проте, незважаючи на складний час, М. Хвильовий у 1928-30-х роках залишався найпопулярнішим серед українських письменників. Його ім'я називали після Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, В. Винниченка. Але українське відродження було приречене.

Усунення з керівництва Україною національно орієнтованих діячів, арешти друзів (зокрема, Михайла Ялового) поставили останню крапку щодо розуміння Хвильовим суті існуючого режиму. 13 травня 1933 року Микола

Хвильовий застрелився, залишивши листа до ЦК КП(б)У, в якому звинувачував партію в організації голоду, репресіях, нищенні української культури [2].

Отже, аналізуючи життя і діяльність видатного українського політичного і культурного діяча Миколи Григоровича Хвильового, можна засвідчити, що він був втіленням образу революціонера-мрійника, змальованого ним самим у відомому творі «Загірна комуна». Заплативши своїм життям за зрадливі ідеали комунізму, він оборонив перед історією не тільки свою особисту, але й національну гідність. Однак, навіть із мертвим, з ним багато десятиліть воювала державна пропаганда.

Сьогодні Микола Хвильовий повернувся в українську культуру. Але, на наш погляд, ще довго триватимуть суперечки навколо його творчості, оскільки Микола Хвильовий – буремний дух «розстріляного Відродження» в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко В. А. Символ українського національного відродження в історичній ретроспективі / В. А. Клименко // Наукові праці Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – Т. 54. – Миколаїв, 2008. – С. 58–63.
2. Поступальський С. П. Розстріляне відродження / С. П. Поступальський // К. Вища школа, 2009. – 217 с.
3. Утченко В. В. Заради майбутнього / В. В. Утченко // К. : Інформ-центр, 2010. – 307 с.

УДК 001.2(477):172.16

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕТНОСОЦІОЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

М.В. Шпунтова, студентка

*Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Березовська Т.В.
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті студентка викладає своє бачення подолання проблем, пов'язаних з економічними, етнологічними та соціальними кризовими явищами, притаманними розвитку будь-якої державної системи. Проблема розглядається через гуманітарну призму і концептуально зосереджується на земельному питанні.

Ключові слова: незалежність, реформування, земельна реформа, економічний потенціал, здобутки.

Актуальність проблеми. Напередодні 20-ї річниці незалежності України ми замислюємося над долею українського народу і української держави. У цьому зв'язку нагальним стає питання про здобутки та прорахунки молодій державі, а також роздуми щодо подолання кризових явищ в етносоціоекономічному розвитку України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню питання про шляхи подолання кризових явищ у розвитку Української держави присвячено велику кількість статей, як публіцистичних, так і наукових. У наукових розробках К. І. Левчука акцент робиться на розвитку і становленні громадського руху в Україні, що сприяв здобуттю Україною незалежності. За редагуванням академіка В. А. Смолія вийшов з друку «Альманах соціальної історії», в якому висвітлюється проблема соціально-економічних перетворень у країні. Дослідницька група під керівництвом Ю. Ф. Мельника вивчала і досліджувала питання земельної реформи в Україні в історичній ретроспективі.

Постановка завдання. Успіх нинішнього українського державотворення значною мірою залежить від того, чи зуміємо ми об'єктивно проаналізувати етносоціоекономічне становище в країні і спробувати дати відповідь на питання: які шляхи виходу з кризових явищ слід шукати? У чому причина наших невдач? Завдяки чому ми долаємо проблеми і даємо гідні відповіді на вимогу часу? З 2003 року Україна вступила у фазу економічного росту. Українці почали жити краще, зросла купівельна спроможність і попит, які підігрівали економіку зсередини, надаючи їй нові імпульси зростання. Збільшилася кількість бажаючих відкрити власну справу. Всесвітня економічна криза боляче вдарила по цьому процесу. Своє бачення проблеми я пропоную у цій статті.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина живучи у своїй країні цікавиться її минулим і переймається її майбутнім. Ми повинні з гордістю

цікавитися історією нашої славетної і нездоланної України. Як ми знаємо, що незважаючи на прийняття 16 липня 1990р. Декларацію про державний суверенітет, Україна продовжувала залишатися у складі, СРСР хоча з цього часу діяла самостійніше, сміливіше, менше озираючись на Москву. Упродовж короткого часу Верховна Рада УРСР ухвалила низку законів, які мали найважливіший характер проблемами економічної політики, державотворчого життя. Аналогічну діяльність розгорнули інші союзні республіки.

Але нарешті 24 серпня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Акт проголошення незалежності України. Але й тут Україну як завжди зустрічали негаразди. Згідно з чинним законодавством, питання про реалізацію права народу України на самовизначення виходило за межі компетенції Верховної Ради УРСР і мало вирішуватись лише всеукраїнським референдумом. Тому того самого дня, крім Акта проголошення незалежності України було прийнято й постанову Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України», якою, зокрема, передбачалося провести 1 грудня 1991 р. Всеукраїнський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України.

Референдум, який відбувся у визначений день, не залишив жодних сумнівів 90,32 % громадян, які брали в ньому участь, на питання бюлетеня відповіли: «Так, підтверджую».

Результати голосування ознаменувалися і ознаменували повноправне входження України до світового співтовариства вільних держав. Почалася хвиля дипломатичного визначення України як незалежної держави. Україна після прийняття незалежності почала самостійно відроджуватися. Почала по новому жити, розвиватися і досягати нових вершин. Почала розвивати свою економіку.

На сьогодні я студентка Миколаївського державного аграрного університету. Я вважаю, що в сучасному економічному розвитку України мають місце як негативні так і позитивні тенденції. Основними проблемами,

на мою думку, є реформування промисловості і сільського господарства, забезпечення стабільного зростання виробництва, припинення руйнації культури, науки і освіти, створення надійної системи соціального захисту, інтеграція у європейське і світове співтовариство.

На мою думку, Україна має значний економічний і науково – технічний потенціал, але нажаль, він використовується не на повну потужність. Більше того, останніми роками він відчутно знизився через кризу, яка призвела до спаду виробництва, закриття багатьох підприємств, не достатнього використання нової техніки і технології. З моєї точки зору, позитивні зрушення в економіці, які спостерігаються останнім часом, не дають підстав для тверджень, що Україна вибралася з кризи, хоч і вселяють певний оптимізм.

Пропозиції щодо вибору шляхів соціально – економічного розвитку України, подолання кризи, забезпечення добробуту народу виходять від різних суспільно-політичних сил. Проте головне, до того ж спільне у них одне – потрібні дієві реформи. Їхня ефективність повинна вимірюватись, насамперед, покращенням життя всього народу, а не окремих осіб. Отже, найпершим основоположним завданням, метою реформ має бути розв'язання соціальних проблем. Реформаторський курс в економіці буде вдалим, якщо його підтримає переважна більшість населення України, якщо кожен громадянин держави розглядатиме реформи як неминучу і вкрай потрібну справу.

Варто нарощувати і приводити в дію потенціал економічного зростання. Країна знаходиться на перехідному етапі. Її економіка і соціальна сфера ще не змогли відірватись повною мірою від старої системи, а нове їй позитивне приживається повільніше.

Висновки. Ринкові перетворення, як на мене, ще не достатні, хоча перші результати очевидні – щезли і недостача товарів. З'явився дефіцит грошей. Добре було б надати усім громадянам можливість чесною працею заробляти й звичайно одержувати платню. Але я з упевненістю можу сказати,

що в Україні основою перетворень може стати сільське господарство. Для його піднесення потрібна ефективна реформа, а не болісний тривалий процес псевдо-перетворень. Аграрна реформа дасть селянину землю і водночас багатство державі.

Економічне зростання України неможливе без стабільного курсу гривні. Зміцнення національної грошової одиниці становитиме серцевину позитивних наслідків реформ і буде запорукою їхнього успіху. Хочеться сподіватися, що Україна буде розквітати і піднімати свою економіку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левчук К. І. Громадські організації України : створення та кількість (1985-1996 рр.) / К. І. Левчук. – Вінниця : Едельвейс. К., 2009. – 320 с.
2. Мельник Ю. Ф. Сільське господарство України. Історична ретроспектива / Ю. Ф. Мельник – К. : Міністерство аграрної політики України, 2010. – 270 с.
3. Соціум. Альманах соціальної історії [гол. редактор В. Смолій]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2010. Вип. 9. – 404 с.

УДК 001.2(477):172.16

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ І ПРОСВІТИТЕЛЬ ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

Т. В. Асмолова, студентка

Науковий керівник: асистент Лукьяненко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкривається проблема формування світоглядних уявлень і переконань українського філософа Г. С. Сковороди в контексті історичної доби. Висвітлюється життєдіяльність і творчі студії філософа.

Ключові слова: байка, просвітництво, догмат, епістолярна спадщина.

Актуальність. Довготривала традиція інтерпретацій та реінтерпретацій ідей Григорія Сковороди засвідчує актуальність його спадщини в минулому і сучасному.

До образу Г. Сковороди дослідники здебільшого звертаються в часи втрати моральних орієнтирів, часи зневіри та кризи. А оскільки подібні явища притаманні будь-якому суспільству в його постійному розвитку, то й

образ Сковороди залишається актуальним в континуумі духовної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Творчості та життєдіяльності Г. С. Сковороди присвятили свої наукові розвідки такі дослідники, як О. Астаф'єв, О. Матвієнко, В. Шевчук. Аналіз образу мислителя у художніх та публіцистичних творах є достатньо однобічним, у той час, як творчий шлях філософа розкрито достатньо повно.

Постановка завдання. На сьогодні існує нагальна проблема висвітлення цілісного образу Г. Сковороди, бо кожна доба репрезентувала його відповідно до своєї історичної сутності та ідеологічних засад. Основне завдання моєї роботи обґрунтувати феноменальність особистості Г. Сковороди, підкреслити унікальність його таланту філософа й письменника.

Виклад основного матеріалу. Григорій Савич Сковорода народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухи Лубенського полку на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака. В 1734-1753 рр. з перервами навчався в Києво-Могилянській академії. Протягом кількох років (1741-1744) обдарований юнак був співаком придворної капели в Петербурзі. Залишивши капелу, Сковорода знов повернувся до навчання в академії. А в 1745 році з місією генерала Вишневського виїхав до Угорщини в місто Токай, де перебував до 1750 року. У 1751р. деякий час викладав поетику в Переяславській семінарії.

У своєму курсі лекцій він пропагував думки, які суперечили офіційно-догматичному погляду на поезію. Сковорода рішуче відкинув вимогу наставників семінарії дотримуватися існуючої традиції, заявивши єпископу Н. Срібницькому: «Одна справа пастуша сопілка, інша – пастирський жезл». Після цього Сковороді довелося залишити семінарію, і він востаннє повернувся до академії. Як здібного вихованця митрополит Тимофій Щербицький у 1753 році рекомендував його домашнім учителем сина багатого поміщика Степана Томари. Не бажаючи терпіти образи в родині Томари, через рік Сковорода залишив це місце і здійснив подорож до Москви. Майже рік він провів у Троїце-Сергіївській лаврі, поповнюючи свої знання в її бібліотеці. Після повернення на Україну Сковорода знову посідає

місце домашнього вчителя. На цей раз у маєтку С. Томари він перебував до 1758р. Тут почалася його літературна творчість. У Коврях він написав перші вірші, згодом включені до збірника «Сад божественних пісень». Подальше життя мислителя пов'язане із Слобожанщиною. Протягом кількох років Сковорода обіймав посаду викладача в Харківському колегіумі, де в 1759-60 навчальному році викладав поетику, а потім – курс синтаксису та грецької мови.

У колегіумі Сковорода познайомився з учнем М. Ковалінським, з яким підтримував дружні зв'язки впродовж усього подальшого життя. Це спілкування мало творчим наслідком багату латинську епістолярну спадщину Сковороди. Ковалінському українська культура завдячує тим, що він склав першу біографію свого вчителя.

Через вільнодумство і розбіжність у переконаннях з наставниками колегіуму та через наклепи Сковорода був змушений залишити улюблену педагогічну роботу. В 1768р. його запросили викладати курс етики у додаткових класах при Харківському колегіумі. Та оскільки просвітительська концепція моралі Сковороди суперечила офіційним догмам, його звільнили з посади.

У шістдесятих роках, працюючи викладачем у Харківському колегіумі, Сковорода написав багато віршів старокнижною українською та латинською мовами. Тоді ж були створені прозові байки, об'єднані в цикл «Байки Харківські» та окремі віршові – «Талес і Баба», «Байка про Козеня та Вовка-флейтиста», – вміщені у трактат «Алфавіт, або Буквар миру».

Останні понад 25 років життя Сковорода провів у мандрах Слобожанською Україною, що давало письменнику-мислителю багатий матеріал для творчості. Саме в цей період були створені його основні філософські твори – трактати, діалоги, притчі. З написаних у різний час віршів він уклав збірник «Сад божественних пісень». Створені частково в 60-ті, частково у 70-ті роки байки у 1774 році були об'єднані в збірник «Байки Харьковскія».

Помер Сковорода 9 листопада 1794 року в селі Іванівка на Харківщині (нині с.Сковородинівка Золочівського району).

Діяльність Сковороди припадає на другу половину XVIIIст., коли українська культура була фактично заборонена російськими імператорами (Петром I та Катериною II), а нащадки тих, хто брав участь у визвольній війні на чолі з Богданом Хмельницьким, переродились у «новоспечених» дворян.

Григорій Савич же, як відомо, не мав ні маєтків, ні навіть прагнення до такого роду переродження. Пропозиції чернечого постригу мислитель відкидав, оскільки, надівши чернечу рясу, він не зміг би вільно жити, а тим більше вільно мислити.

Повертаючись до способу життя Сковороди, а точніше до його оцінки, слід зазначити, що в цьому випадку він не був оригіналом. Адже традиція мандрівних дяків відома українцям ще з XVIIст. І аналогію з цією традицією беззаперечно можемо провести. Але для Сковороди мандри – це своєрідний засіб пізнання себе самого, що є ключем до розуміння людини взагалі. Адже мандруючи, як слушно зазначає Ю. Барабаш, він отримував унікальну можливість звільнитися від всього другорядного, мінливого, важливого лише в побуті, повсякденному житті. Крім того, на тлі тогочасного культурного збідніння Сковорода зі своїми філософськими поглядами, що переходять у площину морально-етичну, є завершальною ланкою культури середньовіччя.

Його концепція щасливого життя не виникає на порожньому місці, а має своїм підґрунтям праці авторитетних авторів античності – давньогрецьких і давньоримських. Як один з кращих «спудеїв» Києво-Могилянської академії був знайомий із працями Сократа, Платона, Піфагора, Епікура, Еврипіда, а серед давньоримських авторів біограф Сковороди М.Ковалінський в якості «улюблених» виділяє Цицерона та Гораці. Саме від давніх авторів він проводить лінію «Внеми себе...», як єдиний можливий шлях до знаходження свого щастя.

Не хутє Григорій Савич і давньоукраїнською традицією попередніх часів. Діалогічна форма його творів нагадує одночасно твори античних

мислителів й твори Феофана Прокоповича. Можемо провести паралелі й між пантеїзмом Сковороди й Кирила Транквіліона-Ставровецького, який, як зазначає Валерій Шевчук, «...також вів мандрівне життя і був поетом, склавши поетичну книгу «Перло многоцінне», так само вивищував культ розуму, написавши йому поетичний гімн («Про премудрість»), і своїми філософськими творами вийшов за межі християнської догматики, насилаючи на себе громи й прокляття...». І. Іваньо також відзначає близькість етичних поглядів М. Козачинського, Г. Кониського і вчення Сковороди щодо позитивного ставлення до етики Епікура, у твердженні про можливість досягнення людиною земного щастя у «спорідненій праці».

Висновок. Таким чином, Г. Сковорода як особистість і мислитель формується під впливом як античних філософів, так і своїх українських попередників. Розвиваючись й оформлюючись у систему під впливом багатьох чинників, філософія Сковороди набуває певних суперечливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю. Я. «Знаю человека...» Григорий Сковорода : Поэзия. Философия. Жизнь / Ю. Я. Барабаш. – М. : Худож. лит., 1989. – 335 с.
2. Компан О. На шляху у світове та вічне / О. Компан // Вітчизна. – 1984. – № 11. – С. 181-187.
3. Матвієнко С. Опосередковане зізнання: Віктор Петров та його «Особа сковороди» / С. Матвієнко // Слово і час. – 2002. – № 10. – С. 54-60.
4. Шевчук В. О. Пізнаний і непізнаний Сфінкс : Григорій Сковорода сучасними очима : [розмисли] / В. О. Шевчук. – К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. – 528 с.

ІНФОРМАТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ

УДК 631.11:657:004.78

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І.І. Бендерська, студентка

Науковий керівник: асистент Рогоцова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто теоретичні основи системи облікової інформації в умовах комп'ютеризації на сільськогосподарських підприємствах. Наведено рекомендації щодо удосконалення бухгалтерських комп'ютерних систем на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформаційні системи, комп'ютерні системи, комп'ютерні технології, облікова інформація.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день бухгалтерський облік характеризується обробкою великого обсягу інформації, яка потрібна не тільки для функціонування бухгалтерського апарату, а й для ефективного прийняття управлінських рішень. Саме тому оперативність надходження облікової інформації та її достовірність є одними з головних факторів ефективної діяльності підприємства.

Удосконалення бухгалтерського обліку має передбачати розв'язання, таких завдань, як поліпшення контролю та аналізу одержаних даних, забезпечення більш досконалих форм документів, збільшення оперативності одержаних даних тощо. Впровадження комп'ютеризації дозволяє ефективно вирішити ці завдання.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичними, методологічними та методичними основами побудови системи облікової інформації в умовах комп'ютеризації займалися такі вчені, як М.Т. Барановський, Л.Я. Бернстайн, Ф.Ф. Бутинець, М. Вебер, А.М. Герасимович, М.Я. Дем'яненко, П.О. Додонов, В.П. Завгородній, С.В. Івахненко, К.Е. Каллас, Г.Г. Кірейцев, М.М. Коцупатрий, М.Ф. Кропивко, Б. Нідлз,

М.Ф. Огійчук, Ю.І. Осадчий, В.Ф. Палій, Н.Л. Правдюк, Р.С. Рашитов, В.С. Рожнов, С.І. Синяк, Я.В. Соколов, В. Стібіц, М.Г. Чумаченко та інші.

Проте висвітлення методологічних і практичних аспектів побудови системи облікової інформації в умовах комп'ютеризації, особливо в сільськогосподарських підприємствах, є недостатнім. Найбільш вагомий внесок у дослідження у дослідження даного питання зробили Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, С.В. Івахненко, М.Ф. Кропивко, П.Т. Саблук та деякі інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є опрацювання теоретичних основ і розробка практичних рекомендацій щодо формування й удосконалення системи облікової інформації в сільськогосподарських підприємствах в умовах комп'ютеризації.

Виклад основного матеріалу. Облікова інформація є головною складовою економічної інформації, що характеризується великим обсягом і різноманітністю. Облікова інформація потребує збору, передачі, реєстрації, обробки, аналізу, зберігання, що в сукупності має вигляд облікової інформаційної системи. Тому виникає потреба в чіткій структуризації системи облікової інформації. Особливої актуальності це питання набуває в умовах комп'ютеризації.

При впровадженні автоматизованих інформаційних систем в бухгалтерській облік досить часто відбувається просте поєднання вже існуючої (традиційної) системи ведення бухгалтерського обліку з комп'ютерними технологіями, хоча впровадження сучасних комп'ютерних технологій дає змогу значно розширити межі інформаційних систем бухгалтерського обліку, трансформуючи їх у нові комп'ютерні системи бухгалтерського обліку з розвинутими функціями оперативності, контролю, аналізу та можливостями для розвитку [1, с. 172-173].

На протязі тривалого часу в бухгалтерському обліку склалося багато різних форм, розвиток яких передбачав три основні цілі: необхідність більш широкого розподілу праці між окремими обліковими працівниками,

підвищення ефективності ведення синтетичного обліку (при цьому значно менше уваги приділялося веденню аналітичного обліку) та поліпшення оперативності одержання даних бухгалтерського обліку.

Застосування комп'ютерних технологій на сільськогосподарських підприємствах дозволило вирішити проблеми по покращенню ефективності аналітичного обліку та проблеми оперативності одержання комп'ютеризованих даних бухгалтерського обліку. Проте питання зниження трудомісткості праці вирішувалося лише частково, оскільки більшість первинних операцій виконувалася ручним способом.

Розвиток комп'ютерних форм обліку для сільськогосподарських підприємств відбувався поетапно разом із здешевленням і збільшенням потужностей електронно-обчислювальних машин. Серед сучасних комп'ютерних форм обліку особливо слід виділити архівно-комп'ютерну та комп'ютерно-комунікаційну. У кожній з цих комп'ютерних форм обліку є багато спільних і відмінних рис, певних переваг і недоліків. Основним їх недоліком є застосування різних підходів до побудови обліку в умовах комп'ютеризації, і це може ускладнювати внесення змін у підсистемах бухгалтерської комп'ютерної системи, що виникають при її впровадженні на конкретному сільськогосподарському підприємстві.

В умовах комп'ютеризації форму обліку слід розглядати з двох позицій: як підсистему системи бухгалтерського обліку, що при комп'ютеризації має вигляд алгоритму роботи бухгалтерської програми та як зовнішній вигляд системи, тобто структуру побудови бухгалтерської комп'ютерної системи. Таке розмежування дозволяє сформувати загальну форму обліку, як структуру бухгалтерської комп'ютерної системи, помістивши частину її складових в алгоритм роботи бухгалтерського програмного забезпечення. Це стосується облікових реєстрів та нормативно-довідкової інформації, які при комп'ютеризації трансформуються з матеріального носія в електронний і мають вигляд впорядкованого набору даних, створюючи електронну базу даних [1, с. 172-173].

Проте в умовах застосування комп'ютерів змінилося традиційне розуміння самого поняття реєстр бухгалтерського обліку. При паперових формах бухгалтерського обліку система відображення облікових даних у реєстрах бухгалтерського обліку об'єднана із системою їхнього узагальнення і повністю залежить від неї. Якщо при безкомп'ютерному способі обробки бухгалтерських даних під реєстром бухгалтерського обліку розуміють засіб, призначений для фіксації, накопичення, систематизації, узагальнення і відображення облікової інформації, то в умовах комп'ютеризації бухгалтерського обліку стадія відображення облікової інформації, тобто надання систематизованих облікових даних у зручному для користувача вигляді, як правило, є самостійним процесом, який не пов'язаний із стадіями накопичення, узагальнення та систематизації.

Накопичення, систематизація й узагальнення облікової інформації в умовах застосування сучасної обчислювальної техніки здійснюються в автоматичному режимі. Первинна бухгалтерська інформація накопичується в базі даних комп'ютерної системи, а узагальнюється і систематизується на рахунках, котрі представлені окремими комірками пам'яті комп'ютера і є ідеальними, з погляду теорії бухгалтерського обліку, носіями ознак її групування. Побудова структури комп'ютерних баз даних може бути найрізноманітнішою, а табличний принцип, за яким будуються паперові реєстри, не єдиний при побудові комп'ютерних баз даних. Баз даних є також ієрархічні, сітьові, реляційні [2, с. 4-5].

При комп'ютеризованому обліку будь-який матеріальний носій даних бухгалтерського обліку з теоретичного погляду можна розглядати як реєстр, а отже, будь-які електронні носії, за допомогою яких накопичується облікова інформація, можна вважати реєстрами обліку. Щодо традиційних паперових облікових реєстрів, то можна погодитися з думкою проф. Д.В. Чистова, що при комп'ютеризованому обліку їхнє призначення та зміст принципово змінюються: із засобів узагальнення і групування інформації вони перетворюються на вихідні форми аналітичної спрямованості [3].

Бухгалтерська комп'ютерна система дозволяє виявити переваги децентралізованої форми побудови облікового апарату саме для сільськогосподарських підприємств. За рахунок створення розгалуженої комп'ютерної мережі між працівниками облікового апарату вдається збільшити оперативність надходження первинної інформації та її обробки незалежно від віддаленості підрозділів підприємства. Завдяки цьому підвищується оперативність управління та ефективність контролю, досягається раціональний поділ праці між працівниками облікового апарату.

На сьогодні в Україні існує безліч бухгалтерських комп'ютерних систем для сільськогосподарських підприємств серед яких можна виділити:

1. Для малих підприємств програми на базі "1С:Підприємство" ("МКМ: Фермер", "МІКСТ: Невелике сільськогосподарське підприємство"), але й вони є мало поширеними.

2. Для середніх сільськогосподарських підприємств програми на базі "1С:Підприємство" ("Кварц: Конфігурація для сільськогосподарських підприємств", "МІКСТ: Сільськогосподарське підприємство", "ІН-АГРО: Конфігурація для підприємств агропромислового комплексу України"), на базі "Акцент", на базі "БАС підприємство" ("БАС – сільгосппідприємство"). Найбільш розповсюдженою є "Кварц: Конфігурація для сільськогосподарських підприємств".

3. Для великих сільськогосподарських підприємств існують мережеві програми й автоматизовані системи управління підприємством. Серед найбільш доступних програм слід виділити мережеву версію програми для "1С:Підприємство" („Кварц: Конфігурація для сільськогосподарських підприємств України 2.0."), програми „X-DOOR” „Парус-Підприємство”, „БЭСТ-ПРО” тощо [4, с. 240-243].

Основними шляхами удосконалення бухгалтерської комп'ютерної системи в сільськогосподарських підприємствах повинні бути: розробка законодавчо-нормативної бази, забезпечення пільгами сільськогосподарські підприємства при впровадженні бухгалтерської комп'ютерної системи,

підтримка навчальних закладів, особливо в питаннях забезпечення необхідним програмним та технічним забезпеченням тощо.

Незважаючи на такий великий вибір бухгалтерських програм для сільськогосподарських підприємств, вони мало розповсюджені. Основними причинами цього є недосконалість самих програм, слабка обізнаність потенційних користувачів з їх перевагами, мала підтримка з боку розробників програм тощо.

Висновки. Отже запровадження в для бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах бухгалтерської комп'ютерної системи призведе до змін в структурі облікового апарату та в обов'язках працівників. Впровадження бухгалтерських комп'ютерних систем дозволить не лише спростити процедуру обліку а значно зменшить витрати часу працівників на виконання тих чи інших операцій. Створення та використання комп'ютерної системи бухгалтерського обліку сприяє не лише прискоренню процесу обробки інформації на сільськогосподарських підприємствах, а й суттєво покращує його організацію. Така можливість зумовлена тим, що комп'ютерний спосіб обробки облікової інформації вимагає формального та чіткого опису облікових процедур у вигляді алгоритмів, що в свою чергу призводить до впорядкування порядку виконання обов'язків працівниками бухгалтерської служби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколашин А.О. Особливості комп'ютеризації бухгалтерського обліку в сільському господарстві: 36. наук. праць Подільської держ. аграр.-техн. акад./ За ред. проф. М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський, 2002. - №10. - С. 172-173.
2. Васильків Н.М. Опорний конспект лекцій з дисципліни “Ефективність інформаційних систем” з освітньо-кваліфікаційного рівня “Спеціаліст” для спеціальності “Економічна кібернетика” [Електронний ресурс]. – Тернопіль: Економічна думка, 2005.– 98 с.– с.4-5– Режим доступу: <http://www.library.tane.edu.ua>
3. Манилова О.М. Упровадження програмного забезпечення обліку і контролю / О.М. Манилова [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://ev.nuos.edu.ua/>
4. Ніколашин А.О. Характеристика сучасних комп'ютерних форм обліку: Збірник наукових праць Подільського держ. аграр.-техн. ун-ту / За ред. проф. М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський, 2006. – № 14. – Т. 2. – С. 240-243.

УДК 004.4:657.1

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В ОБЛІКУ

*Л.Г.Побережний, студентка
Науковий керівник: асистент Рогачова С.А.
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті розглянуто сутність та необхідність використання інформаційних технологій та систем в бухгалтерському обліку.

Ключові слова: інформаційна система, автоматизація обліку, комп'ютерні системи бухгалтерського обліку, програмне забезпечення.

Актуальність проблеми. Швидкий темп розвитку економіки спричинив зростання інформаційного навантаження на управлінський персонал, що призвело до широко впровадження та використання автоматизованих систем обліку, які значно полегшують виконання поставлених завдань. Для удосконалення управління підприємством необхідно використовувати нові методи і сучасні технічні засоби побудови різних інформаційних систем, які відповідають сучасному стану науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням теоретичних, методологічних аспектів розвитку та впровадження комп'ютерних інформаційних систем на підприємстві займалися такі вчені: Є.Л. Шуремов, С.В. Івахненко, М.Т. Барановський, Ф.Ф. Бутинець, В. Шайгородський, А.І. Савченко, В.І. Белошапка, В. Новоженев, О. Гребешкова, А. Дацюка, А. Дегтяра, В. Перебийноса, А. Світличної, Р. Штифанича, Л. Зіміна, В. Вуль, Л. Колодяжна та інші.

Постановка завдання. Одним з найважливіших завдань запровадження та використання автоматизованих систем в обліку є подальший розвиток і вдосконалення інформаційних систем підприємств із використанням нових засобів управління та сучасних технічних засобів. Відповідно до цього має змінитися роль бухгалтерського обліку, а отже, методологічні та методичні його аспекти потребуватимуть коригування. Бухгалтерський облік і бухгалтерська інформація в умовах автоматизованої системи обробки

інформації використовуються значно ширше, ніж у разі ручної обробки даних, тому метою статті є визначення місця та ролі в системі управління інформаційних технологій та систем обліку.

Виклад основного матеріалу. Однією із функцій суспільного середовища як і будь-якої іншої системи є отримання й оброблення інформації та формування на її основі управлінських рішень, які шляхом самоорганізації визначають існування та подальший розвиток такої системи. Науково-технічна революція створює сприятливі умови для розвитку суспільства, проте яким чином буде використовуватися досягнення науки й техніки залежить від конкретної соціально-економічної підсистеми суспільства, внаслідок чого може проявлятися дисгармонія та диспропорція між ступенем науково-технічного розвитку як окремих національних суспільств, так і різноманітних сфер людської діяльності в межах суспільства. Для недопущення інформаційної нерівності в Україні був прийнятий Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». Провідну роль в науково-технічному розвитку відводиться системі обліку та інформаційним технологіям.

Характерними особливостями сучасного стану автоматизації обліку є те, що:

- автоматизація здійснюється локально і як складова інтегрованих систем автоматизації управління підприємствами;
- рівень автоматизації обробки облікової інформації найвищий порівняно з рівнем автоматизації обробки інформації інших функцій управління;
- успішність впровадження значно вища порівняно з іншими підсистемами управління [1].

Комп'ютерні системи бухгалтерського обліку (КСБО) пройшли великий історичний шлях становлення й розвитку. Вони змінювалися паралельно зі змінами інформаційних технологій, програмних і технічних

засобів оброблення інформації, методів і засобів розроблення, концепції побудови ІС.

Ринок КСБО розпочав формуватися з кінця 80-х років. Сьогодні існує велика кількість різноманітних програмних засобів автоматизації бухгалтерського обліку: від засобів автоматизації локальної задачі бухгалтерського обліку до повнофункціональної КСБО в складі ІС підприємства.

Економічна ефективність інформаційних систем обліку досягається в керуючій системі управління суб'єктів господарювання за рахунок зменшення трудових витрат на виконання обліку як функції управління - прямий ефект та в керованій – за рахунок економічних наслідків виконання рішень, прийнятих завдяки використанню відповідної облікової інформації - непрямий ефект. Успішне використання великою кількістю підприємств систем «1С: Бухгалтерія» свідчить про здатність цих систем забезпечити своєчасність і достовірність облікової інформації для прийняття управлінських рішень підприємствами та установами. Саме ці характеристики систем обліку є найважливішими для отримання непрямого економічного ефекту. Однак, використання бухгалтерських систем в автономному режимі обмежує можливості підвищення ефективності управління, оскільки дану ефективність можна досягти шляхом удосконалення методології та організації самого процесу обліку, підвищення його контрольних властивостей, а також за рахунок повнішого задоволення потреб управління в необхідній інформації [5].

Здійснення управлінських рішень у процесі господарської діяльності відбувається на трьох рівнях: стратегічному, тактичному і оперативному. Кожний з цих рівнів потребує відповідного інформаційного забезпечення, яке в умовах автоматизації діяльності підприємства реалізується засобами інформаційних технологій в обліку. Прийняття стратегічних рішень забезпечується інформаційними технологіями в стратегічних напрямках обліку, тактичних – інформаційними технологіями у фінансовому обліку, а

оперативних – інформаційними технологіями в управлінському обліку. Необхідність такого умовного виділення підсистем обліку в рамках системи обліку вказується потребою управління в різносторонній обліковій інформації.

На основі управлінського (оперативного обліку) та фінансового обліку, здійснення яких можливе без участі людини, відбувається й повністю автоматизований аналіз, що являє собою реалізований програмними засобами математичний механізм аналітичної обробки підсумкової інформації. Після повної автоматизації аналізу показників обліку теоретично стає можливим здійснення коригування відхилень від плану без участі людини і повернення підконтрольного об'єкта в стан рівноваги.

Повністю автоматизованим в даний час може бути лише оперативне управління на основі управлінського та фінансового обліку (на короткий період часу). Прийняття оперативних управлінських рішень призводить до очікуваних і прогнозованих результатів. Економічні наслідки у разі неправильних управлінських рішень оперативного характеру в значній мірі не впливають на кінцевий фінансовий результат. А це з економічної точки зору підтверджує можливість повної автоматизації прийняття оперативних управлінських рішень на основі інформаційних технологій в управлінському та фінансовому обліку [3].

Застосування комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів. Організація бухгалтерського обліку в умовах його комп'ютеризації залежить у першу чергу від реалізованого на відповідних технічних засобах програмного забезпечення.

Для того, щоб не помилитись у виборі програми, необхідно зробити порівняльний аналіз програм, які є на ринку. Для порівняння можливостей наявних програмних продуктів потрібно провести їх класифікацію.

Програми бухгалтерського обліку відповідно класифікують:

- міні-бухгалтерія – програми призначені для використання одним чи

декількома працівниками в бухгалтеріях невеликих підприємств, реалізують функції ведення синтетичного і підсумкового аналітичного обліку. Наприклад, «Инфин-бухгалтерия», «Фінансист»;

- універсальні бухгалтерські системи (міді-бухгалтерія) – програмні продукти, орієнтовані на бухгалтерії малих та середніх за розмірами підприємств, які в спрощеному варіанті забезпечують ведення всіх ділянок обліку. Наприклад, «1С: Бухгалтерия 8.2», «Дебет Плюс»;

- локальні автоматизовані робочі місця (АРМ) - програми, призначені для обліку праці та заробітної плати, основних засобів, товарно-матеріальних цінностей тощо. Наприклад, «1С:Расчёт», АРМ «Зарплата»;

- комплекси пов'язаних АРМ - орієнтовані на використання в бухгалтеріях великою з чисельністю працівників при чіткому розподілі функцій між ними і закріпленні окремих ділянок обліку. Наприклад, «Парус», «Комплексная система бухгалтерского учёта»;

- управлінські системи - входять функціонально повні системи організаційного управління з елементами бухгалтерського обліку, планування, діловодства, а також з модулями прийняття рішень і деякими іншими. Наприклад, «Галактика», «ФІНЕКО».

Введення в практику автоматизованих інтегрованих систем обліку дає можливість комплексно вирішувати завдання не лише з обліку, але й щодо контролю, аналізу та аудиту. За допомогою таких систем можна здійснювати оцінку фактичного стану підприємства, а також прогнозувати і моделювати управлінські рішення [2].

Сучасна автоматизована система обліку будується на основі новітніх засобів обчислювальної техніки і повинна забезпечувати:

- повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів;
- виконання контрольних та аудиторських завдань з метою одержання необхідної інформації про наявні відхилення;
- одержання комп'ютерних управлінських рішень;

- здійснення аналізу та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства [4].

Висновок. Отже, запровадження, використання та модернізація інформаційних систем та технологій в обліку дає можливість ефективно використовувати робочий час, вирішувати всі поставлені задачі та приймати раціональні управлінські рішення.

Інформаційна система обліку має органічно вливатися в загальну систему управління підприємством, характеризуватися взаємоузгодженістю між комплексами задач і задачами та іншими інформаційними системами підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. / С.В. Івахненко – К. : Знання. 2006. – 350с.
2. Литвин І.С. Інформаційні технології в економіці: Навч. посібник./ І.С. Литвин – Т. : Економічна думка, 2001. – 296 с.
3. Місюров А.В. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. Посібник / А.В. Місюров – Харків: ХНАМГ, 2007. – 80 с.
4. Ситник В.Ф. Основи інформаційних систем / В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська. – К. : КНЕУ, 1997. – 245 с.
5. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу / В.В. Сопко, В.П. Загородний – К. : КНЕУ, 1999. – 223 с.

УДК 004.9:657

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМ «1С: БУХГАЛТЕРІЯ» ТА «ПАРУС - БУХГАЛТЕРІЯ»

О. В. Рафальська, студентка
Науковий керівник: асистент Рогачова С. А.
Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто найпоширеніші програми автоматизації бухгалтерського обліку. Визначено місце програмного забезпечення в системі обліку. Проведено порівняльну характеристику програм «1С: БУХГАЛТЕРІЯ» ТА «ПАРУС - БУХГАЛТЕРІЯ».

Ключові слова: автоматизація обліку, інформаційні системи, програмне забезпечення, платформа, версія, комп'ютеризація.

Актуальність проблеми. Сьогодні неможливо уявити жодне підприємство без використання інформаційних систем. Вони проникли абсолютно в усі сфери діяльності кожної установи, підприємства, організації від процесу організації діяльності: постачання, виробництва, реалізації(збуту) продукції (послуг) до оформлення та представлення результатів господарської діяльності.

Не минула глобальна автоматизація також і систему бухгалтерського обліку. Початком автоматизованого ведення бухгалтерського обліку можна вважати момент виокремлення п'ятої форми ведення обліку – комп'ютерної, автоматизованої або як її ще називали механізованої форми ведення бухгалтерського обліку.

Найпоширенішими програмами автоматизації бухгалтерського обліку є ПАРУС, 1:С Бухгалтерія в Україні. Всі вони мають свої переваги та недоліки. Не можна сказати що одна з них гарна, а інша погана – у кожного користувача буде своя думка.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі автоматизації обліку на українських підприємствах присвячені праці таких вчених як: Комягина В. Б., Пророчука Ж. А., Журавлєва А., Семеренка М. М., Фокіна О. К., Сковородька С. В. та інших.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльна характеристика програм ПАРУС та 1С Бухгалтерія на підприємствах. Дослідження особливостей програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Застосування комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів, підвищує оперативність обробки даних і вірогідність ділової інформації, сприяє прийняттю більш об'єктивних фінансових й управлінських рішень. Автоматизація процесу обліку дає можливість економити підприємству свій час і кошти. Саме це і зумовлює актуальність обраної теми, оскільки організація бухгалтерського обліку в умовах його комп'ютеризації залежить у першу чергу від реалізованого на відповідних технічних засобах програмного забезпечення, вибір якого є найважливішим моментом у створення комп'ютерних систем бухгалтерського обліку (КСБО), оскільки відповідає вибору форми обліку на підприємстві.

В ринкових умовах господарювання, на ринку програмних продуктів представлено широкий спектр програм по автоматизації бухгалтерського обліку, найпоширенішими з яких і найбільш адаптованими до української системи ведення обліку є пакети 1С: "Підприємство" та "Парус - Підприємство".

Тому, детальніше розглянемо порівняльну характеристику їх модулів: модуль «ПАРУС – Бухгалтерія» та модуль «1С: Бухгалтерія».

Модуль «ПАРУС - Бухгалтерія» призначений для автоматизації ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах будь-якого рівня. Він забезпечує: формування повної і достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність, для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів та контрагентів; реєстрацію первинних документів та підготовку річної, квартальної, місячної звітності бюджетної установи [2].

Його характерні риси наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Характерні риси платформи «ПАРУС – Бухгалтерія»

Основні риси	Характеристика
Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс	це легкість і зручність у роботі для користувача з будь-яким рівнем підготовленості. Оригінальний та приємний дизайн, можливість вибору декількох варіантів вигляду інтерфейсу
Широкі функціональні можливості	дозволяють автоматизувати усі ділянки обліку підприємства
Об'єднання облікових та управлінських можливостей у поєднанні із комунікаційними можливостями Web – технологій	дозволяє побудувати облік «від первинного документа» і дозволяє автоматизувати бізнес-процеси будь-якої тяжкості
Створення автоматизованої системи ведення сільськогосподарського обліку «Розумне село»	автоматизація сільських і селищних рад по веденню управлінського обліку, статистичного обліку землі, нерухомості, транспорту, свійських тварин і худоби; бухгалтерського і податкового обліку згідно чинного законодавства України
Доступність і можливість автоматизації підприємства поетапно	наприклад у такій послідовності: спочатку склад, потім облік кадрів, відтак нарахування зарплати, бухгалтерський облік, додатки для роботи з ЕККА, друку і зчитування штрих кодів тощо.

Головним недоліком платформи «ПАРУС – Бухгалтерія» є те, що при веденні бухгалтерського обліку витрат на якість не має можливості здійснення аналітичних характеристик бухгалтерського рахунку (субконто) не створюючи зайвих аналітичних рахунків, але даний елемент замінюється деталізацією синтетичного рахунку бухгалтерського обліку за допомогою аналітичних рахунків.

Будучи одним з лідерів на українському ринку інформаційних технологій, Корпорація ПАРУС з 2000 року пропонує нове рішення - ПАРУС-ON-LINE - це подальший розвиток Комплексної системи автоматизації фінансово-господарської діяльності, що дозволяє розсунути межі інформаційної системи за межі одного офісу або підприємства, а також дає змогу організувати бізнес таким чином, що в базі даних компанії постачальники зможуть самостійно реєструвати свої пропозиції з матеріальних ресурсів, а споживачі - свої замовлення на готову продукцію[5].

Також, нововведенням Корпорації ПАРУС є створення автоматизованої системи ведення сільськогосподарського обліку Smart Village. Система «Розумне село» є єдиною, здатною до масштабування та адаптації, інформаційною системою, що призначена для автоматизації діяльності сільських і селищних рад по веденню сільськогосподарських книг, статистичного обліку землі, нерухомості, транспорту, свійських тварин і худоби у відповідності до норм законодавства України.

На сьогодні, дана система являється єдиною системою, що постачається на території України та не має подібних закордонних аналогів. Всю інформацію із системи «Розумне село» можливо відсортувати за певними ознаками та представити її в деякому електронному форматі [5].

Незважаючи на такі переваги, в Україні більш широкого розповсюдження набула програмний продукт "1С: Підприємство". Це універсальна програма масового призначення для автоматизації бухгалтерського обліку. Характерні риси програми «1С:Бухгалтерія» представлені в таблиці 2.

Даний пакет дозволяє автоматизувати ведення всіх розділів бухгалтерського обліку: операції по банку і касі; основні засоби та нематеріальні активи; облік матеріалів; облік товарів та послуг; облік виробництва продукції; облік валютних операцій; розрахунки з покупцями і постачальниками; розрахунки з підзвітними особами; облік розрахунків по заробітній платі з працівниками, нарахування ПДФО; розрахунки з бюджетом інші розділи обліку [1].

"1С: Підприємство 8.2" - остання версія технологічної платформи фірми "1С", на основі якої розробляються прикладні рішення по автоматизації діяльності компаній.

При розробці нової платформи "1С: Підприємство 8.2" був узагальнений багаторічний досвід вживання на ринку версії 1С: Підприємство 7.7, проаналізовані міжнародні методики управління підприємством, а також враховані всі побажання партнерів і клієнтів фірми

1С. Система програм, що в результаті зарекомендувала себе, була доповнена рядом нових можливостей, які дозволяють значно розширити спектр прикладних задач, вирішуваних при автоматизації середніх і великих підприємств [1]

Таблиця 2.

Характерні риси платформи «1С:Бухгалтерія»

Основні риси	Характеристика
Наявність готових налаштувань	всі налаштування, пов'язані з типовими операціями
Одержання потрібної документації за допомогою типових форм з мінімальними затратами часу	підготовлені регламентовані звіти зберігаються в інформаційній базі. Такий спосіб збереження <u>дозволяє</u> легко повернутися до раніше підготовлених звітів для перегляду або для підготовки виправних звітів за минулі звітні періоди.
Відсутність потреби у високій кваліфікації спеціалістів	програма не є складною для вивчення і не потребує особливих знань
Можливість ведення бухгалтерського і податкового обліку господарської діяльності декількох організацій в одній інформаційній базі	при цьому в поточній роботі для всіх організацій можна використовувати загальні довідники контрагентів, номенклатури і т.д., а відбивати господарські операції і формувати обов'язкову звітність окремо.
Реалізований сучасний зручний інтерфейс, що робить роботу в програмі комфортній, як для початківців, так і для досвідчених користувачів	панель функцій допоможе швидко викликати необхідну дію (наприклад, відкрити потрібний довідник або журнал документів). Це особливо важливо для користувачів, тільки почавши освоювати роботу у програмі.

Фінальною версією технологічної платформи "1С: Підприємство 8.2" є версія 8.2.13. Механізми нової платформи дозволяють реалізовувати велику кількість різноманітних функцій, які необхідні підприємству. Незважаючи на те, що прикладні рішення тепер містять широкий набір підсистем і функцій, можливості масштабованості системи забезпечують ефективну роботу з такими складними і багатофункціональними прикладними рішеннями, але незважаючи на покращену версію платформи "1С: Підприємство 8.2", підприємства все ще користуються старою версією "1С: Підприємство 7.7"[4].

Програма "1С Бухгалтерія" незважаючи на велику кількість переваг має й свої недоліки, не останнім з яких є її висока ціна, яка відповідно до версії та конфігурації складає від 810 до 100000 грн. Крім того, робота з цією

програмою потребує спеціальних знань щодо інтерфейсу та особливостей конфігурації. "1С Бухгалтерія", яка призначена для локальної комп'ютерної мережі також потребує спеціальної кваліфікації у галузі мережного адміністрування.

Висновки. Кожна бухгалтерська програма призначена для автоматизація процесу обліку, дає можливість зекономити підприємству свій час та кошти, а головне своєчасно приймати ефективні управлінські рішення.

Кожна програма має свої переваги та недоліки, свої особливості автоматизації та ведення бухгалтерського обліку. Однак у всіх них єдина мета – спростити роботу бухгалтера шляхом її автоматизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комягина В.Б. 1-С бухгалтерия в вопросах и ответах / В.Б.Комягина. – К.: Тріумф, 2008. – 375 с.
2. Пророчук Ж. А. Роль програмного забезпечення в управлінні підприємством / Ж.А. Пророчук, А. Журавлёва // Современные информационные технологии. – 2010. - №1. – С. 18 – 20.
3. Семеренко М.М. Автоматизація обліку на підприємствах малого і середнього бізнесу / М.М. Семеренко, О.К. Фокін, С.В. Сковородько // Соціум. Наука. Культура, Економіка. – 2008. - №3. – С. 23- 25.
4. Система програм 1:С Предприятие: [Електроний ресурс]. - Режим доступу: www.v8.1c.ru/distinct7
5. Парус – Запад: [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <http://parus-zahid.com/ru/products>

УДК 004.78:657(4)

АНАЛІЗ КОМПЮТЕРНИХ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Т.Є. Бережнова, студентка

Науковий керівник : асистент Рогачова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні види програм комп'ютерної облікової системи ведення бухгалтерського обліку, які застосовуються у різних країнах світу. Зроблено конкретизований аналітичний розбір кожної з облікових систем ведення бухгалтерського обліку: розкрито їх функції, особливості та методику застосування.

Ключові слова: комп'ютерна програма, облікова система ведення бухгалтерського обліку, бухгалтерський облік.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день з загальним розвитком економіки та економічних процесів розвиваються всі галузі промисловості та підлеглі їм підрозділи. Достатнього розвитку набули й системи обліку, спостереження, аналізу та більшість систем фінансово – господарських операцій. На будь - якому підприємстві здійснюються операції купівлі – продажу, обміну товарів та надання послуг. В свою чергу всі ці процеси повинні обліковуватися. Все це набуває дійсно великих масштабів та займає велику частину робочого часу працівників, тому в розвинених країнах були створені програми, які полегшили облік та аналіз діяльності підприємства. Такі системи стали називатися – комп'ютерними системами ведення бухгалтерського обліку. Необхідність та модернізація таких систем стали необхідним елементом автоматизованого ведення бухгалтерського обліку.

В зарубіжних економічно та технічно розвинених країнах процес створення та модернізації комп'ютерних систем ведення бухгалтерського обліку набував глобальних та неосяжних результатів. Більшість систем охоплює майже усю фінансово – господарську та структурну діяльність підприємства, дозволяючи контролювати доходи, витрати, видатки та рух грошових коштів підприємств, інформувати та контролювати посередників, представників та покупців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останній час науково-технічний прогрес досяг великих та потужних масштабів, тому удосконалення та модернізація комп'ютерних систем обліку ведення бухгалтерського обліку відбувається постійно, набуваючи нових та удосконалених операцій та нововведень.

Основними учасниками розробки систем обліку ведення бухгалтерського обліку стали такі відомі комп'ютерні компанії як Microsoft, quicken company.

Основними розробниками є місіс Локс Враунгел, Томас Юшенгог, Кристиан Томпс. За допомогою нових модернізацій та нововведень програми стають зручними та придатними до використання для усіх користувачів (створена додаткова система перекладача, що є дуже зручним для налаштування програм в різних країнах).

Постановка завдання. Метою даного завдання є необхідність проаналізувати та досконало розглянути системи обліку ведення бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах. Визначити необхідність та якість їх використання, їх функції та призначення. Проаналізувати та зробити відповідні висновки щодо застосування та введення в експлуатацію подібних систем.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сучасні технології та масштаби розвитку науково – технічного прогресу, ми можемо сказати, що значних результатів досягли і комп'ютерні системи ведення обліку; за допомогою, яких на сьогоднішній день весь світ має значне полегшення, спрощення своєї роботи та покращення результатів діяльності компаній. Інтенсивний розвиток комп'ютерної техніки дав відповідний поштовх започаткуванню, а відтак і удосконаленню методів бухгалтерського обліку.

Початком застосування сучасних технологій вважають 50-ті роки ХХ ст., коли в США були створені перші моделі електронної машини для бухгалтерських розрахунків. Поступово застосування комп'ютерів охопило різні сфери економіки. Запровадження комп'ютерної техніки і технології вплинуло і на ефективність ведення та контролю діяльності підприємств. З'явилася можливість точного розрахунку ліквідності підприємств, довгострокової платоспроможності, оцінки рентабельності активів, капіталу і фондодідачі. Причому облікові системи, які використовують комп'ютери, сприяють швидкому та досконалому обліку, контролю та прослідковуванню необхідної облікової інформації.

Кожна країна вибирає зручні для неї способи ведення бухгалтерії, звичайно в автоматизованому вигляді.

Достатньо тривалий час велися розробітки над автоматизованими системами ведення бухгалтерського обліку і нарешті у Сполучених Штатах Америки було створено основи технічної бази – була створена первинна система 1С:Підприємства. Шляхом модернізації та покоління удосконалення провідні розвинені економічні країни перетворили основи та більш поглиблені системи аналітично прогресивного покоління.

На сьогоднішній день існує багато розповсюджених систем ведення комп'ютерного обліку, як приклад, хочу вам навести декілька систем: QuickBooks, Quicken, Microsoft Small Business.

QuickBooks - найпопулярніша бухгалтерська програма для малого бізнесу, та кількість компаній, які використовують дану програму перевищує в декілька разів клієнтів Salesforce. Застосовується переважно в Америці та західних Європейських країнах. Програма є дуже зручною, інформаційно та ресурсоемкою.

Даного виду програмний продукт має такі властивості : легко та швидко слідкувати за грошовими потоками, матеріальними активами, які входять і виходять з вашого бізнесу при здійсненні будь яких необхідних фінансових та організаційних операцій; одночасне оповіщення про організаційні та виробничі дії постачальника, посередника та замовника; володіння повним обсягом необхідної інформації та контроль за розповсюдженням інформації; відсутні перепони щодо одночасного перегляду таблиць і файлів з первинною документацією; дані скомплектовані, їх легко розпізнати та знайти; автоматичне слідкування та спостереження за податковими доходами та видатками; основні звіти о прибутках, збитках, продажу та видатках, витратах, які миттєво створюються на основі щойно проведених фінансово – господарських операцій; простий імпорт існуючих фінансових даних із Microsoft Excel; інформація може легко, автоматично переноситися в більш нові та модернізовані версії; без ризикове, повнофункціональне програмне

забезпечення, немає строку корисного використання(експлуатаційних обмежень).

Програма **QuickBooks** має 30 днів безкоштовної підтримки при підключенні офіційним сайтів розробниками гарантовано (гарантовані онлайн консультації).

Дане програмне забезпечення бухгалтерського обліку дозволяє виписувати від свого імені та надавати чеки, записи грошових коштів і витратні кредитні картки. Контролює автоматично потоки грошових коштів, що рухаються за організацією фінансово - господарських та без організації фінансово – господарських операцій.

Також існує, ще одна нова, модернізована та продуктивна програма комп'ютерного обліку – Quicken. Програма була розроблена завдяки зусиллям відомих програмістів в США. Дана програма застосовується у всіх країнах світу. Існує декілька видів налаштування параметрів для різних країн світу, існує вмонтований перекладач.

Професійний пакет Quicken пропонує надійні розділи інвестицій. Особливість полягає в тому, що вона дає вільний та безперешкодний доступ до бюджету та управлінню грошовими коштами (ни в менее дорогие Основные и Deluxe версий Quicken). Це дозволяє слідкувати за останніми та попередніми рухами грошових коштів вашого розрахункового портфелю і порівнювати його з ринковими позиціями в цілому та згідно окремих критеріїв. Можемо продивлятися розподіл активів, порівнювати його з моделями портфелів і дивитися, як збалансувати свою діяльність для досягнення рекомендованих асигнацій. Можемо експортувати дані в TurboTax та інших програм, податок на раціоналізацію податкової підготовки.

На відміну від більшості програм Quicken має календар, так що ви отримуєте швидке зображення , коли грошові потоки відправляються до адресата чи коли вони потрапляють на ваш рахунок. Ми побачимо

аналізуємий грошовий потік - скільки коштів ми будемо мати після сплати того чи іншого діючого законопроекту.

Microsoft Small Business (раніше Microsoft Small Business Manager) – це одна з програмних пакетів бухгалтерського обліку бізнес проектів. Програмне забезпечення орієнтується на зростаючий малий бізнес, який потребує більше ніж базове програмне забезпечення бухгалтерського обліку: з менше ніж 25 чоловік і менше ніж 10 мільйонів доларів. Вона є частиною програми Microsoft Dynamics (раніше Microsoft Business Solutions) . Вона основана на Microsoft Dynamics GP і працює поверх вільних Microsoft MSDE чи SQL Server Express бази даних. Microsoft Small Business фінанси та Microsoft Dynamics GP побудовані на той самій платформі та що міграція на Microsoft Dynamics GP є дуже простим та зрозумілим способом.

Функції, які використовуються та затверджені в цьому програмному продукті:

- 1) Фінансова (головна книга, підвищений фінансовий аналіз)
- 2) Банківська (Банка примирення / Грошовий потік управління)
- 3) Продаж (продаж порядку обробітку / дебіторська заборгованість)
- 4) Покупка (Замова / кредиторська заборгованість)
- 5) Інвентаризація (прослідковування)
- 6) Фонд та звітності (звіт редактора, SmartList, Microsoft Office інтеграції)
- 7) Інтеграція (мастер імпорту для Мастер Records / договорів)
- 8) Microsoft SQL Server двигун діяльності.

Висновки. Аналізуючи систему ведення бухгалтерського обліку різних країн, їх особливості, їх законодавчі та нормативно-правові характеристики, ми можемо сказати, що кожна країна обирає ту систему обліку ведення бухгалтерського обліку, яка є практичною та ефективнішою. А вже згідно установленим та обраним варіантів, кожне існуюче та діюче підприємство обирає зручний та вигідний для себе варіант з можливістю удосконалення та модернізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах/ В.М. Гужва // Навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2005. – 567с.
2. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в обліку/ М.М. Бенько // Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. — К. : Нац. торг. - екон. ун-т, 2009.- 456 с.
3. Про особливості комп'ютерної програми системи бухгалтерського обліку : [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту: <http://imacteam.org/1226-quickbooks-pro-2011-1202-r3.html>

УДК 657.1:004.9

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ З ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Н. С. Масіна, студентка

Науковий керівник: асистент Рогачова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто особливості застосування інформаційних технологій в організації бухгалтерського обліку, а саме – види інформаційних технологій, що застосовуються в організації облікового процесу, їх сутність і взаємний вплив. Це дозволить більш чітко підійти до вибору вид інформаційних технологій для конкретного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: бухгалтерський облік ,організація бухгалтерського обліку, обліковий процес, інформаційні технології.

Актуальність проблеми. Цикл управління фінансово-господарською діяльністю будь-якого підприємства завжди пов'язаний з функцією обліку. Облік – це функція управління, орієнтована на одержання інформації про хід роботи шляхом спостереження, вимірювання і системної реєстрації всіх ресурсів, господарських процесів і їх результатів. За видами облік поділяється на статистичний, оперативний і бухгалтерський.

Бухгалтерський облік поділяється на фінансовий, податковий, внутрішньогосподарський. Внутрішньогосподарський облік ведеться підприємствами для забезпечення власних потреб в інформації всіх рівнів управління. Податковий – для цілей оподаткування. Фінансовий ведеться всіма підприємствами і забезпечує повне й комплексне відображення господарської діяльності за відповідний звітний період для складання фінансової звітності.

Виконання функцій обліку й управління об'єктами в цілому призводить до формування інформації про хід роботи підприємства, передавання, зберігання і переробки інформації в єдиному інформаційному просторі –інформаційній системі (ІС). В ІС підприємства вирішуються певні комплекси задач, що виникають на всіх стадіях бухгалтерського обліку об'єктами господарювання. Вони вирішуються із застосуванням відповідних технологій перетворення вихідних даних у результатну інформацію. Такі технології називаються інформаційними. Визначення їх сутності та характеру взаємодії в обліковому процесі й управлінні об'єктами є важливим науковим і практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні та практичні аспекти впливу, застосування інформаційних технологій в обліковому процесі й управлінні висвітлено у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких варто виділити Ф.Ф. Бутинця, В.М. Гужву, В.П. Завгороднього, С.В. Івахненкова, В.І. Ісакова, Ю.А. Кузьмінського, В.Б. Лібермана, С.В. Мельниченко, Т.А. Писаревську, В.С. Рожнова, Н.Г. Твердохлеба, В.Д. Шквіра та інших.

Основні теоретичні й практичні аспекти, пов'язані із сутністю поняття «інформаційні технології» (ІТ), їхніми видами та взаємодією, впливом на методологію й організацію бухгалтерського обліку залишаються невирішеними. Зокрема, вимагає уточнення сутність поняття «інформаційні технології», в т.ч. бухгалтерського обліку, оскільки це поняття або трактується як елемент інформатизації, або як елемент управління. Також необхідно з'ясувати сутність і призначення предметних технологій в бухгалтерському обліку, особливості їх взаємодії із функціональними технологіями в організації облікового процесу.

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування сутності понять «інформаційні технології» та «інформаційні технології бухгалтерського обліку», визначити види ІТ, які застосовуються в організації облікового процесу, їх сутність і взаємний вплив, розробити методологічну

модель організації узгоджених інформаційних потоків в обліковому процесі на основі застосування ІТ, показати концептуальну відмінність функцій користувачів ІТ та керівного складу в обліку й управлінні об'єктами.

Основні результати досліджень. Еволюція розвитку сутності поняття «інформаційна технологія», як і поняття «технологія», триває довгий час. У вітчизняних і зарубіжних наукових працях це поняття трактується по-різному.

Технологія – це термін, який походить від грецького слова *techné* – майстерність, мистецтво і *logos* – знання, наука. Таким чином, технологія – це галузь знань про майстерність або мистецтво в діяльності людини.

ІТ – це комплекс методів і процедур, які реалізують функції збору, передавання, обробки, зберігання й доведення до користувачів інформації в організаційно-управлінських системах з використанням обраного комплексу технічних засобів. ІТ – це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, які забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування. ІТ – це система методів і способів пошуку, збору, накопичення, зберігання й обробки інформації на основі застосування обчислювальної техніки. ІТ - це система методів і способів збору, накопичення, реєстрації, передачі, обробки, зберігання, пошуку, модифікації, аналізу, захисту, видачі необхідної інформації всім зацікавленим підрозділам на основі використання апаратних і програмних засобів [5]. ІТ — це процеси систематизації даних і переробки інформації [11] або сукупність технологічних елементів, які використовуються людьми для обробки інформації. Також ІТ визначають як сукупність чітко визначених цілеспрямованих дій персоналу з переробки інформації на персональному комп'ютері або як сукупність технологічних елементів для збору, зберігання, обробки й передачі актуальної інформації з метою забезпечення ефективного функціонування інформаційних систем.

Відповідно до Законів України «Про Національну програму інформатизації» [1] та «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» [2], ІТ - це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування. У міжнародній практиці широко застосовується визначення, прийняте ЮНЕСКО: ІТ - це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою й зберіганням інформації, обчислювальну техніку методи організації взаємодії з людьми та виробничим обладнанням, їх практичне застосування, а також пов'язані з цією обробкою соціальні, економічні та культурні проблеми.

Аналіз сутності поняття «інформаційні технології» дозволяє стверджувати, що ІТ - це сукупність методів, процесів і програмно - технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюг, який забезпечує збір, зберігання, обробку й передачу інформації. Застосування сучасних ІТ спрямовано на зниження працемісткості процесів використання інформаційних ресурсів, підвищення їх надійності та оперативності ІТ застосовуються з метою ефективної організації діяльності людей [19]: для вирішення управлінських завдань економічного об'єкта. Враховуючи вищезазначене, поняття «інформаційні технології» слід визначити таким чином: ІТ - це система методів, способів і процедур збору, накопичення, реєстрації, передачі, обробки, зберігання, пошуку, модифікації, аналізу; захисту, видачі необхідної інформації в людино-машинній системі всім зацікавленим підрозділам на основі використання апаратним і програмних засобів, що забезпечує автоматизоване виконання функцій управлінського (облікового) працівника.

В автоматизованих системах бухгалтерського обліку, в організації облікового процесу ІТ розуміють як людино-машинну систему, що

забезпечує автоматизоване виконання функцій облікового працівника. ІТ забезпечують автоматизацію методу бухгалтерського обліку та інших функцій управління в інформаційних системах. Їхня сукупність створює інформаційну технологію управління. Послідовні, взаємопов'язані та впорядковані дії, які виконуються з моменту виникнення інформації до одержання результату, називають технологічним процесом. ІТ поділяють на забезпечуючі і функціональні. Забезпечуючі технології - це технології обробки інформації, які можуть використовуватись як інструментарій на різних предметних ділянках (галузях) для вирішення різноманітних задач. Наприклад: операційна система Windows, пакет прикладних програм Office тощо [5]. Функціональні технології — це модифіковані забезпечуючі інформаційні технології для реалізації якоїсь предметної технології. Наприклад, системи (програми) автоматизації бухгалтерського обліку, які працюють на платформі Windows. Забезпечуючі інформаційні технології трансформуються у функціональні (тобто загальноприйняті інструменти модифікуються у спеціальні) за допомогою спеціаліста - проєктанта, а також самим користувачем. Конкретні облікові, економічні й управлінські задачі виконуються на основі застосування предметних технологій.

Предметна технологія — послідовність технологічних етапів з модифікації первинної інформації в результатну, на будь-якій предметній ділянці роботи. У бухгалтерському обліку, на кожній ділянці облікової роботи предметна технологія передбачає одержання первинної документації, яка трансформується у форму бухгалтерського запису (проведення) — реєстрації. Реєстрація змінює стан аналітичного обліку, призводить до змін у синтетичному обліку й узагальнюється в балансі періоду (рис. 1).

Предметна технологія та ІТ впливають одна на одну. Наприклад, використання комп'ютері у бухгалтерському обліку внесло зміни у предметну технологію, виключивши з обробки значну кількість журналів, книг і відомостей, які використовувались при традиційній системі обліку, а також надало принципово нові оперативні можливості. Предметні технології

також впливають на ІТ (наповнюють їх специфічним змістом), активізують відповідні функції.

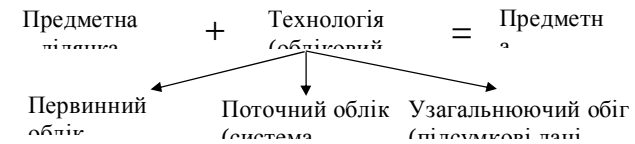

Рис.1.Складові формування предметної технології у бухгалтерському обліку

Принципова відмінність ІТ від, наприклад, промислової (виробничої) технології полягає у тому, що ІТ, окрім рутинних операцій, містить елементи творчого характеру (людський чинник), які не піддаються регламентації та формалізації.

Основною функцією будь-якого підприємства є випуск продукції (надання послуг) з метою отримання прибутку. Система, яка дозволяє автоматизувати збирання, підготовку й обробку інформації, є однією з необхідних складових частин бізнесу.

Висновки. Отже, інформаційні технології можна вважати наукою про виробництво інформації. Підставою для цього є те, що інформація стала розглядатися як виробничий ресурс або як матеріальні ресурси. Верхнім рівнем цього ресурсу (виробництва інформації) є знання, які мають вирішальний вплив на модифікацію і створення нових промислових та управлінських технологій, в т.ч. й облікових.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4.02.1998 №74/98-ВР: [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту: [www:/zakon1.rada.gov.ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).
2. Про внесення змін до закону України «Про Національну програму інформатизації»: Закон України від 13.09.2001 №2684
3. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах. Навч. посібник. -К.:КНЕУ,2001.-400 с.

4. Бегоцкая Г.К. Обработка учетной информации с использованием вычислительной техники. Библиотека бухгалтера.- М.: Финансы, 1997.-70 с.

5. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. - К.: Нац. торг. - екон. ун-т, 2006.- 362 с.

УДК 631.11:657:004.9

1С: БУХГАЛТЕРІЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А.В. Гебуза, студентка

Науковий керівник: асистент Рогачова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено особливості застосування 1С: Бухгалтерії у сільськогосподарських підприємствах України. Наведені переваги користування програмою для працівників бухгалтерії сільськогосподарських підприємств. Вказані новинки програми поточного року.

Ключові слова: програмний продукт, програма, 1С:Бухгалтерія, конфігурація, автоматизація обліку.

Актуальні проблеми. Актуальність даної теми полягає у застосуванні програмного продукту 1С: Бухгалтерія для спрощення роботи працівників бухгалтерії сільськогосподарських підприємств. Використання програми дозволяє більш продуктивно використовувати робочий час працівників, тобто виключається накопичення паперової роботи та скорочується використання ручного заповнення.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідження питань впровадження 1С: Бухгалтерії підприємства України приділяли значну увагу вітчизняні вчені. Зокрема, впровадження системи у сільськогосподарські підприємства такі вчені: В.М. Білик, І. А.Козак, С. А. Харитонов.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство відіграє дуже важливу роль у добробуті кожної держави. Сучасні умови ринкової економіки поставили вітчизняну галузь, а також її інвесторів, перед необхідністю мінімізувати витрати сільгоспвиробництва і повністю реорганізувати системи управління підприємствами. Оптимальним способом розв'язання цих завдань є автоматизація обліку й управління підприємством.

Тож спеціально для аграрної України фірма «1С» випустила новий продукт — «1С:Підприємство 8. Управління сільськогосподарським підприємством для України». Програма 1С: Бухгалтерія є універсальною бухгалтерською програмою і призначена для ведення синтетичного й аналітичного бухгалтерського обліку по різних підрозділах. Аналітичний облік ведеться по об'єктах аналітичного обліку (субконто) у натуральному і вартісному вираженнях.

Дебютне галузеве рішення фірми «1С», компанії «Черноземье ИНТЕКО» (м. Воронеж) та компанії «АБІ Україна» (м. Київ) презентовано 20 вересня 2010 року створено на базі рішення «1С:Підприємство 8. Управління виробничим підприємством для України» і «1С:Управління сільськогосподарським підприємством».

Це єдине рішення «1С», що дозволяє планувати діяльність сільгосппідприємства та виконує не лише облікові, а й управлінські завдання. Програма відображає специфіку галузі, включаючи управлінську й облікову функціональні підсистеми. Кожна з них представлена окремим інтерфейсом, тобто, перемикаючи меню згідно зі своїми потребами, користувач бачить потрібну йому галузь, наприклад тільки рослинництво, або свинарство, або облік ВРХ тощо.

У конфігурації автоматизовані наступні ділянки обліку:

1. Облік у рослинництві. Введено поняття «технологічної операції». Всі документи з реєстрації факту виконаних робіт накопичують дані в розрізі типових технологічних операцій. У програму вводиться структура посівів, можливо графічне представлення схеми полів. Витрати на підготовку виробничої діяльності накопичуються в розрізі полів, культур і статей витрат. Реалізований механізм розподілу витрат пропорційно площі полів, аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості.

2. Облік взаєморозрахунків з оренди землі (облік пайовиків). Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань та утримань. Виплата проводиться всіма можливими способами: безготівковими, готівкою,

готовою продукцією, товарами. Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань та утримань.

3. Облік тваринництва. Тварини враховуються в сумовому обліку, в головах, у живій вазі. У бухгалтера є можливість відобразити в системі всі господарські операції з обліку тварин від приплоду до забою.

4. Облік транспорту і сільгосптехніки. В програмі фіксуються дорожні і облікові листи, ведеться облік палива, показань спідометра і залишків у баках, розрахунок витрати палива за нормами, виконується розрахунок відрядної зарплати. Крім того, є можливість проаналізувати витрати на утримання машино-тракторного парку, водіїв, механізаторів та їх помічників.

5. Облік переробки та допоміжних виробництв реалізований з можливістю розрахунку фактичної собівартості і аналізу структури собівартості готової продукції.

6. Облік інших витрат. Ведеться в розрізі підрозділів, об'єктів (номенклатурних груп) і статей витрат. Реалізований механізм розподілу і аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості готової продукції.

Вагомою перевагою УСГП для України є і те, що різнопрофільні фахівці мають можливість працювати з підсистемами автономно, у межах єдиної системи. Це забезпечує створення єдиного інформаційного простору підприємства. У ньому зберігаються основні показники роботи, накопичується історія всіх робочих процесів, здійснюється стратегічний та поточний контроль використання ресурсів, формуються дані для стратегічного прогнозу й оцінки стану системи управління підприємства, застосування прогресивних систем заробітної плати та матеріального стимулювання.

Так, в УСГП для України можна налаштувати функціональність робочих місць, сценарії дій користувачів та права доступу до інформації системи. Таким чином створюється структура підприємства, що оптимально відповідає завданням управління. Розподілена база даних системи забезпечує

можливість інтеграції первинної інформації, що формується у віддалених виробничих відділеннях, й оперативного контролю ходу сільгоспробіт.

Програма «1С:Бухгалтерія для України» дозволяє вести облік та готувати встановлену звітність про виробничу діяльність, підвищуючи прозорість і якість управлінської інформації (її достовірність та аналітичність), що особливо оцінять управлінці й аналітики сільськогосподарського підприємства.

У процесі локалізації УСГП для України розробники постаралися вирішити чимало тих завдань, які виникають у користувачів на сільгосппідприємствах під час експлуатації програми, врахували регіональну специфіку нашої країни. Для обліку витрат застосовується стандарт бухгалтерського обліку «Біологічні активи». Документи управлінського обліку (тваринництва та рослинництва) поєднуються з документами УВПДУ з урахуванням типових налаштувань УВП та особливостей заповнення управлінських документів. За українською методологією застосовано алгоритм розрахунку норм витрати ПММ.

За допомогою «1С:Підприємство 8. Бухгалтерії сільськогосподарського підприємства для України» можна вести бухгалтерський і податковий облік господарської діяльності декількох підприємств як окремо, так і в загальній інформаційній базі (причому в ролі окремих організацій можуть виступати індивідуальні підприємці). Це зручно, якщо їх господарська діяльність тісно пов'язана між собою: можна використовувати загальні списки товарів, контрагентів (ділових партнерів), працівників, місць зберігання і т.д., а обов'язкову і спеціалізовану звітність формувати роздільно.

Також розроблено українські друковані форми щодо підсистем свинарства і ВРХ, обліку автотранспорту, друковані форми первинних документів для обліку ОЗ у сільському господарстві, розрахунок відрядної зарплати за листами тракториста, дорожнім листом автотранспорту.

Автоматизація рутинних облікових операцій не лише істотно скорочує час та зусилля, що витрачаються щодня на ведення обліку. Вона дає

керівникам сільгосп підприємств можливість усебічно й оперативно контролювати фінансові та матеріальні ресурси у різних аналітичних розрізах обліку (підприємство, підрозділ, сільгоспкультура, поле, вид робіт, механізатор, одиниця сільгосптехніки, ферма тощо). Таким чином динамічно відстежується і контролюється хід польових робіт та вносяться необхідні корективи.

Висновки. 1С: Бухгалтерія у сільськогосподарських підприємствах призначена для ведення обліку на сільськогосподарських підприємствах, що займаються рослинництвом, тваринництвом, птахівництвом, переробкою с / г продукції, що мають парк техніки. Забезпечує вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, починаючи від обробки первинних документів, і закінчуючи формуванням регламентованої звітності. Програма дуже полегшує роботу працівників бухгалтерії, оскільки дозволяє продуктивніше використовувати робочий час, зменшуючи навантаження при заповненні документації автоматизовано. Таким чином, з програмою може успішно працювати як управлінський персонал агрофірми, так і бухгалтерський: програмний продукт УСПІ для України надає засоби для автоматизованого ведення обліку в повній відповідності до вимог законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик В.М. Інформаційні технології та системи. /В.М. Білик// - Центр учбової літератури. – 2008. – С 53.
2. Козак І. А. Інформаційні технології віртуальних організацій: Навч.посіб/ І.А. Козак// — К. : КНЕУ, 2005. —С 336.
3. Харитонов С.А., 1С:Бухгалтерия 8 для начинающих. /С.А. Харитонов// - 1С-Паблішинг, Питер. – 2009. – С 23.

УДК 004.4:657(477)

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

І.В. Саломенік, студентка

Науковий керівник: асистент Розачова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано особливості впровадження та експлуатації інформаційних систем бухгалтерського обліку на підприємствах, а також визначено їх місце в системі управління.

Ключові слова: комп'ютеризація, автоматизація управлінської діяльності, оптимізація бухгалтерського обліку, комп'ютерні системи та технології, комплекс задач, фінансова інформація.

Актуальність проблеми. В наш час без комп'ютерної техніки та програмного забезпечення не може діяти жодне, навіть, найменше підприємство. Зайняти провідні позиції на ринку, підвищити ефективність роботи персоналу, створити оптимальну структуру управління - ось першочергові завдання керівника підприємства. Це особливо важливо у бухгалтерській діяльності, що обумовлює широке застосування бухгалтерських пакетів прикладних програм, завдяки впровадженню яких підвищується оперативність обробки даних та вірогідність ділової інформації, а також приймаються більш об'єктивні фінансові й управлінські рішення. Необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення теорії та практики впровадження і використання комп'ютерних систем бухгалтерського обліку на підприємствах визначили актуальність даної праці. Із впровадженням комп'ютерних систем управління та бухгалтерії отримують численні переваги. Але проблема створення КІСП на підприємстві є однією з найскладніших для системи управління.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченням теоретичних та методологічних аспектів розвитку та впровадження комп'ютерних інформаційних систем на підприємствах займалися такі вітчизняні вчені як: М.Т. Барановський, Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, В.П. Завгородній, С.В.

Івахненко, Г.Г. Кірейцев, Ю.А. Кузьмінський, Н.М. Малюга, Ю.І. Осадчий, М.Г. Чумаченко. Зарубіжні вчені: Н.В. Водопалова, Л.П. Володько, А.Т. Гершегорін, Е.К. Гільде, К.Е. Даллас, І.І. Дегтярьова, П.О. Додонов, В.І. Ісаков, Н.Н. Масалігіна, К.Н. Нарібаєв та інші.

Постановка завдання. Використання комп'ютерних технологій в бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів. Але при організації бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві постає питання про доцільність впровадження на ньому комп'ютерної системи бухгалтерського обліку. Дане питання є актуальним, так як вибір способу обробки облікової інформації є центральним в системі організації обліку.

Виклад основного матеріалу. Успішне впровадження інформаційної системи неможливо здійснити миттєво, воно обов'язково передбачає серйозну попередню роботу з реорганізації, оптимізації бізнес-процесів, відмову від застарілих стереотипів. А тому, не виконавши дані дії, проект впровадження буде приречений, причинами чого може стати:

- приділення неналежної уваги керівництва до проекту;
- відсутність чітких цілей проекту;
- неформалізованість бізнес-процесів;
- неготовність підприємства до змін тощо.

Можна виділити три основні напрями формування факторів, які обумовлюють впровадження інформаційних технологій. Це, насамперед, потреби підприємства, потреби користувачів та наявність технічних засобів (засоби підтримки інформаційних технологій, які допомагають працівникам сфери бухгалтерського обліку виконувати свою роботу, та повинні мати широкі функціональні можливості і бути придатними для тривалого використання). Впровадження комп'ютерної інформаційної системи дозволяє переходити на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту.

Отже, процес комп'ютеризації бухгалтерського обліку, можна поділити на три великих етапи. Перший етап - *дослідження господарської діяльності*

підприємства. Основною метою проведення даного етапу є оптимізація бухгалтерського обліку, що досягається шляхом вивчення організації бухгалтерського обліку, виявлення ділянок обліку, які потребують покращення, дослідження організаційної структури підприємства та системи управління.

Починати даний етап необхідно з виявлення того, що саме та яким чином необхідно та можливо покращити. Справа в тому, що сучасні програмні продукти, які призначені для комп'ютеризації обліку, є досить гнучкими системами. Вони дозволяють налагоджувати під потреби конкретного підприємства буквально все: починаючи від плану рахунків та закінчуючи формами звітності.

На даному етапі проводиться детальний аналіз діючої системи бухгалтерського обліку за такими напрямками:

- діючий план рахунків та використання окремих рахунків;
- використання аналітики за різними рахунками;
- типові проводки для відображення типових господарських операцій;
- форми та зміст первинної документації;
- форми облікових регістрів.

Даний аналіз проводиться на предмет того, що можна змінити для покращення бухгалтерського обліку.

Наступним кроком в дослідженні господарської діяльності підприємства є аналіз масштабів комп'ютеризації бухгалтерського обліку. Дане питання є більш актуальним для підприємств, що планують провести комп'ютеризацію бухгалтерського обліку.

При виборі масштабів комп'ютеризації існує ще один важливий момент-інформація, що отримується з даних бухгалтерського обліку, необхідна й іншим структурним підрозділам підприємства. Бухгалтерський облік спроможний надати всю інформацію з урахуванням специфічних

вимог, а тому потрібно визначити весь обсяг інформації, яка необхідна для внутрішнього користування на підприємстві.

Коли визначено, що і в якому порядку буде змінюватися в бухгалтерському обліку, можна переходити до наступного етапу впровадження комп'ютерної системи бухгалтерського обліку - *проектування системи та узгодження проекту*.

На даному етапі, необхідно визначити, яку інформацію система бухгалтерського обліку буде надавати в кінці певного звітного періоду або просто певного інтервалу (рис. 1).

Рис. 1. Кінцеві результати роботи комп'ютерної системи бухгалтерського обліку

Даний етап можна назвати етапом постановки завдань, суть якого полягає в тому, що у письмовому вигляді фіксується конкретний перелік всіх документів та регістрів, які повинен надавати комп'ютеризований бухгалтерський облік.

Постановка завдань є важливим моментом в процесі комп'ютеризації бухгалтерського обліку. Оскільки без чіткого переліку того, що потрібно зробити та які умови це повинно задовольняти, практично неможливо отримати результат комп'ютеризації. У випадку, якщо завчасно не поставити необхідні завдання може виникнути ситуація, за якої програма буде налаштована таким чином, що необхідні регістри та первинні документи взагалі не будуть формуватися, в результаті чого налаштування програми доведеться проводити повторно.

Після вирішення цих питань, можна переходити до етапу вибору технічного забезпечення.

На перший погляд складається враження, що технічні питання взагалі ніяк не пов'язані з бухгалтерським обліком. Однак, дане судження є дещо помилковим, оскільки, впроваджуючи комп'ютеризовану систему бухгалтерського обліку, необхідно враховувати не лише тенденції та рівень розвитку інформаційних систем, а й рівень розвитку технічних засобів, що має тенденцію до постійної зміни.

Наступним етапом впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку на підприємстві є *впровадження, налаштування та удосконалення системи*.

Після того, як визначено цілі комп'ютеризації, її масштаб та порядок, поставлено завдання, обрано та придбано програмний продукт, а також обрано необхідні технічні засоби, можна приступати безпосередньо до процесу впровадження, який є досить складним та трудомістким, і в більшості випадків, потребує більших фінансових витрат, ніж саме придбання програмного продукту.

Далі перед керівництвом підприємства постає питання чи проводити комп'ютеризацію власними силами або на замовлення у спеціалізованих фірмах. На перший погляд здається, що підприємство у більшості випадків обере налаштування власними силами. Однак, це лише на перший погляд, оскільки, прийнявши таке рішення, підприємство одразу зіштовхнеться з такими проблемами, як:

- відсутність спеціалістів з програмування та питань бухгалтерського обліку;
- відсутність достатнього досвіду з питань комп'ютеризації;
- відсутність часу на впровадження, так як бухгалтерська служба повинна виконувати свою поточну роботу, яка, зазвичай, займає весь робочий час.

Існує можливість уникнення даних проблем, але це можливо лише на малих підприємствах. На підприємствах, в яких кількість облікового персоналу перевищує чотири особи, спроба провести комп'ютеризацію власними силами є недоцільною. Тому у більшості випадків впровадження системи здійснюється сторонніми організаціями, що в свою чергу потребує значних додаткових фінансових витрат.

Після налаштування системи розпочинається останній та один з найголовніших етапів, від ефективності проведення якого буде залежати результат функціонування бухгалтерської системи - етап навчання персоналу.

Працювати з програмою “в режимі реального часу” повинен вміти кожен бухгалтер, тобто, за необхідності, вводити потрібні дані до програми та одразу ж отримувати первинний або звітний документ.

Після того, як створено проект комп'ютерної системи бухгалтерського обліку, необхідною умовою його успішного впровадження є вдалий підбір працівників та їх підготовка до роботи в інформаційній системі. Підготовка персоналу може проводитися силами розробників системи (лекції, семінари, практичні заняття) або за допомогою спеціальних курсів підвищення кваліфікації. Під час такого навчання кожен працівник має не тільки зрозуміти зміни у своїх посадових обов'язках, але й навчитися роботі з комп'ютерною технікою. Таке навчання може передбачати також опанування типових, найпоширеніших програмних засобів.

В даний час на підприємствах різної величини при виборі систем комп'ютеризації та її глибини досить часто постає питання про доцільність та ефект від комп'ютеризації.

Зрозуміло, що вдале впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку прискорює інформаційні потоки в декілька, а іноді, і в десятки разів. Звичайно, вартість інформації важко оцінити в натуральному виразі, тому іноді важко підрахувати ефект від комп'ютеризації бухгалтерського обліку. Але саме повнота, своєчасність та достовірність

отриманої інформації дозволяє ухвалювати правильні та ефективні рішення на різних рівнях підприємства. Адже зрозуміло, що при здійсненні господарської діяльності ціна помилки буває досить високою.

Крім того, обґрунтування економічної ефективності комп'ютеризації бухгалтерського обліку дозволяє:

- встановити основні економічно ефективні напрями комп'ютеризації бухгалтерського обліку з окремих управлінських робіт;

- виявити можливий розмір річного економічного ефекту, який забезпечиться комп'ютеризацією бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві;

- визначити припустимий обсяг капітальних вкладень у систему комп'ютеризованого керування на тому або іншому підприємстві;

- розрахувати термін окупності витрат на комп'ютеризацію та порівняти його з встановленими нормативами у відповідній галузі;

- виявити необхідність і доцільність витрат на створення і впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку на кожному об'єкті;

- вибрати найбільш економічно ефективний варіант комп'ютеризації в цілому;

- визначити послідовність проведення робіт з комп'ютеризації бухгалтерського обліку;

- порівняти економічну ефективність комп'ютеризації бухгалтерського обліку з ефективністю інших заходів щодо нової техніки.

Створення комп'ютеризованого бухгалтерського обліку вимагає одночасних витрат на розробку і впровадження комп'ютеризованої системи, а також поточних витрат на функціонування системи.

Висновки. Специфіка бухгалтерського обліку підприємства висуває цілий комплекс вимог до комп'ютерної системи бухгалтерського обліку, що впливають з особливостей методології та організації обліку .

Бухгалтерська інформаційна система підприємства має забезпечувати:

- автоматизоване вирішення всього комплексу завдань бухгалтерського обліку, планування, аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, а також внутрішнього контролю;

- одержання оперативної інформації, що постійно змінюється, про поточний стан справ на підприємстві. Такий режим важливий, наприклад, для великих промислових підприємств, які намагаються більш ефективно використовувати свої ресурси; для великих торгових домів, які можуть бути збитковими у разі, якщо інформація про рух і наявність товарів та інших засобів не оновлюється протягом короткого часу, а також для інших підприємств, де відбувається постійний рух великих обсягів коштів;

- можливість одержання зведених фінансових звітів. Великі підприємства можуть мати філії або склади, які розміщені географічно відокремлено. Крім того, такі підприємства можуть належати групі власників. Тому актуальним є наявність в КСБО робочих місць з можливістю здійснювати обмін даними для оперативного управління із центру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдов В.Н. Компьютеризация бухгалтерского учета: Опыт, поиски, решения/ Давыдов В.Н. // — М. : Финансы и статистика, 2003. — С.65.
2. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту/ Івахненко С.В. // - К. : Знання, 2008. - С.273-280.
3. Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І. І., Інформаційні системи і технології в обліку/ Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І. І. // - К. : КНЕУ, 2006. - С.124.
4. Рожнов В.С. Автоматизация учета на промышленных предприятиях/ Рожнов В.С. // — М. : Экономика, 2004. — С.34.

УДК 004.4:657

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В.С.Салькова, студентка

Науковий керівник: асистент Розачова С.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проведено класифікацію програмних продуктів автоматизації бухгалтерського обліку.

Ключові слова: програмне забезпечення бухгалтерського обліку, класифікація програмних продуктів, автоматизація бухгалтерського обліку, комп'ютерні системи.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день єдиної, загальноприйнятої класифікації фінансово-економічних програм не існує. Проте розвиток і застосування комп'ютерних систем зараз такі, що необхідна комплексна, всеосяжна класифікація, що відповідає вимогам системного аналізу. Особливу увагу у даному дослідженні викликають бухгалтерські програми через їх різноманітність. Отже, вибір програмного забезпечення є найважливішим моментом у створення комп'ютерних систем бухгалтерського обліку (КСБО), оскільки відповідає вибору форми обліку на підприємстві.

Для того, щоб не помилитись у виборі програми, необхідно зробити порівняльний аналіз програм, які є на ринку.

Аналіз останніх досліджень. Розробкою і створенням комп'ютерних систем автоматизації бухгалтерського обліку займається велика кількість спеціалізованих фірм. Також питання класифікації програмного забезпечення бухгалтерського обліку на різних рівнях широко досліджено такими вітчизняними науковцями, як Є.Л. Шуремов, С.В. Івахненко, В. Шайгородський, А.І. Савченко, В.І. Белошапка, В. Новоженів та інші.

Постановка завдання. Метою даної роботи є проведення класифікації програмного забезпечення бухгалтерського обліку за рядом принципів, ознак, виконуваними функціями.

Виклад основного матеріалу. Класифікація є першим кроком для порівняння можливостей існуючих програмних продуктів. Це дуже важливий етап: лише після розподілу програмного забезпечення за певними критеріями на групи можна формулювати вимоги до програм і порівнювати їхні функціональні можливості.

У середині 90-х років минулого сторіччя питанням класифікації й порівняння програмного забезпечення для бухгалтерії був присвячений ряд публікацій В. Шайгородського [1] у газеті «Усе про бухгалтерський облік». В основі його класифікації – критерій способу реалізації в програмах

бухгалтерських функцій. Програми діляться на такі, які дозволяють вводити господарські операції в Журнал операцій по шаблонах, і такі, які мають можливість тільки безпосереднього, «ручного» введення бухгалтерських записів.

А. Савченко і В. Білошанка [2] класифікували програми залежно від розміру підприємств, де вони використовуються, виділяючи такі класи: програми комплексної автоматизації бухгалтерського обліку для малого бізнесу, комплексна автоматизація великих підприємств, автоматизація окремих ділянок обліку.

В. Новоженів [3] розділяв програми по місцю створення на: написані користувачем, розроблені штатними програмістами підприємства, створені за замовленням у спеціалізованій комп'ютерній фірмі, універсальні (масові) бухгалтерські програми.

Всі ці класифікації мали ті або інші недоліки в застосуванні, хоча й були корисними при розгляді окремих ознак.

Підходи до класифікації програмних продуктів можуть бути згруповані таким чином:

1. За ступенем автоматизації програми можна розбити на наступні основні категорії:

- вузькоспеціалізовані програми («Бухгалтерія малого підприємства»);
- спеціалізовані («1С:Підприємство Управління автотранспортом для України», «1С:Підприємство 8.0 Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України»);

- універсальні («1С:Бухгалтерія», «Парус – Бухгалтерія»).

2. Програми призначені і створені для роботи в різних галузях:

- бюджетні організації («ИНФО – Бухгалтер», «БАС – Бюджет»);
- промисловість («ТУРБО – Бухгалтер», «1С:Бухгалтерія»);
- будівництво («Дебет – плюс», «1С:Підприємство 8.0 Бухгалтерія будівельної організації»);

- сільське господарство («БАС – сільгосппідприємство», «ІН-АГРО:Конфігурація для підприємств агропромислового комплексу України», «Акцент: Сільське господарство», «1С:Підприємство 8.0 Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України»).

3. За об'єктами обліку:

- домашня бухгалтерія і приватні підприємці («1С: Гроші», «Домашні фінанси»);

- малі підприємства («Міні бухгалтерія», «Бухгалтерія малого підприємства», «Фінанси без проблем»);

- середні підприємства («1С:Бухгалтерія», «Парус – Бухгалтерія»);

- великі підприємства («Електронна бухгалтерія», «Бухгалтерія без проблем», «Суперменеджер»);

- багатогалузеві корпорації («R/3», «Shala 5», «Oracle Application», «Ваан-IV»).

4. За комплексністю виконуваних функцій:

- інтегровані програми зведеного обліку («Вітрило», «Інотек», «Модуль Пі»);

- окремі АРМ («Парус-Заробітна плата», «1С: Управління торгівлею», «1С: Зарплата» та інші);

- комплекси пов'язаних АРМ («Парус-Україна», «БЕСТ-ПРО», «БЕСТ-5»).

5. За способом створення:

- розроблені штатним програмістом підприємства;

- створені на замовлення спеціалізованою фірмою;

- універсальні («Ліга-Закон», «1С:Підприємство»).

6. За призначенням:

- програми для ведення бухгалтерського обліку («Електронна бухгалтерія», «Бухгалтерія малого підприємства», «1С:Бухгалтерія», «Парус – Бухгалтерія»);

- фінансово-аналітичної системи («Фінансист 2.0», «1С: АФС», «ИНЗК-АФСП», «Audit Expert»);

- правові бази даних («Ліга-Закон», «Парус-Консультант», «Кодекс», «Гарант-Сервіс»).

Можна ввести класифікацію програмних продуктів за ознакою ціни. Слід зазначити, що залежно від функціонального наповнення програм варіюються і ціни на них. Наприклад, ціни на «1С:Підприємство» перебувають в межах від 600 до 105000 грн., а «Парус – Бухгалтерії» - від 3000 до 24000 грн.

Висновки. В даний час на українському ринку програмного забезпечення бухгалтерського обліку пропонується безліч програм різних виробників. При виборі бухгалтерської програми слід звертати увагу на розмір підприємства, а також враховувати стратегію розвитку підприємства в цілому.

Отже, для керівників вітчизняних підприємств актуальним буде програмне забезпечення за прийнятною ціною, яке дозволяє експортувати дані з облікових програм; оснащене українським інтерфейсом та має демонстраційну версію; не вимагає спеціальних навичок і знань з програмування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку і аудиту: Навч. посібник, 3-тє вид., випр. і доп. – К., 2006. – с.350
2. Новоженев В. Опыт старта на рынке бухгалтерских программ по бухгалтерскому учету [Текст] / В.Новоженев // Все о бухгалтерском учете. – 1994. – с.27
3. Савченко А.И. Конкурс бухгалтерских программ [Текст] / А.И.Савченко, В.И.Белошапка // Компьютеры + Программы. – 1994. № 1(9). – с. 66-69
4. Шайгородский В. Сравнительный анализ возможностей бухгалтерских программ [Текст] / В.Шайгородский // Все о бухгалтерском учете. – 1996г. - № 27. – С.30

ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

УДК336(477)

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ю.К. Козирєва, студентка

Науковий керівник: асистент Мішутіна І. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено проблемні питання сучасної фінансової системи України. Обґрунтовано позицію, чому фінансова система являє собою саме систему, а не множини не пов'язаних між собою елементів. Визначено особливості, що розкривають системний характер фінансової системи. Розглянуто концепції право розуміння фінансової системи та її структура.

Ключові слова: система, фінансова система, ознаки фінансової системи, фінансово-правові інститути.

Актуальність проблеми. Вивчення фінансової системи України в умовах зростання ролі держави з управління фінансами та дослідження взаємозв'язку між різними елементами фінансової системи набувають особливого значення, оскільки від оптимального функціонування фінансової системи країни залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування фінансової системи в сучасних умовах та розвитку фінансових процесів присвячені праці В.Ф. Гегеля, К. Маркса і Ф. Енгельса, Л.А. Блюменфельда, Е.Г. Юдіна, В.М. Садовський та ін. Хоча окремі аспекти структури процесу фінансової системи України широко висвітлені в економічній літературі, на порядку денному постають нові складні питання, пов'язані з викликами глобалізації, постійними змінами світової економічної кон'юнктури, новими завданнями розвитку світу. Отже, виникає об'єктивна необхідність у дослідженні вказаних проблем з метою їх подальшого розв'язання.

Постановка завдання. Дослідження поняття та структури фінансової системи, відшукування нових підходів до вирішення гострих економічних і

соціальних проблем, вирішення питань щодо зміцнення фінансової системи, наповнення державного бюджету, зміцнення національної валюти тощо.

Виклад основного матеріалу. Фінансова система являє собою саме систему, а не множину не пов'язаних між собою елементів, але будь-якій системі, незалежно від того, які об'єкти чи явища становлять її зміст, властива певна структура. "Система" – це цілісне утворення, якому притаманні нові якісні характеристики, що не вміщуються в компонентах, які утворюють його.

Поняття "фінансова система", як свідчить аналіз літературних джерел, дискусійне. У державах з ринковою економікою фінансові системи розглядаються як сукупність фінансових ринків, фінансових інститутів, фінансових інструментів, що використовуються для укладення фінансових угод, обміну активами і ризиками [1], вони є посередниками між вкладниками та позичальниками, а також бізнес-структури, фінанси домогосподарств та уряду.

Традиційно організацію будь-яких явищ досліджують, покладаючись на системний підхід до трактування визначення. Ще В.Ф. Гегелем було сформульовано системну ідею відповідно до філософії: "Кожна частина філософії є філософське ціле, замкнуте в собі коло, але філософська ідея наявна в кожній із цих частин в особливій визначеності чи особливому елементі. Окреме коло, саме тому, що воно є всередині себе цілісне, прориває межу свого елемента та слугує основою більш просторій сфери; ціле є тому коло, яке складається з кіл, кожне з яких є необхідний момент, так що система їх своєрідних елементів становить усю ідею, яка разом з тим виявляється також і в кожному з них ". Розробка ідей системності, як справедливо зауважується в науковому середовищі, належить до "найвидатніших досягнень діалектичної думки В.Ф. Гегеля".

Зрозуміло, що світ не складається з окремих, ізольованих одне від одного явищ та процесів, а являє собою органічно взаємопов'язані об'єкти, що взаємодіють і взаємно проникають, що вимагає, у свою чергу, системного

підходу до них та пізнання. Так, К. Маркс і Ф. Енгельс слідом за В.Ф. Гегелем писали, що зрозуміти те, "що вся сукупність процесів природи перебуває в систематичному зв'язку, спонукає науку виявляти цей систематичний зв'язок скрізь, як у частковостях, так і в цілому " [3].

На думку Л.А. Блюменфельда, "системою " називається сукупність будь-яким чином виділених із середовища реальних чи уявних елементів. Учений вважає, що така сукупність буде системою, якщо:

- 1) задані зв'язки, що існують між цими елементами;
- 2) кожний з елементів усередині системи вважається неподільним;
- 3) зі світом поза системою система взаємодіє як ціле;
- 4) при еволюції в часі сукупність буде вважатися однією системою, якщо між її елементами різні моменти часу можна провести однозначну відповідність[5].

Розглядаючи різні погляди на поняття "система", В.М. Садовський та Е.Г. Юдін роблять правильне зауваження, зазначаючи, що застосування терміна "система" "різними авторами і в різних науках суттєво відрізняється один від одного.

Учені вважають, що більш правильно говорити про поняття "система", які належать до різних класів системних об'єктів. З методологічного погляду, найбільш перспективним є змістовний шлях визначення поняття "системи" через взаємопов'язану послідовність ознак, коли додавання кожної окремої ознаки дедалі більше обмежує клас об'єктів, що підпадають під визначення, але разом із тим об'єкти, що залишаються, дістають дедалі більш розгорнуту змістовну характеристику [5].

Згідно з фондовою концепцією класифікацію слід здійснювати, виходячи з особливостей фінансових фондів, які є характерними для відповідної національної економіки. У такому разі фінансову систему утворюють бюджет, позабюджетні фонди, кредитний фонд, страховий фонд, фінансові ресурси суб'єктів господарювання з подальшою диференціацією типів та видів фінансових фондів. До безсумнівних переваг цієї концепції

належить пояснення існування фінансів як відносин, зумовлених необхідністю формування та використання відповідних майнових фондів. До недоліків належить прояв фінансової системи як наслідок дії фінансового механізму, як певний результат, що оформлює та деталізує фінансові відносини. Крім того, ця позиція не охоплює фінансових відносин, що не приводять до утворення або використання майнових фондів.

Інституційна концепція виходить з функціональної своєрідності окремих фінансових інститутів, таких як державні доходи, державні видатки, страхування, державний кредит, банківський кредит, грошовий обіг тощо. Водночас ця концепція недостатньо уваги приділяє систематизуючі ознакам, що пояснюють єдність фінансових механізмів, діючим спільно тільки в кінцевому випадку.

Посуб'єктна концепція базується на визначенні органу, що здійснює управління фондом або інститутом чи володіє речовим правом певного виду щодо мобілізованих фінансових ресурсів. Тут виділяється бюджет, позабюджетні фонди, фінанси господарюючих суб'єктів, страховий фонд, кредитний фонд, муніципальні фінанси, інвестиційні фонди тощо. Подібний метод систематизації теж не зовсім вдалий, оскільки побудований на ознаках, що мають службовий характер і не пов'язані з природою та суттю фінансових відносин. Покладання функцій на той чи інший орган держави чи зняття такої функції, так само як і надання права ведення діяльності відповідного виду, не може визнаватися об'єктивним критерієм.

Поняття фінансової системи відсутнє й у законодавстві нашої держави.

Водночас термін і поняття “фінансова система” широко застосовується і в юридичній, і в економічній літературі. Аналіз сучасного фінансового законодавства свідчить про те, що більшість фінансово-правових інститутів, які входять до фінансової системи України, зазнали змін та набули нового змісту.

Адже в умовах адміністративно-командної системи управління народним господарством держава застосовувала економічні важелі з метою

забезпечення планомірного розвитку всіх сфер суспільного життя. Історія розвитку нашої країни яскраво показала, що при посиленні адміністративних методів впливу на виробничі процеси відбувається планомірне гальмування розвитку економіки, а це призводить до негативних наслідків впливу на стан усіх інших сфер життя. З переходом на нові ринкові відносини відбулися докорінні зміни в економіці, з'явилися нові елементи фінансової системи, що характеризуються своєрідними формами й методами формування, розподілу та використання грошових фондів. Причому такі елементи мають не тільки економічний зміст, а й правове оформлення.

У науці фінансового права під елементом фінансової системи розуміють фінансово-правовий інститут, що має матеріальний зміст. Як і будь-який інститут права, фінансово-правовий інститут становить систему взаємопов'язаних норм, що регулюють відносно самостійну сукупність суспільних відносин у сфері фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування. Кожний такий інститут характеризується правовими, економічними властивостями, а деякі інститути й політичними властивостями. Кожен з інститутів фінансової системи виконує певну функцію: або фонду грошових коштів, або методу, що сприяє нормальному функціонуванню фінансової системи держави (такою є грошова система), або мобілізації грошових коштів до відповідних фондів держави (такою є податкова система) [7].

Кожний з інститутів фінансової системи, у свою чергу, може розглядатися як система. Так, податкова система складається з таких елементів, як загальнодержавні податки, збори та платежі; місцеві податки й збори; форми та методи їх встановлення, зміни або скасування; контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства [7].

Складність фінансової системи зумовлена неоднозначністю складових її елементів, різнохарактерним зв'язком між ними.

Структурність означає, що фінансова система поєднує свої елементи у внутрішньо організовану структуру. Динамічність визначається тим, що

фінансова система не перебуває в статичному стані. Постійно розвиваючись як єдине ціле, вона вдосконалюється, доповнюється новими компонентами, усередині фінансової системи постійно виникають нові зв'язки. Цілісність фінансової системи означає, що вона включає різноманіття частин, підпорядкованих єдиному цілому.

Відкритість пояснюється інтенсивною взаємодією із соціально-політичними структурами держави, з фінансами інших країн, а також означає, що тільки за умови ефективної, організованої роботи всієї фінансової системи, а не окремих елементів, забезпечується функціонування системи як єдиного цілого, гарантуючи виконання державних цілей та завдань.

Те, що фінансова система виступає як взаємопов'язаний організм, означає, що сутність фінансової системи спрямована не тільки до сутності часткового, складових елементів, а й до їх взаємодії. Тим самим сутність фінансової системи впливає на склад і сутність її елементів.

Фінансова система діє, функціонує, виконує певну роль. Функціонує не тільки фінансова система, а й кожний її елемент. Характер фінансової системи зумовлює ті методологічні підстави її дослідження, які зводяться до необхідності вивчення діяльності кожного елемента цієї системи.

Сьогодні фінансову систему держави можна розглядати: по-перше, як сукупність фінансово-правових інститутів, кожний з яких сприяє утворенню фондів грошових коштів (інституційний аспект); по-друге, як сукупність державних органів та установ, що здійснюють фінансову діяльність (функціональний аспект).

Фінансову систему держави можна досліджувати, поділивши її на дві такі підсистеми, по-перше, публічні державні та муніципальні фонди; по-друге, фонди господарюючих суб'єктів.

Підсистему публічних державних і муніципальних фондів грошових коштів становлять централізовані та децентралізовані фонди, які взаємопов'язані й взаємозумовлені.

До централізованих фондів грошових коштів належать грошові кошти, що надходять у розпорядження держави як владного суб'єкта:

- 1) публічні, централізовані, державні й муніципальні фонди – державний та місцеві бюджети;
- 2) централізовані державні цільові позабюджетні фонди (в Україні до таких фондів належать: Пенсійний фонд; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд соціального страхування України на випадок безробіття; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві; Фонд соціального захисту інвалідів; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб);
- 3) державний та муніципальний кредити;
- 4) державне обов'язкове особисте і майнове страхування;
- 5) фонди державних кредитних установ.

До децентралізованих фондів належать децентралізовані державні й муніципальні фонди, створені державними та муніципальними підприємствами, яким було передано державне й муніципальне майно.

Підсистему фондів господарюючих суб'єктів утворюють фонди підприємств, що займаються комерційною діяльністю; фонди фінансових посередників (а це, наприклад, банки, страхові організації, державні пенсійні фонди); фонди некомерційних організацій (неприбуткових).

Висновок. Перелік цих фондів не є вичерпним, адже трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, сприяють появі нових публічних фондів, що вимагає глибокого дослідження фінансово-правових інститутів, які входять до фінансової системи.

Однак у фінансовій системі будь-якої країни її правові інститути відіграють неоднакову роль. І серед усіх правових інститутів необхідно виділяти основні фінансово правові інститути, роль яких надзвичайно велика, оскільки без них неможливе функціонування фінансової системи. Це такі фінансово-правові інститути, як бюджетна, податкова, банківська та грошова системи.

Основним завданням сьогодення повинно бути прагнення до фінансової стійкості системи в цілому та гармонійної взаємодії всіх фінансово-правових інститутів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Керимов Д.А. Основы философии права / Д.А. Керимов. – М.: Манускрипт, 1992. – 192 с.
2. Боулдинг К. Общая теория систем – скелет науки / К. Боулдинг // Исследования по общей теории систем. – М., 1969. – С. 124.
3. Холл А.Д. Определение понятия система / А.Д. Холл, Р.Е. Фейджин // Исследования по общей теории систем. – М., 1969. – С. 252.
4. Акоф Р.Л. Системы, организации и междисциплинарные исследования / Р.Л. Акоф // Исследования по общей теории систем. – М., 1969. – С. 145.
5. Соколова Э.Д. Правовые основы финансовой системы Украины / Э.Д. Соколова ; [отв. ред. Е.Ю. Грачева]. – М. : Юриспруденция, 2006. – 112 с.
6. Фінансова енциклопедія / О.П. Орлюк, Л.К. Воронова, І.Б. Заверуха ; [за заг. ред. О.П. Орлюк]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
7. Финансовое право / [К.С. Бельский и др. ; под. ред. С.В. Запольского]. – М.: Российская академия правосудия : ЭКСМО, 2006. – С. 33.

УДК 347.73:343.2/.7

ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

А. Д. Асафова, студентка

Науковий керівник: асистент Міщутіна І. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено результати досліджень щодо фінансової відповідальності за правопорушення, що виникають під час вчинення протиправного діяння в сфері фінансової діяльності держави.

Ключові слова: фінансова відповідальність, фінансові правопорушення, контрольна ревізійна служба, санкції.

Постановка проблеми. На теперішній час як практикуючи юристи, так і науковці дедалі все частіше піднімають питання щодо необхідності законодавчого введення так званої «фінансової відповідальності». Діюче законодавство містить неодноразові приклади, коли на юридичних осіб покладаються грошові санкції за порушення тих чи інших норм, а саме: податкових, бюджетних, митних, в сфері касової дисципліна і т.п.

Трансформація системи фінансово-правового регулювання та інтенсивний розвиток фінансового законодавства в Україні зумовили формування значного законодавчого масиву, в якому закріплено підстави відповідальності, санкції за порушення фінансово-правових норм і визначено процесуальний порядок застосування цих санкцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що цей напрям економіки не досить ефективно розроблявся, а сьогодні він успішно розробляється вітчизняними науковцями, серед яких Кивалов С.В., Кучерявенко М.П., Битяк Ю.П., Хавронюк М.І. та інші.

Мета дослідження полягає у системному дослідженні питань щодо встановлення фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства в Україні за останній рік.

Основні результати дослідження. Фінансове правопорушення – це порушення врегульованого фінансово-правовою нормою порядку мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів, за яке законодавством передбачено юридичну відповідальність. Формування зазначеного нормативного масиву відбувалося за різними напрямками. По-перше, як на рівні законів, так і підзаконних нормативних актів. По-друге, ці норми отримували різне галузеве закріплення: було встановлено кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків, нецільове використання бюджетних коштів; до Кодексу про адміністративні правопорушення було включено окремі статті, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення фінансового законодавства; в Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» закріплено фінансові санкції за порушення валютного законодавства.

Однак і дотепер науковці і практики мають протилежні погляди з цього питання: від визнання фінансово-правової відповідальності окремим видом юридичної відповідальності до повного заперечення наявності цього виду юридичної відповідальності. На думку Кучерявенка М.П., відповідальність за

порушення фінансового законодавства слід розглядати як комплексну категорію, яка включає відносно відокремлені блоки, залежно від інституційної належності фінансово-правових норм, що порушуються під час вчинення протиправного діяння в сфері фінансової діяльності держави [2]. Такими блоками, зокрема, є: відповідальність за порушення бюджетного законодавства, передбачена главою 18 Бюджетного кодексу України; відповідальність за порушення податкового законодавства. Відповідальності за податкові правопорушення закріплено в Законі України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», Законі України «Про державну податкову службу в Україні» [3], Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших нормативних актах.

Одним із основних принципів бюджетної системи є принцип цільового використання бюджетних коштів, який полягає в використанні бюджетних коштів лише на цілі, визначені бюджетними призначеннями. Порушення цього принципу має наслідком зменшення асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на суму коштів, які витрачено не за цільовим призначенням, і притягнення відповідальних осіб до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності в порядку, визначеному законами України.

Адміністративну відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів передбачено в ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Кримінальну відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів передбачено ст. 210 Кримінального кодексу України [1]. Характеристика складів зазначених правопорушень була надана раніше.

Деякі науковці виділяють фінансову відповідальність за порушення податкового законодавства. Законодавче закріплення застосування штрафних санкцій до юридичних осіб за порушення податкового законодавства зумовлює потребу розгляду питання щодо правової природи цих санкцій.

Ю.П. Битяк відзначає, що для підвищення ефективності законодавства про адміністративну відповідальність юридичних осіб слід чітко визначити загальні засади такої відповідальності та встановити механізм притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності. Оскільки на сьогодні Кодекс про адміністративні правопорушення України не визнає юридичних осіб суб'єктами адміністративних правопорушень, то потрібно з'ясувати важливе теоретичне й практичне питання щодо належності штрафних санкцій, які застосовують до платників податків, - юридичних осіб до певного виду юридичної відповідальності [5].

Визнаючи фінансову відповідальність самостійним видом юридичної відповідальності, фахівці вказують на головну її особливість, яка полягає в тому, що крім штрафних санкцій, вона передбачає й право відновлювальні санкції, які стимулюють виконання фізичними та юридичними особами обов'язків, передбачених фінансовим (податковим) законодавством, а також забезпечують компенсацію шкоди, завданої державі в результаті їхньої протиправної поведінки.

Заходами фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства слід вважати передбачені санкції податково-правової норми, штрафні (фінансові) санкції та пеню. Їхні особливості:

- застосовують у разі вчинення порушення норм податкового законодавства, й полягають у додаткових майнових стягненнях;
- виступають як міра державного примусу, яку застосовують до правопорушників;
- мають за мету покарання правопорушників, а також компенсацію майнових втрат бюджетів і державних цільових фондів внаслідок ненадходження або несвочасного надходження податків і зборів;
- мають майновий (грошовий) характер.

Фінансовий контроль за дотриманням податкового та бюджетного законодавства здійснюють державної контрольно-ревізійної служби. Законом України «Про державну контрольно-ревізійну службу» [4] передбачено

створення її при Міністерстві фінансів України в складі Головного контрольно-ревізійного управління України, контрольно-ревізійних управлінь в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі, контрольно-ревізійних підрозділах (відділів, груп) у районах, містах і районах у містах.

Головним завданням державної контрольно-ревізійної служби є здійснення державного контролю за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах і державних фондах, бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів та державних валютних фондів, подання пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень нормативних актів та запобігання їм у подальшій діяльності.

Протягом січня – листопада 2010 року органи державної контрольно-ревізійної служби провели понад 14,2 тис. контрольних заходів. Було перевірено майже 13,3 тис. підприємств, установ і організацій (з них 8,8 тис. бюджетних установ і організацій). Порушення фінансово-господарської дисципліни виявлено на 12,5 тис. підприємствах, установах і організаціях на загальну суму 76,1 млрд. грн.

Як повідомили в прес-службі КРУ, зокрема, на 9,3 тис. об'єктах встановлено недоотримання тобто втрати коштів на суму понад 1,3 млрд. грн., серед них бюджетами – 592,4 млн. грн. Загальна сума фінансів, які в результаті контрольних дій додатково надійшли до бюджетів, бюджетних установ, організацій та підприємств, становить майже 508,8 млн. грн., у тому числі до бюджетів всіх рівнів – 102,1 млн. грн.

Під час контрольних заходів майже на 11,4 тис. підприємствах, установах і організаціях встановлено незаконні, нецільові витрати та нестачу ресурсів на загальну суму понад 31,6 млрд. грн. Серед них за операціями з бюджетними коштами – на 7,6 млрд. грн.

У результаті вжитих представниками КРУ заходів за звітний період забезпечено відшкодування і поновлення незаконних, нецільових витрат і нестач ресурсів на загальну суму майже 972 млн. грн.

Фінансові порушення, що не призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, виявлено на більш як 8,7 тис. об'єктах на суму понад 43,2 млрд. грн. Усунення порушень, що не призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечено на суму майже 15,8 млрд. грн.

Результати моніторингу окремих господарських операцій та платіжних переказів засвідчили низку ризикових операцій, здійснених (або запланованих до здійснення) суб'єктами господарювання на загальну суму майже 15,2 млрд. грн. При цьому було попереджено порушень фінансової дисципліни загалом на суму понад 3,6 млрд. грн., з яких 1,7 млрд. грн. – потенційні втрати державних ресурсів.

До правоохоронних органів протягом січня – листопада 2010 року передано понад 5,7 тис. ревізійних матеріалів. За цей час правоохоронні органи порушили 1211 кримінальних справ за матеріалами ревізій і перевірок, здійснених органами ДКРС (за аналогічний показник минулого року – 837). За результатами розгляду правоохоронними органами матеріалів контрольних заходів, проведених органами ДКРС, на 128 посадових осіб складено протоколи про корупцію. За увесь 2009 рік цей показник був майже втричі меншим – 45.

До адміністративної відповідальності притягнуто майже 26,3 тис. посадових осіб; до суду направлено майже 1,5 тис. протоколів про адміністративне правопорушення за порушення законодавства про бюджетну систему та понад 1,3 тис. протоколів про адміністративне правопорушення за порушення законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти. До дисциплінарної відповідальності притягнуто понад 7,4 тис. посадових осіб, до матеріальної – 2,2 тис. осіб, 89 з яких звільнені із займаних посад.

Висновки. З огляду на викладене слід зазначити, що відповідальність за порушення фінансового законодавства виступає як форма реалізації державного примусу, що виникає в разі вчинення порушення приписів фінансово-правових норм і полягає в застосуванні спеціально вповноваженими державними органами до правопорушника передбачених законом санкцій. За 2010 рік було виявлено велика кількість правопорушень бюджетного та податкового законодавства. Зазначені показники є рекордними за увесь час роботи Служби і перевищують загальні дані за десять попередніх років разом. Але, згідно із діючим законодавством, винних осіб притягнуто до адміністративної та дисциплінарної відповідальності. Вжиті своєчасно заходи є передумовою здорових фінансів в державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Битяк Ю.П. Фінансове право / Ю.П. Битяк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 527 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – ст.210.
3. Кучерявенко М.П. Фінансове право України: підручник / М.П.Кучерявенко, Г.В. Бех, О.О. Дмитрик, І.Є. Криницький. – К.: Хрінком Інтер, 2006. – 320 с.
4. Про державну податкову службу в Україні: Законі України від 4 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 509-ХІІ.
5. Про державну контрольно-ревізійну службу: Закон України від 26 січня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 2939-ХІІ.

УДК 336.27(477)

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

І.І. Бендерська, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто поняття державного боргу України, визначено порядок його формування, здійснено дослідження стану державного боргу України за 2009- на початок 2011 років, розглянуто проблематику формування державного боргу в Україні та можливі шляхи вирішення.

Ключові слова: державний борг, гарантований борг, внутрішній борг, зовнішній борг, управління державним боргом.

Постановка проблеми. В сучасних умовах дослідження теми проблематики боргу держави є одним з головних завдань державного фінансового управління. На сьогодні управління державним боргом пов'язано з безліччю проблем, а саме такі як звуженість поняття державного боргу в українському законодавстві, проблеми структуризації боргу, проблеми обліку та звітності державного боргу. Управління державним боргом є ефективним засобом покриття дефіциту бюджету держави та інструментом стабілізації фінансового ринку. Розмір державного боргу, його динаміка і структура, темпи їх росту є показниками фінансового стану держави та ефективності державної боргової політики. Тому дослідження аналізу стану державного боргу України як необхідна передумова для визначення основних пріоритетів державної боргової політики є необхідним і актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню питання державного боргу присвячено значну кількість наукових праць, зокрема фундаментальні дослідження іноземних науковців: Р.Барро, С.Брюта, Дж.Кейнса, П.Кругмана, А.Лернера, К.Макконнелл, Р.Масгрейва, А.Сміта, П.Харрода. Належне місце у розробці цієї теми займають праці вітчизняних вчених: В.Гейця, О.Василика, Т.Вахненко, Н.Зражевської, С.Льовочкіна, Г.Кучер, І.Лютого, О.Рожко та інші.

Мета роботи. Визначення темпів та причин зростання державного боргу України. Пошук шляхів та методів для здійснення ефективного управління державним боргом.

Виклад основного матеріалу. Згідно з статтею 2 Бюджетного Кодексу України державний борг – це загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в

результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [1].

Державний борг за своєю економічною сутністю визначає економічні відносини держави як позичальника з її кредиторами з приводу перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на умовах строковості, платності та повернення. У період з 1999 року до 2007 року відношення державного боргу до ВВП постійно зменшувалося за рахунок підтримки його на відносно стабільному рівні, з одного боку, та високих темпах економічного зростання – з іншого. Однак, починаючи з 2008 року до сьогодні сума державного боргу та його відношення до ВВП зростає у зв'язку з розгортанням кризових явищ і, відповідно, зростанням потреб держави у державних запозиченнях, з одного боку, та у зв'язку з пригніченням економічної активності – з іншого [2, с. 22].

За станом на 31 січня 2011 року державний та гарантований державою борг України становив 433 млрд.грн або 54 млрд.дол. США. В тому числі державний борг України становив 324 млрд.грн (74,82%) або 40 млрд.дол.США. А гарантований державою борг України становив 109 млрд.грн. (25,18%) або 13 млрд.дол.США. (Рис. 1).

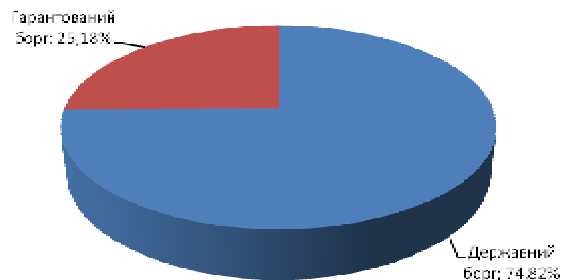

Рис.1. Державний та гарантований борг України станом на 31 січня 2011року.

У валютній структурі державного та гарантованого державою боргу станом на 31.01 2011 року найбільшу частину складає борг у гривнях –

35,71%, доларах США – 29,94% та СПЗ (спеціальні права запозичення) – 30,19%. Протягом 2009 року відбулися такі основні зміни валютної структури: збільшення державного та гарантованого державою боргу в гривнях та СПЗ відповідно на 14,24% і 9,92% та зменшення державного та гарантованого державою боргу у доларах США, швейцарських франках та євро відповідно на 18,31%, 2,94% та 2,31% [3].

Отже, за даними Міністерства фінансів України в січні-лютому 2011 року державний та гарантований борг України збільшився на 13,503 мільярда гривень, або на 3,12% в порівнянні з 2010 роком. Збільшення державного боргу відбулося в основному за рахунок зростання курсів іноземних валют до гривні, до випуску облігацій зовнішньої державної позики 2010 року в обсязі 100 мільйонів доларів та випуску облігацій зовнішньої державної позики 2011 року в обсязі 1,5 мільярда долара.

В результаті цього державний зовнішній борг збільшився на 7,58% або на 13,775 мільярда гривень, державний внутрішній борг - зменшився на 733,857 мільйона гривень (відповідні дані наведено у таблиці 1).

Таблиця 1

Стан державного боргу України, тис.грн

Показники	Станом на :	
	31.12.2010 р.	31.01.2011 р.
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	432 235 410,19	433 801 590,51
Державний борг	323 475 202,05	324 552 277,94
Внутрішній борг	141 662 098,06	141 029 509,06
1. Заборгованість перед юридичними особами	138 355 785,00	137 723 196,00
2. Заборгованість перед банківськими установами	3 306 313,06	3 306 313,06
Зовнішній борг	181 813 103,99	183 522 768,88
1. Заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку	83 058 713,85	83 751 619,65
2. Заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління	11 270 986,48	11 313 770,18
3. Заборгованість за позиками, наданими іноземними комерційними банками	15 923 940,60	15 880 556,58
4. Заборгованість, не віднесена до інших категорій	71 559 463,06	72 576 822,47

Аналізуючи дані таблиці можна зазначити, що в структурі державного боргу України найбільшу частку (43,45%) складає борг за облігаціями внутрішньої державної позики. Зовнішній борг за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку, становить 26, 42, % загальної суми державного боргу України, за облігаціями зовнішньої державної позики – 22,36% [3].

З 2009 року відбулося збільшення державного боргу за облігаціями внутрішньої державної позики України, що пов'язано із випуском Облігації внутрішньої державної позики для фінансування державного бюджету, поповнення Стабілізаційного фонду, капіталізації банків і Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», а також державний борг збільшився перед міжнародними організаціями економічного розвитку, що пов'язано із отриманням кредиту МВФ. За іншими групами кредиторів відбулося зменшення державного боргу, спричинене перевищенням виплат з погашення над залученням коштів.

Одним із найбільш важливих показників, який характеризує ефективність боргової політики країни та її спроможність виконувати боргові зобов'язання, є співвідношення сумарних виплат з обслуговування й погашення державного боргу до доходів державного бюджету та ВВП. Не зважаючи на те, що протягом останніх років спостерігалось поступове зростання обсягів платежів за державним боргом в абсолютній величині, бюджетні витрати на погашення та обслуговування державного боргу стабілізувались у межах 2,0 - 5,0 % від ВВП, а на кінець 2009 року зазначений показник становить 4,33% від ВВП.

Політика управління державним боргом включає такі важливі складові: формування боргової стратегії, націленої на забезпечення сталості та обґрунтованості рівня державного боргу; досягнення збалансованої структури боргу; активне управління ринковою частиною державного боргу; збереження потенціалу рефі-нансування боргу при зміні кон'юнктури фінансових ринків; виконання цільових орієнтирів щодо вартості

обслуговування боргу і допустимого ступеня ризику; утримування заборгованості державного сектора економіки на економічно прийнятному рівні [4, с.276].

На сьогоднішній день науковці пропонують два варіанти розв'язання боргової проблеми. Один із них – це визнати свою неспроможність сплачувати борги в строк і в повному обсязі, тобто оголосити дефолт і шукати шляхів пом'якшення його наслідків. Другий варіант – це перевести все в площину «дрібного фолу», політики розділу боргів, переговорів із реструктуризації, вимог часткового списання, технічних та юридичних тягб [5]. Однак відмова від платежів не тільки принизлива, вона загрожує втратою активів за кордоном, іншими міжнародними санкціями. Оголошення дефолту може принести лише тимчасове полегшення для державного бюджету, але призведе до глобальних наслідків, пов'язаних із зменшенням обсягів іноземних інвестицій в економіку країни, до зменшення обсягів зовнішньої торгівлі, зробить неможливим надалі здійснювати зовнішні запозичення.

Висновки. Аналізуючи проведене дослідження можна прийти до висновку, що державний та гарантований борг України зростає з кожним роком і вже на 31.01.2011 становить 433 млрд.грн. З такими темпами зростання боргу просто стає необхідним запровадження більш ефективних засобів з управління державним боргом. До таких заходів можна віднести удосконалення нормативної бази для чіткого врегулювання питань щодо державних запозичень, у розрізі існування на сьогодні зовнішніх та внутрішніх запозичень необхідно розширити ринок облігацій внутрішньої державної позики і збільшити попит на них шляхом введення в обіг облігацій для великих підприємств та фізичних осіб, здійснити заходи щодо управління ризиками, які пов'язані з державним боргом. Реалізація зазначених заходів створить фундамент для проведення ефективної бюджетної політики та обмеження умовних зобов'язань, держави, які потенційно можуть впливати на розмір державного боргу і стабільність державних фінансів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (за станом на 31.01.2011) / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minfin.kmu.gov.ua>
3. Касьяненко Р.В. Управління державним боргом в період економічної кризи / Р.В. Касьяненко // Науковий блог НаУ «Острозька академія»/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.org.ua/>
4. Прутська О.О. Особливості управління державним боргом у умовах фінансової кризи / О.О. Прутська, В.М. Чубатюк // Актуальні проблеми економічного розвитку України в умовах глобалізації. – 2009 – С. 276–281.
5. Рожко О.Д. Державний борг у забезпеченні економічного зростання / О.Д.Рожко // Фінанси України – 2008. – №1. – С. 22–25.

УДК 347. 73 (477)

ФІНАНСОВЕ ПРАВО У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

М.Д. Доценко, студент

Науковий керівник: асистент Міщутіна І.М.

Миколайівський державний аграрний університет

Розглянуто поняття фінансового права, його предмет та метод, питання місця фінансового права у системі українського права. Звернено увагу на систему та джерела фінансового права, важливість фінансово-правових відносин.

Ключові слова: фінансове право, фінансово-правові відносини, метод фінансово-правового регулювання.

Актуальністю теми є те, що право є особливою формою соціального регулювання, що має певне цільове спрямування. Однією з основних цілей права є сприяння досягненню діалектичної взаємодії об'єктивно обумовлених соціальних інтересів (як приватних, так і публічних) у процесі їх реалізації у будь-якій формі соціальної взаємодії. Такою формою соціальної взаємодії може виступати держава, тобто йдеться про існування державно-організованого суспільства. Правові норми в свою чергу, є засобами реалізації соціальних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська наука фінансового права пройшла первісний етап формування і перебуває в стадії динамічного розвитку. Серед провідних учених слід назвати Л. К. Воронову -

академіка АПрН України, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка. З її ім'ям пов'язують формування вітчизняної школи фінансового права, зокрема саме завдяки її праці в Україні вперше з'явилися ґрунтовні підручники й навчальні посібники з фінансового права.

У працях професора П. С. Пацурківського - декана юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича - ґрунтовно розроблено питання теорії фінансового права. Це дуже важливо, оскільки саме теорія фінансового права, у тому числі визначення предмета й методу фінансово-правового регулювання, предмета фінансової діяльності держави та методів, якими вона здійснюється, розкриття особливостей правового статусу учасників фінансових відносин, дають можливість будувати засади для дослідження окремих правових інститутів, що входять до складу фінансового права як правової галузі й науки.

Перестали бути науковою ціллюю й інститути податкового права, фінансового контролю, банківської діяльності. Так, всі розуміють значення податків для формування доходної частини бюджету, однак формування податкової системи держави має бути відпрацьовано на певних категорійних поняттях. Визначаючи склад податкової системи, слід враховувати як практику розвинутих країн, так і особливості національної економіки України, історичні традиції тощо. Наукову базу у сфері податкових відносин заклав М. І. Кучерявенко, професор Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого.

Метою статті є визначення місця фінансового права в системі права України, та його взаємозв'язок з іншими галузями.

Виклад основного матеріалу. Фінансове право являє собою сукупність юридичних норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають в процесі планового залучення, розподілу і використання грошових фондів державою, необхідних для виконання завдань, поставлених на кожному етапі її розвитку. Фінансове право - це галузь публічного права, предметом якого є норми, що регулюють державні фінанси.

Специфіка відносин, що регулюються нормами фінансового права, полягає в тому, що вони складаються в особливій сфері життя суспільства - фінансовій діяльності держави. Предметом фінансового права є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у сфері фінансової діяльності держави.

Маючи свій предмет і метод правового регулювання фінансове право обґрунтовано визнається самостійною галуззю єдиної правової системи держави. Проте самостійність фінансового права не означає його абсолютної відособленості. Фінансове право тісно пов'язане з усіма галузями права, але найтісніше - з конституційним правом, адміністративним і цивільним.

Фінансове право має свій предмет правового регулювання, який не властивий іншим галузям права, а саме: суспільні фінансові відносини, що виникають у процесі фінансової діяльності держави та її адміністративно-територіальних утворень. Ці відносини відрізняються специфікою змісту й цілеспрямованості, формами прояву. Для відносин, які входять до предмета цієї галузі права, властивим є наявність зв'язку з функціями зі створення, розподілу та використанню державних та місцевих грошових фондів, а також контроль за цими процесами. Такий зміст предмету фінансового права зумовлює й особливості його методів регулювання, тобто прийомів, способів, засобів юридичного впливу на поведінку учасників фінансових відносин, на характер взаємозв'язків між ними. [2]

Конституційне право є провідною галуззю в системі права. Норми Конституції України посідають найвище становище в ієрархії правових норм. Це значить, що його норми є визначальними для регулювання суспільних відносин всіма галузями права.

Так, форма державного устрою, розподіл влади в державі, співвідношення влади і місцевого самоуправління та багато інших питань, урегульованих нормами конституційного права, прямо здійснюють вплив на конкретні форми фінансової діяльності. Норма Конституції України закріпила обов'язок кожного громадянина та суб'єкта господарювання в

Україні платити встановлені податки і збори, є базовою для конкретизації прав і обов'язків платника податків у нормах фінансового права.

Норми фінансового права фактично конкретизують положення конституційних норм і забезпечують формування, розподіл і витрачання фондів коштів.

Необхідно мати на увазі, що конституційно-правові норми, будучи базовими для фінансового права, залишаються в рамках права конституційного і відносини, що виникають на їх основі, є виключно конституційно-правовими. Тобто, конституційне і фінансове право є суміжними галузями в системі права, але такими, що не перетинаються.

При аналізі зв'язку конституційних і фінансових норм слід враховувати їх певну однорідність, але розуміти, що вони не тотожні. На відміну від фінансово-правових конституційні норми мають більшу юридичну насиченість, більшу щільність юридичного змісту, що створює підстави для багатьох юридичних інтерпретацій з урахуванням змін життєвих обставин.

Адміністративне право регулює суспільні відносини управлінського характеру, переважно у сфері державного управління. Зв'язок фінансового права з адміністративним проявляється, перш за все, в тому, що встановлювані його нормами принципи виконавчої і розпорядчої діяльності органів державного управління розповсюджуються і на фінансову діяльність держави. В фінансовому праві застосовуються і адміністративні методи впливу на суспільні відносини, в яких один із суб'єктів (фінансовий орган) наділений владними функціями по відношенню до іншого (громадянина). Але якщо в адміністративному праві головним у предметі регулювання є відносини, що складаються в сфері державного управління, то в фінансовому - це відносини в області залучення, розподілу і витрачання грошових фондів держави.

Так як фінансові відносини містять в собі елементи майнового характеру (направлені на утворення необхідних державі фондів грошових коштів), правомірна постановка питання про зв'язок фінансового права з

цивільним правом, яке регулює майнові відносини. Цивільне право не регулює відносини по утворенню і використанню необхідних державі грошових коштів. Суб'єкти цивільного права виступають по відношенню один до одного в якості економічно відособлених і юридичне рівних сторін, що для фінансового права не характерно. Отже, як предмет, так і методи впливу на суспільні відносини у цих галузях права різні. Однак є такі області фінансової діяльності, які регулюються одночасно як нормами фінансового, так і нормами цивільного права. Це кредитні, розрахункові, страхові та інші відносини.

Господарське право як галузь права регулює відносини, що існують у сфері організації та здійснення господарської діяльності суб'єктами усіх форм власності.

Специфіка та якісні відмінності предмета фінансового права, своєрідність його методів більше і повніше виявляється при співставленні та відмежуванні від предметів і методів інших галузей права. Фінансово-правові інститути безпосередньо пов'язані з діяльністю держави при створенні, розподілі та використанні централізованих і децентралізованих грошових фондів.

Система фінансового права - це його визначена внутрішня структура, яка складається як відображення реально існуючих суспільних відносин у фінансовій сфері. Система фінансового права дозволяє з'ясувати, з яких підгалузей, частин складається ця галузь права і як ці складові взаємодіють між собою.

Система фінансового права:

Загальна частина закріплює такі норми й інститути, які є спільними для всіх фінансово-правових інститутів і становлять базу для регулювання правовідносин у сфері фінансової діяльності держави:

- поняття фінансів та фінансової діяльності держави, її завдання, принципи, форми і методи здійснення;

- правову характеристику фінансових правовідносин та фінансово-правових норм;

- правовий статус уповноважених у сфері фінансової діяльності державних органів;

- правові основи фінансового контролю, його види та методи

Система українського права складається з галузей, кожна з яких розповсюджується на особливий вид суспільних відносин, які потребують відповідного правового регулювання. Рух грошових коштів регулюється комплексом правових галузей, що входять у систему права. Кожна галузь права визначає свій аспект, відмежовуючи групу однорідних правових відносин, до яких застосовується специфічний галузевий метод регулювання. Як вірно зазначає М.П. Кучерявенко, фінансове право, беручи участь у цьому згідно з своїм предметом і методом, не виключає формування стійких зв'язків з іншими галузями права, що стосуються у тому чи іншому сенсі публічних грошових фондів. Явище, яке вимагає всебічного правового регулювання, приписує сполучення двох суперечливих процесів. З одного боку, необхідно розкласти його на складові, що повинні бути у сфері уваги окремих галузей права, які регулюють певні відносини своїми специфічними методами. З іншого – важливо спів ставити, з'єднати окремі режими правового регулювання у єдиний процес, визначити і узгодити межі стику окремих галузей права. [5]

Особлива частина включає в себе підгалузі і правові інститути, що містять норми права, які регулюють окремі напрями фінансової діяльності держави та різні ланки фінансової системи

Норми Загальної частини фінансового права конкретизуються в Особливій частині.

Галузь фінансового права - це відносно замкнена частина системи права, що включає сукупність норм, які регулюють суспільні відносини, котрі виникають у сфері правового режиму руху державних грошових коштів.

Галузь фінансового права "утворюється за допомогою фінансово-правових норм опосередковано, тобто спочатку інститут, потім - підгалузь і як результат - галузь. Виникнення будь-якого інституту або галузі права зумовлено специфікою регулюючих або суспільних відносин. І хоча фінансове право розглядається як галузь права, але процес формування відбувається через становлення та розвиток його складових інститутів.

Для того, щоб норми права могли виконувати своє завдання регуляторів суспільних відносин, вони повинні бути відомими їх учасникам і виражені зовні від імені держави. Джерела фінансового права - це конкретні форми його вираження, тобто правові акти представницьких і виконавчих органів державної влади і органів місцевого самоуправління, що містять норми фінансового права.[2]

Фінансове право, з цієї точки зору, - це галузь законодавства, що є сукупністю законів та інших нормативно-правових актів, у яких фінансово-правові норми мають своє зовнішнє вираження.

Сукупність нормативних актів, що містять норми фінансового права, прийнято визначати як фінансове законодавство. Фінансове законодавство характеризується системністю, яку йому надають правила ієрархії норм, що містяться в правових актах. Використання цих правил дає можливість у разі виникнення колізій між нормативно-правовими актами віддати перевагу одному нормативно-правовому акту над іншим.

Висновок. Фінансове право тісно пов'язане і з іншими галузями права. Однак із розглянутими вище галузями його зв'язок є найбільш тісним. Воно межує з трудовим правом і правом соціального забезпечення, в частині що стосується регулювання відносин із приводу утворення і витрачання Пенсійного фонду та соціальних фондів. За порушення норм фінансового законодавства передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. Порядок провадження у кримінальних справах регулюється нормами кримінально-процесуального права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк О.Д. Бюджетна система України / О.Д.Василюк, К.В.Павлюк // – К. : Центр навчальної літератури, – 2009.
2. Воронова Л.К. Фінансове право України / Л.К.Воронова // Підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, – 2006. – 448 с.
3. Музика О.А. Фінансове право / О.А.Музика // – К., – 2008.
- 4.Нагребельний В.П. Фінансове право України / В.П. Нагребельний, В.Д.Чернадчук, В.В.Сухонос //Загальна частина: Навч. посіб. – Суми, – 2009.
5. Кучеревинко Фінансове право України / Кучеревинко // м. Київ. – 2004.

УДК 344.73:336.142.3

СУТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО СТАДІЙ

І. М. Куц, студентка

Науковий керівник: асистент Мішутіна І.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто поняття „бюджетний процес”, проаналізовано погляди науковців щодо значення бюджетного процесу та його стадій. Внесено пропозицію підвищити відповідальність учасників бюджетного процесу та законодавчо закріпити прийняття рішення щодо бюджету в окрему стадію бюджетного процесу.

Ключові слова: юридичний процес, бюджетний процес, стадії бюджетного процесу.

Актуальністю теми є необхідність всебічного наукового дослідження бюджетного процесу в цілому та фінансових основ його формування зокрема. фінансове право містить окремий правовий інститут, присвячений регламентації процесу утворення, розподілу та використання ресурсів, мобілізованих до централізованих фондів, - бюджетний процес. Аналіз змісту бюджетного процесу дозволяє реально та об'єктивно оцінити стан фінансової політики держави, зокрема її бюджетної політики. Процес у сфері бюджету є необхідним порядком реалізації матеріально-правових бюджетних норм, так само як у конституційному, цивільному та кримінальному праві, де реалізація матеріально-правових норм може відбуватися через певний порядок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вивченням бюджетного процесу працювали і працюють такі представники фінансово-правової науки:

Д. А. Бекерська, В. В. Бесчеревних, О. В. Болтінова, О. Д. Василик, Л. К. Воронова, М. А. Гурвіч, І. Л. Кім, Н. А. Куфакова, М. І. Піскотін, К. В. Павлюк, Ю. А. Ровінський, С. Д. Ципкін, Н. І. Хімічева та інші.

Метою статті є визначення поглядів що до значення бюджетного процесу та його стадій.

Виклад основного матеріалу. Аналіз проблеми визначення терміна „бюджетний процес” пропонуємо розпочати із розгляду поняття юридичного процесу.

Як вказує В. М. Горшенєв [1, с. 8], юридичний процес - це комплексна система органічно взаємопов'язаних правових видів діяльності уповноважених органів держави, посадових осіб та зацікавлених у розв'язанні різноманітних юридичних прав інших суб'єктів права, для якої характерні:

- операції здійснюються відповідно до норм права у зв'язку з розв'язанням певних юридичних справ;
- здійснюється уповноваженими органами держави і посадовими особами на користь зацікавлених суб'єктів права;
- закріплюється у відповідних правових актах;
- регулюється процедурно-процесуальними нормами;
- забезпечується відповідними способами юридичної техніки.

Завдання бюджетного законодавства, в першу чергу Бюджетного кодексу України, полягає в регламентації бюджетного процесу і міжбюджетних відносин. Як уже згадувалося, фінансове право містить окремий правовий інститут, присвячений регламентації процесу утворення, розподілу та використання ресурсів, мобілізованих до централізованих фондів, - бюджетний процес. Процес у сфері бюджету є необхідним порядком реалізації матеріально-правових бюджетних норм, так само як у конституційному, цивільному та кримінальному праві, де реалізація матеріально-правових норм може відбуватися через певний порядок. Характер взаємозв'язку матеріальних і процесуальних норм бюджетного права істотно відрізняється від характеру зв'язку, наприклад, цивільного

матеріального і цивільно-процесуального права, які існують як самостійні галузі права. Бюджетний процес і матеріальні норми, хоч і є окремими правовими інститутами, але об'єднані у підгалузь (розділ) фінансового права.

Не всі вчені погоджуються з традиційним визначенням бюджетного процесу. Зокрема, професор А. І. Худяков пропонує сукупність правових норм, що регулюють відносини, які виникають в ході діяльності державних органів з планування доходів та видатків бюджету, визначити як "бюджетне планування". Він посиляється на той факт, що цей термін вживається в основному в економічній літературі і є зрозумілішим для тих, хто не є спеціалістом у галузі бюджетного права. При вживанні терміна "бюджетний процес" виникає асоціація з цивільним чи кримінальним процесом.

Бюджетний процес - це сукупність дій уповноважених на основі норм бюджетного права органів державної влади та місцевого самоврядування зі складання, розгляду, затвердження й виконання бюджету, а також зі складання, розгляду і затвердження звіту про його виконання.

Таке поняття й зміст бюджетного процесу підкріплюються теоретичними розробками юристів, які спеціалізуються у сфері бюджетних відносин. І. Розпутенко вважає, що формування, затвердження та виконання бюджету становить поняття бюджетного процесу, в якому закладається стратегія економічної і соціальної політики, інструмент стабілізації економіки, засіб контролю державних видатків. Вчені не раз висловлювали думку, що будь-яка матеріальна галузь права вимагає процедурних форм реалізації її норм, і всі норми, що регулюють організаційну діяльність державних органів, мають процесуальний характер. Особливо це стосується діяльності у галузі застосування бюджетно-правових норм, адже з бюджетом пов'язані всі державні органи, підприємства, організації, установи, які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у формуванні бюджету. Отже, можна зробити висновок, що сутність цього процесу складна та багатогранна. Широке розуміння бюджетного процесу полягає в тому, що вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях тих чи інших органів,

має бути підпорядкована суворим процедурним формам, що забезпечують законність, доцільність та обґрунтованість цієї діяльності. Тому чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений у всіх своїх складових потрібен не лише для організації й узгодження роботи всієї системи державних органів з формування та виконання бюджету, а й для правильного розв'язання численних питань, що при цьому виникають. Бюджетний кодекс (стаття 19) визначає чотири стадії бюджетного процесу:

1. складання проектів бюджетів;
2. розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
3. виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
4. підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства.

Стадія - це сукупність процесуальних дій, пов'язаних із найближчою метою [19, с. 331].

Всі стадії бюджетного процесу взаємопов'язані. Цей процес триває протягом трьох років: складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження відбуваються у рік, що передує плановому; виконання бюджету (бюджетний період) — один рік; складання звіту про виконання бюджету і його затвердження — упродовж наступного року після стадії виконання (бюджетного періоду). Ці стадії є прямим відображенням не лише економічного життя суспільства, а й політичної культури.

Складання проектів бюджету передбачає визначення та аналіз ресурсів, необхідних для реалізації програм і, відповідно, досягнення поставлених цілей та оцінку очікуваних результатів. Ця стадія бюджетного процесу ґрунтується на основних напрямках грошово-кредитної, бюджетної,

податкової політики держави в цілому та відповідної території на наступний бюджетний період.

Одним з головних завдань бюджетного процесу є складання прогнозу Державного бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди, що має на меті забезпечити пропорційність і збалансованість накреслених на перспективу великомасштабних програм соціально-економічного розвитку.

Досить важливим, особливо з позицій нинішнього стану розвитку, є здійснення бюджетного регулювання у частині перерозподілу джерел доходів між бюджетами різних рівнів.

Розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) передбачає серію парламентських засідань. Розгляд та затвердження Державного бюджету України відбувається у Верховній Раді України за спеціальною процедурою, визначеною Регламентом Верховної Ради України.

Процес складання, розгляду та затвердження місцевих бюджетів передбачає певну послідовність дій. Ця послідовність визначається бюджетним законодавством, що регламентує бюджетний процес у державі.

Організація складання проектів республіканського бюджету АР Крим і відповідних місцевих бюджетів покладена на Раду Міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад. Відповідно до статті 75 Бюджетного кодексу Міністерство фінансів України після парламентських слухань з питань бюджетної політики доводить їм інформацію про особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період. Разом з тим ці органи зобов'язані надавати необхідну інформацію: Міністерству фінансів України — для проведення розрахунків міжбюджетних трансфертів та інших показників; Верховній Раді України — для перевірки достовірності цих розрахунків.

Виконання бюджету полягає в забезпеченні надходжень запланованих доходів і здійсненні передбачених у бюджеті видатків. Це досягається шляхом встановлення порядку обчислення податків, зборів та інших

обов'язкових платежів, термінів їх сплати, а також порядку фінансування видатків. Виконання Державного бюджету України забезпечує Кабінет Міністрів України. Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету України, координує діяльність учасників бюджетного процесу з цього питання. Щодо місцевих бюджетів, то їх виконання забезпечують Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад або сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законодавством). Місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Доцільно зазначити, що Бюджетний кодекс України [16, с. 60] не виділяє такої важливої стадії бюджетного процесу, як формування цілей і завдань бюджетної політики.

Такі відомі вчені, як Л. К. Воронова [7, с. 126128], Н. І. Хімічева [23, с.4-6], В. В. Безчеревних [6, с. 35-37], виділяють п'ять стадій бюджетного процесу, а саме: складання; розгляд; затвердження; виконання бюджету; складання, розгляд і затвердження звіту про його виконання.

Необхідно звернути увагу на важливість дотримання термінів стадій бюджетного процесу. Оскільки державний бюджет є основою реалізації державою своїх функцій та завдань, він повинен забезпечувати їх своєчасне виконання і як результат - стабільність фінансової політики держави. Зважаючи на це, пропонуємо посилити відповідальність учасників бюджетного процесу за порушення бюджетної процедури, зокрема строків проходження кожної стадії, що закріплені у Бюджетному кодексі України. На нашу думку, це сприятиме деполітизації даної діяльності, що на сьогодні є вкрай актуальним, та посилить ефективність роботи кожного окремого учасника бюджетного процесу.

Висновки. Бюджетний процес - це підпорядкована нормам бюджетного права діяльність уповноважених органів державної влади (місцевого самоврядування) щодо складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету, а також складання, розгляду і затвердження звіту про його виконання.

Ураховуючи викладене вище, стадія бюджетного процесу - це етап та сукупність визначених, конкретних законодавчо обґрунтованих дій учасників бюджетного процесу, протягом яких бюджет переходить з одного якісного стану в інший.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаркавенко О.С. Бюджетне планування / О.С.Гаркавенко // Навч. посібник. – К. : Либідь, 2003. – 271 с.
2. Пасічник Ю.В. Бюджетна ситема України та зарубіжних країн / Ю.В.Пасічник // Київ: Знання-Прес, 2002, – 495 с.
3. Фінансове право України : підручник [Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький] ; за заг. ред. М. П. Кучерявен- ка. – К. : Юрінком Інтер, – 2007.
4. Єпіфанов Л.О. Бюджет і фінансова політика України / Л.О.Єпіфанов, І.В.Сало, І.І.Д'якова // К.: “Наукова думка”, – 1997.

УДК 336.273

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

К.В. Бондаренко, студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.
Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні проблеми, які виникають при утворенні державного боргу. Також визначається необхідність, яка пов'язано із залученням коштів від іноземних держав, внаслідок чого виникає державний борг.

Ключові слова: державний борг, позики, зовнішній державний борг, внутрішній державний борг, кредитори.

Актуальність проблеми. Трансформаційні перетворення в Україні розпочались на тлі глибоких макроекономічних диспропорцій. Їх прояв, тою чи іншою мірою, посилюється в процесі становлення перехідної економіки.

Внутрішня й зовнішня макроекономічна розбалансованість спричинила дефіцит бюджету і платіжного балансу та швидкий розвиток державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема державного боргу вважається дослідженою у західній літературі. Значну увагу їй приділили Р. Барро, Дж. Б'юкенен, А. Лернер, Р. Масгрейв, Дж. Стігліц. Особливості макроекономічного середовища трансформації, в якому розвивається державний борг, а також проблема державної заборгованості у перехідний період досліджувалася у працях Г. Башнянина, Т. Вахненко, О. Заруби, З. Луцишин. Проблема управління державним боргом розглядали А. Вавілов, Г. Трофімов, Т. Бондарук. Аналіз державного боргу в контексті національної безпеки міститься у працях О. Барановського.

Метою дослідження є розробка теоретичних положень дослідження державного боргу, загальних підходів до аналізу закономірностей його розвитку у перехідній економіці та практичних рекомендацій щодо вдосконалення боргової політики в системі макроекономічного регулювання.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні економіка України потребує здійснення ефективних економічних реформ та стабільного економічного зростання. Забезпечення реалізації відповідної економічної політики не можливе без значних капіталовкладень, мобілізація яких здійснюється за рахунок внутрішніх та зовнішніх запозичень. Тому державні запозичення є об'єктивно необхідним інструментом сучасної фінансової політики держави. В сучасних фінансових системах країн часто змушені вдаватися до державних запозичень. У разі обмеження внутрішніх ресурсів країни залучають зовнішні позики. Залучення зовнішніх державних позик впливає на економічне зростання, економічну активність в країні, оскільки воно стимулює споживання або інвестиції у виробництво.

Але існує інший бік державних запозичень, особливо зовнішніх. Майбутні виплати за зовнішніми запозиченнями депресивно позначаються на

економічному становищі в країні, оскільки відбувається вивіз ресурсів з країни [1].

Державний борг розглядається як важливий елемент ринкової економіки. Зростання державного боргу – складне явище, обумовлене цілою низкою факторів, яке в окремій країні в певних умовах може мати свою специфіку. Неефективне використання залучених коштів призводить до зростання державного боргу. Тому його величина та вплив на економіку в значній мірі залежить від механізму управління та обслуговування державних запозичень. Стан боргу залежить від щорічних операцій пов'язаних з отриманням нових позик, з одного боку, і розмірів погашень і виплат процентів по цих позиках – з іншого. Державні позики – це кредитні відносини між державою та фізичними і юридичними особами, в результаті яких держава одержує обумовлену суму грошових коштів на визначений термін за встановлену плату, вони є розповсюдженою формою мобілізації фінансових ресурсів. Розмір державної позики включається в суму державного боргу країни. За їх допомогою мобілізуються тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб для фінансування потреб держави.

Стратегічним завданням управління державним боргом є мінімізація вартості його обслуговування. При нарощуванні розмірів державного внутрішнього боргу всі зусилля слід спрямовувати на зменшення реальної вартості його обслуговування та на врахування динаміки заборгованості з темпами економічного росту.

Перші зовнішні державні позичання були здійснені Україною ще в 1992 р. Зовнішній державний борг України на 1 січня 1993 р. становив 396 млн дол. США [2].

Станом на 31 січня 2010 року за даними Міністерства фінансів України державний та гарантований державою борг України становив 301 млн грн., в тому числі державний та гарантований державою зовнішній борг 195 млн грн. (64,76% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу). Протягом січня 2010 року сума державного та гарантованого

державою боргу України збільшилася в 0,01% в основному, за рахунок перевищення надходження коштів від випуску облігацій внутрішньої державної позики над погашенням державного внутрішнього боргу. При цьому державний зовнішній борг зменшився на 0,51%, державний внутрішній борг збільшився на 1,23% [3].

В умовах фінансової кризи, яка охопила більшу частину промислово розвинутих країн, забезпечення конституційних прав громадян, економічної безпеки та макроекономічної стабільності в Україні вимагає від держави поступового збільшення обсягів державних запозичень, а отже і обсягу державного боргу.

Потрібно відзначити, що зовнішні державні позичання використовувались здебільшого на поточні потреби, тобто на забезпечення стабільності грошово-кредитної системи, підтримку Державного бюджету та здійснення «критичного імпорту» (переважно енергоресурсів). І тільки невелика частина цих коштів спрямована безпосередньо на розвиток економіки. Значна питома вага реструктуризованої в державний борг заборгованості за енергоресурси свідчить про те, що скорочення їх споживання повинно бути однією з пріоритетних цілей структурної перебудови і технічного переозброєння економіки.

Також слід враховувати, що у випадках, коли країни, обтяжені значним зовнішнім боргом, відмовляються від зовнішніх джерел фінансування і нарощують обсяг внутрішніх запозичень, прирікають економіку на інфляцію. Крім того, збільшення збору податків, є ефективним способом компенсації обсягу зовнішніх запозичень, що знижується. На нашу думку, зменшення зовнішнього боргу не повинно відбуватися за рахунок згортання інвестиційних процесів, інфляції, збільшення податкового тягара. Негативним наслідком цього може стати гальмування економічного розвитку країни в цілому, придушення інноваційних та інформаційно містких секторів. Отже, у центрі уваги повинна залишатись мета державного контролю за

процесом погашення боргів, який має орієнтуватись на загальні суспільно-економічні цілі.

Накопичення внутрішнього та зовнішнього державного боргу є іманентною характеристикою більшості країн з ринковою економікою. Державні запозичення часто застосовуються як інструмент макроекономічного управління як під час прояву кризових явищ так і для реалізації програм економічного розвитку. На жаль, в Україні у ході трансформаційних процесів накопичення державного боргу відбувалося несистемно, а запозичені кошти спрямовувались урядом на поточні видатки, наслідком чого була незбалансована структура державного боргу та графіку його погашення.

За допомогою залучення додаткових фінансових ресурсів уряд може вирішувати конкретні завдання щодо зміцнення обороноздатності країни, збільшення соціальних виплат, реалізації інвестиційних проєктів, рефінансування боргів тощо. При цьому він виходить з того, що в майбутньому, після отримання економічного (або соціального) результату від використання позичкових коштів борги, можуть бути повернені. Здійснення нових запозичень та обслуговування боргу може суттєво впливати не тільки на фінансову й монетарну політику держави, але на стан і розвиток економіки в цілому. Тому вивчення ролі державного боргу в економіці, його впливу на всі сектори економіки, на параметри монетарної та фінансової політики є необхідним елементом ефективної реалізації економічної стратегії країни та розв'язання першочергових завдань оперативного управління.

Основною причиною виникнення державного боргу є необхідність фінансування дефіциту державного бюджету. Відповідно, аналіз формування державного боргу та оцінка його впливу на економіку має здійснюватись у контексті вивчення взаємозв'язків джерел фінансування дефіциту бюджету з іншими макроекономічними показниками.

Висновки. Сучасний етап формування боргових зобов'язань характеризується низкою специфічних особливостей. По-перше, в умовах глобалізації фінансових потоків, здійснення політики необмеженої відкритості щодо іноземних інвестицій певною мірою відбувається нівелювання меж між внутрішнім і зовнішнім боргом. По-друге, дедалі яскравіше унаочнюється посилення взаємозв'язку державних зобов'язань і зобов'язань господарюючих суб'єктів. Негативним моментом зростання внутрішньої державної заборгованості є те, що:

- в умовах суттєвої нестачі фінансових ресурсів стають реаліями невиконання державою своїх боргових зобов'язань;

- виплата високих відсотків по державних цінних паперах заохочує вітчизняні комерційні банки до проведення недосконалої ресурсної політики, а також збільшує нерівність у доходах фізичних осіб. Підвищення рівня боргової безпеки держави вимагає:

- вдосконалення законодавчого забезпечення формування внутрішньої та зовнішньої заборгованості;

- розроблення обґрунтованої стратегії залучення позик (внутрішніх і зовнішніх, довгострокових і короткострокових) в економіку України, у якій має бути вказано пріоритети, інструменти і підходи до банків-партнерів;

- проведення інвентаризації всіх боргів державного бюджету, які мають бути поділені на обґрунтовані і необґрунтовані;

- надання уряду можливості оперативно замішувати одні джерела запозичення іншими.

Усе вищевикладене дає підстави говорити про необхідність продуманого комплексного вирішення проблеми внутрішнього і зовнішнього боргу з метою запобігання можливим загрозам фінансовій безпеці України, створення дієвої системи управління бюджетним дефіцитом і державним боргом як обов'язкового атрибута державних фінансів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс – [Режим доступу] : <http://naub.org.ua>
2. Козюк В. В. Закономірності розвитку грошового сектора трансформаційної економіки під впливом державних запозичень // Особливості економічної політики постсоціалістичних країн в умовах глобалізації світової економіки (приклад України): Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Київський ун-т імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 1999. – Модуль II (Ч.1). – С.41–46.
3. Інтернет – сайт Міністерства фінансів України, Електронний ресурс, – [Режим доступу] : www.minfin.gov.ua
4. Царук О.В. Концептуальні основи та статистичні індикатори оцінки боргової безпеки держави / О.В. Царук // Світ фінансів. – 2007. – № 1. – С. 46–50.

УДК 332.025.12:336.1:339.13

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

І.І. Бендерська, студентка

*Науковий керівник: к.е.н., старший викладач кафедри фінансів Кареба М.І.
Миколайівський державний аграрний університет*

У статті розглядаються питання стосовно діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг в Україні, визначено основні види, особливості та переваги саморегульованих формувань.

Ключові слова: саморегулювання, система саморегулювання, регулювання, нагляд, ринок фінансових послуг, державний орган, саморегульована організація.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза здійснила руйнівний вплив на фінансові установи та ринки України. Була підірвана їх платоспроможність та порушена ліквідність. Фінансова криза виявила невідповідність регулювання та нагляду за фінансовим сектором сучасним вимогам та засвідчила про недосконалість процесу регулювання та нагляду. Тому для України актуальним є питання розбудови системи якісного регулювання та нагляду за фінансовим сектором. Однією з причин того, що наслідки фінансової кризи були настільки руйнівними для фінансових установ є недоліки у системі регулювання та нагляду за ними. Саме тому в даний момент часу досить актуальними є проблеми, пов'язані з функціонуванням на даному ринку саморегульованих організацій, чий вплив і роль у розвитку ринку фінансових послуг достатньо великий.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг досліджено у працях вітчизняних науковців: М. Бурмака, І. Дорошенко, С. Міщенко, С. Мошенський, Н. Шапранта ін. Слід звернути особливу увагу на праці та дослідження з даної проблеми таких російських і західних вчених-економістів, як Р. Бернард, Б. Борн, А. Захаров, П.Лансков, Я. Міркін, А. Рот, В. Рубцов, М. Хьюїт.

Мета роботи. Метою цього дослідження є спроба окреслити особливості функціонування саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг України, навести основні проблеми діяльності саморегульованих організацій та шляхи їх можливого вирішення.

Виклад основного матеріалу. Саморегульованими організаціями у світовій практиці визнають підприємницькі асоціації, добровільні об'єднання, які встановлюють для своїх членів формальні правила у веденні бізнесу. Держава, як правило, делегує частину своїх повноважень і функцій з нагляду та регулювання ринку, щоб професійні оператори ринку самі встановлювали для себе правила гри і здійснювали контроль за їх виконанням, маючи на увазі, що цей контроль значно результативніший за наглядову діяльність, обмежену державою.

У світовій практиці відомі декілька видів саморегулювання. Перший вид – делеговане саморегулювання, тобто коли держава передає певні функції з регулювання ринку організації саморегулювання, встановлює правила діяльності подібних організацій.

Другий вид – добровільне саморегулювання, яке припускає встановлення та підтримку правил учасниками саморегульованих організацій без будь-якого схвалення або спеціального захисту з боку держави. Моніторинг за дотриманням добровільно прийнятих норм, а також за застосуванням штрафних санкцій у разі їх недотримання здійснюється відповідним органом саморегулювання.

Третій вид – змішаний вид саморегулювання, що містить у собі елементи двох вищезазначених видів. Він характерний для тих країн, де

держава чітко позначила в законодавчому порядку, що дотримання норм саморегулювання еквівалентне дотриманню закону. Ця схема не передбачає ні обов'язкового членства, ні обов'язкового дотримання норм. Можлива перевірка дотримання членами встановлених норм і застосування санкцій стосовно організацій, що не дотримуються цих норм [1, с.11-15].

Головна відмінність між сумісним регулюванням і саморегулюванням у даному випадку полягає в ролі держави і силі закону. Сумісне регулювання, згідно з визначенням європейської комісії, схоже на змішане саморегулювання, яке, у свою чергу, може перейти на рівень державного регулювання, особливо якщо невдачі у сфері саморегулювання вимусять державу втрутитися в ситуацію.

Як свідчить практика, саморегульовані організації максимально наближені до своїх ринків, можуть оперативно реагувати на їх зміни та швидко пристосовувати свої правила й методи моніторингу до них, тоді як реакція державного регулятора на фактичні зміни ринків може істотно запізнюватися, особливо в умовах кризи [2, с.31- 47].

Метою саморегульованих організацій фондового ринку є забезпечення діяльності професійних учасників цього ринку, які є їх членами, розробка й затвердження правил, стандартів професійної поведінки та здійснення відповідного виду професійної діяльності. До основних функцій саморегульованих організацій на ринку цінних паперів належать такі:

- нормотворча, що реалізується шляхом прийняття внутрішніх нормативних актів, які регулюють порядок здійснення професійної діяльності та проведення операцій із цінними паперами, а також шляхом участі в законотворчій діяльності;
- контрольна, що полягає в організації нагляду за дотриманням учасниками ринку цінних паперів внутрішніх вимог саморегульованих організацій і національного законодавства;

- функція примусу, що передбачає розробку санкцій, заходів впливу й дисциплінарних заходів щодо членів саморегулівних організацій та порядок їх застосування;

- арбітражна, яка реалізується через діяльність створених при саморегулівних організаціях третейських судів.

Важливими питаннями, що потребують чіткого визначення, є характер взаємовідносин державного регулятора й саморегулівних організацій. Щоб використати всі переваги свого функціонування, вони повинні мати чітко визначені повноваження, зокрема на розробку й забезпечення дотримання власних правил. У такому разі державний регулятор виконуватиме переважно функції нагляду, використовуючи такі методи, як перевірка на місцях і періодичний нагляд. Саморегулівна організація повинна періодично звітувати перед державним регулятором про виконання своїх обов'язків [3, с.43-52].

Розвиток саморегулювання й посилення взаємодії саморегулівних організацій і державних органів є необхідними умовами підвищення якості регулювання та доступною для суб'єктів ринку альтернативою державному втручанню в економіку. В умовах інтернаціоналізації фінансових ринків і ускладнення їх структури, поряд зі створенням об'єднань саморегулівних організацій за галузевою (професійною) ознакою, виникає об'єктивна потреба у формуванні міжгалузевих, міждержавних і міжнародних союзів саморегулівних організацій.

Досвід розвинутих країн світу переконливо свідчить, що наявність у системі національного регулювання діяльності фінансових установ саморегулівних організацій і розширення основ саморегулювання є обов'язковими умовами для стабільного розвитку фінансових ринків [4, с.20-27].

Створення механізму саморегулювання на фінансових ринках, що розвиваються, вимагає розробки чітких принципів взаємодії державних

органів і саморегулівних організацій, насамперед шляхом створення ефективної системи підзвітності.

Можливими варіантами вирішення проблеми недостатнього ступеня незалежності органів регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні є:

- подальша розбудова існуючих регуляторів шляхом посилення їх незалежності;
- створення окремого мегарегулятора;
- створення мегарегулятора при НБУ;
- запровадження діяльності двох окремих органів регулювання та нагляду.

З метою подальшої розбудови та вдосконалення існуючих регуляторів шляхом посилення їх незалежності є внесення змін і доповнень до Закону України «Про національний банк України», деяких нормативних актів щодо ДКЦПФР. Крім того, необхідним є забезпечення прозорості у діяльності органів регулювання та нагляду [5, с.13-17].

Підвищення ролі саморегулювання на фінансовому ринку має відбуватися шляхом поступового передання повноважень саморегулюючим організаціям.

Отже, має бути створена державна система, яка стимулюватиме їх щодо професійної діяльності на фінансовому ринку. Водночас треба розвивати й надавати державну підтримку громадським організаціям, що об'єднують споживачів фінансових послуг. Потрібно забезпечувати постійний діалог між громадськими об'єднаннями, асоціаціями професійних учасників фінансового ринку та регулюючими державними органами щодо нормоутворення, правостановлення, правозастосування та консолідації у справі подальшої розбудови вітчизняного фінансового ринку.

Зі свого боку організації повинні функціонувати відповідально, втілювати передовий досвід та здійснювати моніторинг своїх ринків, виходячи не тільки із власних економічних, репутаційних інтересів.

Включення саморегулювання до загального державного регуляторного режиму функціонування установ фінансового сектору дає змогу ефективної реалізації державних цілей відповідно до інтересів як суспільства, так і суб'єктів регулювання.

У сфері управління ризиками професійних учасників фінансового ринку доцільним є впровадження системи пруденційного нагляду, яка дозволить перейти від практики нагляду за діяльністю окремих професійних учасників до консолідованого нагляду за ринком у цілому та вирішити завдання, що пов'язані із забезпеченням загальної стабільності ринку та здійсненням контролю за наявністю конкурентного середовища.

Висновки. Отже, саморегулювання є тим засобом, який зсередини сприяє розвитку ринку фінансових послуг. Ефективно діюча система саморегулювання створює додаткові механізми для розвитку суб'єктів ринку шляхом введення єдиних правил і стандартів діяльності, а також комплексного вирішення проблемних питань із урахуванням точки зору учасників ринку. З метою закріплення позицій саморегулювальних організацій у сфері регулювання та нагляду на ринку фінансових послуг України необхідно законодавчо закріпити права та обов'язки саморегулювальних систем. Розробити низку законів і актів для регулювання їх діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кипріанідіс Т. Огляд систем регулювання ринків фінансових послуг / Т. Кипріанідіс // Проект «Посилення сектору фінансових послуг України». – К., 2010. – 71с.
2. Міщенко С.В. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С.В. Міщенко // Банківська справа. – №4. – 2008. – С.31–47.
3. Міщенко С. В. Проблеми вдосконалення системи саморегулювання на фінансовому ринку / С. В. Міщенко // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 43–52.
4. Наumenкова С.В. Зарубіжний досвід організації системи регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ/ С.В. Наumenкова // Фінанси України. – 2009. – №12. – С. 20–27.
5. Рекуненко І.І. Особливості правового регулювання інфраструктури фінансового ринку в сучасних умовах/ І.І. Рекуненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 2. – С. 13-17.

УДК 334.7.009.12:631.11:339.52

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Швець Л.В., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Конкурентоспроможність є індикатором відродження аграрної сфери України, її входження в світове господарство як рівноправного в економічному та науково-технічному відношенні партнера. У ній відбивається прогрес у науці, техніці, технологіях, організації виробництва і збуту аграрної продукції. Адже, науково-технічна складова конкурентоспроможності втілюється в новому або вдосконаленому продукті, нових технологіях – виробничих і управлінських, що відповідають новітнім досягненням світового науково-технічного прогресу.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, аграрний сектор, державна політика, бюджетні дотації, категорії "животної скриньки", підтримка села заходами "зеленої скриньки".

Актуальність проблеми. Останнім часом все частіше українські науковці переймаються питаннями конкурентоспроможності, при чому набуває особливої важливості не тільки конкурентоспроможність країни, а й агропромислового комплексу зокрема. На сучасному етапі Україні потрібно формувати науково-обґрунтовану та цілеспрямовану аграрну політику, яка б в умовах геоекономічних змін була б її провідною ланкою, стимулюючим фактором всієї економічної системи. Нині сільське господарство розглядається як один із провідних факторів економічного розвитку. Від стану справ у аграрному секторі залежить і соціально-економічний розвиток держави, і її енергетична незалежність в умовах обмеженості енергетичних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Позитивні та негативні зміни конкурентоспроможності АПК України після вступу до СОТ досліджуються багатьма вченими, зокрема: Данидишиним Б., Савєєвлевим Є., Макогоном Ю., Хаджиновим І., Овчаренко Р., Осташко Т., Орловською В., Дугінцем А., Козирем С. та ін. Але з розвитком економічних відносин України зі Світовою організацією торгівлі ця проблема не зникає, а набуває

нових аспектів і потребує подальшого дослідження для виявлення можливих шляхів її вирішення.

Постановка завдання. Участь України в міжнародному торговельному клубі відкриває нові можливості перед її суспільством, проте породжує і нові виклики. Серед останніх - підвищення рівня продовольчих ризиків через неоднозначний вплив правил СОТ на регулювання аграрного виробництва та торгівлі сільськогосподарською сировиною. Тому метою статті є виявлення ефективних шляхів підтримки державою вітчизняних аграріїв у відповідності з вимогами СОТ.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національної макросистеми супроводжується поглибленням її інтеграції в глобальний економічний простір. Однією із знакових подій, які засвідчують активну участь вітчизняної економіки у міжнародному поділі праці, що, власне, і є найбільш характерним виявом глобалізації, та визначають умови її довгострокового розвитку, став вступ нашої країни до СОТ 16 травня 2008 року.

Тепер підтримка аграрного сектору в Україні має здійснюватись за розробленими СОТ схемами. Переважна більшість програм належить до "жовтої скриньки". "Жовта скринька" – програми, спрямовані на стимулювання виробництва та підвищення прибутковості. До витрат на заходи "жовтої скриньки" СОТ із держбюджету входять витрати на:

- докорінне поліпшення земель підприємств агропромислового АПК;
- селекцію в тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу;
- фінансову підтримку виробництва продукції тваринництва та рослинництва;
- селекцію в рослинництві;
- фінансову підтримку фермерських господарств;
- здійснення фінансової підтримки агропромислового комплексу через механізм здешевлення короткострокових та довгострокових кредитів;

- часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки;

- компенсацію Пенсійному фонду втрат від застосування фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки по сплаті збору на обов'язкове пенсійне страхування;

- забезпечення діяльності аграрного фонду.

Згідно з домовленостями з СОТ, щорічний сукупний вимір державної підтримки (СВП) сільського господарства України, який акумулює в собі окремі програми "жовтої скриньки", не повинен перевищувати 3 млрд. 43 млн. грн. Крім того, додатково можна витратити на ці програми до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства. А сума підтримки "жовтої скриньки" з держбюджету України поки що є значно нижчою ніж сума дозволеної підтримки. Це допускає зробити висновок про те, що проблема обмежень підтримки сільського господарства заходами „жовтої скриньки” СОТ у найближчі роки в Україні не постане через обмеження державного бюджету щодо підтримки сільського господарства[1].

По програмах "зеленої скриньки" є можливість збільшення асигнувань оскільки вони не обмежуються вимогами СОТ. "Зелена скринька" – це заходи державної підтримки, що зовсім не впливають або впливають мінімально на виробництво і торгівлю. Вони фінансуються з держбюджету і не мають своїм наслідком підтримку цін виробників. Держава має право фінансувати заходи "зеленої скриньки" у будь-якому необхідному обсязі, залежно від можливостей бюджету. До них відносяться:

- підтримка доходів виробників сільськогосподарської продукції, що непов'язана з виробництвом;
- допомога на структурну перебудову та реструктуризацію виробничої діяльності з метою підвищення конкурентоздатності виробництва;
- відшкодування збитків від стихійних лих;
- створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки;

- розвиток інфраструктури на селі;
- підтримка депресивних територій;
- консультації та дорадчі послуги;
- охорона навколишнього середовища;
- науково-дослідні роботи, підготовка і підвищення кваліфікації спеціалістів для села;

- підтримка діяльності пов'язаної з забезпеченням рівня якості та стандартів харчової продукції (утримання інспекцій, тощо).

В Україні зростання підтримки села заходами "зеленої скриньки" означає, що поступово відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства з підтримки сільськогосподарських підприємств у бік підтримки розвитку сільської місцевості. Це означає, що держава має активно підтримувати розвиток інфраструктури у сільській місцевості, надавати підтримку депресивним територіям, вкладати гроші у людський капітал села тощо. Нейтралізації можливих негативних наслідків для сільського населення від полегшення доступу імпортованих товарів на внутрішній ринок країни і реалізації можливих позитивних наслідків можуть сприяти підтримка фінансування і розвитку ринкової і соціальної інфраструктури, обслуговуючих кооперативів, дорадчих служб [1].

Реальна ж ситуація складається дещо інакше. На сьогодні імплементація Україною зобов'язань, взятих нею при вступі до СОТ, викликає справедливе занепокоєння з приводу майбутнього розвитку внутрішнього продовольчого ринку. Так, однією із вимог СОТ є впорядкування торгівлі м'ясною та молочною продукцією на внутрішньому ринку України відповідно до міжнародних стандартів якості. На виконання цієї норми, Верховна Рада прийняла Закон України «Про безпеку і якість харчових продуктів». Згідно із вимогами цього документу з 1 січня 2010 року забороняється реалізація необробленого молока і сиру домашнього виробництва, а також м'яса тварин подвірного забою на продовольчих ринках. Іншими словами, Україна зобов'язалася закрити доступ на

продуктові ринки селянам з домашнім молочними продуктами і м'ясом. Поява даної норми - не випадковість, адже однією з базових позицій СОТ є відповідність вимог до внутрішніх виробників продукції та імпортерів. У Європі діють лише сертифіковані бійні, а молоко для споживачів виготовляють тільки молочні ферми. В Україні ситуація інша - приватний сектор забезпечує половину м'яса і близько 80% молока, що підтверджують офіційні дані Держкомстату. Сказати, що ця стаття закону з'явилася несподівано не можна. Закон «Про безпеку і якість харчових продуктів» прийняли ще у вересні 2005 року, а набуття чинності цього закону відклали до 2010 року тільки для того, аби встигнути провести всі необхідні реформи, підготувати базу. Іншими словами, у нас було 4 роки, щоб побудувати інфраструктуру - встановити доїльні апарати, устаткування для охолодження молока, переробити забійні цехи і т. д. Проте за цей час, на жаль, нічого не змінилося. Для недопущення шоків на продовольчому ринку, Верховна Рада України лише відтермінувала до 1 січня 2015 року заборону на реалізацію продукції домашнього виробництва та подвірного забою на агропродовольчих ринках [2].

Маючи значні запаси фуражного зерна, вітчизняні аграрії могли б використовувати його для потреб тваринництва і продавати за кордон м'ясо-молочну продукцію. Натомість, Україна продає фуражне зерно за кордон, а м'ясо імпортує. Тим часом заборгованість держави по поверненню ПДВ зернотрейдерам становить понад 5 млрд. грн. В зв'язку з цим залишки фуражного зерна у виробників зерна перевищують показники минулих років. А це в свою чергу призводить до знецінення зерна наступних врожаїв, що негативно впливає на рентабельність виробників зерна. Тому державі слід звернути належну увагу на своєчасність відшкодувань ПДВ вітчизняним експортерам зерна. Єдиний надійний шлях протистояти таким катаклізмам у майбутньому - це закласти основу для орієнтованого на експорт сільського господарства, яке має бути здатним стабільно виробляти чистий продовольчий надлишок у наступні роки та десятиріччя. Водночас, не слід

зневажати і нехтувати поступовою розбудовою і розвитком внутрішнього ринку перероблення зернової продукції. Україна має стати не тільки на шлях сировинного забезпечення світу зерном, скільки спробувати поступово вийти на позиції провідних експортерів готових продуктів переробки зерна[4].

Висновки. Агропромисловий комплекс України під час кризи має стати локомотивом національної економіки. Після вступу України до СОТ дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державного захисту національних сільськогосподарських товаровиробників.

Україні потрібна нова аграрна політика, яка повинна мати зовнішньоекономічне та інтеграційне спрямування. Вона має бути адаптована до спільної аграрної політики ЄС (САП ЄС). Запровадження такої системи в Україні - необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору на європейському ринку. Однак система державної підтримки та регулювання поки що відстає від європейських стандартів. На найближчу перспективу очевидні два пріоритетні напрями нової аграрної політики: вдосконалення цінової політики, яка б відновила паритетність цін і забезпечила позитивну підтримку сільськогосподарських виробників та удосконалення бюджетної підтримки аграрного сектору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурик А.Ф. Аграрна політика і формування виробничих витрат у контексті європейської інтеграції та вступу до СОТ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library>
2. Мудрак Р.П. Вступ України до СОТ: перші наслідки та перспективи в контексті національної продовольчої безпеки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library>
3. Орловська В.С. оцінка перспектив конкурентоспроможності агропромислового комплексу України у контексті вступу до СОТ та ефективні методи державної підтримки/ В.С. Орловська, А.В. Дігунець// Економічний простір – 2008. – №15. – С.25–33.

4. Фидорчук Я.О. Ринок та конкурентоспроможність зерна в умовах членства в СОТ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library>

УДК 347.73:338.242.4.025.2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

А. А. Бундук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто вплив фінансово-правових інститутів на правове регулювання державних доходів у системі фінансового права.

Ключові слова: фінансове право, доходи, правове регулювання, податкові відносини, податки, збори, фінансові ресурси.

Актуальність проблеми. Розвиток та зміцнення української держави, включення її до європейських та світових інтеграційних процесів, ствердження власного шляху розвитку нерозривно пов'язується з реформуванням податкової системи та загалом системи публічних доходів країни, удосконаленням їх правового регулювання та досягненням ними відповідності сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам у цій сфері.

Зміни, які відбуваються в фінансовій і, зокрема, податковій та бюджетній системах України вимагають концептуального перегляду основних фінансово-правових категорій та понять, обґрунтування еволюційного розвитку та трансформації фінансово-правових інститутів. Ці вимоги безпосередньо зачіпають і правове регулювання державних доходів в цілому та окремих їх видів, оскільки ефективна діяльність держави та її інституцій залежить від вироблення чіткого механізму правового регулювання відносин в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему правового регулювання державних видатків досліджували такі вчені як О.Ф. Андрійко, Г.В. Атаманчук, Д.Н. Бахрах, А.М. Вітченко, Б.М. Лазарева, М. П. Кучерявен

ко, В.Ф. Погорілка, В.Д. Сорокіна, Ю.О. Тихомирова, М. Костов, А. А. Козловський, О. Горбунов, І.Г. Денисова, Л.К. Воронова, С. Ципкін, О.М. Бандурко.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення місця правового регулювання державних доходів в системі фінансового права.

Виклад основного матеріалу. Для виконання завдань і функцій держава повинна мати у своєму розпорядженні достатню кількість коштів, тобто мобілізувати необхідні фінансові ресурси для забезпечення фінансової діяльності. Основним джерелом доходів держави є валовий внутрішній продукт, частину якого вона використовує для покриття власних видатків. Таке використання відбувається внаслідок переходу до державної власності у вигляді різних видів платежів. Враховуючи значення таких платежів, держава закріпила на рівні Конституції України (ст. 92), що виключно законами встановлюються система оподаткування, податки і збори, порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу. [1]

Змістом державних доходів є грошові ресурси, які в процесі розподілу і перерозподілу державного доходу надходять державі і використовуються нею для здійснення своїх функцій і завдань. За структурою державні доходи являють собою сукупність окремих платежів і надходжень, об'єднаних у систему.

Відносини, які виникають при формуванні державних доходів, в основному виступають у правовій формі. Держава встановлює систему платежів, які зазначені у Податковому кодексі України. В ньому визначаються платники податку, форми, методи, розміри та строки стягнення платежів. Законодавець, здійснюючи правове регулювання системи платежів, ставить за мету забезпечити мобілізацію великих, регулярних і більш менш стійких доходних джерел для централізованих фондів коштів. Держава у законодавчому порядку регламентує права і обов'язки учасників відносин при внесенні платежів державі, заходів заохочення і відповідальності за невиконання приписів держави. Держава, безумовно, бажає отримати більше коштів у своє розпорядження, але вона

зацікавлена у розвитку виробництва, у підвищенні життєвого рівня населення, тому вона намагається так вплинути на розподільні відносини, на утворення накопичення підприємств усіх форм власності і доходи населення, щоб збільшити прибутки, доходи, що потім призведе до можливості збільшення платежів у централізовані фонди. Таким чином, держава намагається встановити такий правовий режим платежів у централізовані фонди, щоб він сприяв розвитку виробництва, підйому економіки, використанню внутрішніх резервів.

Правове регулювання державних доходів є об'єднуючим елементом для кількох самостійних фінансово-правових інститутів, норми яких регулюють відносини в одній сфері фінансової діяльності – акумуляції доходів до державних централізованих фондів коштів, а саме, інституту податкового права, інституту неподаткових доходів бюджету та інституту доходів державних централізованих позабюджетних фондів.

На сьогодні фінансово-правова наука не дає чіткої відповіді, яке місце в системі фінансового права займає правове регулювання державних доходів. Визначаючи його місце, необхідно з'ясувати, – чи це підгалузь фінансового права, чи це фінансово-правовий інститут, а можливо, і якийсь інший структурний підрозділ. Правове регулювання державних доходів об'єднує правові норми, якими врегульовано відносини по акумуляції коштів до державного та місцевих бюджетів, до позабюджетних централізованих фондів. Сюди можна віднести:

- 1) норми, якими регулюються податкові надходження;
- 2) норми, якими регулюються неподаткові доходи бюджету;
- 3) норми, якими регулюються надходження до позабюджетних централізованих фондів.

Теорія права в основу класифікації, як безпосередньо галузі права, так і інших її складових підрозділів, традиційно ставить предмет регулювання. Загалом предмет правового регулювання державних доходів можна визначити як сукупність відносин, пов'язаних із акумуляцією доходів до державних

грошових фондів. Ці суспільні відносини, можна розбити на кілька груп. Серед них: відносини з приводу встановлення і введення податків і зборів, які є складовою податкової системи; відносини щодосправляння податків; відносини щодо справляння неподаткових доходів бюджету; відносини щодо справляння платежів до позабюджетних централізованих фондів; відносини щодо здійснення контролю за сплатою платежів до бюджетів, позабюджетних централізованих фондів; відносини щодо повернення платникам переплачених сум доходів; відносини позарахуванню доходів до бюджету.

В фінансово-правовій науці неодноразово висловлювалась думка, що частина норм, якими врегульованесправляння державних доходів, є складовою бюджетного права. М. П. Кучерявенко займає позицію, що податкове право є елементом бюджетного права і регулює основи доходної частини бюджету [2, с.106]. Підхід до податкового права, як до складової бюджетного права, досить спірний. Податкові правовідносини не можна розглядати як складову бюджетних, оскільки вони різняться як за змістом, так і за своїм складом.

Цікаву думку щодо співвідношення бюджетного і податкового права виклав відомий болгарський учений у галузі фінансового права М. Костов. Вчений пропонував розглядати проблему в двох аспектах. В одному випадку вчений податкове право визначав як складову бюджетного права, що регулює певну категорію бюджетних доходів. А в іншому - відзначав, що правове регулювання податків має і власну матерію. Фактичний склад податку, його ставка, процедура податкового оскарження непов'язані безпосередньо як з бюджетним правом у цілому, так і з його окремими елементами, зокрема. Бюджетне право цікавить лише кінцевий результат такого регулювання. Наявність власної матерії регулювання дозволяє розглядати правове регулювання податків незалежно від бюджетної системи [3, с.73-74].

У свій час схожу позицію займав і С.Ципкін, але як складову бюджетного права він розглядав не тільки податки, а два самостійні розділи –

«Правове регулювання державних доходів» та «Правове регулювання державних видатків». Свій висновок він обґрунтовував необхідністю взаємозв'язку між фінансово-правовими інститутами та ланкам фінансової системи держави. На думку вченого, фінансово-правові інститути, як частина надбудови, в принципі відповідають основним ланкам фінансової системи як частини базисних відносин і тому повинні виходити із наявності єдиної ланки фінансової системи – державного бюджету.

Звідсіля неминучий висновок визнання відповідної сукупності правових норм інститутами бюджетного права [4,с.26].

Визначаючи місце правового регулювання державних доходів у системі права, як складову бюджетного права, С. Д. Ципкін у даному випадку виходить не із загального поняття державних доходів в цілому, а орієнтуючись лише на інститут доходів державного бюджету. В сучасних умовах така характеристика має односторонній вигляд, оскільки залишає поза межами розгляду доходи позабюджетних фондів. Позабюджетні фонди – це самостійна ланка фінансової системи України. Тому, якщо дотримуватися теорії С.Д. Ципкіна щодо необхідності взаємозв'язку між фінансово-правовим інститутом та ланкою фінансової системи, то є підстави стверджувати про появу поряд із інститутами доходів бюджету і інституту доходів позабюджетних фондів.

Протягом останніх десяти років фінансова система України поповнилась кількома позабюджетними централізованими фондами. Серед них – Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття. З одного боку – доходи цих фондів можна розглядати в якості неподаткових надходжень і включити до інституту неподаткових доходів, яким об'єднати норми по справлянню як неподаткових надходжень до бюджету, так і доходи державних позабюджетних фондів. Однак: специфіка предмету правового регулювання платежів до позабюджетних централізованих фондів, яка полягає в тому, що

він охоплює відносини позалученню коштів тільки до позабюджетних фондів; особливості правового регулювання цих доходів; відмінний порядок контролю за їх сплатою, дозволяють стверджувати про появу нового фінансово-правового інституту – інституту доходів централізованих позабюджетних фондів.

Правовідносини, які складаються в процесі справляння коштів до позабюджетних державних фондів, є невід’ємною складовою предмета фінансового права.

На думку О. Горбунової, правове регулювання державних доходів є не тільки одним із розділів фінансового права, але виступає і в якості інституту фінансового права [5,с.32]. При цьому вчена не акцентує уваги чи вважає вона за доцільне розглядати його як складний фінансово-правовий інститут, але фактично визнає це, аналізуючи склад інституту. До складових цього інституту О.Горбунова та І.Г.Денисова відносять п’ять інших фінансово-правових інститутів: податкове право; інститут неподаткових платежів; державний кредит; правові основи формування децентралізованих фінансових ресурсів держави (ресурсів державних і муніципальних підприємств); правові основи формування страхових фондів держави[5, с.176-178].

Запропонована система потребує перегляду й уточнення. Державний кредит та державне страхування, виходячи з об’єктивних умов економічного розвитку суспільства, із змін в бюджетному законодавстві та в регулюванні відносин власності, доречно розглядати поза межами правового регулювання державних доходів.

Правове регулювання державних доходів можна розглядати на сьогодні лише як сукупність фінансово-правових інститутів, не об’єднуючи їх ні в підгалузь, ні в складний правовий інститут. Усі фінансово-правові інститути, які задіяні в правовому регулюванні державних доходів, мають значні відмінності при здійсненні діяльності по акумуляції доходів. Це нерівнозначні як за своїм місцем у системі фінансового права інститути, так і

за значенням тих відносин, які врегульовано їх нормами. Беззаперечно, що провідна роль належить податковому праву, яке має тенденції до виділення в майбутньому в підгалузь фінансового права.

Висновки. Правове регулювання державних доходів належить розглядати саме як розділ фінансового права, що є об’єднуючим елементом для кількох самостійних фінансово-правових інститутів, норми яких регулюють відносини в одній сфері фінансової діяльності – акумуляції доходів додержавних централізованих фондів. Об’єднання інститутів у розділ здійснюється виходячи із однорідності відносин, які врегульовано їх нормами. Однорідність же пов’язана з єдністю предмета правового регулювання. В системі фінансового права кожен із названих інститутів доречно розглядати як самостійну складову фінансового права. Об’єднання їх у підгалузь чи в складний правовий інститут буде штучним, не підкріплений об’єктивними реаліями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 14–15.
2. Горбунова О.Н. Финансовый мониторинг проблемы финансового права / О.Н. Горбунова // Известия высших уч. заведений. Правоведение. – 2002. – №5.
3. Конституція України. – Харків: Консум, 1996. – 48 с.
4. Кучерявенко М.П. Поняття складного інституту податкового права / М.П.Кучерявенко // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – №4.
5. Костов М. Финансовые правоотношения / М. Костов // – София. Академия наук. – 1996.
6. Податковий кодекс (з опублікованого тексту в «Голос України» №№ 229–230 (4979–4980), 4 грудня 2010, підписаний Президентом України 2 грудня 2010 року. № 2755-VI)
7. Цыпкин С.Д. Финансово-правовые институты, их роль в совершенствовании финансовой деятельности советского государства / С.Д. Цыпкин // – М. : Изд-во Московского университета. – 1993.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Ю. О. Біла, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто завдання, функції та роль Рахункової палати України у системі здійснення державного фінансового контролю. Викладено питання правового статусу Рахункової палати України, її місця в системі органів фінансового контролю.

Ключові слова: Рахункова палата, система, державний фінансовий контроль, контролюючий орган.

Актуальність проблеми. В останні роки особливо важливою є тема правового регулювання статусу вищих контрольно-фінансових органів. В Україні фінансовий контроль здійснюється багатьма органами, особливе місце серед яких займає Рахункова палата. Загальнодержавна програма контролю перебуває на стадії формування. Тому питання правового статусу Рахункової палати України, її місця в системі органів фінансового контролю, повноваження постійно знаходяться в полі зору вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення організації роботи Рахункової Палати України зроблено у працях вітчизняних дослідників О. Гриценко, Н.Д. Погосяна, В.П. Нагребельного, О. П. Орлюка, Опришко В.Ф., Шульженко Ф.П. та інших.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження місця Рахункової палати серед контролюючих органів, яка є єдиним спеціалізованим органом фінансового контролю, про який йдеться у Конституції України.

Виклад основного матеріалу. Рахункова палата є органом публічного фінансового контролю з боку суспільства за законністю, ефективністю та доцільністю використання коштів Державного бюджету.

У стосунках з іншими державними органами Рахункова палата буде своєю діяльністю на засадах організаційної та функціональної незалежності, в

межах, які передбачені Конституцією України та чинним законодавством. У процесі виконання своїх завдань, функцій та повноважень вона взаємодіє з державними органами, установами та об'єктами контролю.

Дбаючи про міжнародний авторитет України, Рахункова палата стала членом міжнародної організації вищих контрольних установ (INTOSAI) та членом європейської організації вищих органів фінансового контролю (EUROSAI). Зазначені міжнародні організації є автономними, незалежними та засновані, як постійні установи, з метою сприяння обмінові думок і досвіду між вищими державними контрольними установами. Як і в попередні роки, діяльність Рахункової палати в частині міжнародного співробітництва спрямовувалась на поглиблення двосторонніх відносин з Вищими контрольними органами інших держав. Предметом зацікавленості є такі питання як методика контрольно-ревізійної роботи та практика взаємодії контрольних органів з парламентами своїх країн, проблеми взаємодії внутрішнього і зовнішнього контролю, організація ефективного контролю за пріоритетними напрямками видатків державних коштів.

Рахункова палата в Україні є важливою і необхідною ланкою в системі органів фінансового контролю. Оскільки за весь період своєї діяльності вона виявила безліч випадків нецільового використання грошових бюджетних коштів. Об'єктами її перевірок є широке коло державних органів.

Завдяки зусиллям Рахункової палати була створена досить міцна основа розвитку публічного незалежного органу фінансового контролю з новою ідеологією підходів до проблеми контролю використання державних власності та фінансів.

На сьогодні згідно статті шостої Закону України «Про Рахункову палату»[1] Рахункова палата реалізує наступні функції:

1) здійснює контроль за виконанням законів України та прийнятих Верховною Радою України постанов, виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм в частині, що стосується використання коштів Державного бюджету України;

2) здійснює за дорученням Верховної Ради України контроль за виконанням Державного бюджету України за поквартальним розподілом доходів і видатків відповідно до показників цього бюджету;

3) перевіряє за дорученням комітетів Верховної Ради України використання за призначенням органами виконавчої влади коштів загальнодержавних цільових фондів та коштів позабюджетних фондів;

4) контролює ефективність управління коштами Державного бюджету України Державним казначейством України, законність і своєчасність руху коштів Державного бюджету України;

5) надає консультації органам і посадовим особам, які обираються, затверджуються або призначаються Верховною Радою України, з питань витрачання коштів Державного бюджету України;

6) готує і дає висновки та відповіді на звернення органів виконавчої влади, органів прокуратури і суду з питань, що належать до її відання;

7) здійснює зв'язки з контрольними органами іноземних держав та відповідними міжнародними організаціями, укладає з ними угоди про співробітництво;

8) здійснює контроль у сфері державних закупівель та інші [2].

Рахункова палата України для того, щоб стати вищим органом фінансового контролю, повинна бути незалежною від інших органів, оскільки незалежність вищих органів фінансового контролю є основною умовою здійснення ефективного фінансового контролю. На сьогоднішній день Рахункову палату можна вважати незалежною, однак у Законі України зазначено про її підпорядкованість Верховній Раді України. Ми погоджуємося з тим, що Рахункову палату не можна вважати залежною від Верховної Ради України, оскільки Рахункова палата підзвітна і підпорядковані їй тільки з питань, що стосуються використання коштів Державного бюджету України, здійснення перевірок та ревізій. Особливістю даних відносин є те, що з одного боку Верховна Рада України має реальну владу щодо запровадження змін у бюджетний процес, а Рахункова палата має

повноваження на його поглиблене вивчення, незалежні висновки за результатами проведеного аудиту. Проте слід відмітити, що на сьогоднішній день недоліком взаємодії Верховної Ради України та Рахункової палати є їх односторонній характер.

Висновки. Таким чином, бачимо, що найближчим часом в Україні має бути прийнята нова редакція Закону України «Про Рахункову палату», яка б врахувала всі зазначені недоліки, що існують і роботі Рахункової палати на даний час і покращила б ефективність праці зазначеного органу контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Рахункову палату» № 315/96-ВР від 11.07.1996 (із змінами і доповненнями) // Голос України. – 1996. – №204. – С. 3–7.
2. Нагребельний В.П. Фінансове право України Загальна частина: Навчальний посібник / Нагребельний В.П., Чернадчук В.Д., Сухонос В.В. // Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
3. Орлюк О.П. Фінансове право / О.П. Орлюк // Навч. посібник - К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
4. Рахункова палата України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>.

УДК 658.15.012.7(477)

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ : СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Н. С. Масіна, студентка

Науковий керівник: к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядається один з найбільш важливих важелів управління – фінансовий контроль, саме його необхідність, сутність та значення.

Ключові слова: фінансовий контроль, внутрішньовідомчий фінансовий контроль, внутрігосподарський контроль, попередній фінансовий контроль, текущий (оперативний) фінансовий контроль, послідовний фінансовий контроль, економічний аналіз, документальна ревізія.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день питання фінансового контролю є першочерговим завданням перших осіб нашої держави. Безумовно, у період, коли Україна розбудовує ринкові відносини,

не можна недооцінювати роль фінансового контролю держави, яка полягає в забезпеченні фінансової дисципліни. Слід пам'ятати, що фінансовий контроль — це один із способів наповнення державного бюджету, що є важливим для такої країни, як наша. Це також інструмент боротьби зі злочинами у сфері фінансових відносин, спосіб збереження державного майна і коштів, що вкрай актуально останнім часом в Україні. Крім того, ефективність здійснення контрольних функцій є чинником підвищення авторитету держави у світовому співтоваристві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення, економічна сутність, роль і значення контролю досліджувались у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Базася М.Ф., Дмитренка Г.В., Бутинця Ф.Ф., Герасимчука П.К., Дрозд І.К., Калюги С.В., Усача Б.Ф., Шатковської Л.С., Піхоцького В.Ф. та інших. Водночас залишається недостатньо розкритим поняття економічної сутності державного фінансового контролю.

Мета статті. розглянути сутність одного з найбільш важливих важелів управління фінансової системи - фінансового контролю його основні задачі, розглянути методи та види контролю.

Виклад основного матеріалу. Контроль за суспільним виробництвом і розподілом продуктів, раціональним використанням трудових, матеріальних, грошових ресурсів є об'єктивною необхідністю. Однією із форм контролю є фінансовий контроль. Необхідність фінансового контролю обумовлена дією економічних законів, товарно грошових відносин.

Фінансовий контроль — це вид контролю, який базується на використанні контрольної функції фінансів і таких вартісних економічних категорій як госпрозрахунок, кредит, дохід, ціна, собівартість і т.д.[1.ст.256]

В процесі фінансового контролю здійснюється перевірка виконання господарських і фінансових планів-прогнозів, дотримання режиму економії, стану збереження власності, раціональності і ефективності використання засобів, які є в господарстві. Фінансовий контроль держави — одна з

найважливіших функцій державного управління, спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, а наявності таких відхилень - на своєчасне вжиття відповідних коригувальних і запобіжних заходів. Від ефективності державного фінансового контролю, на думку Піхоцького В.Ф., залежить економічне, і, значною мірою політичне благополуччя нації [2].

Наявність фінансового контролю об'єктивно зумовлено тим, що фінансам як економічній категорії притаманна не тільки розподільча, а й контрольна функції. Тому використання фінансів державою та місцевими утвореннями для вирішення своїх завдань обов'язково передбачає здійснення контролю за їх виконанням. Фінансовий контроль здійснюється у встановленому законодавством порядку усією системою органів державної влади та місцевого самоврядування, в тому числі спеціальними контролюючими органами.

Державний фінансовий контроль реалізується державною контрольно-ревізійною службою через Закон України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" від 26 січня 1993 р. № 2939-XII [3], де головним завданням є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, в державних фондах, у бюджетних установах і у суб'єктів господарювання державного сектора економіки тощо.

Так, в рамках реалізації пріоритетного завдання Служби щодо посилення контролю за діяльністю природних державних монополій та у відповідності з Порядком проведення органами ДКРС державного фінансового аудиту окремих господарських операцій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 № 506, з липня 2009

року запроваджено і проводиться на суб'єктах господарювання державного сектору економіки операційний аудит[2].

Такі підстави дають підставу стверджувати, що операційний аудит є досить дієвим заходом контролю, спрямованим на профілактику та упередження порушень фінансово-господарської дисципліни. Безумовно, цей захід, як вважає Дмитренко Г.В., має бути пріоритетним для держави [1].

Крім цього Головою КРУ розроблено проект Закону України «Про внесення змін до статті 22 «Господарського кодексу України», який передбачає віднесення до суб'єктів господарювання державного сектору економіки товариств, де 50 і більше відсотків акцій знаходиться у статутних фондах господарських товариств, акціонером яких є держава і володіє в них контрольним пакетом акцій. Прийняття цього документа вирішить питання підконтрольності органам Служби відповідних суб'єктів господарювання.

Таким чином, результати проведених державною контрольно-ревізійною службою контрольних заходів свідчить, що на підприємствах, в установах і організаціях допускаються суттєві фінансові порушення.

Найбільше занепокоєння викликає стан справ щодо дотримання законності та врахування інтересів держави під час здійснення діяльності суб'єктами господарювання державного сектору економіки. Зазначене свідчить про недосконалість існуючих на даний час механізмів контролю держави за діяльністю цих суб'єктів.

Для вирішення цієї проблеми, на думку Піхоцького Г.В., необхідно:

- встановити тимчасові обмеження щодо впровадження діяльності суб'єктами господарювання державного сектору економіки, фінансові плани, які підлягають затвердженню Кабінетом Міністрів України, до їх затвердження;
- запровадити тимчасову процедуру здійснення контролю за діяльністю окремих підприємств й установ, посадовими особами державної контрольно-ревізійної служби [2].

Для здійснення контролю за виконанням законів держави України, постанов, прийнятих Верховною Радою України, виконанням Державного бюджету України, перевірки законності й ефективності використання фінансових ресурсів Державного бюджету України, здійснення різних експертно-аналітичних оцінок в Україні тривалий час діє Рахункова палата.

Здійснені її працівниками перевірки, контрольні заходи, в рамках визначених для неї функцій виявили, що в сучасних умовах політично-економічного розвитку держави незаконне, нецільове, неефективне використання коштів є масовим явищем, яке породжує велику кількість інших недоліків, руйнує правове поле держави, сприяє зростанню політичного й соціального напруження в суспільстві.

Подолання усіх цих недоліків потребує істотного законодавчого розширення функцій і повноважень Рахункової палати, вдосконалення її організаційної структури, методів роботи, інформаційного забезпечення, встановлення тісних зв'язків з іншими контрольними організаціями тощо.

Головними напрямками розвитку та вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні, який здійснюється Рахунковою палатою, є:

- оптимізація функцій і повноважень;
- формування системної і доведеної нормативно-правової бази (в тому числі стандартизація державного фінансового контролю);
- розвиток і вдосконалення системи процедур фінансового контролю;
- організація адекватної інформаційно-комунікаційної інфраструктури;
- матеріально-технічне (включаючи соціально-побутове) і фінансове забезпечення функціонування контрольних органів;

Головним правовим актом, що є своєрідною системоутворювальною ланкою загальної системи нормативно-правових актів державного фінансового контролю, має стати Закон України "Про державний фінансовий контроль".

Прийняття цього Закону має започаткувати формування комплексної системи законодавчих і нормативних актів державного фінансового контролю, а також забезпечити рівноправність норм державного фінансового контролю і норм інших галузей права (наприклад, фінансового), підвищити статус норм державного фінансового контролю.

З метою вдосконалення й розвитку незалежного фінансового контролю доцільно прийняти в новій редакції Закон України "Про Рахункову палату", чітко визначивши в ньому спрямованість її основної діяльності: Рахункова палата здійснює незалежний системний контроль за формуванням і використанням державних фінансових, матеріальних та інших ресурсів, золотовалютних резервів, державної власності (майнових і немайнових активів і пасивів держави).

Висновки. З метою забезпечення незалежності Рахункової палати при виконання покладених на неї функцій потрібно визначати і встановлювати обсяги фінансування для забезпечення діяльності Рахункової палати Верховною Радою України в Державному бюджеті України на підставі бюджетного запиту Рахункової палати.

Потрібно розширити повноваження Рахункової палати в частині перевірки формування дохідної частини місцевих бюджетів України на предмет достовірності нарахувань, оцінки законності та правильності застосування різних джерел його наповнення, перевірки використання коштів місцевих бюджетів та здійснення аудиту діяльності Національного банку України (а не тільки перевірки (оцінки) його кошторису).

Отже, комплексне розв'язання кожної з наведених вище проблем і завдань є запорукою поліпшення діяльності Рахункової палати України, а також забезпечить поліпшення державного фінансового контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко Г.В. Державний фінансовий контроль - складова системи державного управління / Г.В. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №3. – С. 57–59.

2. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.93. № 2940 зі змінами та доповненнями.

3. Піхоцький В.Ф. Удосконалення і розвиток державного фінансового контролю та аудиту за надходженням коштів державного бюджету України та їх використанням / В.Ф. Піхоцький // Фінанси України. – 2007. – №3. – С. 75–82.

УДК 67.302

ВИЗНАЧЕННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ, ЩО ВХОДЯТЬ У ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Н. В. Гевкалюк, студентка

Науковий керівник: асистент Мішутіна І. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан розуміння предмета фінансового права. Проаналізовано різні підходи до розуміння предмета фінансового права, а також ознаки, які відрізняють страхові відносини, що входять у предмет регулювання фінансового права, від відносин, що регулюються іншими галузями права. Вказано перспективи розвитку предмета фінансового права шляхом урегулювання зазначених дискусійних питань.

Ключові слова: фінансові відносини, страхові відносини, предмет фінансового права, державні позабюджетні фонди.

Актуальність проблеми. Фінансові відносини є невід'ємним атрибутом держави, проте їх зміст під впливом політико-економічних, соціальних, правових та інших процесів підлягає зміні. Зміни, які на даний час відбуваються в Україні, можна розглядати як підтвердження утворення нових фінансових відносин, що регулюються фінансово-правовими нормами, а це, у свою чергу, приводить до розширення, уточнення і зміни предмета фінансового права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки наука фінансового права і правове регулювання відносин у сфері страхування розвивалися в умовах постійного реформування соціально-економічної системи держави і зміни загальних концепцій розвитку суспільства. Необхідно також зазначити, що окремі аспекти, пов'язані з визначенням відносин страхування, що входять у предмет фінансового права, і раніше досліджувалися, зокрема цьому питанню присвятили свої праці Анішин А.

Ю., Вінницький Д. В., Мамедов А. А., Стрельников В. В., Химичева Н. І. та інші.

Мета дослідження полягає у розгляді зміни в соціально-економічному й політичному устрої суспільства, кардинальне реформування фінансової системи держави, що привели до виникнення принципово нових суспільних відносин у сфері страхування, до нової ролі держави в публічно-правовому, більшою мірою фінансово-правовому, регулюванні.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи місце страхових відносин у предметі фінансового права, необхідно виходити з розуміння фінансового права, яке надають провідні науковці в цій сфері.

Страхування, за твердженням Мамедова А. А., – це перш за все відносини, пов'язані з формуванням, перерозподілом і використанням цільових фондів грошових засобів [1, с 75].

У фінансово-правовій науці і далі гостро по стає питання про визначення предмета й системи фінансового права. Однією з найбільш вразливих ділянок на межі фінансово-правового регулювання, як зазначає Стрельников В. В., є відносини у сфері страхування. Слід визнати, що єдиний науковий підхід з цієї проблематики відсутній. Можна лише відзначити тенденцію зменшення фінансово-правової складової в системі регулювання страхових відносин, що розпочалася з ліквідацією державної страхової монополії. У зв'язку з тим, що переважна більшість страхових організацій, а відповідно фондів грошових засобів, відокремлені від держави, відносини у сфері страхування почали регулюватися головним чином нормами цивільного й адміністративного права [2, с.43]. Тому важливо визначити ті відносини у сфері страхування, що підпадають під предмет регулювання фінансового права.

Оскільки фінансові відносини, зокрема страхові, надзвичайно важливі для життєздатності всієї держави, вони повинні всесторонньо вивчатися фінансово-правовою наукою. Дискусії, які періодично виникають стосовно предмета фінансового права, місця фінансового права в системі українського

права викликають об'єктивну потребу аналізу й уточнення предмета фінансового права, що можна визначити як мету дослідження.

Гострота теми, як зазначає Шевельова Н. А., пояснюється тим, що у спеціальній літературі сформульовані достатньо суперечливі підходи до визначення кола суспільних відносин, що включаються у «відомство» фінансового права [3, с 5].

Як слушно відмічає Анішин А. Ю., предмет фінансового права в ринкових умовах суттєво змінився, і незважаючи на те, що частина фінансових відносин почала регулюватися цивільним правом, у цілому фінансово-правові відносини мають тенденцію до розширення, відповідно ця ж тенденція характерна і для предмета фінансового права [4, с 9].

Фінансове право є сукупністю правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів держави і територіальних громад [5, с 53].

Н. А. Шевельова підкреслює, що позицію про регулювання фінансовим правом децентралізованих грошових фондів необхідно піддати критичному аналізу. Для цього необхідно вичленувати публічний аспект існування таких грошових фондів, який може охоплюватися предметом фінансового права, і відокремити його від приватноправових проявів децентралізованих фінансів, якими б великими і значущими вони не здавалися (фінанси підприємств, банків, страхових організацій). Принциповим моментом є також розуміння того, що участь держави (муніципальних утворень) у цивільному обороті безпосередньо або через спеціально створювані організації спирається, перш за все, на норми цивільного, а не фінансового права [3, с 7].

Отже, в науці фінансового права предмет цієї галузі права традиційно визначається через відносини, що виникають у процесі фінансової діяльності держави й муніципальних утворень або в процесі утворення, розподілення та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів.

Таким чином, на сьогодні основною ознакою в характеристиці відносин, що становлять предмет фінансового права, є їх майновий характер. У зв'язку з цим М. В. Карасьова зазначає, що необхідно змінити погляд на предмет фінансового права, дещо інакше розкривати зміст фінансової діяльності держави й муніципальних утворень, а саме перенести акценти з управлінського характеру відносин, що становлять предмет фінансового права, на майновий характер даних відносин.

Проте майновий характер фінансових відносин має суттєві відмінності від майнового характеру насамперед цивільних відносин; це стосується, наприклад, порядку розпорядження державним і місцевим бюджетами, який здійснюється на підставі фінансових норм, а не цивільних, особливим порядком відчуження юридичних осіб, у яких є податкова заборгованість тощо.

У зв'язку з цим на даному етапі розвитку фінансового права варто характеризувати предмет фінансового права через майнові й пов'язані з ними немайнові відносини (бюджетно-процесуальні, податково-процесуальні тощо), що виникають у процесі фінансової діяльності держави й муніципальних утворень.

Можна зробити висновок, що ознаками, які відрізняють відносини, що входять до предмета регулювання фінансового права, від відносин, що регулюються іншими галузями права, є:

- наявність публічного інтересу, направленість на утворення, розподіл і використання державних і місцевих фінансових ресурсів;

- їх майновий чи пов'язаний із майновим характер;

Також варто виділити ще одну ознаку, на яку вказує Е. С. Дмитренко: одним із суб'єктів фінансових правовідносин є держава, її органи і установи, територіальні громади, тобто органи державної і місцевої влади.

Саме вказані характеристики і буде взято за основу в виділенні тих груп страхових відносин, що входять до предмета фінансового права.

Страхове право включає в себе норми приватного і публічного права, що об'єктивно виражає наявність приватних і публічних інтересів у сфері страхування. Дане положення й обумовлює виникнення дискусій щодо віднесення страхових відносин до різних галузей права України.

У багатьох підручниках з фінансового права фінанси страхових організацій включаються в предмет фінансового права.

Проте існує і протилежна думка, за якою інститут страхування неподільно належить цивільному праву й регулюється актами цивільного законодавства. Грошові кошти, що акумулюються страховими компаніями, належать їм, як і іншим юридичним особам, на праві власності або господарського відання. Використання державою фінансових ресурсів страхових компаній в публічному інтересі можливо лише в рамках податкових вилучень [3, с 7]. Слід відзначити, що положення про те, що до фінансово-правових відносин у сфері страхування належить стягнення податків з страхових організацій, як і, наприклад, ліцензування страхової діяльності, призводить до необґрунтованого розширення інституту страхування, що входить до фінансового права.

Стосовно іншого виду страхування обов'язкового, Н. А. Шевельова, наприклад, стверджує, що включення фінансової діяльності держави у сфері обов'язкового страхування в предмет фінансового права має під собою не більше підстав, ніж включення фінансової діяльності публічних утворень у сфері природокористування, транспорту, науки, освіти тощо [3, с 8].

Незважаючи на те, що публічно-правові відносини у сфері страхування регулюються, крім фінансового, нормами конституційного адміністративного та інших публічних галузей чи інститутів, можна виокремити і групи відносин у сфері страхування, що підпадають під регулювання саме фінансовим правом. Зокрема, під регулювання фінансового права, зважаючи на наведені вище ознаки відносин, які входять у предмет фінансового права, в галузі страхування, підпадає загальнообов'язкове державне соціальне і

медичне страхування, оскільки в цих випадках страхові платежі за своєю сутністю набувають статусу загальнообов'язкових зборів.

Застосувавши вказаний тест до страхових відносин, що існують на сьогодні в Україні, можна структурно визначити фінансово-правовий інститут страхування та його межі й підтвердити вищенаведене положення, згідно з яким до відносин у галузі страхування, що входять у предмет фінансового права, підпадає загальнообов'язкове державне соціальне й медичне страхування, тобто відносини щодо мобілізації, розподілу й використання відповідних страхових фондів. Це зумовлено тим, що страховиками в такому випадку виступають державні цільові позабюджетні фонди: Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; страховики мають публічний інтерес; правовідносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального й медичного страхування у своїй основі імперативні тощо.

Дані відносини регулюються фінансовим правом, оскільки страховиком у даному випадку виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб-державна спеціалізована установа, яка виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб; наявний безумовно публічний інтерес - сприяння стабільності фінансово-грошової системи України; як свідчить практика останніх років, вірогідність настання страхових випадків дуже висока; страхові внески мають обов'язковий характер наявність пені, яку сплачують учасники (тимчасові учасники) Фонду за несвоєчасне або неповне перерахування зборів до Фонду тощо.

Висновки. До відносин у сфері страхування, які входять до предмета фінансового права, належать загальнообов'язкове державне соціальне й медичне страхування, а також відносини щодо гарантування вкладів фізичних осіб, тобто відносини щодо мобілізації, розподілення і

використання від повідних страхових фондів. Слід відзначити, що зміни, які на даний час відбуваються в Україні, призводять до утворення нових фінансових відносин і у сфері страхування, що регулюються фінансово-правовими нормами, а це приводитиме до розширення, уточнення і зміни предмета фінансового права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анишин А. Ю. Предмет финансового права: современное состояние : дис. канд. юрид. наук : 12.00.14 / Анишин Аркадий Юрьевич. – М, 2004. – 216 с.
2. Мамедов А. А. Государство и страхование / А. А. Мамедов // Государство и право. – 2004. – № 10. – С. 75–83.
3. Стрельников В. В. Финансово-правовое регулирование страхования / В. В. Стрельников // Финансовое право. – 2005. – № 2. – С. 43–48.
4. Финансовое право Украины : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 395 с.
5. Шевелева Н. А. Финансовое право: Новый этап развития / Н. А. Шевелева // Правоведение. – 2002. – № 5 (244). – С. 5–12.

УДК 336.025.2

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

О.М. Киричук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні напрями розвитку фінансового контролю в Україні. Розглянуто проблеми, завдання, шляхи реалізації та очікувані результати реформування законодавчо нормативного регулювання фінансового контролю держави.

Ключові слова: фінансовий контроль, аудит, Антимонопольний комітет, Рахункова палата, ревізія, перевірка.

Сучасний етап суспільного та економічного розвитку України потребує чіткої керованості процесів трансформування національної економіки з боку органів державного управління. В умовах запровадження ринкових відносин важливо оптимально поєднати притаманні ринку регулятори економіки з усвідомленим належно організованим управлінням державним господарством. Адже реформування економічних відносин у напрямку

ринкових перетворень в Україні охоплює тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства. За умов загального занепаду та розбалансованості економіки, росту тіньового капіталу в усіх сферах діяльності, неефективного та безвідповідального витрачання коштів бюджетів усіх рівнів та коштів централізованих державних цільових фондів актуального значення набуває фінансовий контроль з боку органів державної влади та управління. Важливе значення має фінансовий контроль як форма контролю з боку держави за законністю та обґрунтованістю виконання фінансових операцій із визначення результатів господарської та управлінської діяльності, створення і використання фондів фінансових ресурсів на цілі економічного та соціального розвитку держави.

Актуальність проблеми. Дотепер українське законодавство не містить дефініції „фінансового контролю”, не встановлено його систему, не визначено головного органу з фінансового контролю – існують лише загальні положення щодо проведення контрольних заходів. Така правова розгалуженість впливає з того, що питання фінансового контролю в Україні регулюється великою кількістю нормативних актів, а також того факту, що досі не прийнято єдиного нормативного акта з фінансового контролю. Бо, крім законів і постанов уряду, слід брати до уваги акти контрольних органів – Контрольно-ревізійного управління, Рахункової палати, Державного казначейства, Національного банку України, акти податкових та інших органів. Усе це призводить до плутанини, дублювання функцій, перекладання відповідальності, збільшення навантаження на підприємства – об’єкти контролю та інших колізійних питань.

Аналіз останніх досліджень. Вказаній проблемі присвячено наукові дослідження таких вітчизняних вчених як: Бардаш С.В., Латинін М.А., Микитюк І.С., Рибачук В.Л., Стефанюк І.Б., Чайка В.М., Хмельков А.В. та ін., проте реалізація запропонованих ними заходів так і не відбулася в повному обсязі.

Метою дослідження є наукове обґрунтування необхідності проведення фінансового контролю в Україні, а також розробка дієвих напрямів щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Державний контроль в Україні згідно з чинним законодавством здійснюють мірою необхідності та в межах своєї компетенції різноманітні органи державної влади України та підвідомчі їм організації: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Рахункова палата, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад, Державна контрольно-ревізійна служба України, різні служби та інспекції.

Незалежний контроль здійснюють аудитори (аудиторські фірми) за договорами з державними та приватними підприємствами перевіряючи достовірність звітних даних, балансів і водночас надаючи консультаційні послуги з питань обліку, фінансів. Такий контроль призначено здебільшого для об’єктів приватного сектора економіки.

Форми контрольної діяльності зазначених органів вирізняються особливими методиками, які є індивідуальними для кожного контрольного органу, вони регулюються спеціальними нормативними актами, що їх видає відповідний орган своїм структурним підрозділам.

Невідкладною справою є формування в країні ефективного державного фінансового контролю, який функціонував би як цілісна система. Проблема полягає в тому, що на сьогодні контрольні функції у фінансовій сфері покладено приблизно на десять державних органів, повноваження яких досить часто дублюються, що можна пояснити недосконалістю нормативної бази. Саме тому виникає потреба у прийнятті єдиного нормативного акта – Закону України „Про державний фінансовий контроль”.

Нині у комітетах Верховної Ради опрацьовують декілька законопроектів, пов’язаних із регулюванням державного фінансового контролю. Законопроекти різняться як за змістом, так і за формою. По-різному трактуються однакові поняття, пропонуються різні класифікації

форм контролю, контрольних органів, деякі питання взагалі не відображено в законопроектах. Тобто, навіть на рівні законопроекту немає єдиного, суцільного розуміння системи фінансового контролю. Саме тому необхідно звернутися до досвіду інших країн, в яких функції фінансового контролю здійснюють відповідні органи.

Цікавим є досвід Російської Федерації (РФ). У складі РФ діє спеціальний орган із фінансового контролю – Міжвідомча рада з державного фінансового контролю, основні задачі якої полягають у координації та посиленні контролю за надходженнями й видатками бюджету і в забезпеченні своєчасності й повноти збирання податків та інших платежів до бюджету. Загалом функції ради можна охарактеризувати як організаційні, а саме: формування тактики й методології фінансового контролю, визначення його основних напрямків і механізму, а також узгодження практичних заходів щодо здійснення фінансового контролю з іншими контрольними органами [1].

Якщо розглядати кожне повноваження ради окремо, то ми побачимо, що дані функції в Україні не є вакантними, тобто вони виконуються вже існуючими органами. Тому, на наш погляд, із організацією нового органу з фінансового контролю в Україні виникло б чимало неузгоджених питань, потрібно було б, знову ж таки, розподіляти контрольні функції між уже існуючими органами з урахуванням нового та розв'язувати інші проблеми. Отже, логічним є висновок стосовно покладення перелічених організаційних повноважень на один орган, наприклад, на Контрольно-ревізійне управління. В Україні перші кроки щодо створення системи органів фінансового контролю було зроблено у 1996 р., коли постановою Верховної Ради України від 6 лютого 1996 р. № 33/96-ВР було подано постійною Комісією Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності проект Закону України „Про Контрольну палату Верховної Ради”.

Останнє надбання – проект Закону України „Про основні засади здійснення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в Україні”

(зареєстровано у Верховній Раді України 29 січня 2003 р.), котрий визначає єдиний для всіх органів, які здійснюють контроль за діяльністю суб'єктів господарювання в Україні, порядок організації та проведення перевірок фінансово-господарської, виконавчо-розпорядчої та іншої діяльності суб'єктів господарювання, проведення ними обстежень і надання обов'язкових приписів з метою допомоги суб'єктам господарювання уникнути порушень чинного законодавства через налагодження паритетних відносин між органами контролю та суб'єктами господарювання [2].

Перевага цього законопроекту полягає в тому, що він регулює всі контрольні відносини, а не тільки у сфері фінансового контролю. Законопроект містить вичерпний перелік державних органів, які належатимуть до контрольних (ст. 2 Законопроекту). Це будуть такі органи:

- Антимонопольний комітет – додержання законодавства із захисту економічної конкуренції;
- Комітет із питань технічного регулювання та споживчої політики – захист прав споживачів, метрологічна діяльність, підтвердження відповідності та реклама;
- Державна служба експортного контролю – використання у заявлених цілях імпортованих до України товарів, що підлягають експортному контролю;
- Органи контролю за цінами – здійснення контролю з питань державної дисципліни цін під час встановлення і застосування державних фіксованих цін і тарифів;
- Державна податкова адміністрація України – державний контроль за додержанням законодавства про податки, інші платежі, валютні операції, порядку розрахунків із споживачами з використанням електронних контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем і товарно-касових книг, лімітів готівки в касах та їх використання для розрахунків за товари, роботи, послуги, а також контролю за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію

суб'єктів господарювання та ліцензій, патентів, інших спеціальних дозволів на здійснення окремих видів підприємницької діяльності;

- Державна митна служба України – додержання митного законодавства, спільний із Національним банком України контроль за додержанням валютного законодавства;

- Контрольно-ревізійне управління – контроль за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів і державних валютних фондів;

- Державна комісія з цінних паперів і фондовому ринку – випуск та обіг цінних паперів; додержання емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів та умов їх продажу;

- Міністерство екології – виконання норм і правил у сфері використання та охорони природних ресурсів;

- Міністерство внутрішніх справ – контроль за суб'єктами господарювання в межах компетенції, визначеної спеціальним законодавством (додається, що дія цього Закону на нього не поширюється) [4].

Вважаємо, що в Законі України про фінансовий контроль мають бути визначені основні напрямки розвитку структури, форми та рівня взаємодії з державними контрольними органами, питання кадрів, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення контрольних органів. Основні задачі, що мають бути вирішені з прийняттям Закону:

Надання повних і вичерпних визначень поняттям і термінам, у тому числі поняттям „ревізія” і „перевірка” (віднесення їх до форм контролю, щоб уникнути суперечностей), визначення мети, принципів, органів контролю, їхніх прав та обов'язків, чітке формулювання об'єкта фінансового контролю, розв'язання питань методологічного управління та координації діяльності державних органів контролю та організацій, з іншими органами, особливо з правоохоронними й судовими, визначення поняття „система контролю”,

складові якої мають бути взаємопов'язаними і функціонування як єдиний організм на всіх етапах діяльності державних органів.

Визначення нових стратегічних напрямів контрольної роботи і вдосконалення структури контрольних органів, у тому числі й заснування аналітичного центру (створення умов для реалізації заходів щодо оптимізації бюджетних витрат і забезпечення їх ефективного й цільового використання; вдосконалення системи контролю за проведенням перевірок (ревізій) суб'єктів господарювання).

Вироблення нового та вдосконалення чинного законодавства (через внесення змін і доповнень у нормативні акти, що регулюють процедури проведення фінансового контролю), створення ефективного механізму взаємодії органів державного контролю України (вдосконалення механізму взаємодії контрольно-ревізійних органів, органів Державного казначейства, Рахункової палати, зміцнення взаємодії з органами внутрішніх справ, органами служби безпеки, органами податкової міліції та органами прокуратури) [3].

Головна роль у системі фінансового контролю України, як і в інших економічно розвинутих країнах, має належати органам, діяльність яких ні організаційно, ні фінансово не залежить від органів чи посадових осіб, уповноважених розпоряджатися суспільними фінансовими та матеріальними ресурсами. З цією метою необхідно вивчати досвід провадження фінансового контролю в інших державах – у Російській Федерації, США, Франції, Нідерландах, Іспанії і т. д., а затим, вибравши найкраще та врахувавши вітчизняні особливості, запровадити в систему державного фінансового контролю України.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Микитюк І.С. Єдина система державного фінансового контролю в Україні / І.С. Микитюк // Економіка України. – 2009. – №6. – С.23 – 25.
- 2.Рибачук В.Л. Механізми вдосконалення фінансового контролю в системі державного управління / В.Л. Рибачук // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С.12– 13.

3. Стефанюк І.Б. Удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні / І.Б. Стефанюк, А.В. Хмельков // Економіка України. – 2008. – №2. – С. 21–24.

4. Чайка В.М. Підвищення результативності державного фінансового контролю / В.М. Чайка // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 64–67.

УДК 336.27:34

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

А.В. Гебуза, студентка

Науковий керівник: асистент Мішутіна І.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено особливості правового забезпечення державного кредиту в Україні. Наведено основні функції та завдання державного кредиту. Дається тлумачення фінансовим правовідносинам державного кредиту та висвітлюються основні законодавчі акти, що регулюють правові основи державного кредиту. Визначені поняття державного кредиту та державного боргу.

Ключові слова: державний кредит, доходи Державного бюджету, видатки Державного бюджету, принципи державного кредиту, державний борг.

Актуальність проблеми. Суспільні відносини, що виникають з приводу державного кредитування є невід'ємним елементом сучасної економіки. Побудова незалежної, економічно розвинутої держави вимагає негайного і досконалого врегулювання відносин, що виникають у процесі державного кредитування. Державний кредит являє собою доволі специфічну ланку державних фінансів. Він не має ні окремого фінансового фонду (кошти, що мобілізуються за його допомогою, проходять, як правило, через бюджет), ні особливого органу управління. Разом з тим він характеризує форму фінансових відносин держави і тому виділяється в окрему ланку.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанням правового забезпечення державного кредиту присвячено ряд праць та досліджень вітчизняних вчених, серед яких Л.В. Воронова, Н.К. Ісаєва, Т.В. Клименко та Н.П. Кучерявенко.

Метою дослідження є розгляд особливостей, напрямків та принципів у сфері правових основ державного кредиту, визначення основних нормативних актів, що регулюють питання державного боргу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини в сфері державного кредиту виступають на правовій основі. Найбільш важливі питання випуску і погашення державних позик вирішуються вищими органами державної законодавчої і виконавчої влади. Конституція України визначає, що до повноважень Верховної Ради України належить, зокрема, затвердження державного бюджету України та внесення змін до нього. Тому, коли Верховна Рада України затверджує державний бюджет України, вона враховує в загальній сумі доходів і заплановані на даний рік надходження з позики. Як правило, надходження за позикою передбачаються в ст. 1 Закону про державний бюджет України відповідного року.

Державний кредит — сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади і управління, з одного боку, і резидентами (фізичними та юридичними особами) та нерезидентами (у тому числі іноземними державами й міжнародними фінансовими інституціями), з другого, при яких держава традиційно виступає у ролі позичальника (рідше кредитора і гаранта).

Важливим аргументом на користь державних позик є те., що державне запозичення під час економічних спадів слугує цілям стабілізації економіки, бо перешкоджає різкому падінню сукупного попиту.

Всі доходи Державного бюджету мобілізуються з допомогою основного - обов'язкового методу збору фінансових ресурсів. Особливо гострим стає дефіцит фінансових ресурсів в перехідні періоди, коли економіка країни розбалансується. В такі періоди держава активно вдається також до методу мобілізації грошових і матеріальних коштів у юридичних та фізичних осіб, заснованому на принципах добровільності, зворотності, платності і строковості. Цей вид фінансових правовідносин називається державним кредитом.

Економічним змістом державного кредиту виступає акумуляція державою фінансових ресурсів на підставі принципу зворотності для фінансування державних витрат. Державний кредит дозволяє державі як позичальнику використовувати додаткові кошти для покриття бюджетного дефіциту без здійснення з цією метою грошової емісії. Державний кредит має характерні риси: по-перше, у якості одного із суб'єктів кредитних правовідносин обов'язково виступає держава, поза залежністю від сфери розміщення своїх боргових зобов'язань (зовнішня або внутрішня), по-друге, такий спосіб залучення коштів здійснюється на принципах зворотності, терміновості, платності, забезпеченості і цільового характеру використання.

Принцип зворотності, терміновості і платності передбачає зобов'язання позичальника у встановлений строк повернути отриману суму коштів та сплатити відсотки за користування коштами.

Принцип забезпеченості передбачає надання позичальником застави, що забезпечує у разі його неплатоспроможності повернення коштів кредитору.

Принцип цільового характеру використання знаходить своє вираження у певному об'єкті кредитування – покриття дефіциту державного бюджету.

Насамперед участь законодавчих і виконавчих органів державної влади, а також фінансових і кредитних органів у правовідносинах з державного кредиту та їх ролі в цьому закріплені Конституцією України та чинним законодавством України. Зокрема, в Конституції України в найзагальніших рисах викладені компетенція та повноваження, принципи діяльності в галузі державного кредиту Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України і Національного банку України.

Можливість існування державного кредиту впливає з особливостей формування і часу використання доходів одержуваних фізичними і юридичними особами. В населення постійно утворюється тимчасово вільні кошти, насамперед у зв'язку з нерівномірним одержанням доходів, виплатою

гонорарів, премій, відпускних, одержання спадщини і т.д. Аналогічні тенденції мають місце й у русі коштів підприємств і організацій. Великі тимчасові коливання в одержанні виторгу від реалізації продукції і послуг можуть мати місце в зв'язку з тривалістю виробничого циклу чи сезонністю виробництва. Тимчасово вільні фінансові ресурси в юридичних осіб можуть утворюватися у вигляді нерівномірності здійснення великих капітальних вкладень у виробництво і соціальну сферу. Тимчасово вільними можуть бути резервні фонди підприємств. З ростом ефективності суспільного виробництва збільшуються і можливості залучення коштів підприємств і організацій у сферу державного кредиту.

Не завжди кредитні відносини з державою є позитивними для позичальника, оскільки органи державної влади можуть без згоди позичальника змінювати умови кредитування, тобто змінювати відсоткову ставку, строки оплати кредиту. А тому дуже рідко фізичні особи являються кредиторами державних органів, що виступають від імені держави.

Конституція України регламентує права та обов'язки Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств щодо реалізації відносин, що пов'язані з державним кредитом.

Окремі відносини в галузі державного кредиту регламентуються правовими нормами, викладеними в Законах України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про бюджетну систему України», «Про Державну податкову службу в Україні» та в ряді інших законів.

З державного кредиту впливає державний борг.

Внутрішній державний борг є загальною сумою заборгованості держави по непогашених боргових зобов'язаннях та невикладених по них процентах.

Обслуговування та погашення державного боргу регламентується Бюджетним кодексом України, в якому вказується, що державний борг не

може перевищувати 60 відсотків від фактичного річного обсягу валового внутрішнього кредиту України.

Управління державним внутрішнім боргом України відповідно до ст. 6 Закону України «Про державний внутрішній борг України» здійснюється Міністерством фінансів України за узгодженням з Національним банком України.

У випадку дефіцитності державного бюджету додатково одержані фінансові ресурси направляються на покриття різниці між бюджетними витратами і доходами. При позитивному бюджетному сальдо, одержані за допомогою державного кредиту кошти, прямо використовуються для фінансування економічних і соціальних програм. Це означає, що державний кредит, будучи засобом збільшення фінансових можливостей держави, може виступати важливим фактором прискорення соціально-економічного розвитку країни.

Управління державним внутрішнім боргом держави здійснюється Міністерством фінансів у порядку, погодженому з національним банком. Слід зазначити, що внутрішній борг має певні переваги над зовнішнім. Повернення внутрішнього боргу і виплати відсотків за ним не зменшують фінансовий потенціал держави, тоді як зовнішній борг має в своїй основі вплив капіталу з держави.

Висновки. Отже, призначення державного кредиту виявляється в першу чергу в тому, що він є засобом мобілізації в руках держави додаткових фінансових ресурсів. Жодні правовідносини в галузі державного кредиту не можуть виникати і розвиватися без відповідного правового їх оформлення, без створення адекватної нормативної бази. Правове забезпечення державного кредитування здійснюється максимально відповідально за допомогою державних органів влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. / Відомості Верховної Ради України . – 1999 – № 679.

2. Закон України «Про державний внутрішній борг» 16 вересня 1992 р./ Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №2604. – С. 6.

3. Конституція України / Відомості Верховної Ради України – 1996. – №30. – С. 141.

УДК 368:347.73

ПРАВОВІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ

А. В. Гуденко, студентка

Науковий керівник: асистент Мішутіна І. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто правову природу страхування як суспільного явища, висвітлюється саме фінансово-правовий аспект страхової діяльності, визначається поняття страхування з позицій фінансового права, надається історико-правовий аналіз становлення фінансово-правового регулювання страхової діяльності, дається тлумачення фінансовим правовідносинам, що виникають у сфері страхування, висвітлюються фінансово-правові режими існуючих форм страхування.

Ключові слова: фінансове право, страхування, застрахований, договір, правовідносини, фінансова політика, страхова компанія.

Актуальність проблеми. Будучи необхідною умовою розвитку та стабільності держави, страхування стає невід'ємною її функцією, що дозволяє завдяки компенсаційним виплатам мінімізувати економічні збитки. Через страхування як вид діяльності виконується широке коло суспільно-корисних функцій. Перш за все, в рамках економіко-фінансових відносин воно є одним із засобів формування (накопичення) грошових ресурсів, одним із найбільш стабільних джерел довгострокових інвестицій в економіку держави; постає важливим елементом фінансової системи держави, вилучаючи з обігу надлишкову грошову масу, справляючи тим самим антиінфляційний вплив; оптимізує формування платіжного балансу держави; звільняє бюджет від частини видатків при настанні аварій та катастроф різного походження, що стабілізує фінанси держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження були праці таких вчених як: С.С. Алексєєв, Е.А. Алісов, В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, О.І. Барановський, В.В. Безчеревних, Д.А. Бекерська, які висвітлювали у своїх роботах основні правові норми, що

регулюють страхування в Україні, але до сьогодні в науці фінансового права не здійснювалося дослідження, присвяченого комплексному аналізу фінансово-правового регулювання страхування, що дало б змогу незалежно оцінити стан страхового ринку і відмітити напрямки вдосконалення законодавства яке регулює цю галузь фінансів.

Метою дослідження є вирішення проблеми реалізації страхових правовідносин і аналіз їх з позицій цивільного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виділення страхування в самостійний елемент ринкової інфраструктури в теоретичному плані зумовило необхідність реорганізації страхової справи на практиці, створення самостійної страхової системи, як елемента ринкової структури, не пов'язаної організаційно ні з якими іншими економічними інститутами. Правове регулювання страхування зазнало значних змін з моменту здобуття незалежності України та переходу нею до ринкових відносин. Ці зміни обумовлені переходом на нові засади у страховій політиці держави. Змінено й роль самого страхування як складової фінансової системи України. Системне підвищення ролі страхування у всіх сферах суспільного життя, у тому числі у сфері фінансової діяльності країни, обумовлює актуальність та необхідність теоретичної розробки питань правового регулювання страхування. [1]

Страхові послуги в сучасних ринкових умовах широко представлені численними страховими організаціями. Звичайно, існує й попит на такі послуги, оскільки страхування за своєю суттю надає гарантії відновлення порушених майнових інтересів у випадку настання непередбачуваних подій, звільняючи таким чином особу від витрат на відшкодування збитків

Наукова розробка фінансово-правових проблем страхування та фінансової політики у цій сфері все ще знаходиться не на належному рівні.

Перегляд існуючих правових засад пов'язаний з інтеграційними процесами, які останнім часом значно актуалізувалися в суспільстві, наближення правових стандартів страхування до європейських стало однією

із складових державної політики. Національна концепція страхування в умовах глобалізації постає не сформованою до кінця, про що свідчить або повна відсутність у нормативно-правових актах визначень багатьох ключових понять страхування, або недостатнє науково-практичне обґрунтування та використання тих понять і категорій, що встановлені та визначені в законах та підзаконних нормативних актах.[2]

Обов'язкове державне страхування як система фінансових інструментів завжди посідало статус позиції інституту фінансового права, однак сьогодні, в нових умовах розвитку суспільних відносин, воно потребує переосмислення та подальшого дослідження. Важливим для практичного застосування є аналіз тих відносин у сфері страхування, до яких може бути застосовано фінансово-правовий метод, оскільки це сприяє чіткій організації фінансової діяльності держави та самоврядних формувань, з урахуванням її специфіки, в необхідних випадках дозволяє правильно застосовувати юридичні заходи впливу.

Страхувальниками є юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали із страховиками договори страхування. Страховиками визнаються фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. В Україні не передбачена діяльність страховиків у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю, які є найпоширенішим видом господарських товариств. Також законодавство вимагає, що страхова діяльність в Україні має здійснюватися виключно страховиками, які є резидентами України.[3]

Особливості правовідносин із залученням державних коштів викладені у статті 2 Закону України «Про страхування». Зокрема, законодавством України може бути визначено уповноважених страховиків для здійснення тих чи інших видів страхування, у разі якщо здійснення тих чи інших правовідносин передбачає використання бюджетних коштів, валютних резервів держави, гарантій Кабінету Міністрів України. Обов'язковою

умовою для визначення уповноважених страховиків має бути проведення відкритого тендера з оприлюдненням у засобах масової інформації його умов і результатів та участь представників добровільних об'єднань страховиків. В інших випадках забороняється уповноважувати страховиків здійснювати окремі види страхування з боку держави. Ця норма Закону набула чинності лише в 2001 році. Але на сьогодні законодавством не визначено переліку уповноважених страховиків на здійснення окремих видів страхування відповідно до вказаного пункту Закону.

Страхування здійснюється лише на основі укладеного договору між страховиком і страхувальником. Закон про страхування, при укладенні договорів страхування, зобов'язує дотримуватись не тільки вимог чинного законодавства, а й правил страхування, які розробляються страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягають реєстрації при видачі ліцензії на право здійснення відповідного виду страхування. Правила страхування повинні містити перелік об'єктів страхування, порядок визначення розмірів страхових сум або страхових виплат, страхові ризики, виключення із страхових випадків і обмеження страхування, строк та місце дії договору, порядок його укладення, права та обов'язки сторін, дії страхувальника у разі настання страхового випадку, умови припинення договору страхування, порядок вирішення спорів, страхові тарифи за договорами страхування іншими, ніж договори страхування життя, страхові тарифи та методику їх розрахунку за договорами страхування життя, особливі умови. [4]

Отже, для захисту своїх прав страхувальнику бажано ознайомитись з правилами страхування та при укладенні договору звірити його відповідність цим правилам.

Відомо, що страхові компанії часто відмовляються у виплаті страхового відшкодування. В цьому випадку страхувальник може звернутися зі скаргою до Держфінпослуг, або страхувальник має право на звернення до суду в разі відмови страхової компанії виплатити страхове відшкодування.

Залежно від того, чи є страхувальник юридичною або фізичною особою, слід звертатися до господарського або місцевого суду. В обох випадках предмет позову буде однаковий – стягнення зі страхової компанії страхового відшкодування у певній сумі. Крім цього, відповідальність страховика за несвоєчасне здійснення страхового відшкодування передбачена практично кожним договором страхування, а також статтею 20 Закону про страхування, відповідно до якої страховик несе майнову відповідальність за несвоєчасне здійснення страхової виплати шляхом сплати страхувальнику неустойки, розмір якої визначається умовами договору.

Отже, поряд із вимогою про стягнення страхового відшкодування доцільно висунути вимогу про стягнення пені зі страховика. Слід зазначити, що в будь-якому випадку для вдалого захисту своїх прав необхідно дотримуватися основних страхових правил. По-перше, страхувальник повинен мати необхідні документи, що підтверджують настання страхового випадку, а по-друге, звернення страхувальника після настання страхового випадку до страхової компанії має бути саме в термін, встановлений договором.

Окремим питанням можна визначити питання про державне соціальне страхування. Річ у тому, що відповідно до преамбули Закону про страхування дія цього Закону не поширюється на державне соціальне страхування. Питання державного соціального страхування регулюються Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.98 р. № 16/98-ВР та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими з метою деталізації норм цього Закону. Тому фінансово правові відносини щодо цього питання розглядаються іншими нормативними актами, що створює плутанину з визначенням державного страхування і розв'язання проблем пов'язаних цим.

Висновки. Правове регулювання страхування в Україні здійснюється через вибір організаційної системи фінансово-правового регулювання у

сфері страхування, що залежить від загальних принципів функціонування державної влади та системи виконавчої влади.

Значну частку норм правового механізму страхування складають норми підзаконного характеру, що значно ускладнює реалізацію зазначеного механізму. Тому необхідним та актуальним є прийняття Закону, який врегулював страхування державою, та окремими компаніями, визначив права страховиків при державному страхуванні а особливо при соціальному страхуванні.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Алексеев С. С. Історико-правовий аналіз становлення страхування / С.С.Алексеев // Актуальні проблеми держави і права – Вип. 26. – Одеса. – 2005. – С. 165–173.
- 2.Алісов Е. А. Фінансові правовідносини у галузі страхування / Е.А. Алісов // Митна справа – 2006. – № 5. – С. 78–84.
- 3.Безчеревних В. В. Фінансові правовідносини у галузі страхування: методологічні підходи / В.В. Безчеревних // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 9. – С. 115–122.
- 4.Бекерськ Д. А. Правовий режим оподаткування в галузі страхування / Д.А. Бекерськ // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 4. – С. 98–101.

УДК 347.73:347.51

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПІДСТАВИ ТА УМОВИ

Ю.В.Бізікова, студентка

Науковий вісник: к.е.н.,доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено умови, з якими законодавець пов'язує настання фінансово-правової відповідальності; умови фінансового правопорушення; умови, які сприяють скоєнню правопорушень у бюджетній сфері, доведено необхідність у законодавчому закріпленні поняття «фінансове правопорушення»;

Ключові слова: фінансово-правова відповідальність, фінансово-правова норма, фінансове правопорушення, податкове правопорушення, суб'єкт фінансових правовідносин, держава, контроль.

Актуальність проблеми. Постійне ускладнення суспільних відносин, розвиток у зв'язку із цим вітчизняного законодавства, породжує виникнення нових галузей права та правових інститутів в межах існуючих галузей. Норми, що складають кожен галузь права потребують наявності специфічних методів їх реалізації, захисту та охорони.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню певних аспектів фінансово-правової відповідальності присвятили свої роботи П.С. Пацурківський, Л.К. Воронова, І.С. Самощенко, М.Х. Фарукшин та інші вчені. У той же час в юридичній літературі не приділяється достатньої уваги з'ясуванню відмінностей зазначених понять.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття поняття фінансово-правова відповідальність, розкриття підстав і умов її виникнення закріплення цих понять на законодавчому рівні

Виклад основного матеріалу. Одним із видів юридичної відповідальності є фінансово-правова відповідальність, покликана охороняти фінансово-правові відносини. Існує необхідність розмежування понять „підстава” та „умова” виникнення фінансової відповідальності, бо саме від чіткості визначення в чинних нормативно-правових актах підстав та умов виникнення фінансово-правової відповідальності залежить обґрунтованість правової норми, реалізація суб'єктивних прав і виконання обов'язків.

Чинне законодавство України дозволяє лише відстежити умови, з якими законодавець пов'язує настання фінансово-правової відповідальності. Наприклад, застосування заходів фінансово-правової відповідальності за порушення правильності та повноти нарахування, своєчасності сплати податків, зборів, обов'язкових платежів може бути визнано неправомірним за таких умов:

- платіж віднесений до загальнодержавних або місцевих податків, зборів (обов'язкових платежів) і передбачений податковим законодавством;
- обов'язок сплатити встановлений податковою нормою, винятково законами України про оподаткування;

- законодавчо чітко передбачений термін сплати платежу та терміни подання податкової декларації тощо.

Наведений перелік є узагальненням обставин, передбачених законодавством для застосування заходів фінансово-правової відповідальності в сфері оподаткування.

У такому інституті фінансового права як банківське право, також можна виділити умови, за наявності яких до банківських установ застосовуються заходи фінансово-правової відповідальності:

- наявність розрахункового документа на перерахування коштів, які знаходяться в банку платника по його розрахунковому рахунку;
- виконання розрахункового документа за рахунок коштів, що належать клієнту та знаходяться на рахунках у банківській установі;
- наявність вини банку.

Отже, виходячи з підходу до умов різних інститутів фінансового права, за наявності яких застосовуються заходи фінансово-правової відповідальності, постає потреба визначити на законодавчому рівні умови фінансового правопорушення, тому що це зачіпає права та законні інтереси всіх учасників фінансових правовідносин.

Умовами можна вважати всі ті обставини, без яких відповідальність не могла б виникнути і не могла б існувати. Але не всі обставини відіграють однакову роль. Одні з них створюють лише реальну можливість злочинних мотивів, а інші перетворюють цю можливість у дійсність.

Особливої уваги заслуговує інститут бюджетного права. Умови, які сприяють вчиненню правопорушень у бюджетній сфері, а точніше створюють реальну можливість для цього, можуть носити економічний, політичний, правовий, організаційний характер. Частіше на практиці їх вважають причинами скоєння бюджетних правопорушень, а не умовами.

На умови виникнення фінансово-правової відповідальності в її конкретних проявах впливає ряд чинників, серед яких на перше місце

виходить така обставина, як специфіка того чи іншого фінансово-правового інституту, у даному випадку бюджетного права.

До безпосередніх умов, які перетворюють, як зазначалося, можливість протиправних мотивів у дійсність слід віднести правосуб'єктність учасників охоронних фінансових правовідносин і наявність відповідних фінансово-правових норм.

Можна відмітити, що знання умов дозволить на якісному рівні розробити комплекс заходів загального та спеціального попередження правопорушень.

Як і інші види юридичної відповідальності фінансово-правова відповідальність має три підстави:

- фактичну, яка являє собою здійснення суб'єктом фінансового правовідношення протиправного діяння, що містить склад фінансового правопорушення;
- формальну (нормативну), яка проявляється в наявності системи норм фінансового законодавства, що встановлюють склади фінансових правопорушень, прав і обов'язків учасників охоронного фінансового правовідношення і яка регулює відповідальність за порушення норм фінансового права, принципи, порядок і процесуальну форму притягнення до фінансово-правової відповідальності;
- процесуальну, яка полягає у винесенні уповноваженим органом рішення щодо застосування санкції за здійснене фінансове порушення.

Настання негативної фінансово-правової відповідальності є можливим лише при наявності усіх перерахованих підстав і в суворо визначеній послідовності: норма права – фінансове правопорушення – застосування санкції. Останнім часом прийнято чимало нормативних актів, в яких містяться норми про встановлення фінансово-правової відповідальності до суб'єктів фінансового права за вчинення ними бюджетних, податкових та інших правопорушень, що позитивно вплинуло на загальну ситуацію, зокрема у сфері оподаткування та сприяло зменшенню кількості неправомірних діянь при справлянні обов'язкових платежів.

Хоча в сучасному законодавстві та правозастосовчій практиці терміни «фінансово-правова відповідальність», «фінансове правопорушення», «фінансова санкція» вживаються дедалі частіше, все ще не має легального визначення цих термінів, чіткої класифікації фінансових правопорушень, достатньої кількості санкцій. Всі ці прогалини у законодавстві вказують на шляхи його вдосконалення, внаслідок якого фінансово-правова відповідальність займе самостійне місце поряд із конституційною, кримінальною, адміністративною, цивільно-правовою, дисциплінарною та матеріальною відповідальністю.

Висновки. На умови виникнення фінансово-правової відповідальності в її конкретних проявах впливає ряд чинників, серед яких на перше місце виходить специфіка того чи іншого фінансово-правового інституту. Отже, на законодавчому рівні необхідно передбачити перелік умов виникнення фінансової відповідальності.. фінансово-правова відповідальність займає важливе місце серед інших видів юридичної відповідальності. Її виникнення було цілком закономірним явищем обумовленим розвитком механізмів реалізації та захисту фінансово-правових норм та утвердженням фінансового права як однієї з провідних та фундаментальних галузей права. Численні дискусії та критичні погляди на інститут фінансово-правової відповідальності обумовлені раннім етапом її формування та наявністю у зв'язку із цим великої кількості суперечностей та невизначеностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савченко Л.А. Фінансово-правова відповідальність / А.В. Цимбалюк, В.К. Шкарупа, М.В. Глух // Фінансове право. – 2001 – С. 85.
2. Лебедь А.В. Фінансово-правова відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності / А.В. Лебедь // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку”. – 2011. – №7.

УДК 343.2/7:368.03

ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО ШАХРАЙСТВА ТА ПРАКТИКА ЙОГО УНИКНЕННЯ

*І. С. Бондаренко, студентка
Науковий керівник к.е.н., доцент Кравчук Л.С.
Миколаївський державний аграрний університет*

Ця стаття присвячена одній з найбільш важливих проблем розвитку страхового ринку – страховому шахрайству, заходам боротьби з ним, а також впливом на діяльність страхових компаній.

Ключові слова: *страхування, страховий ринок, страхова компанія, страхове шахрайство, страховий випадок, страхова виплата*

Актуальність проблеми. Основними напрямками даного дослідження будуть виступати виявлення джерел шахрайства, мотивів його здійснення, аналіз зарубіжного досвіду боротьби із злочинністю на страховому ринку, а також особливості вітчизняної практики уникнення страхового шахрайства.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Наукові дослідники намагались вирішити частину проблемних питань цієї сфери, серед яких слід відзначити праці В. Базилевича, О. Барановського, Н. Внукової, С. Які в своїх пацях висвітлюють проблему страхового шахрайства.

Постанова завдання є дослідження ринку страхових ризиків, та передбачити можливі наслідки страхового шахрайства. Щоб з'явилася довіра серед клієнтів страхового ринку.

Виклад основного матеріалу. Страхове шахрайство можна визначити як протиправну поведінку суб'єктів договору страхування внаслідок чого суб'єкти договору страхування отримують можливість незаконно і безоплатно обертати капітал на свою користь. З одного боку вона спрямована на здобуття страхувальником страхового відшкодування шляхом обману або зловживання довірою, або внесення меншої чим необхідно, при нормальній оцінці ризиків, страхової премії, а також приховування важливої інформації при висновку або в період дії договору страхування. З іншого боку це

відмова страховика від виплати страхового відшкодування без належних, зазначених в законодавстві, правилах

страхування причин [3]. Протягом довгого часу страхове шахрайство не було проблемою страхового ринку України. Це було пов'язано з тим, що він лише розвивався і потенційні шахраї ще не розуміли, як на цьому можна заробляти. Що стосується страхових компаній, то у них не було достатньо інформації і статистичних даних відносно збитків від шахрайських дій, які вони могли б надавати один одному. Свою роль грав і низький рівень інформованості з даної проблеми в державних та правоохоронних органах. З розвитком ринку страхування, збільшенням попиту на страхові послуги і зростанням числа клієнтів, страховий бізнес став привабливішим для різного роду авантюристів і шахраїв. В залежності від стадії розвитку страхового ринку страхове шахрайство і напрями протидії йому має наступні прояви [2].

На першому етапі кількість страхових випадків є невеликою і суттєво не зростає. Для усунення наслідків страхової злочинності страховики часто йдуть шляхом підвищення страхових тарифів, особливо в ризиковому страхуванні. Водночас у злочинних структурах зростає зацікавленість страхуванням.

Другий етап характеризується тим, що кількість страхових випадків зростає, стає помітною і відчутною. Страхові компанії вдаються до певних захисних дій, але страхові злочинці в основному залишаються безкарними, оскільки кримінальні справи практично не порушуються. Повноцінної інформації про страхові злочини дуже мало, але вона з'являється частіше.

Третій етап характеризується зростанням кількості страхових злочинів. Шахрайством у страхуванні займається все більше осіб. Починають формуватися організовані злочинні групи, що спеціалізуються на цих злочинах. У зв'язку із цим страховики починають взаємне співробітництво, обмінюються інформацією, ведуть спільні реєстри і бази даних. На цьому етапі починають створюватися групи для дослідження і класифікації страхових злочинів і боротьби з ними.

На останньому етапі злочини в страховій сфері суттєво впливають на фінансовий стан страховиків. Злочинці виходять за межі однієї держави і часто діють у складі транснаціональних груп. Посилюється корупція в середовищі працівників страхових компаній, поліцейських, медпрацівників, митників. Україна знаходиться на перехідному етапі між другим і третім. Це пов'язано з тим, що кількість страхових шахрайств зростає, але в більшості випадків шахраї залишаються безкарними.

Злочини у сфері страхування можуть бути класифіковані за різними ознаками, які мають суттєве значення при ідентифікації можливих загроз для суб'єктів страхових відносин (табл. 1)

Таблиця 1.

Класифікація страхового шахрайства

Суб'єкти, на користь яких здійснено злочин	Страхові компанії	Працівники страхових компаній та інших пов'язаних з ними організацій	Страховальники
Суб'єкти, на чий права здійснюється посягання	страхувальники, 3-ті особи (що зазначені в договорі страхування)	страхові компанії, страхувальники	страхові компанії
Цілі здійснення злочинних дій	незаконне привласнення страхових внесків за відсутності варту виконати свої зобов'язання по виплаті страхового відшкодування	одобути економічний вигоди за допомогою спрощення майнового збитку страховикам і страхувальникам	незаконне одобути страхового відшкодування або забезпечення
Шахрайські дії	здійснення страхової діяльності організаціями, які не пройшли процедуру реєстрації та/або ліцензування; – видача фіктивних страхових полисів і пов'язаних страхувальникам збитку у вигляді необґрунтованих можливостей отримання страхової виплати; – руйнування страховиком правил і умов страхування, які дають можливість не здійснювати страхові	повне або часткове привласнення страхових внесків страхувальників; – розкрадання страхових внесків страхувальників, не ретельною страхової документи; – складання фіктивних страхових полисів; – підписання страховальником подорож страхового випадку; – переоцінка об'єкта страхування; – подання до страхової	оформлення страхової суми, яка вище дійсної вартості об'єкта страхування; – одностороннє страхування об'єкту страхування в кількох страхових компаніях; – некоректне підписання полисів, то маєть значення для визначення страхового ризику; – фальсифікації факту настання страхової події; – навмисне пошкодження

Таким чином, серед найбільш популярних мотивів здійснення страхового шахрайства найчастіше зустрічаються наступні:

- бажання скористатися випадком для здобуття максимуму компенсації;
- бажання повернути гроші, витрачені на страхові внески;
- жалість до самого собі, коли здобуття відшкодування, є своєрідною формою моральної компенсації за життєві невдачі;
- користь, коли здобуття відшкодування є єдиним джерелом заробітку; можливість не здійснювати страхових виплат і перекласти відповідальність на страхувальника;
- повне або часткове привласнення страхових внесків страхувальників з метою додаткової наживи (з боку працівників страхових компаній).

Що ж стосується України, то сьогодні одними з головних чинників існування страхового шахрайства є відсутність кваліфікованих фахівців, які можуть вести ефективну боротьбу з наслідками шахрайських дій і не знання зарубіжного досвіду відносно прикладів боротьби з ними.

На сьогодні в Кримінальному кодексі України (ККУ) немає такого терміну, як «страхове шахрайство», відповідно, відсутні й норми, які ставили би цьому злочину жорсткі правові бар'єри. По статті 190 ККУ всі неправомірні діяння в сфері страхування можна кваліфікувати як шахрайство. Воно тягне мінімум на штраф в 850 грн., також можуть застосовуватися суспільні роботи строком до 240 годин, виправні роботи до двох років або навіть обмеження свободи до трьох років. Якщо ж шахрайство скоєне в крупних розмірах — більше 4250 грн., зловмисникові може загрожувати вирок строком від трьох до восьми років. Якщо на гарячому буде спіймана група аферистів і доведені випадки шахрайства у особливо великих розмірах (більше 10,2 тис. грн.), то свободи можна позбутися на 5-12 років з конфіскацією майна. Правда, всі ці норми украї рідко застосовуються на практиці, і саме безкарністю фахівці пояснюють нинішній шахрайський бум.

Для ефективної боротьби зі страховою злочинністю потрібні добра воля, бажання страхових компаній обмінюватися інформацією і формування масивів даних про об'єкти і суб'єктів підвищеного ризику.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що страхове шахрайство на страховому ринку відіграє суттєву роль, спричиняючи значних втрат як у конкретних страхувальників, так і в державі в цілому. Виплати по випадках, які мають ознаки шахрайських складають до 10-15% загальних розмірів страхових відшкодувань. При цьому, не дивлячись на розроблені за кордоном механізми боротьби, вони не завжди є дійсними в конкретному випадку. Більше того, розвинені країни світу мають значний досвід в цій сфері, але, тим не менш, суттєво зменшити обсяги протиправних дій не вдається.

У вітчизняному законодавстві відсутнє окреме виділення поняття "страхове шахрайство" і всі неправомірні дії в цій сфері можуть бути класифіковані як шахрайські. Сама ж українська практика свідчить про відсутність дієвих заходів, які б давали можливість уникати випадків страхового шахрайства, що обумовлено слабким розвитком самого ринку, недостатністю інформації з боку самих страховиків, невідповідність органів правопорядку для розгляду подібних справ.

Отже, для ефективної боротьби зі страховою злочинністю потрібні добра воля, бажання страхових компаній обмінюватися інформацією і формування масивів даних про об'єкти і суб'єктів підвищеного ризику. Також неможливо не приділити уваги ролі держави в даному процесі.

Адже, страхування – це одна з найбільш важливих частин ринку фінансових послуг країни. Стан розвитку інституту страхування поряд з розвитком банківської системи і фондового ринку обумовлює розвиток фінансової системи країни в цілому. І держава зобов'язана охороняти один з важелів, який формує економіку країни, а саме: вдосконалювати законодавство в аспектах боротьби з шахрайством в страхуванні.

Насамкінець зауважимо, що злочинність, а тим більше її організовані

прояви, неможливо остаточно перемогти, проте з нею можна та слід боротись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Андрущенко, Л. В. Страхове шахрайство при здійсненні експортно-імпорتنих операцій / Л. В. Андрущенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – №16. – С. 251– 257.
3. Барановський, О. І. «Відмивання грошей»: сутність та шляхи запобігання / О.І. Барановський. - Харків: Форт, 2003. – 472 с.

УДК 336.77:332.2

РЕФІНАНСУВАННЯ ІПОТЕЧНИХ КРЕДИТІВ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

І. С. Бондаренко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Кареба М. І.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто приклад нового різновиду іпотечного кредиту через систему сек'юритизації. Ця система надає перевагу як клієнту так і банку.

Ключові слова: сек'юритизації іпотечних кредитів ,іпотечний кредит, кредитні ресурси банку.

Актуальність проблеми. Важливими складовими сучасної економіки країни є сфери будівництва та нерухомості. Вони розвиваються значною мірою завдяки масштабному банківському кредитуванню – близько 60% угод із придбання житла у 2008 році фінансувалося за рахунок іпотечних кредитів. Однак поточний стан іпотечного ринку України свідчить про призупинення процесів кредитування під заставу нерухомості. Основна причина згорання іпотечних програм –дефіцит кредитних ресурсів у банках. Щоб відновити іпотечне кредитування, необхідно активізувати державну політику рефінансування житлового іпотечного кредитування, а також енергійніше впроваджувати прогресивні інструменти рефінансування іпотеки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Цю проблему розглядали такі вчені як А.Г. Зюнькін , Б.М. Щукін, М. Т. Пашута, В.В. Корнєєв, К. В. Ізмайлова та інші.

Постанова завдання є дослідження іпотечного ринку. Який на даний момент майже не розвивається, але він має перспективу розвитку, і навіть подальшого успіху.

Виклад основного матеріалу. Першу угоду щодо сек'юритизації іпотечних кредитів в Україні укладено Приватбанком у січні 2008 року. Вона передбачала продаж прав та вимог за портфелем житлових іпотечних кредитів, виданих Приватбанком, на користь іноземної спеціалізованої іпотечної установи Юкрейн Мортгідж Лоун Файненс № 1 (Ukraine Mortgage Loan Finance No.1Plc) (надалі – SPV), створеної згідно із законодавством Англії та Уельсу. Ця установа профінансувала придбання іпотечного портфеля шляхом випуску та розміщення на ринках капіталу трьох класів забезпечених цінних паперів, деномінованих у доларах США .

Портфель проданих іпотечних кредитів є ставка іпотек, яка складається із житлових іпотечних кредитів, забезпечених першою іпотекою, загальним розміром 180 млн. доларів. Погашення основної суми боргу та відсотків за кредитами іпотечної ставки відбувається щомісячно. Ставка іпотечних кредитів географічно диверсифікований –зокрема,16.2%кредитів видано у Дніпропетровській області, 12.9% – у Київській,8.0% – у Закарпатській, 5.7% – уХарківській, 5.6% – у Донецькій та51.7% – в інших регіонах України. Загалом ставка іпотечних позик налічує 10 828 кредитів; середній розмір однієї становить 17 140 доларів США. Процентні ставки за кредитами є фіксованими і коливаються в межах 10–20%, проте середньозважений рівень дохідності за цими кредитами становить 14.3% [2]. Середньозважений термін надання кредитів іпотечного кредиту 14р.

Рис.1. Механізм сек'юритизації портфеля іпотечних кредитів Приватбанку.

Найбільшу увагу заслуговує аналіз юридичної структури угоди з точки зору розподілу фінансових потоків та мінімізації ризиків. Механізм сек'юритизації іпотечного портфеля Приватбанку (див.рис.1),які включають такі етапи:

1. Приватбанк продає емітенту усі права та вимоги за портфелем іпотечних кредитів, права Приватбанку як кредитора на отримання від позичальників погашення основної суми боргу, відсотків та інших платежів згідно з договорами про житлові іпотечні кредити;
2. Приватбанк на підставі угоди про обслуговування іпотечних активів призначається спеціалізованою іпотечною установою як обслуговуючий банк, який несе відповідальність за збір платежів щодо погашення основного боргу та відсотків за кредитами іпотечного покриття, а також ініціює адміністративні дії в разі банкрутства позичальника;
3. Емітент фінансує купівлю активів іпотечного покриття через випуск деномінованих у доларах США трьох класів цінних паперів, що забезпечені активами іпотечного покриття;
4. Приватбанк акумулює грошові надходження від погашення позичальниками кредитів іпотечного покриття на рахунку емітента у Приватбанку та щоденно перераховує їх на рахунок емітента за кордоном у

Банк оф Нью-Йорк (Bank of New York) (менеджер грошових потоків емітента).

Таким чином, у процесі угоди щодо сек'юритизації було здійснено фактичний продаж іпотечного портфеля на користь SPV, що означає юридичну передачу прав та вимог за іпотечними кредитами.

Правове регулювання здійснюється не так просто, тому що окремого законодавства про сек'юризації в Україні немає. Тому угода про продаж іпотечних активів була здійснена відповідно до приписів Цивільного кодексу України. Згідно з чинним законодавством угода про продаж іпотечних активів має бути нотаріально посвідчена, а передача іпотечних активів – відображена у Державному реєстрі іпотек.

Щодо оподаткування даної угоди , то відповідно до чинного законодавства передача прав і вимог за кредитами іпотечного покриття підлягає нотаріальному посвідченню та сплаті державного податку в розмірі 0.01% від суми переданих активів. По таблиці 1 ми маємо змогу бачити параметри угоди, щодо сек'юритизації іпотечного портфеля Приватбанку, як здійснюються такі операції.

Таблиця 1.

Параметри угоди щодо сек'юритизації іпотечного портфеля Приватбанку

Параметри	Іпотечні цінні папери, забезпечені житловими іпотечними кредитами.
Сума емісії	180 млн.доларів
Купон	Клас А 1Libor+2,1% Клас В 1Libor+3,75%
Коефіцієнт іпотечного покриття до обсягу емісії	103.1%
Валюта іпотечного покриття	Долар
Середня сума кредиту в покритті	17 140 доларів
Середньозважена процентна ставка за іпотечними кредитами	14,3%
Вид процентної ставки	Фіксована
Кількість кредитів у покриття	10 020
Частка житлових кредитів у покритті	100%
Середньозважений строк іпотечних та інших активів	168,1 місяць
Регіональна диверсифікація	12.9% – у Київській, 8.0% – у Закарпатській, 5.7% – у Харківській, 5.6% – у Донецькій та 51.7%
LTV кредитів покриття	82.6% на початку, 76.6% поточне значення

Висновки. Отже, в Україні здійснено першу угоду щодо сек'юритизації іпотеки. Проте приклад Приватбанку, на жаль, залишається сьогодні унікальним на теренах України через наявність низки проблем на шляху впровадження та широкого застосування механізму рефінансування іпотечного кредитування. Серед цих проблем – відсутність чіткого правового регулювання сек'юритизації іпотеки та випуску структурованих цінних паперів, забезпечених іпотечними кредитами; надмірна валютизація іпотечного ринку, що максимізує валютний ризик для банку-кредитора та компанії-емітента і багато інших. Водночас досвід сек'юритизації іпотечних кредитів є позитивним набутком – він свідчить про становлення в Україні вторинного іпотечного ринку, що потребує подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Легкова М.Ф. Фінансове право: Навч.– метод. посіб. для сам ост. вивч. дисц. / М.Ф. Легкова – К.: КНЕУ, 2008. -286с.
2. Щукін Б. М. Інвестування: Навч.– метод. посіб. для сам ост. вивч. дисц. / Б. М. Щукін. – К.: МАУП, 2009-186с.

УДК 336.71 (477)

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В РИНКОВИХ УМОВАХ

О. В. Дуб'яга, студентка

*Науковий керівник: асистент кафедри фінансів Лункіна Т. І.
Миколаївський державний аграрний університет*

Здійснено оцінку діяльності комерційних банків в ринкових умовах, проаналізовано ефективність регулювання їх діяльності в період кризи, досліджено шляхи удосконалення регулювання діяльності комерційних банків.

Ключові слова: ринкова економіка, грошово-кредитна політика, кредитоспроможність, ліквідність банку, фінансова стійкість.

Постановка проблеми. Поглиблення реформи банківської системи в Україні розглядається як одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Для ринкової системи важливим елементом є розвиток

діяльності банків, розширення сфери банківських послуг та операцій, що потребує відповідного контролю та нагляду з боку державних органів грошово-кредитного регулювання. Такі функції в нашій країні реалізує Національний банк України через інструменти відповідної грошово-кредитної політики. Функціонування банківської системи свідчить про те, що банки не можуть існувати незалежно від процесів, що відбуваються в реальному секторі економіки, оскільки саме тут здійснюється використання грошових капіталів. На відміну від країн з розвинутою економікою, де система регулювання банківської діяльності формувалась протягом тривалого часу, в Україні таке регулювання ще не отримало достатнього рівня розвитку. Отже, для здійснення стимулюючого впливу банківськими інститутами на економічне зростання необхідно приділити увагу питанням регулювання банківської діяльності, забезпечення їх фінансової стійкості та кредитоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби оцінки ролі банківської діяльності у зарубіжній економічній науці були здійснені стосовно ролі кредиту такими відомими вченими, як: А. Смітом, Д. Рікардо, А. Вагнером, С. Мілем, І. Фішером, М. Фрідманом та іншими. Регулюванню банківської діяльності, грошового обігу та кредиту присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема: О. Василика, В. Вітлінського, А. Гальчинського, А. Даниленка, О. Дзюблюка, О. Заруби, Т. Ковальчука, Н. Костіної, І. Лютого, А. Мороза, П. Нікіфорова, А. Пересади, О. Пилипенка, М. Пуховкіної, М. Савлука, О. Шарова, В. Юценка та багатьох інших.

Метою статті є аналіз діяльності комерційних банків, виявлення особливостей впливу грошово-кредитної політики НБУ на банківську систему України в умовах ринкової трансформації національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування нової банківської системи України почалось із побудови незалежної суверенної держави і прийняття Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 року); Закону України «Про економічну самостійність України»

(3 серпня 1990 року), в яких було визначено, що Україна на своїй території самостійно організує банківську справу і грошовий обіг і створює банківську систему. Діюча в країні банківська система виникла на основі прийнятого Верховною Радою України 20 березня 1991 р. Закону України «Про банки і банківську діяльність». Відповідно до цього Закону сучасна банківська система України представлена двома рівнями банків. На першому рівні виступає Національний банк України (НБУ) з відповідною мережею своїх установ (із своїми філіями); на другому - комерційні банки різних видів і форм власності, спеціалізації та сфер діяльності [1, с. 140].

Складову банківського продукту становлять різноманітні послуги, що надаються комерційними банками. Із цією метою банки здійснюють різні операції. Інакше кажучи, власне “послуги” — це кінцевий результат, готовий продукт банку, тоді як “операції” — це його виробничий процес (рис. 1).

Пасивні операції	Активні операції	Комісійно-посередницькі операції
⇓	⇓	⇓
Депозитні послуги	Кредитні послуги	Розрахункові, касові, валютні, трастові та інші послуги

Рис 1. Класифікація результатів діяльності комерційного банку

Класифікацію цього процесу доцільно проводити з урахуванням особливостей формування й розміщення ресурсів комерційного банку, що зводиться до здійснення трьох основних груп операцій: пасивних, активних і комерційно-посередницьких. Пасивні операції полягають у залученні тимчасово вільних грошових коштів для формування своїх ресурсів. При проведенні активних операцій банки розміщують сформовані ними ресурси з метою отримання прибутку. Комісійно-посередницькі операції проводяться банком за дорученням і на користь клієнта за певну плату. Спеціалізовані кредитно-фінансові інститути зосереджують свою діяльність на окремих, як правило невеликих, сегментах ринку фінансових послуг, функціонуючи для певного типу клієнтури або пропонуючи відносно вузький спектр можливих операцій (рис. 2).

Рис 2. Кредитна схема України

Ефективна діяльність кредитної системи в будь-якій країні з ринковою економікою передбачає необхідність ієрархічної побудови її інститутів на двох рівнях: перший - центральний банк країни; другий - комерційні банки і спеціалізовані кредитно-фінансові інститути. Така структура уможливорює оптимальну організацію відносин між різними ланками кредитної системи, забезпечуючи належну координацію та регулювання їхньої діяльності з метою якнайповнішого задоволення потреб різних учасників господарського обороту у кредитно-фінансових послугах.

Аналітична оцінка динаміки розвитку банківської системи України засвідчила, що кількість банків за реєстром НБУ зменшилась з 326 банків станом на 01.01.2007 року до 176 банків станом на 01.11.2010 року, крім того за цей період зменшилась кількість діючих банків, що свідчить про досягнення відносної стабілізації кількості банків та припиненні екстенсивного росту банківської системи. Станом на 1 листопада 2010 р.

обсяг активів банківської системи становив 917,6 млрд. грн, приріст з початку року склав 37,3 млрд. грн, та в основному він відбувся за рахунок зростання вкладень у цінні папери, яке становило 37,5 млрд. грн (або 95,4%).

З початку 2010 року зобов'язання банків зросли на 19,6 млрд. грн, так станом на 01.10.2010 року становили 784,8 млрд. грн. При цьому, зростання коштів клієнтів банків склало 66,3 млрд. грн. Власний капітал банківської системи України зріс на 17,6 млрд. грн та на кінець 2010 року становив 132,8 млрд. грн. Слід зазначити, що збільшення обсягу статутного капіталу банків з початку року склало 20,8 млрд. грн (або 17,4%). Так, за перше півріччя 2010 року банки отримали збиток у розмірі 10,0 млрд. грн (у 2009 році збиток склав 20,9 млрд. грн). Облікова ставка НБУ з початку 2010 року зменшилася на 2,5% та складає 7,8% річних та кредитні ставки банків у національній валюті зменшилися з 19,6% до 13,0% річних. За цей же період обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зріс на 5,3%, а фізичним особам зменшився на 9,3%.

Позитивним моментом є зміна структури власності банків, внаслідок чого на сьогодні в Україні залишилося лише два державних банки. Аналіз розмірів капіталів комерційних банків України засвідчив, що сьогодні практично не існує великих банків за міжнародними стандартами, тому формується тенденція до збільшення статутних фондів комерційних банків та злиття малих банків.

Регулювання банківської діяльності є досить продуктивним під час фінансової кризи. Шляхом регулювання здійснюється надання банківських та міжбанківських кредитів, які дозволяють банкам на певний термін погашати дефіцит коштів для своїх потреб за рахунок позик. Та як, свідчить досвід 2008-2010 рр. доцільним є короткострокове кредитування комерційних банків, що мають невеликі потреби в кредитних ресурсах. Збільшення їх до досить високих показників чи серйозних капіталовкладень з боку держави не вирішує питання відновлення, так 80% банків у які після кризи 2008 року були вкладені державні кошти не змогли відновити своєї діяльності, яка була

до кризи, що свідчить про неефективність даної системи порятунку комерційних банків державою.

НБУ, будучи головним банком держави, виступає координатором діяльності кредитних інститутів і виконує функції управління грошово-кредитними і фінансовими процесами в економіці країни [2, с.62].

Комерційні банки мають різні форми власності, спеціалізації та сфери діяльності, це кредитні установи, що здійснюють універсальні банківські операції для юридичних і фізичних осіб. Перший комерційний банк в Україні зареєстровано восени 1988 року.

Сучасні комерційні банки є багатофункціональними установами, що займаються практично всіма видами кредитних і фінансових операцій, пов'язаних з обслуговуванням господарської діяльності своїх клієнтів. Основне навантаження щодо фінансово-кредитного обслуговування припадає саме на комерційні банки, у зв'язку з чим їх часто називають «універмагами фінансових послуг» [3, с.112]. Банківська система України є однією з найбільш динамічних за темпами розвитку та розширення банківської системи в Європі. Сучасні тенденції свідчать про, те що досить велика кількість закордонних банків відкривають в Україні свої філії та представництва. Саме через них вони надають банківські послуги та отримують прибутки. За висновком більшості експертів банківського сектору, прибутки цих філій у двічі, а то і втричі перевищують прибутки цих банків, що знаходяться за кордоном (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка прибутковості та збитковості банківської системи України протягом 2006-2010 рр.

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1. Ріст активів, %	14,6	17,2	18,4	15,3	15,9
2. Прибутковість банківської діяльності, %	12,2	14,8	16,0	12,9	13,5
3. Збитки банків, %	4,6	4,2	3,9	4,1	3,5

Дані таблиці свідчать про досить активний розвиток банківської системи України. Комерційні банки, що продають різного роду банківський

продукт отримують надприбутки від своєї діяльності у порівнянні із банками, що працюють за кордоном. Причиною росту прибутків та зниження збитків в банківському секторі є, перш за все, державне регулювання, яке стоїть на захисті інтересів комерційних банків. Так, як бачимо, у 2010 році порівняно з 2006 роком відбулося незначне збільшення активів на 1,3%, прибутковість банківської діяльності збільшилася на 1,3%, а збитки банків скоротилися на 1,1%.

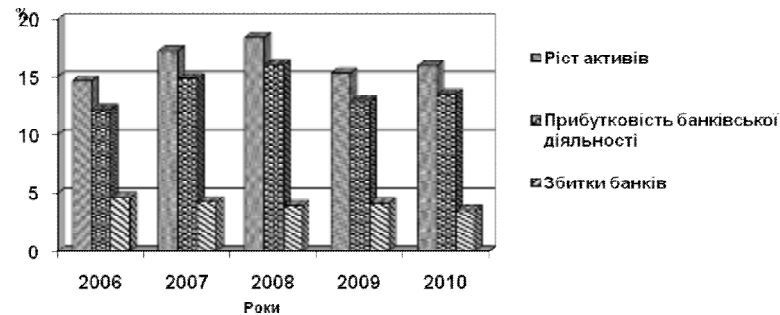

Рис 3. Динаміка прибутковості та збитковості банківської системи України протягом 2006-2010 рр.

За допомогою валютного регулювання та встановлення відсоткових ставок по кредитах, можливість встановлення плаваючих ставок по кредитних операціях дає банківській системі можливість «втриматися на плаву» під час росту інфляції в державі. Для ефективної діяльності банківської системи країни велике значення має існування належної законодавчої бази, яка б регулювала правовий статус банків і банківську діяльність у відповідних сферах.

До недоліків нормативного регулювання слід віднести нестабільність чинного банківського законодавства, відсутність регулятивних норм для багатьох видів банківських операцій, чітких бухгалтерських стандартів тощо.

На нашу думку, подолання вищезазначених недоліків сприятиме розширенню та ускладненню банківського бізнесу, стабілізації банківської системи країни. Практична роль банківської системи визначатиметься тим, як

вона управляє в державі системою платежів і розрахунків, враховуючи, що значна частина комерційних угод здійснюється через депозити, інвестиції і кредитні операції. В той самий час ефективність здійснення інвестування коштів значною мірою залежить від здатності самої банківської системи направляти ці кошти саме тим позичальникам, які знайдуть способи їх оптимального та ефективного використання [4, с. 56].

Оцінка величини капіталу банку є важливим показником його надійності. Недотримання цих нормативів та низька якість активів внаслідок занадто ризикованої кредитної політики призвели значну кількість українських банків до встановлення щодо них режиму фінансового оздоровлення, а деякі банки взагалі припинили діяльність.

Регулюючі органи насамперед ставлять відповідні вимоги щодо мінімального розміру банківського капіталу і тим самим проводять відповідну кваліфікаційну межу, яка є необхідною для банківської діяльності. Також встановлено вимоги щодо забезпечення мінімально достатнім капіталом залежно від ризиків діяльності банку, тобто при розрахунку капітал коригується на структуру ризиків активних операцій банку.

Аналіз показав, що загальний обсяг активів 158 банків станом на 01.10.2010 року становив 875,8 млрд. грн, що становить 95,4% по банківській системі. По індикативній групі банків активи з початку року зросли на 36,5 млрд. грн, (або на 4,8%). Структура активів індикативної групи протягом року зазнала певних змін: зменшилася питома вага кредитів з 67,5% до 61,2% у загальному обсязі активів; зросли вкладення у цінні папери з 4,1% до 8,3% та залишки на коррахунках з 8,7% до 9,5%.

Станом на 01.10.2010 р. структура активів комерційних банків мала такий вигляд: 61,2% - кредитний портфель та лізинг; 9,5% - коррахунки в інших банках; 8,4% - інвестиційний портфель (державні цінні папери та вкладення в акції інших підприємств); 4,8% - депозити та кредити в інших банках; 4,1% - матеріальні та нематеріальні активи; 2,4% - готівка, чеки та банківські метали; 0,2% - інвестиції капіталу; 9,4% – інші активи [5, с. 2].

Важливе значення у процесі регулювання діяльності банків мають показники ліквідності. Ліквідність банку полягає у його спроможності своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами і вкладниками. У банківській практиці існують два основні шляхи управління ліквідністю. Це насамперед формування певної частки активів у ліквідній формі, тобто у формі готівкових грошових або короткострокових державних зобов'язань. Але слід зауважити, що цьому способowi притаманні також негативні риси. Наприклад, може зменшитися обсяг доходів банку.

Ще одним способом підтримки достатнього рівня ліквідності є створення відповідної структури пасивів банку, що дає змогу зменшувати залежність від нестійких і тому, як правило, «дорожчих» джерел.

Використовується також метод оперативного маніпулювання з наданням та отриманням міжбанківських позик залежно від стану ресурсної бази банку. На зниження загальної ліквідності можуть впливати стан та обсяги позабалансових зобов'язань банківської установи, які також доцільно прогнозувати та контролювати.

Загалом, регулювання діяльності комерційних банків зводиться до встановлення певних параметрів створення та діяльності. Так, Національним банком України регулюються валютні та кредитні операції. Встановлюються певні параметри при створенні банків та фінансових установ. Що у всю чергу і становить процес регулювання, який дозволяє підтримувати стабільність банківської системи.

Висновки. Отже, комерційний банк повинен здійснити розробку ефективної програми управління банківськими ризиками, реалізація якої в поєднанні з постійною модифікацією розроблених технологій оцінки і регулювання ризиків дозволить банку зміцнити свої позиції на валютному ринку України, забезпечити рентабельну роботу та відповідати стандартам надійності і ліквідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильченко З.М. Структурні диспропорції у розвитку банківської системи України / З. М. Васильченко // Фінанси України.- 2005.- № 9.- С. 140-151.

2. Кабанець О. Еволюція валютного регулювання / О. Кабанець // Вісник податкової служби України. – 2005. - №13. С.62-63.

3. Банківська справа: Навч. посіб. для ВНЗ / За ред. Р.І. Тиркала. - Т.: Карт-бланш, 2001. - 320 с.

4. Барановський О. Валютна безпека /О. Барановський // Вісник НБУ. - 2003.-№8, С. 56-70.

5. Прес-конференція. Підсумки діяльності комерційних банків України за дев'ять місяців 2010 року.

УДК 336.74:330.131.7(477)

НАПРЯМКИ ГРОШОВО – КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИХОДУ З ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Ю.К. Козирєва, студентка

Науковий керівник : асистент Лункіна Т. І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянута проблема формування сучасної грошово-кредитної політики в Україні в умовах виходу з фінансової кризи та реформування економіки. Грошово-кредитна політика в період кризи на світових фінансових ринках має бути спрямована на підтримку стабільності грошової системи

Ключові слова: грошово-кредитна політика, криза, стабілізація національної валюти.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема становлення української національної системи грошово-кредитних відносин є основоположною у сфері економічного реформування держави, їх роль на сучасному етапі зростає, оскільки відбувається зростання фінансового сектора, до змін якого особливо чутливими є перехідні економіки.

Економіка України знаходиться на перехідному етапі і вибір правильної грошово-кредитної політики впливатиме на її подальше економічне зростання. Досвід багатьох країн світу свідчить, що ефективне поєднання різних інструментів державного регулювання грошово-кредитної сфери дає змогу вирішити проблему тимчасової нестачі ліквідності фінансових посередників, запобігаючи при цьому її переростанню в кризу платоспроможності, а також ефективно використовувати можливості для зростання та розвитку економіки як єдиного цілого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед авторів класичних праць, які працювали над розробкою теоретичних засад сучасних систем грошово-кредитного регулювання, особливе місце займають праці Габбарда, Р.Гленда, Дж.М.Кейнса, Р.Манделла, Ф.Мишкіна, Дж.Тобіна, С.Фішера, М.Фрідмена, Ф. Хайєка. В Україні серед вчених, що зробили значний внесок у дослідження проблем грошово-кредитної політики, можна виділити А.Гальчинського, Н.Гребеник, О.Гриценко, О.Дзюблюка, В.Стельмаха, М.Туган-Барановського.

В економічній науці проблема грошово-кредитної політики достатньою мірою досліджена, однак в сучасних умовах ринкової трансформації економіки України існує потреба подальшого дослідження процесу формування та застосування монетарних інструментів щодо найменшого прискорення зростання цін, впливу застосування заходів монетарної політики на різні сектори економіки, визначення оптимального співвідношення монетарних та фіскальних інструментів, яке забезпечуватиме макроекономічний розвиток.

Метою дослідження є аналіз моделі грошово-кредитної системи України, характеристика механізмів її реалізації, а також обґрунтування шляхів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Грошово-кредитна політика визначається як сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава, з метою регулювання інфляції, забезпечення зайнятості і збалансування платіжного балансу. Зміст грошово-кредитної політики визначається вищими законодавчими органами країни, а реалізується центральними банками разом з Міністерством фінансів.

Національний банк України у межах проведення певної грошово-кредитної політики впливає на стан функціонування об'єктів регулювання і відповідно на характер протікання економічних процесів в економіці. Застосування і реалізація грошово-кредитної політики вимагає існування

ринкового середовища, яке дає змогу реалізовувати потенціал монетарних методів впливу на економіку.

У 2009 році грошово-кредитна політика здійснювалася у складних умовах економічної та фінансової кризи і спрямовувалась на найшвидше подолання її наслідків. Значне зниження зовнішнього попиту на вітчизняну продукцію, ускладнення доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, необхідних для реформування економіки, викликало падіння виробництва експорту в Україні, зменшення всіх видів доходів, особливо валютних, обумовило труднощі з наповненням бюджету, перевищення попиту на іноземну валюту над її пропозицією. На початку 2009 року відбулася в Україні девальваційні процеси, ажіотажні настрої у населення щодо купівлі валюти та вилучення коштів з банківської системи, що відобразилося на її ослабленні, зменшенні кредитування економіки, скороченні золотовалютних резервів Національного банку. Падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) становило у I кварталі 2009 р. – 20,3%, у II кварталі – 18%, На кінець 2010 року промислове виробництво скоротилося на 30,4 %, експорт зменшився на 48,5 %. Чистий прибуток зовнішніх інвестицій до України етапом на кінець жовтня 2010 року скоротився у 2,9 рази. Перевищення бюджетних видатків над отриманими доходами за перше півріччя 2010 року зросло до 9,6 млрд. гривень, а це говорить про те, що інфляція залишається на високому рівні та складає 8,5 %.

Тривалий час уряд проводив соціально орієнтовану бюджетну політику, спрямовану на нарощення доходів населення темпами, що не відповідають темпам росту економіки і продуктивності праці. Така політика була чинником зростання інфляційних процесів, спричинених стимулюванням попиту населення в умовах відсутності належної вітчизняної товарної пропозиції. Заходи грошово-кредитної політики з початку року спрямовувалися на стримування значних коливань валютного курсу та збалансування валютного ринку, забезпечення економіки платіжними засобами, стимулювання відновлення процесів кредитування, а також

запровадження пруденційних заходів щодо підвищення надійності функціонування банківської системи.

У 2010 році макроекономічні умови здійснення грошово-кредитної політики знаходяться під впливом загальносвітових тенденцій, пов'язаних із наслідками фінансової кризи 2008-2009 рр. За оцінками міжнародних фінансових інститутів світова економіка у 2010 році увійшла до стадії помірного зростання внаслідок вжиття в економічно розвинених країнах антикризових заходів та необхідністю посилення державного втручання та контролю. Спостерігається зростання світової економіки у 2010 році на 2,5%. Це створює для України умови поступового відновлення зовнішнього попиту на продукцію вітчизняного експорту. Темпи його зростання в 2010 році ще не мають значного прискорення.

З урахуванням причин і наслідків кризових проявів 2008 - 2009 рр. та виходячи із прогнозів макроекономічного розвитку, що передбачають зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) на 3%, для забезпечення стабільності національної валюти, зниження темпів інфляції у 2010 році ключове значення матиме забезпечення стійкості фінансової системи. Вплив на монетарні та фінансові процеси забезпечуватиметься за рахунок проведення відповідної процентної політики, пріоритетним завданням якої буде створення стимулів для повернення вкладів у банківську систему та обмеження девальваційного тиску на валютному ринку.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2010 рік передбачають комплекс змінних індикаторів фінансової сфери та систему заходів монетарної політики, які спрямовані на забезпечення стабільності національної грошової одиниці, сприяння відновленню економіки та стійкості банківської системи. Головним напрямом макроекономічного регулювання є стимулювання та розширення внутрішнього ринку, а завданням грошово-кредитного регулювання є полегшення функціонування банківської системи задля оптимізації її взаємодії з реальним сектором економіки.

Теоретично, у зв'язку із зростаючою відкритістю національної економіки, має посилюється значимість каналу грошово-кредитної політики, пов'язаного з валютним курсом. Зміни в процентній політиці центрального банку впливають на валютний курс, але в умовах фінансової глобалізації, кількість факторів, які діють на валютний курс, істотно зростає, і багато дослідників починають його розглядати як ціну активу, в той же час послаблюється дія кредитного каналу. Особливо це стосується тих банків, які мають доступ до фінансування з-за кордону (передусім, ідеться про дочірні банки великих транснаціональних банківських груп) [2, С. 72].

Внаслідок фінансової кризи виникає недовіра до банківської системи, масове вилучення коштів і спрямування їх за відсутності реальних альтернатив для інвестування на внутрішній валютний ринок спричинили знецінення національної грошової одиниці стосовно іноземної валюти внаслідок ажіотажного підвищення попиту на останню. За таких обставин можна стверджувати, що довіра до національних грошей, а отже, й до всієї банківської системи є основою основ стратегії економічного розвитку та грошово-кредитного регулювання. На нашу думку, монетарна політика має здійснюватися у двох напрямках: стабілізації національної валюти та банківського сектора.

Перший напрям – стабілізація національної валюти - зменшення загроз як для внутрішньої вартості грошової одиниці внаслідок наростання інфляційних процесів, так і зовнішньої ціни національних грошей, вираженням чого є обмінний курс. Особливо важлива роль належить саме валютному курсу. Він слугує не лише індикатором кон'юнктури валютного ринку, а й важливим сигналом для всіх суб'єктів господарювання та фізичних осіб, визначаючи інфляційні очікування та цінову динаміку.

Виокремимо заходи, які могли б сприяти реалізації цього завдання:

а) з метою стабілізації національної валюти доцільно було б запровадити на певний період дію валютного коридору як режиму курсоутворення, який би надавав чіткі дії економічним агентам про тверді наміри центрального банку

обмежити діапазон коливання обмінного курсу. Із цією метою Національний Банк України (НБУ) має активно виходити на міжбанківський валютний ринок і шляхом проведення інтервенцій гасити попит на іноземну валюту й стабілізувати обмінний курс гривні, заявивши про незмінність головного тактичного орієнтира монетарної політики, спрямованої на підтримання валютного курсу на стабільному рівні;

б) для недопущення швидкого вичерпування офіційних золотовалютних резервів центрального банку внаслідок активних валютних інтервенцій необхідно обмежити збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку і скоротити попит на неї, внаслідок чого на валютному ринку країни повинні максимально обмежуватись сфери використання валютних коштів і концентрація їх у зовнішньоекономічній діяльності;

в) необхідно вжити заходів щодо зниження рівня долара вітчизняної економіки за рахунок стабільності національної валюти;

Другий напрям – стабілізація банківської системи. Він пов'язаний з об'єктивною потребою формування необхідних засад підтримання фінансової стійкості банківських установ та їх достатньої ліквідності як ключової умови ефективного здійснення ними своїх базових функцій фінансового посередництва, виконання зобов'язань перед вкладниками і кредиторами, а також забезпечення безперебійності платежів і розрахунків між суб'єктами ринку як принципової умови нормального функціонування всієї економіки. Виділимо ряд основних заходів, які могли б сприяти виконанню цього завдання:

а) гарантування збереження вкладів у банківських установах. Йдеться про принципову зміну пріоритетів: від заборони на дострокове вилучення депозитів – до гарантування з боку НБУ повернення всіх коштів вкладників, що може бути забезпечено за рахунок кредитів рефінансування. Цей крок матиме важливий психологічний ефект, оскільки відновлення довіри до банків і впевненості їх клієнтів у можливості в будь-який момент забрати свої гроші справлятиме позитивний вплив на динаміку ресурсної бази;

б) контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування. Серйозною проблемою банківської системи може стати спрямування кредитів рефінансування НБУ не за призначенням. Адже банки використовують отримані кошти з метою валютних спекуляцій на міжбанківському валютному ринку і для виведення валюти за кордон. Тому потрібно посилити індивідуальний контроль з боку НБУ за роботою керівних органів тих банків, котрі отримали відповідні кредити шляхом призначення спеціального представника банку, який би виконував наглядові функції за цільовим використанням коштів;

в) обмеження боргового тиску на позичальників. Процентна політика НБУ може бути спрямована на заохочення комерційних банків до реструктуризації заборгованості і зменшення боргового навантаження на позичальників шляхом поступового зниження процентних ставок, завдяки чому можна відновити довіру до банківської системи в цілому. Позитивним кроком у цьому напрямі є також рішення НБУ продавати позичальникам валюту за спеціальним курсом для погашення заборгованості за валютними кредитами і недопущення подальшого погіршення якості кредитних портфелів банків.

Висновки. Під час проведення дослідження доведено, що основними критеріями ефективності грошово-кредитної політики на сьогодні є зниження інфляції й забезпечення при цьому умов для стабільного функціонування фінансової системи, підтримання курсу національної валюти, його стійкості та забезпечення стабільного функціонування банківської системи і підвищення довіри до неї. Грошово - кредитна політика в період кризи на світових фінансових ринках має бути спрямована на підтримку стабільності грошової системи і банківського сектору як ключового механізму взаємодії економічних агентів і забезпечення нормальної життєдіяльності національного господарства через рух грошових коштів між суб'єктами ринку. Вся складність нинішньої кризи пов'язана саме з тим, що вона є передусім фінансовою, тобто розпочалась із труднощів у банківському секторі, а не класичною кризою перевиробництва чи

біржовою кризою. Зміни в цінній динаміці, що відбуваються під впливом глобалізації, вимагають інтерпретації з позицій проведення національної грошово-кредитної політики. Зовнішній тиск на рівень цін у бік стримування його зростання полегшує завдання національної антиінфляційної економічної політики.

Розглянуті заходи грошово-кредитної політики щодо обмеження девальваційного тиску на обмінний курс національної валюти, підтримання його стійкості та забезпечення стабільного функціонування банківської системи і підвищення довіри до неї можна вважати двома необхідними найважливішими передумовами фінансової і макроекономічної стабілізації та відновлення умов нормального економічного розвитку України в умовах світової фінансової кризи. Фінансовий сектор економіки має розглядатися як єдиний об'єкт регулювання з боку державної влади, що потребує тісної координації дій НБУ з іншими регуляторами фінансового ринку. Однак, незважаючи на це, саме інструменти грошово-кредитної політики мають забезпечувати найбільший вплив на ситуацію з огляду на роль центрального банку як справжнього кредитора останньої інстанції. Адже від правильності його дій залежить розвиток не лише банківської системи, а й усієї економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачков В. Теоретичні основи грошово – кредитної політики та світова фінансова криза /В. Бурлачков// Економіка України. – 2009. – №2. – С. 49-59.
2. Головин М. Вплив фінансової глобалізації на грошово-кредитну політику: теоретичні аспекти і реакція на фінансові кризи /М.Головин// Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 67-78.
3. Дзюблук О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках /О. Дзюблук // Вісник НБУ. – 2009. – №5. –С.20-32.
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2010 рік. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.u-fin.com.ua/analit_mat/gkr/114.htm
5. Островська Н. С. Грошово-кредитна політика в умовах ринкових трансформацій в Україні/ Н. С. Островська // – Ірпінь, 2005. – 171 с.

УДК 336.71 (477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

А. С. Кокарева, студент

Науковий керівник: асистент Лункіна Т. І.

Миколаївський державний аграрний університет

Формування в Україні засад ринкової економіки створює основу для конкуренції між її учасниками, зокрема і в банківській сфері. Різне погіршення фінансового стану деяких банків призвело до їхнього банкрутства. У статті зазначено основні причини банкрутства банків України, а також зниження їх ліквідності та запропоновано шляхи подолання основних проблем банківської системи.

Ключові слова: кредитний портфель, довгострокові кредитні ресурси, банківська система, активи.

Актуальність теми. Проблема забезпечення стійкості банківської системи України, зважаючи на реалії сьогодення дуже актуальна. Загалом на стійкість банківської системи впливають: рівень підтримання її ліквідності, впровадження фінансових інновацій, стан охорони інформації, збереження активів, забезпечення прибутковості.

Аналіз дослідження і публікації. Питанням діяльності банків присвячено багато наукових праць українських вчених, зокрема М.Д. Алексеєнко, О. І. Барановського, З. М. Васильченко, А. М. Герасимовича, А. Н. Мороза. Проте питання стійкості банківської системи та її управління залишається невирішеним та потребує більш глибокого дослідження. [2, с. 36].

Метою даного дослідження є комплексне вирішення основних проблем банківської системи України та розробка рекомендацій щодо забезпечення стійкості даної сфери.

Результати дослідження. 2009 рік був для банківської системи досить складним і характеризувався початком глобальних трансформацій на фінансовому ринку. Показовим було друге півріччя 2009 року, коли можна було спостерігати послаблення нормативного регулювання, а також пруденціального контролю з боку Національного Банку України (вочевидь, під тиском міжнародних фінансових організацій).

Впродовж 2009 року кредитна активність банків була слабкою. Основні зусилля були сконцентровані на роботі з проблемною заборгованістю,

включаючи її продаж і реструктуризацію. Але це не допомогло поліпшити якість активів, значна частина банків мала проблеми з ліквідністю через низьку якість вкладень.

Не дивлячись на застосовані заходи для стабілізації фінансового стану банків, ключові ризики для банківської системи країни (втрата активів та зниження їх ліквідності) зберігаються на високому рівні (таблиця 1).

Таблиця 1

Показники фінансового стану банків України за 2008-2009 роки

Показник	01.01.08	01.01.09	01.07.09	01.10.09
Кількість діючих банків, шт	175	184	187	185
у т.ч. з іноземним капіталом	47	53	51	49
Рівень простроченої заборгованості	1,31%	2,45%	5,69%	7,56%
Чисті активи (з урахуванням резервів)	599396	926086	864 695	889959
Чистий фінансовий результат, млн.грн.	6620	7304	-14 321	-20944
Офіційний валютний курс UAH / USD	5,05	7,70	7,64	8,00

Аналізуючи дані таблиці, слід відмітити, що вартість української валюти значно знизилася станом на 1 жовтня 2009 року порівняно з 1 січнем 2009 року, а рівень простроченої заборгованості має тенденцію до зростання. Такі негативні фактори суттєво змінили ситуацію чистого фінансового результату, який є збитковим. Це все свідчить про те, що стан банків України за 2009 рік є негативним, а ліквідність – низькою.

Основними чинниками, що зумовлюють ступінь схильності до ризиків банків, які працюють на вітчизняному фінансовому ринку є:

1) невисока якість робочих активів, включаючи значний обсяг і питому вагу простроченої заборгованості, а також загальне зниження ліквідності банківських активів (включаючи кредити, основні фонди банків і заставне майно), зважаючи на низький платоспроможний попит. Збереження поточного стану є наслідком низької економічної активності і зумовлює схильність банківської системи до кредитного ризику;

2) низька довіра, нестабільна пасивна база є визначальними чинниками, що характеризують схильність банківської системи до ризику ліквідності. При цьому дії Національного Банку України (як фінансова, так і нормативна підтримка) дозволили підтримати платоспроможність низки банківських установ на мінімально необхідному рівні;

3) вразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні, оскільки за останні декілька років банки надали значний обсяг валютних кредитів, у тому числі позичальникам, у яких відсутні валютні надходження. Дії регулятора щодо стабілізації ситуації на валютному ринку країни (у тому числі за рахунок посилення контролю за валютними позиціями банків) мали короткостроковий ефект, в той же час схильність банків до валютного і кредитного ризиків залишається вагомою, зважаючи на поточну валютну структуру активів банківської системи;

4) схильність банківської системи України до операційного і регуляторного ризиків внаслідок недосконалого нормативно-правового поля, яке постійно змінюється.

Однією з проблем банківської системи України є накопичення так званих «сміттєвих» активів і зростання резервів за проблемними кредитами, що призвело до збільшення кількості збиткових банків. Якість банківських портфельів продовжує погіршуватися, про що свідчить офіційна статистика Національного Банку України. Так, співвідношення між резервами і виданими кредитами в цілому по системі на кінець III кварталу 2009 р. становило 12,4%, проте на відповідну дату в 2008 році становило лише 4,2%.

На жаль, Національний Банк України не публікує офіційної статистики щодо простроченої заборгованості за кредитами банків. [3, с. 25].

У 2009 р. реальні доходи населення впали більше, ніж на третину, у таких умовах позичальникам стає все важче обслуговувати свої кредити. Каталізатором неплатежів за кредитами став мораторій на відчуження житла, який парламент України прийняв у травні 2009 р. і який було скасовано тільки у другій декаді листопада. В країні повністю відсутня система соціального захисту іпотечних позичальників, й очевидно, що скасування мораторію було негуманним, хоча і необхідним заходом. Якщо враховувати, що у 2009 році майже 33% (або 247 млрд. грн) виданих банками кредитів було видано населенню, то проблема підвищення рівня бідності населення негативно впливає на якість банківських активів [1, с. 30].

В Україні, як і в більшості країн Співдружних Незалежних Держав, рівень витрат перевищує рівень заощаджень. Це призводить до значного розриву у фінансуванні банківських активів зобов'язаннями у вигляді депозитів у банках.

Також однією із проблем нашої банківської системи є відсутність довгострокових кредитних ресурсів на внутрішньому ринку і як наслідок цього - відсутність умов для поновлення кредитування приватних і корпоративних клієнтів. Відтік банківських депозитів протягом 2009 року не припинявся. У даний момент фізична особа вже не є ключовою фігурою. За загальної суми зобов'язань банків у 2009 році фізичними особами було надано тільки 204 млрд. грн., тобто лише 26% від загальної суми зобов'язань [1, с. 30].

Основними донорами українських банків 2009 року виступали НБУ й іноземні акціонери банків. У портфелі зобов'язань банків на міжбанківської кредити і рефінансування припадало майже 40%. Важливо, що за 2009 рік депозити населення навіть за офіційною статистикою Національного Банку України, що не враховувала курсові різниці, зменшилися з 206 млрд. грн до 204 млрд. грн. А це говорить про те, що довіра населення до банківського

сектора було значною мірою знижена. Цьому сприяла значна девальвація курсу гривні до долара США. Більше половини внесків населення було зроблено в національній валюті, а девальвація гривні викликала масове вилучення депозитів.

Ймовірніше, що система не витримала б кризи, якби не наявність в країні широкого спектра великих європейських банків, які підтримали свої дочірні структури у скрутний період і фактично зупинили паніку. На сьогодні в Україні представлено такі закордонні банки першого ешелону як BNP Paribas, Deutsche Bank, Credit Agricole, Commerzbank, Альфа-банк і т.д., які вважаються досить надійними і готовими забезпечити адекватний рівень зовнішньої підтримки своїм дочірнім структурам на ринках, що розвиваються.

Однак, головною проблемою залишається той факт, що в Україні ліквідацією банків займається не Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а Національний Банк України, тобто той інститут, що не несе відповідальності за виплати перед вкладниками. Більше того, наприклад, в одному з банків тимчасовими адміністраторами були призначені особи, близькі до колишнього керівництва, що сприяло виведенню активів з банку. Міжнародні організації вже давно рекомендують НБУ змінити алгоритм ліквідації банків, однак робити це він не поспішає. Тому сьогодні Фонд гарантування вкладів в Україні виконує тільки формальну функцію зі збору й розподілу коштів між вкладниками банків, які проходять стадію банкрутства. [1, с. 31].

Для стабілізації банківської системи українським банкам необхідно, з одного боку, приділяти увагу залученню клієнтів з високим доходом, а з іншого - розробляти та запроваджувати нові продукти і послуги для роздрібних клієнтів.

Можна виділити такі пропозиції, спрямовані на забезпечення стійкості банківської системи:

- розробка стратегічної програми розвитку банків, яка б забезпечувала перехід до нових принципів надання банківських операцій і послуг;
- удосконалення системи депозитного страхування;
- стимулювання банків щодо оптимізації організаційної структури, постійне удосконалення функцій менеджменту;
- обґрунтування правового захисту усіх видів діяльності банків.

Висновки. У підсумку, оцінюючи перспективи відновлення банківського кредитування в Україні в 2010 р., можна стверджувати, що кредитування реального сектора якщо й відновлюється, то поступово й дуже повільно. У країні практично немає позитивних зрушень у фінансово-кредитній сфері. Банки позбавлено ресурсної бази й на 40% вони утримуються за рахунок рефінансування й грошей „материнських” структур. Щоправда, можна відзначити зняття тимчасових адміністрацій з банку «Київ» і переведення вкладників «Укрпромбанку» до „Родовід-банку”, однак ці фінансові інститути ще не скоро відновлять кредитування, і на підвищення довіри до банківської системи з боку населення очікувати поки не слід. Оскільки механізм рефінансування сьогодні не працює ефективно, то саме приплив іноземного капіталу до України є єдиним джерелом для кредитних ресурсів банків. У зв'язку з цим, активізація „ВТБ” і Сбербанку РФ в Україні, а також надмірно агресивна політика „Альфа-банку” із захоплення ринку роздрібних послуг є певною мірою стабілізуючим фактором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. І. Економічний потенціал банків України: теоретико-методологічні основи / О. І. Воробйова // Інвестиції: практика і досвід. - 2009. - №23. - С. 36 - 40.
2. Румянцева С. Перспективи банківського сектора України / С. Румянцева // Цінні папери України. - 2008. - №47. - С. 25.
3. Шапран Н. Банківська система України: проблеми галузі / Н. Шапран // Цінні папери України. - 2009. - №48. - С. 30 - 31.

УДК 338.434:336.77

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Н.С.Масіна, студентка

Науковий керівник: асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з комерційними банками, їх стан і тенденції розвитку, а також сучасні умови банківського кредитування підприємств галузі, пропозиції щодо забезпечення агропідприємств фінансовими ресурсами.

Ключові слова: кредит, кредитні відносини в аграрній сфері, класифікація кредитів, кредитні ресурси, відсоткова ставка за кредит, механізм кредитної субсидії.

Постановка проблеми. Показники діяльності аграрних підприємств свідчить, що не зважаючи на трансформаційні процеси в галузі агропромислового комплексу, так і не вдалося досягти стійкого зростання сільськогосподарського виробництва. Одним з найбільш суттєвих факторів гальмування розвитку аграрного сектора економіки є недостатнє фінансове забезпечення аграрних підприємств через нестачу власних оборотних коштів, нерівномірність грошових надходжень від реалізації продукції, недостатнього внутрішнього платоспроможного попиту, високий рівень боргових зобов'язань, обмеженість зовнішніх джерел фінансування тощо. Саме тому, питання кредитування сільськогосподарських товаровиробників, як одного з найбільш перспективних шляхів залучення фінансових ресурсів, потребують першочергового вирішення. При цьому важливо враховувати специфіку сільськогосподарського виробництва, яка, в свою чергу, обумовлює особливості формування кредитних відносин в аграрній сфері.

Фінансово-кредитні аспекти розвитку аграрного підприємництва постійно знаходяться в полі зору сучасних вчених-економістів, а саме: Т.І. Литвиненко, Ю.М. Лопатинського, Б.В. Фурдаса, О.Ю. Шубко та ін. Проте реалізація одержаних наукових здобутків потребує додаткових досліджень з метою розробки альтернативних шляхів вирішення зазначеної проблеми.

Мета роботи. У процесі дослідження необхідно висвітлити особливості сільськогосподарського виробництва та, враховуючи їх вплив на організацію

кредитних відносин в аграрному секторі економіки, розробити пропозиції щодо забезпечення аграрних підприємств фінансовими ресурсами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування і розвиток сільського господарства, як стратегічної галузі національної економіки України, значною мірою залежить від організації кредитних відносин в аграрній сфері. Під кредитними відносинами сільськогосподарських підприємств розуміють економічні відносини, які виникають у процесі кредитування аграрного виробництва. Ці відносини спрямовані на забезпечення потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах на умовах, що враховують базові принципи кредитування та об'єктивні вимоги галузі щодо обґрунтованості строку, обсягу, вартості кредиту, своєчасності його надходження, порядку погашення та сплати відсотків за користування ним. Причому, саме сільське господарство, в силу своєї специфіки, особливо потребує врахування об'єктивних вимог галузі і належної організації її кредитного обслуговування [1, с. 119].

Особливості сільськогосподарського виробництва мають суттєвий вплив на організацію кредитних відносин. Виявлення та врахування цих особливостей дозволить створити специфічні умови кредитування, що, в свою чергу, забезпечить зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств та сприятиме збільшенню обсягів продукції, яка виробляється ними. Найбільш визначальними та проблематичними факторами, що впливають на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, на сьогодні є використання сільськогосподарськими підприємствами землі, як основного засобу виробництва, значна зношеність основних засобів, низька рентабельність та збитковість аграрних підприємств, а також інші чинники.

Важливим фактором, що впливає на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, є багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності. Проте, якщо підприємство займається, скажімо, двома видами діяльності, варто при визначенні

кредитоспроможності позичальника враховувати рентабельність виробництва не в цілому, а за окремими видами сільськогосподарської продукції. Якщо аграрний товаровиробник прагне отримати кредит для розширення виробництва рентабельної продукції, банк може бути зацікавлений в наданні кредиту даному клієнту, оскільки вірогідно, що використання кредитних ресурсів у цьому випадку дасть можливість оплатити кредит і мати від його використання додаткові прибутки.

Однією з важливих особливостей кредитування сільськогосподарських виробників, є сезонний характер сільськогосподарської діяльності та тривалість виробничого циклу. Це веде до великого розриву у часі між здійсненням витрат на виробництво продукції та отриманням доходу від її реалізації, створюючи нестачу обігових коштів, що, в свою чергу, зумовлює необхідність її покриття за рахунок короткострокових кредитів.

Розглянемо вплив кредитування на рівень ефективності використання фінансових ресурсів на прикладі аграрних підприємств Миколаївської області(табл.1).

З даних таблиці видно, що довгострокові кредити надані 10 сільськогосподарським підприємствам Миколаївської області, які отримали збитку в розмірі 3612 тис. грн , а коефіцієнт використання фінансових ресурсів становить -5,9 %, що свідчить про неефективне використання кредитних сум.

Одним із факторів, який впливає на кредитні відносини, є і екологічний ризик. Адже забруднення середовища може знизити продуктивність та якість виробленої продукції рослинництва та тваринництва.

Таблиця 1

Вплив кредитування на рівень ефективності використання фінансових

ресурсів аграрними підприємствами Миколаївської області у 2009 році

Показники	Отримали кредити банків		Не брали банківські кредити	Разом
	довгострокові	короткострокові		
Кількість господарств	10,0	52,0	44,0	106,0
Середньорічна сума капіталу, тис. грн	60952,0	172644,0	396036,0	637052,0
в т.ч. в розрахунку на 1 господарство	6095,2	3322,0	9000,8	6009,1
Чистий збиток (-), тис. грн	-3612,0	-6216,0	5072,0	-9022,0
в т.ч. в розрахунку на 1 господарство	-361,2	-119,5	115,3	-85,1
Рівень рентабельності капіталу (коефіцієнт використання фінансових ресурсів), %	-5,9	-3,6	1,3	-0,01

Одночасно, застосування до підприємства різних санкцій до забруднення довкілля, призведе до зниження прибутковості. Таким чином, підвищений ризик неповернення кредитів, зумовлений впливом природних факторів, вимагає від сільськогосподарських підприємств додаткових заходів, наприклад, страхування майна, надання надійної застави тощо.

В усьому цивілізованому світі, земля є заставою під довгострокові, доступні кредити для аграрного сектора. В Україні, на сьогоднішній день, існує мораторій на торгівлю сільськогосподарськими угіддями, забороняється внесення права на землю, як частки до статутних капіталів господарських товариств, не дозволяється продаж або інші види відчуження земельних ділянок та паїв, що знаходяться у приватній власності [2, с. 9].

Оскільки іпотечні кредити надаються на довгостроковий період, будь-який банк, що забезпечує гарантію позики об'єктами нерухомості, хоче знати майбутню вартість цих об'єктів через п'ять або десять років. Але, оскільки критерії оцінки землі не визначено, складно або навіть не можливо передбачити вартість конкретного гектара землі в Україні. Відсутність вільного обігу землі,

нестабільність законодавчих та політичних умов призводить до суттєвого зниження реальної ціни на землі сільськогосподарського призначення, а, отже, і вартості застави під кредит. Все це ускладнює відносини комерційних банків та аграрних підприємств з питаннями надання кредитів під заставу землі [3, с. 238].

Одним з важливих факторів, що впливає на кредитне забезпечення аграрних підприємств є значна зношеність основних засобів. На кінець 2010 року агропромисловий комплекс України забезпечений технікою лише на 45-65% від потреби, більшість із якої за своїми показниками, як правило, не відповідає сучасним вимогам. Це зумовлює необхідність в оновленні сільськогосподарської техніки, впровадження нових технологій, що неможливо без залучення саме довгострокових кредитних ресурсів. Хоча динаміка довгострокового банківського кредитування сільськогосподарського виробництва за останні роки мала позитивну тенденцію, все ж досягнутий обсяг кредитування не відповідає потребам галузі.

В цьому аспекті важливого значення набуває застосування лізингу, який, на жаль, не набув широкого розвитку у вітчизняному аграрному секторі, насамперед, через високі ціни на сільськогосподарську техніку.

Низька прибутковість сільськогосподарських підприємств зумовлює необхідність державного регулювання та державної фінансової підтримки аграріїв. У сфері кредитування – це фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів комерційних банків, що дозволило активізувати надходження коштів в аграрний сектор. Одним із головних напрямків такої підтримки, починаючи з 2000 року, є фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення банківських кредитів, суть якого полягає у наданні часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами за рахунок коштів Державного бюджету України.

Зазначена державна фінансова підтримка, безумовно, дозволила активізувати надходження коштів в аграрний сектор, проте ряд дослідників

вважають цей механізм недостатньо ефективним, характеризуючи його як допомогу, в першу чергу, не аграріям, а комерційним банкам.

Важливим завданням поліпшення фінансового забезпечення сільськогосподарських виробників є гарантування однакової доступності державної підтримки, адже відомо, що доступ до окремих програм мають не всі товаровиробники: дрібні підприємства, фермерські господарства, індивідуальні виробники, як правило, обмежені в такому фінансуванні.

В умовах значних аграрних ризиків важливе значення має державна підтримка страхування, яка надається Фондом аграрних страхових субсидій шляхом надання страхової субсидії у розмірі 50 % від вартості страхових премій (внесків), страхової франшизи при комплексному та індексному страхуванні сільськогосподарської продукції, а також страхуванні капітальних активів [3, с. 241].

Сучасні умови реалізації кредитних відносин в аграрному секторі економіки не відповідають об'єктивним вимогам галузі щодо реалізації її кредитного обслуговування. Саме тому, розробка і впровадження дієвого механізму кредитування аграрних підприємств є важливою та необхідною умовою економічного стимулювання розвитку сільського господарства, що включає в себе пошук нових форм, методів і джерел залучення фінансових ресурсів.

Висновки. Для забезпечення належної організації кредитних відносин в аграрній сфері важливо визначити та врахувати особливості аграрного виробництва, серед яких найважливішими є: багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності, сезонний характер сільсько-господарської діяльності та тривалість виробничого циклу, вплив природних факторів; використання землі як основного засобу виробництва, висока капіталоозброєність праці та значна зношеність основних засобів, низька рентабельність та збитковість. Перераховані особливості зумовлюють створення специфічних умов кредитування сільськогосподарського

виробництва. Тому слід реформувати кредитну систему, враховуючи особливості кредитних відносин в сфері сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Литвиненко Т.І. Основні напрямки реформування системи кредитування в аграрному секторі / Т.І. Литвиненко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – № 2 – С. 119.
2. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади / Лопатинський Ю. М. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 344.
3. Фурдас Б. В. Підприємництво в аграрній сфері в умовах трансформації економіки України. / Б.В. Фурдас // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С.19.
4. Шубко О.Ю. Банківська система України в організації іпотечного кредитування / О.Ю. Шубко. – К. : Ранок, 2006. – С.120.

УДК 336.71:338.124.4 (477)

НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

І.І. Бендерська, студентка

Науковий керівник: асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто негативний вплив світової фінансової кризи на діяльність комерційних банків України, окреслено основні проблеми з якими зіткнулися банки України та наведено шляхи вдосконалення регулювання діяльності банків в умовах кризи.

Ключові слова: банк, банківська система, депозит, кредит, криза, вкладники.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза вплинула на економіку майже всіх країн світу. На сьогодні міжнародна фінансова криза не оминула й Україну. Коливання курсу долара, чутки про банкрутство окремих великих банків схвилювали багатьох українців (чимало громадян має гривневі та валютні заощадження). Світова фінансова криза досить суттєво вплинула на стан банківської системи України та національні фінансові ринки. Кризові явища, котрі розпочалися у другій половині 2008 року, призвели до відчутного падіння індексів фондового ринку, неочікуваного зменшення курсу гривні, відтоку банківських депозитів, що, безумовно, призвело до проблем діяльності комерційних банків.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем діяльності комерційних банків в умовах кризи присвячено значну кількість наукових праць, зокрема фундаментальні дослідження іноземних науковців: Є.Дж.Долана, Ф.Мішкіна, О.Лаврушина, Л.Красавіної, Г.Панової, В.Усоскіна. Належне місце у розробці цієї теми займають праці вітчизняних вчених: О.Весюренка, О. Дзюбика, А.Мороза, М.Савлука та інші. Значні розробки у вивченні депозитів здійснили такі зарубіжні економісти, як Г. Айленбергер, Р. Еллер, П. Роуз, що аналізували проблеми формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази комерційного банку.

Мета роботи. Метою дослідження є спроба окреслити особливості функціонування комерційних банків України в умовах світової фінансової кризи, навести основні проблеми діяльності комерційних банків в умовах кризи та шляхи їх можливого вирішення.

Виклад основного матеріалу. Як зазначив на Форумі голова представництва Міжнародного валютного фонду в Україні Макс АЛЬЄР: «Останні десять років Україна демонструвала гарні показники економічного зростання. Проте як і інші країни, вона зазнала негативного впливу світової економічної кризи» [7, с.7-13].

Вплив світової економічної кризи характеризується падінням цін на продукцію металургії, енергоресурси, сільськогосподарську продукцію, припиненням припливу капіталу до країни в 2009 році. Крім того, протягом перших трьох кварталів 2009 року в країні спостерігалось зниження темпів валового внутрішнього продукту, знецінення національної валюти, що, у свою чергу, негативно вплинуло на розвиток малого та середнього бізнесу.

Фінансова криза вплинула також на банківську систему в Україні. На початку кризи майже всі фінансові установи відмовляються достроково повертати гроші вкладникам, чимало банків не видавали кошти навіть із поточних рахунків, а також депозитів, термін яких закінчився. Відбулися значні банківські банкрутства: в Україні може залишитися близько 100 фінансових закладів проти зареєстрованих 199. За неофіційними даними, з

жовтня 2008 р. по березень 2009 р. без роботи залишилися близько 14 тис. банківських службовців [6,с.42-47].

Фінансова криза призвела до певних змін у банківській сфері, що вплинули на основні показники діяльності банків. В Україні станом на 1 жовтня 2009 року ліцензію на здійснення банківських операцій мали 185 банків, що на 4 банки більше ніж за аналогічний період 2008 року. Однак, мережа філій банків України зменшилась на 199 і складається з 1 145 діючих філій. В умовах кризи вперше за останні декілька років проявилася тенденція до скорочення активів банківської системи, так у жовтні 2009 року активи банківських установ становили 893,5 млрд. грн, що на 137,9 млрд. грн більше, ніж за аналогічний період 2008 року. Дана тенденція відбулася за рахунок скорочення обсягів кредитних операцій, частка яких становить 77,9% усіх активів. В свою чергу структура активів протягом 2009 року зазнала певних змін у порівнянні з 2008 роком, в наслідок чого зменшилася питома вага кредитів на 5,31%, дещо зросли залишки на кореспондентських рахунках на 0,44% [1].

В умовах світової кризи в 2009 році відбулося скорочення коштів клієнтів банків і склало 37,5 млрд. грн, що показує негативну тенденцію порівнюючи з аналогічним періодом 2008 року, де приріст коштів клієнтів складав 59,9 млрд. грн. Внаслідок цього депозитні ставки у валюті зросли на декілька пунктів – до 10–12% у доларах та 7–8% в євро. З іншого боку, зростання вартості ресурсів спричинило подорожчання кредитів. Також змінилася структура кредитного портфеля за об'єктами кредитування: кредити юридичним особам зменшилися на 0,99% і склали 323,2 млрд. грн, кредити фізичним особам втратили позиції на 1,49 в.п. і становили 197,2 млрд. грн, однак кредити та депозити іншим банкам збільшилися на 1,59% (або на 43,7 млрд. грн) [1].

Нестача коштів у вітчизняних банків негативно впливає на діяльність усієї банківської системи. В країні ще з кінця 2008 року з'явилася група «хворих» банків, у яких ліквідність на жовтень-грудень була значно меншою,

ніж того вимагали їх поточні зобов'язання. Серед таких банків можливо виділити: «Арма», «Банк регіонального розвитку», «БІГ-Енергія», «Дністер», «Європейський», «Західінкомбанк», «Київ», «Надра», «Національний кредит», «Одеса», «Родовід банк», «Укрпромбанк», «Трансбанк», «Причорномор'я» тощо. Названі банки практично не мають можливості виконувати свої зобов'язання, адже у цих банків є проблеми з поверненням виданих кредитів, особливо фізичним особам.

Економічна криза вказала на вразливість української банківської системи, яка виявилася неспроможною повноцінно функціонувати без підтримки держави.

Основними проблемами, які стали на шляху ефективного функціонування комерційних банків в умовах світової фінансової кризи є:

- 1) забезпечення ліквідності банків;
- 2) високий рівень зовнішнього боргового навантаження і зростання частки проблемних кредитів;
- 3) проблема підвищення надійності комерційних банків і труднощі повернення вкладів населенню;
- 4) застосування схеми штучного банкрутства фізичної особи-підприємця. Вона полягає в тому, що фізична особа, яка має кредитні зобов'язання перед банком, реєструється як суб'єкт підприємницької діяльності. В подальшому штучно формуються боргові зобов'язання цього суб'єкта в розмірі, необхідному для ініціювання процедури банкрутства. Метою таких дій є списання боргів в судовому порядку як безнадійних та звільнення в подальшому фізичної особи від існуючих кредитних зобов'язань тощо.

Також основними проблемами в банківському секторі України є накопичення проблемної заборгованості, що пов'язано з погіршенням загальної економічної ситуації, падінням промислового виробництва та рівня доходів населення. Ці фактори негативно вплинули на якість банківських активів.

Наразі банки шукають будь-які шляхи для того, щоб залучити нові депозити. Усе це змушує банки йти на чергові ризики для залучення як нових клієнтів, так і утримання вже постійних. Банки намагаються привабити потенційних вкладників високими ставками, акціями та різноманітними програмами лояльності. Однією з найвиразніших тенденцій є залучення коштів на короткі (від місяця до трьох) та суперкороткі (від 7 до 14 днів) терміни при цьому зберігаються дуже високі відсотки. Також банки пропонують «універсальні» депозити, які дають можливість поповнення та дострокового зняття коштів з рахунків. Тому, із збільшенням ставок, збільшилась кількість і депозитних програм.

На нашу думку, для ефективного функціонування банківської системи варто визначити основні питання її розвитку:

1) українські банки повинні підвищити рівень своєї капіталізації. Це необхідно зробити негайно, бо низький рівень капіталізації вітчизняних банків негативно впливає на їх фінансові можливості, не дає змогу виконувати зобов'язання перед своїми кредиторами та здійснювати кредитування економіки. Банки з іноземним капіталом практично вирішили це питання — збільшили обсяги уставного капіталу, що дозволяє їм більш впевнено відчувати в умовах фінансової кризи та зниження рівня повернення кредитів фізичними й юридичними особами;

2) необхідно переглянути кредитну політику як окремих банків, так і всієї банківської системи. Для кредитування юридичних і фізичних осіб повинні встановлюватися більш жорсткі умови при наданні кредитів. Перш за все, це стосується фінансової спроможності позичальників та визначення рівнів кредитних ризиків, які формуються не лише в процесі надання кредиту, але від багатьох інших чинників, зокрема ситуації на світових фінансових і товарних ринках;

3) при формуванні кредитного портфеля банки повинні здійснювати диверсифікацію напрямів вкладання, обсягів надання кредитів, визначення суб'єктів кредитування за рахунок встановлення більш чіткого розподілу

наєвних банківських ресурсів за рівнями ризику, терміну кредитування, обсягів видачі позик, кредитними ставками, якістю гарантів та кредитного забезпечення [2, с. 66-72].

На думку керівника відділу фінансових організацій Європейського банку реконструкції та розвитку Олександра Павлова, співпраця українського уряду з рядом міжнародних фінансових організацій є позитивним кроком на шляху до вирішення проблем у банківському секторі. Однею з таких установ є Європейський банк реконструкції та розвитку, який за часів фінансової кризи надав Україні кредитних ресурсів на суму понад 600 млн. доларів. Вони були спрямовані на рекапіталізацію як суто українських банків, так і банків з іноземним капіталом [7, с.7-13].

Слід відмітити, що довіра до банківської системи країни поступово відновлюється, спостерігається зростання депозитних вкладів населення. За перше півріччя 2010 року майже удвічі зріс рівень резервів для покриття простроченої заборгованості. Це свідчить про те, що банки реально оцінюють свої портфелі.

Висновки. В умовах світової фінансової кризи більшість проблем у банківському секторі загострилися, спостерігається тенденція спаду у діяльності комерційних банків. Для виходу з кризи у банківській системі необхідно об'єднати зусилля держави і банків, та оптимізувати свою діяльність. Банкіри й аналітики вважають, що ситуація до кінця 2010 р. на банківському ринку тимчасово стабілізувалася. На сьогоднішній день обсяг готівки на руках у населення є досить значним.

Очевидно, можна спостерігати певні ознаки стабілізації в окремих сферах економіки. Однак говорити про стабілізацію банківської системи поки що зарано. Все ж не варто сподіватися на те, що банківська система України почне стрімко розвиватися. Щодо депозитів, то вже до середини 2011 року великі фінансові установи можуть почати помітно знижувати ставки за депозитами. До того ж деякі банки продемонстрували вміння

адаптуватися і виживати, це такі банки як Укрсоцбанк і Райффайзен Банк Аваль.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати сутність та особливості депозитної та кредитної політики комерційних банків в Україні в умовах кризи. В результаті чого виявлено, що тих антикризових заходів, які проводила українська влада, було недостатньо для боротьби з фінансовою кризою. Але не потрібно зупинятися, необхідно дотримуватися дисципліни у податково-бюджетній політиці, потрібна збалансована грошово - кредитна політика, посилення ефективності банківського нагляду та продовження співпраці з МВФ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоціація українських банків / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua/>
2. Дзямулич М.І. Забезпечення ліквідності комерційних банків в умовах фінансової кризи / М.І. Дзямулич, О.М. Чижик // Економічний простір. — 2009. — №23. — С. 66-72.
3. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О.А. Дмитрієва // Фінанси України.— 2007. — № 5. — С. 138–145.
4. Заруцька О.П. Рівновага залучених та розміщених банківських ресурсів як необхідна умова стабільного розвитку / О.П. Заруцька // Вісник НБУ. — № 4. — 2008. — С. 20–27.
5. Корнієнко О.В. Шляхи підвищення фінансової надійності комерційних банків // Держава та регіони. — 2009. - №1. — С. 90-94.
6. Кухтій Л.П. Глобальна фінансова криза та її вплив на діяльність банківської системи України / академічний огляд. - №1 (32). — 2010. — С. 42-47.
7. Подолання кризи у фінансовому секторі /Цінні папери України. - № 40

УДК 336.13:343.21.7

ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Ю.В. Чоп, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент, Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано законодавчі аспекти та покарання у визначеному аспекті, визначено основні різновиди шахрайств.

Ключові слова: шахрайство, фінансові ресурси, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток економічної сфери держави, спричинив поширення економічної злочинності, а зокрема

шахрайства з фінансовими ресурсами. Економіка України зазнає значної шкоди від таких злочинних посягань, а їх подальша криміналізація сприяє тінізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати наукових досліджень злочинів у сфері економіки, у тому числі й шахрайства з фінансовими ресурсами, відображено у працях вітчизняних і зарубіжних учених: П.П.Андрушка, Т.М. Барабаш, Л.П. Брич, В.І. Василичука, Б.В. Волженкіна, А.Ф. Волобуєва, Н.Я. Дондик, О.О.Дудорова, В.А.Журавля, В.Д. Ларічева, Г.А. Матусовського, В.Р. Мойсика, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого, М.А. Погорецького, Л.П.Скалозуба, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, С.С. Чернявського та ін..

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасної криміногенної ситуації в Україні свідчить про те, що шахрайство з фінансовими ресурсами як злочин, передбачений ст.222 КК України є досить поширеним і спричиняє значну шкоду державі, банківським та кредитно – фінансовим установам у вигляді незаконного отримання субсидій, дотацій, кредитів чи пільг з податків.

Відповідно до ст.222 КК України, шахрайство з фінансовими ресурсами розглядається як надання громадянином – засновником (учасником), або службовою особою суб'єкта господарської діяльності завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності». Виходячи з цього, суб'єктом злочину є особа, яка досягла 16 – річного віку і є: 1) громадянином, який займається зареєстрованою приватною підприємницькою діяльністю; 2) громадянином –засновником (учасник) суб'єкта господарської діяльності; 3) службовою особою суб'єкта господарської діяльності.

У КК України 1960 р. шахрайство з фінансовими ресурсами передбачалося у ст. 148 – 5, а визначене у ній коло суб'єктів дещо відрізняється від того, як вони визначені у ст.222 КК України, де, зокрема, вказано, що суб'єктом цього злочину є особи, які займаються підприємницькою, а не господарською діяльністю [5].

Проаналізуємо деякі законодавчі та підзаконні акти державних органів. Так, відповідно до ч.1 ст. 3 Господарського кодексу України, « під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Частина 2 цієї ж норми визначає: « господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність) [3].

Відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України, під підприємництвом розуміється «самостійна, ініціативна, систематична на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» .

Таким чином, підприємницька діяльність є одним із видів господарської діяльності і що остання за обсягом є значно ширшою, ніж діяльність підприємницька, оскільки вона охоплює діяльність суб'єктів господарювання, у тому числі і тих, хто здійснює її без мети отримання прибутку.

З огляду на це можна стверджувати, що суб'єктом злочину, передбаченого ст.222 КК України, може бути особа, яка займається господарською (у тому числі підприємницькою) діяльністю, а суб'єктом

злочину, передбаченого ст.148 – 5 КК України (в редакції КК 1960 року), могла бути лише особа, яка займалася підприємницькою діяльністю [1].

Відповідно до чинного цивільного і господарського законодавства України, громадянина – підприємця визначено як фізичну особу з повною цивільною дієздатністю, яка зареєстрована у порядку, встановленому законом як суб'єкт підприємництва (підприємець) без статусу юридичної особи, і здійснює самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Суб'єктом шахрайства з фінансовими ресурсами не можуть виступати особи, які хоч і є індивідуалами – підприємцями або службовими особами суб'єктів господарської діяльності, але в кредитних відносинах виступають як приватні особи – громадяни, котрі отримують споживчі кредити.

Відповідно до ст. 27 КК України, залежно від характеру документів, сфальсифікованим головним бухгалтером та інших конкретних обставин справи, службова особа підприємства, установи, організації, яка бере участь в обманному отриманні кредитних ресурсів, має відповідати або як виконавець, або як пособник злочину, передбаченого ст.222 КК України.

Слід зазначити, що санкція ч.1 ст. 222 КК України передбачає кримінальну відповідальність у вигляді штрафу у розмірі від п'ятсот до тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Це відповідно до ст. 12 КК України є невеликої тяжкості. У свою чергу, санкція ч.2 ст.222 КК України передбачає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від двох до п'яти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Це відповідно до ст. 12 КК України є злочином середньої тяжкості.

Так, протягом 2007 – 2010 рр. в Україні застосовувалися такі види покарань рис.1.

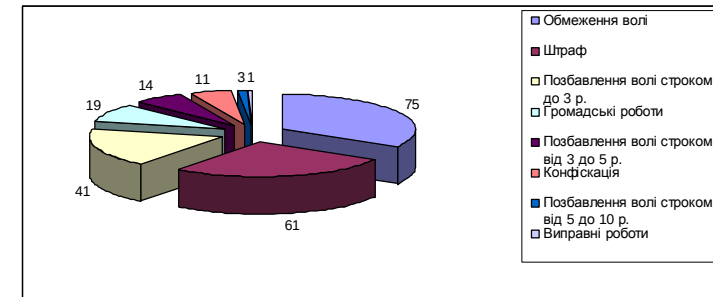

Рис. 1. Види покарань залежно від тяжкості скоєного злочину

Отже, суди досить лояльно ставляться до осіб, які вчиняють шахрайство, так, позбавлення волі строком від 3 до 5 років призначається досить нечасто, а строком від 5 до 10 років зовсім рідко. Найчастіше особам призначається обмеження волі – 23,9 %, також часто призначаються обмеження волі і позбавлення волі до 3 років – 16, 9% та 16,1 % відповідно. Найрідше призначається покарання у виді виправних робіт – 0,4%, що на нашу думку, є негативним явищем, адже виправні роботи є значно корисніші для суспільства, як наприклад, штраф, який призначається неймовірно часто. Адже при виправних роботах особа не тільки виплачує особі певну суму коштів, але й виконує певну суспільно необхідну роботу [2].

Актуальним для попередження і припинення вже існуючого злочину та знайдення винних є виявлення основних тенденцій. Аналізуючи кримінальні справи, що пов'язані з шахрайством протягом 2007 – 2010 рр. за географічною ознакою, то структура вчинених злочинів зображена на таблиці 1.

Таблиця 1

Кількість вчинених шахрайств за 2007 – 2010 рр.

Область	Кількість вчинених шахрайств
1. Сумська	22
2. Чернігівська	21

3. Кіровоградська	20
4. Київська	18
5. Черкаська	16
6. Вінницька	15
7. Волинська	15
8. Івано-Франківська	14
9. Полтавська	14
10. Львівська	11
11. Рівненська	10
12. Миколаївська	6
13. Чернівецька	6
14. Тернопільська	5
15. Херсонська	5
16. Закарпатська	4
17. Харківська	2
18. Хмельницька	1
19. Дніпропетровська	1
20. Запорізька	1
21. Житомирська	1

Отже, злочин шахрайство характерний безпосередньо для західної та центральної частин України, проте дещо менше вчиняється шахрайств в північній та південних частинах України. Так, найбільша кількість злочинів наявна у Сумській, Чернігівській та Кіровоградській областях. Серед досліджуваних Коржанським М.Й. вироків не виявлено злочину шахрайство у Луганській, Донецькій, Одеській областях, АР Крим [4].

Висновки. Шахрайство – це корисливий злочин проти власності. Який має доволі суспільну небезпечність, у зв'язку з тим, що шахрай вчиняє його шляхом обману чи зловживання довірою потерпілого в результаті чого потерпілий фактично віддає добровільно шахраю своє майно. З 208 проаналізованих злочинів 75,3 % вчинили саме чоловіки. Крім того з дослідження помітно, що як правило шахраї неодружені, не працюють та не судимі раніше. Щодо територіальних особливостей, то проаналізований нами матеріал показує, що шахрайство в основному характерне для західних та центральних областей. Зрозумілим є і той факт, що злочинець в більшості випадків використовує і обман, і зловживання довірою, адже саме таким чином є значно більше можливостей для вчинення злочину та ймовірностей для доведення його до кінця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України. – Харків: Одісей, 2007.

2. Мойсик В.Р. Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами: автореф. Дис. На здобуття наук ступеня канд. Юр. Наук / В.Р. Мойсик. – К., 2002.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.revestr.court.gov.ua/>.

4. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів [Електронний ресурс] / М. Й. Коржанський. – Режим доступу: [pravoznaves.com.ua. books/253/18874/28/#chapter](http://pravoznaves.com.ua/books/253/18874/28/#chapter).

5. Господарський кодекс України: коментар. – Харків: Одісей, 2004.

УДК 332.834.4:336.221

СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

А.О.Артюшенко, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито значення фінансової стійкості страхових компаній, показано значущість фінансової стійкості в умовах глобалізації цих процесів. Запровадження вдосконалення чинної методології оподаткування страховиків.

Ключові слова: *страхові компанії, фінансова стійкість страхових компаній, глобалізація, страхові інструменти, страховий ринок, іноземний капітал, інвестиційна діяльність.*

Актуальність проблеми. Сучасні економічні умови, які характеризуються динамічними змінами у зовнішньому оточенні, інноваційними процесами, міжнародною конкуренцією, постійним зростання вимог споживачів до якості та швидкості надання послуг призвели до зміни світового страхового ринку і обумовили необхідність удосконалення ведення страхової справи з метою пристосування до вимог бізнес-середовища. Зміни в принципах діяльності мають підпорядковуватися загальній концепції сталого розвитку країни світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітлення й узагальнення ролі страхування здійснено у працях багатьох учених – М.М.Александрової, К.Г. Воблого, Н.М. Внукової, О.Д. Вовчак, Т.Є.Гварліані, Л.М.Горбач, Н.І.Машиної та інших. Обґрунтуванню ролі і значення страхування в суспільному відтворенні й фінансовій системі приділено значну увагу, проте ґрунтовних досліджень щодо значення

фінансової стійкості страхових компаній у цьому процесі ще недостатньо. Для того ж, в умовах прояву кризових явищ у економіці питання фінансової стійкості страхових компаній набувають особливої актуальності, що й зумовило вибір проблематики дослідження. Сьогодні готуються проекти, пов'язані з оподаткуванням страхової діяльності. Є декілька пропозицій, проте єдиної думки учасники страхового ринку ще не мають. Відчувається брак принципово нових ідей.

Постановка завдання. У міру формування ринкових відносин і розвитку світової економічної системи розширюються завдання й роль страхування як регулятора відтворювальних процесів на макро- та мікрорівнях. Страхування є важливим інструментом забезпеченості безперервності, стабільності розвитку суспільного виробництва й головним засобом захисту бізнесу й добробуту громадян. Страхування позитивно впливає на економіку держави, звільняє бюджет від витрат із відшкодування збитків та є одним із найстабільніших джерел довгострокових інвестицій.

На сьогодні визначальним завданням державної політики в галузі страхування є підвищення його ролі в економіці країни й забезпечення умов для ефективного розвитку, оскільки надійний страховий захист виступає фактором соціальної та економічної безпеки держави. Водночас специфіка функціонування системи страхування обумовлює потребу в актуалізації питань забезпечення фінансової стійкості страхових компаній.

З'ясуємо значення фінансової стійкості страхових компаній як основного фактора, з допомогою якого інститут страхування може повноцінно виконувати свою багатопланову роль у процесі суспільного відтворення та успішно залучати інвестиції на міжнародних ринках капіталу для розширення й модернізації власного бізнесу в умовах глобалізації цих процесів.

Активізація участі України у процесах фінансової глобалізації пов'язана з її переходом на ринкові засади функціонування. В умовах процесу фінансової глобалізації стійкість страхових компаній вважається одним із

основних пріоритетів економічної політики держави, оскільки від цього залежать макроекономічна стабільність і економічне зростання у країні. Зростає також значення страхування в економіці країни й міжнародній економіці, що, у свою чергу, пов'язано з розвитком інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Забезпечення поступального економічного зростання сприяє активізації діяльності страхових компаній. Разом із тим, сучасна світова криза негативно вплинула на фінансовий сектор, насамперед банківську і страхову системи. Ситуація ускладнюється ще й тим, що цей вплив має комплексний характер, адже криза зачепила суміжні й тісно пов'язані зі страхуванням сфери – фондовий, валютний ринки й ринок нерухомості. Саме тому забезпечення фінансово стійкого функціонування страхових компаній набуває нині особливого значення.

У цілому теоретичні і практичні підходи визначення місця й ролі страхування в економіці зводяться до розгляду виду діяльності як стратегічного сектору економіки, оскільки страхування:

- дає можливість істотно знизити навантаження на витратну частину бюджетів різних рівнів, беручи на себе відшкодування збитків;
- сприяє соціально – економічній стабільності в суспільстві;
- активізує розвиток підприємницької діяльності;
- є джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни;
- сприяє збільшенню зайнятості населення як на страховому ринку, так і в галузях своїх клієнтів.

Дискусія у страхових колах з приводу доцільності присутності іноземного капіталу у страховому секторі України точиться доволі давно. З одного боку, іноземний капітал сприяє підвищенню капіталомісткості страхового ринку і зміцненню фінансової стійкості страхових компаній; з другого боку, у процесі інтеграції національного страхового ринку у світовий існують небезпеки й ризики, про усунення яких мають піклуватися держава й національні страховики. Повністю відкритих страхових ринків не існує,

кожна країна намагається захистити свій внутрішній страховий ринок, запроваджуючи різного роду обмеження.

Вивчення світового досвіду щодо експансії та розширення присутності страхових компаній з іноземним капіталом дає змогу виділити притаманні їм особливості, а саме: концентрація діяльності, насамперед, на роботі зі страхувальниками – фізичними особами; виявлення значного інтересу до страхування життя; постійне зростання частки страхових активів, які вони контролюють; проникнення іноземного страхового капіталу на національні фінансові ринки, що, зазвичай, позитивно впливає на конкурентоспроможність місцевої страхової системи.

Щоб не втратити своїх конкурентних переваг, вітчизняні страхові компанії мають постійно вдосконалювати свої операції та послуги, нарощувати рівень капіталізації страхової системи й консолідації вітчизняного страхового бізнесу, упроваджувати прогресивні технології управління задля підвищення ефективності своєї діяльності. Стратегічною метою страхування на сучасному етапі має стати забезпечення системної фінансової стійкості і створення сприятливих умов для розвитку ринку страхових послуг у контексті інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Успішний розвиток глобалізаційних процесів на національному страховому ринку передусім залежатиме від фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній і платоспроможності потенційних страхувальників. Оскільки обмеження глобалізації як об'єктивного процесу є нереальним, то єдино правильними діями за цих умов є вироблення нових підходів до регулювання національної страхової системи й формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це потрібно визначити параметри й тенденції розвитку сучасного світового простору і страхової системи загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б дали змогу оперативно впливати на ймовірні істотні зміни у страховій діяльності; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах ЄС.

Щоб не втратити конкурентних переваг, вітчизняні страхові компанії мають постійно вдосконалювати свої операції та послуги, нарощувати рівень капіталізації страхової системи й консолідації вітчизняного страхового бізнесу, упроваджувати прогресивні технології управління задля підвищення ефективності своєї діяльності. Стратегічною метою страхування на сучасному етапі має стати забезпечення системної фінансової стійкості і створення сприятливих умов для розвитку ринку страхових послуг у контексті інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Удосконалення механізму оподаткування страхових компаній, набуває значення у зв'язку з тим, що на ринок приходять нові інвестори – резиденти й нерезиденти, як стратегічні, так і потенційні.

З метою адекватної оцінки фінансового результату діяльності страховиків можна застосовувати новий принцип визначення результатів діяльності й новий поділ грошових потоків страхових компаній. Згідно з цим принципом необхідно відокремити інвестиційну діяльність страховика від фінансової, визначити доходи та витрати відповідно до всіх видів діяльності страхової організації.

Система оподаткування страхової компанії істотно відрізняється від системи, прийнятої для типового господарського товариства, що пов'язано з її особливим статусом. Через таку особливість страховий ринок несе податкове навантаження, яке не можна співвіднести з навантаженням інших галузей економіки.

Страхування є складним, наукоємним бізнесом, що базується на території ймовірностей, законах статистики, оціночних показниках і багатьох суб'єктивних чинниках. Водночас оподаткування має бути простим, зрозумілим, побудованим на об'єктивних підходах, податки мають бути такими, щоб їх можна було легко справляти й контролювати. Адже відомо, що податки можуть приносити різний ефект, у тому числі й негативний.

Намагання реформувати оподаткування страхової діяльності було пов'язано з необхідністю припинити застосування фінансових схем ухилення

від оподаткування, збільшити надходження до бюджету, сприяти розвитку вітчизняного ринку реального страхування.

Страхова галузь несе досить великий податковий тягар і потребує зменшення ставок податку. Високі ставки податків спричиняють високі ціни (тарифи) за страхові послуги для кінцевого споживача, тому стають неефективними й недоступними для більшості населення України. Крім того, високі ставки податків індукують ухилення від їх сплати. Саме з таких позицій спробуємо розв'язати проблему, водночас пам'ятаючи про необхідність поповнення державного бюджету.

Висновки. Багатоманітність аспектів діяльності страхових компаній робить їх задіяними у всі сфери народного господарства. Водночас невід'ємною характерною рисою страхування є його висока ризиковість. Тому будь-які зміни в бік погіршення фінансової стійкості страхових компаній матимуть набагато гірші наслідки для економіки порівняно з погіршенням фінансової стійкості підприємств, які належать до нефінансового сектору. У зв'язку з цим необхідною умовою нормального функціонування страхових компаній і виконання ними історично сформованої ролі у процесі суспільного відтворення є забезпечення фінансової стійкості страховиків сприятливо впливає й на макроекономічні ринкові відносини загалом.

Реформування податкової системи у страхуванні потребує застосування податкового регулювання для підтримки вітчизняного страхового ринку. Виявлено, що чинна система оподаткування є недосконалою, а чинний порядок оподаткування доходів, отриманих страховиками, - досить складним. Актуальним стає питання дослідження повної трансформації концепції оподаткування у страхуванні з метою запровадження оподаткування прибутку. Водночас не можна відмовлятися від модифікації чинної методики оподаткування, якщо ще не всі наукові методи вирішення проблемних питань є врахованими. Саме з таких позицій зроблено спробу розв'язання проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудик В.К. Вплив демографічних факторів на запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні/ Рудик В.К.//Фінанси України.-2011.-№1.-С.31-39 .
2. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації/Ткаченко Н.В.//Фінанси України.-2010.-№3.-С.82-91.
3. Шіріян Л.В. Оподаткування страхових компаній України/ Шіріян Л.В.//Фінанси України.-2010.-№5.-С.76-85.

УДК: 336.27(477)

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ТА ЙОГО РИЗИКИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

І.М.Каверіна, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Виявлено міжнародні тенденції накопичення державного боргу у кризовий період, визначено чинники й можливі наслідки істотного зростання державного боргу України. Акцентовано увагу на проблемах, пов'язаних із припливом іноземного капіталу до економіки України, та засобах макроекономічної політики, спрямованих на нівелювання деструктивних наслідків переливів іноземного капіталу.

Ключові слова: державний борг України, дефіцит державного бюджету, макрофінансові ризики, умовні зобов'язання держави.

Актуальність проблеми: Вплив державного боргу на економічний розвиток набуває особливої актуальності в період валютно - фінансової кризи. Управління державним боргом супроводжується низкою проблем, починаючи зі звуженості поняття державного боргу в українському законодавстві, що не сприяє реалістичному прогнозуванню основних макроекономічних показників соціально – економічного розвитку країни; проблем структуризації боргу; проблем обліку та звітності державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний борг є предметом дослідження і дискусій багатьох учених. Серед західних вчених особливої уваги заслуговують праці Дж. Кейнса, П. Кругмана, Р. Барро, П. Харрода, А. Сміта, А. Лернера, Р. Масгрейва, К. Макконнелл, С. Брю та ін. Теоретичними і практичними питаннями державного боргу присвячені

роботи вітчизняних дослідників: В.А. Андрущенко, О.І. Барановського, З.О. Лютого, О.В. Плотнікова, Н.В. Зражевської, Я.В. Онищук, В.В. Козюка, Ю.К. Алексєєва та ін.

Постановка завдання. Незважаючи на ряд позитивних зрушень у сфері управління державним боргом, які відбулися протягом останніх років, необхідність вирішення проблеми оптимізації управління державним боргом залишається актуальною. Тож метою цієї статті є визначення чинників та тенденцій щодо накопичення державного боргу України та обґрунтування необхідності значного скорочення дефіциту бюджету для утримання боргової стійкості країни.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 2 Бюджетного Кодексу України державний борг – загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору[1, с. 2].

Істотне зростання державного боргу України впродовж останніх трьох років, високі валютні ризики зовнішньої заборгованості, непевна ситуація з рефінансуванням накопичених боргів і посилення тиску боргових виплат на державні фінанси актуалізують проблеми боргової стійкості й потребують вжиття невідкладних заходів у сфері бюджетно-податкової і макрофінансової політики, спрямованих на зменшення боргового навантаження.

У зв'язку з поширенням кризових явищ уряди багатьох країн світу почали використовувати наявні фінансові ресурси й резерви для фінансування програм, спрямованих на підтримку сукупного попиту і зміцнення балансів підприємств і фінансових установ. Такі заходи допомогли зменшити рівень падіння ВВП і ступінь дестабілізації фінансових систем, проте мали наслідком нарощування зобов'язань держави.

За оцінками МВФ зростання державного боргу за три роки від початку фінансової кризи становитиме: в Ісландії — 80 % ВВП, в Ірландії — 52 %, у Латвії — 51 %, в Іспанії — 39%, у Данії — 35%, у Греції — 32%, у Нідерландах — 31 %, у Великобританії - 28%, в Україні й Бельгії - 24%, у США - 23% ВВП

На сьогодні уряди багатьох країн стикаються з проблемою надмірного боргового навантаження, яке за певних умов економічного зростання зменшує їхні можливі використання фінансові стимули. Вони змушені балансувати, з одного боку, між викликами фінансової консолідації для уникнення некерованого нарощування розмірів боргу і зростання ризиків пролонгації, а з другого – підтриманням сталих темпів економічного зростання й поживлення економічної діяльності.

У розвинутих країнах державний борг продовжує збільшуватися високими темпами, що за непевних перспектив економічного зростання ставить під сумнів можливість утримання боргової стійкості. Статистичні дані свідчать про надмірний рівень боргового навантаження в деяких країнах, що наражає їхні економічні і фінансові системи на небезпеку виникнення чергового витка фінансової кризи. Таким чином, найбільший рівень боргового навантаження серед розвинутих країн на кінець вересня 2010 року мали: Японія – 225,9% ВВП, Греція – 130,2%, Італія – 118,4%, Бельгія – 100,2%, США – 92,7%, Ірландія – 93,6%, Франція – 84,2%, Португалія – 83,1%, Канада – 81,7% ВВП. Істотне зростання рівня державного боргу й непевна ситуація з рефінансуванням накопичених боргів активізують проблеми боргової безпеки і бюджетно – податкового коригування для її дослідження

У руслі загальносвітових тенденцій еволюціонували боргові процеси в Україні. За 2009 рік загальна сума державного боргу країни(з урахуванням гарантованого) збільшилася на 127,5т млрд. грн. За січень – жовтень 2010 року державний і гарантований державою борг збільшився ще на 87,4 млрд. грн., у тому числі прямий борг – на 96,3 млрд. грн..

Станом на кінець жовтня 2010 року державний і гарантований борг досяг величини 405,3 млрд. грн.. Основними каналами його нарощування стали: розміщення облігацій внутрішньої державної позики та випуск ПДВ-облігацій, залучення кредитних ресурсів МВФ і Світового банку, розміщення облігацій зовнішньої позики й отримання кредитів іноземних банків. За 10 місяців 2010 року заборгованість держави за облігаціями внутрішньої позики збільшилася на 43,4 млрд. дол.. США, за кредитами міжнародних фінансових організацій – на 1,92 млрд., за облігаціями зовнішньої позики на – 2 млрд. дол..

За прогнозами Міністерства фінансів України на кінець 2011 року прямий та гарантований державою борг країни сягне рівня 640,1 млрд. грн. або 45.7% ВВП. Для порівняння: на кінець 2007 року сума державного боргу становила 12,3% ВВП. Таким чином, розмір державного боргу України впритул наблизився до кризового значення, а з урахуванням найбільш ризикових видів умовних зобов'язань уряду – перевищив критичні обсяги.

За висновком МВФ країни з ринками, що формуються, не спроможні забезпечувати боргову стійкість, якщо державний борг перевищує рівень 50% ВВП, а загалом прийнятний рівень державного боргу для типової країни з ринком, що формується, становить 25 % ВВП.

Згідно з оцінками Міністерства фінансів України витрати на погашення й обслуговування прямого зовнішнього боргу мають збільшитися з 1,8 млрд. дол.. США у 2011 році до 2,5 млрд. у 2012 р. й до 4,7 млрд. дол. У 2013 році.

У процесі проведення бюджетно-податкового коригування варто уникати суцільних скорочень, які можуть призводити до накопичення поточної заборгованості в бюджетній сфері, зниження ефективності роботи державних установ (через недофінансування закупівель базових комплектуючих і матеріалів) і збереження непродуктивних видатків держави. Скасування неперіоритетних програм і напрямів витрачання державних коштів сприятиме підтриманню ефективності діяльності держави в інших сферах.

Скорочення інвестиційних видатків держави (витрат на виробничий капітал),; особливо в умовах їх хронічного недофінансування впродовж тривалого періоду часу, негативно впливатиме на темпи економічного зростання. В Україні до 2008 року державні капітальні вкладення в інфраструктуру в середньому за 10-річний період становили близько 2% ВВП, у 2009-му скоротилися до 1 % ВВП. Водночас у країнах із перехідною економікою, особливо в тих, де економічне зростання тривало щонайменше 10 років, уряди витрачали на інвестиції в основні фонди не менше ніж 7 % ВВП. За оцінками Світового банку фінансування потреб із відновлення й модернізації інфраструктури в Україні потребуватиме близько 100 млрд. дол. США в період до 2015 року.

Вищенаведене свідчить на користь якнайшвидшого проведення структурних реформ у сферах соціального забезпечення, державного управління й управління державними підприємствами, реалізація яких вивільнить ресурси, необхідні для фінансування державних інвестицій і скорочення дефіциту бюджету.

Проведення реформ, розрахованих на довготривалу перспективу, потребує перегляду складу державних видатків, сфери охоплення державним сектором різних видів діяльності і способів надання державних послуг. Заходи, спрямовані на раціоналізацію видатків держави, повинні бути прагматичними й достатніми для досягнення бажаного вартісного ефекту.

Першочерговим напрямом вкорочення бюджетних витрат має стати скасування державних субсидій збитковим державним підприємствам. Насамперед йдеться про НАК "Нафтогаз України". Слід відкоригувати рівень і структуру цін на продукцію компанії, переглянути сферу її діяльності, політику в галузі зайнятості і програму капітальних вкладень.

У процесі розробки програми фіскальної консолідації потрібно враховувати, що нинішній бюджетний дефіцит має обслуговуватися за рахунок майбутніх надходжень до державного бюджету, а тому його теперішнє скорочення забезпечуватиме збільшення обсягу ресурсів, які залишаються в розпорядженні уряду на неборгові цілі в майбутньому.

Загалом проведення бюджетно – податкового коригування потребує вирішення фундаментальних питань, пов'язаних із потребами різних видів діяльності держави, доцільності реалізації певних функцій у рамках державного сектору, необхідності виконання їх бюджетними установами й можливості переведення деяких видів діяльності на ринкову основу.

Висновки. Управління державною заборгованістю є одним із ключових факторів забезпечення макроекономічної стабільності в державі. Від характеру врегулювання боргової проблеми залежить бюджетна дієздатність країни, стан її валютних резервів, а відповідно і стабільність національної валюти, рівень відсоткових ставок, інвестиційний клімат, характер поведінки всіх сегментів фінансового ринку. Тому управління державним боргом має бути зорієнтоване на застосування ефективної боргової стратегії, а не базуватися на короткострокових ситуативних орієнтирах. Таким чином, для зменшення боргової залежності державних фінансів України та забезпечення макроекономічної стабільності вважаємо за потрібне:

- зменшити дефіцит державного бюджету України до рівня 3 % ВВП у 2011 році і 2% ВВП у 2012-му з метою скорочення обсягів розміщення державних позик і зниження рівня боргового навантаження в середньостроковій перспективі;
- установити ліміт надання державних гарантій на рівні 1,5% ВВП і забезпечити їх цільову спрямованість на інвестиції в інфраструктуру, що гарантуватимуть фінансову окупність вкладень;
- запроваджувати нові інструменти на ринку внутрішніх запозичень з метою підвищення попиту на державні цінні папери й розширення кола потенційних інвесторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний Кодекс України N 2478-VI від 09.07.2010, ВВР, 2010, N 49, ст.570 (зі змінами та доповненнями)

2.Богдан Т.П. Макрофінансові ризики державного боргу/ Т.П. Богдан // Фінанси України. – 2011. — № 1— с.13-20.

3.Карапетян О. В. Вплив державного боргу на макроекономічний розвиток: концептуальні підходи / О.В. Карапетян // Світ фінансів. — 2009. — № 4 — с. 18-20.

УДК 658.14./17.011.4:657

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Н. В. Денисова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено прибуток як об'єкт управління, на який спрямовано дію механізму управління прибутком підприємства. Проаналізовано інструментарій управління прибутком та чинники, що впливають на прибуток підприємства й розроблено алгоритм оцінки та врахування цих чинників у механізмі управління прибутком підприємства.

Ключові слова: *прибуток, підприємство, організаційно-економічний механізм, процедури дослідження ефективності.*

Актуальність теми. В умовах ринкових трансформацій, функціонування підприємств усе більше ускладнюється під впливом динамічних змін різних факторів навколишнього середовища. Критично оцінюючи загальну тенденцію позитивних зрушень за останні роки, слід зазначити, що реальний сектор поки не є вирішальним чинником росту національної економіки.

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок проблем формування механізму управління прибутком підприємств визначили вибір теми дослідження, її мету й задачі. У цьому зв'язку особливого значення набуває впровадження в практику методів регулювання фінансово-економічних процесів, які дають можливість підвищити ефективність управління прибутком підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти даної проблеми знайшли своє відображення в роботах вітчизняних і

закордонних учених і фахівців: І.Т. Балабанова, І.О. Бланка, Є.Брігхема, Дж.К. Ван Хорна, В.М. Гєєца, М.Г. Гузя, А. Дайле, П. Друкера, П.В. Єгорова, А.М. Ковальової, Л.А. Костирко, Ю.Г. Лисенко, М.Х. Мескона, С.В. Мочерного, А.М. Поддєрьогіна, В.С. Пономаренко, Г.В. Савицької, В.П. Стасюка, Р.А. Фатхутдінова, А.А. Чухна, А.Д. Шеремета й інших.

Високо оцінюючи їхній внесок у рішення безлічі теоретичних і практичних питань по формуванню механізму управління прибутком підприємств, варто вказати на недостатній зв'язок їхніх досліджень із конкретними завданнями управління прибутком підприємств в умовах ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу. Аналіз інструментарію управління прибутком підприємств дозволив визначити напрямки його вдосконалення: існуючі підходи до управління прибутком не мають системного характеру і не враховують всі ті особливості, які притаманні ринковим відносинам.

Протягом 2007-2010 років у сільськогосподарських підприємствах Миколаївського району Миколаївської області відбулося зростання операційного, фінансового та чистого прибутку. Різке їх підвищення відбулося в 2008 році, а у 2010 їх приріст порівняно з базисним 2007 роком складав відповідно 477 тис.грн, 403 тис. грн і 384 тис. грн. Таке збільшення перекрило негативний вплив на результат діяльності підвищення рівня собівартості на 909,5 тис. грн.

Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства може бути отриманий за різної інтенсифікації господарювання. Тому для більш точної оцінки результатів господарської діяльності використовують не лише абсолютні показники прибутків, а й відносні у розрахунку на одиницю ресурсів. Таким є показник рентабельності. В залежності від того, з чим порівнюється обраний показник прибутку, виділяють дві групи коефіцієнтів рентабельності:

І.Рентабельність інвестицій (капіталу):

- рентабельність сукупного капіталу;

- рентабельність власного капіталу.

ІІ.Рентабельність продажу:

- валова рентабельність реалізованої продукції;

- операційна рентабельність реалізованої продукції;

- чиста рентабельність реалізованої продукції.

При оцінці рентабельності продажу на основі показників прибутку і виручки від реалізації розраховуються коефіцієнти рентабельності по усій продукції в цілому або за окремими її видами. Як і у випадку з рентабельністю капіталу, існує багато показників оцінки рентабельності продажу, різновидність яких обумовлена вибором того чи іншого виду прибутку[1].

Показники рентабельності капіталу сільськогосподарських підприємств Миколаївського району знаходяться на достатньо низькому рівні, але позитивною є їх тенденція до зростання. Зокрема, у 2010 році на кожну гривню, інвестовану в діяльність власниками, припадало 4,1 копійки чистого прибутку, що на 1,3 копійки більше, ніж в попередньому 2009 році. Збільшення валової рентабельності продажу в господарствах району обумовлене перевищенням темпів росту виручки від реалізації над темпами росту собівартості, що свідчить про ефективну виробничу діяльність господарств. Зниження показника операційної рентабельності свідчить про зростання постійних витрат (адміністративних, витрат на збут, інших операційних витрат). Чиста рентабельність продажу у 2010 році також зменшується порівняно з 2009 роком, це свідчить про зменшення обсягу податку на прибуток.

Основну частину фінансового результату аграрні господарства одержують від операційної діяльності, в процесі здійснення якої формуються змінні і постійні витрати, чистий дохід від реалізації, валові і операційні прибутки (збитки). Нами розглянуто механізм впливу окремих показників формування операційного прибутку на операційний фінансовий результат. Розраховано коефіцієнт валового прибутку, який характеризує рівень, за

якого підприємство може збільшити прибуток, знижуючи накладні витрати. Так, якщо коефіцієнт валового прибутку 50%, це означає, що продажна ціна у два рази більша, ніж виробництва.

Визначення можливих результатів зростання обсягу валового прибутку від реалізації продукції за оптимізації співвідношення постійних та змінних витрат на виробництво і реалізацію продукції ґрунтується на фінансовому механізмі операційного левериджу [2]. Метод операційного левериджу побудовано на зіставленні виручки від реалізації із загальними витратами, а також змінними та постійними витратами. Його зміст полягає у наступному: будь-яка зміна виручки від реалізації продукції породжує ще значнішу зміну прибутку. Даний феномен має назву виробничого (операційного) важеля, де визначається сила його дії. Він показує, на скільки відсотків зросте прибуток при зростанні обсягу реалізації на 1%. Тобто, аналіз взаємозв'язку «витрати - обсяг діяльності - прибуток» (CVP –аналіз) ґрунтується на деяких припущеннях, які треба брати до уваги при застосуванні даного методу до вирішення проблем бізнесу. Аналіз припускає лінійність функцій доходу та витрат, відсутність кінцевих залишків готової продукції і постійну структуру продажу [3]. CVP - аналіз також припускає, що продажні ціни й постійні та змінні витрати точно відомі. Важливе місце CVP – аналізу займає аналіз беззбитковості, побудований на основі розподілу витрат на змінні та постійні, а також обчисленні точки беззбитковості, що визначає критичний обсяг продажу. В цілому аналіз CVP залежності визначає, яким чином витрати і прибуток реагують на зміну обсягу виробництва або рівня діяльності, що і допомагає менеджерам приймати рішення відносно найкращого рівня діяльності.

На основі даних КСП «Сонячне» нами було зроблено наступні припущення: виробництво зернових у 2010 році зросте на 24%, відповідно загальна сума витрат збільшиться на 64,7%; обсяг реалізації зросте на 32,2%, а ціна реалізації підвищиться на 34%. Рівень товарності зернових планується близько 86% (частково за рахунок врожаю базисного 2009 року). Планується

отримати прибуток в сумі 30,00 тис. грн. Відповідно до розрахункових даних у плановому періоді передбачається отримати більший прибуток від реалізації зернових, незважаючи на збільшення загального обсягу витрат. Такий фінансовий результат планується отримати за рахунок одночасного збільшення обсягів та ціни реалізації продукції зерновиробництва.

На момент експериментального дослідження у КСП «Сонячне» станом на 01.09.2010р. валовий збір зерна урожаю 2010 року становить 15358,4 ц, що на 76% більше від запланованого нами обсягу. А реалізують його в середньому за ціною 120 грн за 1 ц, що також перевищує планові дані. Виробнича собівартість 1 ц пшениці – 92,3 грн. Таким чином, фактичні дані 2010 року з виробництва пшениці, перевищують планові, зокрема, валовий збір на 76,1%, ціну реалізації – на 36,7%, а фактична виробнича собівартість 1 ц продукції у 2010 році на 8,4% менша за планову. Виходячи з того, що 2010 року планується реалізувати 86% врожаю, виручка від реалізації пшениці становитиме 1584,99 тис. грн, а чистий дохід – 365,87 тис. грн. Отже, на прикладі виробництва і реалізації пшениці, як основного виду продукції рослинництва, нами з'ясовано та доведено, що план придатний до виконання. Розрахувавши вплив операційного важеля на рівень прибутку у плановому 2010 році ми отримали наступний результат: зростання обсягу реалізації у 2010 році на 1% призведе до зростання прибутку на 4,0%.

Аналіз маржинального доходу ґрунтується на системі «директ-костинг» і виступає теоретичною базою для аналізу витрат і оптимізації прибутку. Таким чином, дану систему називають ще системою управління собівартістю або системою управління підприємством. Аналіз маржинального доходу дозволяє визначити рівень «нульового прибутку», тобто той обсяг реалізації, при якому господарство не буде мати ні прибутку, ні збитку. Оцінку рівня маржинального доходу проведено в КСП «Сонячне» у базисному 2009 році та плановому 2010 році. Отже, у 2010 році господарство може розраховувати на збільшення суми прибутку на 135,75 тис. грн. І таке збільшення забезпечиться головним чином за рахунок зростання ціни та обсягу

реалізації. Оскільки зростання змінних витрат на одиницю продукції та загальних постійних витрат на маржинальний дохід має негативний вплив, зменшуючи його. А у 2010 році, як очікується, приріст зазначених показників складе відповідно 24,6% та 64,7%.

Висновки. В умовах обмежених фінансових ресурсів вплив на обсяг та структуру витрат досягається за рахунок ефективного використання ресурсного потенціалу, зокрема праці. Високий рівень професійної кваліфікації персоналу сприяє підвищенню продуктивності праці й ефективності виробництва. Також контролювати витрати на оплату праці можна шляхом чіткого контролю за витратами робочого часу, чисельністю працюючих та якістю виконуваних ними робіт. Ще одним напрямом ефективного використання ресурсів є реалізація взаємоузгодженої програми, яка включає в себе обґрунтовані сівозміни, системи застосування добрив, захист рослин, обробіток ґрунту, що не допускає перевитрат вказаних запасів.

Таким чином, з наведеного вище можна зробити висновок, що існують різні способи впливу на прибутковість господарської діяльності: збільшення обсягу продажів, підвищення ціни на продукцію, що реалізується, зменшення змінних витрат на одиницю продукції, зменшення загальної суми постійних витрат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дієсперов В. С. Рентабельність і дохідність / В. С. Дієсперов // Економіка АПК — 2008. — № 6. — С. 57-63.
2. Костенко О. М. До формування механізму управління прибутковістю сільськогосподарського підприємства / О. М. Костенко // Агро світ. — 2009. — №6. — С.25-27.
3. Приказюк О. В. Прибуток у формуванні фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / О. В. Приказюк // Банківська справа. — 2009. — №2. — С. 82-88.

УДК 338.434:336.7.02(477)

КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Т.М. Багріновська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні проблеми у фінансуванні сільськогосподарських підприємств в аграрній сфері, проаналізовано особливості підтримки та кредитування сільського господарства, запропоновано заходи щодо поліпшення фінансування сільських господарств в аграрній сфері в Україні.

Ключові слова: сільське господарство, фінансування, аграрна сфера, кредитування, комерційний кредит.

Актуальність проблеми. Сільське господарство є провідною галуззю в Україні, має значний експортний потенціал. Однак на сучасному етапі розвитку економіки України ця галузь не працює на всю можливу потужність. Землі, що обробляються, дають не той результат, на який можна було б сподіватися, зважаючи на природнокліматичні умови, забезпеченість родючими ґрунтами.

При цьому варто підкреслити, що загальна проблематика такого питання полягає в складності фінансового забезпечення галузі. Останнім часом відчувається гостра недостатність коштів для забезпечення повного технологічного циклу, дотримання сівозмін у сільськогосподарських підприємствах. У підсумку погіршуються показники рентабельності, що призводить до збитків або недоотримання прибутків.

Тож пошук та оптимізація джерел фінансового забезпечення сільгосппідприємств, ефективних методів державної підтримки галузі, належний контроль за використанням державної допомоги є нагально необхідними, а відтак відповідні дослідження набувають особливого значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми розвитку та удосконалення кредитних відносин в аграрній сфері займаються Андрійчук В.Г., Алексійчук В.М., Гончаренко В.В., Дем'яненко М.Я., Доманчук Т.Г., Дудар Т.Г., Дусановський С.Л., Зіновчук В.В., Крисальний

О.В., Лайко П.А., Малік М.Й., Месель-Веселяк В.Я., Мороз А.М., Паламарчук В.О., Поплавський В.Г., Примостка Л.О., Саблук П.Т., Саблук Р.П., Стельмашук А.М., Чухно А.А., Яремчук І.Г. та інші вчені. Але це питання й досі залишається невирішеним, незважаючи на численні наукові розробки, і потребує досконалого аналізу.

Постановка завдання. Як засвідчує огляд наукових джерел, окремі питання теорії і практики кредитування сільгоспвиробників ще недостатньо вивчені і вимагають поглибленого дослідження. Саме тому багато процесів економічного розвитку залишаються без належного пізнання та осмислення, що негативно позначається на результатах господарювання.

Певні кроки щодо розвитку кредитних відносин в Україні, адекватних ринковим умовам, хоч і зроблені, проте на сьогоднішній день рівень кредитного забезпечення, особливо в сільськогосподарському виробництві, ще низький. Питома вага кредитних ресурсів в обслуговуванні обігових коштів в сільському господарстві досягла критичної межі. Це вимагає розробки і впровадження нової кредитної політики, яка б сприяла створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації.

Виклад основного матеріалу. Дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі аграрно-промислових підприємств, свідчить про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави і зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські форми кредитування [1,с.481].

За показниками, як у 2008 році, так і у 2010 році найбільшу питому вагу мають кредити у сферу торгівлі, побутове обслуговування та виготовлення предметів особистого вжитку, а найменшу частку - кредити у сільське господарство. Це є свідченням того, що аграрний сектор вважається

інвестиційно-непривабливим, а кредитування сільськогосподарських товаровиробників залишаються досить ризиковою справою. [1,с.483]

Незважаючи на політику сприяння кредитуванню, відсутність доступу до кредитних ресурсів у сільській місцевості, особливо для великої кількості власників землі, які щойно отримали права на неї, та дрібних і середніх фермерських господарств, які з'явилися протягом останніх років, загально визнана одним з основних факторів, який перешкоджає розвитку сільського господарства України. Потреба невеликих сільськогосподарських виробників у кредитних ресурсах не задовольняється в повному обсязі.

Сільськогосподарським підприємствам порівняно з підприємствами інших галузей важче отримати доступ до кредитних ресурсів. Найбільшою проблемою є загальна слабкість та обмежений характер фінансового ринку України. В Україні лише зараз починає розвиватися інститут комерційної іпотеки, іпотеки під заставу житла, і пройде ще певний час, поки з'явиться земельна іпотека.

Комерційні банки надають сільськогосподарським підприємствам в основному короткострокові кредити, які використовуються для поточного операційного забезпечення господарської діяльності. Недостатня доступність короткотермінових кредитів протягом усього виробничого циклу, особливо позик, які надаються без забезпечення або позик на придбання оборотних засобів, перешкоджає належному ресурсному забезпеченню багатьох товаровиробників, що є причиною низької врожайності культур в українських сільськогосподарських підприємствах, невисокого рівня їх доходів, низької якості продукції.

Для сільськогосподарських підприємств доступні споживчі кредити на придбання матеріально-технічних ресурсів, однак кількість таких кредитів значно зменшилась порівняно з 90-ми роками, тому що уряд відмінив бартерні розрахунки. Однак урядом на зміну цій системі не було запроваджено іншу, за допомогою якої підприємства могли б отримати у постачальника необхідні ресурси під заставу майбутнього врожаю. Україна

тільки зараз починає розвивати систему складських розписок, що уможливить використання зібраного врожаю виробниками зернових та насіння соняшника як забезпечення. Інша проблема сільськогосподарських виробників в Україні - відсутність лізингу техніки та обладнання як альтернативи їх придбання за рахунок банківських кредитів. Також Україна, на відміну від інших країн з перехідною економікою, поки що не запровадила систему сільськогосподарських субсидій для підтримки виробництва, підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. Стримуючим фактором подальшого розвитку є недостатня взаємодія сільського господарства з ринком фінансових ресурсів. [2]

Однією з основних проблем у сфері кредитування залишається обмежена кількість об'єктів, які можуть надати позичальники в заставу, та обмежені кредитні ресурси кредитних установ. Першу проблему можна вирішити шляхом активного запровадження нових фінансових інструментів, таких як прості векселі, складські розписки тощо. Проблема наявності довгострокових позик буде вирішено тоді, коли буде запроваджено іпотеку на землю сільськогосподарського призначення та надійні механізми захисту прав землевласників, проведено оцінку землі тощо.

Без забезпечення доступу до середньо та довгострокових кредитів на прийнятних умовах, як сільськогосподарські, так і переробні підприємства матимуть проблеми з капітальними вкладеннями, необхідними для підвищення ефективності діяльності, збільшення обсягів виробництва і покращання якості продукції.

Сільське господарство є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів у сучасних умовах неможливе. Найефективнішим інструментом підвищення доступності кредитних ресурсів для аграрної галузі є створення механізму часткового або повного державного гарантування повернення позик.

Сьогодні проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств продовжують бути невирішеними, тому що комерційні банки не

поспішають надавати позики, особливо на тривалий період, суб'єктам аграрного бізнесу в зв'язку з високою ймовірністю їхнього неповернення, відсутністю заставного майна тощо. Виходячи із цього, стає зрозумілою позиція банку щодо встановлення вищої процентної ставки за користування кредитами, ніж для решти секторів національної економіки. В Україні зареєстровано 196 банків і жодного спеціалізованого аграрного банку, в якому частка кредитів для сільського господарства у структурі кредитного портфеля становила б понад 50%. Станом на січень 2011 року середня процентна ставка на агрокредит у вітчизняній валюті становила 19,42 відсотка. [3]

Висновки. Ситуація, яка склалася в агропромисловому комплексі, свідчить про те, що кредитування ще не відіграє важливої ролі у фінансуванні сільськогосподарських товаровиробників. Тобто, банки повинні стати рівноправними партнерами у кредитуванні аграрних підприємств[2].

Для удосконалення кредитування в аграрній сфері потрібно зробити багато кроків, насамперед це:

- запровадження іпотеки на землю;
- безперешкодне одержання сільськогосподарськими товаровиробниками кредитів;
- запровадження системи сільськогосподарських субсидій для підтримки виробництва;
- застосування диференційованих відсоткових ставок за користування кредитом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винокуров М.А. Економіка труда / М.А. Винокуров, Н.А. Горелов // Спб.: Питер, 2009. — с. 481.
 2. Державна підтримка розвитку сільського господарства в Україні. – [Електронний ресурс] // Аграрний сектор України. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90/>
 3. Спільна Аграрна Політика. - [електронний ресурс] // Міністерство сільського господарства – Режим доступу: <http://www.minrol.gov.pl>
- УДК 347.73:336.14:352**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

М.І. Макуріна, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто правове регулювання контролю місцевих бюджетів. Виявлено потребу удосконалення законодавчого забезпечення контрольних повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в напрямках поширення прав щодо формування бюджетних фондів і контролю за їх використанням.

Ключові слова: *місцевий бюджет, Бюджетний кодекс України, бюджетний контроль, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, фінансовий контроль.*

Актуальність теми. Для забезпечення інтересів територіальних громад потрібні фінансові ресурси, які утворюються та реалізуються в місцевих бюджетах. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування відповідно до Конституції України (ст. 119, ст. 143) виконують функцію управління бюджетним процесом у власному регіоні, тобто постійно здійснюють діяльність, направлену на формування, розгляд, затвердження, виконання відповідних бюджетів, розгляд та затвердження звітів про бюджети. Однак органами Державної контрольно-ревізійної служби України за результатами ревізій та перевірок бюджетних установ протягом останніх п'яти років було зафіксовано зростання на 14,5% бюджетних порушень та злочинів. Це свідчить про низький рівень організації контролю за бюджетним процесом та необхідність його удосконалення. Один із напрямків удосконалення бюджетного контролю – це реформування законодавчого забезпечення виконання контрольних повноважень місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.

Актуальність дослідження даної теми полягає в тому, що проблеми контролю у державному управлінні розроблялися економістами, юристами, фахівцями з державного управління, але питання організаційно-правового забезпечення бюджетного контролю на рівні місцевих бюджетів у сучасній Україні не порушувалися.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд публікацій з проблем подолання недосконалостей в правовому регулюванні контролю в бюджетному процесі України на рівні місцевих бюджетів, що і вітчизняні вчені починають приділяти дедалі більше уваги дослідженню даної проблематики. Про це свідчать праці В. Андрушенка, Й. Бескида, В. Боброва, Є. Бойко, Т. Боголіб, О. Василика, Д. Грішної, Б. Данилишина, М. Євнуха, В. Євтушевського, І. Каленюка, К. Корсака, В. Кременя, В. Куценко, В. Лугового, О. Навроцького, Ю. Ніколенка, Є. Ніколаєнка, К. Павлюк, О. Падалка, О. Сидоренка, А. Чухно, Г. Штейна, В. Юхименка, В. Яблонського тощо.

Постановка завдання. На підставі аналізу чинного законодавства з бюджетного контролю за місцевими бюджетами та закордонного попиту організації бюджетного контролю сформулювати пропозиції щодо подолання недосконалостей в правовому регулюванні контролю в бюджетному процесі України на рівні місцевих бюджетів. Пропонуються нові заходи удосконалення повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування по контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Контрольні повноваження з боку органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів у сфері управління бюджетним процесом обумовлені колом наданих їм державою повноважень по складанню, затвердженню та виконанню місцевих бюджетів. Відповідно до Конституції України, чинного БКУУ та Закону України «Про місцеве самоврядування» органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах самостійно розробляють та затверджують відповідні місцеві бюджети. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які складають відповідні державні адміністрації. Виконання місцевих бюджетів покладається на місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад або міських, селищних чи сільських голів (у разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені). Місцеві фінансові органи

здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджетів.

У сучасних умовах в Україні влада органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі знаходиться під тиском центральної державної влади, що пов'язано з мізерністю обсягів реальних бюджетних ресурсів місцевих влад, їх залежністю від трансфертів з державного бюджету [7]. Правові норми БКУУ та інших законів визначають, що місцеві державні адміністрації підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих повноважень (ч. 3 ст. 34 БКУУ), але мають декларативний характер [8].

У процесі виконання бюджетів складається ланцюжок внутрішнього фінансового контролю: Кабінет Міністрів України, Міністр фінансів України, керівник місцевого фінансового органу, які протягом бюджетного періоду забезпечують виконання бюджетів та контролюють відповідність розпису Державного бюджету України та місцевих бюджетів встановленим бюджетним призначенням. Головні розпорядники бюджетних коштів здійснюють контроль за відповідністю бюджетних зобов'язань затвердженим бюджетам, за повнотою надходжень та витрачанням бюджетних коштів їх одержувачами. Зовнішній контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів здійснює Державне казначейство України (ст. 48 БКУ). Отже, складається система внутрішнього та зовнішнього бюджетного контролю.

Досвід контрольної діяльності на стадії виконання бюджетів, що подається у працях закордонних науковців, свідчить про більш досконалу систему контролю бюджетного процесу [9]. У різних країнах світу використовуються різні системи забезпечення належного виконання бюджету. Основними особливостями контрольних систем бюджетного процесу, що застосовуються у США і країнах північної Європи (назвемо це першим підходом) є:

- децентралізований фінансовий контроль, що припускає додаткову відповідальність розпорядників бюджетних коштів;

- внутрішній аудит, що надає оцінку системі фінансового менеджменту та ефективності контролю і носить попереджувальний, інформаційний і рекомендаційний характер, не припускає вжиття управлінських заходів;

- вищий аудиторський орган, який здійснює тільки зовнішній аудит.

Підхід, прийнятий у країнах Середземномор'я до організації бюджетного контролю, дещо відрізняється (назвемо це другим підходом). Вищий орган аудиту бере участь у попередньому і подальшому фінансовому контролі, а іноді, у випадку окремих правопорушень, виступає як суддя і орган, що накладає санкції. Особливостями бюджетного контролю цих країн є:

- сильна централізація контрольних повноважень, відокремлених від управління, яку здійснює Генеральний інспектор;

- наявність фінансового контролера і його представників на всіх стадіях бюджетного процесу. Фінансовий контролер перевіряє дотримання правил виконання бюджетів, застосування будь-яких контрольних заходів, проведення фінансових процедур;

- право стягнення фінансових санкцій;

- вжиття адміністративних заходів, які припускає бюджетний контроль.

Перший підхід до організації контролю бюджетного процесу відрізняється від другого переважанням економічних заходів над адміністративними в контрольній діяльності, а також залученням самих учасників бюджетного процесу до проведення контролю руху бюджетних коштів разом з його здійсненням. До речі, у першій системі на перший погляд здається, що внутрішній фінансовий контроль збігається з внутрішнім аудитом. Спільним у цих видах діяльності є те, що їх здійснення відбувається разом із управлінням бюджетним процесом і покладається на самих його учасників. Однак до відмінностей цих видів діяльності належать різні засоби їх впровадження. Контроль – це сукупність різних за формою засобів, у той час як аудит – тільки один із контрольних засобів, тобто перевірка

бухгалтерської звітності, обліку. Внутрішній контроль, як правило, західні дослідники поєднують з менеджментом, тобто з управлінням установою, і розмежовують з аудитом [9].

Розгляд бюджетного контролю з боку місцевих органів влади не може бути повним без розгляду його результативності. Органи місцевої влади не мають права проводити ревізії або перевірки підконтрольних суб'єктів, але мають реальні важелі для здійснення бюджетного контролю. Відповідно до ст. 117 БКУ місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських рад районного значення, селищних та сільських рад, головні розпорядники бюджетних коштів у межах своїх повноважень можуть призупиняти бюджетні асигнування у разі:

- несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету;
- невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку, складання звітності та внутрішнього фінансового контролю за бюджетними коштами і недотриманням порядку перерахування цих коштів;
- подання недостовірних звітів та інформації про виконання бюджету;
- порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань;
- нецільового використання бюджетних коштів.

У разі виявлення бюджетного правопорушення місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських рад районного значення, селищних та сільських рад і головні розпорядники бюджетних коштів у межах своєї компетенції можуть вчиняти такі дії щодо тих розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, яким вони надали відповідні бюджетні асигнування, у виді:

- застосування адміністративних стягнень до осіб, винних у бюджетних правопорушеннях, відповідно до закону;
- зупинення операцій з бюджетними коштами.

Проте вказані контрольні повноваження, вважаю, слід уточнити з метою відшкодування державі збитків за порушення бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу.

Розгляд бюджетних і контрольних повноважень місцевих органів державної влади приводить до таких висновків. Для удосконалення бюджетного контролю за місцевими бюджетами потрібно:

- визначити правовий механізм зовнішнього та внутрішнього контролю в бюджетному процесі та закріпити повноваження по його здійсненню за учасниками бюджетного процесу (ст. 22 та 26 БКУ);
- удосконалити міжбюджетні відносини шляхом продовження термінів укладання угод з розподілу трансфертів до прийняття бюджетного закону й до прийняття рішення про місцевий бюджет (ст. 92, 93 БКУ);
- на стадії виконання бюджетів визначити повноваження місцевих фінансових органів щодо проведення внутрішнього аудиту та оцінки ефективності використання бюджетних коштів (ст. 26 БКУ);
- доповнити ст. 115 БКУ «Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних рад по контролю за дотриманням бюджетного законодавства» пунктом, який визначає, що місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих бюджетних повноважень;
- удосконалити порядок притягнення до фінансової та адміністративної відповідальності за порушення вимог бюджетного законодавства органами місцевого самоврядування на кожній стадії бюджетного процесу шляхом введення права застосування фінансових санкцій та адміністративних стягнень до порушників бюджетного законодавства (ст. 117 БКУ).

Висновки. Отже, розглянувши правове регулювання контролю місцевих бюджетів було виявлено ряд проблем, які потребують нових заходів удосконалення повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування по контролю за дотриманням бюджетного

законодавства, для правильного функціонування держави і правильного обігу грошових надходжень і видатків у державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р., № 2542-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – С. 1291.
2. Часопис Українсько-Американської програми "Партнерство громад": проект Фондації Україна – США. – 2.04. – 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pressa@minfin.gov.uligazakon.ua>.
3. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль в системі управління/ Є.В. Калюга // . – К., 2002. – С. 365.
4. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні / В.М. Парашук // – Харків, 2002. – С. 214.
5. Про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення: Проект закону України (від 17.03.2003 р., реєстр. № 3242/Янукович В.Ф.; Кабінет Міністрів України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gcka2.rada.gov.ua.1pls/zweb.n>.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу державних органів фінансового та бюджетного контролю: Проект Закону України (від 21.01.2005 р., реєстр. № 6539 / В. Ющенко, В. Пинзеник, С. Терехин) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gcka2.rada.gov.ua.1pls/zweb.n/webprac4_1.
7. Парламентський моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.parlament.org.ua//index>.
8. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586–XIV // ВВР України. – 1999. – № 20-21. – С. 190.
9. Schwarting Gunnar : Der kommunalen Haushaltsplan richtig lesen und verstehen: Leitfaden für Rat und Verwaltung / Gunnar Schwarting. – 2, neu beath. Aufl. – Berlin : Erich Schmidt, 2002. – 128 p. (Пер. Гетманець О.П.)

УДК 347.73:378

ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

А.В.Гусаренко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Новизна статті полягає у характеристиці зрушень, що відбуваються в сучасних фінансових правовідносинах та обґрунтуванні необхідності внесення відповідних змін у доктрину фінансового права.

Ключові слова: предмет фінансового права, фінансова діяльність, цивільно-правовий результат, суб'єктивне фінансове право, зобов'язання.

Актуальність проблеми. Доволі складно знайти у сучасному фінансовому праві проблему, яка була би частіше згадуваною, ніж визначення предмету відповідної галузі та його дискусійних характеристик. Така дискусія могла б точитись й далі на рівні теоретичних узагальнень та коментарів, але ж реальність кидає нам нові виклики, вимагаючи якісних змін у врегулюванні фінансових відносин. Відзначаючи те, що в останні роки спостерігається інтенсивний розвиток як теорії, так і практики правового регулювання фінансових відносин, у процесі якого законодавство України збагатилося Бюджетним кодексом, Законом України «Про національний банк України», «Про банки та банківську діяльність», законодавством про валютне регулювання та багатьма іншими нормативними актами.

Аналіз останніх досліджень. Дискусійним питанням віднесення до предмету фінансового права відповідної діяльності органів місцевого самоврядування, визначенню межі правового регулювання нормами фінансового права соціально - економічних відносин, поняттям фінансової системи, нормативно-правовому забезпеченню реалізації державної політики у сфері місцевих фінансів присвячені праці вітчизняних вчених І.В. Горбайчука, Н.Л. Ковтунович, А.О. Монаєнко, О.В. Солдатенко.

Виклад основного матеріалу. У той же час доводиться погодитися з тим, що солідний потенціал науки фінансового права не затребуваний належним чином законодавцем і правозастосовними органами державної влади, що нерідко публікації з фінансового права носять характер коментування або навіть переказу нормативних актів та практики їхнього застосування; не відчувається помітного впливу вчених, що спеціалізуються в області фінансового права, на формування планів законопроектних робіт і на підготовку проектів нормативних актів в області фінансів. Відзначені недоліки, які характерні, тією чи іншою мірою, й для інших галузей права, обумовлені, на нашу думку, специфікою фінансово-правової наукової

доктрини, її орієнтованістю на сприйняття фінансово - правових реалій як даності, що не підлягає критичному аналізу й тим більше вдосконалюванню.

За таких умов завданням сучасної правової науки є, визначення факторів, які потребують урахування у процесі визначення предмету фінансового права з огляду на плинність сучасної фінансової системи. Новизна статті полягає у характеристиці зрушень, що відбуваються в сучасних фінансових правовідносинах та обґрунтуванні необхідності внесення відповідних змін у доктрину фінансового права. А саме: зміни традиційної доктрини таким чином, щоб інститут фінансового права передбачав не тільки перерозподіл коштів та фінансове регулювання, але й, перед усім, збереження цінності національного та приватного багатства, врахування необхідності розвитку суб'єктивного та емісійного права. Традиційне сприйняття предмету фінансового права у загальному вигляді є доволі ідентичним у дослідників всього пострадянського простору.

У підручнику з фінансового права академіка Л. Воронової предметом фінансового права визначаються «суспільні відносини, що виникають у процесі мобілізації коштів у публічні централізовані і децентралізовані фонди держави і органів місцевого самоврядування та інші фонди, що визначаються державою публічними, їх розподілу і використання, а також у ході контролю за рухом цих коштів, їх ефективним і цільовим використанням, а також з емісією та обігом грошових знаків» [2, с.34] визначають предмет фінансового права, як відносини щодо формування, розподілу та використання фондів грошових коштів держави, її територіальних підрозділів, а також підприємств, організацій та установ, необхідних для забезпечення розширеного відтворення та соціальних потреб, у процесі здійснення яких відбувається розподіл та перерозподіл суспільного продукту та контроль за задоволенням потреб суспільства [3, с.65].

Традиційне розуміння фінансового права і предмету його регулювання базується на понятті фінансової діяльності держави. Багато десятиліть, як постулат, під фінансовою діяльністю держави розуміється

владнопримусова діяльність уповноважених органів держави з мобілізації, розподілу й використання державних централізованих і децентралізованих грошових ресурсів. Не можна ігнорувати той факт, що фінанси є складовою частиною функціонування національної економіки, народного господарства, господарського обороту. Необхідно відмітити те, що попередні періоди розвитку науки фінансового права відзначалися більш універсальними визначеннями родових категорій.

Загальнонаціональний характер управління, за посередництвом фінансів, державним господарством, за допомогою категорії суспільного господарства, що у ту пору не могло мати ніякого відношення до догм партійного комунізму: «Фінансова наука - є вчення про суспільне господарство, що має своїм завданням виклад тих правил, яких необхідно дотримуватись при добуванні матеріальних коштів, потрібних для виконання суспільних цілей. Фінансове право – це сукупність законодавчих постанов про фінансовий устрій і фінансове керування державою» [3, с.13].

Первинним інститутом для категорії національних фінансів, що включають у себе державні фінанси, фінанси корпорацій і особисті фінанси, є національне багатство. Національне багатство складається винятково з реальних активів країни – земля, будови, обладнання, матеріальні запаси та ін. Ця концепція національного багатства виключає з його складу так звані представницькі форми багатства – гроші, облігації, інші обігові інструменти, паперові гроші. Ці представницькі форми багатства й утворюють предметний склад фінансів. Варто звернути увагу на близькість англomовних термінів, що позначають вищі публічно-правові інституції, – держава, національне багатство, а також громадянин.

Загальний рівень вартості національних благ виражається як відношення загальної вартості маси фінансів як представників реальних благ до обсягу товарних угод із цими благами. З огляду на те, що далеко не кожний актив зі складу національного багатства виявляється предметом угоди або іншого економічного використання, він, будучи об'єктом

володіння будь-якого суб'єкта, може, проте, не бути предметом реалізації його суб'єктивного права використання як блага безпосередньо для задоволення потреби або створення нового блага. У такому випадку, якщо в складі представників національного багатства виявляться фінансові кошти, гроші, що представляють собою цей об'єкт, то цінність таких представників, фінансова цінність грошей, буде дуже малою, і вона буде негативно позначатися на інших представниках національного багатства, що використовується, й самому багатстві. Таким чином, якщо суб'єктивне право не використовується корисним способом, це тягне знецінення об'єктів володіння та знецінення фінансових коштів. Так фінансова цінність грошей стає мірою суб'єктивного права. Тут і прихований інший зміст фінансового права, як права на збереження, стабільність цінності грошового вираження вартості приналежного суб'єктам фінансових відносин майна.

Цивільне право захищає власність приватної особи від заподіяння їй збитку, воно є правом не тільки на предметне володіння й користування приналежним майном, але також і правом на збереження його цінності й вартості. Однак, цивільне право не може захистити грошову готівку, що знаходиться у власності суб'єкта, від її знецінення внаслідок падіння курсу національної валюти, не може захистити, також, і від знецінення вартості цінних паперів, а слідом за ними, не може повною мірою захистити від знецінення вартості тих реальних активів, які стоять за цими цінними паперами. Ця проблема має бути предметом регулювання фінансового права.

Фінансове право – право збереження цінності національного багатства, яке реалізується та збільшується приватноправовими і публічно-правовими засобами, а також право цінності грошового вираження приватного майна, що захищається й реалізується у публічно-правовий спосіб. Фінансове право, як і всяке інше публічне право, належить суверенові, у демократичній державі – народу. Це право народу на збереження цінності його національного багатства. Наявність різних, визначень свідчить про існування досить полярних реальностей інституту

фінансового права як права (втім, як і всякого іншого права). Однойменні інститути фінансового права відображаються різними визначеннями, тому що вони представляють різні інституціональні реальності та їхні змісти, за якими стоять відмінності правових практик, правосвідомостей і, як наслідок, визначень понять. Можна стверджувати, що в Україні такого фінансового права, як конкретної інституціональної реальності, дефініція якого була сформована у вигляді права збереження цінності публічного й приватного багатства, або права фінансової цінності, немає.

Є інший інститут фінансового права, для якого відома загальнопоширена дефініція як права, що регулює фінансові відносини, інакше – права фінансового регулювання. Право, що регулює фінансові відносини в сучасній Україні, не має й не ставить своєю метою забезпечити цінність публічних або приватних статків, у нього інше завдання – регулювати фінансові відносини, чого далеко не досить у складних умовах фінансової кризи. Ще важливіше підкреслити, що фінансові відносини, або, скажемо точніше, фінансові правовідносини, складаються з метою досягнення цивільно-правового результату, а саме збільшення або зменшення чийогось майна, здійснення тієї або іншої по своїх наслідках цивільно-правової угоди.

Фінансово-правова форма – це особлива процесуальна або, якщо завгодно, процедурна правова форма, за якою здійснюються публічні економічні відносини. І в цьому випадку могло б бути логічним припущення про те, що фінансове право – є процесуальна галузь права, і їй повинні бути властиві всі закономірності, за якими розвиваються процесуальні законодавство й правозастосування. Крім усього іншого, ця концепція могла б зробити зайвим продовження дискусії про місце фінансового права в системі галузей права, говорячи точніше, дискусії про місце фінансового права в системі матеріально-правових галузей права, оскільки фінансове право могло б розглядатися як галузь процесуального права. Застосування концепції до фінансового права могло б дати нам можливість по новому

поглянути на багато явищ функціонування економіки.

Однією з якісних змін у фінансовій системі країни є розвиток і становлення суб'єктивного фінансового права, що, за аналогією із цивілістикою, доречно було б охарактеризувати як право фінансове. Довгі роки поведінка суб'єктів фінансового права розглядалася й розумілася як дотримання заборон і виконання позитивних обов'язків. Новий етап соціально-економічного розвитку країни призвів до того, що юридичним і фізичним особам надані досить широкі правові можливості по захисту своїх майнових інтересів в області фінансів, з формування програми своїх фінансових відносин з відповідними органами держави. Найважливішим проявом цієї тенденції став судовий захист прав юридичної або фізичної особи в області фінансів. Те, що повинно було розглядатися як обмеження суб'єктивного права в області оподаткування в минулому, стало реальністю – судовий захист інтересів учасників бюджетних відносин є юридичною гарантією захисту їх прав. Звичайно, вище зазначене не до кінця й лише у вигляді загальних проявів підтверджує тенденцію розвитку суб'єктивного фінансового права, але те, що саме в рамках підходу до фінансового права як права процесуального ця тенденція могла б бути сприйнята й реалізована, для нас представляється цілком можливим. Те ж саме стосується використання правової конструкції зобов'язання для регулювання фінансових відносин.

Підводячи підсумок вищевикладеному, можна виділити наступні зрушення у фінансових відносинах, які, необхідно враховувати у процесі конструювання предмету фінансового права.

По-перше, існуюча система фінансового права немає в якості предмета, а отже й не захищає грошову готівку, що знаходиться у власності суб'єктів, від її знецінення внаслідок падіння курсу національної валюти, вартість цінних паперів, а слідом за ними і вартість тих реальних активів, які складають національне багатство. Ця проблема має бути предметом регулювання фінансового права. Традиційна доктрина має бути зміненою

таким чином, щоб інститут фінансового права передбачав не тільки перерозподіл коштів та фінансове регулювання, а й, перед усім, збереження цінності національного та приватного багатства.

По-друге, однією з якісних змін у фінансовій системі країни є розвиток і становлення суб'єктивного фінансового права.

Висновки. Отже, необхідно приділити більше уваги змінам кордонів між фінансово-правовим і цивільно-правовим регулюванням, які відбуваються на фоні постійної трансформації економічної системи. По-третє, як наслідок, є очевидним, що, крім податкового й бюджетного права, у системі фінансового швидко формується підгалузь емісійного права, що охоплює як сферу кредитування, розрахунків, регулювання грошового обігу, так і правовий режим випуску й обігу цінних паперів, валютного регулювання, створення й використання різноманітних депозитів. Ця концепція дозволяє віднайти інтегруючий критерій для об'єднання, здавалося б, різнорідних інститутів у самостійну підгалузь фінансового права. Виникаюча при цьому «тріада» бюджетного, податкового й емісійного права в їхній єдності виступає основою для конструювання як предмета, так і системи фінансового права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагребельний В. П. Фінансове право України : навчальний посібник / В. П. На- гребельний, В. А. Чернадчук // – Суми : Університетська книга. 2004. – 359 с.
2. Воронова Л. Фінансове право України : підручник / Л. Воронова // – К. : Прецедент . Моя книга. – 448 с.
3. Горбайчук І. В. Дискусійні питання предмета фінансового права / І. В. Горбайчук // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 11. – С. 45-52.
4. Ковтунович Н. Л. Предмет фінансового права: дискусійні питання / Н. Л. Ковтунович // Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави : збірник наукових праць. – Черкаси : Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького. 2008. – С. 164-167.
5. Монаєнко А. О. Поняття фінансової системи України / А. О. Монаєнко // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації : матеріали IV (X) Міжнародної наук.-практ. конф. (19–21 березня 2008 р.). – Сімферополь : Центр Стабілізації. 2008. – С. 91-92.

НЕДОЛІКИ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

М. С. Овчарова студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор знаходиться на ранній стадії свого розвитку і має деякі проблеми. Тому подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічній та соціальній аспектах політики держави.

Ключові слова: страховий ринок, страхувальник, страховик, страховий випадок, страховий ризик, страхові виплати.

Актуальність проблеми. Побудова ринкової моделі економіки шляхом проведення економічних реформ, відновлення приватних засад у господарюванні і формування приватного підприємництва зумовили посилення уваги до інституту страхування як соціально-економічного механізму захисту господарської діяльності від руйнівної дії стихійного лиха, нещасних випадків, несприятливих змін ринкової кон'юнктури тощо. Крім того, небезпека вказаних факторів може зашкодити матеріальним об'єктам життєдіяльності фізичних осіб.

Як засвідчує аналіз історії та сучасного становлення інституту страхування, воно є обов'язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка успішно функціонувати не може. Майнове страхування має стати одним із основних механізмів поновлення порушених майнових інтересів осіб у випадках непередбачуваних природних, техногенних та інших явищ, що позитивно впливає на зміцнення фінансів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки відчувається значна зацікавленість українських вчених правовими проблемами страхових правовідносин. Аналізу страхових правовідносин присвячені праці Є.М. Білоусова, В.В. Луця, В.П. Янішена. Але теоретичні проблеми становлення і

розвитку страхових правовідносин в Україні висвітлені недостатньо і потребують поглибленого вивчення, що посилює актуальність обраної теми.

Постановка завдання. З моменту проголошення Україною незалежності пройшло доволі багато часу й з того моменту розпочався також й незалежний розвиток страхової галузі в країні. У зв'язку з монополізацією страхового ринку, почалося стрімке зростання кількості компаній у цій сфері економічних відносин.

Задля розвитку та укріпленню позицій страхового підприємництва України необхідно виявити невирішені питання та перепони на шляху його формування.

Виклад основного матеріалу. Існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор знаходиться на ранній стадії свого розвитку і має деякі проблеми. Тому подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічній та соціальній аспектах політики держави.

Проведення економічної реформи і структурної перебудови економіки обумовлює необхідність подальшого розвитку національного страхового ринку як складової частини фінансового ринку України, що сприяє створенню підґрунтя для стійкого економічного зростання і забезпечує відшкодування збитків у разі стихійного лиха, аварій, катастроф та інших непередбачених подій, що негативно впливають на добробут населення, діяльність суб'єктів господарювання і держави.

У сучасній економіці через страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси.

Проведемо аналіз чинників, які стримують розвиток страхового ринку, насамперед, економічного, законодавчого, соціально-економічного та соціально-психологічного характеру.

Економічна криза, що торкнулася України, зумовила низький попит на послуги страхування. Величезна заборгованість і накопичення обсягів неплатежів, збитковість, дефіцит грошових коштів у більшості підприємств і громадян, значна частка тіньової економіки – усі ці чинники перешкоджають сталому розвитку страхового бізнесу в Україні. Не сприяє спрямуванню коштів на цілі страхування діюча система оподаткування і регулювання фінансової діяльності підприємств.

Недоліки чинного законодавства не стримують спрямування страхових резервів на інвестування. Хоча багато було зроблено в напрямку вдосконалення законодавства з питань страхування, все ще залишається багато недоліків в Законі України “Про страхування”. Погано визначено деякі правові концепції, окрім того існують суперечливі моменти між різними законодавчими актами, які контролюють питання страхування. Загалом, власники страхових полісів майже не знають своїх прав і часто не можуть ними скористатися.

Чинником соціально-економічного характеру є те, що переважна більшість українських громадян є неплатоспроможними. За існуючого рівня доходів громадян відчутний розвиток внутрішнього ринку, в т. ч. страхового, видається досить проблематичним.

Довіра до страхування як інституту соціального захисту є однією з необхідних передумов розвитку страхового ринку. В Україні довіра до страхової галузі значною мірою підірвана. Це обумовлюється наступними чинниками:

- невирішення проблеми компенсації державою виплат громадянам за договорами змішаного страхування життя, укладеними ще за радянських часів;
- здійснення державою витрат по сплаті страхових платежів за обов’язковими видами страхування «по залишковому принципу». Неможливість для громадян роками отримати страхове відшкодування, гарантоване державою, підриває авторитет українських страховиків, хоча

вони зовсім не винні в ситуації, що склалася, оскільки виступають лише як агенти Уряду по виплаті страхової винагороди;

- банкрутство багатьох українських страхових компаній;
- відсутність гарантій збереження вкладених у страхові компанії коштів;
- відсутність широко оприлюднюваних даних про виплати, що здійснюються страховиками;
- відсутність високопрофесійних спеціалізованих рейтингових агенств і консалтингових компаній, які здійснювали б об’єктивний аналіз діяльності страхових компаній та формували їх позитивний імідж.

У результаті, довіра населення до страхових компаній є сьогодні критично низькою.

Відносинам держави із страховими компаніями властиві наступні негативні риси:

- розширення присутності держави на страховому ринку через створення страхових компаній за участю державних структур; монополізація ними окремих видів страхування;
- створення державою альтернативною страховим компаніям мережі різноманітних державних фондів (Фонд страхування від нещасних випадків, Фонд страхування на випадок безробіття).

Висновки. Основна проблема регулятора страхового ринку полягає в тому, що його увага спрямована виключно на викорінення й заборону певних процесів та фінансових операцій з боку страхових компаній і водночас не побудована ефективна політика щодо розвитку ринку страхових послуг. Держава нічого не робить для підвищення страхової культури населення, формування довіри до страхових компаній, які за час свого існування допомогли у скруті вже сотням тисяч громадян і підприємств.

Існують декілька проблем і завдань, що стоять перед державою під час регулювання ринку страхових послуг:

1. необхідно вдосконалити законодавство та нормативні документи державних органів, що стосуються виплат страхового відшкодування,

можливості страхування підприємствами власних працівників за рахунок витрат і звільнення від оподаткування коштів фізичних осіб, отриманих ними від підприємств у вигляді оплати за страховий поліс; прийняти закони, які сприяли б інвестуванню страховиками вільних коштів у пріоритетні галузі економіки, вводили податкові пільги на такі інвестиційні операції;

2. слід спрямувати значні зусилля на формування позитивного іміджу страхового ринку, що дозволило б збільшити попит на страхові послуги;

3. необхідно створити сильного регулятора, який захищав би інтереси страховиків, страхувальників, забезпечував успішний розвиток страхового ринку і водночас здійснював ефективний контроль фінансової звітності й діяльності страховиків;

4. необхідно розробити й затвердити національну систему рейтингування страхових компаній, яка давала б можливість проводити правильну оцінку платоспроможності, ліквідності, стійкості страхових компаній для потенційних страхувальників та інвесторів;

5. слід забезпечити більш інтенсивний розвиток обов'язкового страхування, без якого не може активно розвиватися і ринок добровільного страхування;

6. потрібно підвищити рівень платоспроможності, попиту на страхові послуги та страхової культури серед юридичних осіб; подолати потребу підприємств в інвестиціях та обігових коштах, забезпечити вихід із ситуації макроекономічної нестабільності та підвищити міжнародний рейтинг України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В.Д. Розвиток страхового ринку України – стратегічний фактор капіталоутворення / В. Базилевич // Фінанси України – 2009 – №6 – С.43–49.
2. Бондар І. Сучасний страховий ринок України / І Бондар // Вісник академії економічних наук України. – 2008. – №2. – С.12 – 15.
3. Гарматій Т. Проблеми розвитку страхового ринку України / Т. Гарматій // Банківська справа. – 2009. – №5.

УДК 347.73:343.2/.7

ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ОБІГУ

С.В. Бабелюк, студент

Науковий керівник: к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано масштаби злочинності у сфері фінансового обігу в Україні. Акцентовано увагу на основних правопорушеннях та запропоновані основні засоби запобігання та протидії злочинів фінансового обігу.

Ключові слова: фінансовий обіг, фінансовий контроль, правопорушення у сфері фінансового обігу, спеціально-кримінологічне попередження, фінансові операції, аудит, перевірка тощо.

Актуальність проблеми. Сьогодні в умовах розвитку України важливого значення набуває подальше вдосконалення правового регулювання фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування. Кардинальні зміни, що відбулися в економічній сфері України за роки незалежності, зумовлюють переосмислення підходів до багатьох проблем науки фінансового права. Після прийняття Бюджетного кодексу України розробка законопроектів у сфері фінансових відносин не зупинилася, більше того на даний момент прийнятий Податковий кодекс, що повинен покласти край багатьом колізіям і прогалинам у сфері податкового права. Вкрай важливим стає обґрунтування або спростування наявності таких понять як «фінансова відповідальність» та «податкова від повільність». Створення ефективної системи запобігання злочинам у сфері фінансового обігу є однією з актуальних проблем сучасності, вирішення якої для багатьох країн світу є надзвичайно важливою і складною справою. Рівень злочинності у сфері фінансового обігу впродовж XX ст. зростав у всіх країнах світу, незалежно від економічних і політичних систем, і на цей час досяг транснаціональних масштабів. Фінансова злочинність мінлива, вона постійно трансформується в нові види і форми, змінюються засоби вчинення злочинів. Усе це зумовлює необхідність наукових досліджень з цієї проблематики,

визначення факторних комплексів злочинності й актуалізації раніше напрацьованих заходів протидії.

Аналіз останніх досліджень. Зазначеній проблематиці тривалий час приділяється особлива увага науковців. Значний внесок у наукове і прикладне дослідження питань попередження злочинів у сфері економіки в різні роки зробили: А. Алексєєв, М. Бажанов, Ю. Баулін, В. Борисов, В. Голіна, І. Даньшин, А. Закалюк, В. Зеленецький, М. Камлик, М. Мельник, О. Перепелиця, В. Тацій, В. Туляков та ін. В останні роки кримінологічні питання протидії злочинності у сфері економіки були предметом комплексних монографічних і дисертаційних досліджень О. Кальмана і В. Поповича.

Постановка завдання. дослідження є аналіз основних правопорушень у сфері фінансового обігу та розробка комплексних програм попередження злочинності.

Виклад основного матеріалу. Численні праці науковців щодо проблеми правопорушень у сфері фінансового обігу переконливо доводять, що найефективнішими заходами запобігання злочинності, як і злочинності в цілому, є заходи загальносоціального характеру. Будучи соціально-економічними за своєю природою, вони перспективно і комплексно спрямовуються на вдосконалення, гармонізацію суспільних відносин та усунення факторів злочинності. Однак попри всі принципи переваги загально соціальних заходів, нагальні потреби протидії злочинності потребують розробки заходів спеціально – криміналістичного попередження.

Спеціально-кримінологічне попередження - це конкретна, системна протидія саме злочинності, змістом якої є різноманітна робота держави та її інститутів, пов'язана з усуненням причин й умов, що безпосередньо породжують окремі види злочинів, а також недопущення їх вчинення на різних стадіях злочинної поведінки, тобто на стадіях виникнення наміру на вчинення злочинів, готування і замаху на злочини. Спеціальне призначення цього напряму запобіжної діяльності для виявлення та усунення (блокування,

нейтралізації) причин, умов, інших детермінант злочинності — його констатуюча ознака, головна особливість. Поряд з цим спеціально-кримінологічне попередження містить: профілактику, запобігання злочинам, що замишляються та ю організацій, підприємств і відповідних їх компетенції конкретних заходів одноразового або тривалого характеру, що спрямовані на скорочення чисельності злочинних проявів, ослаблення впливу криміногенної обстановки в економіці країни [2].

Так, з процедурою банкрутства традиційно пов'язана велика кількість правопорушень. Із запровадженням в Україні ринкових відносин виникли злочинні схеми захоплення шляхом банкрутства державних і акціонерних підприємств, незаконної передачі їх майна у власність чи розпорядження суб'єктам господарської діяльності, що підконтрольні організаторам протиправної діяльності. Пізніше ця практика поширилася на підприємства інших форм власності. Відомі непоодинокі випадки використання банкрутства для ухилення від належних до сплати сум податків та зборів, фінансових санкцій; для неповернення позичок і кредитів, а також ухилення від виконання своїх фінансових зобов'язань перед іншими суб'єктами підприємницької діяльності. Останнім часом набуло також поширення банкрутство підприємств для їх ліквідації з метою уникнення перевірок податковими й іншими контролюючими і правоохоронними органами [4].

Також треба зазначити інші не менш важливі злочини у сфері фінансового обігу, які власне становлять статистичний масив цього виду злочинів (такі як ухилення від сплати податків, зборів, інших платежів, фіктивне підприємництво, незаконна приватизація державного, комунального майна, недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання, шахрайство з фінансовими ресурсами примушування до антиконкурентних узгоджених дій та ін.), які мають деякі особливості.

Своєрідність цих особливостей полягає в тому, що переважно ці конструкції кримінального закону хоча повністю не виключають, але все ж таки суттєво обмежують об'єктивно і в часі можливість готування до злочину й замаху на нього. З точки зору оперативно-слідчої практики, далеко не у кожному випадку вчинення зазначених злочинів можливе чітке виокремлення кримінологічно значущих стадій злочинної поведінки. Отже, особливості конструкції цих складів злочинів зумовлюють й особливості попереджувальної роботи: виокремити такі напрями попереджувальної роботи, як запобігання і припинення, досить складно. Тому вважаємо, що основне навантаження покладається саме на профілактичний напрям запобігання злочинам у сфері фінансового обігу [3].

Як інтегруюча система організованої протидії злочинності, спеціально-кримінологічне попередження в цілому і профілактика зокрема активно включає і попереджувальні засоби інших галузей знання: економіки, теорії управління, соціології, соціальної психології, матеріально-правових і процесуально - правових наук, криміналістики, технічних наук тощо. Тому всі різноманітні засоби профілактики вважаємо доцільним згрупувати в декілька напрямів. Серед профілактичних заходів щодо злочинів у сфері фінансового обігу насамперед слід приділити увагу соціально-економічним, організаційно-управлінським та правовим напрямам запобігання.

Соціально-економічні заходи запобігання. До першочергових соціально-економічних заходів подолання негативного процесу криміналізації економіки, який містить як складову частину й злочини у сфері фінансового обігу, належить послідовне проведення ефективної податкової політики, передусім реальне здійснення податкової реформи шляхом поступового зниження податкового тиску. Як відомо, найважливіше завдання податкової політики полягає у забезпеченні стабільної та сприятливої кон'юнктури господарювання в економічному секторі суспільства. Саме вона спрямована на встановлення допустимого фінансового компромісу між тими, хто виробляє національне багатство, та

тими, хто живе за рахунок його адміністративного перерозподілу. Однак слід мати на увазі той факт, що не можна лише знизити існуючий рівень оподаткування в Україні, тому що він має свої об'єктивні межі, зумовлені структурою витратної частини бюджету. Без докорінної зміни складу і структури витрат держави реформувати податкову систему неможливо. Таким чином, удосконалення системи оподаткування має відбуватися шляхом поступового зниження податкового тягаря у процесі поетапної податкової реформи. Пріоритетним напрямом такої реформи, на нашу думку, має стати науково обґрунтована і послідовна державна політика в галузі формування доходної частини бюджету, а стратегічним і тактичним закріплення її повинен у майбутньому стати Податковий кодекс України. Зміни в системі оподаткування повинні бути поєднані з одночасним реформуванням систем оплати праці, пенсійного та іншого соціального забезпечення, переходом до стягування прямих податків як основи оподаткування і при частковому збереженні непрямих доходів, які повинні існувати у формі акцизів. Ефективна система оподаткування повинна відповідати низці загальноновизнаних принципів, які свого часу були сформульовані А. Смітом та В. Петті. Пізніше ці принципи у концентрованому вигляді були викладені видатним теоретиком податкової науки М. Тургенєвим. Крім того, у комплексі соціально-економічних заходів значна увага повинна приділятися інвестиційному значенню системи оподаткування в механізмі державного регулювання розвитку окремих галузей економіки.

Організаційно-управлінські заходи. Як досить ефективні організаційно-управлінські заходи слід розцінювати заходи щодо забезпечення безперебійного функціонування механізму дійового контролю за доходами і витратами фізичних і юридичних осіб, передбачивши при цьому обов'язкове декларування джерел отримання коштів під час придбання майна підприємств, нерухомого майна для особистих потреб, земельних ділянок, престижних транспортних засобів, коштовних ювелірних виробів, предметів

старовини тощо; посилення адміністративного контролю за своєчасним наданням податкових декларацій усіма зобов'язаними суб'єктами податкових відносин [2].

Ефективний фінансовий контроль сприяє прискоренню економічного й соціального розвитку країни, раціональній організації використання всіх наявних ресурсів, забезпеченню схоронності загальнодержавної і муніципальної власності. Визнаючи особливості фінансового контролю, слід зазначити, що сьогодні відбувається його ускладнення, все чіткіше виявляється його багатоаспектність, тому що сфера контрольної діяльності стає все більшою і більшою, поширюючись на недержавні підприємства, громадян, що займаються підприємницькою діяльністю. Фінансовий контроль стає все різноманітнішим і багатоплановішим. Отже, під фінансовим контролем слід розуміти особливу сферу державного контролю, що становить собою діяльність фінансових органів з виявлення порушень законності, фінансової дисципліни й доцільності під час формування, розподілу й використання державних і муніципальних грошових фондів.

В умовах формування в Україні ринкової економіки, з розвитком підприємництва, поширенням приватної власності, становленням ринку капіталу виникає потреба створення системи незалежного й професійного фінансового контролю - аудиторського контролю, основне завдання якого - отримання об'єктивної інформації про фінансовий стан суб'єкта, який перевіряють, відповідність його господарської діяльності чинному законодавству. В існуванні такого виду контролю зацікавлені як держава, так і підприємці, він дозволяє сполучати їхні інтереси без додаткового навантаження на бюджет. Але слід відзначити, що аудит у жодному разі не замінює державний фінансовий контроль [1].

Вивчення зарубіжного досвіду показує, що питанням удосконалення організації контролю у сфері фінансового обігу та оподаткування в економічно розвинених країнах приділяється значна увага. Прикладом ретельно продуманої й організованої системи збору податків і фінансового

контролю є досвід США. Ядром цієї системи є Служба внутрішніх доходів Міністерства фінансів, яка називається ще Податковим управлінням. При цьому важливим джерелом відомостей, необхідних Службі внутрішніх доходів, є інформаційні кредитні бюро - приватні фірми, що спеціалізуються на зборі та аналізі даних, які характеризують фінансове становище приватних осіб. Ця практика отримала поширення у Сполучених Штатах за останні 10-15 років.

Окремо слід зупинитися на питанні внутрішньої економічної безпеки кредитно-фінансових установ. Проблема латентних корпоративних правопорушень на цей час є дуже актуальною. Світова практика показує, що суб'єкти підприємницької діяльності, які займаються незаконними операціями з коштами, все частіше вдаються до протиправної допомоги працівників фінансових установ. У зв'язку з цим вимагає своєї розробки проблема керування кредитними ризиками. Слабкою і неопрацьованою ланкою у проблемі керування кредитними ризиками є саме її економіко-кримінологічний аспект.

Для подолання злочинних посягань у сфері фінансового обігу варто широко впроваджувати практику створення розгалужених систем економічної безпеки у структурі фінансових установ. Система економічної безпеки має складатися із працівників юридичної служби, служби загальної безпеки, кредитних інспекторів, і має активно перешкоджати первісному використанню кредитно-фінансових і підприємницьких інститутів, фінансових механізмів у злочинних цілях із можливим наступним вкладенням протиправно одержаних капіталів у легітимні господарські інститути.

Правові заходи запобігання. Вітчизняна практика свідчить, що одним із дійових шляхів запобігання злочинам у сфері фінансового обігу є послідовне і рішуче удосконалення актів цивільного законодавства, спрямованих на сприяння нормальному функціонуванню податкової та кредитно-фінансової сфер, у поєднанні з удосконаленням заходів кримінально-правової репресії.

Важливу роль у посиленні профілактики злочинності у сфері фінансового обігу покликана відігравати робота з проведення економіко-кримінологічної експертизи, здійснення постійного моніторингу ефективності чинного законодавства, оцінювання законопроектів з точки зору їх криміногенності чи антикриміногенності.

Висновки. Насамкінець зауважимо, що за останні роки в Україні у сфері протидії економічній злочинності зроблено багато: прийнято новий Кримінальний кодекс України, низку інших законодавчих актів, спрямованих на систематичне проведення заходів з питань запобігання злочинності, запроваджена практика прийняття комплексних програм попередження злочинності на різних рівнях. Однак складна і мінлива криміногенна обстановка у сфері фінансового обігу держави зумовлює необхідність постійного напрацювання заходів спеціально-кримінологічного характеру запобігання злочинам у сфері фінансового обігу за визначеними пріоритетними напрямками — соціально-економічні, організаційно-управлінські та правові заходи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех Г.В., Дмитрик О.О., Криницький І.Є. Фінансове право України / Ред. М.П.Кучерявенка. К.: Юрінком Інтер, 2004. — 320 с.
2. Пивоваров В. Актуальні питання запобігання злочинам у сфері фінансового обігу / В. Пивоваров // Право України. — 2010. — № 5. — С. 129-133.
3. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: Навч. посіб. — Ірпінь: — К., 2002. — 523 с.
4. Семир'янов Д. Банкрутство як спосіб ліквідації підприємства та приховування доказів протиправних діянь: адміністративно-правовий аспект / Д. Семир'янов // Право України. — 2008. — № 2. — С. 57-59.

УДК 336.7.02:338.43

КРЕДИТУВАННЯ АПК

*О. О. Шаповал, студентка
Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто основні проблеми кредитування АПК. Досліджено особливості кредитування аграрного сектору, узагальнено досвід роботи комерційних банків та кредитних спілок з аграрними товаровиробниками та запропоновано напрями вдосконалення надання кредитів сільськогосподарським підприємствам.

Ключові слова: кредитування, аграрний сектор економіки, комерційний банк, кредитна спілка, джерела фінансування.

Актуальність проблеми. Довгострокові кредити є необхідною вимогою для розширення виробництва та оновлення виробничих фондів, забезпечення сталого розвитку галузі. Саме створення сприятливих умов для здійснення капіталовкладень в сільське господарство, є одним із головних завдань реформування аграрного сектору. Адже, близько 20% кредитних ресурсів, які спрямовуються в національну економіку України припадає на АПК.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням проблеми розвитку та вдосконалення кредитних відносин в аграрній сфері розглядаються в працях Гривківської О.В, Гудзь О.Є., Кириченко О.А., Колотухи С.А. та ін.

Але окремі питання кредитування АПК ще потребують подальшого висвітлення та поглибленого дослідження.

Таким чином, розвиток кредитних відносин в АПК ще робить перші кроки. Це вимагає розробки і впровадження кредитної політики, що сприяла б створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації. Актуального значення набуває вирішення проблеми удосконалення кредитних відносин у системі функціонування сільського господарства. Важливість зазначених проблем та об'єктивна необхідність їх вирішення зумовили вибір теми статті.

Постановка завдання. Державні витрати на підтримку розвитку галузі через недостатні обсяги бюджетних коштів для вирішення численних проблем та незбалансованість бюджетів, не перевищують протягом останніх років 3 - 4% [1].

Тому, постає питання про кредитування сільськогосподарських підприємств. На сучасному етапі при кредитуванні АПК спостерігаються такі основні проблеми:

- відсутність довгострокового кредитування;
- високі кредитні ставки;
- відсутність високоліквідної застави (нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює її використання як застави для кредиту);
- законодавча неврегульованість процесів кредитування;
- тривала процедура отримання банківського кредиту [2].

Коло перелічених питань підкреслюють необхідність пошуку нових джерел кредитування аграрного сектору та вироблення ефективної державної підтримки, яка спирається на стабільну законодавчу базу.

Для вирішення цих питань необхідно визначити концептуальні підходи та сформувати чітку стратегію, покликану на проведення цілої низки заходів, від реалізації яких і буде залежати успішність здійснення структурних перетворень в АПК.

Виклад основного матеріалу. Функціонування будь-якого підприємства передбачає його розширене відтворення. Для відтворювального розвитку суттєве значення мають джерела фінансування діяльності суб'єктів господарювання. Найвні джерела фінансування не забезпечують в достатній мірі потреби підприємств, оскільки цільове фінансування аграрного сектору економіки є, як відомо, мізерним.

Кредитні відносини аграрного сектору характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передують кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку.

Кредитування аграрних підприємств має суттєві особливості. Одні з цих особливостей мають сталий характер (сезонність сільськогосподарського виробництва, підвищення потреба аграрних підприємств в основному капіталі тощо), інші – зумовлені сучасним станом аграрного сектору економіки (незадовільний фінансовий стан більшості підприємств, значний фізичний і моральний знос основних засобів тощо) [2].

Обсяги кредитування аграрного сектору економіки України станом на 17 грудня 2009 року склали 5,76 млрд. грн. (близько 80% з них – короткострокові), що становить 35 % обсягів кредитування у 2008 році. За вказаний період поточного року аграріями було отримано пільгових кредитів у обсязі 2,55 млрд. грн., що становить 22,5% минулорічного показника [1].

Зниження суми кредитів, залучених підприємствами агропромислового комплексу в 2009 році, сталося внаслідок згортання банками кредитних програм, девальвації національної валюти і неефективної державної політики.

Основними кредиторами аграрного сектору є комерційні банки, кредитні кооперативи та спілки, державні іпотечні банки, державні сільськогосподарські банки, ощадні каси, лізингові компанії та інші фінансово-кредитні установи.

Так, особливості сільськогосподарських підприємств передбачають розвиток довгострокового банківського кредитування, що дозволить розробити довготермінову стратегію їх розвитку.

Динаміка довгострокового банківського кредитування сільського господарства протягом останніх років має позитивну тенденцію, але досягнутий обсяг кредитування не відповідає потребам галузі.

Комерційні банки, кредитуючи сільськогосподарські підприємства ризикують:

- підвищеною нестійкістю фінансового стану підприємств;
- сезонами особливостями сільськогосподарського виробництва;

- труднощами, пов'язаними з реалізацією продукції, неплатежами чи затримками надходження виручки від реалізації, відсутністю у позичальника ліквідного забезпечення кредиту;

- низькою дохідністю операцій з кредитування

- недостатньою правовою і нормативною базою кредитування сільського господарства.

Причини гальмування довгострокового кредитування АПК комерційними банками призвели до того, що тільки незначна кількість даних фінансово-кредитних установ здійснює дану послугу. Серед таких банків є: «Укрсоцбанк», «Приватбанк», «Фінанси та кредит», «РайффайзенБанкАваль», «Укрсиббанк», «Промінвестбанк» та ін.

Отже, основними напрямками щодо поліпшення розвитку кредитування АПК з боку комерційних банків є:

- впровадження і широке розповсюдження різних програм кредитувань для сільгоспвиробників;

- страхування ризиків комерційних банків у страхових компаніях та формування механізму фінансових гарантій повернення кредитів сільгоспвиробниками;

- законодавчо врегульоване спрощення процедури кредитування;

- розвиток нетрадиційних методів кредитування – лізингу, факторингу, форфейтингу [4].

Тепер розглянемо більш ліберальну форму кредитування, яка пов'язана з кредитними спілками.

Основна мета діяльності кредитної спілки – фінансовий і соціальний захист членів даної установи шляхом залучення їхніх особистих заощаджень для взаємного кредитування, фінансової підтримки підприємницьких ініціатив та надання інших фінансових послуг.

При сьогоdnішніх проблемах кредитування АПК кредитні спілки можуть бути ефективним механізмом їх кредитування, оскільки дана фінансово-кредитна установа створюється і діє для забезпечення можливості

членам спілки отримати кредит на прийнятних для них умовах. Відсотки отримані спілкою за кредитами, складають її дохід, який надалі спрямовується на формування фондів і нарахування відсотків на вклади членів.

Але розвиток сільських кредитних спілок гальмується відсутністю в сільгосптоваровиробників обігових коштів та в цілому низьким рівнем доходів, які могли б спрямовуватися на створення статутного фонду цих інститутів взаємного кредитування [3].

Висновки. Дослідженням встановлено, що виявлені особливості сучасного фінансового забезпечення через кредитну підтримку вимагають цілісного підходу до вирішення завдання поліпшення кредитування АПК. Проведений аналіз ефективності механізму кредитування АПК свідчить про те, що:

- кредитування аграрного сектору має свій специфічний характер, який зумовлений особливостями галузі АПК;

- головними проблемами кредитування сільгоспвиробників залишаються невирішеними:

а) низька кредитоспроможність підприємств сільського господарства, що пов'язано з недостатністю заставного майна;

б) слабкість банківської системи;

в) недосконалість законодавчої бази щодо регулювання даної фінансової послуги.

При вирішенні існуючих проблем буде доречною активність і виваженість державного втручання, яке по мірі зникнення негативних ознак і появи позитивних результатів у господарчих суб'єктів знижуватиметься. На мою думку, ефективним інструментом підвищення доступності кредиту для АПК може стати Фонд гарантій повернення сільськогосподарського кредиту (Фонд кредитних гарантій). Головним завданням даного органу є надання часткових гарантій для кредитування пріоритетних напрямків

розвитку аграрного сектору та підтримка мікрокредитування фермерських і особистих селянських господарств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гривківська О.В. Джерела фінансування підприємств аграрного сектора економіки / О.В. Гривківська // Економіка АПК. - 2010. - № 5 - С. 89 - 92.
2. Гудзь О.Є. Розвиток нетрадиційних методів кредитування в аграрному секторі економіки / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. - 2009. - № 4 - С. 61 - 66.
3. Колотуха С.А. Кредитування АПК / С.А. Колотуха // Банківська справа. - 2010. - № 4 - С. 82 - 88.
4. Кириченко О.А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко // Актуальні проблеми України. - 2009. - № 5 - С. 207 - 222.

УДК 336.143.232

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ТА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

В.С. Салькова, студентка

**Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.
Миколаївський державний аграрний університет**

У статті розглянуто поняття бюджетного дефіциту, причини його виникнення та запропоновано методи його фінансування.

Ключові слова: бюджет, бюджетний дефіцит, фінансування дефіциту, збалансованість бюджету.

Актуальність проблеми. Бюджетний дефіцит є важливим інструментом державної фінансової політики, який впливає на економічне та соціальне становище країни. При цьому кожна країна має певні особливості, які потрібно враховувати в ході використання такого важеля, як бюджетний дефіцит. Невиважена соціально-економічна політика, спад виробництва, занепад підприємств на Україні є глибинними причинами бюджетного дефіциту країни. Отже, питання удосконалення підходів до фінансування бюджетного дефіциту в Україні особливо актуальні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних умовах праці таких авторів як Василюк О. Д., Кудряшова В. П., Опаріна В. М. є базисом обраного наукового напрямку. Водночас слід зазначити, що у вітчизняній літературі занадто великий акцент зроблено на правових питаннях теми,

однак недостатньо досліджені розбіжності плануемого та фактичного бюджетного дефіциту, що часто допомагає виявити недоліки бюджетної політики та визначити методи їх подолання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження зазначеної проблеми і розробка основних напрямків її подолання.

Виклад основного матеріалу. Оскільки бюджет є важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів у державі, то його стан визначає фінансовий стан держави і значною мірою рівень суспільного добробуту в цілому. Бюджет може характеризуватися трьома станами: балансом доходів і видатків, перевищенням доходів над видатками (профіцитом) або, перевищенням видатків над його доходами (дефіцитом) [1].

Сьогодні в більшості країн світу дефіцит бюджету складає від 2 до 15 відсотків валового національного продукту при середньосвітовій його величині 4,5 %. Спостерігається тенденція до стабілізації бюджетного дефіциту в середньосвітовому вимірі в розмірі 3-5 %. Слід зауважити, що розмір бюджетного дефіциту, який перевищує 3 відсотки валового національного продукту, призводить до зниження інвестиційної активності, розвитку інфляції. Такий дефіцит є гальмом економічного зростання держави [2].

Економіка України потребує значних фінансових ресурсів для проведення реформ у багатьох сферах. Обмеження фінансування дефіциту бюджету за умов недостатності інвестиційних ресурсів зменшує обсяги видатків, що спрямовуються на розвиток економіки та розв'язання соціальних проблем, тому необхідна активна політика щодо збільшення фінансування державного бюджету.

Уже визначення змісту фінансування дефіциту бюджету, прийняте в нашій державі, потребує уточнення. У Бюджетному кодексі України (ст. 2) замість поняття «фінансування дефіциту» використовується термін «фінансування державного бюджету». Наведене визначення не є чітким, воно

не містить найважливіших характеристик фінансування дефіциту бюджету. У прийнятому положенні відсутня характеристика змісту операцій, які відображаються терміном «фінансування бюджету». Увага звертається переважно на джерела його покриття. Проте такі операції мають особливості, що відрізняють їх від операцій з формування доходної частини бюджету. По-перше, вони спрямовані на забезпечення фінансування видатків, не перекритих доходами бюджету. Інакше кажучи, фінансування бюджету має на меті розширення обсягів видаткової частини за межі мобілізованих доходів. По-друге, для забезпечення такого фінансування додаткові кошти залучаються до державного фонду з використанням особливих форм, відмінних від формування доходів бюджету.

До актуальних проблем залучення й використання ресурсів за умов бюджетного дефіциту слід віднести: фінансове забезпечення проведення структурної перебудови економіки (особливо розвиток ринкової інфраструктури); розв'язання соціальних проблем; стимулювання внутрішнього попиту; залучення зовнішніх інвестицій.

Як правило, дефіцит державного бюджету зводиться до перевищення видатків над доходами. При визначенні збалансованості бюджету необхідно враховувати також такі операції, як надання та повернення кредитів. Перевищення суми надання кредитів вимагає їх додаткового фінансування, з огляду на що такі операції стають основою для збільшення дефіциту бюджету, адже для їх виконання залучаються додаткові ресурси як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Зведення бюджету з дефіцитом застосовується у випадках, коли державні органи влади намагаються залучити для фінансування видатків кошти, які за обсягами перевищують доходи, мобілізовані до державної скарбниці.

Слід звернути увагу на можливі негативні наслідки використання бюджетного дефіциту, як важеля бюджетної політики. За певних умов він

може перетворитися на фактор стримування розвитку економіки та нагромадження соціальних проблем.

Наслідком не виваженої політики щодо зведення бюджету з дефіцитом може стати також нарощування державного боргу в обсягах і структурі, які спричиняють руйнівний вплив на економічний розвиток. Різке збільшення соціальних виплат за рахунок коштів бюджету, який балансується шляхом збільшення дефіциту, нерідко призводить до активізації інфляційних процесів і послаблення стійкості національної валюти. Ще однією проблемою може стати погіршення інвестиційної привабливості вітчизняного бізнесу та зниження його конкурентоспроможності.

Необхідно також врахувати, що дефіцитне фінансування бюджету може нерівнозначно впливати на розвиток економіки та вирішення соціальних проблем з урахуванням фактора часу. Вирішення окремих поточних проблем може стати поштовхом до їх загострення протягом середньо- та довгострокового періодів. Зокрема, формування бюджету з дефіцитом за умов нераціонального використання залучених ресурсів спричиняє зниження стійкості фінансової системи.

Проте, з огляду як на позитивні результати, так і на негативні наслідки дефіцитного бюджетного фінансування, у проведенні державної економічної політики на перший план ставиться не боротьба з бюджетним дефіцитом, а досягнення позитивної динаміки показників економічного розвитку.

В Україні формування бюджету з дефіцитом зумовлюється тим, що в нашій державі є значна потреба у проведенні реформ у багатьох сферах, фінансуванні розвитку інфраструктури, підвищенні якості адміністративних та соціальних послуг. Для їх забезпечення необхідно залучити додаткові джерела фінансування шляхом більш активного використання економічного потенціалу країни.

Намагання будь-якою ціною обмежити обсяги бюджетного дефіциту та державного боргу в Україні без урахування їх можливого позитивного впливу на розвиток національної економіки можна розцінити як відмову від

активного використання зазначених інструментів при проведенні державної фінансової політики. Такий підхід не націлює на прискорення модернізації вітчизняних підприємств, створення інфраструктури, адекватному розвитку ринкових відносин у країні, підвищення конкурентоспроможності національного господарського комплексу.

Фінансування бюджетного дефіциту можливе з використанням різних його способів. До найважливіших з них належать: залучення позик; проведення державою активних операцій (повернення коштів з депозитів, розміщених у вітчизняних і зарубіжних банках; пред'явлення цінних паперів з метою одержання доходів; використання коштів, накопичених на казначейському рахунку уряду); продаж (приватизація) об'єктів державної власності. Залучення позик з метою фінансування дефіциту бюджету здійснюється у різних видах і формах, до яких належать, зокрема, внутрішні та зовнішні запозичення, що проводяться у формі кредитних угод, облігацій, казначейських зобов'язань та ін.

На особливу увагу заслуговують питання фінансування державного дефіциту за рахунок надходжень від приватизації. Слід враховувати, що залучення ресурсів у такий спосіб не передбачає повернення коштів позичальникам. Як у випадках розміщення державних боргових зобов'язань. Тому фінансування бюджету шляхом використання приватизаційного ресурсу не спричиняє збільшення державного боргу, проте повинне мати цільовий характер.

У випадках, коли плани надходжень від приватизації не виконуються, уряд змушений залучати для їх компенсації додаткові ресурси у формі запозичень або фінансування по активних операціях, причому у стислі строки, що стає фактором підвищення вартості запозичень.

В останні роки в Україні прийнято курс на стабільне збільшення як доходів, так і видатків державного бюджету. Було затверджено також програми зростання обсягів державного кредитування.

Висновки. Проблеми фінансування дефіциту державного бюджету належать до досить гострих та дискусійних. Це пов'язане з тим, що дефіцитне бюджетне фінансування здійснює неоднозначний вплив на розвиток країни.

В Україні управління фінансуванням дефіциту державного бюджету доцільно зорієнтувати на запобігання загострення ситуації у фінансовій сфері. З цією метою необхідно: удосконалити податкову систему, створити сприятливі умови для підприємницької діяльності; запровадити жорсткий режим економії бюджетних коштів; перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання; запровадити науково обгрунтовану систему прогнозування показників, що беруться за основу формування доходів і видатків бюджету, використовувати їх при бюджетному плануванні нормативи бюджетної забезпеченості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василик О. Д. Причини виникнення бюджетного дефіциту / О.Д. Василик, К.В. Павлюк // Фінанси України. – № 3. – 2008. – С. 51 – 55.
2. Кудряшов В. П. Фінансування бюджету та економічне зростання / В.П.Кудряшов // Фінанси України. – № 3. – 2010. – С. 98 – 111.
3. Кудряшов В.П. Шляхи подолання бюджетного дефіциту / В.П.Кудряшов // Фінанси України. - № 3. - 2009. - С. 29 - 40.
4. Опарін В.М. Фінансова система України : [монографія] / В.М. Опарін. - К.: Знання, - 2008. – 210 с.

УДК 366.143.21

ПРОФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ, «МІФ» ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

А. В. Гуденко студентка

*Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто профіцит бюджетів різних країн, проаналізовано позитивні і негативні наслідки цього явища для державного бюджету, та вплив державного боргу на формування бездефіцитного бюджету

Ключові слова: державні ресурси, державний бюджет, профіцит, фінансова система, бездефіцитний бюджет.

Актуальність проблеми. Втручання держави в процеси економічного

життя в умовах ринку передбачає обов'язкову наявність деяких фінансових і матеріальних ресурсів. Державні ресурси можуть формуватися двома способами: за рахунок прямої участі держави в ринкових угодах і в процесі перерозподілу у вигляді оподаткування господарюючих суб'єктів.

Державний бюджет, будучи основним фінансовим планом держави, головним засобом акумулювання фінансових коштів, дає політичній владі реальну можливість здійснення владних повноважень. Бюджет, об'єднуючи в собі основні фінансові категорії (податки, державний кредит, державні витрати), є провідною ланкою фінансової системи будь-якої держави і грає як важливу економічну, так і політичну роль в будь-якому сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання профіциту бюджету залишається відкритим для дослідження, адже наслідки його існування докорінно не визначені. Цією проблемою займалися В. Ю. Дудченко, Т.В. Меркулова, А. Г. Сиулов, А.І. Черняка

Постановка завдання. Розумне, конструктивне формування, як доходної так і видаткової частини бюджету, є головним завданням нашої держави, нажаль, яке нею не виконується в повній мірі. Реальністю сьогодення є значний дефіцит бюджету, перевищення доходів над видатками є лише плановим показником.

Виклад основного матеріалу. Бюджету в системі державних фінансів належить центральне місце. Він, як система економічних розподільних відносин, охоплює фактично все суспільство, на відміну від інших ланок фінансової системи, які мають більш обмежене функціонування. Це пов'язано з тим, що бюджет повинен забезпечити виконання державою її основних функцій Найбільш вдалий варіант державного бюджету - це бездефіцитний бюджет або ж бюджет з профіцитом, однак, на практиці домогтися такої збалансованості бюджету не завжди вдається. У результаті виникає таке явище, як бюджетний дефіцит, що в свою чергу призводить до появи державного боргу

Профіцит бюджету - перевищення доходів бюджету над його видатками. Профіцит бюджету затверджується виключно з метою погашення основної суми боргу та на забезпечення збереження розміру оборотної касової готівки [2].

Бездефіцитність бюджету не означає ще «здоров'я» економіки. Завжди необхідно звертати увагу на те, який саме (державний, регіональний, муніципальний, консолідований) бюджет виконується з профіцитом. Так, в останні роки державний бюджет Російської Федерації виконується із профіцитом, проте консолідований бюджет дефіцитний через негативне сальдо переважної кількості регіональних і майже всіх місцевих бюджетів.

Але такі випадки профіциту, викликають деякі сумніви. Адже такий профіцит не є заслугою уряду, а його помилкою, відбувалось штучне «накачування» коштів у державний бюджет за допомогою відбирання їх з регіональних і місцевих бюджетів. Це майже зводить нанівець можливості ефективного функціонування регіональних і місцевих органів влади

Оскільки централізація фінансових ресурсів в руках органів влади завжди зменшує фінансові можливості господарюючих суб'єктів, заважаючи їм краще оснастити виробництво, швидше перейти на нові технології і добитися тим самим більш ефективних результатів господарювання, саме тому зайва мобілізація доходів до бюджету тільки шкодить. У зв'язку з цим в законодавстві багатьох країн присутня правова норма, яка забороняє формувати і приймати бюджет з перевищенням доходів над витратами [3].

Якщо профіцит бюджету виявиться в процесі виконання бюджету, то й тут його наявність не може бути оцінений однозначно позитивно. Профіцит бюджету, що виникає в результаті більш економного і ефективного використання бюджетних коштів при 100%-вому фінансуванні передбачених по бюджету витрат, - явище позитивне. Проте, якщо більш високі доходи бюджету були отримані лише в результаті вигідно сформованої економічної кон'юнктури, були наслідком економії, буму або недофінансування витрат тощо, то позитивно оцінювати профіцит бюджету немає підстав. Але якою б

не була причина утворення профіциту бюджету, необхідно вжити заходів до збереження бюджетних коштів, не призначених для витрачання в рамках затвердженого бюджету. Як правило, кошти, отримані при профіциті бюджету, направляються на поповнення резервів, на додаткове погашення боргових зобов'язань, на покриття витрат, передбачених у бюджеті на черговий фінансовий рік.

У період з 2004 по 2009 рр.. 15 з 29 розвинених країн світу в середньому мали бюджетний дефіцит, а 14 - профіцит бюджету. Показники бюджету коливаються від дефіциту 6,8% до ВВП у Японії до профіциту 13% до ВВП в Норвегії. Примітно, що перша п'ятірка країн-лідерів, за винятком Швейцарії, має бюджетний профіцит. У 2007 р. профіцит бюджету був у Данії - 4,9%, Швеції - 3%, Фінляндії - 2,7%, Естонії - 2,3%, Іспанії - 1,1%, Ірландії - 1,1% і Бельгії та Латвії - по 0,1%.[4]

Розглянемо окремі випадки профіциту бюджету у високорозвинених країнах. У січні поточного року профіцит федерального бюджету в США склав 38,24 млрд. дол. У цілому передбачається, що за підсумками 2010 фінансового року дефіцит буде зафіксований на позначці 244 млрд. дол. У той же час уряд країни очікує, що профіцит бюджету в 2012 фінансовому році може скласти 61 мільярд доларів. Дещо неоднозначна картина в Росії, там дефіцит федерального бюджету в січні-серпні 2010 року склав 623,3 млрд. руб., консолідовані бюджети суб'єктів Російської Федерації були виконані з профіцитом у розмірі 576,8 млрд. руб., Бюджети державних позабюджетних фондів - з профіцитом 285,7 млрд. руб. Забезпечення профіциту державного бюджету здійснюється державами різними шляхами. Так, наприклад уряд Японії зобов'язався до 2020 року забезпечити профіцит державного бюджету. Така обіцянка - основний пункт фінансового оновлення, запровадженого урядом. Варто зазначити, що зовнішній борг Японії вже вдвічі перевищує ВВП держави. Забезпечення профіциту бюджету реалізовуватиметься через обмеження бюджетних видатків. Профіцит бюджету Європейського союзу за 2009 р. склав 2,25 млрд. євро,

або 1,9% від торішнього бюджету в 113,4 млрд. євро. Надлишки в бюджеті ЄС утворилися головним чином в результаті коливань курсів валют[1].

Досвід найбільших країн світу показує, що значна профіцитність бюджету має свої недоліки. Додаткові гроші витрачаються менш прозоро.

Щодо українського бюджету, то поодинокі випадки профіциту бюджету траплялись. Профіцит загального фонду державного бюджету у січні 2003р. склав 949,55 млн. грн. За даними Державного казначейства, доходи державного бюджету за перший місяць 2010 року виконані на 100,2%, а видатки - лише на 61,7%. За даними Держказначейства, всього у січні 2010 року до держбюджету надійшло 3385,6 млн. грн. прибутків. Загальний фонд держбюджету отримав 2708,8 млн. грн. - на 17,5% більше, ніж в січні 2009. Цифра склала 6,9% річних призначень. Зокрема, на 6,8% до 42,1 млн. грн. зросли надходження по податку на прибуток, на 22,8% по ПДВ - до 209,8 млн. грн., на 63,5% по акцизному збору з виготовлених в Україні товарів (89,4 млн. грн.), на 40% по ввізному миту (46 млн. грн.)[3]

Бюджетні витрати у січні становили 2180 млн. грн. При цьому, профіцит зведеного бюджету в січні становив 1 млрд. 450,9 млн. гривень. Податкові надходження за січень зросли на 24,4%. Як бачимо то основну частину надходжень склали податки і збори, виконання по дохідній частині бюджету перевищують заплановані показники, а от щодо видатків то їх частина повністю не виконана. Розглянемо ще один випадок, профіцит державного бюджету у квітні 2010 року склав 1,7 мільярда гривень.

Так, за даними Міністерства фінансів, доходи держбюджету в квітні 2010р. склали 22,6 мільярда гривень, що на 8,8% більше, ніж за березень поточного року.

У січні-квітні 2010р. держбюджет зведено з дефіцитом на рівні 3,7 мільярда гривень, зазначають у Міністерстві фінансів. За чотири місяці 2010 року до держбюджету надійшло 74,3 мільярда гривень, або 27,8% від плану на рік. При цьому, в березні було зафіксовано дефіцит на рівні 700 мільйонів гривень. Існуючий профіцит бюджету України важко назвати великим

досягненням і показником позитивного розвитку держави, адже це лише цифри окремих періодів бюджетного року. За останніми даними прослідковується те, що профіцит бюджету окремого місяця до кінця кварталу може перетворитися на дефіцит, і невисокий відсоток профіциту звітного кварталу не зможе перекрити дефіцитні показники попередніх періодів того ж року.

Висновки. Отже, профіцит державного бюджету – реальне явище для України і випадки його існування підтверджують це. Нажаль на сьогодні пріоритетним для нашої держави залишається покриття зовнішніх боргів, що зростають, це унеможливує появу профіциту на поточний рік, але не виключає його у майбутньому. Причини цього необхідно шукати в розподілі доходів бюджету, адже при плануванні бюджету, за нормального функціонування держави є первинний профіцит, наприклад у 2008 р. він склав 0,4%, а в 2009 — 0,7% ВВП. А причиною дефіциту бюджету цих років було віднесення первинного профіциту на обслуговування зовнішнього боргу

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудченко В. Ю. Передумови базової моделі динаміки державного боргу / В. Ю. Дудченко // Українська академія банківської справи Національного банку України. – 2009 р. - № 3 (12) - С. 24.
2. Меркулова Т. В. Виконання державного бюджету / Т. В. Меркулова // Економіка. Фінанси. Право. – 2009 - №11. – С.17-19.
3. Сиулов А. Г. От управления затратами к управлению результатами / А. Г. Сиулов // Бюджет. – 2009. - №14 – С. 38.
4. Черняк А.І. Бюджетна система України / А.І. Черняк // Збірник наукових статей Донецького національного університету - 2009. - №1(2) – С.382.

УДК 338.432.(477):631.164.23

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.О. Кучманич, студентка

*Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто поняття та чинники, які впливають на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, сільськогосподарські підприємства, аграрний сектор, сільське господарство.*

Актуальність проблеми. Через специфіку процесу сільськогосподарського виробництва необхідність залучення інвестицій є однією з найважливіших умов його подальшого розвитку. Обсяг інвестицій у сільське господарство завжди був недостатнім порівняно з потребою. Конкурентоспроможність української продукції на продовольчих ринках, особливо в умовах приєднання України до СОТ, може бути забезпечена за умови якісного переоснащення підприємств галузі, що потребує значних інвестиційних ресурсів. Виходячи з цього, особливу актуальність в сучасних умовах, набувають питання поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі, оскільки без їх вирішення неможливе подолання кризових явищ, що склалися в галузі і забезпечення фінансової стабільності шляхом нарощування і розширення діючого виробництва. Вирішення даної проблеми значною мірою пов'язане з обґрунтуванням правильного розуміння поняття інвестиційної привабливості та побудови раціонального організаційно-економічного механізму формування інвестиційної привабливості, як сільськогосподарських підприємств, так і аграрного сектору в цілому.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження проблем інвестиційної діяльності та привабливості підприємств, зокрема і сільськогосподарських, а також інших взаємозв'язаних з цим питань знайшли відображення у наукових працях вчених-економістів О.В. Бражко, А.А.Пересади, О.С. Ривака та інших.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення сутності інвестиційної привабливості сільського господарства та чинників, що його формують.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор у сучасних умовах потребує значних інвестиційних ресурсів. Нині залучення інвестицій в АПК – це вже не питання розвитку даного сектору, а питання виживання або подальшого його безповоротного занепаду. Потенціал інвестиційного

процесу виступає ключовим чинником економічного розвитку регіонів України. Причому особлива роль повинна належати розвитку механізму підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських формувань. Рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства в Україні, саме в умовах економічної кризи, значною мірою визначається навіть не так самим конкретним підприємством, як рівнем загальної сприятливості інвестиційного клімату в країні та інвестиційною привабливістю сільського господарства як такого.

Інвестиційним кліматом прийнято називати сукупність властивих тій чи іншій країні політичних, соціально-економічних, фінансових, соціокультурних, організаційно-правових і географічних чинників, які приваблюють, або, навпаки, відштовхують інвесторів. Формується інвестиційний клімат під впливом політичних, економічних, юридичних, соціальних та інших факторів, які визначають ступінь ризику інвестицій [2].

Привабливим вважається клімат, який сприяє активній інвестиційній діяльності, стимулює приплив капіталу в економіку країни. Несприятливий клімат підвищує ризик для інвесторів, що призводить до втрати капіталу та згасання інвестиційної активності.

Найважливіші складові інвестиційної привабливості регіону: рівень розвитку економіки, природні ресурси і стан екології; енергетичні ресурси; якість робочої сили; рівень розвитку і доступність інфраструктури; географічне положення й територіальне наближення до кордонів держави; адміністративні, технічні, інформаційні та інші перешкоди входження на національний ринок. Важливими чинниками привабливості в кожній державі для інвесторів є політична й економічна стабільність, а також, згідно з аналізом світового досвіду, - рівень розвитку ринкового середовища і ринкової інфраструктури, стає правове поле, ступінь стимулювання інвесторів створенням певного податкового клімату та валютного режиму, міра економічної свободи, позиція країни на світових ринках, рівень її міжнародної конкурентоспроможності, розвинута банківська мережа,

наявність суб'єктів, котрі повністю відповідальні за ефективність процесу інвестування, приватизація, розумні темпи інфляції, а також розвиненість наукового маркетингового забезпечення інвестиційних процесів [2].

Рівень інвестиційної привабливості регіону значною мірою формує рівень інвестиційної привабливості галузі і окремого сільськогосподарського підприємства, проте значна частина цієї привабливості залежить безпосередньо і від самого підприємства.

На рівні підприємства інвестиційну привабливість характеризують: економічний стан підприємства, рівень його ліквідності, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, платоспроможність, рівень кваліфікації працівників і персоналу, маркетингове середовище, рівень готовності до ефективного сприйняття інвестицій. Для того щоб підприємство змогло отримати інвестиції, йому необхідно довести свою спроможність, засновану на аналізі низки чинників: майнового стану підприємства, матеріального забезпечення інвестицій та кредитів, здатності прибутково функціонувати, правоздатності й дієздатності клієнта.

Основним чинником, що знижує якість інвестиційного клімату в Україні, є політична нестабільність і відповідна невизначеність та недосконалість законодавчого забезпечення інвестування щодо власне іноземних інвестицій.

Загалом рівень інвестиційної привабливості галузі, загалом й сільського господарства, для іноземних інвесторів в умовах кризової ситуації залежить від двох основних чинників: дешевизни робочої сили й можливості експортувати продукцію цієї галузі чи просто вивозити її за кордон з метою реалізації на зовнішніх ринках. Пояснюється це низькою купівельною спроможністю на місцевих ринках в умовах кризи та низькою ефективністю функціонування сільськогосподарських підприємств у таких умовах.

Станом на 01.07.2010, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2602,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (6,4 % загального обсягу ПІІ в економіку), з них у

сільськогосподарські підприємства вкладено 751,8 млн. дол. США [3].

Основними інвесторами сільського господарства є такі країни, як Кіпр - 256,5 млн. дол. США, Великобританія - 132,3 млн. дол. США, Данія - 54,9 млн. дол. США, Німеччина - 55,8 млн. дол. США, Польща - 28,5 млн. дол. США, Австрія - 17,2 млн. дол. США та Франція - 26,5 млн. дол. США [3].

Найпривабливішими регіонами для інвесторів на сьогодні є: Київська обл. - 138,0 млн. дол. США, м. Київ - 83,4 млн. дол. США, Львівська - 113 млн. дол. США, Івано-Франківська - 73,4 млн. дол. США, Дніпропетровська - 56,6 млн. дол. США [3].

Отже, серед основних позитивних моментів, що сприяють розвитку широкого інвестування в аграрний сектор України, є зручна географія, сприятливі природні умови й багаті ресурси, власна сировинна база, відсутність жорсткої конкуренції в галузі, висока прибутковість аграрного бізнесу, незадоволений внутрішній попит, великий потенціал внутрішнього споживання, близькість до потужних зовнішніх ринків збуту, дешева робоча сила, можливість швидкої організації великотоварного виробництва й відносно невисока ціна входження на ринок, перспективи розвитку ринку після вступу до СОТ. Безумовно, існують і негативні фактори, які стримують інвестування в аграрний сектор України: нерозв'язаність земельних питань; нестабільна законодавча база й аграрна політика, втручання влади в бізнес; надмірна зарегульованість бізнесу; особливості місцевого менталітету; відносно низьке внутрішнє споживання й платоспроможний попит; «незрозумілі» принципи функціонування бізнесу, проблеми з виконанням контрактів.

Висновки. Рівень інвестиційної привабливості сільського господарства в Україні є надзвичайно низьким унаслідок неефективності цієї галузі та незадовільного інвестиційного середовища, що загалом і визначає низький рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Україна потенційно може бути однією з провідних країн із залучення інвестицій. Цьому сприяють її величезний внутрішній ринок, порівняно

кваліфікована і дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, багаті природні ресурси, близькість до ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бражко О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О. В. Бражко // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 8. – С. 16–20.
2. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні / А. А. Пересада // Фінанси України. – 2010. - № 12. – С. 45 – 52.
3. Ривак О.С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України /О.С. Ривак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 1. – С.12 – 17.

УДК 336.2

ШЛЯХИ НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Н.Є. Іванова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Проведено дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України, виявлено основні шляхи та запропоновано необхідні заходи для його наповнення.

Ключові слова: Державний бюджет, доходи бюджету, фінансові ресурси, фонди фінансових ресурсів, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти.

Актуальність проблеми. Дослідження проблеми формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню проблем формування

доходної частини державного бюджету та вдосконаленню шляхів його наповнення присвячені наукові праці відомих вчених, таких як: Л.С. Головка, Л.І. Дідківської, О.О. Кваши, С.Н. Куровського, І.О. Луніної, Н.О. Слободи та інші. Однак на даному етапі продовжується проведення досліджень як вітчизняними, так і закордонними вченими, тому що так і не знайдено універсальної моделі чи системи заходів вдосконалення наповнення державного бюджету.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення пропозицій щодо вдосконалення системи заходів наповнення Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Бюджет - 2010 був досить напруженим та складним, саме тому необхідно розробити спільні заходи та прийняти конкретні рішення щодо оздоровлення економічної ситуації в країні. Державний бюджет є найдійовішим механізмом здійснення фінансової політики держави. У доходах бюджету відображається податкова політика держави, а у видатках - пріоритетні напрями вкладень коштів.

Згідно зі статтею 2 Бюджетного Кодексу доходи бюджету - це усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Правові норми, що стосуються складу і формування доходів державного бюджету, складають окрему групу, але розглядаються в одному розділі з групою правових норм, що регулюють видатки бюджету. Доходи зведеного бюджету можуть утворюватися за рахунок податкових і неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, доходів цільових фондів.

Склад доходів державного бюджету включає доходи, які отримуються відповідно до законодавства про податки, збори і обов'язкові платежі та Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів», а також за послуги, що надаються бюджетними установами, які утримуються за рахунок Державного бюджету України, та інших визначених законодавством джерел, включаючи кошти від продажу активів, що належать державі або

підприємствам, установам та організаціям, а також проценти і дивіденди, нараховані на частку майна, що належить державі в майні господарських товариств.

До складу доходів Державного бюджету України також входять: гранти і дарунки у вартісному виразі та міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів. Бюджетним кодексом України (ст. 9) встановлена така класифікація доходів бюджету: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти.

До податкових надходжень належать обов'язкові платежі, передбачені податковим законодавством України. Перелік загальнодержавних і місцевих податків закріплений у Податковому кодексі України.

Неподатковими надходженнями визнаються: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі; надходження від штрафів та фінансових санкцій; інші неподаткові платежі. Офіційні трансферти від органів державного управління не враховуються в доходах зведеного бюджету, але є складовою доходів державного бюджету.

Обсяги податкових надходжень залежать від податкової політики держави, економічної активності інституційних секторів економіки, обсягів їх доходів, що формують базу оподаткування. У структурі податкових надходжень зведеного бюджету є такі, що безпосередньо не пов'язані зі створюваним валовим внутрішнім продуктом.

Фінансові ресурси є базою для формування доходів державного бюджету України. Фонди фінансових ресурсів є об'єктивно необхідною умовою здійснення процесу розширеного відтворення на всіх його стадіях і у всіх формах. Джерелом фінансових ресурсів є валовий внутрішній продукт. Створення й використання фінансових ресурсів одночасно передбачає їхній рух. При переміщенні фінансові ресурси відокремлюються від матеріальних цінностей. Проте рухові матеріальних цінностей завжди передують рух фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси - це грошові фонди, які створюються в процесі

розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється упродовж певного часу в державі. Фінансові ресурси держави включають ті з них, що перебувають у розпорядженні органів державного управління, всіх видів і форм підприємницьких структур і населення. У розпорядженні держави перебувають ресурси бюджетної системи й різних видів централізованих та децентралізованих фондів, а також державних страхових органів, державних кредитних установ [2, с.72].

Обсяг і склад фінансових ресурсів пов'язані з вартісною структурою валового внутрішнього продукту й закладає основу для забезпечення єдності прогнозування динаміки валового внутрішнього продукту й фінансових ресурсів.

Узагальнюючим джерелом доходів державного бюджету, рівно як і місцевих бюджетів, є ВВП країни. Зростання ВВП призводить до зміцнення та стабілізації економіки, розширення виробництва, збільшення зайнятості, підвищення життєвого рівня народу, заробітної плати працівників, прибутків підприємств та організацій, купівельної спроможності населення, а, отже, до збільшення податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів, до поповнення їх доходної частини. Разом з тим зниження номінального обсягу ВВП та зростання інфляції призводить до номінального зменшення надходжень до бюджету. Держава повинна і надалі приділяти велику увагу проблемам розподілу ВВП, формуванню доходів бюджету, розгортаючи дискусії навколо цих проблем, роблячи ці процеси більш прозорими і демократичними. Лише в такий спосіб можна досягти раціонального і ефективного використання того, що має держава. При цьому слід усвідомлювати, що головним є виробництво того, що розподіляємо.

Проблема удосконалення прогнозування динаміки основних макроекономічних показників і доходів бюджету є „постійно актуальною”. З прийняттям Бюджетного кодексу бюджетний процес отримав усталену „технологію” в межах короткострокового періоду. Отже, доцільно визначити стратегію щодо бюджетної політики та її пріоритети на перспективу. Ринкові

умови вимагають застосування новітніх методів бюджетного прогнозування. Необхідно прийняти рішення щодо запровадження довгострокового бюджетного планування (на 5 років) із щорічним його уточненням на сесії Верховної Ради України при схваленні Державного бюджету України на відповідний рік. Такі законодавчі засади сприятимуть послідовності у суспільному виборі та прийнятті ефективних бюджетних рішень при затвердженні Державного бюджету України та Державної програми соціально-економічного розвитку на плановий рік та середньострокову перспективу.

Існуюча законодавча база є фрагментарною і неповною, не містить цілісної системи регулювання запозичень місцевих органів і виконання їх зобов'язань перед кредиторами.

Однією з головних проблем щодо наповнення Державного бюджету в Україні є необхідність кардинальної реформи системи пільг, які надаються платникам податків та платежів. Потрібно підвищити роль екологічних місцевих податків, зокрема ввести збір на збирання та утилізацію сміття; запровадити внески на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах.

Способів ухилення від сплати податків платники вигадали безліч - від реалізації товарів через платників єдиного податку, використання банківських кредитів та маневрування попередніми платежами за товари, залучення до ланцюгів постачання суб'єктів господарювання з ознаками сумнівності до використання «конвертаційних центрів». Тому вдосконалення податкового процесу для більш кращеорганізованого наповнення державного бюджету можна проводити через такі заходи:

- скасування єдиного податку та створення рівних умов для всіх суб'єктів господарювання;
- збільшення граничних норм торгівельних надбавок на окремі види товарів;
- вдосконалення тендерного законодавства та скасування практики

централізованих закупівель;

- введення законодавчої норми реєстрації філій юридичних осіб за місцем їх діяльності.

Висновки. Безпосереднє наповнення бюджету держави завдяки послідовній політиці оптимізації податкового навантаження та детінізації економіки може відбуватися за такими пріоритетними напрямками: оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади: житлово-комунальної сфери, медичного обслуговування, інформаційного забезпечення тощо, шляхом залучення до їхнього підрядного виконання на тендерній основі приватних компаній та суб'єктів підприємництва; розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти тощо; заохочення комерційного кредитування суб'єктів господарської діяльності; заохочення розвитку механізмів випуску корпоративних облігацій, розрахованих як на внутрішній, так і на зовнішній ринки; цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фондового ринку, в тому числі – підтримка первинної емісії цільових інвестиційних цінних паперів; використання альтернативних джерел поповнення доходної частини бюджету - золотовалютних резервів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дідівська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідівська, Л.С. Головка // Фінанси України. - 2010. – № 4. - С.72.
2. Кваша О.О. Парадигмальний підхід до прогнозування доходів зведеного бюджету України / О.О. Кваша // Наукові праці НДФІ. - 2009. -№ 5. - С. 10 - 12.
3. Куровський С.Н. Нові шляхи наповнення доходної частини державного бюджету України / С.Н. Куровський // Наукові праці НДФІ. - 2010. - № 1-2. – С.27 - 29.
4. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І.О. Луніна // Фінанси України. - 2010. - № 9. – С.15.
5. Слобода Н.О. Підходи до збалансованості державного бюджету України / Н.О. Слобода // Фінанси та економіка. - 2010. - № 7. – С.5 - 9.

УДК 336.14:352

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

О.В.Рафальська, студентка
Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.
Миколаївський державний аграрний університет

Визначено сучасні тенденції формування ресурсів місцевих бюджетів, розглянуто склад та структуру доходів, обґрунтовано напрямки оптимізації формування фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування та розроблено рекомендації щодо резервів їх зростання у сучасних умовах.

Ключові слова: місцеві бюджети, власні доходи місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, місцеві податки, органи місцевого самоврядування, структура доходів місцевих бюджетів.

Актуальність проблеми. Велику роль відіграє важливість дослідження ефективності дії місцевих бюджетів для визначення наповнення і можливості ефективнішого використання грошових коштів. Без бюджетної самостійності місцевих органів влади з її численними складовими й урахування податкового потенціалу кожного регіону, побудова й розвиток ефективної та дієвої бюджетної системи України може відкладатися на невизначений час.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У науковій літературі проблема формування місцевих бюджетів обговорюється останнім часом доволі активно. У наукових працях К. В. Павлюк, С. П. Попова, Ю. В. Скіцько та інших вчених, значна увага приділена процесам формування коштів місцевих бюджетів та напрямкам використання цих коштів. Автори зосереджують увагу на питаннях підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів України, розподілу бюджетних ресурсів між рівнями влади. Багато статей присвячено проблемам міжбюджетних відносин. Разом з тим певні аспекти даної проблеми потребують додаткового вивчення та доопрацювання. Цінність їх праць полягає у визначенні існування інституту місцевого самоврядування з власною фінансовою базою, відокремленні місцевих бюджетів від загальнодержавного та узагальнення

теоретичних основ щодо взаємовідносин державного та місцевих бюджетів. Водночас бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення шляхів оптимізації формування власних доходів місцевих бюджетів, які б відповідали сучасним вимогам економічного розвитку і задовольняли потреби суспільства. Детальнішого дослідження потребують питання сутності власних та закріплених доходів місцевих бюджетів за умов зміцнення інституту місцевого самоврядування. Отже, недостатність дослідження та важливість проблеми забезпеченості доходної бази місцевих бюджетів посилюють її актуальність в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження формування доходів місцевих бюджетів і напрямів використання коштів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних демократичних суспільствах багаторівневі бюджетні системи завжди виступають результатом пошуку компромісу між самостійністю регіонів і необхідністю міжрегіонального вирівнювання умов життя, що дістає відображення в розподілі державних функцій між центральними та місцевими органами влади, компетенції щодо питань формування податкового законодавства, а також прав стосовно управління податками й надходження конкретних податків до відповідних бюджетів.

Згідно з Бюджетним кодексом України, бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. Бюджетами місцевого самоврядування визнають бюджети територіальних громад, сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Місцеві бюджети – це фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Об'єктивність існування бюджету потребує досконалого обґрунтування напрямків його застосування, використання передусім для створення сприятливих умов функціонування економіки й досягнення високого рівня добробуту та захищеності місцевого населення.

Як відомо, кожний бюджет складається з доходів та видатків.

Визначальними для місцевих бюджетів є власні доходи.

Залежно від способу отримання вони поділяються на:

-податкові доходи (місцеві податки і збори);

- доходи від надання послуг органами місцевого самоврядування (прибирання території, вивезення сміття тощо);

- доходи від комунального майна (орендна плата, частина прибутку комунальних підприємств, кошти від приватизації комунального майна) [2].

Так, відповідно до ст. 65 закону України «Про місцеве самоврядування», прибутки, отримані додатково в ході виконання місцевих бюджетів, а також суми перевищення прибутків над витратами, що утворилися в результаті збільшення надходжень у бюджет або економії витрат, вилученню не підлягають, крім випадків, передбачених законодавством [1].

Рішення про використання цих коштів приймається відповідною радою. Метою прийняття цієї статті було забезпечення зацікавленості регіонів у збільшенні доходної частини місцевих бюджетів. Проте, в зв'язку із відсутністю прозорої системи норм вилучення надлишків бюджетних надходжень з місцевих бюджетів у державний і чіткого механізму їхнього перерозподілу, стаття практично не виконується. При цьому є неузгодженими надходження місцевих бюджетів та суми, що відраховуються ними до державного бюджету. Це позбавляє органи місцевого самоврядування стимулів для збору державних податків [3].

Ще один аспект цієї проблеми - нестабільність нормативів у системі відрахувань загальнодержавних податків із місцевих бюджетів у державний. Відповідно з чинним законодавством, нормативи відрахувань від загальнодержавних податків щорічно визначає вищий орган місцевого самоврядування. При цьому щорічно змінюються види податків, які належать зарахуванню в місцеві бюджети, що порушує стабільність доходної бази останніх.

Сьогодні в Україні майже немає серйозних комплексних досліджень з

проблематики місцевих фінансів. Зазначеними проблемами займається дуже обмежене коло фахівців. Формування місцевих фінансів, як і всієї фінансової системи України, відбувається в жорстких умовах. Це гальмує процес становлення основ фінансової автономії місцевих органів влади [4].

На сьогодні місцеві органи влади не можуть мати повної фінансової незалежності, саме тому виникає потреба у їх додатковому фінансуванні, яке здійснюється за рахунок системи трансфертів. Трансфертна політика по-різному впливає на окремі показники соціально-економічного розвитку. З'ясовано, що між обсягами міжбюджетних трансфертів і динамікою ВВП, доходами на душу населення і обсягами промислового виробництва існує обернений зв'язок. Це свідчить про недостатню ефективність використання отриманих дотацій на місцях. Така ситуація пов'язана з тим, що, по-перше, місцеві органи влади не несуть суворой відповідальності за неефективне використання отриманих фінансових ресурсів; по-друге, відсутні стимули до економічного розвитку підвідомчих територій, оскільки розрив між доходами і видатками, який утворився внаслідок недостатнього обсягу власних надходжень, буде покрито за рахунок трансфертів з вищого бюджету. Таким чином, центральною проблемою міжбюджетного фінансування на сьогодні є відсутність дієвих важелів, які б стимулювали місцеві органи влади до розвитку власних джерел формування фінансових ресурсів.

Проблема оптимізації формування доходів місцевих бюджетів та виявлення резервів їх зростання може певним чином вирішуватись за умови визнання місцевими податками податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів та плати за землю і включення до складу власних доходів єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Це відобразиться на якості виконання повноважень органів місцевого самоврядування, сприятиме вирішенню питань фінансування місцевих проектів та програм соціально - економічного розвитку відповідних адміністративно - територіальних одиниць держави.

У таких умовах проблеми бюджетного вирівнювання продовжують

загострюватися. При збільшенні диспропорцій у територіальному розміщенні податкової бази центральній владі дедалі важче здійснювати бюджетне вирівнювання для забезпечення єдиного стандарту послуг, які надаються за рахунок бюджету на всій території держави. За цих обставин зростають обсяги перерозподілу фінансових ресурсів безпосередньо через Державний бюджет України.

Фінансова система, що формується в Україні, тільки тоді стане ефективною, коли в її складі, поряд із державними фінансами, чільне місце буде належати місцевим фінансам як самостійному інституту, коли чітко будуть розподілятися компетенції щодо розв'язання конкретних завдань між центральними органами влади і органами регіонального та місцевого самоврядування.

Висновки. Для підвищення значущості та ролі місцевих бюджетів в Україні необхідні зміни в законодавстві. Існує нагальна потреба в реформуванні місцевих податків, щоб вони стали найвагомішим джерелом у місцевих бюджетах, яким вони є в розвинених демократичних країнах. Треба внести такі зміни до законодавства, згідно з якими до місцевих податків були б віднесені плата за землю, податок з доходів фізичних осіб зі встановленням надбавки в межах закону до вже чинної ставки. Також треба надати право місцевим органам влади встановлювати у визначених законом межах надбавки до загальнодержавних податків, власні податки та збори, визначати їхні ставки.

Необхідно визначити обґрунтований норматив бюджетної забезпеченості кожної області, району, міста з урахуванням економічного, соціального, природного й екологічного стану відповідних територій. Існування таких показників дасть змогу визначити реальний розмір фінансових ресурсів для задоволення необхідних потреб регіонів, а також значно вдосконалити процедуру бюджетного планування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.06.1997 р.

№ 280/97: [електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>

2. Павлюк К. В. Концептуальні основи фінансової незалежності місцевого самоврядування / К. В. Павлюк // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 24-29.

3. Попова С.П. Удосконалення наповнення місцевих бюджетів / С.П.Попова // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. - 2010. - № 17. - С.31 - 38.

4.Скіцько Ю. В. Шляхи вдосконалення місцевих бюджетів України / Ю.В.Скіцько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/14-131-1>

УДК 336.1:339.1(477)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В.Ю. Турбель, студентка

Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості формування вітчизняного фінансового ринку в сучасних умовах глобалізації економічних процесів та визначено особливості впливу фінансового ринку на розвиток національної економіки.

Ключові слова: фінансовий ринок, ринкова економіка, фінансові ресурси, страховий ринок, фондовий ринок, фінансова глобалізація.

Актуальність проблеми. Фінансовий ринок відіграє дедалі більшу роль в економічних перетвореннях, що відбуваються у світі й кожній країні. Як центр акумуляції й перерозподілу фінансових ресурсів він забезпечує функціонування потужного механізму стимулювання розвитку інвестиційної, виробничої сфер економіки, а також усієї системи суспільно-економічних відносин.

Дослідження проблеми розвитку національного фінансового ринку в умовах глобалізації набувають сьогодні важливого значення. В умовах дефіциту коштів на інвестиції державних та корпоративних структур, високої вартості фінансово-кредитних ресурсів, нерозвиненості та недосконалості механізмів внутрішніх фінансових ринків, об'єктивно необхідним стає питання виходу українських агентів на зовнішні ринки та відкриття внутрішнього ринку для іноземного капіталу. Включення України в світову фінансову систему стає важливим фактором прискорення економічного

розвитку в країні. З іншого боку, подальша фінансова інтеграція України посилить залежність тенденцій на внутрішньому ринку від кон'юнктури на міжнародних фінансових ринках, збільшить загрозу дисбалансів та дестабілізуючих процесів у сфері фінансів, що актуалізує дану проблему.

Аналіз останніх публікацій. Упродовж останніх років світова наука приділяла велику увагу дослідженню теоретичних і практичних засад глобалізаційних та інтеграційних процесів на фінансовому ринку. Чимало досліджень у цій сфері проводилися й вітчизняними науковцями, такими як В.Д.Базилевич, М. Запорожець, І.М. Крупка, З. Луцишин та ін.

Постановка завдання. Розглядаючи основні тенденції розвитку фінансового ринку України в сучасних умовах, проаналізуємо особливості формування вітчизняного фінансового ринку в умовах глобалізації економічних процесів та визначимо особливості впливу фінансового ринку на розвиток національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна інституціональна структура фінансового ринку складається з бірж, банків, брокерських фірм, системи міжбіржових і міжброкерських (міждилерських) зв'язків, інвестиційних фондів. У великих містах країн СНД виникають фірми, що спеціалізуються на маркетингу цінних паперів та інвестиційних консультаціях. Існує також своєрідна надбудовна система фондових інститутів у вигляді численних асоціацій, об'єднань, холдингів тощо, які ставлять перед собою, як некомерційні цілі координації біржової діяльності, визначення стратегічних напрямів розвитку фінансового ринку, уніфікації торговельних правил, так і суто комерційні завдання.

Глобалізація є головною сучасною тенденцією розвитку міжнародних фінансових ринків. Глобалізаційні процеси в фінансовій сфері проявляються у формі динамічного розвитку міжнародної фінансової інтеграції, лібералізації фінансових ринків, збільшенні міжнародних потоків капіталу, розширенні спектру валютних і фінансових операцій, поглибленні міжнародної конкуренції, трансграничного характеру діяльності

міжнародних банків. Ці процеси справляють вплив на розвиток національних фінансових ринків, які є взаємозалежними із розвитком міжнародної фінансової системи, і зазнають при цьому позитивних та негативних впливів.

Сьогодні процеси міжнародної фінансової інтеграції у фінансовому секторі України мають свої особливості, адже в структурі руху капіталу домінують прямі іноземні інвестиції та прослідковується тенденція виходу на міжнародні ринки облігацій. Стосовно операцій на міжнародних фінансових ринках, то фінансові послуги в цілому поступово лібералізуються. За таких умов основною сферою інтеграції є інтернаціоналізація банківського сектору.

Вітчизняний фінансовий сектор за роки свого становлення досяг певного рівня розвитку. В Україні на початку 2008 року діяло 175 банків, 482 страхові компанії, 765 кредитних спілок, 323 ломбардів, 324 компанії з управління активами, 90 недержавних пенсійних фондів та близько 900 інвестиційних фондів різного типу. Було випущено в обіг цінних паперів загальним обсягом 424,3 млрд.грн. Активи вітчизняної банківської системи становили близько 618 млрд.грн., майже 80% яких припадало на кредитні операції банків. Активи страхових компаній досягли 32,3 млрд.грн. Активи кредитних спілок сягнули 5,36 млрд. грн. Активи інших небанківських кредитних установ складала 1,14 млрд. грн [3, с.109-110].

У цілому фінансовий сектор розвивається досить динамічно. Попри досить високу динаміку свого формування, фінансовий ринок України, поки що не став головним та зручним механізмом реалізації інвестиційних програм держави, суб'єктів підприємницької діяльності та домашніх господарств.

Взагалі, фінансовий сектор України є банківсько-центрованим з відносно недорозвинутим небанківським фінансовим сектором та фінансовими ринками. Так, питома вага активів небанківських фінансових інститутів в Україні становить близько 2% ВВП, тоді як в країнах Центральної Європи він коливається від 20 до 40%, а в розвинутих країнах від 80 до 250%. В Україні небанківські фінансові інституції є недостатньо

капіталізованими та не можуть забезпечити ефективне нагромадження та інвестування фінансових ресурсів. Тому ми спостерігаємо, що економічна роль фінансового та банківського секторів (активи та постачання фінансових ресурсів до економіки у співвідношенні до ВВП) є значно меншою ніж у розвинутих країнах.

Нажаль Україна має недостатній рівень інтегрованості в міжнародну фінансову систему, тому не отримує всіх потенційних позитивів цього процесу. Позитивні ефекти міжнародної фінансової інтеграції для України полягають, з одного боку, в залученні прямих іноземних інвестицій, що приносять значні фінансові ресурси, потужні інвестиції та довгострокові пільгові кредити, а також сучасні методи корпоративного менеджменту, нові технології, ділові зв'язки та репутацію, що дозволяють вийти на нові ринки та укріпити конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. З другого боку, позитивні ефекти лежать в площині отримання вигоди від виходу національних агентів на закордонні та міжнародні фінансові ринки. Ці ефекти проявляються у збільшенні термінів зовнішніх фінансових запозичень (зокрема як кредитів, так і облігаційних випадків), та у зниженні ставок по кредитах та облігаційних позиках, як державних та муніципальних, так і корпоративних.

Розвиток фінансового ринку в умовах глобалізації підвищує вимоги до регулятивної ролі держави. Україна ще недостатньо інтегрована в світову фінансову систему і не використовує всю можливу користь цього процесу, з іншого боку - має перспективи для того, щоб з допомогою регулятивних механізмів мінімізувати негативні наслідки фінансової глобалізації. Це вимагає зростання ролі держави в забезпеченні стійкості, стабільності та керованості вітчизняної фінансової системи, укріплення конкурентоздатності національних фінансових структур. Для укріплення національної конкурентоздатності в умовах фінансової глобалізації необхідно насамперед збільшити фінансову потужність та професіоналізм національних агентів. Потрібно якомога краще сприяння процесам концентрації та централізації

національних фінансово-кредитних інститутів, а також поширити сучасні організаційні та партнерські форми інтеграції, які сприятимуть запровадженню міжнародних стандартів фінансового менеджменту з метою підвищення ефективності управління фінансовими ризиками.

Незначний рівень включення України в світову фінансову систему не дозволяє прискорити економічний розвиток, але робить країну менш вразливою до міжнародних фінансових потрясінь. З метою ширшого включення України в процеси фінансової глобалізації, необхідно продовжувати проводити політику лібералізації та відкриття ринку. Разом з тим, світовий досвід застерігає, що таку політику слід проводити компетентно і поступово, поетапно досягаючи тактичних та стратегічних цілей, інакше міжнародні потоки капіталу можуть дестабілізує вплинути на національну економіку.

Державна політика щодо подальшого розвитку фінансового сектору України, яка стосується усіх його складових, має здійснюватись за такими напрямками:

- підвищення ефективності державного регулювання та посилення уніфікації регуляторних вимог;
- реформування системи державного нагляду шляхом його відокремлення від інших регуляторних функцій та запровадженні пруденційного нагляду в усіх сегментах фінансового ринку;
- забезпечення переходу від екстенсивних шляхів розвитку фінансового ринку до інтенсивних;
- створення передумов для підвищення рівня капіталізації фінансових установ, забезпечення їх надійності та платоспроможності;
- збільшення інформаційної прозорості фінансових інститутів та відкритості регуляторних органів;
- посилення рівня захищеності прав та законних інтересів усіх учасників фінансового ринку;
- здійснення виваженої та поступової інтеграції вітчизняного

фінансового сектору до світового фінансового простору шляхом впровадження європейських стандартів професійної ринкової діяльності та процедур державного регулювання і нагляду;

Інтеграція вітчизняного фінансового сектору до світового фінансового простору є винятково важливим фактором соціально-економічного розвитку України і тому повинна відбуватися згідно концептуальних засад, визначених державою

Входження України до глобальної фінансової системи має передбачати максимальне врахування національних інтересів, існуючих загроз та сучасних тенденцій розвитку фінансових ринків. Діяльність фінансових установ відбуватиметься за правилами СОТ, Базельських Угод та європейських умов надання фінансових послуг, визначених відповідними директивами Європейського Союзу.

Висновки. Фінансовий ринок з одного боку, є невід'ємною складовою будь-якої ринкової економічної системи, а з другого, за певних умов, - може виступати фактором поширення кризових тенденцій у економіці, створюючи постійну загрозу стабільності як національних, так і світової економічної систем. Усе це вказує на необхідність ефективного регулювання фінансового ринку державою, й передусім дієвого контролю діяльності його професійних учасників - фінансових інститутів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В.Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах /В.Д.Базилевич // Фінанси України. - 2009.- № 12. - С. 5 - 12.
2. Запорожець М. До питання ефективності фінансового ринку України / М. Запорожець // Ринок цінних паперів України. - 2009.- № 11-12. - С. 19 - 24.
3. Крупка І.М. Фінансовий ринок України та міжнародні фінансові потоки / І.М. Крупка // Фінанси України.- 2010.- № 11. - С. 104 - 114.
4. Луцишин З. Сучасні тенденції світового фінансового ринку / З. Луцишин, О.Луцишин // Фінансовий ринок України. - 2010. - № 9 (59). - С. 3 - 9.

ОБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

В. Л. Коляда, студент

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкритий сучасний стан та перспективи впровадження обов'язкового державного медичного страхування в Україні, розглянуті його переваги та недоліки, досліджено багаторічний досвід інших розвинутих країн у галузі медичного страхування.

Ключові слова: обов'язкове медичне страхування, страховий фонд, медичні установи, страхові організації, фонд заробітної плати.

Актуальність проблеми. З соціально-економічної точки зору медичне страхування є однією з найважливіших складових національних систем охорони здоров'я. Актуальність даного питання полягає у тому, що медичне страхування є формою захисту від ризиків, що загрожують найціннішому в особистому та громадському відношенні – здоров'ю та життю людини. Медичне страхування як форма соціального захисту у сфері охорони здоров'я представляє собою гарантії забезпечення медичною допомогою за будь-яких обставин, у тому числі у зв'язку із хворобою та нещасними випадками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Медичне страхування ознаменоване цілою низкою досліджень та публікацій. А саме, це праці таких фахівців як, Андрієшина Н., Клімов М., Мних М., Писанець Е., Поліщук Є. та інших вчених, якими розглянуто необхідність та особливості медичного страхування в Україні, а також проблеми та можливі шляхи їх вирішення.

Постановка завдання. Організація охорони здоров'я, яка забезпечує право кожного громадянина на одержання медичної допомоги, може бути забезпечена системою страхової медицини. За допомогою страхової медицини вирішуються питання гарантованості і доступності медичних послуг для широких верств населення, залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я.

Важливим елементом системи страхової медицини є медичне страхування. Воно може проводитися в обов'язковій і добровільній формах. Вибір форми медичного страхування в кожній країні залежить від конкретних економічних і культурно-історичних умов, від особливостей демографічних і соціальних показників, рівня захворюваності та інших факторів, які характеризують загальний стан здоров'я і рівень медичного обслуговування.

Принцип обов'язкового медичного страхування діє, наприклад, в таких країнах як Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди, Швеція та Японія.

Медичне страхування, яке провадиться в обов'язковій формі, набуває рис соціального страхування, оскільки порядок його проведення визначається державним законодавством. Обов'язкова форма страхування координується державними структурами. Страхові платежі, сплачувані громадянами та юридичними особами, мають форму податку. Обов'язкове медичне страхування перебуває під жорстким контролем держави і характеризується безприбутковістю [1].

Обов'язкове медичне страхування базується на таких принципах:

- загальності;
- державності;
- некомерційності.

Принцип загальності полягає в тому, що всі громадяни незалежно від статі, віку, стану здоров'я, місця проживання, рівня особистого доходу мають право на одержання медичних послуг.

Принцип державності означає, що кошти обов'язкового медичного страхування – це державна власність. Держава забезпечує сталість системи обов'язкового медичного страхування і є безпосереднім страхувальником для непрацюючої частини населення (наприклад, пенсіонерів).

Некомерційний характер обов'язкового медичного страхування базується на тому, що його здійснення і прибуток – це несумісні речі.

Прибуток від проведення обов'язкового медичного страхування є джерелом поповнення фінансових резервів системи такого страхування і не може бути засобом збагачення [2].

За умовами обов'язкового медичного страхування роботодавці мають відрахувати від своїх доходів страхові внески. Ці кошти формують страховий фонд, яким керує держава. Частина цього фонду може створюватись і за рахунок внесків, які отримуються із заробітної плати працюючих. Частина кожної зі сторін залежить від конкретних економічних умов проведення такого страхування та вартості медичного обслуговування. Із коштів створеного страхового фонду відбувається відшкодування необхідного мінімального рівня витрат на лікування застрахованих працівників у разі їхньої непрацездатності через втрату здоров'я [3].

В основу проведення обов'язкового медичного страхування закладаються програми обов'язкового медичного обслуговування. Ці програми визначають обсяги й умови надання медичної та лікувальної допомоги населенню. Програма охоплює мінімально необхідний перелік медичних послуг, гарантованих кожному громадянину, який має право ними користуватися [4].

Головне призначення страхової медичної організації в системі обов'язкового медичного страхування полягає в тому, щоб при оплаті рахунків медичних установ контролювати якість наданих медичних послуг і їх відповідність медико - економічним стандартам.

Медичні установи здійснюють свою діяльність на підставі договору з страховими медичними організаціями, який передбачає обов'язок медичної установи надавати застрахованому контингенту медичну допомогу певного обсягу та якості в конкретні строки (у межах програми обов'язкового медичного страхування). У договорі встановлюються обсяг лікувально-діагностичної допомоги і нормативи відшкодування витрат [5].

Розрахунки з медичними установами здійснюються страховими організаціями за фактично надану застрахованим медичну допомогу чи

послугу. Це забезпечує контроль за якістю медичної допомоги та використанням коштів, дає можливість створити економічні стимули для поліпшення обслуговування застрахованих громадян у медичних закладах.

Обов'язкове медичне страхування охоплює практично все населення і задовольняє першочергові потреби, але воно не може охопити весь обсяг ризиків. Тому незадоволений страховий інтерес реалізується організацією добровільного медичного страхування [6].

Із запровадженням медичного страхування в нашій країні пов'язували надто багато сподівань, тому проект закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» викликав багато суперечок серед фахівців та медичної громадськості. Попри деякі переваги та очевидні недоліки згаданого проекту, можна сказати, що запровадження медичного страхування для нашої країни з не досить розвиненою економікою можливо лише в майбутньому.[4].

Обов'язкове медичне страхування має такі переваги, як цільовий характер, незалежність коштів від держави та відокремленість від інших державних коштів. Обсяг відрахувань на обов'язкове медичне страхування не має прямого впливу на обсяг медичних послуг, що надаються.

Проте обов'язкове медичне страхування має певні очевидні недоліки: можливість ухиляння платників від відрахувань, підвищення вартості робочої сили і пов'язане із цим зниження конкурентоспроможності економіки держави, залежність від темпів економічного розвитку, необхідність створення відповідних регуляторних органів, а також недостатня економічна база, оскільки як правило, відрахування здійснюються тільки з фонду заробітної плати, не зачіпаючи інші джерела: інвестиції, тощо [6].

Загальнообов'язкове медичне соціальне страхування, підвищення кваліфікації й відповідальності медиків і пацієнтів спроможні сколихнути і оздоровити нашу систему охорони здоров'я. І потрібно врахувати такі

фактори: відсутність методологічної підтримки, системи контролю, підготовлених спеціалістів тощо призведе до певних труднощів.

Обов'язкова форма медичного страхування використовується, як правило, у тих країнах, де переважне значення має суспільна охорона здоров'я, а добровільна - там, де поширені приватні страхові програми.

Система обов'язкового медичного страхування зобов'язує страхувальників укладати відповідні договори із страховиками, згідно з якими застраховані мають право на одержання медичних послуг, перелік і обсяг яких установлюється програмами обов'язкового медичного страхування, у медичних установах, включених до системи обов'язкового медичного страхування. При укладенні договору страховик видає страхувальникові страховий договір, а застрахованому - страховий поліс, який має силу договору. У договорі обов'язкового медичного страхування визначається, що страхова організація бере на себе зобов'язання з оплати медичних та інших послуг, що їх буде надано застрахованому згідно з програмою обов'язкового медичного страхування. У свою чергу, страхувальник зобов'язується сплачувати внески страховій організації. У договорі обумовлюються розмір, строки і порядок внесення страхових внесків, строк дії договору, відповідальність сторін у разі невиконання умов договору, а також порядок вирішення спорів. Страховий поліс обов'язкового медичного страхування підтверджує право громадянина на одержання медичної допомоги за програмою обов'язкового медичного страхування. [6].

Висновки. Багаторічний світовий досвід у галузі медичного страхування свідчить про високу ефективність медичного страхування та страхування здоров'я.

Дуже важливо, щоб Україна при запровадженні страхової медицини, нової системи надання медичної допомоги, введення платної медицини та системи оплати за надані послуги перейняла позитивний світовий досвід та врахувала ті помилки, через які пройшли інші країни.

На сьогоднішній день проект Закону про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування було відхилено та знято з розгляду. Проект звичайно має свої переваги та перспективи впровадження, але до його впровадження наша країна не готова. Адже, потрібна перебудова економіки охорони здоров'я і вона повинна починатися з укріплення фінансової основи галузі, із зміни загальної схеми фінансування, державна політика розвитку медичного страхування як частина загальної соціальної та економічної політики України повинна визначати основні принципи, напрями і форми економічного впливу у сфері соціального захисту населення. Медичне страхування має бути підтримано нормативно-правовою базою; удосконаленням податкової політики та державного нагляду; підвищенням фінансової надійності страховиків, страхової культури населення; підготовкою та перепідготовкою кадрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук, ред. С. С. Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002.
2. Поліщук Є. Медичне соціальне страхування: проблема системи потребує системного вирішення / Є. Поліщук // Соціальне страхування. — 2008. — №2 — С.13-16.
3. Єрмілов В. Питання медичного страхування в сучасній Україні: пройдені шляхи і перспективи / В. Єрмілов // Соціальне страхування. — 2008. — №1 — С. 18 - 21.
4. Єрмілов В. Питання медичного страхування в сучасній Україні: пройдені шляхи і перспективи / В. Єрмілов // Соціальне страхування. — 2008. — №1 — С. 18 - 21.
5. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: Підручник. — К.: Знання України, 2006. — С. 284.
6. Лівак П. Перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні / П.Лівак, О.Рогова // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — №1. — С.62-66.

ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК: ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ

Н. Я. Бунзяк, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто умови та тенденції застосування фіксованого сільськогосподарського податку, його переваги та недоліки, особливості та перспективи застосування для підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: фіксований сільськогосподарський податок, спрощена система оподаткування, відсоткова ставка.

Актуальність проблеми. Для підтримки і покращення функціонування аграрного сектора економіки та для зменшення податкового тиску сільгосптоваровиробники мають можливість використовувати альтернативну систему оподаткування, офіційно закріплену в Податковому кодексі України — фіксований сільськогосподарський податок (ФСП), який якнайкраще враховує специфіку сільськогосподарської діяльності.

Запровадження спрощеної системи оподаткування для сільгоспвиробників неоднозначно сприймаються у наукових і політичних колах, викликають численні дискусії між ученими, практиками, представниками податкових органів.

Сьогодні увага до даної проблеми ще більше посилюється, незважаючи на явну недосконалість підсистеми оподаткування аграріїв відповідно до останніх змін у законодавстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окреслені проблеми входять до кола наукових інтересів багатьох учених. Даному питанню присвячено праці О. Василика, В. Вишневського, М. Дем'яненка, П. Лайка, О. Олійника, А. Поддєрьогіна, В. Синчака, Л. Тулуша та інших. Науковці вивчають процес становлення системи оподаткування в сільському господарстві, досліджують її особливості, називають переваги та недоліки

спеціального режиму оподаткування сільгоспвиробників, пропонують напрями його реформування.

Постановка завдання. Основними завданнями даної статті є обґрунтування доцільності запровадження фіксованого сільськогосподарського податку, аналіз змін, що були внесені до порядку його функціонування з моменту запровадження, оцінка ролі даного податку на сучасному етапі оподаткування сільгоспвиробників.

Виклад основного матеріалу. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників із моменту здобуття Україною незалежності здійснювалося фактично на загальних підставах. Єдиним привілеєм була пільга щодо податку на прибуток: до липня 1997 року сільськогосподарські виробники були звільнені від його сплати в частині прибутку, отриманого від виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.

В умовах наростаючого диспаритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, обмеженості державної підтримки аграріїв, дефіциту кредитних ресурсів погіршувалися показники фінансової діяльності сільськогосподарських товаровиробників, непосильно зростав рівень податкового навантаження (табл. 1).

Таблиця 1

Податкове навантаження на виробників сільськогосподарської продукції та його вплив на результати їх фінансової діяльності, %

Показник	Станом на кінець року (за підсумками роботи)			
	1992	1995	1997	1998
Рівень сукупної рентабельності	99,3	10,6	-22,7	-26,9
Частка збиткових підприємств	н. д.	30,2	87,2	91,9
Прямі податки і податкові платежі по відношенню до виручки від реалізації продукції (робіт, послуг)	13,6	16,0	20,8	20,8
Рівень сплати податків	82,3	47,5	30,3	43,2

Ситуацію намагалися нормалізувати певними поодинокими заходами. Так, у 1997—1998 роках були ухвалені закони про списання та реструктуризацію податкової заборгованості сільськогосподарських

товаровиробників¹, з 1998 року запроваджено нульову ставку ПДВ на операції з реалізації переробним підприємствам молока і м'яса живою вагою та ПДВ-дотації сільгоспвиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо живою вагою. Наразі цього було недостатньо: стан товаровиробників погіршувався, загрожуючи вилитись у продовольчу кризу. Саме у цей скрутний для сільськогосподарської галузі час було запроваджено фіксований сільськогосподарський податок як альтернативу загальній системі оподаткування [3, с.81].

Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників у формі фіксованого сільськогосподарського податку з'явився в порядку експерименту в 1998 році у трьох регіонах України: Глобинському районі Полтавської області, Старобешівському районі Донецької області та Ужгородському районі Закарпатської області, а з 1 січня 1999 року його було поширено на всій території країни.

Функціонування ФСП передбачає суттєве спрощення механізму нарахування та сплати податків, адже фіксований сільськогосподарський податок сплачується в рахунок таких податків: податок на прибуток підприємств; плата на землю; збору за спеціальне використання води; збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності).

При впровадженні фіксованого сільськогосподарського податку перелік податків, від сплати яких звільнявся платник ФСП, налічував 12 податків (серед них: податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; комунальний податок; збір на обов'язкове соціальне страхування; збір на обов'язкове державне пенсійне страхування; збір до Державного інноваційного фонду тощо), але із плином часу їх перелік поступово зменшувався. Враховуючи те, що Податковий кодекс України ліквідував деякі податки взагалі, можна стверджувати, що платникам ФСП у 2011 році, порівняно з минулими роками, додаткові податки сплачувати не доведеться.

Платниками фіксованого податку можуть бути сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм; селянські та інші господарства, які займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції; власники земельних ділянок та землекористувачі, в тому числі орендарі, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію і якщо частка виручки від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продукції її переробки за попередній звітний рік перевищує 75% від загальної суми валового доходу суб'єкта господарювання [2, с.281].

За своєю економічною сутністю фіксований сільськогосподарський податок є різновидом земельного податку. Він не залежить від фінансового стану підприємства, а тому повинен сплачуватись навіть при отриманні збитків від господарської діяльності.

Разом з тим його розмір чітко визначений протягом зазначеного законом терміну, що дозволяє власникам сільськогосподарських підприємств та потенційним інвесторам спланувати грошові потоки від вкладення коштів у сільське господарство (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Ставки ФСП за категоріями земель

№ п/п	Категорія (тип) земель	Ставка ФСП, %
1	Рілля, сіножаті і пасовища (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті або надані їм у користування, у т. ч. на умовах оренди)	0,15
2	Рілля, сіножаті і пасовища, розташовані в гірських зонах та на поліських територіях	0,09
3	Багаторічні насадження (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях)	0,09
4	Багаторічні насадження, розташовані в гірських зонах та на поліських територіях	0,03
5	Землі водного фонду	0,45
6	Рілля, сіножаті і пасовища, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті або надані їм у користування, у т. ч. на умовах оренди	1,00

Об'єктом оподаткування податком для сільськогосподарських товаровиробників є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди.

Базою оподаткування податком для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), проведена за станом на 1 липня 1995 року, для земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ) - нормативна грошова оцінка 1 га ріллі в Автономній Республіці Крим або в області, проведена за станом на 1 липня 1995 року [4].

Сільськогосподарські товаровиробники самостійно обчислюють суму податку щороку за станом на 1 січня і до 1 лютого поточного року подають відповідному органу державної податкової служби за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за спеціальною формою.

Сплата податку проводиться щомісячно до 20 числа наступного місяця у розмірі третини суми податку, визначеного на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах: у I кварталі -10 %; II кварталі -10 %; у III кварталі - 50 %; IV кварталі - 30 %. Тобто, щодо строків сплати податків максимальною мірою врахована специфіка сільськогосподарського виробництва - 80% податкових платежів здійснюватимуться у другій половині року [3, с.83].

У разі якщо у податковому році частка сільськогосподарського виробництва становить менш як 75 відсотків, сільськогосподарський товаровиробник сплачує податки у наступному податковому році на загальних підставах.

Висновки. Отже, варто підсумувати:

1. Існування фіксованого сільськогосподарського податку поряд з його очевидними перевагами дозволив виявити й суттєві вади: невідповідність системному підходу до побудови податкової системи, необґрунтований перерозподіл податкового навантаження серед товаровиробників, порушення прав членів трудових колективів на соціальний захист та пенсійне забезпечення.

2. Дія спрощеної системи оподаткування в 2011 році надасть суттєвого вигаду тільки прибутковим підприємствам. Для збиткових або нестабільно працюючих виробників доцільнішою може виявитися загальна система оподаткування з правом перенесення від'ємного значення об'єкта оподаткування підприємства на наступні податкові періоди.

3. Сільськогосподарська галузь вимагає побудови нової системи оподаткування. Варіанти можуть бути різні, але незмінним має залишитися обов'язкове поєднання у цій системі елементів земельного і прибуткового оподаткування, що дозволить поставити виробників у рівні умови і створити максимальні стимули для ефективного господарювання.

4. Необхідно усвідомлювати, що якою б досконалою не була система оподаткування, за не вирішених проблем диспаритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, недосконалого фінансово-кредитного механізму, неврегульованих земельних правовідносин вона не зможе стати дійсно ефективною і забезпечити гармонійне поєднання інтересів держави і товаровиробників

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фісований сільськогосподарський податок: Закон України від 03 лютого 1999 р. № 320. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Огічук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник / М. Ф. Огічук.// — К.: Аграрна освіта. 2001. — 605 с.
3. Василик О. Д. Актуальні питання реформи системи оподаткування / О. Д. Василик // Фінанси України. — 2009. — № 12. — С. 79-86.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 07 квітня 2011 р. № 3221-VI (3221-17). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

ОПТИМІСТИЧНИЙ ТА ПЕСИМІСТИЧНИЙ СЦЕНАРІЙ ПОДАТКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

М.С. Білан, студентка

Науковий керівник: ас. Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Стратегічним напрямом розвитку України є інвестиційно-інноваційної діяльності, що має підвищити конкурентоспроможність держави. Сучасна економічна ситуація обумовлює необхідність підвищення ефективності управління державними фінансами в Україні. Одним з основних засобів здійснення такого управління виступає податкова система, яка за часи незалежності нашої країни зазнала значних реформуваль.

Ключові слова: податок, податковий кодекс, податкове реформування, криза податкової системи.

Актуальність проблеми. Головною проблемою є неготовність економіки України до адекватної відповіді як на зовнішні, так і на внутрішні шоки в умовах постійного загострення глобальних викликів. Україна хронічно відстає від більшості країн майже за усіма макроекономічними критеріями та оцінками, залишається на периферії світових інноваційних систем, що гальмує подальший розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему досліджували наступні вітчизняні науковці: О.М. Десятнюк, Ю.І. Іванов, А.І. Крисоватий, Ф.О. Ярошенко, для забезпечення стабільних темпів розвитку економіки України.

Постанова завдання. Мета статті, дослідити оптимістичний та песимістичний сценарії податкового реформування в умовах поскризкового розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. Реалії українського сьогодення у сфері оподаткування - це внутрішня неузгодженість складових податкової системи. Це і нестабільність правового регламентування податкових відносин, складність адміністрування податків та податкових платежів,

порушення принципів економічної, соціальної справедливості та рівномірності податкового навантаження

Розглядаються два основні сценарії податкового реформування в умовах посткризового розвитку економіки.

Перший сценарій (оптимістичний) передбачає успішне здійснення заходів уряду щодо нормалізації економічної ситуації у 2011р., а також реалізацію структурних економічних реформ базових секторів економіки (електроенергетики, вугільної галузі, нафтової промисловості, сільського господарства), проведення податкової реформи, модернізацію інфраструктури, підвищення стандартів життя населення, реформування систем освіти, охорони здоров'я, пенсійного страхування та соціального захисту, поліпшення бізнес-клімату тощо.

Зазначимо, що концепція реформування податкової системи України, розроблена на період до 2015 року, передбачає проведення цілісної й системної реформи у сфері оподаткування різних галузей виходячи зі стратегічної мети — побудови конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції у світовий фінансовий ринок.

За оцінкою впливу зазначених припущень за оптимістичним сценарієм передбачається зменшення ВВП у 2011-2012 рр. У середньорічному вимірі до 2 % та його збільшення до 0,6 - 6,5 % у 2013 — 2020 рр [1, с. 63].

Протягом 2010 — 2012 рр. головним джерелом інвестицій залишатимуться власні кошти підприємств, а з 2013 р. очікується активізація притоку прямих іноземних інвестицій та посилення державної складової капітальних вкладень. Рівень нагромадження капіталу досягне 30 — 35 % у 2020р. У довгостроковій перспективі очікується поліпшення інвестиційного та підприємницького клімату та впровадження стабільних і прозорих умов розвитку [1, с. 65].

Темпи інфляції уповільнюватимуться, підвищиться продуктивність всіх факторів виробництва та конкуренція. Зростатиме рівень зовнішньої рівноваги, що зумовить не лише реальне, а й помірне номінальне підвищення

курсу національної валюти, яке зменшуватиме ціни імпортованих товарів на внутрішньому ринку.

За розрахунками Ф.О. Ярошенка та Т.І. Єфіменка ми встановили, що в результаті прийняття Податкового кодексу надходження до бюджету збільшаться на 4642,5 млн грн [1, с. 64].

За основними бюджетоутворюючими податками (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок) надходження становитимуть 262,1 млн грн.

Позитивний вплив на розвиток підприємств справить зниження ставки оподаткування з 25 % до 23 % у 2011р. Та поступове її зменшення до 16 % протягом 2012 — 2013 рр., а також запровадження галузевих пільг. Це підвищить інвестиційний потенціал підприємств [1, с. 67].

Другий сценарій передбачає можливість реалізації другої хвилі фінансово — економічної кризи.

Відповідно до основних положень програми очікується, що відновлення інвестиційної активності гальмуватиметься відносно завищенню вартості долара США та високими ставками на фінансових ринках. Відновлення розвитку зовнішніх ринків за умов збільшення ємності внутрішнього ринку при одночасному стримуванні імпорту готових товарів сприятиме відновленню зростання ВВП.

За прогнозами Ф.О. Ярошенка і Т.І. Єфіменка зростання ВВП у 2013 — 2020 рр. буде стримуватися структурними змінами та «екологізацією» виробництва, які разом з інфраструктурними потребами відволікатимуть значні ресурси, що дасть менш відчутний, але більш значущий ефект для екології довкілля та якості життя [1, с.66].

Темпи інфляції гальмуватимуться на тлі підвищення продуктивності всіх факторів виробництва та конкуренції, яка не даватиме можливості формувати прибутки. Водночас підвищуватиметься рівень зовнішньої рівноваги, що зумовить не лише реальне, а й помірне номінальне підвищення

курсу національної валюти. Останнє знижуватиме ціни імпортованих товарів на внутрішньому ринку.

На тлі кризових явищ на фінансових ринках, рецесії світової економіки та високих темпів інфляції у період 2008 — 2009 рр. посилення соціального навантаження на економіку, стрімка девальвація гривні, а також спад промислового виробництва негативно впливатимуть на зростання ВВП.

Ф.О. Ярошенко та Т.І. Єфіменко виділяють зовнішні та внутрішні чинники, які зумовлюють ризики явищ.

Зовнішні чинники, які зумовлюють ризики кризових явищ:

- домінування фінансового сектора у світовій економіці, політика США щодо девальвації долара з метою підвищення конкурентоспроможності своїх товарів на ринках, що розвиваються (до яких належить і український); політика «дешевих» грошей США з метою порятунку своїх банків та економіки, збільшення доларової маси;
- відсутність узгоджених ефективних механізмів антикризового регулювання на глобальному, регіональних та національних рівнях;
- позиція G20 та МФО щодо швидкого скорочення дефіциту бюджетів і державного боргу, що зумовлює інвестиційний дефіцит і суттєво звужує споживчий попит;
- уповільнення розвитку провідних економік світу — США, Китаю, Європейського Союзу [1, с. 70].

Внутрішні чинники, які зумовлюють ризики кризових явищ:

5. високий рівень бюджетного дефіциту. У 2009р. Дефіцит Державного бюджету України з урахуванням видатків на рекапіталізацію банків та НАК «Нафтогаз України» перевищив 11,4 % ВВП; невирішеність пенсійної реформи та необхідність значної бюджетної підтримки Пенсійного фонду України. Нефективність функціонування третього рівня пенсійної системи — недержавного пенсійного забезпечення, відсутність накопчувальної системи, що зумовлює дефіцит довгострокових інвестиційних коштів;

6. відсутність ефективних фінансових інструментів на внутрішньому фінансовому ринку, що не дає змогу залучати кошти населення у фінансовий кругообіг, зумовлює стагнацію банківської системи.

Сучасна фінансово-економічна криза значною мірою зумовлена тим, що система інструментів державного регулювання економіки в Україні була не готова до нейтралізації негативних наслідків світової фінансової кризи. Одним з пояснень цьому може бути те, що повноважні органи державного управління не завжди враховували причинно-наслідкові зв'язки, особливо у сфері встановлення і стягнення податків як основного джерела формування доходів бюджетів [1, с. 72].

Податки у будь-якій державі відіграють надзвичайно важливу роль, адже вони є головним джерелом поповнення бюджету. Формуючи податкову систему, держава повинна встановити такі податки, які б не гальмували розвиток економіки. Сучасній податковій системі України притаманні певні негативні ознаки, серед яких: досить високе податкове навантаження, відносно низький рівень сплати податків, нерівномірність розподілу податкового тягара, нестабільність і неврегульованість норм податкового законодавства тощо. Всі ці чинники негативно впливають на формування фінансового потенціалу держави.

Провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів належить податкам. Саме податково-бюджетна політика є ефективним методом державного регулювання ринкової економіки, що застосовуються в більшості західних країн. Вважається, що зміст і мета податкової політики обумовлені соціально-економічним ладом суспільства, стратегічними цілями, які визначають розвиток національної економіки, соціально-політичними групами, що стоять при владі, а також міжнародними зобов'язаннями в сфері державних фінансів та іншими зовнішніми та внутрішніми чинниками. Тобто можна сказати, що, з одного боку, податкова політика визначається загальним підходом до питань

державного регулювання економіки, а з іншого – сама впливає на концепцію регулювання.

В умовах сучасної нестабільної економічної ситуації, що спостерігається у світі та Україні, особливо посилюється актуальність дослідження заходів економічної політики щодо нейтралізації негативних наслідків фінансово-економічної кризи у сфері фінансово-податкових відносин.

Зважаючи на те, що Україна – молода держава з економікою, що розвивається, необхідною умовою для подальшого її як економічного, так і соціального розвитку є переймання іноземного досвіду [2].

Висновки. Таким чином, узагальнюючим фактором, який справляє найбільший негативний вплив на тенденції Стратегії економічного розвитку, є криза податкової системи. Питання майбутніх змін системи оподаткування в Україні набуває вагомого значення як у теоретичному, так і в практичному аспекті, оскільки наслідки світової фінансової кризи вносять суттєві корективи у фінансову політику переважної більшості країн світу. За сучасних тенденцій функціонування економічного базису суспільства не викликає сумніву зростаюча роль цього фінансового інструмента. Податкове регулювання є одним з основних інструментів антикризової політики країни. На основі досліджених тенденцій реформування податкової системи можна зробити висновок, що є два шляхи виходу з кризи. Перший шлях – це зниження податкового навантаження і стимулювання приватного бізнесу, держава ж частково бере на себе проблеми інвестування, другий – збільшення податкового навантаження і глибша участь держави в інвестиційних процесах. Європа йде шляхом зниження податкового навантаження. Але треба зауважити, що для України стратегія реформування податкової системи має бути обраною самостійно, з оглядом на відчизняні особливості української системи оподаткування, та на стан української економіки в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ярошенко Ф.О. Прогнозування макроекономічних наслідків впровадження Податкового кодексу України / Ф.О. Ярошенка. — К. : ДННУ "Акад. фін. управління", 2010. — 61- 77 с.

2. Міністерство фінансів України. Розрахунок фінансового ресурсу на 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http:// www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).

УДК 336.225.68

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА РЕСУРСО - Й ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

К.О. Годорожа, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколайський державний аграрний університет

Визначено основну проблему та вплив змін у податковому законодавстві на ресурсо- й енергозбереження. Здійснена оцінка енергетичної стратегії України та визначені її цілі. Запропоновані заходи із енергозбереження.

Ключові слова: енергозбереження, забезпеченість ресурсами, енергоресурси, ефективність використання.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день проблема енергозбереження стала досить актуальною і набула глобальних масштабів через те, що людина досить активно почала використовувати ресурси Землі, при цьому ніяк не сприяючи їх відновленню.

Аналіз останніх досліджень. Україна належить до країн, що недостатньо забезпечені традиційними видами первинної енергії, а тому вимушена їх імпортувати. Енергетична залежність України від поставок органічного палива з урахуванням умовно первинної ядерної енергії становить близько 60 % (рис.1).

Видобуток власних первинних енергоресурсів (ПЕР) проводиться в таких гірничо-геологічних умовах, які роблять їх неконкурентоспроможними порівняно з імпортованими ПЕР. Насамперед це стосується видобутку нафти й газу. У вугільній промисловості більшість шахт мають низькі економічні показники, хоча в Україні великі поклади вугілля. Для їх розробки потрібні

великі капітальні вкладення, забезпечити які в умовах економічної кризи держава не в змозі.

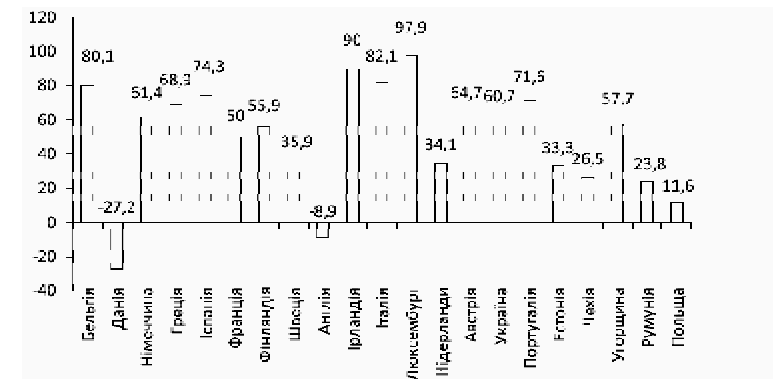

Рис.1. Енергетична залежність України та країн світу у 2000-2004 рр., % [3, с.309]

Постановка завдання. При тому, що досить значний обсяг енергоресурсів вже витрачений, а залишки – незначні, то виникає їх дефіцит. І як результат виникає потреба у розробці заходів з енергозбереження.

Виклад основного матеріалу. Загальне енергоспоживання України останніми роками становить близько 990 млн т умовного палива (у. п.). При доведенні впровадження енергозберігаючого й енергоефективного устаткування до рівня країн — членів ЄС енергоспоживання знизилося б до величини 650 млн т у. п. Іншими словами, потенціал енергозбереження в Україні становить близько 35 % енергії, яка в нас на сьогодні втрачається [3, с.312]

Враховуючи зазначене, зрозуміло, що в Україні необхідно якнайшвидше провести структурну перебудову її промислового комплексу з метою оптимізації енергоспоживання та одночасної мінімізації імпорту енергоносіїв із Росії. Для цього треба гармонізувати стандарти енергоефективності, підвищити ефективність розвідки, видобутку і транспортування вуглеводневих ресурсів, включаючи їх нетрадиційні форми, розвивати енергоефективність у всіх галузях економіки, тобто у сфері виробництва і споживання енергоресурсів.

У рамках національної програми з енергозбереження в нашій державі була розроблена Енергетична стратегія України на період до 2030 року, яка схвалена розпорядженням КМУ від 15.03.2006 № 145. Постановою КМУ від 01.03.2010 № 243 затверджено також Державну цільову економічну програму енергоефективності на 2010—2015 роки. Ці два документи є основою, першим кроком до системного розв'язання проблем, що накопичилися в Україні, та передбачають зниження енергоємності ВВП за рахунок ефективнішого використання паливно-енергетичних ресурсів, збільшення обсягу використання альтернативних і відновлюваних джерел енергії.

Відповідно до прийнятих державних програм головними цілями енергетичної політики України є:

- підготовка високоякісної й чіткої інформації на підтримку процесів ухвалення рішень з енергетичної політики;
- планування ефективної діяльності енергетичного ринку та розробка чітких базових правил для його функціонування;
- забезпечення ефективнішого споживання енергії та збільшення використання поновлюваних джерел енергії з розширенням використанням нових технологій;
- доведення до мінімуму викидів від виробництва та від виробництва і споживання енергії;
- розробка енергетичних податків відповідно до стратегії;
- розвиток нових технологій та перетворення їх на комерційну продукцію;
- енергозбереження та підвищення енергоефективності в міському житлово-комунальному господарстві, передусім у системах освітлення й водоканалах.
- забезпечення безпечного використання атомної енергії та поводження з відпрацьованим ядерним паливом. [2]

У разі реалізації лише цих завдань частка використання технічного потенціалу енергозбереження до 2015 р. може досягти 30 % та практично подвоїтися до 2020р. порівняно з поточними значеннями, сягнувши 40 %.

Заходи з енергозбереження та підвищення енергоефективності можливо сформулювати за такими напрямками:

- структурні перетворення промислового сектора;
- заходи технологічного характеру;
- організаційно-правові заходи.

Поряд зі структурною перебудовою економіки для успішного розв'язання проблеми енергозабезпечення необхідно реалізувати низку організаційно-правових і технічних заходів із енергозбереження. За одночасної реалізації організаційно-правових заходів та істотних змін у структурі економіки обсяги споживання енергоресурсів можна скоротити на 30-40 %.

У рамках реалізації енергетичної стратегії України окремими нормами Кодексу передбачено введення в дію фінансових механізмів, які разом із фінансуванням з держбюджету впровадження нових технологій і заохоченням заходів з енергозбереження спрямовані на стимулювання підприємств до здійснення енергозберігаючих заходів і реалізації енерго-ефективних проєктів.

Норми, направлені на стимулювання енергозбереження й підвищення енергоефективності, передбачають преференції та звільнення в частині основних бюджетоутворюючих податків, таких як податок на прибуток підприємств і ПДВ, податок на землю.

Окремо в Податковому кодексі передбачено пільги для підприємств з енергозбереження при обкладанні податком на прибуток та ПДВ.

Зворотню стороною проблеми раціонального використання енергоресурсів є зменшення забруднення довкілля і збереження екології.

Найефективнішим в цьому відношенні є використання відновлюваних джерел енергії (вітру, сонця, біомаси тощо). На сьогодні вони, як правило, дорожчі порівняно з великою енергетикою. Країни ЄС проводять послідовну політику щодо їх впровадження, законодавчо визначаючи обов'язкові обсяги їх

використання. В умовах сталого зростання світових цін на ПЕР відновлювані джерела в майбутньому будуть рентабельнішими.

В Україні державне фінансування програм розвитку відновлюваних джерел енергії порівняно з Європою відсутнє. Однак преференції з оподаткування, передбачені Податковим кодексом, спрямовані на створення комерційних умов для впровадження таких програм інвесторами.

Крім того, передбачено посилення регулюючої функції акцизного податку через запровадження обмеження використання товарів, які призводять до забруднення навколишнього природного середовища: моторних палив та автомобілів; забезпечення інноваційної спрямованості, шляхом встановлення нульової ставки податку на біоетанол, що використовується для виробництва біологічних видів палив.

Таким чином, реалізовано заходи щодо стимулювання розвитку енергозбереження як на рівні споживання, так і виробництва енергії.

Економічні вигоди, очікувані від запровадження податкових стимулів, проявляться в середню- й довгостроковій перспективі. Це пов'язано насамперед із втратами бюджету від запровадження норм стимулювання й досить повільним розвитком і впровадженням в Україні нових технологічних схем через проблеми з фінансуванням. Адже енергозберігаючі проекти потребують також інших умов, окрім пільгового оподаткування.

Після набрання чинності Податковим кодексом як одним із елементів політики енергозбереження рівень енергоемності ВВП має скоротитися до 2015 р. на 20 % порівняно із 2008-м — щорічно на 3,3 %. Передбачається оптимізація структури енергетичного балансу країни завдяки скороченню в ньому частки імпортованих органічних видів енергоресурсів і заміщення їх іншими видами, зокрема вторинними й отриманими з альтернативних джерел енергії. Обсяг заміщення природного газу в енергетичному балансі держави повинен становити починаючи з 2016 р. не менш як 15 млрд куб. м, а нафтопродуктів — 1 млн т.

Передбачено також знизити на 20 % рівень енергоемності робіт із транспортування, зберігання й розподілу газу порівняно з 2008 р.; підвищити надійність і енергетичну ефективність транзиту природного газу магістральними газопроводами; зменшити на 15—20 % обсяг використання природних ресурсів (води, корисних копалин, атмосферного повітря тощо) за рахунок зменшення обсягу споживання паливно-енергетичних ресурсів; забезпечити зменшення на 15—20 % обсягу викидів забруднюючих речовин.

Завдяки модернізації обладнання в комунальному секторі очікується не лише зниження витрат енергоресурсів у цій сфері, а й підвищення рівня надання комунальних послуг для всіх верств населення з одночасним зниженням тарифів на ці послуги. В Україні (де культивуються заходи щодо часткової оплати комунальних послуг) частка середніх комунальних витрат сім'ї останніми роками становить 9,2 %.

Висновки. Таким чином, до кінця 2015 р. очікується зменшення споживання енергоресурсів на 41,8 млн т у. п. (табл. 3.33). Це є свідченням того що реалізація лише незначної складової Енергетичної стратегії України спроможна забезпечити позитивні зрушення у сфері енергозбереження. [3, с.328]

Унаслідок реалізації зазначених вище заходів економія може бути значно більшою від обсягів виробництва енергії на всіх АЕС України. При цьому слід мати на увазі, що енергозберігаючі заходи технічного характеру, тобто ті, що потребують значних витрат, у багатьох випадках реалізовуватимуться дуже повільно. Без державної підтримки, запровадження фінансово-економічних стимулів і штрафних санкцій буде складно реалізувати заходи з модернізації комунальної енергетики та масштабного впровадження й опанування інших технологій із невисокою прибутковістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Київенерго [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.me-press.kiev.ua/>
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. №145-р).

3. Прогнозування макроекономічних наслідків упровадження Податкового кодексу України / за ред. Ф. О. Ярошенка/. — К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2010. — 368 с.

УДК 336.221.4(4)

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПИ

А.Г. Лелюк, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено процес оподаткування у країнах Європейського Союзу, чітко висвітлено механізм його дії. Також розглянуто особливості оподаткування в країнах Європи.

Ключові слова: оподаткування, ЄС, податкова система, політика гармонізації

Актуальність проблеми. Податки існують у суспільстві майже тисячу років, але й досі питання їхньої сплати лишаються вкрай важливим. Надвисокі податки ведуть до зубожіння населення, згортання господарської діяльності, перешкоджають економічному зростанню і процвітанню країни. Тому головним питанням у процесі розбудови податкової системи є визначення того оптимального рівня оподаткування, який відповідав би соціально-економічним інтересам держави і був прийнятний для суб'єктів господарювання й населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань теорії та практики функціонування ефективного механізму податкового регулювання економіки зробили такі вчені-економісти як Ф. Бекон, С. Брю, Т. Гоббс, Д. Кейнс, Ф. Кене, А. Лаффер, Е. Ліндаль, К. Макконелл, К. Маркс, Ф. Нітті, А. Пігу, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стігліц, М. Фрідмен, Е. Фромм, О. Холм; з вітчизняних - В. Бурковський, О. Василик, Д. Дема, С. Каламбет, М. Кучерявенко, Ю. Тимошенко, П. Лайко, І. Лютий, І. Родіонова, В. Суторміна, В. Федоров, О. Чуприна та інші.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути систему оподаткування в європейських країнах в цілому та в деяких країнах окремо. Також розглянути податкову політику гармонізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасне економічне життя в більшій мірі встановлюється правилами і податково-правовими обставинами в країні. Особливого значення податкове право набуває в таких країнах як Німеччина, Італія, Франція, Велика Британія. Ці країни ще називають «країнами високих податків».

В даний час структура оподаткування в країнах-членах ЄС характеризується значним ступенем уніфікації: податкові системи всіх країн-членів ЄС застосовують такі види податків, як податок на прибуток, прибутковий податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, соціальні податки.

Такі елементи податкової системи, як порядок розрахунку і сплати податків, податкові пільги, система контролю за платниками податків з боку податкових органів, багато в чому також є ідентичними [2].

Зокрема, в країнах-членах ЄС податок на прибуток юридичних осіб обчислюється за календарний рік або відповідний фінансовий рік, встановлений в засновницьких документах компанії (у випадку якщо фінансовий рік відрізняється від календарного). Об'єктом оподаткування в більшості країн-членів ЄС є прибуток, одержаний компанією від діяльності у всьому світі. Загальним моментом у порядку стягування податку на прибуток в країнах-членах ЄС є також наявність інвестиційних пільг по податку на прибуток. Дані пільги, як правило, надаються у вигляді права на прискорену амортизацію об'єктів основних засобів або можливості використання компаніями податкового вирахування на суму витрат, понесених при здійсненні науково-дослідної або інноваційної діяльності.

Порядок стягування інших податків також в значній мірі уніфікований, а відносно ПДВ є загальним для всіх країн-членів ЄС [3]. Як приклад подібної уніфікації можна привести те, що система державного соціального страхування працівників в більшості країн-членів ЄС передбачає отримання

коштів фінансування від працедавців у вигляді відповідних внесків до позабюджетних фондів. Оподаткування майна платників податків, як правило, здійснюється в країнах-членах ЄС на рівні місцевих органів влади та муніципалітетів.

В той же час податкові системи країн-членів ЄС мають свої особливості, що пов'язані з пріоритетами національної економічної політики, бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади або іншими чинниками. Так, на відміну від всієї решти країн-членів ЄС податковим законодавством Франції передбачається стягування податку на прибуток за територіальним принципом, який припускає оподаткування прибутку, одержаного виключно від діяльності у відповідній країні. Інакше кажучи, у Франції компанія - податковий резидент - сплачує податок на прибуток з суми доходів, одержаних виключно від діяльності даної компанії у Франції.

Іншим прикладом специфічності податкової системи країни-члена ЄС в частині податку на прибуток є податкове законодавство Данії, яке не передбачає можливості використання платниками податків будь-яких пільг по податку на прибуток у вигляді податкових вирахувань або звільнень.

Специфічність національного податкового регулювання чітко виявляється відносно соціальних податків і внесків. Як приклад подібного роду можна привести схему фінансування програм соціального забезпечення, прийняту в Данії. Відповідно до даної схеми внесок на соціальне забезпечення підлягає сплаті працівником по ставці 8% від загальної суми доходу, одержаного від трудової діяльності. Сплата соціальних податків працедавцями передбачається законодавством Данії виключно відносно компаній, що здійснюють діяльність в обмеженому переліку галузей економіки: охороні здоров'я, управлінні нерухомим майном, гральному бізнесі і т.д. В той же час, як було вказано вище, у всій решті країн-членів ЄС, переважна частина соціальних податків нараховується і сплачується працедавцем. Крім цього податкові системи деяких країн-членів ЄС включають податки на заробітну плату, відсутні в більшості країн-членів ЄС.

Як і внески на соціальне страхування, податки на заробітну плату сплачуються працедавцем. Проте на відміну від внесків на соціальне страхування, програм соціального забезпечення населення, що є інструментом фінансування, і, як правило, зараховуваних до відповідних позабюджетних фондів, надходження від податків на заробітну платню включаються до складу доходів відповідного бюджету, хоч і мають цільовий характер.

Зокрема, у Франції передбачається чотири види податків на заробітну плату:

1. загальний податок на заробітну плату, що стягується з суми заробітної плати працівника за прогресивною шкалою від 4,25 до 13,6%;
2. освітній податок, що стягується по ставці 0,5% із загального фонду заробітної плати;
3. податок на фінансування програм підвищення кваліфікації працівників, що стягується по ставках 0,15 або 1,15% з фонду заробітної плати;
4. податок на житлове будівництво, що стягується по ставці 0,45% з фонду заробітної плати попереднього податкового періоду.

У Австрії муніципальний податок на заробітну платню стягується по ставці 3% із загального фонду оплати праці. Крім цього податковим законодавством Австрії передбачається сплата працедавцем внесків до Фонду розподілу сімейного навантаження у розмірі 4,5% від загального фонду оплати праці. У Швеції податок на заробітну плату носить цільовий характер і призначений для соціального забезпечення немолодих працівників. Ставка даного податку складає 24,26% від загального об'єму заробітної плати, що виплачується працівникам, вік яких перевищує 65 років.

Крім структури податкових систем в значній мірі співпадає також напрям податкових реформ, здійснюваних в країнах-членах ЄС. Останніми роками більшість країн-членів ЄС провели реформи, направлені на зменшення рівня прямого оподаткування компаній.

Крім того, в Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Греції, Італії, Нідерландах, Іспанії, були проведені реформи соціальних податків. Основним елементом даних реформ стало зниження граничних мінімальних і максимальних податкових ставок. Цей напрям реформ, з одного боку, повинен сприяти створенню сприятливіших умов для використання праці як чинника виробництва. З іншого боку, зниження податкових ставок не повинне перешкоджати належному фінансуванню системи соціального забезпечення - проблеми особливо актуальної у зв'язку з триваючим процесом старіння населення Європи.

Основними пріоритетами політики податкової гармонізації, що проводиться в даний час в ЄС, є ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС. Одночасно концепція податкової гармонізації припускає збереження самотності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку стягування податків в ЄС. На практиці даний підхід був реалізований при затвердженні наступних документів: Директива про злиття, Директива про взаємовідносинах між материнськими і дочірніми компаніями, Арбітражна конвенція, Кодекс податкової конкуренції і інші документи "пакету Монті". Податкова гармонізація одержала лише непряме віддзеркалення в Угоді про Європейське Співтовариство та інші засновницькі документи ЄС. Відмітною особливістю регулювання оподаткування в ЄС є відсутність загального документа (аналогічного Податковому кодексу), що систематизує всі основні норми податкового законодавства ЄС. В даний час положення, що визначають податкову політику в ЄС, є сукупністю окремих рішень інститутів ЄС (Рада ЄС, Європарламент і ін.), які оформляються у вигляді директив, регламентів, рішень, рекомендацій і висновків[1].

У той же час європейська податкова гармонізація підкоряється чітко визначеним принципам. Відповідно до принципів "пропорційності" і "субсидіарності" інститути ЄС не мають права самостійно встановлювати

норми оподаткування, без їх попереднього узгодження з країнами-членами ЄС. Принцип "податкової недискримінації" базується на двох основних положеннях:

1. неможливості прямого або непрямого обкладення внутрішніми податками однією державою-членом ЄС продукції іншої держави-члена ЄС в розмірах, що перевищують оподаткування національної продукції;
2. держава-член ЄС не повинна обкладати продукцію інших держав-членів ЄС внутрішніми податками з метою непрямого захисту іншої продукції[4].

Принцип "податкової недискримінації" часто знаходить своє практичне застосування в арбітражній практиці ЄС.

Тісно пов'язаним з принципом "податкової недискримінації" є принцип "нейтральності оподаткування", що полягає в забороні на відшкодування внутрішнього оподаткування при ввезенні продукції на територію іншої держави-члена ЄС в розмірі, що перевищує рівень сплачених прямих або непрямих податків.

Висновки. Отже, очевидно є зацікавленість європейського бізнесу у формуванні єдиного підходу до проблем оподаткування в рамках ЄС. Необхідність обчислення і сплати податків відповідно до різних вимог країн-членів ЄС, існування специфічних і часто не пов'язаних одне з одним податкових формальностей призводять до збільшення витрат і не дають європейському бізнесу повною мірою використовувати переваги, що надаються наявністю спільного ринку і єдиної валюти. Більш того, окремі відмінності в податкових системах країн-членів ЄС приводять до можливості міжнародного подвійного оподаткування доходів європейських корпорацій, що негативно позначається на розвитку обороту товарів, послуг і інвестицій в ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договір про Європейський Союз (консолідована версія) [Електронний ресурс] — Режим доступу : Договір від 24.12.2002 № 12002M/TXT.

<http://eurodocs.sdla.gov.ua/DocumentView/tabid/28/ctl/Edit/mid/27/ID/10004098/Lang/Default.aspx>.

2. Іванов Ю.Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування [Текст] : монографія / Ю. Б. Іванов // . — Х : ВД "ІНЖЕК", 2007. — 448 с.

3. Eurostat [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.

4. Федосов В. Гармонізація податків в Європейському Союзі: фіскальна парадигма [Текст] / В. Федосов, Г. Яренко // Ринок цінних паперів України. — 2007. — № 1-2. — С. 9-25.

УДК 336.221.4.012.24:347.73

ВПЛИВ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ

Я.О. Мартиненко, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколайівський державний аграрний університет

У статті досліджено, які зміни в податковому законодавстві очікують підприємців малого бізнесу, що наразі застосовують спрощену систему оподаткування, відповідно до нового Податкового кодексу, і який вплив будуть мати ці зміни для малих підприємств.

Ключові слова: малі підприємства, спрощена система оподаткування, податкова ставка.

Актуальність проблеми. Малий бізнес — невід’ємна складова високорозвиненої ринкової економіки, атрибут сучасної моделі ринкового господарства, який надає економічній гнучкості, мобілізує солідні фінансові й виробничі ресурси, створює сприятливе середовище для конкуренції.

Найбільшою перевагою малих підприємств перед середніми й великими є те, що вони мобільніші до змін у економіці, здатні швидко реагувати на вимоги ринку та оперативно освоювати випуск нових видів продукції.

Утім, через свою специфіку, наявність слабких сторін (обмеженість фінансових ресурсів, висока залежність від впливу ринкової кон’юнктури, нестабільність доходів та інші фактори, що впливають на стійкість малих підприємств) малий бізнес потребує підтримки держави. Однією з форм державної підтримки є податкове стимулювання діяльності підприємств, яке

реалізується через систему надання податкових пільг, спрощені системи оподаткування та інші стимули [1, с. 270-271].

Аналіз остаточних даних та публікацій. Працювали у напрямку нашого питання такі науковці як Данич В.М., Демидович В.В., Огійчук М.Ф., Семчук О., Столяр Л.Г., Чайковська Т., Чернякова Т.М., Шев’якова Т.П.

Постановка завдання. З огляду на значимість малого бізнесу в забезпеченні розвитку економіки сьогодні, в період внесення змін у податкове законодавство, є нагальна потреба в оцінці перспектив його розвитку в Україні та розміру його державної підтримки після прийняття цих змін.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством, а саме п. 7 ст. 63 Господарського кодексу України, малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 млн грн. [3].

Слід відзначити, що спрощена система оподаткування у вигляді сплати єдиного податку існує в багатьох країнах світу, зокрема в Австрії, Канаді, Нідерландах, Росії, Швейцарії тощо.

Наприклад, в Австрії всі види господарюючих суб’єктів незалежно від їх юридичного статусу обкладаються податком на підприємницьку діяльність, який складається з двох частин — податку на прибуток підприємства та податку на фонд заробітної плати. У Нідерландах з фізичних осіб справляється єдиний (комбінований) податок, до складу якого входять прибутковий податок і податок на соціальне страхування. В Японії на рівні місцевих податків справляється корпоративний муніципальний податок, до складу якого входять префектурний і міський або міський (як у випадку з Токіо) і районний. А деякі провінції Канади (Нью Брансвік, Нова Шотландія, Ньюфаундленд) об’єднали свої місцеві податки з продаж з федеральним податком на товари і послуги, що вказує на появу об’єднаного непрямого податку, який включається до роздрібних цін.

У Росії з метою спрощення оподаткування доходів певного кола суб'єктів або відповідних видів діяльності запроваджено єдиний податок, який передбачає окремі спеціальні податкові режими. Кожен з них є пов'язаним з заміною сукупності основних податків, що сплачував платник до переходу на відповідний податковий режим, одним податком [2].

З метою реалізації державної політики щодо розвитку й підтримки малого підприємництва, підвищення його ролі в розвитку національної економіки в Україні були запроваджені спрощені режими оподаткування, що стало наприкінці 1990-х рр. одним зі здобутків вітчизняної податкової політики з точки зору виконання нею стимулюючої функції.

З 1 січня 1999 р. набрав чинності Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва". Реалізація цього указу вже в перші роки сприяла створенню нових робочих місць, що дало змогу багатьом українцям по бачити перспективу економічної незалежності та досягти певного рівня самозабезпечення.

Суб'єкти підприємницької діяльності на спрощеній системі оподаткування замість окремих видів податків, зборів і обов'язкових платежів почали сплачувати єдиний податок, який замінив: податок на додану вартість, окрім випадку, коли юридична особа обрала спосіб оподаткування доходів за єдиним податком за ставкою 6 %; податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб (для фізичних осіб — суб'єктів малого підприємництва); плату (податок) за землю; збір на спеціальне використання природних ресурсів; збір на обов'язкове соціальне страхування; комунальний податок; податок на промисел; збір на обов'язкове державне пенсійне страхування; збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; внески до Державного фонду сприяння зайнятості населення; плату за патенти згідно із Законом України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" (від 23.03.1996 № 98/96-ВР) [1].

Запровадження спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності істотно зменшило податкове навантаження на платників податків, сприяло

реєстрації великої кількості суб'єктів господарювання, дало змогу вивести з тіньового обігу значні доходи, а також сприяло вирішенню питання зайнятості населення, у т. ч. пенсійного віку.

На сьогодні в Україні існують три режими спрощеного оподаткування для суб'єктів малого підприємництва:

- єдиний податок (для фізичних осіб — підприємців за ставкою 20—200 грн на місяць та для юридичних осіб за ставкою 6 % виручки, якщо платник єдиного податку є платником ПДВ, та за ставкою 10 %, якщо він не є платником ПДВ);
- фіксований податок (для фізичних осіб — підприємців за ставкою 20—100 грн на місяць);
- фіксований сільськогосподарський податок (0,03—0,45 % від грошової оцінки землі на рік).

Привабливість спрощених режимів оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності полягає у прозорості і простоті процедур справляння податків, зменшенні обтяжливого механізму податкового адміністрування.

Статистичні дані свідчать, що кількість суб'єктів малого підприємництва протягом 2001—2009 рр. (на 10 тис. осіб наявного населення) збільшилася з 304-х до 661-ї особи, тобто у 2,17 рази. Також зросла чисельність найманих працівників із 3,0 до 3,7 млн осіб, тобто у 1,2 рази. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) протягом 2003—2007 рр. збільшився у 2,12 рази [1].

Стосовно малих підприємств — юридичних осіб останніми роками спостерігається менш позитивна динаміка.

З кожним роком спостерігається тенденція зростання основних показників діяльності суб'єктів спрощеної системи оподаткування: сьогодні понад 45 % загальної кількості суб'єктів малого підприємництва обрали спрощену систему за єдиним податком. З 2005-го по 2009 р. кількість платників єдиного податку збільшилася майже в 1,6 рази (з 826,5 тис. до 1304,6 тис. осіб).

Практичний досвід застосування спрощеної системи дає підстави говорити про позитивний вплив цього режиму оподаткування на сектор малого бізнесу, надходження коштів від сплати єдиного й фіксованого податків є джерелом постійного та гарантованого поповнення, в першу чергу, місцевих бюджетів.

Утім, сучасна система спрощеного оподаткування фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності має недолік — це фіксована ставка оподаткування 20—200 грн на місяць без урахування процесів, які відбулися в економіці. Впродовж десяти років граничний обсяг виручки від реалізації продукції та розміри ставок єдиного податку не змінювалися, незважаючи на постійне зростання таких показників, як індекс інфляції, мінімальна та середня заробітна плата, споживчі ціни тощо, що реально призводить до тінізації як реальної заробітної плати, так і всіх економічних процесів.

Після введення в дію Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" особи, які застосовують спрощену систему оподаткування, сплачували у десятки разів менші внески до Пенсійного фонду України порівняно із працівниками підприємств і організацій на загальній системі оподаткування.

Розглянувши сучасний стан розвитку суб'єктів малого підприємництва, режими спрощеного оподаткування, їх переваги й недоліки, доходимо висновку щодо необхідності врегулювання проблемних питань, які виникають при застосуванні спрощеної системи оподаткування. Україна й дотепер перебуває у процесі становлення та формування спрощених режимів оподаткування.

Зміни у податковому законодавстві після прийняття Податкового кодексу України не суттєво вплинули на спрощену систему оподаткування. Нині уряд займається розробкою нового Закону України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва».

На думку експертів незабаром майже половина юридичних осіб, що застосовують спрощену систему оподаткування, будуть змушені перейти на

загальну систему або пройти перереєстрацію фізичними особами та зменшити свої обороти. Не виключається ймовірність переходу частини з них у тінь.

Значні зміни у зв'язку прийняттям Податкового кодексу України відбулися й у оподаткуванні фізичних осіб — підприємців. Так, у Податковому кодексі скасовується поняття фіксованого податку для фізичних осіб. Ставки податку встановлюються щороку сільськими, селищними та міськими радами — органами місцевого самоврядування — залежно від виду господарської діяльності.

Такі зміни в законодавстві було введено з метою створення рівних конкурентних умов для підприємницької діяльності, надання державної підтримки лише тим суб'єктам малого підприємництва, які справді її потребують та уникнення використання платників єдиного податку у схемах мінімізації податкових зобов'язань платників податків на загальній системі оподаткування.

Істотні зміни в Податковому кодексі пов'язані із заборобою застосування спрощеної системи для окремих видів діяльності, які раніше були дозволені, таких як: видобуток та реалізація корисних копалин; фінансова діяльність; у професійній діяльності бухгалтерів, аудиторів, консультантів, адвокатів та осіб інших професій, оскільки саме в цих сферах спостерігаються найбільші обсяги мінімізації податків та зловживань системою.

Підвищено відповідальність платника податку, зокрема згідно із законодавством він несе відповідальність за правильність нарахування, своєчасність подання декларацій та сплати податків, платником яких він є.

Висновки. Реформування чинної спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності здійснюється відповідно до напрямів реформування податкової політики держави, у тому числі щодо стимулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва на етапі започаткування власного бізнесу. Але слід врахувати, що наслідком цього може стати скорочення робочих місць на вже створених підприємствах, які раніше використовували спрощену систему оподаткування. Зараз залишається лише чекати, до яких

все ж таки наслідків воно призведе реформування спрощеної системи оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прогнозування макроекономічних наслідків упровадження Податкового кодексу України /Ф. О. Ярошенко//. — К. : ДНУ «Акад. фін. управління», 2010. — 368 с.
2. Князева В. Г. Налоговые системы зарубежных стран / В. Г. Князева, Д. Г. Черника//. — М. : Закон и право, ЮНИТИ, 1997. — 191 с.
3. Господарський кодекс України : закон України від 16.03.2003 № 436-ГУ (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2592-VI від 07.10.2010) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>

УДК 336.7.02

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ

О. О. Мачула, студент

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто та проаналізовано вплив змін у податковому кодексі на формування прибутку підприємств та інвестиційного клімату. Розглянуто сучасний стан використання податкових важелів формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: інвестиційний клімат, макроекономічні рішення, інвестиційно-інноваційна складова реформування, іноземні інвестиції, пільги.

Актуальність проблеми. Вихід економіки України із кризового стану не можливий без активізації інвестиційних процесів.

Для забезпечення соціально – економічного розвитку країни та стабілізації економічних процесів необхідна обґрунтована державна інвестиційна політика, яка створюватиме сприятливий інвестиційний клімат та забезпечуватиме певний рівень упровадження інновацій. Рівень економічного розвитку держави визначається показниками інноваційної діяльності. Власні інвестиційні ресурси української економіки є

недостатніми для забезпечення необхідної трансформації економіки, тому на сучасному етапі Україні потрібне залучення іноземного капіталу.

Одним із вагомих інструментів активізації інвестиційних процесів активізації є податкові важелі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вирішенню цього питання приділялось багато уваги в дослідженнях таких науковців як В. Гесць, Т. Єфименко, В. Зятковський, Ю. Іванов, І. Луніна, В. Опарін, А. Соколовська.

Постановка завдання. Практика макроекономічних рішень постійно вимагає створення інструментарію, що дасть змогу з достатнім ступенем імовірності оцінювати ефективність податкової політики держави в контексті її впливу на рівень ділової активності й економічний розвиток країни. З допомогою вибору стратегічних напрямів податкової політики, рівня податкових ставок, видів і розміру податкових пільг держава здійснює регулювання економіки. Тож метою цієї статті є запровадження такої податкової системи, яка сприятиме економічному зростанню, а саме стимулюватиме інвестиційні процеси у країні.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж приймати будь – яке інвестиційне рішення, інвестори проводять дослідження складових інвестиційного клімату, а саме тих його позицій, які можуть істотно вплинути на певний бізнес. Податкова політика країни є також вагомим елементом економічної складової інвестиційного клімату, якому завжди відводять особливе місце, оскільки він впливає на прибуток інвесторів.

В Указі Президента України «Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально – економічного та культурного розвитку» від 08. 09. 2010 №895/2010 у пріоритетних напрямках державної інвестиційної політики визначено такі проекти:

- «Нова енергія» (передбачають використання альтернативних джерел енергії або диверсифікацію постачання енергоносіїв в Україну);

- «Нова якість життя» (спрямовані на розв'язання проблеми забезпечення громадян доступним житлом, створення умов для здобуття громадянами якісної освіти, поліпшення медичного обслуговування, забезпечення безпечного для життя якісного довкілля);

- «Нова інфраструктура» (спрямована на підвищення ефективності транзитного потенціалу України);

- «Олімпійська надія – 2022» (спрямована на підтримку олімпійського руху в Україні, розвитку спорту вищих досягнень).

Саме ці напрями на сьогодні є базовими, й на їх основі по-новому формуються складові державної інвестиційної політики.

Економічний розвиток країн світу характеризується нерівномірним розподілом інвестиційних ресурсів, що зумовлює існування в певних країнах надлишку, а в інших дефіцит інвестиційних коштів.

Конференція ООН із торгівлі й розвитку (UNCTAD) для оцінювання інвестиційної привабливості країни пропонують використовувати два показники, що характеризують позиції різних країн на світовому ринку інвестицій:

1) Індекс фактичного стану із залучення інвестицій (ІФС), що розраховується як відношення частки країни – реципієнта в обсягах світових іноземних інвестицій до її частки у світовому ВВП;

2) Індекс потенціалу із ввезення інвестицій (ІП), що розраховується як середньоарифметичне значення з восьми показників: темпів зростання ВВП країни; величини ВВП на одну особу населення; частки експорту країни в її ВВП; кількості телефонних ліній на 1000 жителів країни; величини комерційного енерговикористання на одну особу населення; частка витрат на науково – дослідні й експериментально – конструкторські розробки у структурі ВВП; кількість політичних і комерційних ризиків у країні.

Слід зазначити, що за показником «захист прав інвесторів» Україна в дослідженні МФК «Ведення бізнесу – 2010» посіла 109 місце (в минулому році – 143 місце), поліпшивши свою позицію на 34 пункти. На позитивну

зміну показника вплинуло прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 №514 – VI, який визначав порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів тощо.

Загалом за результатами проведеного дослідження «Ведення бізнесу – 2010» Україна посіла 142 місце, поліпшивши минулорічний результат на чотири позиції.

У 2008 р. іноземними інвесторами вкладено в економіку України 10911,1 млн доларів США прямих інвестицій, що на 25,3 % більше надходжень у 2007 р. За 2008 р. нерезидентами вилучено капіталу на суму 847,8 млн доларів. У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці (мінус 3,9 млрд дол.) за 2008 р. дорівнює 6234 млн дол., що становить 78,6% рівня попереднього року. Основними причинами зниження приросту іноземних інвестицій у економіку України є світова фінансово – економічна криза та політична криза у країні.

Приріст іноземного капіталу у 2008 р. спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, - на 2285,7 млн дол. США, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – на 901,4 млн дол., торгівлею, ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особливого вжитку – на 646,3 млн дол. США, будівництво – на 421,1 млн дол. США тощо.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, на 1 січня 2009 р. становив 35723,4 млн дол., що на 20,9% більше за обсяги інвестицій на початок 2008 р. Незважаючи на світову економічну кризу, скорочення іноземних інвестицій спостерігалось лише у IV кварталі 2008 р. Протягом 2009 р. прямі іноземні інвестиції в Україну й далі зростали навіть у такі галузі, як будівництво (на 160 млн дол., або на 107,8% порівняно з 2008 р.)

Розглянувши сучасний стан використання податкових важелів формування сприятливого інвестиційного клімату у країні й заохочення внутрішніх приватних та іноземних інвестицій, доходимо висновку про необхідність подальшого реформування податкової системи в напрямі її спрощення й адаптації до стандартів ЄС, що значно поліпшить інвестиційний клімат у країні.

Такі зміни були реалізовані Податковим кодексом.

Пропонуємо розглянути зміни в податковому законодавстві та проведемо оцінку впливу цих змін на формування прибутку підприємств та інвестиційний клімат в Україні.

Так, у процесі реформування податку на прибуток передбачається, що зміни в конструкції податку не нестимуть жодного фіксального навантаження, а саме податок має виконувати виключно регулятивно – стимулюючу функцію, для того щоб не стримувати розвиток виробництва.

Інвестиційно-інноваційна складова реформування цього податку забезпечується поетапним зниженням ставки податку на прибуток із 25% до 16%.

Запроваджено низку дієвих інструментів, що надають можливість задіяти стимулюючий потенціал податкової системи України. Серед них варто виділити такі: спеціальні податкові режими, прискорена амортизація, податкові канікули, податкові пільги.

В умовах реформування спрощеної системи оподаткування передбачається надання спеціальних інвестиційних пільг: запровадження на п'ять років нульової ставки податку для новоутворених суб'єктів господарювання – юридичних осіб, а також підприємств із щорічним обсягом доходів до 3 млн грн. із метою залучення інвестицій у оновлення основних засобів, створення додаткових робочих місць, збільшення обсягів виробництва продукції, робіт, послуг.

Висновки. Запровадження низьких дієвих інструментів, які дають можливість задіяти стимулюючий потенціал податкової системи України,

таких як спеціальні податкові режими, прискорена амортизація, податкові канікули, податкові пільги та значний перелік позитивних податкових норм (зниження ставок податків, спрощення обліку й адміністрування та ін.), спрямованих на стимулювання інвестиційної активності, дасть змогу істотно поліпшити інвестиційний клімат країни в цілому, тому що перелічені інструменти й норми забезпечують умови для структурної перебудови економіки України, сприяють збільшенню частки високотехнічних підприємств у економіці, що дасть змогу створити умови для високотехнологічного профілю української економіки, стимулюють ділову й інвестиційну активність, оновлення основних засобів, скоротити вплив коштів і часу на ведення податкового обліку, нададуть можливість підвищити міжнародний рейтинг податкової системи України. Податкова політика повинна забезпечувати комплекс позитивних факторів, які сприяють поліпшенню інвестиційного клімату в країні.

Підготовка наступних змін до Податкового кодексу України має забезпечити комплексний підхід до розв'язання нагальних проблем становлення й розвитку інвестиційного клімату країни, підвищення добробуту людей та формування ефективного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козловський С. В. Моделювання інвестиційних процесів в аграрному комплексі України / С. В. Козловський // : Глобус — Прес, — 2007. — 136с.
2. Москаленко А. М. Інвестиційний клімат: тенденції і напрями поліпшення / А. М. Москаленко // Економіка АПК. — 2009. — №10. — С. 66 – 69.
3. Носова О. В. Інвестиційний клімат України: основні напрями поліпшення / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. — 2008 . — №1 (6). — С. 45-49.
4. Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / А. І. Даниленко // . — К. : Фенікс, 2008. — 468 с.

СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

І. О. Кондратьєва, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Хід розвитку народного господарства України та його соціально-економічні результати свідчать про об'єктивну потребу істотно змінити інвестиційну стратегію з метою досягнення її ефективності. Як показав світовий досвід, найефективніший розвиток комплексного потенціалу народного господарства забезпечує ресурсозберігаюча інвестиційна стратегія. Маються на увазі не лише матеріально-технічні, трудові й фінансові ресурси, а й такий винятково важливий ресурс, як час. У статті окреслено проблеми аналізу інвестиційної діяльності, інвестиційного клімату, потенціалу, засобів активізації інвестиційних процесів та визначено роль держави у регулюванні інвестиційних процесів у національній економіці.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, міжнародні економічні відносини, вільні економічні зони.

Актуальність проблеми. Інвестиційні процеси, які відбуваються в умовах трансформації економіки України, її інтеграції до світового господарства, кризового становища підприємств і дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів, необхідних для їх відновлення, потребують розробки нових підходів до механізму управління. Здійснення ринкових перетворень в Україні відбувається за умови залучення іноземних інвестицій, особливості яких у якості об'єкту управління визначаються протиріччям національних інтересів та інтересів іноземного інвестора, що породжує проблему визначення потреби в інвестиціях, напрямках їх стратегічного розміщення, формування механізму управління інвестиційним середовищем та привабливістю підприємств-реципієнтів іноземних інвестицій.

Іноземне інвестування в цих умовах поряд із позитивними для держави наслідками – впровадження сучасних виробничих технологій, методів управління, створення нових робочих місць, подолання залежності України від імпорту, супроводжується й негативними – залежність від іноземних інвесторів, репатріація прибутків, погіршення екологічного становища,

посилення недосконалої конкуренції, дискримінація національної економіки тощо.

Створення механізму стратегічного управління залученням іноземних інвестицій в економіку України спрямовано на визначення структурно збалансованого обсягу фінансових та виробничих ресурсів з урахуванням пріоритетних напрямків їх розміщення, що забезпечить відновлення національної економіки, розв'язання соціальних проблем і сприятиме зростанню авторитету держави в світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стратегічне управління процесами іноземного інвестування в українську економіку є концептуально новим напрямком наукового обґрунтування інвестиційної політики щодо поєднання пріоритетних інтересів держави, підприємств та інвесторів. Розробка комплексу механізмів стратегічного управління залученням іноземних інвестицій сприятиме покращенню інвестиційного клімату в Україні й посиленню активності учасників інвестиційного процесу.

Вагомий внесок у розвиток питань управління залученням іноземних інвестицій зробили вітчизняні і зарубіжні вчені: Бланк І.О., Гаврилюк О.В., Геєць В.М., Губський Б.В., Єгоров П.В., Макогон Ю.В., Реверчук С.К., Рогожин П.С., Сорокін Б.А., Швець І.Б., Шевчук В.Я., Александер Г., Бейли Дж., Брегхем Є., Вальрас Л., Гарнер Д., Норткотт Д., Перар Ж., Портер М., Ширмер Я., Фішер П., Шарп У.

Однак, не зважаючи на значні результати наукових досліджень в області управління процесами іноземного інвестування, не дістали достатнього розвитку питання стратегічного управління: формування потреби в інвестиційних іноземних ресурсах, привабливістю зовнішнього інвестиційного середовища та підприємств-реципієнтів іноземних інвестицій.

Постановка завдання. Визначити сутність і зміст стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку України та науково усвідомити розвиток інвестиційних теорій, світової практики їх застосування в контексті реалізації економічної політики держав, дослідження важелів державного впливу на

інвестиційні процеси та впливу міжнародної інвестиційної діяльності на розвиток національної економіки.

Виклад основного матеріалу. В Україні існує нагальна потреба здійснення суттєвих зрушень у стосунках з потенційними та діючими іноземними інвесторами, які забезпечили б, нарешті, підпорядкування іноземних інвестицій потребам структурної перебудови економіки та прискореного економічного зростання.

Найбільш перспективним стратегічним шляхом розвитку економіки України вважається технологічна модель, реалізована шляхом підтримки і стимулювання інноваційних “точок росту”. Проте сьогодні, на жаль, в Україні немає для цього фінансового, а тим більше соціального “запасу тривкості”.

Для збільшення обсягу іноземних інвестицій необхідно провести наступні заходи: розробка чіткої, обгрунтованої державної стратегії залучення іноземних інвестицій; проведення структурної перебудови економіки; забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування та оподаткування; реформування податкової системи шляхом скорочення загальної кількості податків, зменшення ставок деяких з них та ліквідація економічно необгрунтованих пільг; забезпечення виваженої політики Уряду та НБУ у грошово-кредитній сфері; забезпечення гарантій збереження права власності на об'єкти інвестування; зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів підприємництва; створення простих і прозорих механізмів реєстрації підприємств та багатьох інших. На мою думку, існують три основні реальні альтернативи, котрі можуть дати ефект уже в найближчий час, а саме: податкові канікули; низькі податкові ставки, які застосовуються до широкої бази оподаткування; прискорена амортизація основних фондів, зменшення оподатковуваного прибутку на суму інвестицій чи використання податкового інвестиційного кредиту.[1, с. 448]

Оскільки пошук ринків збуту є головним мотивом усіх іноземних інвесторів, що входять на український ринок, стратегія має передбачати

передусім зниження бар'єрів для входження на ринок. За наявності прозорості та чіткої процедури приватизації, а також привабливих підприємств входження на ринок через придбання контрольного пакету акцій підприємства на приватизаційному тендері вимагатиме від інвестора менших зусиль порівняно із започаткуванням проекту “з нуля”.

Прозорість процедури приватизації мусить також передбачати чіткішу визначеність прав власності. Завдяки запровадженню процедури продажу, що дозволила б уникнути ситуацій, за яких покупці перебувають у нерівних умовах (а в такому разі результати продажу можна оскаржити), інвестори мали б більшу впевненість у своїх правах власності.

Нині іноземні інвестиції регулюються:

- національною інвестиційною політикою;
- двосторонніми інвестиційними угодами;
- регіональними інвестиційними угодами, які діють самостійно чи включені в регіональні інтеграційні угоди (ЄС, НАФТА, Меркосур, АТЕС);
- багатосторонніми інструментами: у рамках ОЕСР (Кодекс про рух капіталів, Декларація з інвестицій і багатонаціональних корпорацій, що мають єднальний характер), Інвестиційні принципи АТЕС, які не поєднують країни - учасниці зобов'язаннями; регулювання капіталопотоків у межах міжнародних економічних організацій - МВФ, група Всесвітнього банку, ВТО.[1, с. 448]

Інвестиційна політика держави має передбачати низку узгоджених заходів, спрямованих на досягнення необхідного рівня інвестиційної діяльності всіх підприємницьких структур, зокрема:

- вжиття дієвих заходів щодо розширення попиту на внутрішньому ринку як запоруки ефективності здійснення інвестиційних проєктів;
- запровадження амністії некримінальних “тіньових” капіталів;
- запровадження повного або значного звільнення від податків прибутку, що реінвестується;

- використання можливостей різноманітних організаційних форм бізнесу (консорціумів, пулів, концесій тощо) для забезпечення можливості корпоративного (спільного) фінансування інвестиційних проектів вітчизняними та зарубіжними інвесторами;

- забезпечення послідовності та прозорості державних стратегії і тактики економічної політики, формування інститутів гласного впливу підприємницьких структур на процес прийняття рішень;

- безумовне скасування пільг, які стосуються застосування засобів нетарифного регулювання внутрішнього ринку; визнання неприпустимості застосування послаблень системи сертифікації відповідності і безпеки продукції як засобу заохочення іноземних інвесторів; [2, с. 472]

- забезпечення особистої безпеки підприємців та їхнього майна.

Особливе місце відводять політиці сприяння іноземним інвестиціям на основі надання податкових, фінансових та інших стимулів, преференційного режиму (т. зв. пріоритетні компанії, які набули поширення в практиці країн, що розвиваються). Крім того, широко застосовуються й інші заходи сприяння, у т. ч. надання інвесторам інформаційних послуг, надання об'єктів інфраструктури (наприклад, у межах експортно-виробничих зон, наукових парків).

З метою забезпечення належного регулювання діяльності іноземних інвесторів у відповідності до національних інтересів та стратегічних пріоритетів економічної політики необхідно:

- ввести більш жорстке регулювання процесу репатріації капіталу, зокрема шляхом встановлення часової відстрочки від вступу підприємства до ладу до початку виведення прибутків та обмеження частки, дозволеної для репатріації тощо;

- запровадити персональну відповідальність урядовців за терміни і напрями використання іноземних інвестицій, по яких надано пільги;

- запровадити обов'язковий контроль за походженням інвестицій, вивчення надійності інвестора, ввести обмеження на вік фірми-інвестора та

інші показники його надійності щодо інвестицій, які претендують на входження до категорії "добросовісних";

- сформувати Кодекс іноземних інвестицій, який дозволить врегулювати стандарти поведінки ТНК в Україні та механізми адміністративного контролю за їх дотриманням;

- вживати постійних зусиль для зміцнення міжнародного іміджу країни, широкого розповсюдження інформації про її виробничий, технологічний, ресурсний потенціал та інвестиційні перспективи. [3, с. 184]

Висновки. Для поліпшення економічної ситуації та створення сприятливого інвестиційного клімату слід забезпечити розробку Довгострокової стратегії розвитку інвестиційної діяльності в Україні, що передбачено відповідним Указом Президента України. Ця стратегія повинна містити заходи з регулювання потоків іноземних інвестицій та їхнього підпорядкування потребам структурної перебудови української економіки. Для полегшення реалізації інвестиційної політики доцільно створити в Україні єдину спеціалізовану державну структуру, яка б надавала конкретну інформацію про можливості інвестування, здійснювала б повний правовий супровід ПІІ в Україні, допомагала б українським підприємцям у пошуку потенційних партнерів, зацікавлених в інвестиційній співпраці тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. / И.А. Бланк // Вид-во "Ельга" — 2007. — 448 с.
2. Пересада А.А. Управление инвестиционным процессом. / А.А. Пересада // Вид-во "Лібра" — 2010. — 472 с.
3. Федоренко В.Г. Инвестиционный менеджмент. / В.Г. Федоренко // Вид. центр МАУП — 2009. — 184 с.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Ю. Д. Хлинова, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено основні підходи до розуміння сутності «страховий ринок» в економічній літературі. Проаналізовано поточний стан та аргументовано тенденції розвитку страхового ринку в Україні.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхова премія, страхова компанія.

Актуальність проблеми. У сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Страхування є послугою, яку надають за певну платню за цінами, що покривають витрати і приносять прибуток, а економічний простір, на якому реалізуються операції з купівлі-продажу цієї послуги, є ринком.

Страховий ринок у сучасній економіці не нове явище, він функціонує у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими ринками, що і дає підставу розглядати його як комплексну модель, яка об'єднує необмежену кількість інших ринків, наявних за законами ринкової економіки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування страхового ринку досліджували як зарубіжні вчені, такі як В. Берг, А. Вагнер, А. Манес, К. Маркс, М. Ротшильд, П. Самуельсон та ін., так і вітчизняні автори: В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, О.А. Гвозденко, В.Б. Гомелля, Л.А. Орланюк-Малицька, Л.І. Рейтман, Т.А. Ротова, А.С. Руденко, Б.Ю. Сербіновський, Ю.М. Журавльов, В.В. Шахов, А.К. Шихов та ін.

Постановка завдання. Аналіз основних аспектів формування страхового ринку в Україні та з'ясування основних тенденцій його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків,

особливо зважаючи на зменшення капіталізації в таких фінансових секторах економіки, як кредитна кооперація. За результатами I півріччя 2010 року основні показники страхової діяльності набрали тенденції якісних змін, щодо скорочення падіння та стабілізації (таблиця 1), і в порівнянні з I півріччям 2009 року динаміка показників свідчила про такі тенденції:

- на 24,4% збільшилась кількість укладених договорів, при цьому кількість договорів, укладених з фізичними особами, зросла на 28,1%;
- на 1,3% збільшились обсяги надходжень валових страхових премій, а обсяг чистих страхових премій зменшився на 11,5%;
- на 20,0% зменшились валові страхові виплати/відшкодування, а обсяг чистих страхових виплат – на 15,2%;
- на 21,1% збільшилися обсяги вихідного перестрахування, в тому числі обсяги премій, сплачених на внутрішньому ринку, збільшилися на 26,5%, а на зовнішньому зменшилися на 9,9%;
- на 2,4% зменшився обсяг страхових резервів;
- на 2,8% зросли загальні активи, з них активи, визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів – на 6,5%;
- загальна кількість страхових компаній становила 441, у тому числі СК "life" (життя) – 68 компаній, СК "non-life" (не-життя) – 373 компанії.

Основні показники діяльності страхового ринку, а також темпи приросту представлені в таблиці 1.

На сьогодні страховий ринок України характеризується зростанням основних показників його діяльності та перебуває на етапі поступового інтегрування у світовий [1].

Важливими показниками, що характеризують загальний розвиток страхового ринку, є: сукупні обсяги премій та виплат, розміри статутних фондів страхових компаній, їх власного капіталу й активів, страхових резервів; частка страхування у ВВП країни, рівень виплат, частка ризиків, що передаються в перестрахування та ступінь присутності іноземного капіталу.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності страхового ринку України

	I півріччя 2009	I півріччя 2010	Приріст	
			млн. грн	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	9 549 050	11 879 370	-----	24,4
зі страховальниками: фізичними особами;	8 142 250	10 429 356	-----	28,1
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	267 822 226	271 046 361	-----	1,2
Страхова діяльність, млн. грн				
Валові страхові премії	9 514,00	9 635,90	121,9	1,3
Валові страхові виплати	3 275,50	2 619,4	656,1	-20
Рівень валових виплат, %	34,4	27,2	-----	-20,9
Чисті* страхові премії	6313,4	5588,3	-725,1	-11,5
Чисті* страхові виплати	2916,7	2474,2	-442,5	-15,2
Рівень чистих виплат, %	46,2	44,3	-----	-4,1
Перестрахування, млн. грн				
Сплачено на перестрахування, у тому числі:				
	3754,3	4546,7	792,4	21,1
перестраховикам - резидентам	3200,5	4047,6	847,1	26,5
перестраховикам - нерезидентам	553,8	499,1	-54,7	-9,9
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:				
	471,5	233,8	-237,7	-50,4
перестраховиками - резидентам	358,9	145,2	-213,7	-59,5
перестраховиками - нерезидентам	112,6	88,6	-24	-21,3
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	131,6	116,8	-14,8	-11,2
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	392,9	408,1	15,2	3,9
Страхові резерви, млн. грн				
Обсяг сформованих страхових резервів	9619,6	9393,5	-226,1	-2,4
резерви зі страхування життя	1603,6	1902,8	299,2	18,7
технічні резерви	8016	7409,7	-525,3	-6,6

Продовження таблиці 1				
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн				
Загальні активи страховиків (згідно з балансом)	41 999,5	43 166,2	1 166,7	2,8
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	22 947,2	24 435,9	1 488,7	6,5
Обсяг сплачених статутних фондів	13 627,1	14 563	935,9	6,9

Станом на 30.06.2010 кількість філій, дирекцій, відділень та представництв помітно зменшилась у порівнянні з аналогічною датою 2009 року. Разом з тим, обсяги надходжень страхових платежів збільшились на 8,2% (до 1 961,4 млн. грн), тоді як обсяги страхових виплат та відшкодувань навпаки зменшились на 4,9% (до 809,3 млн. грн).

Загальна (валова) сума страхових премій, отриманих страховиками при страхуванні та перестрахуванні ризиків від страховальників та перестраховальників за І півріччя 2010 року, становила 9 635,9 млн. грн, з них:

- 2 702,9 млн. грн (28,0%) – премії, що надійшли від фізичних осіб;
- 4 130,5 млн. грн (42,9%) – премії, що надійшли від юридичних осіб;
- решта 2 802,5 млн. грн (29,1%) – премії, що надійшли від перестраховальників.

За січень – червень 2010 року сума отриманих страховиками премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя становила 9 299,8 млн. грн (або 96,5% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 336,1 млн. грн (або 3,5% від загальної суми страхових премій). Сума чистих страхових премій (валові премії за мінусом коштів з внутрішнього перестрахування) становила 5 588,3 млн. грн, що становить 58,0% від валових страхових премій.

Розмір валових страхових виплат за січень – червень 2010 року становив 2 619,4 млн. грн, у тому числі з видів страхування, інших, ніж

страхування життя – 2 594,9 млн. грн (або 99,1%), зі страхування життя – 24,5 млн. грн (або 0,9%). Обсяг чистих страхових виплат становив 2 474,2 млн. грн та зменшився порівняно з аналогічним періодом 2009 року на 15,2%. Обсяги валових та чистих страхових виплат за I півріччя 2010 року зменшилися в порівнянні з аналогічним звітним періодом 2009 року, як це зображено на рис. 5.

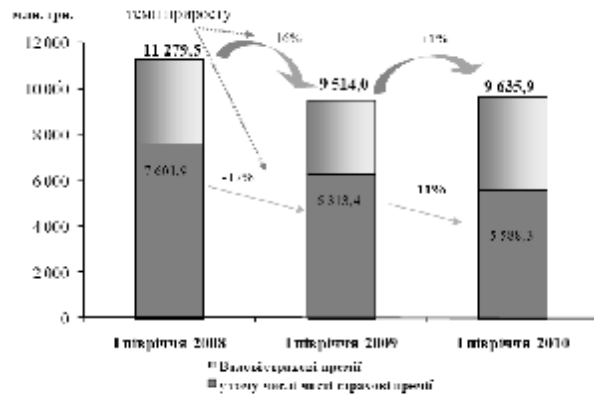

Рис. 1. Динаміка страхових премій у I півріччі 2008 - 2010 рр., млн. грн.

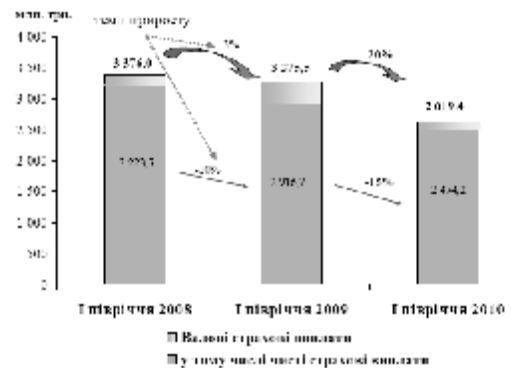

Рис. 3. Динаміка страхових виплат у I півріччі 2008 - 2010 рр., млн. грн.

Висновки. Здійснене дослідження українського страхового ринку засвідчило як здебільшого позитивні, так і окремі негативні тенденції його розвитку. Це зумовлено низкою специфічних особливостей страхування, яке

належить до фінансових інститутів національної економіки, що найдинамічніше розвиваються. Під впливом розвитку ринкових відносин змінюється характер страхової діяльності, що проявляється в появі нових і розвитку різних видів страхування, збільшенні кількості стабільно функціонуючих страхових компаній; існує тенденція до прискореного процесу самоорганізації вітчизняного страхового бізнесу. Водночас нинішній рівень розвитку страхування є неприпустимо низьким для ринкових умов господарювання; триває тенденція концентрації страхового капіталу і поділу ринку страхових послуг; вітчизняні страхові компанії характеризуються досі ще низькою фінансовою місткістю; інституціональному середовищу вітчизняного страхового ринку притаманна нерозвиненість традицій.

Усунення негативних чинників розвитку страхового ринку пришвидшить соціально-економічні реформи та забезпечить стабільний розвиток національної економіки, сприятиме інтеграції України до регіональних та світових страхових ринків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич// — К. : Знання, 2005. — 352 с.
2. Вовчак О.Д. Страхування : навч. посібник. — 2-ге вид. [випр. і доп.]/О.Д. Вовчак// — Л. : Новий Світ-2000, 2005. — 480 с.
3. Ротова Т.А. Страхування : навч. посібник / Т.А. Ротова, Л.С.Руденко// — К. : КНТЕУ, 2001. — 400 с.
4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.dov.ua> — Держкомфінпослуг

УДК 658.11:658.16

ФІНАНСОВІ ДОМІНАНТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

О.І. Чебанова, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито економічну природу й мотиви внутрішньої та зовнішньої реструктуризації підприємств. Визначено фінансові домінанти реструктуризації та

обґрунтовано пропозиції щодо підвищення її ефективності на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: реструктуризація підприємств, інструменти фінансового управління, вдосконалення фінансово-економічних відносин.

Актуальність проблеми. Світова фінансова криза з новою силою актуалізувала питання вдосконалення теоретико-методичного забезпечення антикризового фінансового управління. Одним зі специфічних напрямків антикризового менеджменту великих компаній є їх реструктуризація.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти реструктуризації підприємств досліджуються у працях багатьох українських науковців, зокрема О. Амоші, М. Білик, С. Довбні, І. Зятковського, О. Ковальова, І. Отенко, Н. Москаленко, увага яких концентрується передусім на обґрунтуванні організаційно-економічного механізму реструктуризації, діагностиці фінансового стану підприємств, удосконаленні планування відповідних заходів.

Постановка завдання. Необхідно дослідити фінансові доміканти реструктуризації підприємств в Україні та зробити на цій основі висновки і пропозиції щодо підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Поняття реструктуризації досить багатогранне. Саме тому в економічній літературі немає єдиного визначення сутності й алгоритму проведення реструктуризації.

Автори здебільшого дають доволі узагальнене визначення реструктуризації, яке можна застосувати до більшості інструментів управління:

- спосіб забезпечення оптимального функціонування підприємства в ринкових умовах, що безперервно змінюються, згідно до стратегії його розвитку;
- комплекс організаційних, управлінських, технологічних, інженерних і економіко-фінансових заходів, які забезпечують підприємству підвищення конкурентоспроможності та можливість її збереження в довгостроковому періоді [1, с. 41];

- цілеспрямована зміна структури підприємства (порядку розташування його елементів), а також складових, що формують його господарську діяльність під впливом факторів зовнішнього чи внутрішнього середовища або їх сукупності [2, с. 21].

Взаємозв'язок реструктуризації компанії й реакції учасників ринку цінних паперів обґрунтовано М.В. Стецьком, котрий зазначає, що в разі різкого зростання ринкового курсу корпоративних прав ринок очікує істотне збільшення грошових потоків, які генеруватимуться підприємством. А якщо підвищення курсу акцій відповідає надто високим темпам зростання грошових потоків, забезпечити які підприємство не в змозі, то слід очікувати поглинання підприємства іншими суб'єктами й відповідної зміни менеджменту. Отже, треба терміново приймати рішення щодо масштабної реструктуризації полів бізнесу. Цей висновок співзвучний із твердженням А. Раппапорта, котрий підкреслює, що за різкого зростання ринкового курсу корпоративних прав та відсутності адекватних рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємство може бути поглинуте іншими суб'єктами, з досить невітніми наслідками для менеджменту. Дослідження сутності реструктуризації, її напрямків і видів дає підстави виокремити такі характерні ознаки цього інструмента фінансового управління:

- реструктуризація повинна бути спрямована на створення підприємством доданої вартості;
- може проводитись як на підприємствах, що перебувають у скрутному фінансовому становищі (тобто виступати інструментом фінансового оздоровлення), так і на успішно діючих підприємствах, які мають великий потенціал зростання;
- може бути спрямована на вдосконалення внутрішньогосподарських фінансово-економічних відносин та на адаптацію діяльності підприємства до зовнішнього середовища (оптимізація відносин із зовнішніми стейкхолдерами);

— включає комплекс заходів із оновлення й поліпшення різних параметрів економічного стану та сфер діяльності компанії (виробництва, організаційної структури й управління, активів, пасивів).

З урахуванням викладеного реструктуризацію підприємства можна визначити як комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, що дають змогу вдосконалити фінансово-економічні відносини підприємства для забезпечення ефективного використання його потенціалу та збільшення його ринкової вартості.

У науково-практичній літературі виокремлюють активну й пасивну реструктуризацію. За пасивної відсутні стратегічні орієнтири, а відповідні заходи мають захисний характер та спрямовані на забезпечення виживання підприємства в короткостроковому періоді. Активна реструктуризація характеризується наявністю обґрунтованої стратегії розвитку, спрямована на досягнення життєздатності в довгостроковому періоді та передбачає широке використання інновацій, що мають забезпечити безперервне зростання ефективності [3, с. 30].

Розрізняють такі послуги з реструктуризації в розрізі фінансової й операційної сфер:

— фінансова реструктуризація (реструктуризація заборгованості, рефінансування, діалог із зацікавленими сторонами тощо);

— операційна реструктуризація (планування та здійснення реструктуризації, управління грошовими потоками й оборотним капіталом, розробка стратегії виходу з бізнесу).

Залежно від типу фінансово-економічних відносин, на вдосконалення яких спрямована реструктуризація, її доцільно поділяти на внутрішню й зовнішню. Внутрішня реструктуризація спрямована на вдосконалення й адаптацію внутрішньовиробничих фінансово-економічних відносин, на розв'язання внутрішніх конфліктів із метою підвищення ефективності

діяльності підприємства. У рамках такої реструктуризації мають реалізовуватися заходи з поліпшення внутрішньої організаційної структури, структури активів і управління, вдосконалення системи мотивації персоналу й менеджменту. Домінантами внутрішньої реструктуризації є заходи щодо вдосконалення внутрішніх організаційної й фінансової структур, структури активів і виробництва. Ці заходи мають внутрішній характер та не пов'язані зі змінами в економіко-правових відносинах підприємства із зовнішніми контрагентами й інституціями. Результатом заходів із внутрішньої реорганізації є зменшення всіх видів витрат і створення дієвих механізмів, які стимулювали би персонал до підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, зокрема до створення доданої вартості на основі зменшення витрат на всі види ресурсів та до максимізації доходів.

Зовнішня реструктуризація спрямована на поліпшення фінансових відносин між підприємством і зовнішніми групами інтересів, у тому числі власниками, кредиторами, конкурентами, державою. Вона веде до зміни характеру економіко-правових відносин компанії як із зовнішніми, так і з внутрішніми їх учасниками. Зовнішня реструктуризація включає заходи з реорганізації компанії (корпоративна реструктуризація), основним завданням яких є отримання переваг у вигляді ефекту синергізму або конкурентних переваг у результаті диверсифікації діяльності та правової відособленості окремих структурних підрозділів (реорганізація, спрямована на розукрупнення).

Враховуючи викладене, систематизуємо пріоритетні заходи в рамках внутрішньої й зовнішньої реструктуризації підприємства, спрямовані на запобігання недружньому поглинанню й рейдерству. Це:

— консолідація капіталу, в тому числі через залучення партнера для цього;

— реструктуризація активів на основі переведення найзначніших із них у пов'язані підприємницькі структури;

— спільне використання активів як компенсація за відмову від недружнього злиття;

— реструктуризація пасивів на основі проведення закритої емісії акцій із закритим розміщенням.

Проведене дослідження теоретичних і методичних підходів до обґрунтування мотивів внутрішньої й зовнішньої реструктуризації підприємств підводить до висновку, що комплекс мотивів здійснення різних типів реструктуризації слід розглядати у двох аспектах: спрямування на створення доданої вартості для власників та на забезпечення збереження вже створеної вартості. Найбільш теоретично обґрунтованим мотивом, із точки зору створення доданої вартості, є використання синергетичних ефектів, що проявляються через зниження витрат виробництва, зокрема постійних, чи збільшення виручки. Виправданими, з теоретико-методичної точки зору, є також заходи з реструктуризації, націлені на вдосконалення внутрішньофірмових фінансових відносин на основі запровадження механізмів функціонування внутрішнього ринку. Такі мотиви реструктуризації, як попередження поглинання й рейдерства, фінансова санація й забезпечення інтересів вищої ланки менеджерів, у кращому разі забезпечують збереження створеної вартості.

Фінансовою домінантою зовнішньої реструктуризації, націленої на укрупнення, є максимізація доданої вартості. Основним джерелом приросту вартості внаслідок укрупнення є ефект синергії. Вплив цього ефекту на приріст вартості компанії проявляється у зростанні чистих грошових потоків, що є наслідком збільшення доходів і зниження витрат (а отже, грошових видатків), та у зменшенні ризиків інвестування коштів і, відповідно, ставки дисконтування. З економічної точки зору, максимально допустима ціна придбання підприємства відповідає його індивідуальній ринковій ціні, збільшеній на приріст вартості, що формується в результаті синергії. Звідси випливає, що потенціал приросту вартості для покупця відповідає різниці

між максимально допустимою ціною придбання та фактично сплаченою, включаючи накладні витрати, пов'язані з реструктуризацією.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що місце реструктуризації підприємств у системі корпоративних фінансів визначається фінансовими домінантами реструктуризації, якими в загальному вигляді є:

- вдосконалення внутрішньогосподарських фінансових відносин та децентралізація фінансової відповідальності;
- переорієнтація систем мотивації й оцінки ефективності діяльності на вартісні оціночні показники;
- створення стратегічних передумов для залучення капіталу на зовнішніх ринках;
- підвищення рівня концентрації капіталу бізнес-структур;
- забезпечення формування доданої вартості за результатами реструктуризації;
- вдосконалення фінансових відносин між підприємством і стейкхолдерами, зокрема власниками, кредиторами, конкурентами, державою;
- формування фінансово-економічного резерву для недопущення (ворожого) поглинання, в тому числі за рейдерськими схемами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василик О. Реструктуризація підприємств / О. Василик // Фінанси України. — 2009. — №4. — С. 33 — 49;
2. Довбня С. Методические основы и направления реструктуризации предприятий в промышленности / С.Довбня // Наука и образование. — 2009. — №7 — С. 41;
3. Москаленко Н. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия / Н. Москаленко // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. — 2008. — №5 — С. 67.

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВКИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

А.П.Шевченко, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Податок на додану вартість є основним джерелом наповнення державного бюджету України. Надходження ПДВ залежать від макроекономічних змінних, передусім тих, що формують податкову базу. В широкому розумінні базою оподаткування ПДВ у межах всієї економіки є ВВП із урахуванням експорту, імпорту та валових інвестицій. У статті розглядаються проблеми бюджетної заборгованості з податку на додану вартість та огляд чинників, що впливають на його відшкодування.

Ключові слова: бюджетна заборгованість з ПДВ, експорт, імпорт, податок на додану вартість, податкове навантаження.

Актуальність проблеми. Нині актуальним є шлях зменшення податкового навантаження на платників податків, стимулювання переходу суб'єктів підприємницької діяльності з тіньового до офіційного сектору економіки і забезпечення на цій основі необхідних надходжень до бюджету. Через існування в попередньому податковому законодавстві прогалин і неоднозначних норм (у т. ч. правових колізій), недоліки в роботі контролюючих органів почастишали випадки ухилення від сплати ПДВ, а також активізувалося застосування схем неправомірного одержання бюджетного відшкодування, що погіршило ситуацію з надходженням цього податку до державного бюджету. Тому дослідження макроекономічного впливу зміни ставки податку на додану вартість у контексті прийняття Податкового Кодексу України є на нашу думку надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні дослідження окремих питань про податок на додану вартість та його впливу на макроекономічні та соціальні процеси присвячені праці вітчизняних вчених та економістів: В. Л. Андрущенко, С. А. Буковинського, В. В. Буряковського, О.Д. Василика, М. І. Вдовиченко, В. П. Вишневського, О.Д. Данілова, М. Я. Дем'яненка, І. В. Грищенко, В. С. Загорського та інших.

Постановка завдання. Основним завданням статті є дослідження макроекономічного впливу зміни ставки ПДВ на надходження до державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. За рахунок надходжень податку на додану вартість формується лівова частина доходів державного бюджету України — 40,3 % у кризовому 2009 р. (у 1998-му — 45,9 %, 2008-му — 39,7 %). Отже, стан державних фінансів значною мірою залежить від ефективності справляння цього найбільшою бюджетоутворюючого податку, переважна частина якого формується на податковій базі ввезених на митну територію України товарів і послуг. На сьогодні оподаткування ПДВ імпортованих товарів забезпечує 8,5 % загального обсягу надходжень податку до бюджету. У 2009 р. надходження від ПДВ до бюджету зменшилися на 8,1 % порівняно з попереднім роком, що пояснюється скороченням надходжень цього податку 11 ввезених в Україну товарів і послуг, спричинене істотним зменшенням імпорту (табл. 1).

Зростання обсягів імпорту товарів, спрямоване на задоволення сукупного внутрішнього попиту, в умовах існування дефіциту бюджету призводить до зростання зовнішнього боргу держави та загострення проблеми від'ємного сальдо поточного рахунку платіжного балансу. В поточному десятилітті від'ємне сальдо поточного рахунку спостерігається із 2006р., що великою мірою зумовлено стійким перевищенням обсягів імпорту товарів і послуг їх експорту. Формування дефіциту за поточним рахунком відбулося через стрімке зростання всіх категорій імпорту (товарів проміжного споживання, засобів виробництва, споживчого імпорту).

Однією з причин великої кількості порушень і зловживань при справлянні ПДВ в Україні є складність і запутаність податкового законодавства. Окремі законодавчі і нормативні акти суперечать один одному, що призводить до численних непорозумінь і створює умови для ухилення від оподаткування. Частка ПДВ у податкових надходженнях державного бюджету зменшилася з 72,3 % у 1998 р. до 54,9 % у 2008-му (2009 р. - 56,8 %) [2, С. 11-13].

Таблиця 1

Динаміка макроекономічних показників, бюджетних надходжень ПДВ та його відшкодування з державного бюджету України протягом 1998 – 2009

рр. [3, С.260]

Показники	1998	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ВВП номінальний, млрд грн	102,6	204,2	225,8	267,3	345,1	441,5	544,2	720,7	948,1	914,7
ВВП реальний, % до попереднього року	-1,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,3	7,9	2,3	-15,1
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	120,0	106,1	99,4	108,2	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3
Експорт товарів і послуг, млрд дол. США	17,6	21,1	23,4	30,0	41,3	44,4	50,2	64,0	85,6	54,3
Імпорт товарів і послуг, млрд дол. США	18,8	20,5	21,5	27,7	36,3	43,7	53,3	72,2	100,0	56,3
Податок на додану вартість, млрд грн	7,5	10,3	13,5	12,6	16,7	33,8	50,4	59,4	92,1	84,6
У тому числі: з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	—	6,5	6,7	13,4	16,7	24,1*	33,5*	36,5	45,5*	45,9
із ввезених в Україну товарів (робіт, послуг)	-	3,8	6,8	9,5	12,0	23,0	31,9	41,7	81,0	73,2
Бюджетне відшкодування ПДВ грошовими коштами, млрд грн	-1,2	-3,9	-5,9	-10,3	-12,0	-13,3	-15,0	-18,8	-34,4	-34,5
Фіскальна ефективність ПДВ, % до ВВП	7,3	5,1	6,0	4,7	4,8	7,7	9,3	8,2	9,7	9,2
Темп приросту експорту товарів і послуг, % до попереднього року	-13,3	8,2	10,9	28,2	37,7	7,5	13,1	27,5	33,8	-36,6
Темп приросту обсягів бюджетного відшкодування ПДВ, % до попереднього року	—	62,5	51,3	74,6	16,5	10,8	12,8	25,3	83,0	0,3

На доходи бюджету з ПДВ впливає не лише обсяг ВВП, а й галузева структура економіки, обсяги експорту, обсяги податкових пільг зі сплати ПДВ тощо. Внесок усіх видів економічної діяльності у зміну ВВП у 2009 р. були від'ємним. За підрахунками фахівців НБУ внесок промисловості у зміну ВВП становив мінус 5,6 %, чистих податків на продукти — мінус 2,4 %, будівництва

— мінус 1,4 %, інших видів економічної діяльності — мінус 5,7 %. Валова додана вартість сільського господарства із приростом за рік на рівні 0,3 % через низьку частку майже не вплинула на загальну зміну ВВП.

Протягом досліджуваного періоду виявлено стійке перевищення темпів зростання експорту над темпами зростання ВВП, що веде до збільшення відшкодувань податку з бюджету. Темпи зростання внутрішнього споживання нижчі за темпи зростання експорту, отже, сприянні і зовнішні чинники (попит світового ринку на продукцію українських виробників, передусім на вироби чорної металургії) зменшують обсяги надходжень із ПДВ. Обсяг надходжень ПДВ до державного бюджету залежить від ставок оподаткування та ефективності адміністрування податку. Відповідно до п. 10 підрозділу 2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу основна ставка ПДВ із 1 січня 2014 р. становитиме 17 %. Попередня основна ставка ПДВ була встановлена на рівні 20 % до бази оподаткування.

З метою посилення відповідальності органів державної податкової служби за своєчасне відшкодування ПДВ із державного бюджету поновлено норму щодо нарахування пені на суму простроченої заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ. Розмір такої пені становить 120 % облікової ставки Національного банку України, встановленої на момент виникнення пені, протягом терміну її дії, включаючи день погашення. Зазначені норми Податкового кодексу спрямовані на збільшення надходжень ПДВ до бюджету за рахунок суттєвого вдосконалення всього механізму адміністрування ПДВ. Законодавчі новації Кодексу забезпечують прозоре й ефективне справляння ПДВ, рівні умови для всіх платників податку щодо стягування й відшкодування ПДВ. Водночас нові податкові норми ще більше наближують систему справляння ПДВ до визнаних міжнародних норм і стандартів оподаткування в держаках членах Європейського Союзу [3, С. 263-268].

При подальшому аналізі макроекономічного впливу зниження ставки ПДВ до 17 % від бази оподаткування з 1 січня 2014 р. автор спирається на прогноз спеціалістів Міжнародного валютного фонду (табл. 2). Цей прогноз був

підготовлений у липні 2010 р. у зв'язку з опрацюванням параметрів кредитування України в рамках 29-місячної програми "Стенд бай" (Stand-By Arrangement) із МВФ.

За прогнозом МВФ потреби України в зовнішньому фінансуванні становитимуть 31,3 млрд дол. США у 2011 р. та 32,0 млрд дол. у 2012-му. Більша частина зовнішнього фінансування у 2012 р. буде спрямована на виплату боргових зобов'язань приватного сектора (14,0 млрд дол або 43,8 %) та виплату короткострокового боргу (8,6 млрд дол., або 26,9%). Якщо говорити про навантаження на бюджет із огляду на обслуговування й погашення боргу, піковими роками щодо виплат за борговими зобов'язаннями є 2011-й і 2013-й.

Таблиця 2

Динаміка макроекономічних показників України на 2011—2015 рр. за прогнозом МВФ [3, С. 260]

Показник	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП номінальний, млрд грн	1235,0	1405,0	1582,0	1750,0	1919,0
ВВП реальний, % до попереднього року	4,3	4,8	4,5	4,3	4,0
Реальний внутрішній попит, % до попереднього року	5,8	6,3	5,3	4,8	4,4
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	109,7	109,2	105,9	105,0	105,0
Експорт товарів (у вартісному вимірі), % до попереднього року	11,3	11,4	11,0	10,9	10,9
Імпорт товарів (у вартісному вимірі), % до попереднього року	14,0	12,4	10,9	10,3	10,2
Прямі іноземні інвестиції, % ВВП	3,6	3,9	4,0	4,0	4,0
Дефіцит зведеного бюджету (включаючи фонди соціального страхування та Пенсійний фонд),	-3,5	-2,5	-2,3	-2,3	-2,3
Джерела фінансування дефіциту зведеного бюджету (включаючи соціальні фонди), % ВВП:	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1
Чисте внутрішнє фінансування	1,7	1,8	2,4	2,6	2,1
Чисте зовнішнє фінансування	1,4	0,5	-0,2	-0,5	0,1
поточний рахунок платіжного балансу	-1,8	-2,6	-2,8	-3,0	-3,1

Таким чином, як податок на внутрішнє споживання ПДВ безпосередньо впливає на рівень сукупного попиту і пропозиції. Зниження ставки ПДВ до 17 % із 1 січня 2014 р. мало би стимулювати зростання сукупного попиту. Однак досягти цього ефекту впродовж 2014—2015 рр. не вдасться. Реальний внутрішній попит (споживання приватного й державного секторів та валові капіталовкладення) в цей період буде скорочуватися гад впливом зовнішніх дисбалансів (від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу, значні виплати за зовнішнім державним боргом тощо). Скорочення кінцевого споживання товарів і послуг резидентами зумовить зниження темпів зростання реального ВВП. Якщо не розпочнеться пенсійна реформа, дефіцит Пенсійного фонду буде й далі обтяжувати державні фінанси. Підвищення ефективності адміністрування ПДВ позитивно вплине на надходження податку до державного бюджету. Зниження ставки ПДВ дещо зменшить обсяги відшкодувань із бюджету для експортерів, що певною мірою сприятиме зменшенню дефіциту державного бюджету [3, С. 269-270].

Висновки. Для того, щоб ПДВ став універсальним фінансовим інструментом ринкової економіки України, необхідно вдосконалювати механізм оподаткування, виправляти ті недоліки, які зараз є у вітчизняному законодавстві з оподаткування ПДВ, оскільки воно не відповідає загальносвітовим стандартам.

Так як ПДВ включається в ціни товарів та послуг, остільки він є ціноутворюючим чинником. Якщо ж деякі товари та послуги звільняються від оподаткування, це повинно привести до зниження цін на них. Хто зацікавлений у зниженні цін? Насамперед покупці, бо вони несуть на собі основний податковий тягар. Крім того, у цьому зацікавленні і продавці та виробники продукції, оскільки в них з'являється можливість за рахунок зниження цін збільшити обсяг реалізованої продукції в кількісному виразі. Отже, зменшення ставки ПДВ має на меті два основних завдання: по-перше, захист інтересів малозабезпечених верств населення (соціально-політичні мотиви) та стимулювання виготовлення окремих видів товарів (робіт, послуг).

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник В. М. Податок на додану вартість у податковій системі України / В.М. Мельник, О.В. Солдатенко // Фінанси України. — 2006. — № 9. С. 82 – 86.
2. Сидор І. П. Передумови та наслідки запровадження податку на додану вартість в Україні / І. П. Сидор, Т.М. Возняк // Формування ринкових відносин в Україні. — 2009. — №4. С. 11- 16.
3. Прогнозування макроекономічних наслідків упровадження Податкового кодексу України / за ред. Ф. О. Ярошенка//. — К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2010. — 368 с.

УДК 336.221.4

ПОДАТКОВЕ РЕФОРМУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

І. Б. Шишка, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Недостатньо ефективний вплив податкової політики України на економічну систему свідчить про неможливість забезпечення її якісної організації без проведення глибоких структурних перетворень. Систематичні спроби швидкого та необґрунтованого розв'язання проблем у цій сфері виключно шляхом внесення змін до законодавства тільки ускладняють поточний стан справ. У статті наведено напрями оптимізації податкової системи України.

Ключові слова: податкова система, економічна система, Податковий кодекс України, податкове законодавство.

Актуальність проблеми. Податкова система, що сьогодні діє в Україні, не враховує низки особливостей ринкового функціонування національної економіки, нагальності й обов'язковості системних заходів щодо створення умов для стійкого економічного зростання. Це спричинює низку проблем для держави в усіх сферах діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми оптимізації структури та напрямків реформування податкової системи присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників – А. Вагнера, А. Маршала, В. Паретто, П. Самуельсона, А. Сміта, В. Андрущенко, Є. Балацького, В. Вишневецького, Т. Єфименко, А. Крисоватого, І. Луніної, П. Мельника та ін.,

що тою чи іншою мірою знайшло відображення в напрямках реорганізації податкових систем різних країн.

Постановка завдання. Подолання накопичених протиріч в економіці можливе лише за рахунок проведення поступового та виваженого реформування податкової системи України. З 01.01.2011 роки вступив у дію новий Податковий кодекс. Проте, окрім обіцяних переваг нововведення, зустрічаються і недоліки його. Метою цієї статті є аналіз реформ, проваджених урядом, та їх вплив на ефективність національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Податки – дуже складна й надзвичайно впливова на всі економічні явища та процеси фінансова категорія. Можна без перебільшення сказати, що, з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання добробуту народу. Із другого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі. На сьогодні податки – це найефективніший інструмент впливу на суспільне виробництво, його динаміку і структуру, на розвиток науки і техніки, масштаби соціальних гарантій населенню.

Вітчизняна податкова система від початку створення функціонувала переважно в кризових умовах та вимушено виконувала передусім фіскальні й контрольні функції, зумовлені необхідністю розв'язання невідкладних бюджетних та гострих соціальних проблем. Внесення численних змін і доповнень у податкове законодавство було безсистемним, існуюча податкова система трансформувалася повільно, переважно як замкнута система. Сукупно це зумовило значні проблеми у різних сферах держави, а особливо – у економіці.

В. Паретто стверджував, що можливість об'єднання інтересів держави та платників податків є основним пріоритетом реалізації податкової політики будь-якої країни, досліджував. Досягнення оптимуму він розглядав як забезпечення фіскальних інтересів держави без зниження економічної

ефективності господарювання платників [1, с.31].

Узагальнюючи основні теоретико-методологічні здобутки у сфері податкового реформування, зарубіжний досвід оптимізації податкових систем, можна виокремити основні завдання проведення системної податкової трансформації:

- побудова національної системи оподаткування на принципах ефективності, збалансованості та прозорості;
- забезпечення відповідального ставлення платників до виконання норм податкового законодавства;
- поступове та збалансоване зниження податкового тиску на національну економіку при одночасному забезпеченні стабільності бюджетної системи;
- перенесення податкового навантаження з капітальних та трудових факторів виробництва на споживання, ресурсні та екологічні платежі;
- усунення майнової нерівності в суспільстві;
- забезпечення регулюючої спрямованості податкової системи;
- досягнення максимальної фіскальної ефективності платежів;
- створення умов для забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування;
- спрощення системи оподаткування за рахунок зменшення загальної кількості податків та зборів;
- налагодження механізму захисту прав платників податків тощо [1, с.37].

Новий Податковий кодекс України, який вступив у дію з 1 січня 2011 року, за словами експертів, вирішує більшість вищезазначених завдань. Введені новації дозволяють суттєво знизити податкове навантаження на економіку за рахунок запровадження податкових преференцій усім верствам платників податків, вивільнити додаткові фінансові ресурси, спрямовані на збільшення заробітної плати працівників та створення нових робочих місць,

усунути адміністративні перешкоди в оподаткуванні, створити сприятливі умови для громадян, що бажають розпочати власний бізнес, запровадити систему, спрямовану на захист законних прав й інтересів громадян.

Серед новацій Податкового кодексу – зменшення кількості неефективних податків та зборів, введення принципу презумпції правомірності рішень платника податків, який реалізується шляхом прийняття рішень на користь платників податків у разі коли закон припускає неоднозначне трактування прав та обов'язків платників або контролюючих органів.

З метою зменшення податкового навантаження та спрощення оподаткування для платників загальнодержавні податки скоротяться з 29 до 19, а кількість місцевих - з 14 до 4. Також буде внесено ряд новацій до оподаткування доходів громадян. Основою їх є впровадження справедливого підходу, при якому запроваджено дві ставки податку з доходів фізичних осіб: 15% - для доходів, менших за 10 мінімальних зарплат на місяць, 17% - для доходів, більших за 10 мінімальних зарплат на місяць [2].

Інвестиційно-інноваційна складова реформування податку на прибуток підприємств, згідно із кодексом, забезпечується поетапним зниженням ставки податку на прибуток з 25% до 16%. Ставка податку на прибуток встановлено наступним чином: з 1 квітня 2011 року по 31 грудня 2011 року включно — 23 відсотки; з 1 січня 2012 року по 31 грудня 2012 року включно — 21 відсоток; з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2013 року включно — 19 відсотків; з 1 січня 2014 року — 16 відсотків [2].

В умовах реформування системи оподаткування передбачається надання спеціальних пільг: запровадження на 5 років нульової ставки податку для новоутворених суб'єктів господарювання, підприємств з щорічним обсягом доходів до 3 млн. грн з метою залучення інвестицій, створення робочих місць, збільшення обсягів виробництва. Передбачається запровадження на 10 років звільнення від оподаткування прибутку підприємств галузей легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють

продукцію на давальницькій сировині) та суб'єктів господарської діяльності від надання готельних послуг, підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості.

З 2014 року буде зменшено ставку ПДВ до 17%. З 2011 року від сплати ПДВ звільнені операції з металобрухтом, зерновими культурами, лісом, що сприятиме зменшенню вартості готової продукції для кінцевих споживачів – громадяни України. Також вдосконалюється система обліку платників податків.

Багато дискусій піднімається навколо введення з 1.01.2015р. 5% податку на доходи, нараховані на поточні та депозитні банківські рахунки. Прихильники таких нововведень вважають, що надходження від цього податку будуть одним із важливих джерел наповнення державного бюджету, а відтоку вкладів не відбудеться через помірність ставки податку. Противники такої норми стверджують, що вона призведе до зменшення ресурсної бази українських банків, чим похитне їхню стабільність та зменшить загальний інвестиційний ресурс вітчизняної економіки. Згідно результатів досліджень міжнародного рейтингового агентства S&P українські банки зараховані до групи найслабших банків у світі, а їх фінансовий стан вийде на до кризовий рівень мінімум через 2-3 роки. Введення податку на доходи від депозитів відтермінує цю подію, що, очевидно, негативно вплине на стан банківської системи та економіки в цілому [1].

Податковим кодексом введене диференціювання податкових ставок щодо доходів, отриманих як заробітна плата, від продажу об'єктів майнових та немайнових прав, надання майна в оренду, доходів, одержаних як додаткове благо та ін. Ця норма може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивом підвищення норми оподаткування високих доходів буде створення додаткових надходжень до бюджету. Звісно негативом такої норми є підвищення податкового тиску на фізичних осіб, що, в свою чергу, буде стимулювати приховування доходів. На нашу думку, для вирішення даної проблеми доцільно ввести декілька ставок оподаткування вище

перерахованих доходів з метою поглиблення диференціації податкового тиску.

Урядом було внесено низку змін у сфері оподаткування доходів нерезидентів. Зокрема відбулося зниження ставки податку на доходи фізичних осіб-нерезидентів вдвічі, нарахований у вигляді заробітної плати та дохід від продажу об'єктів нерухомості – з 30% до 15%, що можна розцінювати двозначно, оскільки, з одного боку це підвищить привабливість вітчизняного ринку праці, а з іншого – по-перше знизить доходи бюджету, а по-друге, враховуючи значний рівень безробіття в країні, створить додаткову соціальну напругу і в майбутньому може призвести до зниження заробітної плати громадян.

Висновки. Наявність значної кількості викликів сучасній економічній системі України потребує проведення її невідкладного структурного реформування, що здійснюється на основі положень нового Податкового кодексу.

Реформи, проваджувані урядом, та їх вплив на ефективність національної економіки є однією з найбільш обговорюваних тем сьогодення. Загальне зниження податкових ставок у короткостроковій перспективі може призвести до зниження доходів бюджету, що, безперечно, є негативним явищем, тому одночасно з цим відбувається розширення об'єкта оподаткування, а у довгостроковій перспективі такі заходи призведуть до зниження загального податкового навантаження на доходи громадян, що в свою чергу, сприятиме їхній детінізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ярошенко Ф. О. Прогнозування макроекономічних наслідків упровадження Податкового кодексу України / Ф. О. Ярошенко// — К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2010. — 368 с.
2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=35&nreg=2755-17>

3. Бульботка О. Місце податку на доходи фізичних осіб у Податковому кодексі України / О. Бульботка // Фінансовий вісник .— 22.04.2011. [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=42>

УДК 324.77

БАНКІВСЬКА КРИЗА 2008-2009 РОКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

В.С.Ющенко, студентка

Науковий керівник: асистент Резніченко Д.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто сутність та форми взаємодії комерційних банків на основі вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду, а також обґрунтована необхідність забезпечення контролю національного капіталу над банківською системою, як базова умова збереження економічного суверенітету України. Досліджено проблеми і перспективи розвитку банківського страхування, проаналізовано переваги та недоліки інтеграції банків.

Ключові слова: фінансовий ринок, банківська система, фінансова криза, трансформаційна функція банку, інфляція, зовнішній борг, ВВП.

Актуальність теми. Актуальним є дослідження загальних тенденцій розвитку банківської системи України з метою визначення пріоритетних напрямків діяльності банків та прогнозів на майбутнє, в умовах викликів світової фінансової кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем та постанов фінансового ринку в секторі банківської діяльності присвячені праці багатьох вчених: В.Г.Андрійчука, О.Г.Білоруса, В.С.Будкіна, І.В.Бураковського, А.С.Гальчинського, А.П.Голікова, М.А.Дудченка, Л.Л.Кістерського, А.І.Кредісова, Д.Г.Лук'яненка, Ю.В.Макогона, О.В.Плотнікова, А.М.Поручника, О.І.Рогача, Ю.С.Ширяєва, Ю.В.Шишкова, Ю.Щетиніна та інших.

Постановка завдання. Виявити у процесі дослідження взаємозв'язок діяльності національної банківської системи та реального сектору економіки, а також визначити стратегічний напрям розвитку банківської системи України після кризи.

Виклад основного матеріалу. Національна банківська система України історично формувалась на принципах залучення національного капіталу в ресурсну базу банків і трансформації цього капіталу на потребу економіки. Відповідно до цього формувались і системні відносини між банками і реальним сектором економіки, між банками та державою[1].

До 2005 року банки України здійснювали кредитування у переважній більшості реального сектору економіки. Банківська система відіграла важливу роль у розвитку економіки і подоланні кризи державних фінансів 1998 року шляхом вироблення прийнятних як для банків, так і для держави механізмів врегулювання кризи. Тому Україна змогла уникнути у 1998-1999 роках дефолту за внутрішніми державними запозиченнями.

Але вже з 2005 року розпочалось активне поглинання національної банківської системи іноземним капіталом, від протидії якому держава по суті відмовилась. Вона не змогла виробити стратегічного бачення перспектив творення національної банківської системи[2].

Прихід іноземного капіталу в українські банки відбувся під відволікаючі розмови про доцільність залучення в економіку країни дешевих іноземних ресурсів. Проте стрімке зростання іноземного капіталу у структурі банківської системи України не призвело ані до здешевлення кредитних ресурсів для реального сектору економіки, ані до залучення прямих інвестицій у пріоритетні галузі економіки. На відміну від вказаних вище очікувань, відбувалась небезпечна концентрація спекулятивного капіталу у вигляді коротко і середньострокових валютних кредитів лише на кількох ринках: нерухомості, землі, автомобільному, споживчому. У свою чергу, це призвело не тільки до стрімкого зростання цін на базові товари цих ринків (житло, землю, автомобілі, побутові товари), але й до вкрай небезпечної деформації торговельного балансу країни, дефіцит якого на кінець 2008 року склав майже 15 млрд. дол. США. До цього слід додати доларизацію кредитних відносин, особливо з населенням, коли, наприклад,

майже 80% іпотечних (тобто довгострокових кредитів) номінувалися в іноземній валюті[3].

Досвід роботи іноземних банків в умовах фінансової кризи в Україні довів не можливість повного забезпечення ліквідності іноземних банків в Україні за рахунок коштів материнських компаній. Як показало життя, фінансова допомога материнських структур не покрила у повному обсязі відтік коштів з їх дочірніх банків в Україні. Компенсація втраченої ліквідності частково відбувалась також і за рахунок рефінансування та стабілізаційних кредитів НБУ, непогашений обсяг яких на вересень 2010 року в системі склав майже 70 млрд. грн. В той же час банки з національним капіталом (переважно малі та середні банки) отримали незначну частку допомоги з боку НБУ, а реальний сектор економіки взагалі залишився без державних інвестицій у період 2008-2009 років[2].

Фінансова криза висвітлила проблему розділення банківської системи на фрагменти(табл.1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків по групах за джерелами походження капіталу, станом на 01.07.2010 р., млрд. грн.

№	Показник	Банки з українським капіталом	у тому числі:		Банки з західним капіталом	Банки з російським капіталом	Разом
			Державна форма власності	Недержавна форм власності			
	Кількість банків в групі	115	5	110	39	10	164
1	Активи	431,11	152,69	278,42	367,59	78,62	877,31
	Частка групи в загальному обсязі, %	49,14	17,40	31,74	41,90	8,96	100,00
2	Власний капітал	77,60	38,13	39,47	38,25	9,71	125,56
	Частка групи в загальному обсязі, %	61,81	30,37	31,44	30,46	7,73	100,00
3	Співвідношення (Власний капітал/Активи), %	18,00	24,97	14,18	10,41	12,34	14,31
4	Кредитний портфель	312,32	106,48	205,84	295,46	63,34	671,12
	Частка групи в загальному обсязі, %	46,54	15,87	30,67	44,03	9,44	100,00
4.1	у т.ч. Кредити, фізичним особам	55,58	11,14	44,44	135,20	8,68	199,47
	Частка групи в загальному обсязі, %	27,86	5,58	22,28	67,78	4,35	100,00
	Депозити, разом	216,98	59,35	157,62	167,78	35,52	420,27
5	Депозити фізичним особам	132,35	36,15	96,20	84,42	20,51	237,27
	Частка групи в загальному обсязі, %	55,78	15,23	40,54	35,58	8,64	100,00

Можна з впевненістю сказати, що фрагментація банківської системи України залишилась поза увагою держави. Жодна з гілок влади не побачила загрози у цьому процесі для фінансової системи країни, хоча на думку експертів така загроза є однією з найбільш значущих для безпеки країни[5].

Криза 2008 – 2009 років наочно продемонструвала неефективність існуючих методів державного регулювання фінансового сектору України, а також вказала на помилковий вектор розвитку системи державного регулювання і нагляду.

Сьогодні в Україні, як і у світі в цілому, склалась сприятлива ситуація щодо вироблення нової стратегії творення національної банківської системи та відновлення довіри суспільства до неї.

Перед владою і Національним банком України, учасниками фінансових ринків стоїть завдання – виробити нові стандарти банківського нагляду, визначити нові принципи формування банківської системи, стратегічні цілі її розвитку, призначення банків в Україні.

Перед державними органами, на думку аналітиків, стоїть завдання на законодавчому рівні визначити стратегічне значення національної банківської системи як фінансового базису економічного, а отже державного, суверенітету країни та, відповідно, обмежити участь у ній, у тій чи іншій формі, іноземного капіталу [5].

Зростання реального сектору економіки не могло не відобразитись на стані банківської системи. Віддзеркаленням макроекономічних процесів у країні стала поява комплексних банківських продуктів (депозит, кредит), які раніше не мали системного характеру. Внаслідок скорочення інфляції на тлі стабільності національної валюти – гривні, банки отримали можливість на системному рівні акумулювати вільні грошові ресурси фізичних осіб та забезпечувати економічне зростання реального сектору економіки через кредитування товаровиробників.

Таким чином, банки почали виконувати соціальну трансформаційну функцію акумулювання суспільних фінансових накопичень та спрямування їх на кредитування економіки. Завдяки цьому було досягнуто ефект макроекономічної конвергенції: накопичені у суспільстві фінансові ресурси замість споживчого ринку почали надходити у банківську систему і, опосередковано, через кредити – у реальний сектор економіки. Як наслідок: поступове зменшення індексу інфляції та динамічне зростання ВВП[2].

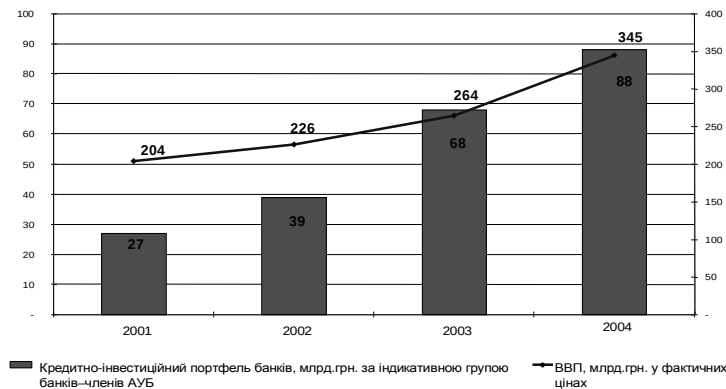

Рисунок 1. Динаміка ВВП та кредитно-інвестиційного портфелю банків

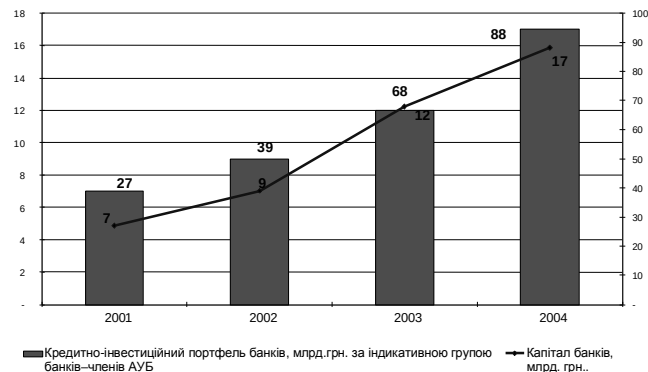

Рисунок 2. Динаміка капіталу та кредитно-інвестиційного портфелю банків

Ключовим викликом для банківської системи в 2001-2002 роках стала необхідність різкого нарощення капіталізації системи для забезпечення адекватності банківського капіталу стрімко зростаючим активам. Проведені в Асоціації українських банків дослідження чітко засвідчили наявність кореляції між обсягом виданих банками кредитів та темпами зростання ВВП країни. Підтримка динаміки ВВП через забезпечення необхідного обсягу кредитування могла бути реалізована виключно через збільшення системного капіталу банків[2].

У цей період банківська система на чолі з НБУ повністю виконала поставлені перед нею завдання щодо її капіталізації та збереження необхідних темпів кредитування реального сектору економіки.

Висновки: Рушіями економічного зростання у 2001 – 2004 роках виступали промислове виробництво та сільське господарство. Фінансовою базою зростання ВВП країни у цей період стає банківське кредитування корпоративного сектору економіки. Україні та її банківській системі негайно потрібно використати повний арсенал запобіжних заходів, спроможних амортизувати негативний вплив світової фінансової кризи і значною мірою скористатися потенціалом внутрішніх резервів для подолання внутрішніх негараздів [4].

Банки займають провідне становище на національному ринку капіталу і стають локомотивом економічного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська енциклопедія [під ред. Мороза А.М.] — К. : Ельтон, 2008р.
2. Комерційні банки в Україні: довідник — К. : Вища школа, 2009.— 62 с.
3. Мороз А. Основи банківської справи /А. Мороз//. — К. : Лібра, 2004. — 145 с.
4. Поляк Н. Причини та наслідки впливу світової кризи на сектори економіки України / Поляк Н., Вовчак О. // Вісник НБУ, №1. — 2010 р. — с. 45-51/
5. Дорошенко І.В. Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України / І.В. Дорошенко//.[Електронний ресурс] — Режим доступу : nbuv.gov.ua/e-journals/Doroshenko_308.htm.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Т. Е. Бережнова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач М.І. Кареба

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто особливості депозитних ресурсів на сьогоднішній день, їх можливості. Проблеми, які виникли в період глобальної економічної кризи та шляхи їх вирішення. Шляхи повернення довіри населення.

Ключові слова: депозит, грошові кошти, грошові потоки, Національний Банк України, криза, банкрутство, санація.

Актуальність проблеми. Спостерігаючи ситуацію з депозитами на початок періоду економічної кризи, ми можемо сказати, що банківська система є досить слабкою та неспроможною підтримати населення. Проблема з депозитами гостро торкнулася вкладників, тобто протягом важкого періоду більша частина населення сподівалася на використання своїх депозитних ресурсів на що отримала «категоричне ні». Довіра до банків та банківської системи зменшилася, погіршилося становище банків. Необхідна «ін'єкція» для банківської системи – депозитне оживлення, а для цього необхідно покращити, змінити законодавчу базу та системи банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Об'єктивний та суб'єктивний аналіз діяльності банківської системи проводиться постійно. Робиться порівняльний та характеристичний аналіз поведінки банків та банківських установ, порівнюються, звіряються обсяги їх діяльності та показники якості роботи.

Основними дослідниками та розробниками нових пропозицій та нововведень є працівники банків, Національного Банку України, Міністерства Фінансів України.

Постановка завдання. Метою даного завдання є розкриття та аналіз особливостей депозитних ресурсів України. Проблеми на період глобальної економічної кризи та теперішній стан з видачею депозитних вкладень. Зміни

у відношенні населення України до банківської системи. Шляхи вирішення недовіри та перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день ситуація з депозитними ресурсами в Україні є складною. Аналізуючи, як зовнішні, так і внутрішні фактори, ми можемо стверджувати, що особливий негативний вплив зробила глобальна економічна криза. Економічна криза «паралізувала» не тільки банківську систему, а усі провідні та профільуючі галузі. Процеси відтворення будуть тривати не один день, змінюючи та модернізуючи системи, поглинаючи слабкі ланки та запроваджуючи нововведення.

Поняття «депозит» передбачене та врегульоване цивільним законодавством України, а саме Цивільним Кодексом України.

Депозитами є кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх рахунках в установах банків на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Депозити можуть бути класифіковані за різними ознаками, проте найважливішим є їх поділ на такі групи: депозити населення й депозити суб'єктів господарювання; строкові депозити й депозити на вимогу; депозити в національній та іноземній валютах.

Згідно до Цивільного Кодексу України частини 1, статті 1058: за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором.

За Цивільним Кодексом України, частина 3, статті 1058: до відносин банку та вкладника за рахунком, на який внесений вклад, застосовуються положення про договір банківського рахунка (глава 72 цього Кодексу),

якщо інше не встановлено цією главою або не впливає із суті договору банківського вкладу.

Спираючи на Цивільний Кодекс України, ми можемо побачити та зазначити, поняття та відносини вкладників та банку.

На сьогодні, ситуація змінилася досить несподівано для вкладників: по-перше, коли розпочалась глобальна економічна криза, більшість банків перестало видавати депозити вкладникам, по-друге, більшість банків не змогли протистояти економічній кризі і втратили так звану, дієздатність. Більшість банків стали об'єктами санації. Санація — система заходів, які здійснюються для запобігання банкрутства і фінансового оздоровлення підприємств і банків за допомогою держави і крупних банків.

Деякі з них завдяки санації продовжили свою діяльність, а деякі з них все ж таки банкрутували. Велика частина залучених грошей, які були покладені вкладниками залишилися у банках, які стали банкрутами, які перебувають період санації. Почали відбуватися судові тяжби, згідно, до яких деяким вкладникам були повернені їх вкладення.

Після яскраво - «скандального» процесу більша частина – приблизно 89,87% населення проживаючого на території України зневірилися у банківській системі. Вони раз і назавжди зробили для себе висновок, що банківська система в Україні є не надійною, не спроможною підтримати у скрутні часи.

Протягом економічної кризи та банківського занепаду, Кабінет Міністрів України та Національний Банк України зробили значні поправки до Закону України « Про банки та банківську діяльність», згідно якого стверджується, що протягом важкої економічної ситуації в Україні термінові депозити до видачі (депозити до запиту, строкові депозити) видаватися не будуть.

Роблячи подібні впровадження, Національний Банк України хотів стримати та налагодити систему депозитного забезпечення Комерційних банків, але його дії виявилися не досконалими.

Це ще більше обурило та підняло недовіру населення, так як більшість вкладників дуже розраховували на кошти покладені на депозити в банки.

Заборона дострокової видачі банківських депозитів суперечить Цивільному кодексу: банківську систему і довіру до держави не врятують порушення прав людини в Україні:

Зокрема, цією Постановою заборонено достроково видавати строкові депозити, лише у разі завершення строку договору. Проте такі дії суперечать статті 1060 Цивільного кодексу України, відповідно до якої: частина 2 статті 1060 ЦКУ: за договором банківського вкладу незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника, крім вкладів, зроблених юридичними особами на інших умовах повернення, які встановлені договором. У такому разі (ч.3 ст.1060 ЦКУ) вкладник отримує менші проценти за вкладом – у розмірі вкладів на вимогу. Проте відмовити у достроковому поверненні вкладу фізичній особі, навіть строкового, відповідно до Цивільного Кодексу України, забороняється. Щодо юридичних осіб – такі умови можуть бути передбачені лише у договорі. Більше того, якщо банки таку умову передбачають у договорі – вона є (відповідно до ч.2 ст.1060 ЦКУ) нікчемною.

Також Постанова забороняє повертати депозити навіть за строковими договорами, строк яких завершився.

Якщо строк завершився, проте вклад не забрали, то відповідно до ч. 4 ст.1060 Цивільного Кодексу України вважається, що вкладник продовжив договір.

Якщо інше не передбачено договором, він тепер вважається внесеним на умовах вкладу на вимогу, тобто особа може забрати у будь-який час свій вклад і відсотки.

Згідно до Цивільного Кодексу України Ч.4 ст.1060: якщо вкладник не вимагає повернення суми строкового вкладу з закінченням строку, встановленого договором банківського вкладу, або повернення суми вкладу, внесеного на інших умовах повернення, після настання визначених

договором обставин договір вважається продовженим на умовах вкладу на вимогу, якщо інше не встановлено договором.

Депозити відіграють важливу роль у формуванні ресурсів банків. За рахунок запозичених, залучених ресурсів, тобто депозитів, банки та банківські установи в спромозі організовувати свою діяльність. Отже, вони мають тимчасово вільні кошти для надання кредитів, для здійснення необхідних банківських операцій – це дає можливість банку розвиватися та отримувати достатні прибутки, стимулювати власне розширення.

Депозитні вкладення є основним джерелом для розвитку та реконструкції банків, так як використовуючи лише власний капітал та капітал виданий Національним Банком України є лише стартом для діяльності.

Через низку існуючих проблем та не подоланих потреб більшість банків втратило свій статус, банкрутували та визнали себе недієздатними.

Для того, щоб люди знову почали робити свої вклади (депозити) в банки, потрібно повернути довіру населення. А, отже, щоб повернути довіру населення потрібно вжити певних заходів щодо зміни та покращення банківської діяльності:

- 1) здійснити радикальну комплексну переробку банківського законодавства України з метою співвідношення з світовою практикою та економікою України;
- 2) з метою наведення порядку в створенні різноманітних банківських установ розробити порядок надання ліцензій без балансовим, територіально відокремленим відділам, приписним касам та іншим структурним підрозділам на здійснення банківських операцій в залежності від їх технічної укомплектованості;
- 3) з метою підвищення ліквідності та фінансової стійкості дозволити банкам трансформування статутних фондів в їх складі високоліквідні матеріальні активи у вигляді будівель та споруд, в яких розташовані

банки, розглянути можливість зменшення норм обов'язкового резервування залучених коштів;

- 4) створити безперервну відкриту систему інформування по фінансовому становищу банків;
- 5) створити систему «реанімаційного» відтворення банків, що мають скрутне становище;

Висновки: Протягом періоду розвитку банківської системи відбулося достатньо багато змін та доповнень у законодавстві, що покращували або погіршували становище банківської системи. Система банківських послуг в Україні є недосконалою, тому підриває довіру населення. Особливо негативно на процес діяльності вплинула економічна криза, яка поглинула більшість економічних показників та спричинила глобальний спад позитивних показників. В свою чергу це є дуже важливим та гострим питанням сьогодення, так як, вклади населення складають основний ресурсний потенціал банківської системи. Більшість банків банкрутувала, деякі знаходилися в процесі санації, а деякі змушені були «злитися» - об'єднатися в один. Для покращення ситуації необхідно вжити міри та зміни в системі банківської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI ст.112.[Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
2. Про особливості в банківській системі в Україні.[Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://finance.ua/ua>
3. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Соляр В.В., Маслов С.І Основи банківської справи/ І.Ф.Прокопенко, В.І.Ганін, В.В.Соляр, С.І Маслов // Підручник. — К.:КНЕУ, 2009, с.—234
4. Цивільний Кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-IV, ст.356 [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://rada.gov.ua>

ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА НІМЕЧЧИНИ ЯК ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Мартиненко Я.О., студентка

Наук. Керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено досвід становлення та сучасна структура грошово-кредитної системи Німеччини, а також можливість адаптування її елементів до сучасних умов України. Розглянута валюта, що знаходиться в обігу у Німеччини, зміни у цій сфері та причини її стабільності.

Ключові слова: грошово-кредитна система, банківська система, грошова реформа, криза, економічний розвиток, німецька марка, євро, центральний банк.

Актуальність проблеми. Від функціонування грошово-кредитної системи багато у чому залежать доходи цільових фондів, державного і місцевих бюджетів, соціально-економічний розвиток України, національне багатство, рівень життя населення нашої країни.

Одним із напрямів удосконалення функціонування грошово-кредитної політики в Україні є використання позитивного закордонного досвіду в цій галузі, зокрема досвіду однієї з економічно розвинених держав у світі - Німеччини.

Саме ця країна є прикладом для наслідування, так як вона змогла подолати кризи, які спіткали її на шляху до сучасного економічного розвитку (наприклад, криза 1923 року, яка викликала гіперінфляцію у країні, та яку спричинила Перша світова війна).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку грошово-кредитних систем України і не тільки у своїх роботах досліджували такі вчені: Гейць В. М., Ерхард Л., Козьменко С. М., Міщенко В. І., Михальський В. В., Савлук М. І., Смовженко Т. С., Стельмах В. С.

Постановка завдання. Формування засад і принципів грошово-кредитної політики незалежної України відбувається з часу створення Національного банку України. За цей час багато чого досягнуто, зокрема

проведено грошову реформу 1996 р., але й допущено деякі прорахунки (такі як девальвація гривні у 2009 р.), які частково уже виправлено, а деякі - доведеться виправляти в майбутньому, використовуючи досвід таких країн як Німеччина.

Виклад основного матеріалу. Репутація Німеччини як провідного банківського центру світу перш за все пов'язана із досконалістю банківського законодавства. Закони, які регулюють банківську діяльність поділяються на дві групи: загальні, тобто обов'язкові для кредитних установ на території всієї країни, та особливі, тобто обмежені територією окремих федеральних земель.

Грошово-кредитна система Німеччини має дворівневу структуру[3].

На першому рівні грошово-кредитної системи знаходиться Німецький федеральний банк («Бундесбанк»). Центральний банк країни заснований у 1765 р. Бундесбанк є державною юридичною особою, що безпосередньо залежить від федерації. Проте Бундесбанк не належить до органу влади федерації. Він не підпорядковується ні уряду, ні парламенту, а тільки закону про Бундесбанк.

Повноваження Бундесбанку та уряду чітко розмежовані: Бундесбанк відповідає за монетарну політику, а уряд — за фіскальну. Німецька модель центрального банку є базовою у країнах Центральної Європи. По його прикладу варто зробити незалежними всі європейські центральні банки, надати їм цілковиту автономію у здійсненні грошово-кредитної політики, щоб вони змогли забезпечити стабільність цін незалежно від інструкцій своїх урядів.

Найважливіші функції Бундесбанку:

- емісія банкнот та монет;
- операції із золотом та девізами;
- касове виконання бюджету;
- кредитування держави та міжнародних організацій;
- облікова політика;

- регулювання банківських резервів і грошової маси тощо [2].

На основі аналізу розвитку правового статусу Бундесбанку можна стверджувати, що він на практиці підтвердив свою роль у визначенні жорстких меж грошової маси та їх дотримання. У його діяльності не було випадків, щоб він фінансував потреби німецького бюджету на пільгових умовах без оформлення боргових зобов'язань уряду. Закони Німеччини визначають таку грошову систему, яка рішуче обмежує доступ держави до кредитів емісійного банку.

На другому рівні знаходяться комерційні банки та небанківські кредитно-фінансові установи. Контроль за їхньою діяльністю покладений на Федеральне управління контролю, яке підпорядковане Міністерству фінансів.

Комерційні банки, залежно від напрямків їхньої діяльності, поділяються на універсальні і спеціалізовані.

До універсальних банків Німеччини належать гросс-банки та регіональні банки. Гросс-банки — комерційні банки, найбільші німецькі кредитні установи, створення яких почалося в XIX ст. Серед них виділяються три найбільші банки — "Дойчебанк", "Дрезденбанк" і "Коммерцбанк". Усі банки є акціонерними товариствами, капітал яких широко розмішений як усередині країни, так і в міжнародному масштабі. За своїми капіталами гросс-банки входять до складу найпотужніших банків світу. Кожен гросс-банк очолює фінансово-промислову групу, яка виникла на основі його зрошення з промисловими концернами країни. Найбільшу фінансово-промислову групу має "Дойчебанк".

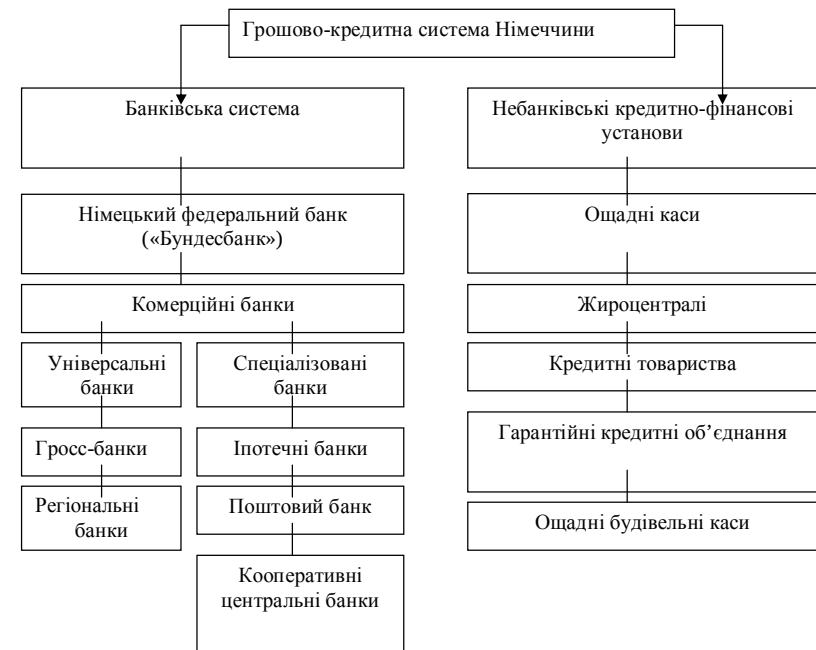

Рис. 1. Структура грошово-кредитної системи Німеччини.

Спеціалізовані комерційні банки Німеччини представлені іпотечними банками, Поштовим банком і Кооперативним центральним банком.

До основних небанківських кредитно-фінансових установ Німеччини належать ощадні каси, жиро централі, кредитні товариства, гарантійні кредитні об'єднання, ощадні будівельні каси.

Ощадні каси окрім прямих економічних функцій з акумуляції заощаджень і видачі кредитів під заставу виконують функції універсальних комерційних банків.

Дванадцять жироцентралей є центральними організаціями ощадних кас регіонів. Вони оперують коштами ощадних кас і здійснюють кредитні операції. Окрім традиційних завдань, жироцентралі дедалі частіше беруть участь у фінансуванні великих промислових угод й угод зовнішньої торгівлі.

Разом із жироцентралями ощадні каси утворюють велику жиросистему в галузі операцій безготівкового розрахунку. За винятком декількох випадків, вони є установами громадського права.

Близько трьох тисяч кооперативних кредитних товариств знаходяться в містах здебільшого під назвою "Фольксбанк", а в сільській місцевості — під назвою "Райфайзен-банк". Підставою для створення кооперативного кредитного сектора в Німеччині є ідея про фінансову допомогу шляхом самопомоги. Сьогодні кооперативні кредитні товариства пропонують універсальний асортимент послуг.

Гарантійні кредитні об'єднання — це організації самопомоги підприємств середнього рівня. Основне завдання цих установ, які існують із середини 50-х років, полягає в наданні необхідних фінансових ресурсів дрібним і середнім підприємствам. Крім того, гарантійні кредитні об'єднання надають гарантії на випадок збитків для підприємств у сфері торгівлі й промисловості.

Ощадні будівельні каси — кредитно-фінансові установи, які спеціалізуються на фінансуванні будівництва житла. Головна перевага таких установ — низькі відсоткові ставки за кредитами [1].

Невід'ємним елементом будь-якої грошово-кредитної системи є валюта або грошова одиниця даної країни. У Німеччині використовувались такі грошові одиниці: німецька марка та євро. У цих валют є дещо спільне – це їхня стабільність. Ще німецька марка славилась своєю стабільністю та вважалась «твердою валютою». На її репутацію вплинуло порівняння купівельної спроможності німецької марки з іншими валютами. За час з 50-х до 70-х років XX століття для німецької марки вона знизилась на 56%, у той час як у інших розвинутих європейських країнах, таких як Великобританія – на 88%, Нідерландах – 73%, і навіть у Швейцарії – 58%. Взагалі з моменту запуску марки в обіг у 1948 р. та до переходу на євро у 1999 р., її купівельна спроможність скоротилась майже у чотири рази, але хоча ця цифра і досить велика, це не змогло похитнути її імідж протягом такого тривалого періоду.

На сьогодні Німеччина використовує в своєму обігу таку колективну валюту як євро, яка є офіційною валютою у 17 країнах світу [4]. Через п'ять років після введення в обіг єдина європейська валюта за показниками готівкового обігу в світі випередила американський долар, що ще раз підтверджує її стабільність та надійність.

Німеччина має величезний позитивний досвід в організації грошово-кредитної системи, який, на нашу думку, просто необхідно плідно використовувати і в нашій країні. У першу чергу необхідно підтримувати національну валюту, а це можливо лише, якщо підтримувати виробництво валового внутрішнього продукту на достатньому рівні. Чим скоріше почнуться зрушення у цій сфері, тим скоріше відбудуться позитивні зміни.

Подальші дослідження і розроблення в галузі вивчення закордонного досвіду функціонування грошово-кредитної системи, зокрема досвіду Німеччини, мають першорядне значення для збільшення доходів державного і місцевих бюджетів, зростання національного багатства, прискорення соціально-економічного розвитку України, підвищення рівня життя нашого народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисенков Ю.М. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн./ Ю. М. Лисенков// — К.: Зовнішня торгівля, 2005. – 118 с.
2. Лагутін В. А. Гроші та грошовий обіг: навч. посіб./ В. А. Лагутін// — К.: Знання, 1998. – 168 с.
3. Шамова І. В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн./ І. В. Шамова// - К.: КНЕУ, 2001. – 195 с.
4. Вікіпедія – вільна енциклопедія. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОВГОСТРОКОВОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Н. Я. Бунзяк, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено сучасний стан та основні тенденції розвитку довгострокового банківського кредитування вітчизняних аграрних підприємств. Проаналізовано проблеми кредитних відносин в аграрному секторі України. Запропоновано заходи стосовно поліпшення довгострокових кредитних відносин між комерційними банками та сільськогосподарськими підприємствами.

Ключові слова: кредит, довгострокове кредитування, банківське кредитування, відсоткова ставка.

Актуальність проблеми. Серед основних факторів економічного зростання сільського господарства України важливе місце належить її кредитному забезпеченню. Об'єктивна необхідність та особлива роль кредиту, без якого галузь не може існувати, зумовлені специфікою його відтворювального процесу. За умов обмеженості бюджетних та власних коштів у сільськогосподарських підприємствах, інвестиційної непривабливості аграрного виробництва стає необхідним пошук зовнішніх джерел фінансування, найбільш можливими серед яких на сьогодні виступають довгострокові кредити банків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми довгострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств у ринковій економіці знайшли відображення в працях вчених-економістів: В.М. Алексійчука, М.Я. Дем'яненка, Ш.І. Ібатулліна, С.І. Кручка, П.А. Лайка, Д.В. Полозенка, П.Т. Саблука та ін. Проте залишається ще багато невирішених аспектів, які необхідно дослідити.

Постановка завдання. Сформулювати пропозиції стосовно подальшого розвитку довгострокового банківського кредитування підприємств агропромислового комплексу в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах основним видом кредитного обслуговування аграрних підприємств є банківські кредити короткострокового характеру. Проте для розширення сільгоспвиробництва, оновлення виробничих засобів і забезпечення сталого розвитку галузі необхідною умовою є довгострокове кредитування.

На сьогоднішній день вітчизняні банки взагалі не надають селянам довгострокових кредитів. Основними причинами відсутності довгострокового кредитування є: по-перше, фінансова слабкість українських кредитних установ; по-друге, законодавча неврегульованість процесів кредитування, відсутність високоліквідної застави; по-третє, специфічність сільськогосподарського виробництва.

Інколи лише широкомасштабні великі підприємства в окремих випадках та на особливих засадах здатні отримати довгострокові кредити, але лише в тому разі, якщо вони зможуть підтвердити свою платоспроможність, мають стабільний дохід та достатній обсяг виробництва.

В порівнянні з іншими галузями економіки аграрний сектор є дуже високо ризикованою галуззю з відносно низьким рівнем прибутковості. Таким чином кредитування сільськогосподарських товаровиробників має свої особливості, які визначаються особливостями відтворювального процесу в галузі і полягають в тісному взаємозв'язку процесу відтворення в сільському господарстві з природними умовами, який визначає:

- 1) чітку періодизацію процесу виробництва та не уможливорює перерви в ньому, що викликає потребу у забезпеченні надання кредитів для товаровиробників галузі у чітко визначений час і в повному обсязі;
- 2) уповільнює оборот капіталу, потребу збільшення темпів залучення кредитних ресурсів;
- 3) нееквівалентність обміну та понижений рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва потребує зниження плати за кредит;

- 4) низький рівень технічної озброєності виробництва, при високому рівні зносу техніки та використанні застарілої технології, потребує значного обсягу кредитного забезпечення інвестиційного характеру;
- 5) підвищений рівень ризикованості галузі потребує застосування адекватного рівня страхового захисту [2].

Саме тому комерційні банки не поспішають надавати позики, особливо на тривалий період, суб'єктам аграрного бізнесу.

Так, станом на кінець 2009 р. комерційними банками в аграрний сектор України було залучено кредитів на суму 26013 млн грн, що є більшим за показник 2000 р. у 32 рази, зокрема довгострокових – у 80 разів (із 190 до 15098 млн грн) (рис. 1) [4].

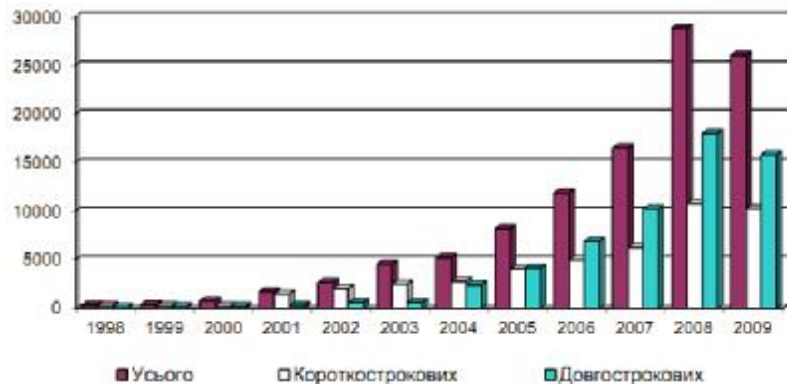

Рис. 1. Динаміка обсягів залучення кредитів у сільське господарство України

Однак це зумовлено так званим відшкудуванням витрат, які пов'язані зі сплатою відсотків за користування кредитами банків.

Важливим завданням для держави є створення таких умов, коли аграрні підприємства для здійснення своєї господарської діяльності мають можливість залучати кредитні кошти на пільговій основі. Саме з цією метою у 2000 р. запроваджено механізм пільгового (преференційного) кредитування сільськогосподарських підприємств, який передбачає часткове покриття

відсотків за користування кредитами комерційних банків за рахунок бюджетних коштів [1].

Сьогодні кредити в Україні надаються як в національній, так і в іноземній валюті. Динаміка надання довгострокових кредитів у сільське господарство за видами валют представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Довгострокові кредити, надані комерційними банками у сільське господарство України за видами валют
(заборгованість на жовтень кожного року, млн грн)

Рік	Усього довгострокових кредитів		У тому числі					
			в національній валюті			в іноземній валюті		
	млн грн	до попер. року, %	млн грн	%	до попер. року, %	млн грн	%	до попер. року, %
2006	140131	177	58540	42	154	81591	58	112
2007	261849	186	98891	38	169	162958	62	107
2008	295362	112	118643	40	119	176719	60	108
2009	17414	5	11864	68	9	5549	31	3

Аналізуючи отримані дані таблиці 1, помітно, що протягом останніх років відбувається зростання обсягів довгострокового кредитування (до 2008 року включно), що свідчить про позитивні зрушення. Тобто, є зростання довіри комерційних банків до позичальників, яка виявляється в продовженні строків користування кредитом і слугує позитивною тенденцією того, що кредитні відносини почали будуватись з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва. Але, аналізуючи 2009 р.,

спостерігається стрімкий спад надання кредитів, що зумовлено світовою фінансовою кризою [2].

На жаль, основна частина довгострокових кредитів в Україні надається в іноземній валюті. Це спричинене тим, що курс української валюти залишається нестійким через низку економічних факторів: низький обсяг ВВП в країні, зростаючий рівень інфляції тощо.

Разом з тим спостерігається і позитивна тенденція зменшення відсоткових ставок для кредитів в іноземній валюті. Динаміка відсоткових ставок за кредитами, наданими комерційними банками для сільського господарства, наведена у таблиці 2.

Таблиця 2

Відсоткові ставки за кредитами, наданими комерційними банками для сільського господарства України (середньозваження ставки в річному обчисленні, %, на жовтень кожного року)

Роки	Усього	У тому числі	
		В національній валюті	В іноземній валюті
2005	15,8	17,4	17,7
2006	15,1	16,8	10,8
2007	14,6	16,4	10,8
2008	14,1	16,2	10,7
2009	18,5	23,5	7,9

Таке зниження відсоткових ставок можна пояснити підвищенням рівня повернення кредитів та можливостями комерційних банків щодо залучення дешевих кредитних ресурсів. В той же час, починаючи з періоду економічної кризи, спостерігається помітне зростання відсоткових ставок [2].

Висновки. Таким чином можна зазначити, що проблема довгострокового кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств має комплексний характер. Враховуючи це, вирішити її можна

лише використовуючи системний підхід, який би максимально врахував специфіку агропромислового виробництва як суб'єкта кредитування.

У ринкових умовах банківські установи мають стати активними учасниками і партнерами у кредитуванні сільськогосподарських товаровиробників. Тому в умовах розвитку ринкових відносин необхідно максимально враховувати особливості сільськогосподарського виробництва та кругообігу засобів виробництва при виборі форм і методів кредитування та опиратись на базові принципи кредитування й об'єктивні вимоги галузі щодо обґрунтованості строку, обсягу, вартості кредиту, своєчасності його надходження, порядку погашення та сплати відсотків за користування ним.

У той же час варто сприяти поширенню використання таких важливих для сільськогосподарських підприємств видів кредиту як довгострокові, іпотечні, великі, консорціальні, вексельні, овердрафтні, факторингові, лізингові.

Крім того, у створенні вітчизняної системи кредитування сільського господарства основну роль має відігравати держава шляхом регулювання та послаблення негативного впливу факторів, які визначають розвиток кредитних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Олійник О. О. Довгострокове банківське кредитування сільськогосподарських підприємств: проблеми розвитку / О. О. Олійник // Науковий вісник НАУ. — 2010. — № 44. — С. 72-78.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Онищенко В. О. Основи банківської справи: навч. посібник / В. О. Онищенко// — Полтава : ПДТУ, 2003. — 163 с.
5. Кулішова К. С. Фінанси та кредит: навч. посібник / К. С. Кулішова// — Харків : Освіта, 2004. — 235 с.
6. Пархоменко А. Ф. Фінанси підприємств: навч. посібник / А. Ф. Пархоменко// — Полтава : ПДТУ, 2005. — 199 с.

М.С. Білан, студентка

Наук. керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський держаний аграрний університет

Розглядаються питання функціонування кредитних спілок в Україні. Досліджено проблеми становлення й розвитку кредитних спілок, а також окреслено перспективи їх діяльності на вітчизняному кредитному ринку.

Ключові слова: кредитна спілка, кредит, фінансова криза, члени кредитних спілок, кооператив.

Актуальність проблеми. Кредитна спілка не займається жодною іншою господарською діяльністю крім надання кредитних і ощадних послуг своїм членам, і тому має певні особливості ведення бухгалтерського обліку своєї діяльності. На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах фінансових труднощів ефективним джерелом фінансового забезпечення індивідуального споживання та розвитку підприємницької активності громадян, як переконує вітчизняний та зарубіжний досвід, стають кредитні спілки. Актуальність теми дослідження підтверджується і ступенем її нерозкритості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На даний час фактично немає жодної фундаментальної монографії на тему кредитних спілок. Певні питання даної теми висвітлюються у роботах В.Авер'янова, С. Алексєєва, О. Бандурки, В. Гончаренка, М. Кучерявенька, І. Лукашова, В. Мунтяна, О. Погрібного, Р. Слав'юка, В. Цветкова, які стали фундаментальною базою для подальшого дослідження питань, що розглядаються.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз теоретичних засад формування проблем і перспектив функціонування кредитних спілок в Україні та розробка на цьому ґрунті пропозицій щодо підвищення ефективності управління їх діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Діяльність кредитних спілок зачіпає інтереси багатьох членів профспілок. Кредитні спілки - ефективна форма

взаємодопомоги, яка поширена у світі. Це громадські організації, які діють у сфері надання фінансових послуг, утворюються об'єднаннями громадян на основі територіальної, професійної чи іншої ознак. Кредитні спілки залучають капітали населення у вигляді депозитів, що на сьогодні зробити набагато простіше та вигідніше, ніж отримати кредит від комерційного банку: по-перше, тому що можна уникнути процедури, яку вимагає банк для надання кредиту, а по-друге, «реальний» власник кредитної спілки самостійно вирішує, в якому розмірі йому встановити відсоткові ставки за вкладками. Однак, ситуація у кредитних спілках на сьогодні є надзвичайно складною. Реальний рівень проблемних кредитів у кредитних спілках становить близько 50% [1, с. 88]. Діяльність кредитних спілок не розрахована на такі нештатні ситуації, які мали місце у минулому й поточному роках у зв'язку з фінансово-економічною кризою. Маса людей, які свої кошти віддали в користування кредитним спілкам, сьогодні не можуть повернути їх, оскільки члени кредитних спілок, які у свою чергу взяли кредити, їх не повертають.

Питання адекватної діяльності кредитних спілок стоїть в Україні дуже давно. Світова фінансова криза не врегулювала питання в принципі. Розібратися, як правильно має працювати кредитна спілка, і захистити громадян від можливих антизаконних дій мусить держава. Для цього всього лише треба їх "узаконити". Тобто чітко вписати у вже існуючий закон або прийняти новий Закон "Про діяльність кредитних спілок" [2, с. 67]. Прийняття такого закону вже в самому найближчому майбутньому допоможе уникнути гучних скандалів з кредитними спілками.

Необхідність кредитних спілок в Україні підтверджується кількістю осіб, які користуються їх послугами. Так, за 9 місяців 2010 року, кредитними спілками було надано понад 227 тисяч кредитів. Іншими словами, такими послугами скористалося 0,5% населення України. Середній розмір виданих кредитів, складає 7 тисяч гривень [2, с. 69]. Отже, кредитні спілки займають сектор дрібного споживчого кредитування потреб домогосподарств. Високий

рівень користування послугами кредитних спілок (0,5% населення для такого сегмента як кредитні спілки - це дуже багато) свідчить про незадовільну оцінку роботи банківських установ. Банкіри, у першу чергу, повинні ринковими механізмами (конкуренцією) видавлювати кредитні спілки з ринку. Як тільки це відбудеться, кредитні спілки повинні будуть або надавати набагато якісніший сервіс, ніж банки, або піти з ринку.

Зараз на обліку спеціального департаменту Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг перебувають 43 кредитні спілки, а на ринку працює понад 700 кредитних спілок. Активи кредитних спілок продовжували скорочуватися (у січні-червні 2010 року скоротилися на 29,3% до 2,984 млрд. грн), як і число самих кредитних спілок (на 7,3% проти 2009 року - до 700, кількість членів кредитних спілок - на 30, 6%, до 1,521 млн. осіб, зокрема, кількість вкладників скоротилася на 39,7% - до 70,6 тис. осіб, а кількість боржників - на 20,5%, до 336,7 тис. осіб) [2, с. 68].

За перше півріччя 2010 р. загальні активи кредитних спілок склали 2983 млн. грн., а сума наданих кредитів – 2743,2 млн. грн. У 2010 р. також суттєво знизилася кількість членів, які мають внески на депозитних рахунках кредитних спілок – у порівнянні з минулим роком майже у двічі, до 70,6 тис. осіб. За підсумком першого півріччя 2010 р. у 336,7 тис. осіб є діючі кредитні договори з кредитними спілками [4, с. 237].

Фінансовий стан кредитних спілок у 2008-2009 рр. значно погіршився. У пік кризи внески на депозитні рахунки зменшилися на 23 %, а надані кредити – на 27 %. Значно посилилась проблема з невиплаченими кредитами, які наприкінці минулого року сягнули рекордно високого значення – 30%. Станом на 2009 р. середньозважена ставка за депозитами кредитних спілок становила 25 %, за кредитами – 44 %, тоді як у банківській системі відповідно 12,8 % та 17,8 % [3, с. 89]. Однак, на відміну від банків, кредитні спілки практично не припиняли видачі кредитів, незважаючи на важкі умови своєї діяльності, і неодноразово ставали "рятувальним колом" для населення. Результати діяльності кредитних спілок у минулому році засвідчують

уповільнення рівня ділової активності та значне зниження темпів приросту показників їхньої діяльності [4, с. 234].

Найважливішою проблемою вітчизняної кредитної кооперації є перешкоди з повернення депозитів. На початку кризового періоду багато вкладників зіткнулись з проблемою повернення своїх вкладів. Єдиним способом повернути вклади було звернення до суду. Однак, часто навіть рішення суду не виконували, а їхнє винесення тривало декілька місяців. Це зруйнувало довіру населення до заощаджень через фінансово-кредитні установи. Негативним також залишається той факт, що під час оформлення кредиту в кредитній спілці, її член не отримує на руки бажаної суми, оскільки для укладення договору потрібен авансовий платіж у межах від 10 % до 40 % суми кредиту. Таким чином, кредитна спілка перестраховує себе від ризику несвоєчасного повернення членами спілки позичених коштів, а сам позичальник не отримує бажаної суми. Крім цього, усі кредитні спілки стягують від 2 до 5 % від суми кредиту в резервний фонд. Тому, крім основної суми та відсотків за кредит, позичальник мусить сплатити внесок до резервного фонду. Внаслідок цього, кредит стає досить дорогим [4, с. 235].

Протягом 2009 року в Україні посадові особи кредитних спілок не виплатили своїм вкладникам на 132 млн. грн. З цієї суми громадянам було відшкодовано лише 3,5 млн. грн. Крім того, накладено арешт на майно обвинувачених на загальну суму понад 24 млн. грн [3, с. 94].

Проблему неповернення вкладів і забезпечення платоспроможності та ліквідності кредитних спілок можна вирішити, створивши спеціальний фонд гарантування вкладів. Наповнити фонд гарантування вкладів кредитних спілок можна завдяки участі в ньому держави, яка для формування цього фонду може надати кошти, отримані від емісії облігацій внутрішньої державної позики. Іншу частину коштів для формування фонду можна залучити як довготерміновий кредит від Національного банку України. Користуватись коштами цього фонду зможуть спілки, які входять до Національної асоціації кредитних спілок України. Система рефінансування

спілок може ґрунтуватись на положенні Закону України "Про Національний банк України", згідно з яким до кредитора останньої інстанції, Національного банку України, може звернутись банк або інша кредитна установа й отримати рефінансування в разі вичерпання інших можливостей [4, с. 233].

Для ефективного функціонування кредитних спілок в Україні важливим є використання досвіду розвинутих зарубіжних країн. Для підвищення фінансової стійкості кредитних спілок необхідним є страхування.

Висновки. Підбиваючи підсумок, можна стверджувати, що одним із основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів та якнайшвидше усунення суперечливих моментів у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кредитних спілок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриленко О.Ю. Кредитні спілки в Україні: проблеми розвитку та умови підвищення ефективності діяльності / О.Ю. Гавриленко // Вісник Економічної Літератури України. — 2007. — №1. — С. 29-32.
2. Ільченко-Сюйва Л.В. До проблеми використання потенціалу кредитних спілок у забезпеченні економічного зростання: сучасна практика і реалії України / Л.В. Ільченко-Сюйва // Економіка і держава. — 2009. — №1. — С.66-69.
3. Терещенко Г.М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Терещенко Г.М. // Фінанси України — 2009. — №5. — С.87-94.
4. Партин Г.О. Проблеми діяльності кредитних спілок в умовах економічної кризи / Г.О. Партин // Збірник праць НЛТУ. — 2009. — С.232–236.

УДК 631.11;336.531.2

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.О.Годорожа, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено шляхи зростання обсягів інвестування розвитку аграрного сектору за рахунок різних джерел, а саме: самоінвестування, коштів іноземних інвесторів, кредитування підприємств, коштів державного і місцевого бюджетів.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, джерела інвестування, обсяг інвестицій, інвестиційна активність, фінансова сфера, аграрний сектор економіки.

Актуальність проблеми. Актуальність полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку для економіки України постала нагальна потреба в інвестуванні інноваційних та інформаційних технологій, ресурсного, технічного, програмного забезпечення; максимальному використанні значного потенціалу росту; пріоритетному розвитку продовольчих ринків та інфраструктури, оскільки в цих питаннях аграрна сфера значно відстає від усіх секторів економіки.

Найважливішою складовою змін, що забезпечує швидку реакцію сільськогосподарських підприємств на вплив чинників внутрішнього й зовнішнього середовища, є ефективне інвестиційне забезпечення. Відновлення довіри інвесторів, вміле використання різноманітних джерел інвестування, розблокування кредитування підприємств реального сектору економіки, поліпшення інвестиційного клімату, недопущення масових банкрутств, розв'язання структурних і соціальних проблем, збереження власного та нарощування інноваційного потенціалу розвитку й інвестиційної привабливості - це ті пріоритети, на яких необхідно сконцентрувати зусилля.

Незважаючи на позитивні тенденції в інвестиційному процесі в АПК, нині ще не введено в дію систему економічних важелів стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема заходи регулювання відносин власності на землю і майно не мають інвестиційної стимулюючої спрямованості, процес створення фондового ринку недостатньо охоплює аграрну сферу, фінансово-кредитні установи не зацікавлені у здійсненні інвестиційних операцій у сільському господарстві, відсутній механізм забезпечення підтримки інвестицій в оборотний капітал.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз свідчить про те, що за період з 2005 по 2010 роки спостерігається збільшення обсягів інвестування по всіх секторах економіки (рис.1).

За темпами приросту інвестицій сільське господарство увійшло в трійку лідерів поряд із торгівлею та будівництвом, що видно із даних таблиці. Обсяг

інвестицій за вісім років у цілому зріс більш як у 7 разів, а в сільське господарство - в 10,5 раза. Аналіз фактичного стану інвестування підтверджує, що інвестиційна підтримка аграрної сфери щорічно зростає, однак вона не на високому рівні та коливається в межах 5-7% від усього обсягу інвестицій. Із загальної суми коштів основна їхня маса - 84,6% це інвестиції в основний капітал, 10,6 - витрати, пов'язані з поліпшенням об'єктів, 2,9 - інвестиції в нематеріальні активи, 0,3% - на формування основного стада. Питома вага останніх має тенденцію до скорочення, а темпи їх приросту втричі нижчі від загальних. У цілому по Україні більше половини капітальних інвестицій за всіма видами економічної діяльності направляли на будівництво, 41% - на придбання нових основних засобів.

В аграрному секторі економіки 66% ресурсів направлено на придбання (виготовлення) нових основних засобів, 26 - на будівництво, що вирізняє структуру вкладів від інших видів бізнесу. Поряд із цим простежується низька активність підприємств, а саме тільки 27,5% із їх загальної кількості підприємств інвестували свій розвиток. Однак позитивним є той факт, що інвестиційна активність підприємств зростає. Слід зазначити, що при незначній питомій вазі - тільки 5% від загальної кількості підприємств значно вищу інвестиційну активність -39,7% мають підприємства агропромислового сектору.

Обсяг інвестицій, тис.грн

Рис.1. Динаміка зміни обсягів інвестування по секторах економіки, млн грн

Постановка завдання. Якщо аналізувати інвестиційну активність у розрізі підприємств за їхніми розмірами, то в цілому по Україні 39,9% коштів інвестували великі підприємства, 46,6 - середні та 13,5% малі. В аграрному секторі спостерігається зовсім протилежна ситуація, а саме - із усіх ресурсів 8,4% використовували великі підприємства, 76,4 - середні та 15,2% малі. Щодо регіонального розвитку, то в східній частині підтримується діяльність великих підприємств, у центрі ще й середніх, а на заході - середніх і малих.

Щодо структури джерел інвестування, то основна питома вага припадає на власні кошти підприємств. Однак, за аналізований період спостерігається найбільше зростання питомої ваги позичкових коштів, суттєве збільшення соціальних вкладів населення та зменшення при цьому питомої ваги інших джерел фінансування. Зокрема, в 6,5 і в 7,5 рази зросло державне інвестування, яке здійснюється органами місцевої та державної влади, в 7 разів збільшилося комерційне інвестування за рахунок коштів населення індивідуального житлового будівництва.

Виклад основного матеріалу. Аналіз галузевої структури залучення іноземних інвестицій в економіку показує, що практично в усіх країнах, незалежно від рівня розвитку економіки, частка інвестицій у сільське господарство дуже низька. Дослідження стану залучення інвестицій в аграрний сектор вказують на те, що їх рівень не відповідає можливостям і зростаючим потребам розвитку та недостатній для повного забезпечення населення продовольством.

Нині на економіку України впливають складні світові та внутрішні економічні процеси. Відплив капіталу, зменшення можливості рефінансування корпоративних зовнішніх боргів, зростання недовіри до банківської системи, скорочення кредитування - все це негативно позначилося на розвитку всіх видів економічної діяльності та відповідно знизило попит на продукцію. Внаслідок цього сучасний економічний розвиток позбавлений довіри між суб'єктами ринку. Такі зміни призвели до скорочення майже наполовину обсягів інвестування у 2009 році порівняно з попереднім роком. [2, с.70]

В умовах фінансової кризи суттєво знизилися обсяги виробництва більшості промислових товарів, товарів широкого вжитку та харчової продукції. Разом з тим окремі види промислової продукції виявилися стійкими до кризових явищ і навіть показали зростання виробництва. До них відносяться: соняшникова олія, свіже та морожене м'ясо курки, дизельне паливо і бензин, мазут, природний газ, кондитерські вироби, керамічна плитка.

Для подальшого розвитку економіки необхідно постійно здійснювати моніторинг змін та вносити відповідні корективи. В першу чергу потрібно відновити довіру інвесторів та населення, проводити більш виважену діяльність банків і підприємств, що буде гарантією для забезпечення стабільності кредитних та інвестиційних ринків. Важливо відрегулювати економічні відносини в державі так, щоб вони забезпечували еквівалентний обмін між сільським господарством та іншими сферами економіки.

Необхідно концентрувати інвестування на впровадження високопродуктивних інноваційних, біо- та нанотехнологій, налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту рослин і тварин, оновлення й модернізацію виробництва, використання новітніх технологій. Потрібні також прямі державні інвестиції для забезпечення реалізації пріоритетів розвитку через підтримку селекції та насінництва, племінної справи у тваринництві, захист навколишнього середовища, розвиток соціальної сфери села.

В умовах обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів розв'язання проблеми достатнього фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності вимагає пошуку перспективних джерел фінансування, серед яких: використання банківського кредитування та іноземних інвестицій; активізація участі приватного сектору, підвищення ефективності програмно-цільового принципу в системі фінансування та інше.

В Україні є чимало перспективних і прогресивних інженерних розробок сільгосптехніки та обладнання, які через брак фінансування не впроваджуються у виробництво. Надію на відбудову інженерної забезпеченості в аграрному секторі дає нещодавно прийнятий Закон України «Про систему інженерно-технічного

забезпечення агропромислового комплексу України», який вступив в силу з 1 січня 2008 року.

Відновлення кредитування можна забезпечити у тому випадку, якщо воно буде супроводжуватися серйозними заходами для подальшої стабілізації та оздоровлення всієї фінансово-економічної системи. Крім того, при затвердженні кредитної політики необхідно встановити оптимальні розміри відсоткової ставки за кредитами; врегулювати питання застави; страхування ризиків сільськогосподарських та інших позичальників; удосконалити процедуру надання кредитів та переглянути перелік супровідних документів.

У менеджменті необхідно розглядати альтернативи розвитку та вибирати оптимальні стратегії на базі більш детального аналізу діяльності підприємств в умовах зміни операційних циклів, зовнішнього і внутрішнього середовища; вміло й оперативно управляти оборотними активами та ліквідністю, запасами, транспортом по логістичних схемах і на основі ІТ (інструмент економічної політики держави, який дає змогу підвищити ефективність такої політики задля досягнення визначених цілей щодо низької і стабільної інфляції та прийнятних темпів економічного зростання) спрямовувати інноваційну діяльність на створення, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів продукції на основі запровадження біо- та ресурсозберігаючих технологій, сприяти поліпшенню соціального розвитку й екологічного середовища, нарощувати експортний потенціал.

Висновки. Проведені дослідження показують, що зростання обсягів інвестування проводилося за рахунок різноманітних джерел, але в основному відбувалося на основі самоінвестування, кредитування підприємств, бюджетування аграрної та інших сфер діяльності. Однак у поточному році інвестиції становили менше половини від аналогічного періоду позаминулорічних. Такі зміни в основному зумовлені відпливом капіталу, скороченням майже на дві третини іноземних інвестицій та згортанням банківського кредитування.

Залучення зовнішніх та мобілізація внутрішніх інвестицій, відновлення довіри інвесторів і населення можливі за умови, що більшість українських банків посилять капіталізацію, буде здійснюватися більш виважена діяльність аграрних й інших

підприємств, що стане гарантією для забезпечення стабільності й нормалізації кредитних та інвестиційних ринків. Стимулювання державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері потрібне для забезпечення реалізації пріоритетів діяльності через активізацію використання інноваційних технологій, виділення і раціональне використання інвестиційних площадок, удосконалення бізнес-моделей розвитку та перетворення загроз у можливості забезпечення ефективного управління ресурсами, бізнес-процесами.

Підприємства з іноземними інвестиціями приносять в економіку України сучасні технології, що важливо для експортно-орієнтованих галузей, створюють нові робочі місця, сприяють підвищенню рівня зайнятості населення і зниженню соціальної напруженості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.Г. Андрійчук// . — К. : КНЕУ, 2000. — 356 с.
2. Волощук К.Б. Інвестиційні пріоритети сучасного розвитку аграрних підприємств / К.Б. Волощук // Економіка АПК. — 2010. — № 8. — С. 68-72
3. Закон України "Про підприємництво" // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 14. — С. 168.
4. Міністерство аграрної політики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minagro.kiev.ua/page/78638.
5. Статистичний щорічник України 2005 р. / [за ред. О.Г. Осауленко]. — К. : Державний комітет статистики України, 2006. — 456 с.

УДК 338

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

В.О. Гуташ, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено організаційно-правові та фінансово-економічні чинники розвитку кредитування фізичних осіб в Україні.

Ключові слова: банківське кредитування, фізичні особи, принципи регулювання, кредит.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку важливе місце у пошуку шляхів виходу України з кризового стану займає подальше удосконалення форм кредиту, вироблення зважених підходів до реалізації банківськими установами кредитної політики, формування продуктивної кредитної системи та ефективне управління її ризиками. Незважаючи на те, що зараз банківські установи дещо уповільнили свою діяльність на ринку кредитування фізичних осіб, потреба в подальшому дослідженні теоретичних та практичних питань кредитування населення залишається дуже актуальною. При цьому, слід визначити які фінансові інструменти і механізми для цього слід застосовувати, а також визначити відповідну методику кредитування населення на окремі цілі. Це дозволить, з одного боку, сприяти максимальному задоволенню потреб населення, а з іншого, — одержанню додаткових прибутків кредиторами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню цього питання приділялось багато уваги в дослідженнях таких науковців як Коцовська Р., Ричаківська В., Табачук Г., Грудзевич Я., Вознюк М. Але з часом це питання стає найбільш проблемним і виникають нові питання щодо кредитування фізичних осіб в Україні, адже створюються нові вимоги і нові умови кредитування.

Постановка завдання . Кредитування фізичних осіб — важлива складова економіки і фінансового сектора України. В період 2005-2008 р.р. кредитування переживало справжній бум розвитку: за цей період ринок виріс більш ніж в 5 разів. Зросла і значущість кредитів населення для банківського сектора і економіки країни — частка кредитів населенню в активах банківської системи виросла в 3 рази, а співвідношення роздрібних кредитів і ВВП — майже в 4 рази. Так, в 2008 році частка виданих українськими банками споживчих кредитів становила більше ніж 25% ВВП [3].

Метою даної статті є розкриття соціально-економічної сутності банківського кредитування фізичних осіб, визначення особливостей його в Україні та розробка основних напрямків його подальшого розвитку. 3

організаційно-правової точки зору, виникнення кредитного зобов'язання характеризуються поняттям “кредит”, що визначене як засноване на кредитному правочинні зобов'язання однієї особи-кредитора з приводу передачі у власність іншій особі-позичальнику додаткової платоспроможності, вираженої у грошовій формі, і зустрічне зобов'язання позичальника в майбутньому повернути борг та сплатити процент [1, 2].

Виклад основного матеріалу. Існує подвійне значення кредиту. З нашої точки зору, в економічній літературі найбільш економічно обгрунтованою є характеристика кредиту, як відносин, пов'язаних із наданням ресурсів у тимчасове користування на умовах повернення із погашенням зобов'язань, які при цьому виникають. Дане визначення охоплює практично всі види кредитних відносин, як частини економічних відносин, включаючи не лише відносини, пов'язані з рухом позичкового капіталу, а й ті, які виникають при реалізації товарів з відстрочкою платежу, попередньою оплатою, операціями із вкладами населення тощо.

Основними ознаками відносин, що становлять сутність кредиту, є такі: — учасники кредитних відносин повинні бути економічно самостійними, бути власниками певної маси вартості і вільно нею розпоряджатися; функціонувати на основі самодостатності та самоокупності; нести економічну відповідальність за своїми зобов'язаннями.

Без цього вони не зможуть набути статусу ні кредитора, ні позичальника. Щоб стати кредитором, економічний суб'єкт повинен накопичити у власності певну суму вільних коштів, якими може вільно розпоряджатися. А щоб стати позичальником, суб'єкт повинен мати передумови для накопичення в майбутньому у своїй власності достатньої суми вільних коштів для повернення боргу;

— кредитні відносини є добровільними та рівноправними. Тільки за цих умов вони будуть взаємовигідними і зможуть розвиватися по висхідній. Інакше ці відносини будуть згасати і розриватися, тобто втратять здатність до розвитку.

Економічна самостійність суб'єктів, добровільність, рівноправність та взаємна вигода роблять кредитні відносини внутрішньо адекватними ринковим відносинам, зумовлюють їх розвиток на ринкових засадах;

— кредитні відносини не змінюють власника цінностей, з приводу яких вони виникають. Кредитор залишається власником переданої в борг вартості, а позичальник одержує її лише у тимчасове розпорядження, після чого повинен повернути власникові.

Незмінність власника в кредитних відносинах вимагає особливо чіткого і дійового правового їх оформлення, щоб захистити інтереси власника. Якщо такий захист не забезпечується правовими засобами, то кредитні відносини втрачають свої визначальні ознаки і перетворюються в щось інше, ніж кредит. У цьому зв'язку інтереси кредитора для правового захисту є більш пріоритетними, ніж інтереси позичальника;

— кредитні відносини є вартісними, оскільки виникають у зв'язку з рухом вартості (грошей чи матеріальних цінностей). Проте вони не є еквівалентними, тому що кожне переміщення вартості не супроводжується зустрічним рухом відповідного еквівалента. Однак вартість переміщується на зворотних засадах, тобто після певного періоду ці кошти повертаються назад у висхідне положення. Можливість їх неповернення робить позицію кредитора у цих відносинах досить вразливою, ризикованою. Для захисту своїх позицій кредитори повинні мати переважні права при визначенні доцільності кредитування та розміру плати за кредит;

Отже, кредит — це форма реалізації кредитних правовідносин, коли одна особа тимчасово набуває право кредитора стосовно іншої особи незалежно від юридичних підстав його виникнення; у вузькому розумінні — це правовідносини, що виникають між банком та позичальником на підставі кредитного договору [3, 4].

У ст. 2 Закону України “Про банки і банківську діяльність” банківський кредит — будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке

продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [5].

Як бачимо, в цьому законі кредит не ототожнюється із грошовими (або матеріальними) коштами (як, скажімо, у Законі “Про оподаткування прибутку підприємств” чи в проекті Закону “Про банківський кредит”), а розглядається як зобов'язання, що впливають (відповідно до ст. 4 та ст. 151 Цивільного кодексу України) з договору або з інших підстав.

Тобто кредит розглядається як економічні відносини передбачені законом або як такі, що не суперечать йому. Основними видами банківського кредитування фізичних осіб є надання позики для купівлі житла (іпотека), для купівлі транспортних засобів (автомобільний) та для потреби купівлі товарів тривалого користування (споживчий).

Активне зростання споживчого кредитування протягом 2002-2008 років було, з одного боку, високим рівнем доходності зазначеного виду операцій, спрощенням процедури видачі коштів, а з іншого, зниженням попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання через несприятливий інвестиційний клімат в Україні та збільшенням вартості кредитних ресурсів.

З початком фінансової кризи внаслідок зменшення тимчасово вільних коштів банків, введення обмежень на кредитування, зростання вартості кредитних ресурсів спостерігалось уповільнення темпів споживчого кредитування. Відомо, що кредитування фізичних осіб належить до системних банківських продуктів, отож його впровадження потребує системного підходу.

Як правило, коли мова йде про проблеми впровадження кредитування в нашій країні, насамперед вказують на відсутність правової бази для такого кредитування. Це справді надзвичайно складна проблема. Її особливість полягає у тому, що деякі засадні моменти створення необхідного правового поля для кредитування лежать у політичній площині.

Утім, окрім законодавчо-правових, не менш важливими є економічні

чинники, які безпосередньо впливають на успішне запровадження і розвиток кредитування. Зважаючи на нинішній стан економіки держави, ці проблеми можуть надовго загальмувати розвиток кредитування фізичних осіб в Україні. Існують спеціальні принципи правового регулювання банківського кредитування фізичних осіб та шляхи їх практичної реалізації. Вони є похідними від загальних принципів основоположних правил, які надають відносинам між банками і позичальниками з приводу надання банківського кредиту ознак системності та упорядкованості.

Аналіз вітчизняного та закордонного досвіду особливостей участі банків у кредитних правовідносинах дозволив нам виявити сім спеціальних принципів регулювання банківського кредитування фізичних осіб:

- захист прав кредиторів;
- кредитоспроможність позичальника;
- забезпечення банківського кредиту;
- мінімізація кредитних ризиків банку;
- цільове використання банківського кредиту;
- прибутковість кредитних операцій банку;
- відповідальність позичальника за повернення кредиту.

Як свідчить аналіз сучасного стану кредитування в Україні, на жаль, відсутній системний підхід до реалізації зазначених вище принципів. Тому, з нашої точки зору, перш за все, необхідно впровадити спеціальне законодавство, яке б на комплексній основі закріпило систему норм, спрямованих на імплементацію цих принципів на основі концепції пріоритету прав та інтересів банків-кредиторів.

Одним з основних завдань законодавства про банківський кредит є регламентація переддоговірних відносин з приводу надання кредиту як одного з ключових аспектів забезпечення практичної реалізації принципів правового регулювання банківського кредитування.

Переддоговірні відносини у сфері банківського кредитування фізичних осіб – це комплекс організаційно-правових та фінансово-економічних

заходів, що здійснюються банком і потенційним позичальником до моменту укладення кредитного договору і спрямовуються на перевірку кредитоспроможності потенційного позичальника, характеру запропонованого ним забезпечення та аналіз на цій основі кредитного ризику банку.

Але, аналізуючи кредитування фізичних осіб, слід також відмітити, що удосконалення його організаційного та фінансово-економічного механізму дозволить реалізувати величезні можливості цього виду кредитування піднесення соціального добробуту населення, особливо в частині придбання житла, як способу зменшення напруги в цій сфері, зокрема:

- розширити і вдосконалити організаційно-правову та фінансово-економічну основу банківського кредитування фізичних осіб на партнерських засадах в системі банк – фізична особа.

- забезпечити конкретизацію кредитних схем, їх вибіркову динамічність та підвищити надійність кредитування на основі заходів стимулювання розвитку цього виду кредитування.

- удосконалити механізм оцінки кредитоспроможності позичальника та забезпечити зменшення ризиковості кредитування фізичних осіб.

Реалізація цих, а також інших заходів буде сприяти зростанню масштабності та якісного рівня банківського кредитування як запоруки прискорення темпів соціально-економічного розвитку держави.

Висновки. Надання кредитів фізичним особам банками набуває широкого характеру. Щоб уникнути помилок, банки повинні діяти відповідно до вимог: кредити видаються тільки в межах наявних ресурсів, що є в розпорядженні банку. Рішення щодо надання кредитів позичальникам, незалежно від їх розмірів, приймається колегіально (правлінням банку, кредитним комітетом, кредитною комісією тощо) і оформляється протоколом.

Жоден із виданих великих кредитів не може перевищувати 25 відсотків капіталу банків, а загальний обсяг наданих кредитів не може перевищувати

його восьмикратного розміру. Кредитування позичальників здійснюється згідно з чинним законодавством України і Положенням Національного банку "При кредитуванням і відповідного внутрішнього Положення.

Основну частину доходів банки одержують від кредитних операцій, у здійсненні яких велику роль відіграє кредитний персонал. Кредитування позичальників має здійснюватися додержанням комерційним банком економічних нормативів регулювання банківської діяльності та вимог НБУ щодо формування обов'язкових, страхових і резервних фондів.

Кредитування здійснюється в межах параметрів, визначених політикою банку, які включають: пріоритетні напрями в кредитуванні; обсяги кредитів та структуру кредитного портфеля; граничні розміри кредиту на одного позичальника; методику оцінки фінансового стану та кредитоспроможності позичальника; рівень процентної ставки тощо.

1.Кредит – це сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником з приводу поворотного руху вартості. У період ринкової трансформації економіки основною формою кредиту є банківський кредит. Банківський кредит — це форма кредиту, за якою грошові кошти надаються в позику банками. Позики надаються банками суб'єктам господарювання всіх форм власності або фізичним особам у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором.

2. Світова фінансова криза призвела до різкого падіння в різних сферах світової економіки. Так, в Україні знизилась обсяги виробництва, посилились інфляційні ризики, що супроводжувалося девальвацією національної валюти, погіршенням життєвого рівня населення, підвищенням рівня безробіття, а також неплатоспроможністю споживачів, тому у фінансовому секторі України відбувалися відповідні негативні процеси.

3.Удосконалення роботи з кредитування фізичних осіб повинно здійснюватися за різними напрямками, зокрема, такими як: модернізація скорингових моделей при аналізі конкурентоспроможності фізичних осіб, вдосконалення аналізу та контролю ризиків банку, вдосконалення методики

формування страхового резерву при роботі з проблемними кредитами, розмежування функцій в кредитному процесі та вдосконалення методології обліку кредитних операцій.

У своїх проявах кредит різноманітний, тому в теорії і на практиці розрізняють цілий ряд форм і видів кредиту. Їм властиві свої особливості. З розвитком людського суспільства чільне місце займає та чи інша форма або навіть вид кредиту. Але на будь-якому етапі розвитку людства кредит відіграє досить важливу роль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гроші та кредит: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2002. — 598 с.
2. Р. Коцовська Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк — 3-тє вид. — К.: Алерта; Львів: ЛБІ ЦБ, 2003. — 500 с.
3. Кредитування і контроль: Т.С. Смовженко, Р.Р. Коцовська, В.М. Крупський, В.С. Хім'як. — Л.: ЛБІ ЦБ, 2004. — 135 с.
4. Шемшученко Г.Ю. Банківський кредит у системі кредитних відносин // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. — Випуск 10. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. — С. 316-325
5. Колодізев О.М. Гроші та кредит: навч. посіб. / О.М.Колодізев, О.Р. Яременко. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2004. — С. 156

УДК 336.743:339.13

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Коляда В. Л., студент

Науковий керівник : к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянута сутність валютного ринку, визначені особливості його формування. Надана інформація про сучасний стан ринку в Україні, досліджено проблеми розвитку валютного ринку, а також наведені рекомендації щодо вирішення його проблем.

Ключові слова: Валютний ринок, валютний курс, національна валюта, іноземна валюта.

Актуальність проблеми. Міжнародний обмін товарами і послугами залучає до своєї орбіти валютний ринок. Імпорттери обмінюють національну валюту на валюту тієї країни, де вони отримують товари і послуги. Експорттери, у свою чергу, отримавши експортну виручку в іноземній валюті, продають її в обмін на національну валюту. Інвестори, вкладаючи капітал в економіку тієї або іншої країни, мають потребу в її валюті.

При вивченні валютного ринку надзвичайно актуальним є розгляд валютного курсу, який робить великий вплив на багато макроекономічних процесів, що відбуваються в суспільстві. Адже від рівня валютного курсу, за допомогою якого зіставляються ціни на товари і послуги, вироблені в різних країнах, залежить конкурентоспроможність національних товарів на світових ринках, об'єми експорту і імпорту, а, отже, стан балансу поточних операцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто наголосити, що питаннями валютного ринку з усіма похідними займаються українські та російські вчені: Боринець С., Будкіна В., Гальчинського А., Губського Б., Демківський А., Івасів Б., Козик В., Кирєєва О., Красавіної Л., Лук'яненко Ю., Макогона Д., Мальчинський А, Пахомова Ю., Савельєва Є., Філіпенко А., та інші.

Постановка завдання. Розглянути сутність валютного ринку, визначити особливості їх формування, надати інформацію про сучасний стан валютного ринку в Україні, розглянути проблеми розвитку, а також навести рекомендації щодо вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Для ведення міжнародної торгівлі в умовах існування різних валют людство створило механізм взаємних розрахунків між громадянами і фірмами різних країн. Звичайно його називають валютним ринком.

Сутність сучасного валютного ринку і його масштаби тісно взаємопов'язані з міжнародними угодами про:

— експорт та імпорт товарів та їх оплату в іноземній валюті;

- міжнародну торгівлю послугами (надання транспортних та фінансових послуг, туризм, торгівля продуктами інтелектуальної власності, перекази зарплати іноземних працівників, страхування тощо з оплатою в іноземній валюті);

- експорт та імпорт капіталу, надання та отримання кредитів, пов'язаних з обміном однієї валюти на іншу;

- одержання і перекази за кордон прибутків, отриманих від іноземних інвестицій і позичок;

- розрахунки центральних банків з міжнародними фінансовими організаціями, а також із поповненням або витратою золотовалютних резервів центральних банків;

- різноманітні валютні операції (купівля-продаж валюти на різних умовах, валютний арбітраж та ін.);

- витрати й доходи держави в іноземній валюті. При здійсненні цих угод між їх учасниками формується певна сукупність міжнародних валютних відносин.

Валютний ринок - система економічних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземної валюти та інших валютних цінностей. З інституційної точки зору валютний ринок є безліччю крупних комерційних банків та інших фінансових установ, пов'язаних один з іншим мережею комунікаційних засобів зв'язку, за допомогою яких йде торгівля валютами [1, С. 483].

Можна виділити декілька видів валютних ринків:

- біржовий валютний ринок;
- міжбанківський валютний ринок;
- ринок наявних валютних операцій.

Основними учасниками ринку наявної валюти є комерційні і інвестиційні банки, за якими слідує страхові компанії і корпоративні клієнти.

Головними учасниками валютного ринку є наступні 4 групи суб'єктів:

- державні установи (центральні банки);
- юридичні та фізичні особи, зайняті у різноманітних сферах зовнішньоекономічної діяльності;
- комерційні банківські установи, які забезпечують валютне обслуговування зовнішніх зв'язків;
- валютні біржі та валютні відділи товарних фондових бірж. [2].

Таким чином, без валютних ринків міжнародна економічна діяльність на сьогодні неможлива, про що свідчать обсяги цього ринку і виконуваним їм функції.

Можна відмітити, що на сьогоднішній день валютний ринок України перебуває ще в стадії формування. Останнім часом ми маємо можливість спостерігати позитивні тенденції в його розвитку.

Один з таких моментів це те, що Україна зобов'язалася перед Міжнародним валютним фондом уже до березня 2011 року дозволити роботу форвардного валютного ринку в Україні. Наявність такого ринку має забезпечити меншу волатильність валюти і зробити її курс більш прогнозованим [3].

Згідно з інформацією НБУ, з початку грудня 2010 року на міжбанківському валютному ринку спостерігалось зниження чистого попиту на іноземну валюту. Таким діям сприяло збереження валютних нетто – надходжень в країну з одночасним збільшенням ринкової пропозиції іноземної валюти. У цих умовах Національний банк України продовжував проведення інтервенцій як з продажу, так і з купівлі іноземної валюти, згладжуючи коливання обмінного курсу гривні. В кінці грудня, завдяки успішному виконанню Україною своїх зобов'язань у рамках спільної з МВФ фінансової програми «Стенд-бай», було отримано черговий транш кредиту в обсязі 1 млрд. СПЗ, що дозволило підвищити стабілізаційний потенціал міжнародних резервів у країні [4].

У грудні 2010 року курсові коливання гривні залишалися незначними: на міжбанківському валютному ринку курс гривні щодо долара США

знизився на 0,17%, до 7,9663 грн. / дол США, а на готівковому, за операціями з продажу доларів США - на 0,02%, до 7,9787 грн. / дол США. Офіційний курс гривні до долара США протягом грудня знизився на 0,3%, до 7,9617 грн. / дол США, щодо євро та російського рубля - на 1,32% і 3,03% відповідно, до 10,5731 грн. / Євро і 2,6124 грн./10 рублів.

На думку деяких аналітиків курс продажу готівкового долара США в Україну до кінця другого кварталу 2011 року не вийде за межі 8 грн. за долар. [5]

З початку року українська гривня зміцнилася по відношенню до долара США на 2,33 грн. (+0,29%; тенденція зміцнення гривні) за 100 доларів США, до євро на 87,5755 грн. (+7,65%; тенденція зміцнення гривні) за 100 євро і до російського рубля на 0,0278 грн. (+1,05%; тенденція зміцнення гривні) за 10 рос.руб.

З початку IV квартал 2010 року українська гривня знецінилася відносно долара США на 4,82 грн. (-0,61%) за 100 доларів США, а до євро зміцнилася на 19,7927 грн. (+1,84%) за 100 євро і до російського рубля знецінилася на 0,0095 грн. (-0,36%) за 10 рос. руб [6].

У цілому можна констатувати, що основний напрямок руху курсу вітчизняної валюти позитивно впливає на економіку країни і прихід іноземних інвесторів.

За прогнозами аналітиків в 2011 році, коли США почне викидати на світовий ринок свіжонадруковані долари, а їх очікується близько трильйона "зелених" для фінансування дефіциту держбюджету США, то євровалюта вимушено буде дорожчати в ціні. [7]

Орієнтовно з січня 2011 року курс євро повинен піти вниз і до літа за 100 євро будуть давати не вище 10,2 - 10,3 гривні, за тієї умови, що курс долара до гривні протягом першого кварталу наступного року не перевищить 8 гривень.

Динаміка вартості російського рубля на Україну буде залежати від вихідних макроекономічних даних у США, Європі та вартості нафти,

вважають аналітики. У разі виходу позитивної звітності по країнах Єврозони або США російський рубль почне знижуватися. Проте істотне падіння курсу в Росії завжди може врятувати інтервенція ЦБ РФ. Максимальне підвищення вартості рубля можна чекати тільки до квітня 2011 року до 2,6 гривні за 10 рос. рублів [7].

Висновки. Сучасний вітчизняний валютний ринок формується під впливом валютної політики держави, яка регулює валютні курси та надає можливість учасникам валютних відносин здійснювати валютні операції й отримувати прибутки, а також створює умови для страхування від валютних ризиків.

Отже для успішного функціонування валютної системи і валютного ринку України потрібно вирішити наступні проблемні завдання: прискорити ринкову трансформацію, забезпечити фінансову стабільність та інтегрування України до міжнародної спільноти, забезпечити ефективність і динамізм розвитку національної економіки, покращити стабільність функціонування фінансово – кредитної системи та забезпечити наявність достатніх валютних резервів у Центральному банку.

На мою думку розв'язання вказаних завдань сприятиме успішному функціонуванню валютного ринку, надійній стабілізації національної валюти України, стане запорукою політичної, економічної і фінансової стабільності нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник / Б.С. Івасів — Тернопіль: Карт-бланш, 2005. с.483
2. Демківський А.В. Гроші та кредит: навч. посібник / А.В. Демківський — К: Дако, 2003. с.181
3. Український бізнес ресурс UBR — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/exchange-market/v-marte-2011-valutnyi-rynok-stanet-prognoziruemy-55894>
4. Офіційний сайт НБУ — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
5. Інформаційно аналітичний портал . Думки експертів — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ibra.com.ua/analitika-i-kommentarii-saita-v-smi/10255-mnenie-ekspertov-nbra-ibra-valyutnaya-korzina-v-2011-godu>

6. Інформаційно аналітичний портал — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ibra.com.ua/kursy-indeksy>

7. Інформаційно аналітичний портал — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ibra.com.ua/bankovskie-novosti/novosti-po-ukraine>

УДК 338.434.336.77

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КРЕДИТУВАННЯ АПК УКРАЇНИ

Лелюк А.Г., студентка

Науковий керівник –к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти організації і функціонування кредитних відносин в сільському господарстві в умовах ринку.

Ключові слова: кредитування, агропромисловий комплекс, кредитні відносини, кредитна політика.

Актуальність проблеми. Пріоритетною метою у процесі трансформації аграрного сектора економіки України є досягнення конкурентного рівня виробництва сільськогосподарської продукції. Для створення нормальних умов виробничо-фінансової діяльності сільського господарства необхідно сформувати ефективний економічний механізм, що є сукупністю методів і форм управління виробництвом на основі використання економічних законів, відносин, що забезпечують розвиток економічної системи. Кожен із складових елементів виконує свою певну функціональну роль, а в сукупності та єдності дій вони забезпечують нормальне функціонування агропромислового виробництва взагалі та досягнення сталих темпів економічного зростання, підвищення результативності господарювання.

Постановка завдання. Мета статті - аналіз стану кредитування АПК на сучасному етапі в умовах ринкової економіки, висвітлення шляхів покращення кредитних відносин у сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених займаються дослідженням банківського кредитування сільського господарства: М. Бодрецький, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, С.М. Колотуха, Ю.А. Лузан, О.О.

Непочатенко, та інші. Але це питання й досі залишається невирішеним, незважаючи на численні наукові розробки, і потребує досконалого аналізу.

Дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі аграрно-промислових підприємств, свідчить про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави і зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські форми кредитування[4].

Виклад основного матеріалу. У складі економічного механізму особливе місце посідає система кредитних відносин. Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних фондів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їх фактичної наявності.

Гальмує розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможливорює її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, недоступність малих і середніх підприємств до фінансових послуг, високі відсоткові ставки. Велике значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна підтримка. Сьогодні її механізм є малоефективним і не дозволяє задовольнити всі потреби аграріїв [1,2].

З огляду на низку проблем, актуального значення набуває вирішення проблеми удосконалення кредитних відносин у системі економічного механізму функціонування сільського господарства.

За показниками, як у 2007 році, так і у 2009 році найбільшу питому вагу мають кредити у сферу торгівлі, побутове обслуговування та виготовлення предметів особистого вжитку, а найменшу частку - кредити у сільське господарство. Це є свідченням того, що аграрний сектор вважається

інвестиційно-непривабливим, а кредитування сільськогосподарських товаровиробників залишаються досить ризиковою справою.

Незважаючи на політику сприяння кредитуванню, відсутність доступу до кредитних ресурсів у сільській місцевості, особливо для великої кількості власників землі, які отримали права на неї, та дрібних і середніх фермерських господарств, загально визнана одним з основних факторів, який перешкоджає розвитку сільського господарства України. Потреба невеликих сільськогосподарських виробників у кредитних ресурсах не задовольняється в повному обсязі.

Сільськогосподарським підприємствам порівняно з підприємствами інших галузей важче отримати доступ до кредитних ресурсів. Найбільшою проблемою є загальна слабкість та обмежений характер фінансового ринку України. В Україні лише зараз починає розвиватися інститут комерційної іпотеки, іпотеки під заставу житла, і пройде ще певний час, поки з'явиться земельна іпотека.

Для сільськогосподарських підприємств доступні кредити на придбання матеріально-технічних ресурсів, однак кількість таких кредитів значно зменшилась. Однак урядом на зміну цій системі не було запроваджено іншу, за допомогою якої підприємства могли б отримати у постачальника необхідні ресурси під заставу майбутнього врожаю. Україна тільки зараз починає розвивати систему складських розписок, що уможливить використання зібраного врожаю виробниками зернових та насіння соняшника як забезпечення. Також Україна, на відміну від інших країн з перехідною економікою, поки що не запровадила систему сільськогосподарських субсидій для підтримки виробництва, підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. Стримуючим фактором подальшого розвитку є недостатня взаємодія сільського господарства з ринком фінансових ресурсів.

Однією з основних проблем у сфері кредитування залишається обмежена кількість об'єктів, які можуть надати позичальники в заставу, та

обмежені кредитні ресурси кредитних установ. Першу проблему можна вирішити шляхом активного запровадження нових фінансових інструментів, таких як прості векселі, складські розписки тощо. Проблему наявності довгострокових позик буде вирішено тоді, коли буде запроваджено іпотеку на землю сільськогосподарського призначення та надійні механізми захисту прав землевласників, проведено оцінку землі тощо.

Без забезпечення доступу до середньо та довгострокових кредитів на прийнятних умовах, як сільськогосподарські, так і переробні підприємства матимуть проблеми з капітальними вкладеннями, необхідними для підвищення ефективності діяльності, збільшення обсягів виробництва і покращання якості продукції.

Сільське господарство є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів у сучасних умовах неможливе. Найефективнішим інструментом підвищення доступності кредитних ресурсів для аграрної галузі є створення механізму часткового або повного державного гарантування повернення позик.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

1. Для створення нормальних умов виробничо-фінансової діяльності сільського господарства необхідно сформувати ефективний економічний механізм, у складі якого особливе місце посідає система кредитних відносин. Нормальне функціонування кредитних відносин є однією з необхідних умов досягнення сталих темпів економічного зростання результативності сільськогосподарських товаровиробників.

2. На основі дослідження теоретичних засад поставленої проблеми уточнено розуміння суті кредитних відносин як системи економічних відносин між суб'єктами ринку щодо надання позики у грошовій або товарній формах на умовах, передбачених договором, який визначав би умови отримання та повернення кредиту, форму повернення, розмір відсоткової ставки, графік сплати, права та обов'язки. Кредитні відносини аграрного сектора характеризують якісно новий рівень розвитку економіки,

коли виробничому процесу передують кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку.

3. Основну нішу у системі кредитних відносин повинні займати кооперативні банки, кредитні кооперативи та спілки, державні іпотечні банки, державні сільськогосподарські банки, лізингові компанії та фонд державної підтримки. Рациональні кредитні відносини разом з іншими економічними ланками і структурами активно сприяють підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва і зміцненню взаємовигідних договірних ринкових зв'язків між всіма виробничими і господарськими підрозділами АПК: аграрними товаровиробниками, сервісними та переробними підприємствами, іншими організаціями.

4. На основі узагальнення зарубіжного досвіду і передової вітчизняної практики запропоновано модель формування специфічної системи кредитного обслуговування сільського господарства, що базується на раціональному поєднанні діяльності конкурентних державних і приватних кредитних установ, які забезпечать ефективне кредитування підприємств аграрної сфери економіки. Доцільно використовувати державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, що пов'язано з особливістю функціонування сільського господарства.

5. З метою комплексного підходу до оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських товаровиробників обґрунтовано методичні засади та запропоновано особливу увагу у виборі позичальника звертати на аналіз особистості керівника підприємства, його ділову репутацію і компетентність.

6. Доцільно створити Державний фонд кредитної підтримки, який повинен формуватися за рахунок: коштів, одержаних від реалізації продукції всіх товаровиробників в розмірі одного відсотка, поверненої заборгованості по раніше одержаних позичках з державного бюджету, отриманих коштів в порядку різної допомоги, надходження від повернення наданих кредитів за рахунок фонду та плати за відсотками за ці кредити, інших джерел. Кошти

фонду спрямовувати на кредитування сільськогосподарських товаровиробників, інвестування в сільське господарство нових прогресивних технологій, підвищення конкурентоспроможності, розвиток лізингової діяльності.

7. Обґрунтовано комплексні заходи щодо запровадження іпотечного кредитування на основі створення Державного селянського іпотечного банку України як засобу залучення під заставу земельної ділянки кредитних ресурсів для довгострокового користування, що сприяє активізації кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, запобіганню спекуляції і тіньового ринку землі, стимулюванню економічного і соціального розвитку села. Відсоткові ставки за іпотечними позичками повинні бути диференційованими в залежності від фінансового стану позичальника.

8. З метою удосконалення кредитних відносин за постійної нестачі кредитних ресурсів для підприємств сільського господарства одним з першочергових завдань спеціалізованих кредитних підприємств по обслуговуванню сільськогосподарських виробників є мобілізація внутрішніх фінансових ресурсів цього сектора економіки. Основним джерелом таких коштів повинні стати кошти підприємств та сільського населення, які знаходяться нині поза кредитною системою та в універсальних комерційних банках і використовуються ними значною мірою для кредитування різних комерційних структур. Залучення цих коштів у кругообіг підприємств запропоновано здійснювати кредитним спілкам та кооперативам, які стануть надійною підставою для створення кооперативних банків в Україні.

9. В практику кредитних відносин слід запровадити механізм формування кооперативної кредитної системи обслуговування сільського господарства на базі розвитку кредитних спілок та кооперативних банків. Запропоновано модель тривірневої кредитної кооперації, що функціонально поєднує місцеві, регіональні та центральну кооперативні кредитні установи.

10. Запропоновано вирішувати проблему оновлення матеріально-технічної бази господарств через лізинг. З метою удосконалення лізингових відносин пропонується на законодавчому рівні встановити мінімальний строк лізингової угоди не менше 60% вартості об'єкта лізингу, передбачити прямолінійний метод нарахування амортизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'яненко М.Я. Кредитна політика держави щодо аграрного сектора економіки в ринкових умовах / М. Я. Демяненко // Економіка України — 2002 — № 4. — С.23
2. Дем'яненко М.Я. Кредитний механізм аграрного сектора економіки в період становлення ринкових відносин / М. Я. Демяненко // Економіка України. — 1994. — № 4. — С.13
3. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борейко // Економіка АПК. — 2009. — № 1. — С. 89-96.
4. Прокопчук О.Т. Проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств / О.Т. Прокопчук // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених / УДАУ. — Умань: УДАУ, 2008. — В 2ч. — Ч.2. — С. 128-129.

УДК 336.71:338.124.4(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХОДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Виконала: Беляєва Н.О. студентка

Науковий керівник: асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання сучасного стану та проблеми забезпечення доходності комерційних банків України, основні ризики з якими стикаються комерційні банки в умовах функціонування фінансової кризи, аналіз основних показників діяльності банків та шляхи підвищення їх доходності.

Ключові слова: комерційний банк, банківська система, фінансова криза, доходи, активи, ризики, моніторингу доходів.

Актуальність проблеми. Питання прибутковості банківської установи активно досліджуються світовою економічною наукою. Зацікавленість у вивченні цих питань виникає вже на початку XIX ст., однак науковий характер вона набуває на початку XX ст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці державного регулювання прибутковості комерційних банків присвячено чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме роботи : Ерроу К., Кейнса Дж.М., Кулієва Т.А., Лівшиця А.Я., Михасюка І.Р., Пікулькіна В.А., Самуельсона П., Тінбергена Я., Шамхалова Ф.І. та інших видатних вчених. У наукових колах України дослідженням окремих питань формування та розподілу прибутку банківської діяльності присвячені праці вітчизняних економістів: Бессєдіна В.Ф., Бланка І.О., Василика О.Д., Гальчинського А.С., Геєця В.М., Грушка В.І., Даниленка А.І., Дем'яненка М.Я., Заруби О.Д., Ковальчука Т.Т., Костіної Н.І., Климка Г.Н., Кононенка В.І., Кравченка В.І., Лукінова І.І., Лютого І.О., Мельника А.Ф., Михасюка І.Р., Мороза А.М., Нестеренка В.П., Опаріна В.М. Проте питання прибутковості банку має ще досить багато питань, особливо під час фінансової кризи і економічної нестабільності.

Постановка завдання. детально розглянути та проаналізувати стан доходності комерційних банків в умовах фінансової кризи, визначити основні ризики функціонування комерційних банків, та проаналізувати основні показники діяльності комерційних банків, запропонувати основні напрями підвищення доходів комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах, що характеризуються кризовими явищами у банківській сфері, посиленням конкуренції між банківськими установами, надійність та подальший розвиток банківської системи України прямо залежить від ефективності діяльності вже існуючих банків та від їх здатності забезпечити ринок банківськими продуктами. В цих умовах для забезпечення стійкості комерційних банків необхідно ефективно управляти доходами банків у взаємозв'язку з витратами та прибутком, які є основними показниками результативності їх діяльності. Упродовж 2000 – 2009 років банківська система України мала стійку тенденцію до зростання основних фінансово-економічних показників – капіталу, зобов'язань, активів. Але водночас спостерігався високий ступінь

ризиків банківської системи, низький рівень капіталізації банків, велика частка проблемних позичок у кредитних портфелях, недостатній розвиток асортименту банківських послуг, що призвело до погіршення фінансового стану банків, їх неплатоспроможності та ліквідації. Основні ризики, з якими зіткнулися комерційні банки України – протягом 2008-2009 років неповернення населення і компаній коштів за довгостроковими кредитами (в першу чергу іпотечними), суттєві коливання курсу гривні за відношенням до долара та появи боргових зобов'язань перед іноземними кредиторами [3, с.78]. Фінансова криза негативно позначилась не лише на фінансових показниках українських банків, але і на якості послуг, що надаються ними. Наприклад, багато фінансових установ запізняють виплати по депозитах, термін дії яких вже в закінчився. Банки умовляють клієнта продовжити термін дії вкладу, пропонують забрати гроші з депозиту пізніше. Деякі фінансові структури повертають депозити частинами, при цьому значно розтягуючи цей процес в часі. В умовах, коли обмежено кредитування і джерела здобуття доходів для банків, багато фінансових установ підвищують тарифи на розрахунково - касове обслуговування, в першу чергу, на здійснення комунальних платежів. Також банки забезпечують виконання показників прибутковості з а рахунок збільшення об'ємів і, відповідно, зростання доходів по іншим операціям (операції з банківськими металами, грошові перекази, обмін валют, оренда індивідуальних сейфів і так далі) [4, с.56].

Аналізуючи таблицю 1, варто відмітити, що протягом 2008-2010 рр. спостерігається збільшення активів банків на 280,7 млрд. грн. або (46,8 %), зобов'язань банків на 236,1 млрд. грн. або (44,7 %), власного капіталу на 45,6 млрд. грн. або (65,6 %). Станом на 01.01.2010 р. більшу частину загальних активів складають кредитні операції – 74,6%. Протягом зазначеного періоду відбулося збільшення наданих кредитів на 262 млрд. грн., або на (або 54 %.) Це говорить про те що на сьогоднішній день в умовах фінансової кризи деякі банки взагалі призупинили свою діяльність, зменшилась кількість депозитів,

почали збільшуватися ставки по кредитах, що негативно впливає на діяльність банківського сектору. Зазначені вище аспекти вимагають від банків підвищення ефективності їх діяльності, удосконалення методичних підходів щодо забезпечення фінансової стійкості шляхом більш повного використання банківських інструментів і послуг, ефективного управління банківською діяльністю в умовах нестабільного зовнішнього середовища, входження банків до різного виду фінансово-промислових об'єднань, фінансового оздоровлення на основі реорганізації через злиття й приєднання, створення банківських корпорацій і холдингів. Це питання на сьогоднішній день є дуже актуальним для банківського сектору, фінансової сфери та економіки країни в цілому.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України у 2008 – 2010 рр.

Показники	Станом на			Зміни за період	
	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	Млрд. грн	%
Кількість діючих банків, шт.	175,0	184,0	182,0	7,0	104,0
з них: з іноземним капіталом	47,0	53,0	51,0	4,0	108,5
Активи банків, млрд. грн	599,3	926,0	880,0	280,7	146,8
Кредити надані, млрд. грн	485,0	792,0	747,0	262,0	154,0
Зобов'язання, млрд. грн	528,4	805,8	764,5	236,1	144,7
Власний капітал, млрд. грн	69,5	119,2	115,1	45,6	165,6
Доходи, млрд. грн.:	68,1	122,5	142,9	74,8	209,8
-процентні.	50,8	88,4	121,2	70,4	238,6
-комісійні	12,4	19,6	16,2	3,8	130,6
Витрати, млрд. грн.:	61,5	115,2	181,4	119,9	295,0
-процентні	28,6	50,8	66,6	38,0	232,9
-комісійні	1,4	2,2	3,0	1,6	214,3
Чистий фінансовий результат, млрд. грн.	6,6	7,3	-38,4	-45	-581,8

Тому, на мою думку варто виділити такі основні напрями підвищення доходів банку:

1. Створити та вдосконалити системи моніторингу доходів, яка розкриває причини їх змін та дає змогу виявити резерви зростання

прибутковості банківської діяльності, для збільшення якої необхідно: підвищувати процентні доходи, за рахунок кредитних портфелів; збільшити частку дохідних активів в обсязі загальних активів банку; забезпечити зростання непроцентних доходів;

2. Удосконалити систему внутрішнього контролю у розрізі підсистеми контролю доходів і витрат, яка забезпечує підвищення якості і ефективності управління дохідністю банку за допомогою своєчасного виявлення відхилень від запланованих результатів на усіх стадіях та рівнях процесу управління та термінового інформування відповідних підсистем управління про необхідність прийняття певних коригуючих дій щодо ліквідації порушень та запобігання їх появи у майбутньому;

3. Реформувати бюджетування, що передбачає перегляд кількості бюджетних позицій. Потрібно проаналізувати доцільність передбачених позицій, можливо, що деякі з них можуть бути укрупнені за рахунок об'єднання, що також дозволить скоротити кількість часу, витраченого на процес бюджетування. Обов'язковою умовою перегляду традиційного підходу до бюджетування є взаємодія з іншими підрозділами;

4. Запровадити управління поточними пасивами, яке полягає в короткостроковому розміщенні тимчасово вільних коштів клієнтів на поточних рахунках в активні операції з метою підвищення доходів та процентної маржі банку;

В умовах світової кризи, що безперечно негативно впливає на банківську систему України, реалізація цих заходів буде сприяти вирішенню проблем, на які банки повинні звернути особливу увагу – це формування доходів та оптимізація їх структури у взаємозв'язку з витратами з метою підвищення прибутковості та забезпечення ліквідності банків.

За результатами аналізу можна зробити висновок, що загальні доходи банків протягом 2008-2010 років збільшилися на 74,8 млрд. грн (або 109,8 %), що відбулося за рахунок збільшення процентних доходів на 138,6 % (або 70,4 млрд. грн.), а за рахунок комісійних – на 30,6 % (або 3,8 млрд.

грн). Загальне збільшення доходів супроводжувалося зростанням усіх його складових. Отже, загальна оцінка динаміки доходів банків позитивна. Протягом цього періоду загальні витрати банків зросли на 119,9 млрд. грн (або 195 %) за рахунок збільшення процентних витрат на 38 млрд. грн (або 132,9 %), комісійних – на 1,6 млрд. грн (або 114,3 %). Однак, темпи зростання витрат випереджають темпи зростання доходів у 2009 році, фінансовий результат по банківській системі має від'ємний результат і складає – 38,4 млрд. грн. [5, с.112] А це говорить про фінансову стабільність банківської системи України та збільшення довіри до комерційних банків клієнтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно аналітичний портал — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://fin.blox.ua/2009/04/Banki-nazad-u-majbutnye.html>
2. Інформаційно аналітичний портал — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.kontrakty.com.ua/show/ukr/article/4/13200911658.htm>
3. Андрушків Т. Банки як суб'єкти фінансових ринків України: роль і перспективи / Т. Андрушків// Банківська справа. – 2008 - № 2-С. 60-67
4. Бицька Н. Проблеми формування та використання банківських ресурсів /Н.Бицька// Банківська справа. - 20007. - № 5 - С. 50-52.
- 5.Сорока А.А. Специфіка розвитку банківського сектору в перехідних економіках /А. А. Сорока// Економіка. Фінанси. Право.- 2005.- № 1.- С. 17-22.

УДК 336.761(477)

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

А.П. Шевченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет.

Висвітлено питання розвитку українського ринку цінних паперів та визначено його місце у процесі перерозподілу капіталу. Проаналізовано структуру емісії цінних паперів в Україні. Окреслено проблеми й перспективи розвитку вітчизняного ринку цінних паперів у контексті глобалізації світової фінансової системи.

Ключові слова: акції, біржовий ринок, емісія цінних паперів, інвестування, облігації, ринок цінних паперів.

Актуальність проблеми. Реформування економіки України, перехід на ринкові принципи господарювання посилює актуальність наукових

досліджень у сфері грошового обігу. Ринок цінних паперів – важливий сегмент економіки будь-якої країни. За ринкової системи господарювання цінні папери можуть стати дієвим інструментом, здатним позитивно впливати на інвестиційні процеси в країні [3]. Наукове обґрунтування функціонування ринку цінних паперів є необхідною умовою розвитку механізмів реалізації ефективної економічної політики.

Аналіз останніх досліджень. Сьогоднішній стан розвитку вітчизняного ринку цінних паперів, з одного боку, віддзеркалює історичні тенденції розвитку, з другого — залежить від напрямків розвитку міжнародних фондових ринків. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес науковців до функціонування ринку цінних паперів. Цій проблемі присвячено праці М.О. Бурмаки, Г.В. Карпенко, В.В. Корнєєва, О.М. Мозгового, В.В. Оскольського, Г.М. Терещенко та інших вітчизняних дослідників.

Постановка завдання. Розвиток ринку цінних паперів є індикатором лібералізації економіки та успішного проведення ринкових реформ, створює важливий компонент сучасного механізму економічного регулювання, надає економіці певної гнучкості й мобільності, забезпечуючи можливість швидкого переливу ресурсів із одних галузей в інші та здійснення структурної перебудови виробництва.

Викладення основного матеріалу. Головне завдання фондового ринку полягає, насамперед, у забезпеченні можливості залучення інвестицій на підприємства. Цінні папери відіграють особливу роль у платіжному обігу держави: через них мобілізуються тимчасово вільні фінансові ресурси, які спрямовуються в найефективніші сфери народного господарства.

Що стосується ринку цінних паперів в Україні, то від самого початку його створення гостро стоїть питання його ефективного функціонування. І сьогодні фондовий ринок не виконує своїх функцій: не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. Крім того, потребують розв'язання ціла низка проблем, а саме: невеликий обсяг і неліквідність, низький рівень

капіталізації, високий ступінь ризиків, нестача кваліфікованого персоналу, відсутність відкритого доступу до інформації, порушення прав інвесторів, недосконалість нормативно-правового забезпечення. У зв'язку з цим першочерговим завданням є вдосконалення регулятивної системи ринку цінних паперів. Регулятивний аспект, як підтверджує досвід України може набувати виняткового значення та бути основою для розвитку фондового ринку. Напрями оптимізації системи регулювання фондового ринку повинні узгоджуватися із загальними принципами й цілями єдиної державної політики на фондовому ринку України та світовим досвідом регулювання ринків капіталів [5, С. 75–76].

Через ринок цінних паперів у сучасній економіці здійснюється відшкодування витрат, розподіл і перерозподіл ресурсів, капіталу й доходів. Ефективність функціонування цього ринку залежить від мікро- й макроекономічного середовища. Як зазначалося, основною функцією цінних паперів є мобілізація коштів для фінансового забезпечення активної підприємницько-виробничої діяльності. Проблема полягає в тому, що в економіці водночас можуть змінюватися всі її складові, тому вкрай важливим є визначення їх субординації, послідовності та напрямів взаємодії і взаємовпливу. Визначити ступінь розвитку фондового ринку України неможливо без кількісної та якісної оцінки структури цінних паперів, що представлені на ньому. Адже велика кількість пропонуванних фінансових інструментів розширює можливості інвестування та приваблює додаткових інвесторів у економіку країни [2, С. 97–98]. Станом на 01.01.2008 загальний обсяг випусків цінних паперів, зареєстрованих державною комісією з цінних паперів і фондового ринку (ДКЦПФР), становив 577,38 млрд грн, що в 1,36 раза більше, ніж аналогічний показник попереднього року (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягу випусків цінних паперів в Україні 2004-2008 рр.

Серед фінансових інструментів найбільшу частку становили інвестиційні сертифікати КУАП ІФ – 42,71 %, акції – 30,15 %, облігації підприємств – 20,48 % від загального обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів у 2008 р. Станом на 01.01.2009 ДКЦПФР зареєструвала випусків акцій на суму 292,08 млрд грн. У 2008 р. ДКЦПФР було зареєстровано 1161 випусків акцій на загальну суму 46,14 млрд грн, що на 3,86 млрд грн менше ніж у 2007 р. Спостерігається тенденція щодо регулярного спаду випусків акцій кожні три роки, а потім їх зростання майже однаковими темпами.

Досвід розвинутих країн свідчить, що найкращим інструментом інвестування є звичайні акції. Інвестиції в акції можуть бути способом "добре заробити", якщо курс випуску швидко підніметься; а також забезпечити певний рівень поточного доходу. Враховуючи масштаби фондового ринку розвинутих країн, треба визнати: хоч би якою була мета інвестора, завжди знайдуться такі види звичайних акцій, які їй відповідатимуть [1, С. 98–100].

У структурі обсягу зареєстрованих випусків облігацій підприємств значна частка належала банкам, а саме 22,7 % від загального обсягу випуску облігацій, що у 2,5 раза менше, ніж у 2007 р. (табл. 1).

Табл. 1. Обсяги зареєстрованих ДКЦПФР випусків облігацій підприємств за видами емітентів у 2004-2008 рр., млн грн [7]

Вид емітента	2004	2005	2006	2007	2008
Банки	217,93	2564,73	4994,0	18869,37	7115,94
Страхові компанії	112,0	41,9	85,0	50,64	97,5
Інші підприємства	3776,66	10141,65	16991,8	25560,5	24132,84
Разом	4106,59	12748,28	22070,8	44480,51	31346,28

Облігації підприємств є вагомим інструментом залучення інвестицій у виробництво, що дуже поширений на світових ринках цінних паперів. Відновлення використання облігацій підприємств стало однією з головних подій останніх років на фондовому ринку України [4].

Також розвивається ринок похідних цінних паперів (деривативів). Зокрема, у 2006 році ДКЦПФР зареєстровано випусків опціонів на суму 16,68 млн грн. Утім, порівняно із 2005-м обсяг емісії опціонів зменшився на 143,87 млн грн.

Світовий ринок похідних фінансових інструментів розвивається досить швидкими темпами. Першими деривативами стали валютні ф'ючерси й форварди (початок 1970-х років), згодом з'явилися опціони, а на початку 1980-х — свопи — валютні, а пізніше процентні.

На відміну від акцій і облігацій поява похідних цінних паперів зумовлена безпосередньо відтворювальним процесом, потребою в перерозподілі цінних ризиків, а їх основною економічною функцією є хеджування, тобто страхування від зміни цін на ринку капіталів). Ринок похідних цінних паперів — найдинамічніший сегмент світових фондових ринків. В Україні процес реєстрації похідних цінних паперів почався тільки у 2000 році. Відтоді ДКЦПФР зареєстровано випуски опціонів, здійснені 19-ма емітентами, обсяги яких незначні порівняно з обсягами ринків похідних цінних паперів розвинутих країн.

Фондовий ринок в Україні вважається одним із найбільш швидко зростаючих у світі на законних засадах. З початку року біржові індекси зросли на 70%, цінні папери деяких інвестиційних фондів – на 80%.

Нинішнє зростання пояснюється тим, що українські акції, які значно втратили у вазі під час кризи, повертаються до своєї реальної ціни. В той самий час рух ринку донизу на 20-40%, особливо у другому-третьому кварталах 2010 року був присутній.

Приводом до зниження котирувань може бути істотне погіршення ситуації на світових біржових майданчиках.

В цілому, на думку деяких вчених, ще зарано говорити про високий ступінь інтегрованості українського фондового ринку в загальносвітові економічні процеси, про що так часто заявляють уповноважені органи. Першопричинами цього явища є висока питома вага спекулятивних операцій на фондовому ринку України та низький рівень захищеності інвесторів, що поки що не готові інвестувати в хоч і високоприбуткові, але й високо ризикові фондові інструменти, якими насичений фондовий ринок України.

Поточний рік, на думку вчених, повинен стати роком відносного оживлення ринку облігацій. За умови подальшої стабілізації економічної ситуації в Україні, у другому півріччі 2011 року варто очікувати суттєве зростання кількості корпоративних емісій. Найвищу зацікавленість в корпоративних облігаціях, як очікується, проявлять банки, адже нагромадження ліквідності, притаманне банківському сектору, має надати поштовх для розширення ринку.

Висновки. В Україні, як і в цілому світі, стан фондового ринку відбиває стан розвитку економіки в цілому. Він характеризується не сформованими традиціями і правилами роботи, що зумовлює потребу в запровадженні системи ефективного регулювання й управління, насамперед із боку держави.

Разом із тим фондовий ринок України є таким, що динамічно розвивається та постійно пропонує інвесторам нові види цінних паперів. Сьогодні такими цінними паперами є акції й корпоративні облігації, поява яких зумовлена об'єктивними потребами виробництва, оскільки вони слугують важливим інструментом централізації реальних капіталів. Крім того, розвивається ринок муніципальних запозичень і ринок похідних цінних паперів (деривативів).

Поступовий розвиток фондового ринку в Україні виявив цілу низку проблем (високий ступінь маніпулювання, спекулювання, асиметричність інформації, низька ліквідність і капіталізація, невеликі обсяги). У зв'язку з цим є нагальна потреба в удосконаленні інфраструктури вітчизняного ринку цінних паперів поряд із механізмом державного регулювання.

Формування ефективної системи інфраструктурного забезпечення ринку цінних паперів в Україні є необхідною умовою для забезпечення ефективності його функціонування, а також підвищення привабливості для інвесторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Витаманюк З.Г. Перспективи розвитку ринку цінних паперів в Україні/ З.Г. Витаманюк, О.В. Баула// Фінанси України. — 2005. — №5. — С. 75-85.

2. Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2008 рік. [Електронний ресурс]. — Доступний з <http://www.ssmc.gov.ua>.

3. Приказюк Н.В. Ринок державних цінних паперів : світовий досвід та вітчизняні реалії / Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Фінанси України. — 2009. — № 2. — С. 73-81.

4. Терещенко Г.М. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні / Г.М. Терещенко // Фінанси України. — 2007. — № 6. — С. 97-104.

5. Чернишук Р.В. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми й перспективи/ Р.В. Чернишук, А.П. Данькевич// Фінанси України. — 2008. — №8. — С. 96 -103.

УДК 339.727.3

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ СВІТОВОГО РИНКУ КАПІТАЛІВ : ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

О. М. Суховій, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Метою даної статті є аналіз суті та класифікація основних видів похідних цінних паперів міжнародного ринку капіталів, визначення їх спільних та відмінних характеристик, позитивного і негативного впливу на світову фінансову систему. Запропоновано можливий сценарій розвитку світового ринку кредитних деривативів.

Ключові слова: *світовий фінансовий ринок, хеджування ризиків, кредитні деривативи, забезпечені похідні цінні папери, кредитно-дефолтні свопи, забезпечені боргові зобов'язання, світова фінансова криза.*

Актуальність проблеми. Розкрити суть, класифікацію та особливості функціонування похідних цінних паперів світового ринку капіталів як інструментів світового фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З метою досягнення визначеної мети необхідно дослідити тенденції та перспективи розвитку даного сегменту фінансового ринку, а також проаналізувати можливості створення та застосування інноваційних похідних фінансових інструментів для забезпечення фінансовими ресурсами ключових сфер економіки.

Постановка завдання . Процес еволюції світогосподарських зв'язків не можливо зупинити .Самого початку розвитку ринкових відносин виникнення нових фінансових інструментів було пов'язано з нестачею

фінансових ресурсів, існуванням потреби в інноваційних методах та важелях впливу на фінансові та економічні процеси.

Циклічність фінансово-економічних процесів може бути пояснена тим, що як і кожен продукт, фінансові інструменти проходять всім відомі стадії розвитку: впровадження, зростання, зрілість та спад. Саме на етапі спаду зазвичай спостерігаються кризові явища. В рамках кожного наступного циклу винаходять нові інструменти, які сприяли б забезпеченню економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу.В іноземних джерелах [1], виділяють два види похідних цінних паперів ринку капіталів: кредитні деривативи (рис. 1) та забезпечені похідні цінні папери. За визначенням ФРС США: «Кредитні деривативи – це збалансовані фінансові інструменти, що дають можливість одній стороні (бенефіціару) перенести кредитний ризик за певним активом на іншу сторону (гаранта), не здійснюючи фізичний продаж активу» [1].

Кредитні деривативи використо-вується в рамках синтетичної ABS сек'юритизації (від англ. asset - backed securitization). Деривативи, підкріплені активами, кредитні деривативи та ті, що забезпечені нерухомістю є різновидами структурованих цінних паперів.

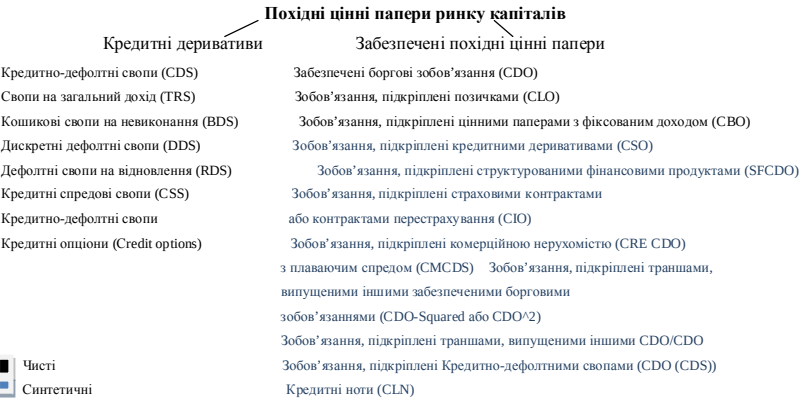

Рис. 1. Класифікація кредитних деривативів [2].

Історично першою формою забезпечених похідних цінних паперів були забезпечені боргові зобов'язання (Collateralized debt obligations (CDO)), які було випущено у 1987 році банкірами вже не існуючої американської компанії Drexel Burnham Lambert Inc. для Imperial Savings Association. Протягом наступних десятиліть CDO стали найбільш динамічно зростаючим сектором ринку сек'юритизації з використанням похідних цінних паперів, підкріпленими активами. Це зростання було зумовлено використанням цих цінних паперів в межах неорганізованого фінансового ринку та збільшенням обсягів їх використання страховими компаніями, трастовими об'єднаннями, комерційними та інвестиційними банками, пенсійними фондами [3].

Забезпечені боргові зобов'язання – це похідні цінні папери, які створені шляхом поєднання звичайних позик на одиничні інвестиції. Інвестор, що купує CDO, володіє правом на отримання частки від доходу за кредитним портфелем.

Для прикладу візьмемо випадок, коли банк поєднує 5 різних кредитів в CDO. Інвестор, що купує CDO буде отримувати відсоток, який сплачуватимуть ці 5 позичальників. Але водночас інвестор бере на себе ризик неповернення позичених коштів. При цьому відсоткова ставка встановлюється на рівні, що має функціональну залежність від ймовірності дефолту позичальників. Ця ймовірність встановлюється за спеціальним кредитним рейтингом (табл. 1).

Кредитний рейтинг країн за рівнем ризику (агенція S&P)

Таблиця 1

Кредитний рейтинг країн за рівнем ризику (агенція S&P) Рейтинг	Основні характеристики (спроможність витримати)
AAA	25% падіння ВВП, 25% безробіття, 85% падіння фондового ринку
BBB- до AA+	6% падіння ВВП, 15% безробіття, 60% падіння фондового ринку
BB- до BB+	1% падіння ВВП, 8% безробіття, 50% падіння фондового ринку
B+ та нижче	Невеликий простір для помилок

Саме неспроможність рейтингових агенцій реально оцінити кредитні ризики стала однією з причин початку масштабної фінансової кризи 2008 року.

Отже, за допомогою CDO хеджується ймовірність втрати інвестицій, адже ймовірність неповернення позичених коштів по кредитному портфелю є набагато нижчою у порівнянні з одним випадком. Більше того, CDO складаються з траншів – порцій заборгованостей, що лежать в основі CDO, які різняться між собою рівнем ризику [4].

Здебільшого, сукупність заборгованостей поділяють на 3 транші, кожен з яких можна вважати окремим CDO, бо вони характеризуються різним строком погашення, відмінними відсотковими ставками та ймовірністю дефолту.

CDO створюються і продаються найбільшими банками (такими як Goldman Sachs, Bank of America) на неорганізованому ринку (OTC market – over-the-counter), тобто без участі організатора торгів [4]. На думку деяких експертів, саме ринок CDO, котрий зростав стрімкими темпами до 2007р. через недооцінку ризиків призвів до банкрутства деяких фінансових установ і став сигналом початку світової фінансової кризи [4].

Після впровадження у 80-х роках CDO на початку 90-х років молода співробітниця команди JP Morgan по роботі з фінансовими інструментами, які б допомагали переносити ризик на «третю» сторону - Бліз Мастерс (Blythe Masters), розробила схему функціонування кредитно-дефолтних свопів (Credit Default Swaps - CDS), які були успішно запроваджені на світовому ринку в 1997 р.

Більше ніж 90% операцій на ринку CDS носять спекулятивний характер [5]. Попри нерозвиненість ринку похідних цінних паперів в Україні, валова умовна вартість CDS, які належать українським власникам (надають захист) складає, приблизно, 65,5 млрд. дол. США, а чиста умовна вартість – 3 млрд. дол. США (за даними The Depository Trust and Clearing Corporation). Провідні

місця у списку власників таких контрактів займають: Туреччина – 188,6 і 7,5; Італія – 148,6 і 22,6; Бразилія – 147,2 і 12,2; Росія – 110 і 8,3 млрд. дол. США, відповідно. Загалом, в світі, валова умовна вартість 9 неспланих CDS на червень 2009 року складала 36,046 трлн. дол. США, а позабіржовий ринок деривативів – 604,622 трлн. дол. США. [5]

Поряд із кредитно-дефолтними свопами широко використовуються кошикові свопи на невиконання (Basket Default Swaps (BDSs)). Їх принцип функціонування майже такий як і CDS, проте відмінність полягає в тому, що в разі настання кредитної події, на предмет якої укладається угода, покупець захисту отримує кошти, прив'язані не до одного інструмента, а до цілого «кошика» активів. У договорі сторони можуть зазначити різні кредитні події: дефолт за одним з інструментів, що входять у «кошик», дефолт по всій групі інструментів, що входять до «кошика».

Свопи на загальний дохід – Total Return Swap (TRS). Характеризуються наявністю двох спредів – спреду на дохід та спреду на фінансування заборгованості [5].

Спред на дохід сплачується покупцем захисту, який має вказаний актив на своєму балансі. Зазвичай, покупцями захисту є банки, фонди або дилери, які зацікавлені у відносній стійкості свого активу на ринку. Вони сплачують продавцю захисту весь дохід, отриманий за вказаним активом, а також дохід від збільшення вартості вказаного активу.

Спред на фінансування заборгованості сплачується продавцем захисту, яким, в основному, виступають великі фінансові інститути, що не зацікавлені в обліку активів на своєму балансі, але мають бажання і можливості вкладати кошти в активи і, відповідно, заробляти на прибутковості цих активів. Продавець захисту сплачує покупцю захисту періодичні платежі, які визначаються зміною вартості (відсоткової ставки) «третього» активу, до якого прив'язується вказаний в угоді актив (у більшості випадків використовується ставка LIBOR - London Interbank Offered Rate). До того ж,

продавець захисту гарантує покриття номінальної вартості активу в разі дефолту.

Так, наприклад, банк купує захист на свій актив, номінальна вартість якого складає \$100000. За певний період за цим активом власник отримав прибуток у розмірі \$10000. Більш того, вартість його активу зросла на 3% (тобто тепер становить \$103000). В цей час, ставка LIBOR «третього» активу, до якого був прив'язаний вказаний в договорі актив, зросла на 4% (тобто на 1% більше ніж за вказаним активом).

У такому уразі виплати будуть відбуватися в такому порядку: покупець захисту має сплатити продавцю \$13000 ($\$10000 + 3\% * \$100000$), а продавець захисту перераховує покупцю \$4000 ($4\% * \$100000$). За таких умов продавець захисту має позитивний результат у \$9000.

Дискретні дефолтні своп (Digital Default Swaps (DDS) – це спрощена версія CDS, що характеризується скороченим розрахунковим процесом. Єдиною відмінністю є те, що у випадку з DDS існує заздалегідь встановлена ставка відновлення активу (тобто виплати у разі дефолту). Ставка відшкодування по DDS може бути встановленою на будь-якому рівні, в той час як ставка відшкодування вартісної частини активу по звичайних CDS залежатиме від того, де і за якою ціною будуть продаватись зобов'язання, передані продавцю захисту після дефолту [6].

Здебільшого, ставка відновлення по DDS складає 0%. Не дивно, що й вартість спреда, що має сплачувати покупець захисту, буде значно вищою, ніж по CDS (окрім тих випадків, коли неможливим буде продаж зобов'язань емітента, що оголосив дефолт, бо тоді й по CDS необхідно буде відшкодовувати повну номінальну вартість).

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що на кінець 2008 року обсяг позабіржового ринку похідних цінних паперів сягав майже 550 трл. дол. США. Загалом, номінальна вартість тільки CDS на світовому ринку складала майже 60 трлн. дол. США., що можна порівняти з обсягами світового ВВП.

А доходи 14 найбільших гравців ринку деривативів за 2009 рік склали: JPMorgan – 88, Bank of America – 38, Citibank – 32, GoldmanSachs – 30 млрд. дол. США [6].

Сьогодні, серед експертів немає, на жаль, одностайної думки щодо ролі деривативів у розвитку фінансової та економічної систем світу. Одна частина звинувачує винахідників цього виду фінансових інструментів у створенні умов для розвитку фінансової кризи. Вони вимагають якнайшвидшої реакції з боку регулюючих органів щодо розробки законодавчої бази, яка б дозволила контролювати операції, пов'язані з кредитними деривативами [6].

З іншого боку, існує неможливість подальшого розвитку світової економіки без запровадження фінансових інновацій, які стануть рушійною силою глобалізаційних процесів у світовій фінансовій системі.

Важливою передумовою попередження в майбутньому негативного впливу фінансового ринку на соціально-економічний розвиток суспільства є аналіз допущених помилок і розробка чітких «правил гри» для всіх учасників фінансових відносин, що стосуються обігу цінних паперів.

Тому, одними з найімовірніших варіантів подальшого розвитку похідних цінних паперів світового ринку капіталів є хеджування зміни ціни сертифікатів, які дають право на забруднення навколишнього середовища. Це б допомогло акумулювати кошти на капіталоємні проекти, спрямовані на «озеленення» економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Antulio N. Bomfim, Understanding Credit Derivatives and their Potential to Synthesize Riskless Assets. //Federal Reserve Board, 2001.
2. Jobst A. Andreas What is Structured Finance — The Securitization Conduit // International Monetary Fund, 2005, October 20.
3. Choudhry Moorad, Innovation in integrating cash and synthetic markets: the multi—SPV credit—hybrid structure. //RISK Europe, Paris 8-9 April 2003.
4. Renzo G. Avesani, Antonio Garcia Pascual, and Jing Li, A New Risk Indicator and Stress Testing Tool: A Multifactor Nth-to-Default CDS Basket. //IMF Working Paper. — 2006, April.
5. DTTC — The Depository Trust & Clearing Corporation, Deriv/SERV TODAY, October 2009.

6. Due Jakob, Eric Beinstein, Lee McGinty, Rishad Ahluwalia, Trading Recovery Rates — Digital Default Swaps and Recovery Swaps, Credit Derivatives Strategy. //J.P. Morgan Securities Ltd., London, 19 May 2004.

УДК 336.7

ГРОШОВІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

О.В. Кваша, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В

Миколаївський Державний Аграрний Університет

У статті дається широке визначення поняття грошової системи, як форми організації грошового обороту в країні. Розглянуто історичний склад, зміст, типи та структурні елементи грошових систем в процесі їх еволюції, роль грошей у грошових системах, етапи розвитку грошових систем окремих країн, сучасні банкноти.

Ключові слова: грошова система, гроші, біметалізм, монометалізм, різновиди бі- та монометалізму.

Актуальність проблеми. Гроші і грошові системи існують так давно, як і людська цивілізація. Протягом століть гроші постійно змінювалися і сьогоднішній їх стан не є завершальною і остаточною стадією їх розвитку. Тому тема грошей, грошових систем є актуальною завжди.

Гроші – історична категорія, яка розвивається на кожному етапі товарного виробництва і наповнюється новим змістом, що ускладнюється із зміною умов виробництва. А тому і змінюються грошові системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням грошових систем, як глобального поняття, їх типів, структурних елементів займалися такі науковці як Башнянин Б.І., Гриценко О., Луців Б.Л., Чухно А.А. та ін.

Постановка завдання. Завданням данної статті є сформулювати теоретичне уявлення про проблеми грошових системи, надати загальну характеристику соціально – економічних аспектів у становленні сучасної грошової системи, дослідити формування та розвиток грошових систем окремих країн протягом історичного часу.

Виклад основного матеріалу. Гроші виникли дуже давно, це єдиний товар, який не можна використати інакше, як витрачаючи їх. Вони не годують людей, не одягають, не дають притулку і не розважають доти, доки

їх не витратять або не інвестують. Люди майже все роблять для грошей, і гроші майже все роблять для людей. За словами Вільяма Петті, гроші – це жир у політичному організмі: надлишок шкідливий для його рухливості, а нестача зумовлює захворювання. Гроші — це своєрідна загадка [1, ст.4].

Гроші виникають у VII-VI тис. до н.е., а грошові системи лише із зародженням капіталістичного способу виробництва. Сформувалась грошова система в XVI-XVII ст., хоч окремі її елементи (наприклад, види державних грошових знаків) існували й раніше. З виникненням капіталістичного способу виробництва (який супроводжується перетворенням натурального господарства на грошове, набуттям товарним виробництвом всезагального характеру та інше) з'являється об'єктивна необхідність в уніфікації форм грошового обігу і централізації емісії грошей.

У розвитку грошових систем виділяють два етапи:

- коли загальний еквівалент безпосередньо знаходився в обігу і виконував функції грошей;
- коли роль золота як загального еквівалента падає, а згодом воно перестає виконувати цю роль, і в обігу функціонують кредитно-паперові гроші.

Гроші виступають основним інструментом функціонування ринкової економіки. Рух грошей здійснюється в рамках грошової системи. Грошова система – це встановлена державою форма організації грошового обороту в країні. Грошова система складається історично, її зміст і структурні елементи відображають досягнутий соціально-економічний рівень розвитку країни. Вона є складовим елементом господарського механізму і регулюється законами, встановленими державою.

Металеві грошові системи історично виступали у формах біметалізму та монометалізму. В епоху первісного накопичення капіталу (XVI — XVIII ст.) грошові системи, як правило, базувалися на біметалізмі, що виник ще за часів феодалізму [1, ст.32-33].

Біметалізм — це грошова система, в якій роль загального еквівалента

законодавчо закріплювалася за двома металами — золотом і сріблом; монети з цих металів карбувалися та оберталися на рівних засадах, банкноти підлягали розміну на обидва ці метали. Історично першим різновидом біметалізму була система паралельної валюти, за якою співвідношення між золотими та срібними монетами встановлювалося на ринку стихійно, тобто при здійсненні платежів золоті та срібні монети приймалися відповідно до ринкової вартості золота та срібла.

Ситуація ускладнювалася постійною зміною співвідношення між золотом та сріблом за вартістю. Щоб спростити ситуацію, держава встановлювала у законодавчому порядку обов'язкове вартісне співвідношення між двома металами, що оберталися на рівних засадах за їх відкритого карбування. Такий різновид біметалізму дістав назву «система подвійної валюти». Але встановлене фіксоване вартісне співвідношення часто не збігалось з реальним ринковим. Це було пов'язано із нерівномірністю зростання продуктивності праці при видобутку золота та срібла та призводило до того, що вартість одного грошового металу завищувалася, а іншого — занижувалася. Той метал, який був за законом недооціненим, витіснявся з обігу металом, вартість якого за законом була завищена. У цьому проявлялася дія закону Коперника—Грешема: «Гірші гроші витісняють з обігу кращі».

Так, наприкінці XVII ст. в Англії було офіційно встановлено вартісне співвідношення між золотом та сріблом 1 : 15,5, водночас у Франції та Голландії цей показник становив 1 : 15, а ринкове вартісне співвідношення між зливками золота та срібла — 1 : 14,9. Таким чином, в Англії вартість золота за законом була завищена на 4%. Тому вигідніше було платити золотом, бо платник при цьому отримував економію у розмірі 4% від суми платежу. Як наслідок, срібні монети вилучалися з обігу.

Різновидом біметалізму була так звана система «кульгаючої» валюти, за якою один з видів монет карбується у закритому порядку. Прикладом є французька грошова система, коли у 1873 р. було заборонено вільне

карбування срібла, але за 5-франковими срібними монетами залишилася необмежена сила законного платіжного засобу. Це була спроба врятувати біметалізм.

Однак біметалізм не відповідав потребам розвинутого ринкового господарства, бо використання як міри вартості двох металів суперечило суті цієї функції грошей. Загальною мірою вартості може бути лише один метал, до чого фактично на практиці й дійшли. Із розвитком капіталізму місця повноцінних грошей в обігу все частіше займали кредитні гроші та безготівкові розрахунки.

У 1878 р. вільне карбування срібла у країнах союзу було заборонено і всі ці країни перейшли до золотого монометалізму.

Монометалізм — грошова система, за якої роль загального еквівалента виконує один метал: золото (золотий монометалізм) або срібло (срібний монометалізм), при цьому в обігу функціонують монети та знаки вартості, розмінні на грошовий метал [2, ст. 114].

У міру розвитку капіталістичного господарства біметалізм поступається монометалізму, а срібний монометалізм — золотому. Срібний монометалізм існував у Росії в 1843—1852 рр., в Індії — в 1852—1893 рр., у Голландії — в 1847—1875 рр.

Англія першою перейшла до золотого монометалізму наприкінці XVIII ст. — на початку XIX ст. В останній третині XIX ст. з'явилися умови для широкого запровадження золотої валюти. Завдяки своїй портативності (більш висока вартість та значно менша вага, ніж у срібних монетах) золоті монети були придатнішими для обігу. Золотий монометалізм було введено в Німеччині — у 1871—1873 рр., у Франції — у 1876—1878 рр., в Австрії — у 1892 р., в Росії та Японії — у 1897 р., у США — в 1900 р. Золотий монометалізм існував у кількох формах: золотомонетного стандарту, золотозливкового стандарту і золотодевізного стандарту. Класичною формою вважається золотомонетний стандарт, за якого: золото виконувало всі функції грошей; в обігу перебували золоті монети та банкноти, розмінні

на них. Уведення в обіг золотих монет не викликало ажіотажного попиту на них. Навпаки, їх часто намагалися позбутися як незручних в обігу; відкрите карбування монет із фіксованим золотим вмістом. Золотий вміст англійського фунта стерлінгів дорівнював 7,32 г, долара — 1,5 г, франка — 0,29 г, марки — 0,35 г, російського рубля — 0,77 г; вільний рух золота та іноземної валюти між країнами, внаслідок чого відхилення валютних курсів від валютних паритетів відбувалося лише в межах «золотих точок» [1, ст. 35]

Французька система банкотної емісії, яка була введена у 1870 р., передбачала :

- 1) законодавчо встановлювався загальний максимум банкотної емісії;
- 2) ніяких обов'язкових норм металевого покриття не встановлювалося.

Німецька система банкотної емісії за законом 1875 р. зводилася до такого:

- 1) у законодавчому порядку фіксувався максимальний контингент не забезпеченої золотом емісії;
- 2) законодавство дозволяло випуск не забезпечених золотом банкнот понад установлений максимум, але така додаткова емісія обкладалася 5-процентним податком;
- 3) не менш як 1/3 загальної суми банкнот мала забезпечуватися золотим запасом.

Американська система банкотної емісії, що була введена згідно з Федеральним резервним актом 1913 р., характеризувалася тим, що:

- 1) установлювалася мінімальна норма металевого покриття всієї банкотної емісії у розмірі 40%, решта підлягала забезпеченню комерційними векселями;
- 2) не встановлювалося будь-якого максимального контингенту ані для фідусіарної емісії, ані для банкотної емісії в цілому.

Російська система забезпечення банкотної емісії за законом 1897 р. полягала в такому:

- 1) золоте забезпечення повинно було становити не менш ніж 50%

загальної суми емісії кредитних білетів Державного банку за умови їх випуску на суму не більше за 600 млн крб;

2) емісія понад установлену суму потребувала 100-процентного золотого забезпечення [3, ст. 54].

Золотомонетний стандарт являв собою найбільш стабільну, саморегульовану грошову систему. Саморегулювання виходило з адекватності вартості, яку виражали вказані гроші в обігу, вартості металу, який містився в монетах і міг бути одержаний в обмін на банкноти. Функціонування золотомонетного стандарту вимагало наявності золотих запасів у центральних емісійних банках, які слугували резервним фондом внутрішнього обігу, забезпечували розмін банкнот на золото, були резервом світових грошей [1, ст. 36-37].

Системи паперово-кредитного обігу являють собою грошові системи, за яких обіг обслуговують грошові знаки (паперові або металеві), що не мають внутрішньої вартості. Такі грошові системи є регульованими, бо держава бере на себе зобов'язання щодо забезпечення сталості емітованих від її імені грошових знаків. Розрізняють паперові грошові системи та системи кредитних грошей, не розмінних на золото. За паперової системи грошового обігу емісія грошових знаків, які мають форму казначейських білетів, здійснюється державним казначейством для покриття бюджетного дефіциту. У такому випадку емісія грошей не пов'язана з потребами товарного обігу, а визначається виключно необхідністю покриття дефіциту державного бюджету, що призводить до переповнення ними каналів грошового обігу та до їх знецінення.

За нових історичних і політичних умов повернення до класичної золотомонетної форми було вже неможливим. Одна з причин цього — нерівномірність світових запасів золота. Це значно ускладнювало поновлення золотомонетного стандарту. Іншою причиною було прагнення держав до централізації золота як важливого військово-фінансового ресурсу на випадок нових війн. Тому навіть ті європейські держави, які мали

порівняно великі золоті запаси (Англія і Франція), вживали заходів для того, щоб централізувати ці запаси, вилучити їх з обігу та зберігати у центральних банках.

Сучасні гроші, по суті, — це кредитні гроші, які нерозривно пов'язані з господарським оборотом і реально відбивають його рух. Тобто сучасні гроші у своїй основній масі є не лише свідченням вартості, титулом платоспроможності, а й реальним відбитком руху товарно-матеріальних цінностей, руху капіталу. Характерними рисами сучасних грошових систем є такі: утрата зв'язку із золотом унаслідок витіснення його з внутрішнього та зовнішнього обороту; випуск грошей в обіг не тільки для кредитування господарства, а й для кредитування держави; широкий розвиток безготівкового обігу та зменшення готівкового; хронічна інфляція; державне регулювання грошового обігу; відміна офіційного золотого вмісту банкнот, їх забезпечення та розміну на золото; розвиток інтеграційних процесів у сфері грошово-кредитних відносин.

Висновки. Кожна держава формує свою власну грошову систему, прагнучи надати їй повну незалежність та здатність протистояти зовнішнім впливам, коли вони загрожують інтересам національної економіки. Наявність такої суверенної грошової системи є однією з ключових ознак політичної та економічної самостійності держави.

Грошова система – це така форма організації грошового обігу в країні, яка складалася історично, поновлюючи свої елементи, функції. Тип грошової системи визначається змістом її елементів та їх взаємодією, які обумовлюють тенденції розвитку та закономірності функціонування грошової системи. Сучасні грошові системи різних країн, незважаючи на певні особливості, мають багато загальних рис. Але основою в їх русі залишаються гроші. Гроші – та сама загадка, нестача якої зумовлює «захворювання».

ЛІТЕРАТУРА

1. Чухно А.А. Деньги.— Чухно А.А.— К., 1997.— с. 4-6, 32-37

2. Луців Б.Л. Гроші. Банки та кредит./ Б.Л. Луців. —Тернопіль: “Карт-бланш”, 2000. — с.113-120, 132-134.

3. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика./ О. Гриценко. — К.: Основи, 1996.— с. 47-51

4. Башнянин Г.І. Політична економія./ Г.І. Башнянин— Київ: “Ніка-Центра Ельса”, 2000. — с.155-156.

УДК 336.71

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

А.О.Величко, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні чинники впливу на розвиток банківської системи України та індикатори її стану. Визначено необхідність стабілізації банківської, підтримки ліквідності та платоспроможності українських банків, підвищення довіри населення до банківської системи, здійснення масштабної реформи банківського сектора.

Ключові слова: банк, банківська система, економічна криза, фінанси.

Актуальність проблеми. Світова фінансова криза негативно позначилася на економічному розвитку України. Особливо гостро переживає її наслідки банківська система країни. Тому виникає потреба у всебічному аналізі основних індикаторів стану банківської системи та у пошуку шляхів виходу з кризи і ліквідації її негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо особливостей функціонування банківської системи України в умовах фінансово економічної кризи вивчають такі відомі науковці, як Г. Багратян, В. Геєць, Г. Карчева, В. Міщенко, Ю. Уманців, А. Шаповалов, Н. Шелудько та ін.

Постановка завдання – аналіз основних показників діяльності банківської системи України на сучасному етапі та визначення першочергових завдань для подолання банківської кризи.

Виклад основного матеріалу. Кількість діючих банків в Україні зросла із 152 – у 2002 р. до 196 – у 2011 р., із них з іноземним капіталом: із 21 – у 2002 р. до 54 – у 2011 р. Помітною є тенденція зростання банків з

іноземним капіталом – з 2005 р. їхня кількість зросла майже втричі (з 19-ти до 53) [1].

У період з 2005 р. до 2011 р. банківська система України демонструвала надвисокі темпи зростання обсягів діяльності, що спричинило посилення її впливу на соціально-економічний розвиток країни. Про це свідчить відношення основних показників її розвитку до ВВП (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага активів, статутного капіталу українських комерційних банків у валовому внутрішньому продукті, %

Рік	Активи / ВВП	Статутний капітал / ВВП
01.01.2005	41,00	3,36
01.01.2006	52,51	3,79
01.01.2007	64,89	4,83
01.01.2008	84,50	6,81
01.01.2009	102,40	8,68
01.01.2010	80,00	11,54
01.01.2011	81,64	13,10

Відношення активів до ВВП зросло з 41,00 % у 2005 р. до 81,64 % у

2011 р. Однак, на думку Г. Карчевої, яка досліджувала це явище станом на 01.01.2008 р., "за цими показниками у банківській системі залишається значний невикористаний потенціал. Так, відношення активів банківської системи до ВВП у Франції становило 250 %, у Німеччині – близько 300 %, Великобританії – 360 %" [2].

Загальні активи банків України зросли і на 01.01.2011 р. становили 1090,1 млрд. грн [1]. Загальний обсяг зобов'язань банків зріс за 2008 р. на 38,9%. У структурі зобов'язань банків питома вага коштів, залучених на рахунки фізичних осіб, на 01.01.2009 р. становила – 33,7 %, суб'єктів господарювання – 17,9 % [2].

Доходи банків у 2010 р. зросли порівняно з 2009 р. майже на 23 % і досягли 143,1 млрд. грн. Проте витрати банків зросли на 60,2 % порівняно з 2009 р. і становили 171,1 млрд. грн. Відповідно, результат діяльності банків за 2010 рік становив -9 461,1 млн грн, що на 16 % нижче ніж результат 2009

р. Знизились показники рентабельності: рентабельність активів знизилась на 0,47 %; рентабельність капіталу знизилась на 4,16 %.

Динаміку власного та статутного капіталу відображено на рис. 2. Як бачимо, власний капітал банків у 2011 р. зріс більше ніж на 10,9 % порівняно з 2010 р. На 8,3 % зріс обсяг сплаченого зареєстрованого статутного капіталу банків.

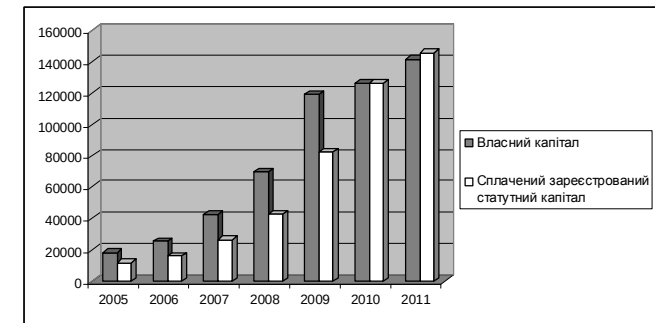

Рис. 2 Динаміка власного та статутного капіталу банків України за 2005-2011 рр.*

* Побудовано за власними розрахунками [1].

Водночас загострилася проблема ліквідності, ризик ліквідності. Так званий "кредитний бум" призвів до надзвичайно низької частки високоліквідних активів – 8,2 %, яка на початку 2011 р. становила 10,0 %.

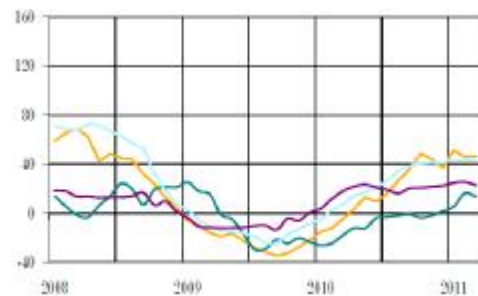
На думку деяких вчених, підґрунтям нинішньої кризи є глибинні внутрішні процеси в економіці, пов'язані з циклічністю її розвитку [3]. Окремі економісти [4] вказують на специфічні особливості кризи в Україні. НБУ з метою підтримання ліквідності надавав банкам кредити рефінансування під ліквідне забезпечення, встановлював певні вимоги, щоб не допустити зростання ризиків діяльності.

З огляду на світову фінансову кризу, українські банки опинилися в скрутному становищі. Потреба повертати залучені за кордоном кошти, які вже роздано як довготермінові кредити, примушує банки й державу вживати заходів для забезпечення фінансової спроможності української фінансової

системи. Банки переживають кризу ліквідності. Їм потрібні гроші, які вони намагаються залучити всіма можливими методами.

У 2009 р. збереглися ключові тенденції розвитку банківської системи України. Рекапіталізація банків державою та збільшення капіталу інших банків їхніми акціонерами призвели до позитивної динаміки капіталу банківської системи.

Депозити резидентів на 01.04.11 р. становили 443 млрд. грн, темп їх приросту становив 31,4% у річному обчисленні. Темпи приросту депозитів нефінансових корпорацій становили 33% у річному обчисленні, а депозитів домашніх господарств становили 31%. При цьому темпи приросту депозитів нефінансових корпорацій та домашніх господарств у національній валюті становили відповідно 46,5% і 43,3% у річному обчисленні (рис. 3).

— домашні господарства, гривні — нефінансові корпорації, гривні
— домашні господарства, долари США — нефінансові корпорації, долари

Рис. 3 Темпи приросту депозитів (зміни у річному обчисленні, %) *

* Побудовано за власними розрахунками [1].

Кредити, надані резидентам банками, на 01.04.11 р. становили 752 млрд. грн, а темп їх приросту становив 7% у річному обчисленні. Темпи приросту кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, становили 15,1% у річному обчисленні, а кредитів, наданих домашнім господарствам –9,5%. При цьому темп приросту кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у національній валюті, становив 19,1% у річному обчисленні, а темп приросту кредитів, наданих домашнім господарствам у національній валюті, становив

3,9% у річному обчисленні. Темпи приросту кредитів, наданих нефінансовим корпораціям і домашнім господарствам в доларах США, становили відповідно 9% і –15,2% у річному обчисленні (рис. 4).

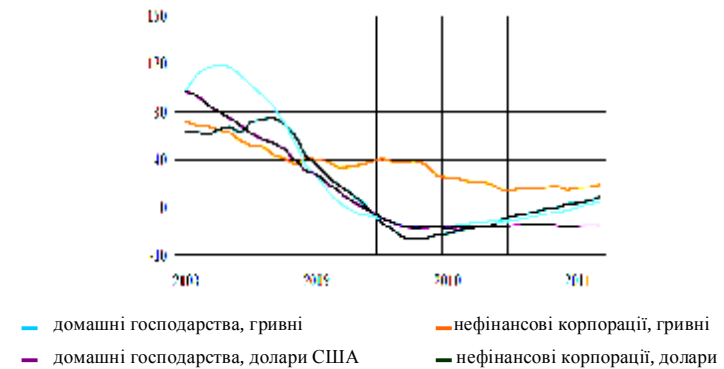

Рис. 4 Темпи приросту кредитів (зміни у річному обчисленні, %) *

* Побудовано за власними розрахунками [1].

Стрімке зростання ризиків, погіршення якості банківських активів у цей період зумовило значні відрахування в резерви за активними операціями, що спричинило збиткову діяльність банківської системи.

Для підтримання ліквідності банків Національний банк України, у період з 2007 по 2009 рр., надав банкам України кредити рефінансування на загальну суму близько 105 млрд. грн [5].

Водночас зберігалася негативна тенденція до погіршення якості кредитного портфеля та активів. Причинами збиткової діяльності банків стали також продаж проблемних кредитів за вартістю, а також зниження доходів від основної діяльності.

Висновки. Отже, проблеми банків мають комплексний характер. Їхнє вирішення базується на підтримці функціональної спроможності банків як базової інфраструктурної ланки кредитних відносин в економічній системі для підтримки темпів кредитування економіки, створення можливостей для відновлення інвестиційних потоків та упередження появи економічних дисбалансів [6]. Ми погоджуємося з думкою В. Міщенко, який стверджує, що

"реалізація завдань грошово-кредитної політики повинна здійснюватись НБУ на основі інструментів точного настроювання та реальної незалежності" [7]. Важко не погодитись з думкою В. Гейця про те, що "в кризовій ситуації регулятор не може діяти лише на власний розсуд, він має узгоджувати свою політику з урядом і парламентом, але залежати від волі уряду центробанк не повинен" [8].

Проте, не зважаючи на суперечки різних гілок влади, НБУ живив низку антикризових заходів, що дало змогу не допустити зупинення платіжної системи, підтримати ліквідність банківської системи в умовах відтоку коштів клієнтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Річний звіт НБУ за 2011 рік. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
2. Карчева Г. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово - економічної кризи // Вісник НБУ. — 2009. — № 11. — С. 10-16.
3. Уманців Ю. Економіка України в координатах глобальних фінансових дисбалансів / Ю. Уманців, В. Ємець // Вісник НБУ. — 2009. — № 5. — С. 33-39.
4. Багратян Г.А. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання / Г.А. Багратян, І.С. Кравченко // Фінанси України. — 2009. — № 4. — С. 33-41.
5. Шаповалов А. Національний банк України діяв і діятиме адекватно загальноекономічній ситуації // Вісник НБУ. — 2009. — № 3. — С. 3-7.
6. Шелудько Н.М. Реструктуризація банківського сектора в умовах світової фінансової кризи: міжнародний досвід і доцільність його використання в Україні // Економіка і прогнозування. — 2009. — № 1. — С. 24-34.
7. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні // Вісник НБУ. — 2009. — № 2. — С. 3-7.
8. Геєць В. Каталізатором фінансової кризи в Україні була світова криза, але значна частина передумов має внутрішнє походження // Вісник НБУ. — 2009. — № 2. — С. 17-18.

УДК 336.761

ПРОБЛЕМИ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

І. О. Кондратьєва, студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан фондового ринку в Україні, його проблеми та перспективи розвитку, які доцільно використовувати для налагодження фінансового стану. Досліджено лідерів, які на біржі показують найкращі результати по кількості збуту та цінності. У роботі було успішно знайдено перспективи фондового ринку, які в майбутньому будуть застосовані.

Ключові слова. Фондовий ринок, цінні папери, емітент, інвестори в цінні папери, похідні цінні папери, депозитарії, біржа.

Актуальність проблеми. Фондовий ринок є невід'ємною складовою фінансового ринку кожної країни. Одним із показників ефективності функціонування ринку цінних паперів є пріоритетний розвиток його організованого сектору, який характеризується прозорістю проведення операцій із цінними паперами, ліквідністю, формуванням справедливої ціни на активи. Проте в Україні частка організованого ринку в загальному обсязі торгів цінними паперами надзвичайно мала. До факторів, які стримують розвиток організованого ринку цінних паперів, можна віднести проблеми у сфері реєстрації та обліку цінних паперів. Депозитарна система, що виникла в розвинених країнах задля прискорення обігу цінних паперів саме на організованій частині ринку, в Україні ще не набула закінчених рис та не впливає на вирівнювання диспропорції в бік організованого ринку. Тому побудова ефективної депозитарної системи надзвичайно актуальна для нашої держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема й перспективами розвитку вітчизняного ринку цінних паперів займаються чимало українських науковців, зокрема А. Білоченко, В. Загорський, Г. Калач, Ю. Кравченко, В. Ляшенко, А. Мовчун, О. Мозговий. Окремо питання функціонування депозитарної системи України, а саме створення центрального депозитарію, вивчення досвіду розбудови депозитарних систем

зарубіжними країнами, діяльність банків як елементів інфраструктури ринку цінних паперів, розглядаються у працях О. Барановського, А. Головка, В. Лісового, О. Науменка, М. Ройка, С. Хорунжого та інших. Однак, на нашу думку, у вітчизняних наукових публікаціях недостатньо уваги приділено перспективам переходу до бездокументарного обігу іменних цінних паперів та змінам у депозитарній системі України внаслідок цієї події, що дасть змогу поліпшити ліквідність вторинного ринку, усунути можливість підробки паперових сертифікатів та ліквідувати витрати на обіг матеріальних носіїв цінних паперів, підвищити довіру до інститутів обліку й реєстрації прав власності на цінні папери, яка похитнулася через штучне затягування та інші правопорушення у сфері перереєстрації та обліку прав власності на цінні папери.

Постановка завдання. Розробка науково-практичних рекомендацій щодо вирішення основних проблем фондового ринку, дослідження їх через науковців та нових даних Асоціації фондового ринку. Дати загальну характеристику сучасному стану фондового ринку. Дослідити шляхи розвитку та сучасних лідерів, які б могли посприяти розвитку ринку цінних паперів.

Виклад основного матеріалу. Фондовий ринок як складова фінансового ринку традиційно вважається забезпечувальною ланкою всієї фінансової системи держави. Він виступає своєрідним індикатором, який відображає економічний стан країни, гостро реагуючи на зміну будь-якого макроекономічного показника, чи то рівня ВВП, чи інфляції, чи обсягів експорту-імпорту. Він являється важливим механізмом по перетворенню звичайних грошових коштів на капітал. Практика розвинутих країн свідчить, що він виступає своєрідною кровоносною системою, що живить весь організм[1, ст. 115].

Останнім часом ми маємо можливість спостерігати позитивні тенденції в його розвитку. Зокрема, незважаючи на непросту політичну ситуацію в державі, активного скидання акцій не відбувається. Основне

завдання сьогодення – створення умов для становлення цілісного, висококваліфікованого, ефективного і справедливого ринку цінних паперів з метою подальшої інтеграції його в світові фондові ринки.

На сучасному етапі для повного оновлення та покращення фондового ринку потрібно реалізувати такі проблеми, як: функціонування національної депозитарної системи, функціонування біржової системи, комунікації та звітність учасників ринку цінних паперів. Звісно, зазначені питання не вичерпують проблематику функціонування фондового ринку, але вимагають якнайшвидшого розв'язання.

Розвиток фондового ринку в Україні стримує низка проблем, у тому числі і проблеми функціонування національної депозитарної системи. Сьогодні ставлення депозитаріїв до ринку та один до одного не можна назвати цивілізованим. Крім корпоративних конфліктів, на перший план виходять проблеми недобросовісної конкуренції між депозитаріями.

Тому гравці ринку вважають, що національна депозитарна система потребує реформування. Це засвідчили результати анкетування, проведеного Асоціацією для того, щоб з'ясувати позиції учасників фондового ринку[4, ст. 5]. Так, 88,9% стверджують, що рівень конкуренції між депозитаріями цінних паперів в Україні недостатній. 92,3% вважають, що треба зобов'язати депозитаріїв установити кореспондентські стосунки один з одним. 86,8% переконані, що кореспондентські відносини між депозитаріями підвищать рівень конкуренції між ними. 71,1% опитаних прогнозують, що кореспондентські відносини між депозитаріями зменшать тарифи для учасників фондового ринку. Раніше приблизно 80% акціонерних товариств випускали акції в документарній формі. Але Закон України «Про акціонерні товариства» передбачає переведення усіх випусків акцій акціонерних товариств у бездокументарну форму[5, ст. 2]. Це має статися 29 квітня 2011 р. Комісія вважає, що в жодному разі не можна порушити систему обліку прав власності, яка створена та діє в Україні. У першу чергу слід зобов'язати депозитаріїв установити кореспондентські відносини, регламентувати на

рівні ДКЦПФР формат документів, обов'язкових для застосування (договору про встановлення кореспондентських відносин між депозитаріями, договорів між депозитарієм і зберігачем, депозитарієм і емітентом, депозитарієм і фондовою біржею), встановити граничні тарифи на послуги депозитаріїв (з урахуванням вимог антимонопольного законодавства[2, ст. 71].

Асоціація, пропонує низку заходів із розвитку вітчизняного фондового ринку, з якими ми повністю погоджуємося, оскільки вони будуть правомірними і доцільними для використання. Необхідно запровадити спеціалізовані програмні продукти депозитарного обліку (або вимоги до них), функціональні можливості яких дозволять підтверджувати право власності на цінні папери, що обліковуються на транзитних рахунках.

Водночас треба встановити відповідальність торговців цінними паперами за облік прав власності на такі папери, які обліковуються на транзитних рахунках, врегулювати взаємовідносини між зберігачем та брокером, торговцем та його клієнтом, а щоб прискорити розрахунки за договорами, укладеними на біржах, використовувати легітимні механізми забезпечення грошових розрахунків. Крім того, треба якомога скоріше врегулювати на нормативно-правовому рівні процедури визначення біржового курсу [3, ст. 20].

Що стосується статистики, то фондовий ринок України в 2010 році завдяки об'єму продажу біржових торгів виріс в 4 рази - до \$16,4 млрд. за словами голови Держкомісії по цінним паперам і фондового ринку Дмитра Тевелева, то в цьому році може ще збільшитися ще на 30% [4]. Зараз лідером по кількості торгів стали акції "Укрнефти" (45,6 млн. грн.), Алчевського металургічного комбінату (+3,04%), "Укрнефти" (+2,81%), "Укртелекома" (+0,61%) і "Центрэнерго" (+0,24%). Визнаючи значний успіх, який відбувся на фондовому ринку у 2010 році, то в 2011 великі перспективи та плани, які вдосконалюються та доповнюються. [4, ст. 5]

В 2011 році комісія буде приділяти значну увагу по втіленню електронного документооберту та числовій підписці для всіх учасників

ринку, підвищення прозорості фондового ринку і припинення маніпуляції, а також захист прав інвесторів та адаптації їх на українському ринку міжнародних стандартів аудиту. Він також завіз, що ми рухаємося, щоб виконати всі вимоги меморандуму (IOSCO) і ввійти в світове товариство регуляторів, а отже призначити Україну до стандартів і правил, які установлені на багатьох фінансових ринках.

Розвиток національного фондового ринку, поява нових видів операцій і необхідність захисту прав інвесторів вимагають постійного відновлення звітності, забезпечення її прозорості та повноти, а також поглиблення контролю. Однак це ще більше ускладнює діяльність торговця з огляду на існуючий порядок надання звітності. АУФТ виступає за перегляд порядку подання звітності, передбаченого для торговців цінними паперами, щоб виключити її дублювання різними структурними підрозділами регулятора, і за перехід до електронної системи документообігу.

На нашу думку саме ці методи в змозі покращити систему обліку прав власності на цінні папери та організовану роботу розвитку фондового ринку, а також покращити інвестиційні вкладення у країну в цілому.

Висновки. Вважаємо, що фондовому ринку сьогодні потрібні: по-перше, прогресивна інфраструктура, що має забезпечити швидкі та прозорі розрахунки за договорами, укладеними насамперед на біржах, у тому числі за допомогою транзитних рахунків; по-друге, справедливий біржовий курс, що сприятиме перенесенню торгівлі цінними паперами на організовані ринки та збільшить зацікавленість інвесторів у купівлі-продажу цінних паперів на організованих ринках; по-третє, зрозумілі та легітимні правила розрахунків.

Що стосується статистики, то фондовий ринок України в 2010 році завдяки об'єму продажу біржових торгів виріс в 4 рази - до \$16,4 млрд., то в цьому році може ще збільшитися ще на 30%. [4, ст. 5] Визнаючи значний успіх, який відбувся на фондовому ринку у 2010 році, то в 2011 великі перспективи та плани, які вдосконалюються та доповнюються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калач Г.М. Вплив фінансової глобалізації на фондовий ринок України / Калач Г.М. // Фінанси України. — 2009. — №1. — С.115.
2. Білоченко А.М. Перспективи розвитку депозитарної системи в Україні та можливості використання досвіду Республіки Польща / Білоченко А.М. // Фінанси України. — 2010. — №2. — С.71.
3. Державне регулювання розвитку фондового ринку в Україні: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Р.Є. Демчик // Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2010. — 20 с.
4. Мовчун А. Фондовий ринок / Мовчун А. // Правовий тиждень.— 2011.— № 2. — с. 5
5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року N 3480-IV

УДК 330.322:339:658

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

С.О. Перепьолкіна, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський Державний Аграрний Університет

У статті розглянуто механізм залучення іноземних інвестицій, проаналізовано основні принципи організації управління інвестиційними процесами на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, інновація, інвестиція, регіональний розвиток..

Актуальність проблеми. Ефективність і стан інвестиційної діяльності в країні залежить перш за все від відповідної державної і регіональної інвестиційної політики, результативність якої зумовлюється наявністю чіткого механізму її реалізації. Невід’ємною складовою державної інвестиційної політики, крім формування сприятливого інвестиційного клімату і пошуку неінфляційних джерел фінансування структурних перетворень, є організація моніторингу ефективності здійснюваних капіталовкладень і розробка пропозицій щодо її підвищення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, наукового дослідження методів залучення інвестицій та формування шляхів підвищення ефективності їх

використання як у галузевому, так і в регіональному аспектах, зробили внесок такі вітчизняні науковці як Бланк І.А., Бойко Є.І, Гаврилюк О.В., Гесць В.М., Губський Б.В., Долішній М.І., Кваснюк Б.Є., Лановий В., Лукінов І.І., Лук’яненко Д.Г., Ляшенко В.І., Мармоль Л.О., Мельник М.І., Носова О.В., Піхоцький В., Реверчук С.К., Сиденко В.Р., Філіпенко А.С., Хміль Ф.І., Чемерис О.М., Чумаченко М.Г., Шевчук В.Я. та інші.

Постановка завдання. Розглянути механізм залучення іноземних інвестицій, проаналізувати основні принципи організації управління інвестиційними процесами на державному та регіональному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна політика в кожному регіоні України має свої особливості, які обумовлені такими факторами: економічною і соціальною політикою, яка проводиться в регіоні; величиною наявного виробничого потенціалу; геополітичним розташуванням; природно-кліматичними умовами; привабливістю регіону для іноземних інвестицій та ін.

Під регіональною інвестиційною політикою розуміється система заходів здійснюваних на рівні регіону, які сприяють мобілізації інвестиційних ресурсів і визначенню напрямів їх найбільш ефективного і раціонального використання в інтересах населення регіону і окремих інвесторів. Вона повинна бути спрямована на підйом економіки і підвищення ефективності виробництва в регіоні, забезпечення самофінансування і позитивних передумов розвитку регіону в майбутньому [1, с. 125].

До основних завдань управління інвестиційною діяльністю в регіоні відносяться наступні: створення інфраструктури інвестиційного ринку; визначення пріоритетних напрямів вкладення інвестицій; створення умов для залучення позабюджетних джерел фінансування інвестицій, в тому числі вільних коштів населення, іноземних інвестицій та інвестицій з інших регіонів країни.

Необхідною умовою розвитку виробничої сфери регіону є науково-технологічне вдосконалення виробництва на основі інновацій. Якщо

говорити про ефективність науково-технічної діяльності як у регіонах, так і в Україні в цілому, то вона постійно знижується через застарілість матеріально-технічної бази наукових досліджень і відсутність коштів на її оновлення, незадовільну структуру науково-дослідних, дослідно-конструкторських і впроваджувальних робіт, нерациональне співвідношення чисельності наукових працівників і допоміжного персоналу, вкрай незадовільне інформаційне забезпечення, відсутність ринку науково-технічної продукції і попиту на неї, низьку інноваційну спроможність виробництва. На вирішення цих проблем повинна бути, в першу чергу, спрямована державна науково-технічна й інноваційна політика та запроваджено в державі ефективні механізми її реалізації.

Як і в минулі роки, пріоритетним напрямком інвестування, насамперед іноземних капіталів, залишаються об'єкти незавершеного будівництва. Тому проведення повної інвентаризації таких об'єктів, оцінка рівня їх будівельної готовності, можливостей перепрофілювання з урахуванням нинішніх пріоритетів економіки є стратегічним завданням сьогодення.

Завданням місцевої влади є покращення параметрів регіонального середовища для розвитку економіки територій. Першочерговим при цьому є визначення пріоритетних галузей в цілому, підприємств і виробництв всіх форм власності, орієнтованих на випуск експортоздатної та імпортоздатної продукції [2, с. 14].

У теперішній час в умовах певної обмеженості джерел бюджетного фінансування, з одного боку, і значної потреби українських підприємств у коштах для фінансування інвестиційних програм і проектів, з іншого – на комерційні банки покладаються особливі надії і висуваються особливі вимоги по підтримці інвестиційних проектів [4, с. 22].

Стимулювати інвестиційну діяльність банків повинна держава через створення гнучкої системи оподаткування доходів, отриманих від реалізації інвестиційних вкладень в економіку держави.

Заслугує на увагу досвід розвинених країн (зокрема Японії) щодо

системи довгострокового кредитування. Це стосується створення відповідної банківської системи, банківських інститутів, які шляхом акумуляції та розміщення грошових вкладів і кредитів сприяли б активізації інвестиційних процесів у виробничій сфері. Насамперед це створення спеціалізованих банківських установ - банків довгострокового кредитування (БДК).

Доцільним є також відкриття в Україні відділень першокласних іноземних банків, створення комерційних банків за участю іноземного капіталу, а також приватних інвестиційних банків.

Щодо активізації інвестиційної діяльності окремих підприємств, то крім вже існуючих пільг щодо оподаткування прибутку, який спрямовується на фінансування капіталовкладень, його реінвестування у виробництво тісно пов'язане з реформуванням податкової системи в цілому. Особливого значення вирішення даної проблеми набуває з точки зору стимулювання інвестиційної активності на регіональному рівні. До числа першочергових заходів можна віднести чітке розмежування податкової компетенції між центром і регіонами, спрощення існуючої податкової системи з поступовим послабленням податкового тягара на товаровиробника, поетапне зміщення акцентів оподаткування з доходів юридичних на доходи фізичних осіб.

Найважливішим елементом інвестиційної політики держави є створення стійких передумов переорієнтації банківських капіталів з короткотермінових фінансових операцій на довготермінове виробниче фінансування. Щоб остаточно закріпити цю позитивну тенденцію, необхідна система скоординованих заходів з розвитку фондового ринку і створення умов для трансформації в інвестиції заощаджень населення. На жаль, за міжнародною класифікацією, фондовий ринок України належить до найнижчого рівня, так званих "граничних ринків".

Нова техніка та технологія як об'єкти інвестування завжди належали до пріоритетних напрямків державного фінансування та підтримки. Деяко другорядна роль приватних компаній в інвестуванні коштів у нову техніку та технологію пояснюється, насамперед, підвищеним ризиком у порівнянні з

іншими інвестиційними проектами та небажанням фінансувати фундаментальні дослідження, комерційний успіх яких на початкових етапах інноваційного проекту є досить сумнівним.

В Україні нерозвиненість фондового ринку, відсутність механізму участі іноземних інвесторів в операціях на вторинному ринку цінних паперів є тими негативними обставинами, які суттєво стримують іноземних інвесторів при вкладенні капіталу. Забезпечення освоєння емісії середньо- і довгострокових цінних паперів із цільовим інвестиційним призначенням, а також подальший розвиток інфраструктури фондового ринку (систем реєстрації власників, незалежних регістраторів тощо) спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату.

Поліпшення інвестиційного клімату в Україні значною мірою зумовлене створенням надійної системи страхування від ризиків прямих іноземних інвестицій, які сьогодні іноді важко прогнозувати. З цією метою необхідно остаточно в законодавчому порядку врегулювати питання страхування ризиків у період проведення інвестиційної діяльності, створити Фонд державних гарантій на основі державної системи, Національну страхову компанію, забезпечити вихід на міжнародні страхові (перестраховальні) ринки, створити за участю держави страхові організації або представництва в одному з визнаних у світі страхових (перестраховальних) центрів, а також активізувати діяльність, пов'язану з приєднанням України до міжнародних конвенцій страхування інвестицій та захисту інвесторів.

Основними галузями в Україні, які потребують впливання ризикового капіталу, є передусім агропромисловий комплекс, енергетика, транспорт, зв'язок.

Об'єктивно Україна зацікавлена лише в тих іноземних інвестиціях, які будуть вкладатися в реальну економіку в рамках міжгалузевих пропозицій суспільного, вітчизняного виробництва і не зацікавлена в іноземних інвестиціях, які, надходячи навіть у реальний сектор економіки, сприяють

формуванню таких міжгалузевих пропорцій відтворення, які в своїй сукупності відповідають економічним і геополітичним інтересам іноземних держав і транснаціональних корпорацій.

Негативний вплив проти іноземного інвестування має значна невідпрацьованість та невідлагодженість правової сфери.

Висновки. Створення й удосконалення законодавчої бази, яка б забезпечила нормальні, стабільні умови для іноземних інвесторів, доцільно проводити, по-перше, шляхом внесення в Закон України "Про режим іноземного інвестування" таких доповнень, що передбачатимуть: визнання іноземною інвестицією придбання нерезидентами цінних паперів, у тому числі облігацій внутрішньої державної позики; звільнення від державного мита іноземних інвестицій у вигляді устаткування, заощадження, що відносяться до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями.

Необхідність залучення іноземних інвестицій під конкретні програми і проекти, які мають стратегічне значення для розвитку економіки України і привабливі з точки зору строків окупності, здійснення селективного відбору підприємств, а також надання їм всебічної підтримки, потребує подальшого формування організаційного механізму залучення іноземних інвестицій.

Багатоаспектна проблематика активізації інвестиційних процесів в Україні вимагає поліпшення макроекономічної ситуації і послідовної реалізації системи взаємопов'язаних економічних, правових, організаційних і інформаційних заходів, спрямованих на утворення привабливого інвестиційного клімату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубініна М.В. Сучасний розвиток виробничої сфери в регіонах України. / Дубініна М.В., Солдак М.О. Економіка промисловості. / — 2005.—№1(27). — С. 124-131.
2. Лановий В. Гальмування розвитку економіки України за діючої владно-управлінської системи. //Лановий В.— Економіст. —2006. —№11. —С.14-15.
3. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи / Носова О.В. — Економіка та прогнозування. — 2007. — №3. — С.119-137.
4. Піхоцький В. Сучасні вимоги до реформування податкової системи в Україні / Піхоцький В. — Економіст. — 2006. — №11. — С.20-24.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

А.М. Цимбал, студентка

*Науковий керівник: к.е.н. доцент, Бурковська А. В.
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті досліджено причини виникнення небанківських фінансових установ, їх правові особливості функціонування, проблеми у сфері державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ.

Ключові слова: небанківських фінансових установ, нормативно-правові акти, державне регулювання, кредитно-гарантійні установи, фондовий ринок, орган виконавчої влади, фінансові послуги.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день існує багато проблем у сфері державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ, серед яких є недосконалість законодавства, неврегульованість відносин між органами, що здійснюють це регулювання.

У зв'язку з прийняттям Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, створенням нещодавно Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг виникли проблеми щодо розмежування компетенції органів державного регулювання ринків фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми формування і регулювання небанківського фінансового сектора, належить В.Д. Базилевичу, О.І. Барановському, В.І. Віхлевщук, О.О. Гаманковій, О.Й. Шевцовій, С.С. Осадцю, А.Л. Самойловському, О.О. Слісаренко, В.М. Фурману.

Постановка завдання. Метою статті: є аналіз нормативно-правових актів у сфері державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ, вироблення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері та поліпшення співпраці між органами, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. 12 липня 2001 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, [1, ст.10] який встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Статтею 11 цього Закону визначено, що державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюють: щодо ринку банківських послуг - Національний банк України, щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів - Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, щодо інших ринків фінансових послуг - спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг. Основними завданнями Комісії у межах її повноважень є: проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері надання фінансових послуг; здійснення державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і додержанням законодавства в цій сфері; захист прав споживачів фінансових послуг шляхом застосування заходів впливу з метою запобігання порушенням законодавства на ринках фінансових послуг та їх припинення; узагальнення практики застосування законодавства України з питань функціонування ринків фінансових послуг, розроблення і внесення пропозицій щодо його вдосконалення; сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг тощо.

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг здійснює регулювання діяльності небанківських фінансових установ шляхом: ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг; нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ; нагляду за діяльністю фінансових установ; застосування заходів впливу, а також проведення інших заходів з державного регулювання.[3, ст. 220]

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг має право в межах своїх повноважень одержувати в установленому порядку від фінансових установ звітність та іншу інформацію згідно з законодавством;

здійснювати інспектування фінансових установ, проводити перевірки щодо правильності застосування законодавства України; застосовувати до фінансових установ, які не дотримуються законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність з надання фінансових послуг, заходи впливу тощо.

У разі порушення фінансовими установами законів та інших нормативно-правових актів Комісія може застосовувати до них такі заходи впливу: зобов'язати порушника вжити заходів до усунення порушення; вимагати скликання позачергових зборів учасників фінансової установи; накладати штрафи відповідно до закону; тимчасово зупиняти дію або анулювати ліцензію на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг; відсторонювати керівництво від управління фінансовою установою та призначати її тимчасову адміністрацію; затверджувати план відновлення фінансової стабільності фінансової установи; порушувати питання про ліквідацію фінансової установи.[4, ст. 5]

На сьогоднішній день, відповідно до цих нормативних актів Генеральний департамент банківського нагляду має право видавати регламент банківського нагляду має право видавати небанківським фінансовим установам ліцензію на здійснення окремих банківських операцій, яка дозволяє одночасно проводити діяльність з відкриття та ведення рахунків клієнтів та розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та власний ризик. В той же час, у підпункті 8 пункту 4 Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України зазначено, що Комісія здійснює в установленому порядку ліцензування діяльності фінансових установ, затверджує ліцензійні умови провадження діяльності з надання фінансових послуг і порядок контролю за їх дотриманням. [5, ст.4]

Для вирішення проблемних питань важливим є чітке розмежування сфери діяльності банків та небанківських фінансових установ, що стосується залучення коштів. Так, діючи норми статті 47 Закону України “Про банки і

банківську діяльність” та статей 4 і 34 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” призводять до того, що широкий спектр дозволеної небанківським фінансовим установам діяльності із залучення коштів та їх розміщення розмиває грань між небанківською фінансовою установою і банком. Проект Закону “Про внесення змін до деяких законів України з питань банківської діяльності”, над розробкою якого зараз працює Національний банк України, має вирішити це питання.[2, ст. 2]

Ми вважаємо, що Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг має бути визначена органом валютного контролю щодо підзвітних їй небанківських фінансових установ і здійснювати комплексну оцінку, контролювати їх діяльність в сфері здійснення валютних операцій. Крім того, при прийнятті рішення про видачу генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій Національний банк повинен враховувати висновки Комісії щодо можливості видачі такої ліцензії конкретній фінансовій установі.

Таким чином, відповідні зміни повинні бути внесені до нормативно-правових актів з питань валютного регулювання і контролю. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” передбачає обов’язковість співпраці між органами, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг на таких засадах:

- необхідність оперативного обміну інформацією, яка є необхідною для виконання покладених на них обов’язків;
- право на доступ до інформаційних баз даних одне одного, які ведуться з метою регулювання ринків фінансових послуг;
- право участі уповноважених осіб цих органів у роботі інших органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, з правом дорадчого голосу, коли на них обговорюються питання нагляду за діяльністю з надання фінансових послуг;

• необхідність проведення цими органами оперативних нарад не рідше одного разу в квартал або частіше на вимогу одного з керівників цих органів з метою співпраці та координації своєї діяльності.[3, ст. 222]

Вважаємо, що з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг може надаватись така інформація: перелік небанківських фінансових установ, їх об'єднань, зареєстрованих у Державному реєстрі фінансових установ; перелік небанківських фінансових установ, які є афілійованими особами банків; перелік небанківських фінансових установ, виключених з цього реєстру, а також тих установ, у яких відкликано ліцензію на провадження діяльності з надання фінансових послуг; інформація щодо застосування заходів впливу до цих установ та їх керівників за порушення ними чинного законодавства тощо.

Звичайно, інформація може надаватись за умови письмового запиту органу, якому необхідна ця інформація, який містить посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації; вказує на зв'язок інформації, на яку подається запит з порушенням закону, акту або вимог органу, що подає запит.

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал можна сказати, що внесення змін до деяких законів України з питань банківської діяльності, законів, що регулюють ринки фінансових послуг, а також налагодження тісної і ефективної співпраці між органами, що здійснюють державне регулювання діяльності банків і небанківських фінансових установ, є запорукою забезпечення ефективного нагляду за цими суб'єктами ринку фінансових послуг та, відповідно, стабільності фінансової системи України.

Розглянуті питання вказують на необхідність подальшого наукового дослідження форм державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ та внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12 липня 2001 року, стаття 11
2. Закону України “Про банки і банківську діяльність” та статей 4 і 34 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”
3. Корнєєв В. В. Фінансові посередники: інституційна роль та інструментарій / В. В. Корнєєв// Фінанси України. — 2009. — № 2. — 223.
4. Ємець В.В. Інститути небанківського фінансового сектора у системі забезпечення економічної безпеки України /В.В. Ємець //Актуальні проблеми економіки. —2007. — № 11.

УДК 336.711.6

НОРМАТИВИ, ЯКІ ВСТАНОВЛЮЄ НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

О.І. Чебанова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В роботі висвітлено регулювання діяльності комерційних банків з боку НБУ за допомогою нормативів. Представлено групи економічних важелів та методи їх розрахунку.

Ключові слова: НБУ, ліквідність комерційного банку, банківська система, кредитний ризик.

Актуальність проблеми. Актуальність обраної теми обумовлена надзвичайно важливим значенням обов'язкових економічних нормативів, так як вони є одночасно інструментами грошово-кредитної політики і банківського нагляду. За допомогою економічних нормативів діяльності банків в Україні забезпечується стабільна діяльність банків та своєчасне виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігається неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності. Тому доцільним є більш конкретно ознайомитись з цими важелями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різноманітні питання державного регулювання банківської діяльності є на сьогодні вкрай

актуальними. Цій темі присвячені роботи таких економістів як: О. В. Васюренко, М. П. Денисенко, Б. С. Івасів, М. І. Савлук.

Постановка завдання. Оскільки кредитно-банківська система має життєво важливе значення для економіки країни, вона служить об'єктом ретельного нагляду і регулювання з боку як вищих органів державної влади, так і НБУ. Нагляд за комерційними банками і регулювання їх діяльності переслідують головним чином дві мети: забезпечення стійкості і запобігання банкрутства банків; обмеження концентрації капіталу в руках декількох банків з метою недопущення монопольного контролю над грошовим ринком. Обов'язковими для кожного комерційного банку є економічні нормативи, встановлені Національним банком України. Тому метою статті є дослідження цих економічних важелів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до вимог Законів України "Про Національний банк України та "Про банки і банківську діяльність" та з метою забезпечення стабільної діяльності банків і своєчасного виконання ними зобов'язань перед їх вкладниками НБУ установив порядок визначення економічних нормативів, що є обов'язковими до виконання всіма банками України незалежно від форм власності.

Ці нормативи визначено в документі Національного банку України «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України» [1, с. 81].

1. Нормативи капіталу:

- 1) мінімальний розмір регулятивного капіталу, (Н₁);
- 2) адекватність (платоспроможність) регулятивного капіталу, (Н₂);
- 3) адекватність основного капіталу, (Н₃).

2. Нормативи ліквідності:

- 1) миттєва ліквідність, (Н₄);
- 2) поточна ліквідність, (Н₅);
- 3) короткострокова ліквідність, (Н₆).

3. Нормативи кредитного ризику:

1) максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента, (Н₇);

2) великі кредитні ризики, (Н₈);

3) максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, (Н₉);

4) максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, (Н₁₀);

4. Нормативи інвестування:

1) інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, (Н₁₁);

2) загальної суми інвестування, (Н₁₂).

5. Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку, (Н₁₃).

Базою для розрахунку економічних нормативів є регулятивний капітал банку.

Розміри та порядок визначення економічних нормативів [2, с. 4 – 27]

1. Нормативи капіталу

1) Мінімальний розмір регулятивного капіталу (Н₁)

Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

2) Адекватність регулятивного капіталу (платоспроможність) (Н₂)

Норматив адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру.

Визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму

створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту (вкладень в боргові цінні папери).

3) Адекватність основного капіталу (H_3)

Норматив адекватності основного капіталу встановлюється з метою визначення спроможності банку захистити кредиторів і вкладників від не передбачуваних збитків, яких може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків. Показник адекватності основного капіталу банку розраховується як співвідношення основного капіталу до загальних активів банку, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями банків [3, с. 28 – 30].

2. Нормативи ліквідності

Ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строкам та сумами інших джерел і напрямків використання коштів (надання кредитів, інші витрати).

1) Миттєва ліквідність (H_4)

Норматив миттєвої ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках).

Норматив миттєвої ліквідності визначається як співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками [4, с. 30 – 32].

2) Поточна ліквідність (H_5)

Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Норматив поточної ліквідності визначається як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання.

3) Короткострокова ліквідність (H_6)

Норматив короткострокової ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань з початковим строком погашення до 1 року.

3. Нормативи кредитного ризику

З метою зменшення банківських ризиків Національний банк установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку.

1) Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (H_7)

Показник розміру кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх зобов'язань цього контрагента (за мінусом фактично сформованих резервів) та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента, до капіталу банку

2) Великі кредитні ризики (H_8)

Кредитний ризик вважається великим, якщо сума всіх зобов'язань контрагента і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку.

Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків до регулятивного капіталу банку.

3) Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (H_9)

Інсайдер – фізична чи юридична особа, яка здатна здійснювати прямий або непрямий вплив на діяльність банку/

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, установлюється для обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку. Визначається як

співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера перед банком (за мінусом фактично сформованих резервів) і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та капіталу банку

4) Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (H_{10})

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, установлюється для обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів. Надмірний обсяг сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів призводить до концентрації ризиків і загрожує збереженню регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, визначається як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком (за мінусом фактично сформованих резервів) і 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та капіталу банку.

4. Нормативи інвестування

З метою обмеження інвестиційного ризику, пов'язаного із здійсненням інвестиційної діяльності та можливою втратою капіталу інвестора, Національний банк установив такі нормативи інвестування: норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (H_{11}), норматив загальної суми інвестування (H_{12}).

1) Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (H_{11})

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) окремо за кожною установою, до регулятивного капіталу банку.

2) Загальна сума інвестування (H_{12})

Норматив загальної суми інвестування визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв/часток) будь-яких юридичних осіб, до регулятивного капіталу банку.

5. Норматив загальної відкритої (довга/коротка) валютної позиції уповноваженого банку (H_{13})

З метою зменшення валютного ризику в діяльності банків Національний банк установлює норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції (H_{13}), у тому числі обмежується ризик загальної довгої відкритої валютної позиції банку ($H_{13.1}$) і ризик загальної короткої відкритої валютної позиції банку ($H_{13.2}$).

Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції (H_{13}) визначається як співвідношення загальної величини відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку.

Висновки. Банківська діяльність є однією з найбільш важливих, регульованих державою сфер діяльності. Це обумовлено тим, що в процесі роботи комерційного банку зачіпаються майнові інтереси широкого кола юридичних та фізичних осіб, які виступають його акціонерами (учасниками), вкладниками і кредиторами. Діяльність банків схильна до впливу цілого ряду ризиків, ефективне і комплексне управління якими визначає довгострокову перспективу успішного функціонування кожного конкретного банку і банківської системи в цілому. Тому Національний банк здійснює постійний нагляд за дотриманням банками банківського законодавства, нормативних актів і економічних нормативів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні", затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 (із змінами та доповненнями) // Офіційний Вісник України. — 2001. — № 40. — ст. 1813.
2. Васюренко О.В. Банківські операції : навч. посібник [4-те вид. випр. і доп.] / О.В. Васюренко. — К. : Знання, 2004. — 324 с.

3. Денисенко М.П. Гроші та кредит у банківській справі : навч. посібник / М.П. Денисенко — К. : Алеута, 2004. — 478 с.

4. Івасів Б.С. Гроші та кредит : підручник [3-тє вид., змін. й доп.] / Б.С.Івасів. — Тернопіль : Карт-бланш; К. : Кондор, 2008. — 528 с.

УДК 347.73:330.322(477)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

І.В. Дуб'яга, студентка

Науковий керівник : асистент Мішутіна І.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано проблеми, які виникають в інвесторів у процесі реалізації інвестиційного законодавства України. Проведено аналіз норм Господарського кодексу України, що забезпечують інвесторам реальні, а не декларативні гарантії захисту їх прав та інтересів. Запропоновано напрями вирішення проблем, які перешкоджають залученню інвестицій до України.

Ключові слова: інвестиції, державні гарантії, захист прав інвесторів, спеціальний режим господарювання

Актуальність проблеми. Основною проблемою в інвестиційній сфері України є недостатність фінансових ресурсів та незначні можливості їх залучення. Через нерідко непередбачену фінансову політику в Україні практично втрачено кошти приватних та інституційних інвесторів: ні домогосподарства, ні вітчизняні та іноземні інвестори – юридичні особи не поспішають вкладати свої кошти в реальну економіку. Нині першочергове завдання держави полягає в тому, щоб забезпечити стимулювання процесів нагромадження й ефективного використання інвестиційних ресурсів відповідно до перспектив інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання залучення інвестицій досліджуються вченими і практиками як в Україні, так і за кордоном. Наприклад, такими як: В. Мамутов, А. Виноградова, Р. Грищенко, О. Семерак, В. Стойка, П. Хінкін, П. Філіпов і багатьма іншими, і, здавалося б, нічого нового у зв'язку з цим сказати не можна, але після ухвалення ГК України від 16 січня 2007 р. з'явилися нові можливості для залучення інвестицій, які недостатньо використовуються на практиці. «Наявність Господарського кодексу України

сприяє підвищенню рівня стабільності законодавства, що має важливе економічне і юридичне значення, полегшує системне вивчення і подальше вдосконалення законодавства». «Як відомо, масив господарського законодавства налічує багато сотень законів і інших нормативних актів, Кодифікувати цю множину потрібно і можна, але у декілька етапів. Створення Господарського кодексу України — це важливий, але все-таки не єдиний, а тільки перший етап кодифікації» [1, 65].

Постановка завдання. Потрібно проаналізувати проблеми, які виникають в інвесторів, та окреслити напрями вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. ГК України передбачає державні гарантії захисту суб'єктів інвестиційної діяльності, які можна поділити на дві групи.

Перша група включає загальні гарантії захисту прав, які можуть застосовуватися відносно всіх суб'єктів господарювання.

Згідно зі ст. 20 ГК України держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання шляхом:

- застосування оперативного-господарських санкцій;
- встановлення, зміни і припинення господарських правовідносин;
- іншими способами, передбаченими законом.

Друга група передбачає гарантії захисту прав безпосередньо суб'єктів інвестиційної діяльності, серед них можна виокремити такі:

застосування державних гарантії захисту іноземних інвестицій при зміні законодавства про іноземні інвестиції (п. 2 ст. 397 ГК України);

- гарантії при припиненні інвестиційної діяльності (ст. 399 ГК України);

- гарантії переказу прибутків і використання доходів від іноземних інвестицій (ст. 398 ГК України).

Необхідно відзначити, що державні гарантії для суб'єктів інвестиційної діяльності передбачені й іншими законодавчими актами. У ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» вказується, що державні гарантії захисту інвестицій — це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій і не стосуються питань фінансово-господарської діяльності

учасників інвестиційної діяльності і сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Але саме зобов'язання держави в наданні фінансових пільг (податкових, митних) є найпривабливішим стимулом для інвесторів при виборі країни для вкладення інвестиційних коштів і основою для розрахунку подальшої економічної діяльності суб'єкта господарювання. «Практика залучення іноземних інвестицій свідчить, що їх об'єм залежить від рівня гарантій захисту і правового механізму їх забезпечення, які передбачаються законодавством приймаючої країни».

Закон України «Про інвестиційну діяльність» містить декларацію про державні гарантії, яка не може бути практично застосована інвесторами для захисту своїх законних прав та інтересів. З цього приводу можна відзначити, що проблема реалізації в Україні законодавчо закріпленої гарантії захисту іноземних інвестицій від зміни законодавства не вирішена, підприємства з іноземними інвестиціями фактично не могли здійснювати захист своїх інтересів, що охоронялися законом [4, 16; 5,27].

У даній ситуації, що склалася, саме норми ГК України надають інвесторам можливість скористатися реальними, а не декларативними гарантіями для захисту своїх інтересів при зміні законодавства України. Так, ст. 397 Кодексу передбачає, що у разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу іноземного інвестора у випадках і порядку, встановлених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що діяло на момент вкладення інвестицій. Таким чином, ГК України не передбачає обмежень для застосування гарантії від зміни законодавства щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Ця гарантія застосовується на вимогу інвестора відносно будь-яких питань, якщо змінилося законодавство порівняно з тим, яке діяло на момент вкладення інвестицій. Тому періодичні, безпідставні розмови про відміну Господарського кодексу відлякують потенційних інвесторів, оскільки «правила гри» змінюються з блискавичною швидкістю, адже саме ГК України надає інвесторам реальні, а не декларативні гарантії захисту інвестицій.

Практичне застосування вказаної норми ГК України можна наочно побачити на прикладі ситуації, яка склалася в Україні після ухвалення Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» і інші законодавчі акти» від 25 березня 2005 р., який набув чинності 31 березня 2005 р. Згідно з цим законодавчим актом були скасовані пільги і гарантії для інвесторів у спеціальних економічних зонах, на територіях пріоритетного розвитку, а також в умовах інших різновидів спеціального режиму господарювання. «Прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 р.» та деяких інших законодавчих актів України» від 25 березня 2005 р., який скасував пільговий режим у СЕЗ, а відтак і фактично позбавив гарантій інвесторів СЕЗ щодо незмінності правового режиму їхньої діяльності, спровокувало численні позови суб'єктів СЕЗ про відшкодування збитків, завданих діями української держави, створило небезпеку застосування фінансових санкцій до України. Одним із найбільш постраждалих унаслідок радикальної «ліквідації» всіх СЕЗ, розташованих на території України, виявилися польські підприємці, які реалізовували значну кількість інвестиційних проектів у спеціальних економічних зонах на заході держави» [7, 202]. «Невдовзі шкода національним інтересам України від таких різких економічних заходів стала очевидною» [6,194].

Як показала практика, скасування пільг та гарантій не тільки не вирішило наявних в державі проблеми, а й загострило соціально-економічні, правові, політичні проблеми.

По-перше, розгляду закону не передувала публікація проекту закону для обговорення, не було ані економічного обґрунтування, ані прогнозу наслідків його ухвалення, тобто була порушена процедура, встановлена Законом України «Про принципи державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р., що набув чинності в січні 2004р. одночасно з ГК України.

По-друге, відміна пільг і гарантій в умовах спеціального режиму господарювання призвела до порушення ряду норм права. Таких, як ст. 58 Конституції України від 28 червня 96 р., ст. 15 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р.

По-третє, почався процес скорочення робочих місць на підприємствах, де були скасовані пільги, оскільки таким чином суб'єкти господарювання намагалися вирішити спонтанно виниклі економічні проблеми. Істотно скоротилося число створюваних нових робочих місць. Так, якщо режими спеціальної економічної зони і території пріоритетного розвитку були поштовхом для створення нових виробництв і модернізації підприємств, що діяли, то відміна пільг і гарантій припинила цей процес. Як наслідок збільшилася кількість безробітних, скоротилося надходження прибуткового податку.

Після зміни Президента та Уряду змінилося відношення до заохочувальних спеціальних режимів господарювання і було ухвалено рішення про відновлення діяльності СЕЗ і ТІПР. «На сучасному етапі реалізації стратегії європейської інтеграції України важливу роль відіграє функціонування спеціальних економічних зон. Вони виступають одним з важливих факторів позитивного впливу на активізацію зовнішньої торгівлі та акумулювання іноземних інвестицій у прикордонних регіонах України» [7, 201]. «Зменшення та припинення державної допомоги суб'єктам господарювання спеціального режиму господарської діяльності призводить до зменшення соціально-економічних показників в регіонах їх розташування та країни в цілому. А відтак, відмовлятися від застосування такого потужного інструментарію впливу на економіку суперечить національним інтересам України» [6,194].

У цій ситуації виникла необхідність визначення правової основи, що дає змогу вирішити проблему, яка створилася, в рамках наявного правового поля. У зв'язку з цим доцільно звернутися до Рішення Конституційного Суду України

від 22 травня 2008 р. № 10-рп/2008 [8]. У цьому Рішенні наголошується, що Закон про Держбюджет є основним фінансовим документом держави у Рішенні КСУ наголошується, що у разі потреби припинення дії законів, внесення в них змін і доповнень повинні прийматися окремі закони. Незважаючи на Рішення КСУ, й досі законодавство України не приведене у відповідність до викладених вище вимог, не компенсовані втрати інвесторам у результаті незаконного скасування пільг і гарантій. Чи може така ситуація сприяти поліпшенню міжнародного іміджу України, збільшенню інвестиційних надходжень? Ще одне важливе питання: хто відповідатиме за такі незаконні, шкідливі дії? Очевидно, відсутність відповідальності за неправомірне скасування тих чи інших норм права породжує черговий виток непередбачених, необґрунтованих дій. Ця ситуація наочно показує доцільність, важливість глибокого і всебічного економіко-правового аналізу питання, перш ніж приймати будь-які рішення. Тим більше, якщо ці рішення ухвалюються на загальнодержавному рівні.

Висновки. На завершення необхідно зазначити, що в Україні існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, яка пов'язана з нестабільністю, постійними змінами і порушеннями чинного законодавства України. Тому держава та її органи, з урахуванням наявного негативного досвіду необґрунтованого скасування пільг в умовах спеціального режиму господарювання, повинні вжити всіх необхідних заходів для виправлення допущеної помилки. І найважливіше — не допускати надалі необдумані зміни законодавства, порушень принципів державної регуляторної політики, оскільки такі порушення ведуть до негативних соціально-економічних наслідків

ЛІТЕРАТУРА

1. Боршевський В. В., Засадко В. В. Перспективи функціонування вільних (спеціальних) економічних зон у контексті розвитку українсько-польського співробітництва // Стратегічні пріоритети. — 2008. - № 4 (9). - С. 201-206.
2. Виноградова А. Проблеми реалізації гарантії для іноземних інвесторів в разі змін законодавства України // Підприємство, господарство і право. — 2001. — № 2. — С. 16.
3. Грищенко Г. Законодавчі гарантії захисту іноземних інвестицій // Право України. — 1996. — №7.-С.27.

4. Зельдіна О. Р. Правові питання залучення інвестицій до України
5. Єгорова О. О. Роль державної допомоги в рамках спеціальних правових режимів економічної діяльності в Україні // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 1 (10). — С. 189-196.
6. Мамутов В. К. Хозяйственный кодекс в системе правового обеспечения экономики в Украине // Государство и право. — 2008. — № 6. — С. 65—72.
7. Момутов В. К. Не распылять, а консолидировать // Закон и бизнес. — 2008. — 12-18 апр. — С. 11.
8. Рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2008 р. № 10-рп/2008 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 38. - Ст. 1272.
9. Семерак О. Державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій // Право України. — 2001. — № 5. — С. 71.

УДК 67.302

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

А. Р. Сулейманова, студентка

Науковий керівник: асистент Міщутіна І. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблеми регулювання фінансового моніторингу. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правової бази з питання регулювання фінансового моніторингу в Україні.

Ключові слова: *фінансовий моніторинг, правове регулювання, легалізація доходів, фінансові операції.*

Актуальність проблеми. На сьогодні відсутні комплексні дослідження проблеми регулювання фінансового моніторингу, а існуючі правові знання потребують систематизації та узагальнення. Проведення такого дослідження дозволить ви явити прогалини у чинному законодавстві, сформулювати відповідні пропозиції щодо вдосконалення правової бази з даного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму розглядалися такими вченими: Єнгибаряном Р. В., Красновим Ю. К., Комаровим С. О., Лазаревим В. В., Марченко М. Н., Стрельниковим В. В., Хімічевим Н. І. та іншими. Разом із

тим, питання правового регулювання відносин щодо організації та здійснення фінансового моніторингу не отримали достатнього наукового висвітлення.

Постановка завдання. Полягає у дослідженні питань щодо наявності невирішених правових проблем і обумовлюють актуальність питання правового регулювання здійснення фінансового моніторингу.

Виклад основного матеріалу. Сутність категорії «правове регулювання» досліджувало багато фахівців у галузі теорії фінансового права. Так, Марченко М. Н. під правовим регулюванням суспільних відносин розуміє лише одну з форм впливу права на суспільні відносини – вплив за допомогою

специфічних правових засобів: норм права, правовідносин, актів реалізації. Лазарев В. В. наголошує на здатності права бути регулятором суспільних відносин [1]. Єнгибарян Р. В. і Краснов Ю. К. під правовим регулюванням розуміють застосування норм права, інших юридичних засобів для впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування й прогресивного розвитку, а також впливу на поведінку людей [2].

Комаров С. О. зазначає, що саме право є найважливішим засобом регулювання відносин індивідів, соціальних груп, усього суспільства в цілому, в ньому закріплюються права і свободи особистості, воно саме виступає як соціальна цінність [3].

На підставі зазначеного доцільно систематизувати нормативно-правові акти, норми яких регулюють сферу організації та здійснення фінансового моніторингу. В основу систематизації можна покласти критерій однорідності певних відносин у сфері організації та здійснення фінансового моніторингу.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [4] (далі - Закон) визначає межі моніторингової діяльності, встановлюючи, насамперед, які доходи мають злочинне походження. Такою визнана будь-яка економічна вигода, одержана внаслідок учинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувє легалізації (відмиванню доходів), яка складається з матеріальної

власності чи власності, що виражена в правах, а також включає рухоме чи нерухоме майно та документи, які підтверджують право на таку власність або частку в ній.

Законом визначено й поняття легалізації (відмивання) зазначених доходів як учинення дій, спрямованих на приховування чи маскуванню незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а також набуття, володіння чи використання коштів або іншого майна, за умови усвідомлення особою, що вони були доходами, з метою надання правомірному вигляду володінню, користуванню або розпорядженню доходами, або дій, спрямованих на приховування джерел походження таких доходів.

Законом передбачено систему фінансового моніторингу – фінансовий моніторинг та внутрішній фінансовий моніторинг. Встановлено також два рівні фінансового моніторингу первинний та державний. Первинний мають проводити всі підприємства, установи та організації, які відповідно до законодавства здійснюють фінансові операції (перелік таких суб'єктів встановлено ст. 4 Закону). Суб'єктами державного фінансового моніторингу (за винятком Держфінмоніторингу України), які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, є Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг.

Закон закріплює перелік осіб, які підлягають ідентифікації, а також порядок ідентифікації осіб, які вчиняють фінансові операції, порядок реєстрації інформації про таких осіб та операції, процедуру надання інформації уповноваженому органу, а також адміністративну відповідальність за невиконання або неналежне виконання цих процедур. Закон також дозволяє суб'єктові первинного моніторингу відмовитися від проведення операції, яка підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу.

До повноважень Держфінмоніторингу України належать: збір, аналіз та обробка інформації про відповідні фінансові операції; забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів; направлення до правоохоронних органів матеріалів щодо певних фінансових операцій; сприяння виявленню у фінансових операціях ознак використання доходів тощо. З метою реалізації повноважень Держфінмоніторингу наділяється певними правами при отриманні відповідної інформації.

Законом визначено види фінансових операцій, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу: внесення або зняття депозиту (внеску, вкладу); переказ грошей з рахунку на рахунок; обмін валюти; надання послуг з випуску, купівлі або продажу цінних паперів та інших видів фінансових активів; надання або отримання позики або кредиту; страхування (перестрахування); надання фінансових гарантій та зобов'язань; довірче управління портфелем цінних паперів; фінансовий лізинг; здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї; надання послуг з випуску, купівлі, продажу й обслуговування чеків, векселів, платіжних карток, грошових поштових переводів та інших платіжних інструментів; відкриття рахунку [6].

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. містить главу 11 «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», яка складається з трьох статей: «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», «Обов'язок щодо ідентифікації клієнтів» та «Зберігання документів». Зазначені норми містять лише загальні положення щодо протидії легалізації доходів. Відповідно до даного Закону банки зобов'язані розробляти, впроваджувати та постійно поновлювати правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми його здійснення з урахуванням вимог законодавства про запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Порядок здійснення фінансового моніторингу розкривають нормативні акти Національного банку України, зокрема Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» [5] від 14 травня 2003 р.

Первинний контроль здійснює працівник банку, який, виходячи зі змісту документів, наданих в електронному або паперовому вигляді, перевіряє правильність їх оформлення і наявність ознак операцій, які підлягають фінансовому моніторингу. Первинні документи фіксують факт здійснення господарських операцій. Якщо операції підлягають фінансовому моніторингу, виконавець передає необхідні документи відповідальному працівникові банку для прийняття рішення, передбаченого розділом 4 Положення «Про здійснення банками фінансового моніторингу». Відповідальний працівник здійснює і подальший контроль.

До процедур внутрішнього контролю належать деталізований опис проведення конкретної банківської операції, тобто ідентифікація особи клієнта; реєстрація операцій; прийняття рішення відповідальним працівником.

Компетенція банків у проведенні фінансового моніторингу щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, на рівні закону не визначена. Тому визначити її можна, лише проаналізувавши вищезазначені нормативно-правові акти.

Компетенція банків щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, зводиться до таких прав: 1) витребувати передбачену законодавством інформацію, яка стосується ідентифікації фізичної або юридичної особи та її керівників, у органів державної влади, які здійснюють нагляд та/або контроль за діяльністю цієї юридичної особи, банків, інших юридичних осіб; 2) витребувати, документи і відомості, необхідні для з'ясування особи клієнта, суті діяльності, фінансового стану, які клієнт зобов'язаний надати; відмовитися від здійснення операції, в тому числі відкриття та обслуговування рахунку, а також обслуговування у випадку,

якщо клієнт відмовляє представникові банку в наданні не обхідних для його ідентифікації документів чи відомостей або умисно надає неправдиві відомості про себе; відмовитися від проведення операції, яка, згідно із законодавством, підлягає фінансовому моніторингу [5]; якщо ризик проведення клієнтом операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, оцінюється банком як великий, то банк може направити свого працівника на місце здійснення клієнтом своєї діяльності з метою перевірки інформації про клієнта.

Із метою вдосконалення правової бази, яка регулює проведення фінансового моніторингу, необхідно закріпити зазначені функції та компетенцію банків у відповідному розділі Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Слід вказати на відсутність чіткого й повного окреслення напрямів фінансового моніторингу на ринку цінних паперів у Законі України «Про державне регулювання ринку цінних паперів України» [6]. Так, відсутня вказівка на здійснення фінансового моніторингу, який на сьогодні провадиться на підставі Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», не згадується контроль фінансового стану емітентів та учасників, які займаються професійною діяльністю на ринку цінних паперів, контроль їх матеріально-технічного та кадрового забезпечення, відсутня вказівка на здійснення державного контролю у сфері спільного інвестування, передбаченого Законом України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)». А здійснення контролю поліграфічної бази з випуску цінних паперів (п. 17 ст. 8 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів України») та моніторинг руху інвестицій в Україну та за її межі через фондовий ринок (п. 18 ст. 8 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів») визначені як повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі -

Комісії). Проте це, скоріше, встановлення сфери відання Комісії, ніж визначення меж її владних повноважень як контролюючого органу.

У різних статтях Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів України» містяться вказівки на сферу компетенції Комісії, які окреслюють загальні риси предмета контролю, що здійснюється Комісією, і визначають напрямки контролю на ринку цінних паперів. Але вони викладені хаотично. Так, ч. 11 ст. 6 Закону передбачає здійснення Комісією контролю за виконанням прийнятих нею актів законодавства. Стаття 7 Закону до завдань Комісії відносить контроль випуску й обігу цінних паперів та їх похідних на території України, додержання законодавства у цій сфері. Стаття 3 Закону відносить до форм державного регулювання ринку цінних паперів контроль: 1) професійної діяльності на ринку цінних паперів; 2) діяльності осіб, які обслуговують випуск та обіг цінних паперів (хоч така діяльність належить до професійної діяльності на ринку цінних паперів); 3) дотримання встановлених правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів, дотримання емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, умов продажу (розміщення) цінних паперів, передбачених такою інформацією; 4) дотримання прав інвесторів емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів; 5) достовірності інформації, що надається емітентами.

Висновки. Таким чином, проведення фінансового моніторингу на ринку цінних паперів являє собою врегульовану нормами права діяльність державних органів та саморегулюючих організацій ринку цінних паперів зі спостереження за: 1) показниками стану й функціонування ринку цінних паперів; 2) фінансовими операціями на ньому; 3) показниками фінансового стану та фінансових результатів діяльності учасників ринку цінних паперів, а також з перевірки виконання учасниками ринку встановлених законодавством вимог, дотримання обмежень і заборон.

На сьогодні чинне законодавство, норми якого регулюють відносини у зазначеній сфері, потребує вдосконалення, зокрема, за такими напрямками: 1) права Національного банку України у сфері організації та здійснення фінансового моніторингу; 2) здійснення фінансового моніторингу на ринку цінних паперів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теория права и государства: учебник / [под ред. В. В. Лазарева]. — М. : Право и закон, 2001. — 520 с.
2. Енгибарян Р. В. Теория государства и права / Р. В. Енгибарян, Ю. К. Краснов. — М. : Юрист, 1999. — 242 с.
4. Комаров С. А. Общая теория государства и права: учебник / Комаров С. А. — М. : Юрист, 1998. — 379 с.
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : закон України від 28 листопада 2002 р. № 249 — IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 1. — Ст. 2.
6. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : постанова Правління Національного Банку України від 14 трав. 2003 р. № 189 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 22. — Ст. 992.
7. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30 жовтня 1996 р. № 448/96 — ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 51. — Ст. 292.
8. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : закон України від 15 березня 2001 р. № 2299 — III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 21. — Ст. 103.

УДК 336.71:338.124.4(477)

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Т.М.Багріновська, студентка
Науковий керівник: асистент, Лункіна Т.І.
Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто вплив фінансової кризи США на економіку України; визначено її наслідки в Україні; запропоновано заходи щодо подолання Україною фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: Фінансова криза, фінансова система, іпотечна криза, криза ліквідності, експортно-орієнтовані галузі, інфляція.

Актуальність проблеми. Наслідки фінансової кризи США значно

вплинули на економіку країн світу, в тому числі й на економіку України. Виникнення фінансової та економічної кризи в Україні стало очевидним восени 2008 р. після погіршення ряду економічних показників і повідомлень про фінансові проблеми деяких провідних комерційних банків країни. Найбільш вразливим виявився промисловий сектор, зорієнтований на експорт, - металургійний комплекс та машинобудування. Істотне скорочення попиту на сталь і металопрокат призвело до зменшення обсягів експорту і, як наслідок, до зменшення надходжень валюти в українську економіку. Крім того, ситуацію в нашій державі погіршила внутрішньополітична криза, що спричинила некеровану інфляцію, різке підвищення курсу гривні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань пов'язаних з посиленням глобальних кризових явищ та впливом світової кризи на економіку країн, присвячено праці вітчизняних учених та науковців зокрема: А. Анікіна, О. Василика, Л. Дробозіна, А. Єпіфанова, С. Мочерного, К. Павлюка, В. Попова, К. Рудого та багатьох інших учених-економістів і політиків.

Постановка завдання. Виявлення причин і наслідків фінансово кризи, її вплив на економіку банків України. Робиться наголос на основних аспектах запровадження необхідних реформ для виходу з неї.

Виклад основного матеріалу дослідження. В українській економіці фінансова криза мала декілька проявів. Так, світова фінансова криза призвела до кризи ліквідності у банківському секторі. Останні кілька років банки активно розвивали кредитування населення (іпотечні, авто, споживчі кредити) за рахунок залучених з-за кордону коштів.

З 2006 року значними темпами почала збільшуватися частка кредитів фізичним особам у загальному кредитному портфелі банкам. Так, у 2008 році іпотечні кредити складали значну частку в кредитуванні індивідуальних клієнтів їхня частка склала- 36,1%.

До початку фінансової кризи українські банки могли вільно залучати із-за кордону фінансові ресурси під 4-5% річних і продавати їх в Україні за

10-11% річних. Проблема була лише в тому, що кредити залучалися на терміни 3-5 років, а видавалися - на 10-20 років. Українські банки вирішували такі проблеми за рахунок рефінансування отриманих кредитів новими за такими ж, а інколи і нижчими процентними ставками.

Світова фінансова криза розпочалась у 2007 році з ринку іпотечних кредитів у США. Спад ринку нерухомості, стрімке зростання кількості неповернених кредитів, банкрутство кредитних фондів, списання світовими банками сотень мільярдів доларів збитків, зменшення фондових ринків, ріст цін на енергоносії, прискорення темпів світової інфляції та зниження темпів росту світової економіки - всі ці події є взаємопов'язані і відбулися за період менше одного року. Фактично, надзвичайно тісна взаємопов'язаність фінансових систем призвела до того, що криза на американському ринку переросла у кризу світової економіки.

В умовах коли закордонні банки скоротили свої кредитні програми (а це були змушені зробити більшість банків, що постраждали від іпотечної кризи в США), українські банки опинилися перед загрозою кризи ліквідності. По-перше, для повернення закордонних кредитів банки змушені були надавати кредити за значно вищими процентними ставками, а нові залучені з-за кордону кошти теж стали значно "дорожчими". В результаті, ставки на іпотечні кредити зросли на 5-7%, крім того були значно посилені вимоги до фінансового стану позичальників. Національний банк для запобігання можливій фінансовій кризі в Україні значно посилив вимоги до резервування за кредитними операціями, що теж призвело до подорожчання кредитів.

Отже, наслідки фінансової кризи могли бути ще більш серйозними, якщо б більшість великих українських банків не були б у власності закордонних банків. Це дало їм змогу продовжувати залучати грошові ресурси із закордону, а також пропонувати кращі умови в порівнянні з іншими. Це підтверджує статистика виданих кредитів (рис.1), згідно якої серед 5 лідерів ринку іпотечного кредитування в Україні, перші 4 є дочірніми

компаніями закордонних фінансових груп, і мають загальну долю ринку в 56,6%.

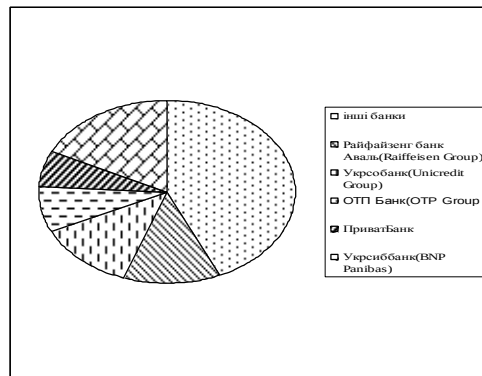

Рис.1. Лідери іпотечного кредитування в Україні

Крім банківського сектору, світова фінансова криза вплинула і на будівельну галузь України. В першу чергу, через значні зміни в умовах іпотечного кредитування (підвищення ставок та посилення вимог) багато потенційних покупців не змогли отримати іпотечний кредит. Також значна їх частина зайняла вичікувальну позицію, очікуючи іпотечну кризу в Україні і відповідне зниження цін на житло. Це є наслідком інформаційної війни, яка фактично розгорілась між ріелторами і будівельниками з однієї сторони, і експертами та потенційними покупцями з іншої, і яка ще більш негативно впливає на даний ринок. Так, на думку С.Тигіпка: "Україні іпотечна криза не загрожує, оскільки «існує колосальний попит на житло в Україні, 15 мільйонів наших громадян прагнуть поліпшити свої житлові умови. А підстав вважати, що економіка України гальмуватиме, немає"[2 ст.]. З іншої сторони, деякі експерти вважають, що іпотечна криза може повторитися, але зі своїми особливостями. Якщо в США криза була викликана надлишком пропозиції на ринку і масовими неплатежами. То в Україні ситуація протилежна. Зокрема, ключовим фактором, що впливає на скорочення обсягів ринку житлової нерухомості, є штучне зменшення попиту шляхом згорання іпотечних програм і збільшення процентних ставок по кредитах

під впливом наростаючих інфляційних процесів. У той же час сам попит не зменшується, оскільки в Україні і зокрема в Києві. Рівень забезпеченості нерухомістю мешканців України залишається в порівнянні з європейськими державами вкрай низьким.

Відповідно, криза такого масштабу не могла незатрунути економіку України, яка інтегрована у світову економіку. Незважаючи на заяви багатьох експертів, що світова фінансова криза не вплинула на економіку нашої держави, насправді криза призвела до відчутних наслідків. По-перше, українські банки зіштовхнулися із кризою ліквідності через обмеження доступу до закордонних кредитів, які кілька останніх років були основним джерелом збільшення обсягів кредитування. По-друге, криза в житловому будівництві, викликана значним скороченням іпотечного кредитування банками та побоюванням щодо повторення американської іпотечної кризи в Україні. По-третє, ріст цін на енергоносії надзвичайно серйозно впливає на всю економіку України, оскільки автоматично призводить до зростання цін на більшість товарів та послуг, вироблених в Україні. І по-четверте, через досить значний рівень інтегрованості економіки України в загальносвітову економіку, зростання рівня світової інфляції суттєво вплинули на ріст інфляції в Україні.

Невеликі українські банки (з активами менш 300 млн.дол.) найбільш вразливі до впливу кризи на фінансовому ринку, вважає аналітик інвестиційної компанії "Конкорд Капітал" (Київ) Олександр Вікторов; за його словами "загальна думка банкірів, з якими ми поговорили, така, що більшість банків переживе поточну кризу в банківській системі, ризику піддаються банки так званого четвертого "ешелону" (невеликі), однак їхні можливі проблеми будуть мати обмежений вплив на систему, оскільки на частку цих кредитно-фінансових установ доводиться всього 8% сукупних активів банківської системи", - відзначив аналітик. Він прогнозує, що у випадку посилення ситуації на фінансовому ринку такі банки стануть потенційними об'єктами поглинання. У той же час він звернув увагу, що в

цілому по сектору ліквідність перебуває на прийнятному рівні й навіть має тенденцію до поліпшення:

Експерт також підкреслив своєчасність останніх дій Нацбанку, спрямованих на стабілізацію банківської системи країни. [4 ст.57.]

Як повідомлялося, НБУ з метою нейтралізації впливу зовнішньої фінансової кризи й забезпечення стабільності банківської системи з 13 жовтня 2008 р. ввів низку обмежень, у тому числі на дострокове вилучення депозитів, а також заборонив відхилення між курсом покупки й продажу готівкової іноземної валюти більш ніж на 5%. У сфері грошово-кредитної політики постанова також передбачає розширення можливостей з підтримки ліквідності банків на підставі програм фінансового оздоровлення.

За даними "Конкорд Капіталу" в Україні на сьогодні налічується 109 банків з активами менш ніж 300 млн.дол. [4 ст.69]

Виходячи з цього, головний план подолання Україною кризи має включати такі заходи, як: досягнення макроекономічної стабілізації, недопущення зниження рівня життя населення, сприяння розвитку підприємництва, стимулювання інвестиційної діяльності, підтримка реального сектору економіки, збереження робочих місць, підтримка сільського господарства, стимулювання споживчого ринку, зниження енергоємності підприємств і застосування енергозберігаючих технологій, підтримка банківського сектора, відновлення довіри до банків, націоналізація збанкрутілих банків, оптимізація й адаптація до сучасного стану економіки податкового законодавства.

Антикризові заходи в економіку мають бути цільовими та мати найбільшу ефективність для держави не лише з точки зору стимулювання попиту, а й з точки зору створення умов для довгострокового стійкого зростання економіки, розширення внутрішнього ринку та збільшення експортного потенціалу, а також підвищення рівня зайнятості населення. Держава має вкладати кошти, розвиток яких має найбільший мультиплікативний ефект для розвитку суміжних галузей та виробництв, що,

в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки України в цілому та надасть їй у подальшому конкурентні переваги як на внутрішньому, так й на зовнішніх ринку. [5 ст.143.]

На нашу думку, план подолання Україною кризи має включати такі заходи: збереження робочих місць, поживлення будівельної галузі, відновлення конкурентоспроможності підприємств металургійної галузі, забезпечення стабільної роботи хімічної промисловості, підтримка сільського господарства, пошук і залучення інвесторів, стимулювання споживчого ринку, зниження енергоємності підприємств і застосування енергоощадних технологій, підтримка банківського сектора, відновлення довіри до банків, націоналізація збанкрутілих банків, оптимізація й адаптація до сучасного стану економіки податкового законодавства.

Але вирішальним чинником у подоланні кризи, на нашу думку, будуть все ж таки кардинальні зміни у світовій фінансовій системі. Слід зазначити, що надзвичайно щільний взаємозв'язок фінансових установ на ринку призвів до того, що криза, яка мала б стосуватися лише кредитних установ США, котрі працюють на ринку високоризикових позик, вплинула спочатку на американську фінансову систему, а потім і на загальносвітову. Іпотечна криза в США спровокувала іпотечні кризи в Європі та країнах Азії, де були схожі схеми кредитування

У свою чергу, світова фінансова криза призвела до появи в Україні кризи ліквідності в банківському секторі та до підвищення світових цін на енергоносії. Зростання світових цін на нафту призвело до підвищення загальносвітового рівня інфляції, а отже, і до збільшення цін на всі імпортовані товари. Підвищення цін на газ призведе до подорожчання продукції експортно орієнтованих галузей України. З огляду на це подолання фінансово-економічної кризи в Україні можливе за умови оздоровлення й кардинальних змін у світовій фінансовій системі, негайної розробки та впровадження урядом нашої держави антикризової програми виходу країни з кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всемирный банк: развивающимся странам будет труднее всего [Электронный ресурс]. - Режим доступа : unia.com.ua.ukr.
2. Дорошенко І.В. Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України / І.В. Дорошенко. -[Електронний ресурс]Режим доступу : nbuv.gov.ua .
3. Мировая экономика [Электронный ресурс]. - Режим доступа : ereport.ru.
4. Шаров І. Шляхи виходу з економічної кризи [Електронний ресурс] / І Шаров. -Режим доступу : 2009.net.ua/
5. Юрій С. Світові економічні кризи та їх сучасні модифікації / С. Юрій // Вища школа. - 2008. - № 2. - С. 13-25.
6. Тугай Л.В. Подолання кризових явищ як чинник фінансового оздоровлення регіонів / Л.В. Тугай // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 12. - С. 118-123.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 336.225.674:006.015.5

ЯКІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Т.С. Осадча, студентка

Науковий керівник: к.е.н. ст. викладач Кареба М.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання можливості визначення якості професійних послуг аудиторів та її чинники. Проаналізовано вимоги законодавчих і нормативних документів з питань контролю якості аудиту.

Ключові слова: аудит, якість аудиту, принципи професійного Кодексу етики, відповідальність аудиторів, аудиторська фірма, контроль аудиторської діяльності.

Актуальність проблеми. Складність, заплутаність обліку, особливо податкового, зміна фінансового обліку, істотна суперечливість законодавства, реальність значних фінансових санкцій викликають об'єктивну необхідність в незалежному, якісному, професійному контролі за діяльністю підприємств та її результатами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню цього питання приділялось багато уваги таких науковців як Редько О., Шалімова Н., Рудницький В.С., Білуха М., Величко О. та ін.. Але з плином часу ця проблема лише посилюється.

Постановка завдання. Метою цієї статті є визначення існуючих проблем якісного надання аудиторських послуг та запропонування шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах підвищується інтерес до проблем якості аудиту, що пов'язано як з необхідністю удосконалення організаційних та методологічних його аспектів, так і з необхідністю ведення аудиторськими підприємствами системи контролю. Процес оцінки якості – це безпосередня оцінка того, наскільки реалізуються вимоги, визначені тими або іншими критеріями. Проте на сьогодні ні в вітчизняному, ні у світовому аудиті не з'ясовано зміст поняття і критерії якості аудиту [2, С. 237-238]. Великий економічний словник Інституту нової економіки визначає якість як

сукупність притаманних рис та характеристик продукції чи послуг, що дають їм можливість задовольняти потреби, які вже визначені чи очікуються споживачем таких послуг. Виходячи з цього ми маємо велику кількість критеріїв, які начебто визначає замовник аудиторських послуг з метою отримання якості останніх. До таких критеріїв багато хто з вітчизняних замовників аудиту відносять: максимальну точність аудиторських висновків; встановлення аудиторами максимальної кількості помилок, викривлень не тільки в обліку, а й діяльності в цілому; унеможливлення накладання на суб'єкта господарювання штрафних санкцій з боку фіскальних перевіряючих; оцінку якостей знань та ефективності роботи управлінського персоналу; виявлення фактів шахрайства з боку персоналу; надання консультацій, які б сприяли зменшенню розміру сплати податків, зменшенню витрат та збільшенню прибутків, відшкодування з бюджету ПДВ тощо; запобігання хибним управлінським рішенням; терміни та вартість надання послуг, які мають бути мінімальними; повну конфіденційність. Але слід взяти до уваги те, що замовники можуть бути як чесні так і кримінальні.

Для забезпечення якості не мало важливе дотримання аудиторами фундаментальних принципів професійного Кодексу етики, такі як: чесність; незалежність; об'єктивність; професійна компетентність та належна ретельність; конфіденційність; професійна поведінка; дотримання вимог технічних стандартів. Дотримання яких не кажучи про загрози професійної незалежності в умовах «неетичної практики» ведення бізнесу, антагоністичних відношень між державою та суб'єктами господарювання, кримінальністю та корумпованістю у гілках влади всіх рівнів є дуже сумнівним. До речі щодо професійної незалежності. Багато користувачів аудиторськими послугами досить скептично ставляться до дефініції «професійна незалежність», хоча це є одна з фундацій якості аудиторських послуг за стандартами Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ). Підґрунтя такого ставлення – факт оплати послуг аудиторів замовником, що за вітчизняною ментальністю має означати «хто платить, той і замовляє

музику». Міжнародні професійні організації бухгалтерів та аудиторів орієнтують нас на якість за стандартами. Тобто аудиторські послуги потрібно надавати «за правилами», які всі аудитори визнають та дотримуються у своїй практиці. Самі ж стандарти аудиту передбачають можливість не встановлення аудиторами навіть суттєвих за розміром або за наслідками для замовника невідповідностей. Однак така позиція не влаштовує пересічного замовника, оскільки він тоді не розуміє, за що платить гроші. Виходячи з цього практично не можливо відрізнити «якісні» аудиторські послуги від «неякісних» [1, С. 46-47].

Якщо використати визначення аудиту, наведене в Законі України «Про аудиторську діяльність», то визначення якості аудиту буде звучати таким чином: «якість аудиту – це тотожність думки аудитора про достовірність в усіх суттєвих аспектах даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших правил (внутрішніх положень) суб'єктів господарювання згідно із вимогами користувачів дійсному рівню їх достовірності (викривлення) [3].

На нашу думку, можна визначити таку гіпотезу: про якість аудиту треба говорити тільки тоді, коли практика застосування етичних принципів професійного аудиту максимально збігатиметься з етичними нормами економічних відносин у суспільстві в цілому. Якість аудиторських послуг – категорія, що перманентно змінюється залежно від рівня суспільних відносин та господарської практики країни. Тому підхід до якості аудиту через професійні організації буде найбільш правильним. У цьому разі критерії якості визнаються членами організації й слугують певними перевагами при конкуренції на ринку професійних послуг. МФБ через прийняті стандарти аудиту, насамперед МСА 220 «контроль якості аудиторської роботи», для аудиторської фірми вказує на певні складові якості аудиторських послуг. До складових якості аудиторських послуг за МСА 220 відносять: етичні (незалежність, чесність, об'єктивність, компетентність, професіоналізм,

конфіденційність), організаційні (політика: призначення виконавців, прийняття на роботу, делегування повноважень, внутрішнього контролю якості; організація службового зростання аудиторів), методичні (політика: вибору й утримання замовника (клієнта), консультування співробітників; підвищення кваліфікації співробітників, планування роботи, ведення робочих документів, дотримання стандартів аудиту та Кодексу професійної етики). З огляду на вимоги стандарту спробуємо сформулювати визначення якості аудиторських послуг для вітчизняного аудиту.

Якість аудиторських послуг – це системне дотримання реальної професійної незалежності, вимог чинного законодавства та стандартів аудиту, дотримання Кодексу професійної етики і професійна діяльність в сфері аудиту.

МСА 220 вказує на необхідність не механічного застосування прийнятих процедур контролю якості, що існують у фірмі, а застосування таких процедур, які є доречними для кожної конкретної аудиторської перевірки у контексті загальної політики фірми.

Результат аудиторських послуг виражається у висновку, звіту чи консультації, за якою користувач отримує певний рівень впевненості, в нього зменшується інформаційна невизначеність, він не має думки про те, що аудитор був нечесним або упередженим до нього. Особливості українських замовників аудиторських послуг полягають у тому, що вони заздалегідь уявляють результат, який би їм сподобався. В протилежному разі виникають скарги на якість вітчизняного аудиту. На жаль, практично поки що відсутній докладний аналіз причин скарг на якість послуг українських аудиторів. В основі всіх скарг на аудиторів лежить невдоволеність самими результатами наданих аудиторських послуг. Для розуміння ризиків в аудиторській діяльності слід знати основних скаржників, серед яких на сьогодні, за нашими спостереженнями, можна виокремити такі групи: вищі посадовці системи управління, головні бухгалтери, співвласники, державні фіскальні або наглядові органи, група працівників об'єкта перевірки. Таку

диференціацію можна пояснити самою аудиторською практикою в Україні – аудитори насамперед виходять з інтересів не власника, а замовника, якими і виступають перші керівники або головні бухгалтери. Місце власників також зрозуміле. Останні невдоволені тим, що аудитори не змогли вирішити їхні протиправні замисли стосовно посадових осіб, або об'єкта оподаткування. Тобто руками аудитора власникам не вдалося вирішити ті проблеми, які вони намагалися розв'язати не безпосередньо, а на основі результатів роботи інших, у нашому випадку – аудиторів. З огляду потенційної складності та можливості конфліктності з аудиторами останнім слід брати до уваги як політичні ризики щодо замовника, так і потенційність конфліктів усередині систем управління (у великих мережевих фірмах). У такій ситуації Аудиторська палата України була змушена прийняти низку документів, які стали, з одного боку, підґрунтям систем зовнішнього контролю якості аудиторських послуг, а з другого – рекомендаціями з контролю якості в аудиторських фірмах.

Певний інтерес викликає Концептуальна основа контролю аудиторської діяльності в Україні, затверджена рішенням АПУ від 27.09.2007 №182/3. В цьому документі зазначено, що характерною рисою професії незалежного аудитора є прийняття відповідальності перед громадськістю. Для аудиторів громадськість охоплює насамперед клієнтів, кредиторів, уряд інвесторів, а також інших осіб, що покладаються на об'єктивність і чесність аудиторів з метою підтримки впорядкованого ведення підприємницької діяльності [1, С.51]. В ній також визначено чотири основні напрямки контролю аудиторської діяльності: контроль за дотриманням аудиторами та аудиторськими фірмами вимог стандартів аудиту, затверджених АПУ, вимог Закону України «Про аудиторську діяльність»[3], вимог професійної етики, в тому числі і незалежності, вимог Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг». Узагальнюючи положення вищеназваних

документів щодо напрямків контролю та вимог якості аудиторських послуг, можна сформулювати певні критерії якості аудиторської діяльності в Україні: дотримання аудиторами та аудиторськими фірмами професійних стандартів, дотримання аудиторами та аудиторськими фірмами вимог нормативних і законодавчих актів, які регулюють аудиторську діяльність зокрема Закону України «Про аудиторську діяльність», задоволення (забезпечення) потреб споживачів, висновки відповідають умовам завдання.

Висновки.

1) В сучасних економічних умовах, очікування замовника є основою якості проведених аудиторських послуг, навіть наявність певних правил проведення аудиту не дає можливість визначити якість, оскільки й вони не завжди забезпечують виявлення суттєвих порушень.

2) При незадоволенні потреб та очікувань замовника, виникають скарги на аудитора навіть при правомірності його дій та правдивості відображення реальності справ підприємства яке перевіряється у висновку та звіті;

3) Тільки тоді, коли практика застосування етичних принципів професійного аудиту максимально збігатиметься з етичними нормами економічних відносин у суспільстві в цілому, буде можливість говорити про якість аудиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Якість аудиторських послуг: філософія і міфологія / Редько О.: науково-практичний журнал: Аудит, Ревізія, Контроль – 2009. - № 1
2. Концептуальні підходи до визначення якості аудиту / Шалімова Н. С.: науково-практичний журнал: Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 5
3. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-ХІІ
4. Бутинець Ф.Ф., Усач Б.Ф., Виговська Н.Г. та інші. Аудит і ревізія підприємницької діяльності/ за редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця – Житомир: 2001 р.

УДК 332.3:504.003.13(477.7)

АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

О.А.Гайдай, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто процеси і явища, які знижують родючість ґрунтів і погіршують екологічну ситуацію. Встановлено основні переваги нульового обробітку ґрунту, що носить назву «зелена революція». Визначено найбільш адаптований до умов регіону обробіток ґрунту.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, екологізація, технологія прямої сівби, обробіток ґрунту, розвиток.

Актуальність проблеми. Раціональне використання земельних ресурсів відіграє важливу роль в економіці сільського господарства і країни в цілому. Земельні ресурси виступають важливим засобом виробництва, а також необхідною матеріальною основою виробництва. Надзвичайно важливими є функції землі як первинного фундаментального елемента екологічної системи. Сучасні проблеми виробництва сільськогосподарської продукції характеризуються високим рівнем механізації та автоматизації технологічних процесів, а процес виробництва характеризується значним рівнем матеріаломісткості, що потребує впровадження новітніх технологій, у тому числі екологічно зорієнтованих. Необхідним напрямом розвитку галузі є оптимальне співвідношення між оранкою та безполіцевим обробітком для збереження родючості ґрунту, зменшення енергоємності, економії трудових та матеріально-технічних ресурсів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення проблеми раціонального природокористування внесли В.Г. Андрійчук, О.Ф. Балацький, П.Ф. Веденичев, В.Ф.Сайко, В.П.Ситник та багато інших. Завдяки роботам цих вчених створені основні теоретично-методичні принципи раціонального природокористування і охорони навколишнього середовища, у тому числі в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на наукові праці вчених, рівень розвитку сучасних систем основного обробітку ґрунту в технологіях вирощування сільськогосподарських культур відкривають можливості для переходу землеробства на нові перспективні з екологічного й економічного погляду технології.

Разом з тим, ряд проблем екологізації аграрного сектора економіки досліджені недостатньо. Екологічна орієнтація реформування потребує вирішення багатьох актуальних питань, їх розробки і впровадження в практику.

Постановка завдання. Високий рівень сільськогосподарської освоєності території України, деградацію земельних угідь і збідніння агроландшафтів, обмеженість у зв'язку з цим придатних для ведення сільського господарства земель слід розглядати як головні фактори, які зумовлюють можливе зниження врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності. Нестійкість показників виробництва може призвести до зростання негативного впливу фінансового ризику на результати діяльності суб'єкту. Таким чином, мета даної роботи полягає в обґрунтуванні і поглибленні теоретичних положень щодо врегулювання взаємодії суспільного виробництва з навколишнім середовищем в аграрному секторі, а також визначення альтернативного способу обробітку ґрунту відповідно до зональних та місцевих ґрунтово-кліматичних умов регіонів.

Всі процеси і явища, які знижують родючість ґрунтів і знищують земельні ресурси можна умовно розділити на чотири групи: природні процеси, несприятливу дію яких неможливо запобігти; природні процеси, які людина може в певній мірі знешкодити або хоча б зменшити негативну дію на ґрунт; природні процеси, інтенсивний прояв яких обумовлено нерозумною господарською діяльністю людини; явища, що цілком пов'язані з діяльністю людини, а саме забруднення ґрунту токсичними викидами, а також руйнування структури ґрунтів і сильне ущільнення сільськогосподарським обладнанням[1].

Вплив негативного екологічного навантаження на природні ресурси постійно зростає. Обробіток ґрунту є важливою складовою технологічного процесу сьогodenня. Зяблевий безполіцевий обробіток неоднозначно впливає на властивості ґрунту, умови росту і формування продуктивності рослин. З одного боку він забезпечує високий ґрунтозахисний ефект, сприяє поліпшенню водного режиму ґрунту і скороченню енергетичних витрат, а з іншого – створює несприятливу диференціацію оброблювального шару по родючості, ущільнює ґрунт, погіршує його фізичні властивості і фіто санітарний стан.

Технологія нульового обробітку не створює умов для погіршення структурно-агрегатного складу ґрунту і істотно не впливає на вміст агрономічноцінної фракції та водостійких агрегатів ґрунту. Система нульового обробітку ґрунту має ряд переваг порівняно з традиційною, що ґрунтується на оранці, основними з яких є збереження та відновлення родючого шару ґрунту, зниження або ж навіть повне запобігання ерозії ґрунтів, а також накопичення вологи в ґрунті, що особливо актуально в умовах степу [2].

Землеробські системи No-Till мають як сильні, так і слабкі сторони. Сільгоспвиробники, не знайомі із цим методом, можуть дивуватися, що ґрунтозаощаджуюче землеробство розглядають як рівноцінне або навіть переважаюче інші системи. Проте вправний сільгоспвиробник може заробити на сильних сторонах No-Till і, водночас, розробити стратегію, яка б мінімізувала втрати у категоріях, де вплив No-Till негативний. Це означає, що слід більше акцентувати на адаптації управлінських технологій, які б дали змогу використовувати найсильніші переваги ґрунтозаощаджуючого землеробства. No-till забезпечує такі економічні переваги, порівняно з традиційною технологією: на 39% знижуються капіталовкладення в сільгосптехніку; на 75% зменшуються потреби щодо потужності тракторів; на 80% знижуються затрати праці на 84% зменшуються витрати пального

[3]. Розглянемо переваги No-till технології перед традиційною на прикладі вирощування ярого ячменю (таблиця 1).

Таблиця 1

Переваги No-till технології перед традиційною на прикладі вирощування ярого ячменю

Показники	No-till грн./га	Традиційна грн./га	Економія грн./га
Витрати на оплату праці	63,94	87,36	-23,42
Відрахування на соціальні заходи	14,66	20,02	-5,36
Витрати на посівний матеріал	187,72	187,72	0
Витрати на добрива	198,05	198,05	0
Витрати на паливно-мастильні матеріали	145,1	379,2	-234,1
Амортизація	383	543,4	-160,4
Поточний ремонт	81,65	122,47	-40,82
Витрати на електроенергію	13,23	13,23	0
Наймана техніка	120,29	120,29	0
Витрати на харчування	11,81	11,81	0
Накладні витрати	304,46	334,9	-30,44
Всього грн на 1 га	1523,91	2018,45	-494,54
Урожайність, т/га	4,0	4,0	0
Собівартість, грн/т	380,9775	504,6125	-123,635

*Розроблено автором з використанням [3]

Аналіз світового досвіду запровадження систем, що заощаджують ресурси землеробства з мінімальним чи нульовим обробітком ґрунту свідчить, що основні чинники, які визначають рівень освоєння зазначених альтернативних систем землеробства знаходяться, головним чином, у площині соціально-економічних проблем. Вони мають успіх лише за умови, що технології вирощування різних сільськогосподарських культур в рамках даних систем землеробства глибоко адаптовані до конкретних ґрунтово-кліматичних умов. Без такої адаптації механічне перенесення землеробських технологій призводить до негативних наслідків. Це спостерігалось в минулому (перенесення системи землеробства Єгипту до Вавилону призвело до загибелі останнього), це є сьогодні (копіювання технології вирощування сільськогосподарських

культур у Бразилії і її точна реалізація на території України, може призвести до негативних результатів), це буде в майбутньому.

Прикладом динамічного використання No-till технології є не тільки Аргентина і Бразилія, а і вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники. Активно технологія «нульового обробітку» ґрунту використовується у Компанії «Агро-Союз» Дніпропетровської області, де в обробітку сконцентровано 12 тис.га землі.

Традиційний метод обробки ґрунту полягає в повному відкритті поля і низці заходів щодо підготовки ґрунту до посіву. Останніми роками традиційні методи поступаються місцем більш ощадливим методам обробки ґрунту, а саме поверхнева обробка або No-till. Ці технології поєднуються з хімічним методом боротьби з бур'янами, при якому часто необхідні передпосівна обробка пестицидами і вторинна обробка після появи сходів [4]. Споживання палива за різних методів обробітку ґрунту представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Споживання палива при різних методах обробки ґрунту, л/га

Вид обробітку ґрунту	Витрати палива
Традиційна обробка ґрунту: відвальна оранка, дискування і посів насіння	46,65
Мінімальна обробка (RT): чизелювання, дискування і посів насіння	28,83
No-till (посів плюс два обприскування: "випалювання" до посіву)	14,12

*Розроблено автором з використанням [3]

Отже, скорочення витрат на паливно-мастильні матеріали можна забезпечити через використання No-till технології. Зниження основного виду витрат позитивно впливатиме на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції через зниження собівартості одиниці продукції.

Висновки. В Україні повинен домінувати найбільш вивчений і адаптований до різноманітних ґрунтово-кліматичних умов України комбінований обробіток ґрунтів, що полягає у раціональному поєднанні

різних знарядь. Для переходу землеробства на нові і більш раціональні способи обробітку з екологічного і економічного погляду необхідно розгорнути стаціонарні польові дослідження з метою перевірки ефективності різних способів і адаптації їх до місцевих ґрунтово-кліматичних умов, оскільки безальтернативним шляхом вирішення екологічних проблем землеробства в сучасних умовах є екологізація всіх видів виробництва і екологізація землеробства. Вона дає можливість послабити і зрештою припинити негативне навантаження на навколишнє середовище, у тому числі на землю. В умовах перехідного періоду доцільно застосовувати комбіновані ґрунтозахисні технології обробітку ґрунту. Слід зауважити, що створення більш сприятливих гідротермічних умов для степу за нульовою технологією з мульчею (зниження температури ґрунту, збільшення продуктивної вологи) позитивно відбивається на мікробіологічній активності ґрунту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайко В. Актуальні проблеми землеробства: простих шляхів мінімізації обробітку ґрунту не буває / В. Сайко // Техніка АПК : науково-технічний. - Київ, 2008. - №1. - С. 8 – 11.
2. Лушнікова М. No-Till, це означає, - «без оранки». Технологія нульового обробітку ґрунту. // [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://www.no-till.ru/>
3. Сільськогосподарський галузевий сервер Agromage.com – [Електронний ресурс] -: Режим доступу <http://www.agromage.com>

УДК 658.14

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

А.В.Гайдейчук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневецька О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто сутність економічного аналізу, обґрунтовано практичну користь аналітичних досліджень, визначена ролі економічного аналізу в сучасних умовах господарювання, названі основні проблеми та визначені шляхи їх вирішення.

Ключові слова є: економічний аналіз, господарська діяльність, інтеграція, ринкові відносини.

Актуальність проблеми. Перехід України до ринкових відносин спричинив докорінній зміні, що відбулися в нашому суспільстві, ставлячи нові вимоги і до організації та проведення економічного аналізу. З поширенням роздержавлення, приватизації і встановлення господарської самостійності усіх організаційних структур розширилась і сфера його застосування. Ринкова економіка, маючи свої закони та категорії, потребує нових досліджень, а в багатьох випадках і нової методології, нових прийомів економічного аналізу, що напряду впливає на стан господарської діяльності підприємств та організацій.

Економічний аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності: від задумів і формування підприємства до реалізації кожного етапу його функціонування, дотримуючись принципів етапності самого аналізу[1,51].

Аналіз досліджень та публікацій. Насьогодні проблемами ролі економічного аналізу займається велика кількість економістів та науковців: В.І. Захарченко В.М. Івахненко, М.Я. Ковальчук В.О. Мец, Є.В. Мних, А.Ф. Павленко та інші. Всі вони приділяють значну увагу теоретичному підходу до вирішення проблем, з якими може зіткнутися підприємство, здійснюють розробку методології економічного аналізу та її практичне втілення.

Постановка завдання. На основі принципів економічного аналізу дослідити та визначення ролі економічного аналізу у сучасних умовах господарювання та виявлення проблем, що склалися, визначення способів і шляхів протидії кризовим явищам на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Господарська діяльність підприємств, як і інші явища суспільного життя, потребує систематичного вивчення для успішного й ефективного управління нею. Одним із способів вивчення діяльності є аналіз. Саме аналіз забезпечують наукове вивчення явищ і процесів у їхньому зв'язку та взаємодії. Економічний аналіз як наука є системою спеціальних знань, яка пов'язана з дослідженням причинно-

наслідкових зв'язків і розвитку економічних явищ та процесів. У системі управління роль економічного аналізу полягає в перетворенні економічної інформації в таку, що є придатною для прийняття рішень. Економічний аналіз є важливим елементом в системі управління, дієвим засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, основою розробки науково обґрунтованих управлінських рішень, інструментом контролю за їх виконанням. Для цієї науки характерне визначення базових принципів дослідження, які виражають стан і етику дослідника, регулюють процедурну сторону методології і методики. Аналітик повинен дотримуватися таких основних принципів, а саме:

- принцип науковості, який передбачає глибоке пізнання об'єктивної реальності функціонування економічної системи, впливу об'єктивних факторів її зміни та розвитку, застосування наукової методики та організації аналітичних досліджень;

- принцип системності, який передбачає дослідження економічних явищ і процесів як складних систем з функціонально-структурною будовою елементів взаємозв'язку і взаємообумовленості їх складових;
- принцип комплексності, який передбачає всебічне дослідження причинних взаємозалежностей, комплексну оцінку вхідних параметрів функціонально-структурної будови, їх зміну та розвиток на досліджуваному об'єкті у просторі і часі, за кількісними й якісними ознаками та вихідні параметри цього процесу;
- принцип періодичності (або регулярності);
- принцип достовірності, об'єктивності, конкретності, точності;
- принцип оперативності;
- принцип дієвості;
- принцип ефективності аналітичного дослідження.

Дотримання названих принципів є необхідною умовою проведення аналітичних досліджень, запорукою вирішення завдань та досягнення поставлених цілей.

Проте перед економічним аналізом як наукою за сучасних умов розвитку економіки постали наступні проблеми.

По-перше, існує необхідність у підвищенні оперативності економічного аналізу, удосконаленні організаційних форм аналітичної роботи і перебудові інформаційних потоків.

По-друге, відсутні кваліфікаційних економісти, які б ефективно здійснити аналіз основних показників діяльності підприємства та своєчасно розробляти можливі шляхи виходу з кризових ситуацій (зниження рівня збуту продукції, зменшення кількості потенційних клієнтів тощо). Це зумовлено як відсутністю знань відповідного рівня так і небажанням поступово підвищувати свою кваліфікацію працівниками [5, 3-11].

По-третє, на підприємствах не повною мірою використовується автоматизація інформаційної бази економічного аналізу на підприємствах [3]. В сфері економічного аналізу широке застосування отримали наступні програмні засоби: програмний продукт, побудований на платформі 1С - «Фінансове планування» 1С, програма "Фінансовий аналіз" (розроблена ТОВ «Константа»), НІКОС-СОФТ: Корпоративна інформаційна система NS2000, програмний комплекс "ІНЕК-АФСР". Кожний з цих програмних засобів має свої особливості і функціональні можливості, але в цілому вони застосовуються для вирішення завдань планування, прогнозування і економічного аналізу з метою вироблення і підвищення обґрунтованості схвалюваних управлінських рішень.

Програмне забезпечення обирається відповідно до діяльності і масштабів підприємства, а також витрат на придбання програмного забезпечення, і наскільки вони будуть обґрунтовані. Впровадження у практику економічного аналізу засобів обчислювальної техніки – безумовно, істотний чинник підвищення рівня всієї системи управління господарською діяльністю підприємства. В Україні найбільш широко застосовуються російські програмні продукти. Але вони не орієнтовані на українську економіку, не налаштовані під стандарти українського бухгалтерського

обліку та не адаптовані під нормативно-правову базу українських підприємств. Зміни законодавства відбуваються часто, а це потребує постійного оновлення програмного забезпечення. Найбільш простий спосіб автоматизації економічного аналізу – використання електронних таблиць Microsoft Excel, але навіть це не знаходить застосування, оскільки бракує спеціалістів [4].

Крім того можна виділити такі проблеми автоматизації економічного аналізу на підприємствах України:

- у більшості випадків керівництво віддає перевагу вже існуючій техніці при цьому вважає недоцільним застосовувати нову, більш прогресивну техніку;
- значні витрати на придбання програмного забезпечення та необхідність його постійного оновлення та недостатня комп'ютеризація діяльності підприємств.

По-четверте, відсутність системного підходу до вивчення проблем управління, проте, він дає змогу з'ясувати рівень їхньої складності, багатоаспектності та інформаційної забезпеченості.

Висновки. Отже, запропоную наступні шляхи вирішення існуючих проблем господарській діяльності підприємства, а саме:

- доцільно підвищити увагу щодо підготовки спеціалістів у сфері аналізу;
- забезпечити впровадження автоматизації економічного аналізу;
- варто також запозичити досвід розвинутих країн з організації та методики аналізу кон'юнктури ринку. Щодо перспектив розвитку економічного аналізу доцільно звернутись до тих його методичних і організаційних засад, які протягом десяти років формувалися у США;
- вирішення актуальних проблем аналізу потребує широкого застосування економіко-математичних методів, електронно-обчислювальної техніки й персональних комп'ютерів. Це дасть змогу скоротити протяжність інформаційних потоків, знизити ймовірність помилок під час добору й передавання даних;

- дуже важливим є розроблення багатоваріантних розв'язань аналітичних задач та методика вибору з них того варіанта, який буде оптимальним для заданих параметрів [1, 54].
- належить створити єдину систему економічного аналізу, яка б інтегрувала аналіз прогнозів, що базувалася б на закономірностях, тенденціях і резервах, виявлених аналізом[1,53].
- необхідно створити єдину обґрунтовану систему оцінних показників ефективності господарювання підприємств і їхніх підрозділів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: Навч. Посібник/за ред. акад. НАНУ проф. М.Г. Чумаченко. – 2-е вид. доп. І перер. – К.:КНЕУ, 2003. – 556 с.
2. Циглик І.І. Економічний аналіз - основний чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності // І.І Циглик / Актуальні проблеми економіки. - 2003. - №7. - С. 90-96.
3. Роль економічного аналізу у підвищенні ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах. // Г. Бажовська, П.Попович / Економічний аналіз. Випуск 4. - 2009р.к. http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/kIKYaZ.pdf
4. Мархайчук М.М. Сучасні проблеми автоматизації економічного аналізу в Україні // М.М Мархайчук, О.В. Шкуренко /Донбаський ДТУ. – [Електронний ресурс]: Режим доступу:// http://www.rusnauka.com/17_PNR_2008/Economics/34243.doc.htm
5. Захарченко В.І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово – територіальних систем [Текст] / В.І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки.-2004. - №6. – с.3-11.

УДК 331.101:63.003.13

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О.С. Дяченко, студентка

Науковий керівник: доцент Вишневецька О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано ефективність трудових ресурсів у сільському господарстві та дієві заходи держави, щодо фінансової, організаційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, як основних роботодавців на селі; розвиток виробничої та соціальної інфраструктури на селі.

Ключові слова: *трудові ресурси, рівень заробітної плати, капітальні інвестиції, розвиток сільського господарства, демографічна ситуація.*

Актуальність проблеми. Трудові ресурси — найважливіша складова діяльності будь-якого підприємства. Це сукупність здатних до праці людей, які мають необхідний фізичний розвиток, знання та практичні навички, приймають або спроможні приймати участь у виробництві матеріальних та духовних благ. Це надзвичайно важлива складова частина продуктивних сил суспільства, і однією з головних функцій - є підвищення саме продуктивності трудових ресурсів.

Трудові ресурси спроможні створювати матеріальні блага, духовні та інтелектуальні цінності. Під поняттям людський капітал ми розуміємо знання, вміння і навички людини, які сприяють підвищенню її продуктивної сили і заробітків. Його можна визначити як сукупність спадкових і набутих фізичних, а також духовних якостей і властивостей людини, які використовуються для виробництва товарів, послуг і певних матеріальних благ. Людський капітал може розглядатися як сума грошових інвестицій у здоров'я, професійні знання і розвиток творчих здібностей працівника [1].

Досвід багатьох зарубіжних компаній за останні десятиріччя свідчить про посилення ролі управління трудовими ресурсами у системі чинників, які забезпечують конкурентоспроможність підприємства.

Сучасні концепції управління базуються на тому, що люди є одним з найважливіших економічних ресурсів компанії, джерелом її доходів, конкурентоспроможності і розвитку. Тому знання глибинного змісту поняття «трудові ресурси», а також дослідження реального стану розвитку допоможуть визначити тенденції їх розвитку та розробити дієві заходи позитивного впливу на розширене відтворення трудового потенціалу.

Основним завданням для успішного функціонування аграрного сектору економіки є створення організаційно-економічних передумов ефективного використання трудових ресурсів, що і є основною метою нашого дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання формування і ефективного використання трудових ресурсів, поліпшення зайнятості та зменшення рівня безробіття на селі, удосконалення політики соціального захисту сільських мешканців, підвищення життєвого рівня селян знаходяться в центрі уваги багатьох вчених, зокрема, І.Гнибіденка, В.Дієсперова, М.Маліка, В.Терещенка, К.Якуби та інших. Проте актуальність подальших соціальних і економічних досліджень розвитку сільських територій і основної його складової – сільського населення, його зайнятості, сфер формування доходів, поліпшення трудового потенціалу є беззаперечною.

Постановка завдання. На основі узагальнення статистичних даних, щодо трудових ресурсів виявити основні причини соціально – економічної кризи та розробити основні заходи спрямовані на відродження та розвиток українського села, як осередку національної культури.

Виклад основного матеріалу. Основою формування трудових ресурсів є населення країни чи визначеної території як природної сукупності людей, що історично складалася і безперервно відтворюється. За багатьма визначеннями трудові ресурси є працездатною частиною населення, яка володіє фізичними і інтелектуальними здібностями та здатна виробляти матеріальні блага, надавати послуги і виконувати роботу [4].

Трудові ресурси є частиною населення, що має здатність до суспільно-корисної праці; кількість осіб обох статей у працездатному віці, які потенційно можуть брати участь у виробництві товарів, виконанні робіт та наданні послуг [2].

Україна обрала шлях на побудову вільного демократичного суспільства і в Конституції зафіксовано заборону примусової праці, тому поняття «трудові ресурси» поступово втрачає своє економічне значення. Нині в Україні пенсійний вік становить 55 років для жінок і 60 років для чоловіків. За даними Державного комітету статистики України після виходу на пенсію в Україні чоловіки проживають в середньому 3, а жінки – 19 років. Враховуючи негативну демографічну ситуацію в країні потрібно вирішити

питання з удосконаленням соціальних гарантій, створенням нових робочих місць й поліпшенням медичного обслуговування населення.

Негативна демографічна ситуація позначилась також і на трудових ресурсах країни. Зміни, які відбуваються з чисельністю населення супроводжуються зростанням питомої ваги категорії людей старших вікових груп, що у перспективі позначиться на зменшенні економічно активного населення. Однією з основних проблем подальшого розвитку сільського господарства є зміцнення трудового потенціалу сільських територій. Співвідношення між сільським населенням за рівнем зайнятості представлено на рисунку 1.

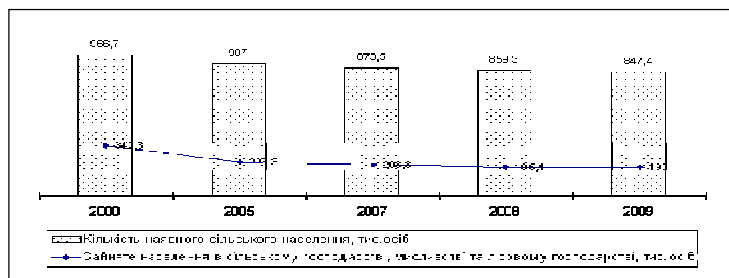

Рис. 1. Співвідношення між наявним та зайнятим населенням сільської місцевості Миколаївської області, тис. осіб

А розроблено автором з використанням [6].

У сільській місцевості України проживає третина його постійного населення. На початок 2010 року сільське населення України становило 14,3 млн осіб або 31,4%, з яких 82 млн є працездатними. За абсолютною чисельністю сільське населення більше сконцентровано в західних областях України. Найменше селян проживає в східних і південних областях.

Динаміка за останні десять років відображує, що чисельність сільського населення зменшується не лише абсолютно, а й зменшується його частка в структурі всього населення країни. Так, якщо в 2001 р. у сільській місцевості проживало 16 млн осіб, до вже на початок 2010р. – 14,3 млн, або на 1,2 млн осіб менше [5].

Формування й використання трудових ресурсів села має важливе значення для розвитку сільського господарства. Зважаючи на той факт, що аграрна сфера останні десятиліття втратила значну суму основного капіталу у формі виробничих засобів, вона змушена залучати більше інших ресурсів, зокрема трудових. Проте цього не сталося, оскільки спостерігається спад виробництва продовольчих товарів в Україні, особливо тваринницького походження. Також за останні роки спостерігається збільшення капітальних інвестицій у сільське та лісомисливське господарство, але вартість основних фондів тут зменшилась. Існує негативна тенденція погіршення матеріально-технічної бази агропідприємств внаслідок зменшення техніки. Рівень заробітної плати в аграрній сфері є найнижчим серед інших галузей і становить близько 50% середнього рівня в країні. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності представлена на рисунку 2.

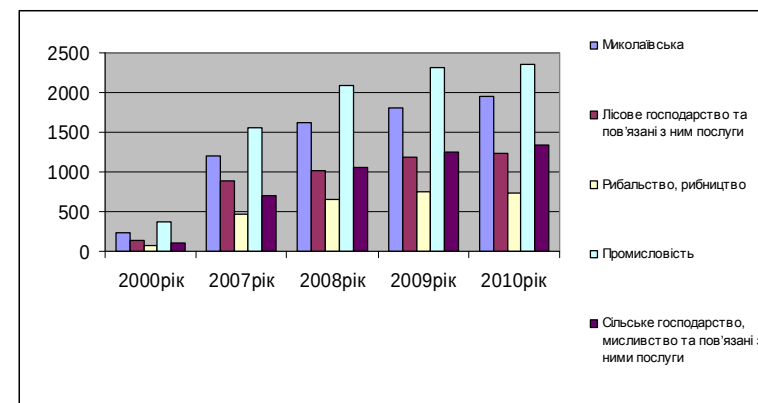

Рис.2. Середньомісячна номінальна заробітна плата за видами економічної діяльності у Миколаївській області, грн.

Розроблено автором з використанням [3].

Одним із шляхів поліпшення матеріального добробуту селян було встановлення у галузевій тарифній угоді, яку мають виконувати всі підприємства АПК, мінімальної частки витрат на оплату праці в загальній

структурі собівартості продукції на рівні 30%. Однак ця норма угоди залишається недієвою [6].

Висновки. Отже, з метою виходу із соціально-економічної кризи використання трудових ресурсів села необхідно максимально переорієнтувати державну матеріальну, фінансову, організаційну підтримку з галузевого та територіального принцип. Надати пріоритет облаштування соціальної інфраструктури та соціальному розвитку сільських громад. Розроблено національну програму розвитку трудового потенціалу сільських територій. Програма враховує складові соціального розвитку сільських територій.

Необхідно удосконалити соціальне і пенсійне страхування селян, ввести відповідні поправочні коефіцієнти для пенсіонерів різних галузей економіки та категорії, оскільки при однакових трудових зусиллях і стажу пенсії мають велику диференціацію. Актуальним є питання розробки системи мотивації праці селян, працівників економічних, соціальних і адміністративних інституцій сільських територій до трудової активності протягом усього професійного життя з формуванням відповідних цілей і умов досягнення у коротко-, середньо- й довгостроковій перспективі.

Таким чином, для відродження українського села, як осередку національної культури, сфери ефективного аграрного виробництва необхідні: дієві заходи держави, щодо фінансової, організаційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, як основних роботодавців на селі; розвиток виробничої та соціальної інфраструктури на селі; удосконалення системи соціального захисту всіх верств населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г.Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2002. – 218-238 с.
2. Круша П.В., Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. П.В. Круша, В.І.Подвігіної, Б.М.Сердюка. – К.: Ельга-Н, КНТ.- 2007.- 261с.
3. Гаврилюк Л.А. Трудові ресурси і соціально-трудові процеси в економічній системі ринку аграрної праці / Л.А. Гаврилюк // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. - № 63 ч.2. - 2009.- 142-149с.

4. Наумова О. Вдосконалення організації інноваційної діяльності персоналу в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства / О.Наумова // Україна: аспекти праці. - № 4.- 2010.- 47-51с.

5. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2010 рік / Держкомстат України, - К.- 2010. – 391с.

6. Статистичний збірник "Регіони України" за 2010 рік.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geograf.com.ua/uk/library/statistics>

УДК 664:347.435

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА НА ВНУТРІШНЬОМУ ТА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКАХ

І.С.Погорєлова, магістрантка

Науковий керівник Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Підвищення конкурентоспроможності ринку зерна визначається комплексом чинників, зокрема економічними показниками обсягів виробництва, собівартості, продажу і якості продукції, ціни реалізації та рентабельності, які взаємодіють та визначають рівень результативності господарювання в ринкових умовах.

Ключові слова: зерновий ринок, зовнішній ринок, внутрішній ринок, собівартість, рентабельність

Актуальність проблеми. Зерновий ринок включає в себе практично всі елементи ринкових відносин. Ефективність його функціонування впливає на рівень розвитку продовольчих ринків країни. Зерновиробництво традиційно належить до стратегічних галузей усього народногосподарського комплексу країни, у тому числі і Миколаївської області. Від його розвитку в значній мірі залежить не тільки стан економіки аграрних господарств, а й добробут населення та продовольча безпека держави. Забезпечення високоефективного розвитку зернопродуктового підкомплексу відноситься до основних пріоритетів функціонування агропродовольчого сектора економіки держави, і вимагає здійснення системи організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, спрямованих на удосконалення спеціалізації господарств зернового напрямку, кінцевою метою якої є стійке нарощування виробництва зерна, підвищення його якості, створення умов для просування вітчизняної зернопродукції на світовий продовольчий ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясуванню теоретичних і практичних аспектів розвитку зернового ринку присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед яких: В.Я.Амбросов, В.Г.Андрійчук, Л.Н.Бурейко, А.В.Дергаль, В.О.Добринін, Л.Я.Зрібняк, Н.Я.Коваленко, О.В.Крисальний, І.І.Лукінов, П.М.Макаренко, Л.О.Мармуль, В.А.Мацибора, В.М.Нелеп, К.П.Оболенський, О.М.Онищенко, В.А.Павчак, Б.Пасхавер, П.Т.Саблук, І.І.Червен, О.В.Шкільов та ін. Проте, слід визнати, що чимало питань, які поки що залишається недостатньо вирішеними і до кінця з'ясованими.

Метою даної статті є обґрунтування рекомендацій і практичних заходів по підвищенню ефективності конкурентоспроможності зерна в умовах ринкової економіки.

Викладення основного матеріалу. Основу сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку в Україні складають зернове виробництво і зерновий ринок. Нестабільність зернового виробництва і зернового ринку призводить не тільки до посилення нестабільності аграрного виробництва в цілому, а й до підвищення соціальної напруги у суспільстві.

Ринок зерна є системо утворюючим інтегрованим ринком АПК України, що має значний виробничий та експортний потенціал. Експорт зерна посідає вагомe місце в експорті продукції агропромислового комплексу. Водночас існуючі тенденції до зниження рентабельності зерновиробництва, поглиблення нерівномірності розподілу доходів між товаровиробниками та посередниками, посилення залежності аграріїв від зернотрейдерів, які сьогодні контролюють переважну частину товаропотоків зерна та істотно впливають на внутрішню цінову політику, зростання розриву між імпортними та експортними цінами зернових культур обумовлюють об'єктивну необхідність пошуку інноваційних шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції українських зерновиробників як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Питання, пов'язані з дослідженням різних аспектів конкурентоспроможності українського зерна, знайшли відображення в багатьох наукових працях. Однак вони висвітлюються як правило, в контексті аналізу зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів зернового ринку, що не дає змогу систематизувати все різноманіття критеріїв конкурентоспроможності зернових культур та визначити міру і потенційні можливості їх реалізації.

Для підвищення конкурентоспроможності зерна особливе значення має підвищення його якості. Для того, щоб покращити якість зерна необхідно перш за все впроваджувати у виробництво нові сорти інтенсивного типу і вирощувати їх з урахуванням фізіологічних особливостей. Необхідно вирощувати зернові культури по найкращих попередниках на основі прийнятих сівозмін, здійснити перехід від окремих заходів боротьби з шкідниками, хворобами і бур'янами до інтегрованих систем боротьби з ними і інші заходи.

Для підвищення конкурентоспроможності зерна необхідно підвищити його економічну ефективність. У підвищенні економічної ефективності виробництва зерна велику роль відіграє організація виробничих процесів (таких як підготовка ґрунту, сімба, догляд за посівами і збирання урожаю). Вони є складовою частиною технологічних карт по вирощуванню кожної культури.

Важливим показником, що впливає на конкурентоспроможність зерна є собівартість продукції. Вона відображає якість роботи господарства і значною мірою визначає рівень його доходності. Собівартість сільськогосподарської продукції складається з витрат, пов'язаних із використанням у процесі виробництва землі, сільськогосподарських машин, обладнання та інших основних засобів, трудових і матеріальних виробничих ресурсів.

Зниження собівартості продукції є важливою умовою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва і зміцнення економіки

господарств. Проте за останні десятиріччя намітилася тенденція до зростання собівартості основних видів продукції, в тому числі зернової.

Тобто, щоб підвищити конкурентоспроможність зерна, необхідно вкласти кошти на купівлю високоякісного насіння, ефективних добрив і засобів захисту рослин, використовувати сучасні технології виробництва, підвищити забезпеченість господарства основними засобами. Але у більшості сільськогосподарських підприємств для цього недостатньо фінансових ресурсів.

Висновки. Отже, щоб підвищити конкурентоспроможність зерна та забезпечити його прибутковість, у першу чергу товаровиробникам потрібна фінансова підтримка з боку держави, яка б спрямовувалась на придбання та застосування новітніх технологій щодо вирощування зернових культур; високоврожайних, стійких проти хвороб сортів посівного матеріалу; розробку науково обґрунтованих програм з підтримки зерновиробництва, які б реально працювали.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Кириленко І.Г. Формування зернового ринку в Україні:стратегія розвитку/І.Г.Кириленко, В.В.Дем'янюк, Б.В.Андрущенко //Економіка АПК.-2009.-№9.-с.79-81.
- 2.Лебедев К.А. Эффективность производства и реализации продукции зерно продуктового подкомплекса/К.А.Лебедев//Економіка АПК.-2009.-№5.-с.33-36

УДК 657.471.1

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ)

*А.О. Боровська, студентка
Науковий керівник – к.е.н., доцент Костаневич Н.І.
Миколаївський державний аграрний університет*

В статті відкриті деякі проблеми обсягу витрат виробництва та виробничої собівартості сільськогосподарської продукції у зв'язку із введенням в дію П(С)БО 16 «Витрати».

Ключові слова: витрати, собівартість, облік, загальновиробничі витрати, адміністративні витрати.

Постанова проблеми. Головною умовою ефективного управління виробничим підприємством є отримання повної, достовірної та оперативної інформації про витрати, які формують собівартість виготовленої продукції. Таку інформацію надає облік витрат виробництва, що є центральною підсистемою в інформаційній системі бухгалтерського обліку. Показник собівартості дає можливість глибоко аналізувати економічний стан підприємства і виявляти резерви підвищення ефективності виробництва.

Від належної організації обліку витрат та калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції залежать рівень економічного управління підприємством, ступінь впливу результатів діяльності окремих підрозділів на підвищення ефективності виробництва, обґрунтованість панування якісних та кількісних показників й оптимальне ціноутворення.

Аналіз останніх проблем і публікацій. Проблеми обліку витрат висвітлювали в своїх роботах В.Я. Амбросов, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бугинець, А.Г. Загородній, В.М. Жук та інші. Але дана тема, не дивлячись на її актуальність ще недостатньо розроблена.

Метою даної статті є окреслення проблеми обліку витрат для їх усунення.

Облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції завжди вважалися найважчими ділянками в роботі бухгалтерії будь-якого виробничого підприємства. І ці важливі та важкі ділянки обліку мають коло проблем, що потребують вирішення.

До введення в дію національних П(С)БО калькулювання собівартості продукції проводилося відповідно до Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.96 р. № 473 (далі – Положення № 473), згідно з яким існували такі види собівартості:

- «виробнича собівартість» як сума прямих матеріальних витрат, витрат на оплату праці виробників, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних фондів, інші витрати виробництва, цехові (загальновиробничі) витрати та загальногосподарські витрати (адміністративні);
- «повна собівартість промислової продукції» як сума виробничої собівартості та позавиробничих витрат (збутових);
- «собівартість валової продукції» – всі витрати поточного періоду на виробництво промислової продукції;
- «собівартість товарної продукції» – витрати на виробництво та збут продукції протягом усього циклу виробництва.

Після введення в дію П(С)БО 16 «Витрати» до історичної (фактичної) виробничої собівартості продукції повинні включатися лише виробничі витрати: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати і загальновиробничі витрати. Загальногосподарські (адміністративні) витрати не включено до виробничої собівартості, а разом з витратами на збут та іншими операційними витратами віднесено до витрат періоду.

Згідно з п. 16 П(С)БО 16 «Витрати», загальновиробничі витрати поділяються на постійні та змінні. Однак в реальній дійсності такий поділ доволі важко зробити, важко визначити які витрати на обслуговування і управління виробництвом змінюються пропорційно до обсягу діяльності, а

які не змінюються. У зв'язку з цим велика кількість суб'єктів господарювання взагалі не виділяє серед загальновиробничих витрат змінних чи постійних, а розподіляє всю їх суму з використанням обраної бази розподілу, виходячи з фактичної потужності звітного періоду. Отже, всі загальновиробничі витрати є на таких підприємствах розподіленими та включаються повністю у виробничу собівартість продукції. Таким чином вище зазначене нами визначило наступні дві проблеми. Це використання показника «нормальна» потужність та недоцільність виділення нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і включення їх до собівартості реалізованої продукції.

Таким чином, на сьогодні виробнича собівартість менша за виробничу собівартість, що обчислювалася раніше, на суму загальногосподарських витрат, а показник повної собівартості розраховується тільки за власним бажанням підприємства і використовується не для фінансового обліку (оцінка активів), а для аналізу і контролю витрат за видами продукції, центрами витрат і сферами відповідальності; для прогнозування; довгострокового планування та для визначення конкурентоспроможної ціни на продукцію. При цьому більшість виробничих підприємств вважає (і ми з цим погоджуємося), що не включати загальногосподарські витрати до виробничої собівартості продукції – неправильно, тому що ці спожиті витрати є реальними складовими собівартості конкретних виробів і пов'язані з процесом виробництва. Не зовсім правильним вважаємо і невключення цих витрат та витрат на збут до розрахунку валового прибутку Звіту про фінансові результати (форма № 2), адже якщо витрати віднесено на виробництво то вони повинні відшкодовуватися не за рахунок прибутку, який закладено до ціни, а як виробничі витрати.

В п. 16 П(С)БО 16 «Витрати» передбачено, що постійні загальновиробничі витрати розподіляються виходячи з нормальною потужністю підприємства. Але визначити її, тобто очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності

підприємства протягом кількох років або операційних циклів для багатьох підприємств стало неабиякою проблемою. В нашій державі взагалі говорити про нормальні умови або звичайну діяльність дуже важко, тому що умови, в яких існують підприємства швидко змінюються. Що стосується нерозподілених постійних загальновиробничих витрат, то їх сума часто становить невеликий відсоток. На наш погляд немає сенсу виділяти їх окремо та відносити на собівартість реалізованої продукції.

По-друге, існує проблема точного визначення фактичного обсягу незавершеного виробництва на підприємствах. Якщо по первісних документах сировина та матеріали видаються для використання у виробництві, то в бухгалтерському обліку вони списуються на рахунок 23 «Виробництво», але реально вони можуть ще не використовуватися. Фактичну суму незавершеного виробництва визначають шляхом його інвентаризації. Але інвентаризацію на підприємствах частіше за все взагалі не проводять, тому що це трудомісткий процес, а іноді майже неможливий.

По-третє, однією з умов правильного визначення фактичної виробничої собівартості продукції є правильне документування видачі ресурсів, нарахування заробітної плати, точне віднесення витрат до конкретних об'єктів калькулювання. На підприємствах цей процес не відслідковується, як результат: матеріали отримують для виробництва одного об'єкту, а використовують для декількох, наряди на відрядні роботи теж виписуються неправильно. Отже, виробнича собівартість одних об'єктів калькулювання буде завищеною, а інших заниженою.

Окрім всього перерахованого існують наступні проблеми: правильне обрання бази розподілу загальновиробничих витрат; розробка відомостей аналітичного обліку витрат виробництва, правильне списання витрат допоміжних виробництв на основне виробництво.

Висновки: таким чином існує гостра необхідність перегляду та удосконалення діючої нормативної бази, що регулює облік витрат

виробництва, та методології обліку цієї ділянки, а також введення контролю на підприємствах за їх дотриманням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – №10 (1587). – С. 75-78.
2. Білоусова І.А. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції / І.А. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №9. – С. 3-5.
3. Грекова В. Зв'язок показників операційних витрат у звіті про фінансові результати / В. Грекова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №7. – С. 22-26.
4. Методичні рекомендації з обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств / за ред. В.М. Жука // Облік і фінанси АПК. – 2007. - №12. – С. 6-60

УДК.330.322(477)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

І.В. Валько, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто ефективність вкладення іноземних інвестицій в економіку України і запропоновано умови для поліпшення інвестиційного мікроклімату.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат країни, фінансові ресурси, капітальні вкладення.*

Актуальність теми. Розвиток інвестиційних процесів має особливе значення для України, її економічного розвитку та розширення ринкових можливостей. У народному господарстві склалась ситуація, коли потреба у фінансових ресурсах зростає швидким темпами, а можливість забезпечення цими ресурсами недостатня. За цих умов зростає значення міжнародної інвестиційної активності підприємств.

Одержання іноземних інвестицій, умови їх залучення - це фактор, що характеризує інвестиційну діяльність і сприятливий в подальшому розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Інвестиційна привабливість визначається суб'єктами інвестування по загальному інвестиційному клімату в країні,

умовам проведення зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі правовими, митними.

Метою написання статті є опрацювання теоретичних та практичних аспектів інвестиційної політики України.

Виклад основного матеріалу. Сучасні масштаби міжнародної інвестиційної діяльності впливають на розвиток усіх країн та регіонів світу. Використання світових інвестиційних ресурсів розглядається як важливий чинник розвитку національної економіки. За цих обставин особлива увага приділяється розробці та реалізації стратегії загального використання інвестицій, що передбачає поєднання іноземного капіталу з національними ресурсами. Особливої уваги набуває всебічний аналіз процесу формування заощаджень, які постають основним джерелом інвестиційних коштів і покликані підтримувати високі темпи економічного зростання в Україні.

Питання ефективності залучення іноземних інвестицій обговорюється багатьма політиками, науковцями та громадськими діячами. Дане питання вивчали Борщ Л.М., Діденко Я.О., Маркевич К.Л., Рум'янцева С., Федоренко В.Г. та ін.

На даний момент часу, інвестиційна діяльність є одним з важливих факторів, яка впливає на зростання усіх секторів вітчизняної економіки. За своєю фінансовою сутністю, інвестиція є різновидом активів (коштів), що вкладається в господарчу діяльність підприємства з метою отримання доходу. В свою чергу, пряма іноземна інвестиція (від англ. Foreign direct investment) визначаються як інвестиція, що викликає тривалий інтерес до підприємства, яке діє за межами економіки інвестора. Згідно методології Міжнародного Валютного Фонду - це закордонні інвестиції, величиною у понад як 10 відсотків статутного капіталу, що дає зацікавленій стороні право на участь в управлінні підприємством.

Статистичні дані щодо динаміки прямих іноземних інвестицій дають можливість визначити найбільших іноземних інвесторів й певні тенденції в сфері інвестування. Для формування інвестиційного

середовища в Україні було прийнята і затверджена програма розвитку інвестування на 2001 - 2010 роки. Метою програми є створення привабливого інвестиційного клімату та розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення.

Фінансовий ризик у сільському господарстві має досить високий рівень в зв'язку з тим, що сучасні аграрні підприємства достатньо капіталоемкі. Значна частина дорогих основних засобів використовується протягом року короткий термін, вузькоспеціалізована, має великий строк окупності, при цьому виникає потреба в залученні фінансових ресурсів. Потребу в кредитах зумовлює і сезонний характер виробництва. Ще одна особливість сільського господарства, яка підвищує рівень фінансового ризику - сезонність виробництва. В зв'язку з цим виникає потреба в сезонних кредитах, обсяг яких практично не зменшується з року в рік навіть при простому відтворенні.

Для України характерним є незначна відкритість економіки, а таким чином і незначна участь країни в міжнародних потоках капіталів, хоча ситуація має тенденцію до поліпшення (табл. 1).

Таблиця 1
Обсяг прямих інвестицій на початок року, млн. дол. США

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Темп росту, у % до минулого року	Прямі інвестиції з України	Темп росту, у % до минулого року
2005	4946,3		175,9	
2006	11746,3	237,48	218,2	124,05
2007	15924	135,57	221,5	101,51
2008	22912,4	143,89	6196,1	2797,34
2009	28127,7	122,76	6198,6	100,04
2010	31608,5	112,37	6223,3	100,40
2011	35225,2	111,44	6871,1	110,41

* Розроблено автором з використанням офіційного сайту Державного комітету статистики.

Досконала конкуренція практично не існує у жодній галузі економіки, крім сільського господарства. При цьому прояв кон'юнктурного ризику набуває виняткового значення, особливо в високоврожайні роки, коли різко збільшується пропозиція сільськогосподарської продукції. Високий врожай за певних обставин призводить до зменшення прибутків або навіть до збитків

сільськогосподарських товаровиробників. В перспективі конкуренція в галузі сільського господарства зростатиме і водночас буде зростати рівень кон'юнктурного ризику.

Вищенаведені приклади свідчать, що сільськогосподарське виробництво є високоризиковою галуззю економіки і з точки зору інвестування. Одночасно з цим можна виділити ще одну особливість сільського господарства порівняно з іншими галузями: високий рівень ризику за низької норми прибутку. Чим більший рівень ризику, тим більший має бути сподіваний прибуток, бо в іншому випадку зникає стимул для вкладання грошей у ризиковану справу. Тому прямі інвестиції в сільське господарство України закордонних інвесторів, враховуючи також високий рівень правового ризику і стан економіки, навряд чи матимуть значні обсяги, якщо не удосконалити правову базу.

Інвестиції необхідні для забезпечення ефективного функціонування підприємств, їхнього стабільного стану, й у цьому зв'язку вони використовуються для досягнення наступних цілей: подальшого розширення і розвитку виробництва; відновлення основних виробничих фондів; підвищення технічного рівня праці і виробництва; рішення соціальних задач; здійснення природоохоронних заходів і придбання цінних паперів, вкладення коштів в активи інших підприємств.

Дослідження процесу інвестиційної діяльності підприємства включає оцінку інвестиційної ситуації, інвестиційного клімату й інвестиційної привабливості. Інвестиційна ситуація визначається інвестиційною активністю підприємства й ефективністю інвестиційних процесів, що протікають на ньому. Оцінка інвестиційного клімату здійснюється за допомогою аналізу і результатів прогнозування соціально-економічної ситуації й екологічної обстановки в країні, регіоні. Інвестиційна привабливість обумовлюється сприятливою інвестиційною ситуацією й інвестиційним кліматом, наявністю переваг, які забезпечать інвестору додатковий дохід на вкладені кошти і зменшать ступінь ризику.

Інвестиційна ситуація підприємства визначається загальнодержавними і регіональними факторами, серед яких - інфляція; податкова, амортизаційна, валютна і митна політика; банківські процентні ставки, галузева структура регіону, на території якого розташовано підприємство, зовнішньоекономічні зв'язки, географічне положення підприємства, рівень доходів, інвестиційна привабливість підприємства.

Зокрема прямих інвестицій потребує фермерське господарство «Фарафонов», яке знаходиться у Арбузинському районі Миколаївської області селі Костянтинівка. Підприємство займається сільським господарством та наданням послуг у зеленому туризмі. У власності господарства знаходиться ділянка площею 17 га, використання якої планується наступним чином: забудова під агротуристичні об'єкти – 1,7 га, овочівництво – 5,6 га, тваринництво – 0,7 га, рибоводство – 4 га, розсадництво – 5 га. Термін окупності інвестиційного проекту складає 5 років, потреба в інвестиційних коштах – 2 млн. дол. США.

Оцінка ефективності інвестиційної діяльності підприємства повинна враховувати стратегічні цілі розвитку, шляхи їхнього досягнення, забезпечувати можливість вибору найбільш ефективного варіанту з числа альтернативних інвестиційних проектів. Це відповідає положенням теорії ефективності, що забезпечує порівняльну оцінку відносно результату діяльності до витрат, які обумовлюють його досягнення.

Моделювання результату діяльності ґрунтується на цілепокладанні, що відповідає цілям інвестиційної діяльності підприємства. Ринкові принципи господарювання дають можливість встановлювати цільові орієнтири й обумовлені ними стратегії, які забезпечують кінцевий результат. Внаслідок цього можливий взаємозв'язок поставлених цілей і результуючих характеристик інвестицій, що повинні розглядатися як основний принцип оцінки їхньої соціально-економічної ефективності. В умовах динамічних змін у середовищі функціонування підприємств все більш актуальним стає планування їх інвестиційної діяльності, воно дає можливість передбачати

перспективу розвитку підприємства, більш раціонально використовувати наявні ресурси, підвищувати ефективність виробництва, поліпшувати фінансовий стан і уникати ризику банкрутства.

Висновки. Для стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не тільки відповідали міжнародним нормам, а й виконувались. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється не лише з низькими темпами інфляції, а й із послідовним розвитком, включаючи стабільні темпи зростання виробництва, платоспроможний попит, а також економічну структуру, яка постійно модернізується.

Разом з удосконаленням законодавства щодо іноземних інвестицій повинні розвиватися й інші чинники механізму залучення прямих іноземних інвестицій, необхідно: забезпечити стабільність соціально-економічного розвитку країни та окремих регіонів; вдосконалити та забезпечити стабільності: податкової, грошово-кредитної та митної політики; максимально спростити процедури, які регламентують взаємовідносини між державою і підприємцями в галузі залучення іноземних інвестицій; створити гарантії стабільності умов щодо довгострокового фінансування інвестиційних проектів.

У зв'язку з цим доцільне створення: організацій, що займаються розробкою та експертизою проектів підприємств з іноземним інвестуванням; банків, що надаватимуть гарантії; страхових компаній, які будуть страхування комерційних і некомерційних ризиків при реалізації виробничих проектів; інформаційно-консалтингових фірм, інвестиційних фондів.

Отже, потрібно зробити висновок, виходячи із реалій сьогодення, що прямі іноземні інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який, у будь-якому разі у найближчій перспективі, може найбільш вагомо сприяти підвищенню

ефективності функціонування підприємств, а відтак і розвиткові відповідних територій і міст, соціального захисту населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маркевич К.Л. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток України / К.Л. Маркевич // Економіка і регіон. – 2009. – № 2. – С. 220–224.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
[Електронний ресурс]: Режим доступу: [//www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
3. Рум'янцева С. Залучення прямих іноземних інвестицій / С. Рум'янцева // Цінні папери України. – 2009. – №21. – С. 11.

УДК 579.64:631.45:631.523

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТРАНСГЕННИХ РОСЛИН НА ҐРУНТОВІ МІКРООРГАНІЗМИ

О.В. Кривошеєв, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишинецька О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовані раніше проведенні дослідження, на основі яких зроблено висновок про екологічну безпеку вирощування трансгенних рослин. Розкрито основні проблеми використання генетично модифікованих рослин та шляхи їх впливу на ґрунт та ґрунтові мікроорганізми

Ключові слова: генетично модифіковані організми, вплив на ґрунт, здоров'я людини, генетичне забруднення, ВГ-токсин, Сгу-білки.

Актуальність проблеми. Поява сільськогосподарської біотехнології і генної інженерії зумовили створення нових сортів рослин які здатні забезпечити приріст врожайності, стійкість до шкідників, патогенів, гербіцидів, поліпшили здатність екологічного самовідновлення. Проте, використання трансгенних рослин є спірним питанням у багатьох країнах світу, не є доведеною дія генетично-модифікованих рослин на здоров'я людини та довкілля.

Серед головних проблем залишаються актуальними: можливість створення агресивних видів рослин (сконструйовані гени буде передано з пилом близькородиним диким видам, і їхнє гібридне потомство набуде властивості підвищеної насінневої продуктивності або здатності конкурувати

з іншими рослинами), розвитку інших видів шкідників, впливом трансгенних рослин на ґрунти.

Метою статті є опрацювання теоретичних та практичних аспектів впливу трансгенних рослин на ґрунт та ґрунтові мікроорганізми.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема впливу трансгенних рослин на ґрунт знайшла відображення в роботах таких науковців: Вікторова А.Г., Гугерлі П., Єрмакової І.В., Кузнєцова В.В., Кулікова А.М., Саксени Д., Скоцкого Г., Флореса С, Хібек А. та ін.

Виклад основного матеріалу. Все більше даних говорить про те, що використання Вt-рослин не завжди ефективно проти шкідників, а їх вирощування може мати довгострокову негативну дію на довкілля, економічний збиток якої поки навіть важко оцінити. По-перше, Вt-кукурудза виробляє в 1500-2000 разів більше ендотоксину, ніж його розпиляли при одноразовій обробці полів хімікатами типу DIPEL, які містять Вt-токсин. По-друге, розкладання трансгенних рослин відбувається значно повільніше, ніж генетично немодифікованих ліній. І, нарешті, культивування Вt-кукурудзи приводить до накопичення Вt-токсинів в ґрунті, а біологічна активність ґрунтів під трансгенними рослинами помітно нижче, ніж на контрольних ділянках.

Існують різні методи для визначення впливу трансгенних організмів на ґрунт, результати цих експериментів часто важко інтерпретувати. В лабораторних умовах, у багатьох випадках, спостерігаються послідовні впливи трансгенних рослин на ґрунтові мікроорганізми. Дослідження, які були проведені забезпечують цінне розуміння можливих механізмів, якими трансгенні рослини могли б впливати на ґрунтові мікроорганізми – серед них виділяють прямий і непрямий вплив рослин.

Прямий вплив залежить від спектру діяльності білків трансгена і кількості білку, які накопичуються у довкіллі. Непрямі дії спричинені змінами в білку рослини, які виникають у результаті зміни метаболічних шляхів в рослинних тканинах. Прямий вплив представляє більш великий

інтерес, починаючи з введення білків трансгена для захисту від шкідників, і опору хворобам, які можуть спричинити виробництво хімічних речовин, які є потенційно токсичними. Непрямі дії, викликані змінами в корені, також можуть спричиняти небажані наслідки, але є набагато складнішими для оцінки, оскільки дуже багато чинників можуть впливати на корінь, склад і структуру мікроорганізмів у ґрунті [1].

Багато чинників можуть потенційно впливати на накопичення білків трансгена в ґрунті, включаючи кількість, яка міститься в рослинних тканинах, стійкості білків до розкладання, і хімікатів в ґрунті, фізичні, і чинники довкілля, які впливають на біонакопичування і постійність білків у ґрунті. Крім того, білки трансгена можуть також увійти до ґрунту через інші джерела.

Один з найбільш поширених білків трансгена, який був випущений в довкілля у великих кількостях, є кристалічним білком токсину, вироблений трансгенними рослинами, що виражають ген *Bacillus thuringiensis* (Bt). Хоча Bt токсин використовується, щоб запобігти ушкодженню комахами наземних частин рослини, експериментальні дослідження показали, що Bt токсин так само як інший загальний білок трансгена, T4 lysozyme, не лише присутні в корені, але що вони проявляють біологічну активність після входу в ґрунт.

Так, після збору врожаю трансгенної кукурудзи близько 10% Bt-токсинів залишається на полях в рослинних рештках. Від локалізації рослинних залишків в ґрунтовому профілі значною мірою залежить швидкість розпаду Bt-токсину. Це було переконливо показано в дослідженнях, проведених в Швейцарії з генетично модифікованою лінією Syngenta N4640 Bt.

В експерименті, який моделює обробку ґрунту плугом, концентрація токсину Cry1Ab в рослинних залишках (15.4 ± 4.3 мкг/г сухої ваги), які потрапили до ґрунту на глибину від 0 до 20 см, скорочувалася через 60 днів (грудень) до 20% від початкової концентрації і залишалася приблизно на цьому ж рівні (близько 3 мкг/г сухої ваги) протягом зимових місяців. Лише з

початком весни поновлювалася подальша деградація Vt-токсину, проте і в середині травня він продовжував бути присутнім в рослинних залишках на рівні 1.5% від початкової кількості. У червні Vt-токсин ще можна було виявити в ґрунті, але його точну концентрацію визначити було неможливо.

У другій серії експериментів, що проходили в наступному сезоні, рослинні залишки не змішувалися з ґрунтом штучно, а переносилися в її глиб з поверхні дощовими черв'яками. У перші 40 днів експерименту концентрація Vt-токсину знизилася з 15.5 ± 12.9 мкг/г (початок грудня) до 5.9 ± 4.7 мкг/г (середина січня), тобто до 38% від його початкової кількості. Через 80 днів після початку експерименту (кінець лютого) концентрація токсину знизилася до 2.2 ± 1.3 мкг/г, через 120 днів (початок квітня) - до 1.1 ± 0.7 мкг/г.

У кінці експерименту, що тривав 200 днів (кінець червня) в рослинних залишках збереглося лише 0.05 ± 0.04 мкг/г Vt-токсину. Відмінності у швидкості розкладання Vt-токсину між двома дослідими пов'язано з наступними обставинами. По-перше, дощові черв'яки, відкладаючи свої екскременти (багаті мікрофлорою) на поверхні ґрунту, сприяють, тим самим, швидшій колонізації рослинних залишків мікроорганізмами і, відповідно, їх швидшому розкладанню, що і нівелює до певної міри дію низьких зимових температур. По-друге, дія сонячного світла також сприяє інактивації Cry-білків. Отже в агроценозах ґрунтів, які не використовують обробку, плугом, відбувається швидше початкове розкладання Vt-токсину. Але у будь-якому випадку деградація Cry-білків за своєю суттю є функцією розкладання рослинних залишків, що утримують їх [2].

Ці результати принципово відрізняються від проведених раніше лабораторних досліджень, в яких було показано, що 50% Vt-токсинів розкладалося протягом 1.5 днів після попадання в ґрунт і 90%, - протягом 15 днів. У разі, якщо рослинні залишки не контактували з ґрунтом, то 50% розпад Cry-білків відбувався протягом 25.6 днів, а 90% - протягом 40.7 днів [3].

Такі сильні відмінності в швидкості розкладання Vt-токсинів, очевидно, пов'язані з тим, що в лабораторних умовах експерименти проводилися при постійній кімнатній температурі, тоді як в природі окрім холодного зимового періоду, характерного для середньої смуги, де і росте основна маса трансгенної кукурудзи, відбуваються і добові коливання температури. Цей приклад говорить про те, що необхідно підходити з крайньою обережністю до екстраполяції результатів лабораторних дослідів з Vt-токсинами на природні умови. Виявлено, що максимальний термін, протягом якого Cry-білки, що потрапили в ґрунт в результаті виділень коріння і розкладання рослинних залишків, зберігали свої інсектицидні властивості протягом 350 днів [4]. Vt-токсини зберігали свою біологічну активність у ґрунті протягом такого тривалого часу (фактично до року) завдяки тому, що вони зв'язувалися поверхнево активними ґрунтовими частками (глини, гумусу і так далі), що захищало їх від розкладання мікроорганізмами.

Хоча надходження в ґрунт Cry-білків з виділеннями коренів трансгенних рослин не така велика, як після розкладання рослинних залишків, що залишилися на полях після збору врожаю, але і цей чинник не можна скидати з рахунків. Цікаво відзначити, що якщо кореневі відростки канолі, тютюну і бавовни взагалі не виділяють Vt-токсинів [5], то всі 12 досліджених трансгенних сортів кукурудзи, отриманих за допомогою трьох незалежних генно-інженерних операцій (Bt11, MON810 і 176), продукують Cry-білки практично в однакових кількостях [3]. Крім того, інсектицидні активність виділень кукурудзи була найбільшою - достовірно більш високою, ніж у рису і картоплі. Хоча деяку кількість Cry-білків може потрапити в ґрунт і в результаті лущення або механічного пошкодження коренів, але саме з їх виділеннями надходить у ґрунт основна частина Vt-токсинів. На підтвердження цього досить сказати, що в кукурудзи, рису і картоплі, вирощуваних на гідропоніці, ніяких порушень кореневої поверхні не відзначалося, тим не менше Cry-білки в живильному розчині все ж реєструвалися.

Ключову роль у розкладанні рослинних залишків грають ґрунтові безхребетні: саме завдяки ним відбувається первинне руйнування рослинних залишків, що забезпечує поле діяльності для мікроорганізмів. Рослини з високим вмістом Bt-токсинів не привабливі навіть для тих фітофагів, для яких ці токсини не отруйні.

Вміст лігніну в стеблах Bt-сортів кукурудзи на 33-97% вище, ніж у ізогенних їм нетрансгенних лініях. Великий розкид даних пов'язаний з різним вмістом лігніну в трьох основних лініях трансгенної кукурудзи. Надлишок лігніну проявлявся і на морфологічному рівні. Судинні пучки і навколишні їх клітини склеренхіми, до складу яких входить лігнін, були в Bt-рослин майже в два рази товще, ніж у ізогенних нетрансгенних ліній (21.5 ± 0.84 мм та 12.4 ± 1.14 мм відповідно). Підвищений накопичення лігніну характерно лише для стебел Bt-кукурудзи, у листі ж його кількість приблизно така ж, як у звичайних рослин.

У результаті досліджень було з'ясовано що лігніну виявилось більше в кукурудзі, вирощеної в природних умовах, ніж в лабораторних. Це зайвий раз підтверджує, що в штучному середовищі трансгенні рослини розвиваються інакше, ніж у природі.

У результаті подальших досліджень з'ясувалося, що надлишок лігніну характерний не тільки для Bt-кукурудзи, це загальна властивість всіх трансгенних рослин. У різних генетично модифікованих культурах (рисі, тютюні, бавовні і картоплі) лігніну на 10-66% більше, ніж у відповідних їм генетично не модифікованих ізогенних лініях [7].

Зростаючі масштаби використання трансгенних рослин вимагають ретельнішого розгляду питання про зв'язок біологічної різноманітності агроєкосистем з їх генетичною і екологічною уразливістю. Відомо, що безперервне використання кращих сортів як початкового селекційного матеріалу призводить до концентрації в селекційному пулі генів, отриманих з обмеженого числа комерційних джерел. Генетична різноманітність, можливо, знижуватиметься також у міру того, як трансгенні сорти почнуть займати все

більші площі. В результаті генетична база деяких найважливіших видів рослин може виявитися украй вузькою, що неминуче підвищить їх екологічну уразливість, в т.ч. небезпеку масового ураження агрофітоценозу шкідливими видами.

Висновки. Знижена швидкість розкладання трансгенних рослинних залишків вимагає подальшого і усебічного дослідження, оскільки потенційний збиток від цієї іманентної властивості Bt-культур може мати руйнівні екологічні наслідки.

Трансгенні рослини, як вважають багато вчених, критично важливі для майбутнього сільського господарства, і друге покоління трансгенних рослин, що містять економічно корисні і пов'язані із здоров'ям гени, розробляється в багатьох комерційних і академічних лабораторіях. Хоча проаналізовані дослідження, підвищили розуміння впливу трансгенних рослин на ґрунтові мікроорганізми, наше знання зовсім не повне. Такі дослідження важливі для визначення потенційних ризиків, пов'язаних з випуском трансгенних рослин. Проте, які негативні наслідки послідуватимуть в результаті цих впливів, на мікроорганізми і якість ґрунту, залишається невідомим.

Знижена швидкість розкладання трансгенних рослинних залишків вимагає подальшого та всебічного дослідження, оскільки потенційний збиток від цієї іманентної властивості Bt-культур може мати віддалені екологічні наслідки.

Виявлення Bt-токсинів в корневих виділеннях кукурудзи, рису та бавовни і їхнє тривале збереження в ґрунті характеризує те, що особливі запобіжні заходи повинні бути прийняті перед тим, як рослини генетично модифіковані з метою виробництва лікарських (антибіотиків, вакцин, гормонів, ферментів) та інших біологічно активних речовин, будуть залишати стіни лабораторій та надаватися в менш контрольованих умовах промислового виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Saxena D., Stotzky G. Release of Larvicidal Cry Proteins in Root Exudates of Transgenic Bt Plants. ISB News Report. 2005. February. P.1-3.
2. Biao L., Qing Z., Fengming Y. et al. Effects of transgenic plants on soil microorganisms // Plant and Soil. 2005 № 271. P. 1–13
3. Zwaalen C., Hilbeck A., Gugerli P., Nentwig W. Degradation of the Cry1Ab Protein within Transgenic *Bacillus thuringiensis* Corn Tissue in the Field // Mol. Ecol. 2003. V. 12. P. 765–775.
4. Sims S.R., Holden L.R. Insect Bioassay for Determining Soil Degradation of *Bacillus thuringiensis* subsp. *Kurstaki* CryIA(b) Protein in Corn Tissue // Environ. Entomol. 1996. V. 25. P. 659–664.
5. Saxena D., Flores S., Stotzky G. Bt Toxin Is Released in Root Exudates from 12 Transgenic Corn Hybrids Representing Three Transformation Events // Soil Biol. Biochem. 2002. V. 34. P. 133–137.
6. Wandeler H., Bahylova J., Nentwig W. Consumption of Two Bt and Six Non-Bt Corn Varieties by the Woodlouse *Porcellio scaber* // Basic Appl. Ecol. 2002. V. 3. P. 357–365.
7. Flores S., Saxena D., Stotzky G. Transgenic Bt Plants Decompose Less in Soil than Non-Bt Plants // Soil Biol. Biochem. 2005. V. 37. P. 1073–1082.

УДК 332.3.003.13

АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ

О.М. Киричук, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблеми раціонального використання земельних ресурсів та запропоновано напрями підвищення еколого-економічної ефективності.

Ключові слова: еколого-економічна оцінка, землекористування, земельні ресурси.

Актуальність проблеми. Еколого-економічна оцінка використання земель є складовою частиною загальної оцінки природних ресурсів. У сучасних умовах необхідність її проведення обумовлюється суттєвим антропогенним навантаженням на природні ландшафти. Актуальність дослідження полягає в оцінці використання земельних ресурсів у сільськогосподарському виробництві. Серед завдань еколого-економічної оцінки особливого значення набуває визначення рівня відповідності екологічно та економічно рівня оптимального використання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Даній проблемі присвячені праці багатьох провідних вчених, таких як В.В. Горланчука, О.М. Кашенка, В.І. Кириленка, О.І.Котикової, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, О.В. Ульянченка та багатьох інших вчених. Але, зважаючи на багатоплановість даної проблеми вона потребує подальшого дослідження, що і зумовило необхідність та актуальність дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування складових та напрямів підвищення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів з урахуванням регіональних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів включають складові раціонального аграрного землекористування. Раціональне землекористування є максимальним залученням до господарського обігу усіх земель та їх ефективного використання за цільовим призначенням, створення сприятливих умов щодо продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів.

Аграрне виробництво розвивається без врахування екологічних вимог, застосування сучасних технологій і устаткування веде до забруднення ґрунтів та водних ресурсів хімічними речовинами, руйнує структуру ґрунтів.

Найбільш серйозне порушення природного середовища пов'язане із зниженням природної родючості ґрунтів, яке проходить через скорочення верхнього родючого шару гумусу, а також збільшення виходу із користування найбільш цінних земель. Оцінка показників в динаміці відображає стійку тенденцію до збільшення площі еродованих земель (рис.1.).

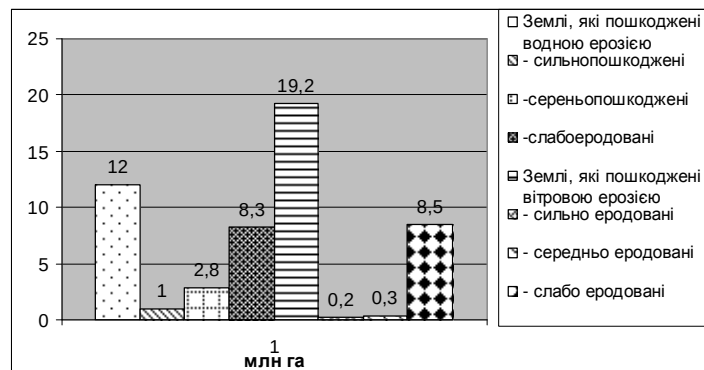

Рис.1. Площа еродованих земель за видами, млн га

* Розроблено автором за даними Держкомзему за 2009 рік

За останні роки щорічні втрати гумусу зросли й становлять: на Поліссі – 0,7-0,8 т/га, у Лісостепу – 0,6-0,7 т/га, Степу – 0,5-0,6 т/га, в цілому по Україні – 0,6-0,7 т/га, що пояснюється, перш за все, зменшенням обсягів внесення органічних добрив

Тенденція до зменшення гумусу в ґрунтах зберігається і надалі, тому в недалекому майбутньому Україна може опинитися на порозі гумусового голоду, що значно загострить реалізацію агротехнічних, меліоративних, природоохоронних та організаційно-господарських заходів. Через це проблему відтворення гумусу в ґрунтах і підвищення їх родючості слід розглядати як найважливішу у аграрному секторі.

Інтенсивне забруднення природного середовища значною мірою є наслідком нераціонального сільськогосподарського виробництва. Щороку з мінеральними добривами на сільськогосподарські угіддя надходить 193 тис. т фтору, 1,6 тис. т цинку, 620 тис. т міді та 622 т калію. Отруйні речовини, які знаходяться у мінеральних добривах, хімічних меліорантах й отрухохімікатах, проникають в організми людей, викликаючи їх захворювання.

Відомо, що цілий ряд екологічних проблем виникає внаслідок забруднення ґрунтів пестицидами та агрохімікатами. Наслідком негативної дії техногенних викидів на ґрунти є:

- деградація ґрунтового покриву і порушення екологічних і продукційних функцій ґрунтів;

- зниження продуктивності й погіршення якості рослинної продукції.

Таким чином, для стримування розвитку різних видів деградаційних процесів першочерговими завданнями ми вбачаємо:

- збереження гумусного стану ґрунтів;

- відновлення агрофізичних та агрохімічних властивостей ґрунтів та їх покращання;

- зниження ступеня кислотності ґрунтового середовища на середньо- та слабокислих ґрунтах;

- попередження вторинного засолення та осолонцювання зрошуваних земель;

- захист ґрунтів від ерозійних процесів;

- відновлення родючості ґрунтів, забруднених агрохімікатами, радіонуклідами й викидами промислових підприємств.

У промислово розвинутих районах особливо важливим є вивчення показників забруднення ґрунтів промисловими відходами й викидами. Так, в Україні нагромаджено понад 7 млрд т відходів виробництва. Щорічний вихід їх становить понад 1,5 млрд т, у тому числі в процесі гірничого видобутку — понад 1,2 млрд т, первинної переробки — 260 млн т і вторинної — близько 70 млн т. Вторинне використання відходів виробництва становить 6,6%, тобто не більш ніж 100 млн т. Також зростає вміст важких металів у ґрунті. У районах забруднення збіднюється видовий склад тварин і рослин. Дослідження показали, що кислі гази (сірчаній і сірчистий ангідрид, окисли азоту, хлору та ін.), які викидаються промисловими підприємствами, зріджують трав'яну рослинність на 60% і більше, а на схилах сприяють посиленню ерозійних процесів. Рослини, що залишились, поглинають

токсичні речовини, внаслідок чого виникає інтоксикація їх важкими металами, зумовлена переважно підкисленням ґрунтів [4].

Сучасні засоби механізації активно сприяють переуцільненню орного і підорного шарів ґрунту, його розпиленню, збільшенню неоднорідності будови, утворенню глибо, підвищенню витрат пального при обробітку. Враховуючи вказане, при розробці нової сільгосптехніки необхідно перевагу віддавати тим засобам, які забезпечують максимальне збереження як енергоресурсів, так і родючості ґрунтів. Досліджуючи проблеми управління еколого безпечним землекористуванням, виявлено, що найбільші втрати гумусу в ґрунті займає просапна група культур, група ж багаторічних і однорічних трав і деяких інших культур навпаки – його нагромаджують.

Тому необхідним заходом є ведення екологічного моніторингу та контролю за ефективністю використання земельних ресурсів. Основною метою цих заходів є своєчасне виявлення зміни стану земель і властивостей ґрунтів внаслідок нерационального їх використання; попередження негативного впливу на ґрунтовий покрив (такого як водна і вітрова ерозії) через зменшення кількості проходів сільськогосподарської техніки тощо та усунення його наслідків. Головним завданням моніторингу земель є формування і підтримка на сучасному рівні системи інформації про стан землекористування, оцінка змін в стан земель, які викликані антропогенними елементами [3]. Отже, невід’ємним завданням науки є розробка і здійснення глобальної системи екологічних спостережень для забезпечення адекватного моніторингу з метою контролю за ефективністю заходів для відновлення земельних ресурсів.

Враховуючи вищезазначене, на кожному аграрному підприємстві з урахуванням його конкретних умов (типів ґрунтів, їх механічного складу, конфігурації земельних ділянок, кута їх нахилу тощо) необхідно розробити і впроваджувати систему агрономічних, технічних і організаційно-економічних заходів, що забезпечують еколого-економічну ефективність використання землі.

Негативні наслідки інтенсифікації стають вагомим бар’єром на шляху підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Більше того, затрати, необхідні для усунення цих наслідків, складають великі суми і співпадають навіть з обсягами капітальних вкладень на розвиток галузі сільського господарства. Таким чином, в сільському господарстві країни є достатньо передумов для поступового переходу на екологічне землеробство, яке базується на принципах гармонії сільського господарства і природи.

Необхідними у реалізації напрямів є:

- розробка та посилення економічних та організаційно-технічних заходів, які сприяють запобіганню забруднення навколишнього середовища та зниженню його негативно впливу на стан та продуктивність земельних ресурсів.

- проведення оцінки та реалізація комплексу відновних та профілактичних заходів, направлених на зменшення техногенного навантаження на сільськогосподарські угіддя (посилення боротьби з ерозією, ґрунтозахисні агротехнології, «екологічна» меліорація та ін.).

- проведення ґрунто-екологічного районування території країни. Розробка критеріїв еколого-економічного районування і розподіл на цій основі території країни на райони з однаковими природними умовами, створити природоохоронну систему землеробства для кожного регіону.

- організація екологічно обґрунтованого землекористування в сільському господарстві, яке охоплює широке коло заходів, щодо раціоналізації використання сільськогосподарських угідь.

- створення ефективного кредитно-фінансового механізму, направлено на стимулювання виробництва екологічно чистої продукції, прискорене формування екологічно чистих зон вирощування сільськогосподарських культур, стимулювання застосування екологічно чистих технологій в сільському господарстві.

- розробка та здійснення соціальної державної програми прискорення впроваджень та підтримки елементів екологічного землеробства із

залученням всіх зацікавлених міністерств та відомств (також приватних комерційних структур) та виділення достатніх обсягів капіталовкладень, враховуючи, що економія сьогодні екології через деякий час призведе до ще більш тяжких соціально-економічних втрат.

Висновки. На основі проведених досліджень, зазначимо, що основними шляхами підвищення еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів мають бути такі: комплексний науково обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землеміліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природно-кліматичних зон і районних АПК, підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технологій обробітку ґрунту, запровадження екологобезпечних систем землеробства), розробка та здійснення соціальної державної програми прискорення впроваджень та підтримки елементів екологічного землеробства із залученням всіх зацікавлених міністерств та відомств (також приватних комерційних структур) та виділення достатніх обсягів капіталовкладень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голян А.В. Еколого-економічні проблеми землекористування в Україні / А.В. Голян, А.І. Крисам // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — №1. — С.117-124.
2. Циганенко Л.З. Створення системи моніторингу земель як необхідний атрибут еколого-безпечного землекористування / Л.З. Циганенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2001. — Т.2, Вип. 3. — С.296-299.
3. Корчинська С.Г. Деякі еколого-економічні аспекти підвищення родючості ґрунтів / С.Г. Корчинська, О.А. Корчинська, Т.М. Ратошнюк // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2001. — Т.2, Вип. 3. — С.372-375.
4. Ульяновський О.В. Екологічні і економічні умови використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері / О.В. Ульяновський // Агросвіт. — №10. — травень 2007р.

УДК 662.756:338.439.5

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

О. В. Дуб'яга, студентка

*Науковий керівник: к. е. н., доцент Вишневська О. М.
Миколаївський державний аграрний університет*

Розкрито основні стратегічні аспекти формування ринку біопалива в Україні, проаналізовано стан і проблеми розвитку ринку біопалива, визначено основні механізми його стимулювання, викладено основні завдання щодо науково обґрунтованого шляху створення системи економічного мотивування виробництва і споживання біопалива в Україні.

Ключові слова: біопаливо, ріпаківництво, виробництво, експорт, імпорт, біоенергетика.

Постановка проблеми. Світовий ринок нафти і нафтопродуктів функціонує надзвичайно ефективно. Проте, ресурси газу та нафти у ХХІ столітті будуть вичерпані і вже найближчим часом слід очікувати нових принципових змін у світовій енергетичній політиці. Наразі точаться суперечки щодо прогнозів досягнення світового зростання видобутку нафти. Міжнародні експерти вважають, що існує можливість системної кризи світової економіки, тому подальший її розвиток неможливий без зміни базових енергетичних технологій. Звертаючи увагу на щорічне світове зростання споживання нафти на 1,5-2,5 %, можна стверджувати, що з наближенням зростання видобутку обов'язково настане період, коли ціна ресурсу зростатиме доти, доки попит не зрівняється з пропозицією, що є основним законом ціноутворення. Тож, дана проблема вимагає вивчення біопаливного потенціалу України, яка на сьогодні є одним з найбільших експортерів енергетичної сировини. Стрімкий розвиток виробництва та споживання біопалива зумовив появу перспективного експортного простору, змінюючи структуру світового агропродовольчого ринку, зростання рівня споживання сільськогосподарської продукції як сировини для біоенергетики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку ринку біопалив присвячені праці вітчизняних вчених Д. Гродзинського,

О. Дембовецького, В. Долинського, В. Дубровіна, М. Корчемного, О. Левчука, Є. Лебедева, В. Савчук, О. Шептицького та інших, які розширили наукові дослідження у сфері біоенергетики з урахуванням зміни соціально - економічного середовища країни та глобалізаційних змін.

Метою статті є визначення соціально – економічної необхідності та перспектив розвитку біоенергетики у контексті викликів сучасності, продовольчої безпеки та розвитку агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для України розвиток біоенергетики має особливо важливе значення, оскільки використання відновлювальних джерел енергії не нижче середньоевропейського є додатковим аргументом на користь розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищення конкурентних переваг вітчизняної економіки.

Ріпакова олія належить до основної сировини, яка використовується для виробництва біодизельного пального. Тому світовий обсяг виробництва ріпаку за останні 10 років збільшився у півтора рази, досягнувши в поточному році 56,5 млн т. Посівні площі під ріпаком за цей період зросли на 24 % і у 2010 році становили 30,0 млн га. Однак ринкові потреби в олійній сировині знаходяться ще далеко від повного насичення, тому враховуючи пріоритетність ріпакової олії, виробництво сировини зростає.

Незважаючи на переваги, які дає сільському господарству, а також усьому людству, розвиток ринку біопалив, якщо брати до уваги надійність енергопостачання та зниження викидів тепличних газів (особливо діоксану вуглецю), формування світового ринку біопалив поки що не співвідноситься із його значенням для людства.

За загальносвітового споживання рідкого палива в обсязі 4000 Мтне/г (мільйона тонн нафтового еквівалента/г; або 5720 млрд кВт/г) і його зростання до 2030 року приблизно до 5400 Мтне/г [1], світове виробництво біопалива, яке за оцінками Міжнародного енергетичного агентства становить 50 млрд л (36 млн т у нафтовому еквіваленті), до 2030 року зросте до 150

Мтне/г, середньорічний приріст досягне близько 7 %, однак питома вага його у загальносвітовому обсязі рідкого палива становитиме менше 3 % [2].

Стрімкими темпами цей ринок розвивається лише у десяти країнах – США, Канада, Бразилія, країни Європейського Союзу. Однак у багатьох регіонах, у тому числі і в Україні, нині ще не створені відповідні умови для впровадження і розвитку таких новацій, існують ряд перешкод, які потрібно долати.

В Україні наявні всі природно – економічні умови для виробництва і реалізації біопалива: земельні ресурси, науковий, технічний і кадровий потенціал, нормативно – правове забезпечення. За умови проведення дієвої урядової політики, нарощування виробничих потужностей спиртових, цукрових, дріжджових заводів і цехів, а також оліє жирових комбінатів для виробництва біопалива, Україна може стати одним з значних його виробників. Внутрішній ринок біоетанолу може сягати 800-1200 тис. т на рік, якщо він замінить 10-15% бензинів, що споживаються в Україні, та 623 тис. т на рік біодизельного палива [1].

Розвиток ринку біоенергетики є тривалим процесом, який поєднує в собі становлення стабільної сировинної бази та розвиток на її основі промислової переробки енергетичної сировини. Нині виробництво біоенергетичних ресурсів в Україні розвинуто слабо, але ринок енергетичної сировини набув значного і динамічного розвитку з орієнтацією на експорт. У структурі витрат виробництва біодизеля сировина займає від 77% до 86% залежно від її ціни (таблиця).

Проведені нами розрахунки свідчать, що на даному етапі виробництво біодизеля в Україні может бути вигідне, якщо як сировину використовуватиметься ріпак за ціною його собівартості. При цьому витрати на виробництво 1 т біодизеля знаходяться на рівні 5865 грн, а вартість реалізованої побічної продукції (макухи і гліцерину) – 2600 грн., собівартість 1 т біодизеля - 3665 грн. Водночас підприємства закуповують дизельне паливо по 6600 грн/т, що забезпечує економію у розмірі 2935 грн

або 80 %. Якщо щорічна потреба українського сільського господарства у дизельному пальному становить 1870 тис. т, то при 30%-ній його заміні біодизелем (561 тис. т) економія досягне 1,74 млрд грн. Застосування біодизеля не обмежується сільським господарством – у цілому в країні воно може бути втричі більше [3].

Таблиця 1

Собівартість виробництва біодизеля залежно від вартості використовуваної сировини, грн/тонну

Показники	Собівартість ріпаку, грн/т	Реалізаційна ціна, грн/т	Структура витрат, %	
	1500,0	2200,0	1500	2200
Вартість сировини (ріпаку)	4500,0	6600,0	76,7	82,9
Вартість переробки ріпаку на олію	250,0	250,0	4,3	3,1
Витрати на переробку олії на біодизель	1115,0	1115,0	19,0	14,0
у т. ч.				
-амортизацію	50	50	0,9	0,6
-електроенергію	50	50	0,9	0,6
-заробітну плату	120	120	2,0	1,5
-накладні витрати	90	90	1,5	1,1
-непередбачені витрати	70	70	1,2	0,9
Всього витрат:	5865	7965	100,0	100,0
У т. ч. вартість макухи	2400,0	2400,0	х	х
Вартість гліцерину	200,0	200,0	х	х
Собівартість біодизеля	3665,0	3665,0	х	х

*Розроблено автором з використанням [1]

Наукові дослідження та чіткі рекомендації по розбудові сучасних виробництв енергії саме з поновлюваних джерел, зокрема біопалива, щодо якого Україна має унікальні можливості та колосальні перспективи. За оцінками експертів, річна потреба нашої країни у світлих нафтопродуктах становить близько 12 млн. гектарів (близько 20% ріллі) для виробництва такої кількості біопалива, що дозволить забезпечити цю потребу, навіть якщо використовувати його у чистому вигляді.

Слід зазначити, що протягом останніх 5 років, як свідчать статистичні дані, виробництво ріпаку зросло майже у 7 разів (рис), але рівень переробки, як і якість відповідної сировини, залишаються вкрай низькими.

Попит на ріпак зростатиме й надалі, і Україні треба використати свої можливості, а саме, скоригувавши власну стратегію через обмеження експорту сировини, розбудову власної переробки та зовнішньоекономічні відносини з ЄС не насінням, а принаймні олією, а у перспективі - і готовим біодизелем. Ключовим елементом може стати запровадження експортного мита на ріпак.

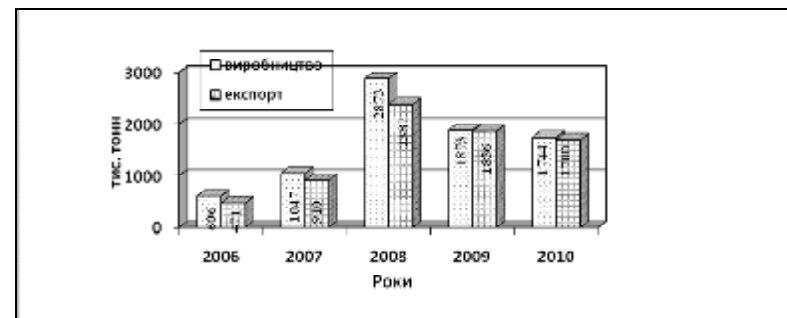

Рис.1. Виробництво та експорт ріпаку в Україні

*Розроблено автором з використанням [1]

Також, вбачаються й інші аспекти мотивації зростання виробництва біопалива, які можуть також комбінуватись один з одним, наприклад, податкові преференції. Цей інструмент активно застосовується у багатьох країнах, зокрема, через зниження ставки акцизного збору на біопаливо. Але оскільки в Україні ставки акцизного збору на мінеральне паливо не настільки високі, як у ЄС або США (60 євро за 1 т порівняно з 500 євро за 1 т в ЄС), дієвість навіть 50 – процентного зниження акцизного збору буде невисокою. Також це обов'язкові норми використання. Якщо вони будуть впроваджені, виробники сумішевих палив будуть змушені купувати біопаливо навіть за вищими цінами, щоб дотримуватися обов'язкових норм. Зрозуміло, що вони перекладуть вартість відносно дорогого біопалива на вартість сумішевого палива, отже, за впровадження біопалив платитимуть споживачі.

Пряма бюджетна підтримка є не менш важливою мотивацією зростання виробництва біопалива. Вона може стосуватися всіх ланок – від виробництва якісної сировини до стимулювання кінцевого споживання. За поточних умов для переробки 1 млн. тонн ріпаку необхідно виділяти близько 400 млн. грн дотацій. Однак ці затрати дозволять розбудувати інфраструктуру, мотивувати виробників і споживачів біопалива [4].

Висновки. Відтак, Україна своїм завданням повинна вбачати досягнення істотного збільшення виробництва біопалив з використанням інноваційних технологій, які є водночас конкурентоспроможними і сталими.

Слід провести оцінку потенціалу рівня розвитку біопалив у кожному регіоні, зокрема: наявність ресурсної бази, трудових ресурсів, транспортної інфраструктури, інноваційних проектів, які реалізуються з питань розвитку біоенергетики і на цій основі визначити високо-, середньо- й недостатньо перспективні регіони, тобто етапність формування кластерів по виробництву біопалив. Головні виклики і загроза існуванню цивілізації – глобальні деструктивні явища та процеси в біосфері, вичерпність природних джерел енергії, стрімке зростання вартості на фоні світової економічної кризи, з великою гостротою спонукає до інтенсифікації наукових пошуків і розробок щодо альтернативних відновлювальних джерел енергії, які можуть бути використані більше як у десятих галузях національного господарства. Питання енергобезпеки за рахунок власних джерел, а також через розумне споживання і жорстку економію, як пряму так і за рахунок новітніх енергоощадних технологій є актуальним, але потребує вдосконалення організаційно – економічного механізму формування ринку біопалива.

ЛІТЕРАТУРА

1. Споживання рідкого палива – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oliexp.ru/nefteproducts/>
2. Калетнік Г. М. Економіка виробництва біопалива в Україні та забезпечення продовольчої безпеки / Г. М. Калетнік.// Економіка АПК, 2010.-№1.-С.30-35.

3. Назаренко А. В. Біопаливний потенціал України на світовому ринку сільськогосподарської продукції / А. В. Назаренко. // Економіка АПК, 2010.-№1.-С.72-77.

4. Кириленко І. Г. Формування ринку українського біопалива: передумови, перспективи, стратегія / І. Г. Кириленко, В. В. Демянчук, Б. В. Андрющенко.// Економіка АПК, 2010.-№4.-С.62-66.

УДК 631.11:331.105(477.7)

АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

О.С.Матвійчук студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні проблеми забезпеченості сільських підприємств трудовим потенціалом. Проаналізовано перспективу збільшення працівників сільського населення за рахунок активізації молоді до працевлаштування.

Ключові слова: *трудова потенція, зайнятість, безробіття.*

Постановка проблеми. Особливістю структури зайнятих у сільській місцевості є те, що питома вага зайнятих у сільському господарстві має тенденцію до зменшення, у тому числі через соціальні проблеми. В умовах ринку сільське господарство є ризикованим виробництвом, залежним від погодних умов, постачальників сільськогосподарської техніки, цін на сільськогосподарську продукцію, які часто змінюються в умовах конкуренції та визначаються переважно посередниками-заготівельниками. У поєднанні із соціальними проблемами рівень зайнятості сільського населення активізує процес урбанізації.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню цієї проблеми присвячено наукові роботи таких вітчизняних вчених як В.Г.Андрійчук, О.Ю.Єрмаков, П.Т.Саблук, В.М.Трегобчук та ін.

Метою написання статті є висвітлення основних тенденцій розвитку та використання трудового потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. Одним із факторів, який стримує розвиток сільського господарства є недостатнє ресурсне забезпечення. Формування трудових ресурсів села на сьогодні відбувається під впливом багатьох, переважно негативних факторів, серед яких можна виділити такі: соціальна незахищеність та низький рівень платоспроможного попиту населення; від'їзд молодих людей до міста; тенденції до підвищення рівня соціальних хвороб.

Представимо показники стану та природного руху населення регіону (таблиця).

Таблиця 1

Показники стану та природного руху населення, тис.осіб

Показники	Миколаївська область		Миколаївський район	
	станом на початок 2010 р.	станом на початок 2011 рік	станом на початок 2010 р.	станом на початок 2011 рік
Кількість наявного населення у т.ч.	1195,8	1189,5	31,6	31,3
- міське	800,5	800,1	4,0	3,8
- сільське	395,3	389,4	27,6	27,5
Природне скорочення	-427,0	-402,0	-51,0	-40,0

*Розроблено автором з використанням даних Головного управління статистики Миколаївської області

Щорічно відбувається скорочення населення регіону, але тенденція природного руху на загальному фоні є позитивною. Чисельність сільського населення постійно знижується, що спричиняє проблеми забезпеченості сільських підприємств трудовими ресурсами.

Негативною ознакою сільського ринку праці є те, що галузь сільського господарства охоплює 50,6% зайнятого населення, що свідчить про недостатню мобільність робочої сили, обмеженість джерел доходів сільського населення, добробут якого в умовах відомчої розпорошеності коштів державного і місцевого бюджетів з кожним роком все більшою мірою

залежатиме від самозайнятості населення сільських територій. Недостатня розвинутість сільської інфраструктури унеможливує працевлаштування населення. Зокрема зазначимо, що на сьогодні існує високий рівень потреби кваліфікованих робітників у сфері освіти та охорони здоров'я.

Україні доцільно було б запозичити відповідний досвід інших країн світу, зокрема, Китаю, де в сільській місцевості набули широкого розвитку підприємства багатьох галузей промисловості (з переробки сільгосппродукції, з виробництва будівельних матеріалів і будівництва та ін.). При цьому залучаються кошти інвесторів, яким вигідно використовувати дешеву робочу силу селян. Такі процеси б значно скоротили проблеми працевлаштування на селі та підвищили б рівень життя населення.

Слід зазначити, що безробіття на селі необхідно розглядати у поєднанні економічних та соціальних демографічних проблем. Серед причин незайнятості на селі найбільш вагомими видаються вивільнення у зв'язку реорганізацією, ліквідацією виробництва, скорочення штатів та звільнення за власним бажанням, а також тенденції до модернізації виробництва.

У розрізі вікових груп сільського населення зазначені причини виявилися найбільш вагомими з точки зору формування контингенту незайнятих серед осіб найбільш працездатного віку – 25-54 років. Занепокоєння викликає той факт, що значна частина (31-43%) працездатного населення у віці 30-44 років звільнилася за власним бажанням, головним чином через низький рівень оплати та складні умови праці.

Саме молодь повинна на сьогодні стати головною рушійною силою відродження сільського господарства.

У більшості сільських господарств Миколаївського району основу трудових ресурсів становлять люди віком від 40 до 60 років, в яких сформоване традиційне уявлення про виробничий процес. У великих потужних підприємствах існує можливість кар'єрного росту, але більшість

господарств розташовані в невеликих за розмірами селах, у яких залишається актуальним питання розбудови соціальної інфраструктури.

За статистичними даними можна відмітити, що, хоча природний рух населення є від'ємним, та його показники скорочується, тобто за останні роки люди не так масово від'їжджають із села.

Низький рівень сфери прикладання праці відповідним чином зумовлює рівень ефективності пошуку роботи та працевлаштування. Фактично роботу за перші місяці 2011 року знайшли лише 5% тих, хто таким пошуком займався по Миколаївському району. При цьому слід зазначити, що пошуком роботи займається 93% сільського безробітного населення, серед них майже 50% - це молодь.

Основним фактором, який визначає потенційну чисельність трудових ресурсів є народжуваність. Проаналізуємо динаміку народжуваності за останнє десятиріччя (рисунок).

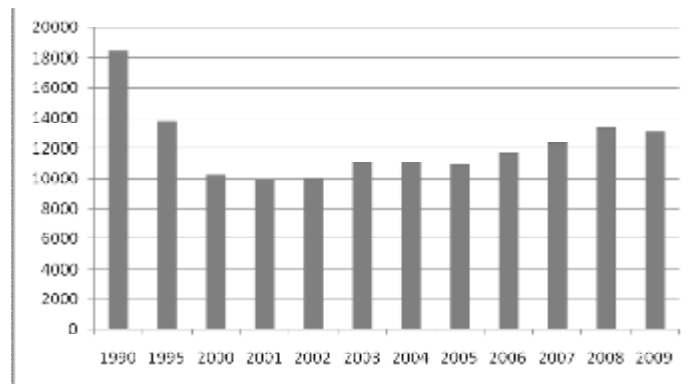

Рис. 1. Динаміка рівня народжуваності Миколаївській області, осіб
*Розроблено автором з використання даних Головного управління статистики Миколаївської області

За останні роки народжуваність зростає, що дає змогу обґрунтувати позитивну перспективу, причому зазначимо, що стрімко підвищується кількість народжених саме на селі. Статистичні дані останніх 5 років також характеризуються приростом населення. Основою трудового потенціалу є стимулювання молоді до праці на селі. На це і повинна бути спрямована

сучасна соціально-економічна політика сільського господарства, тому що частіше всього молодь залучається у приватний сектор промислової галузі та інформаційних технологій, самозайнятість.

Вирішення цієї проблеми в сучасних умовах повинно здійснюватись шляхом створення сприятливих умов для повноцінної праці, життя і творчості в селі. Впровадження інновацій і підвищення матеріально-технічного забезпечення сільського господарства сприятимуть подальшому вдосконаленню організації виробництва і поліпшенню умов сільсько-господарської праці. З метою закріплення на селі молодих спеціалістів слід ширше застосовувати матеріальні стимули і економічні важелі, зокрема виплачувати випускникам професійно-технічних училищ, прийнятих на постійну роботу, матеріальну допомогу на обзаведення господарством; сприяти створенню належних житлово-комунальних умов, надавати кредити на будівництво.

Закріпленню кваліфікованих молодих кадрів у сільськогосподарському виробництві сприяють також комплексний розвиток соціальної інфраструктури у сільській місцевості. Тим більше, що всі умови для цього є, для прикладу господарства Миколаївського району розташовані недалеко від міста, розвинута соціальна інфраструктура тощо. Але перш за все, повинна бути сильна державна підтримка для розв'язання проблем сільської зайнятості.

Висновки. Аналізуючи трудовий потенціал сільського господарства можна зазначити, що проблеми існують, але їх можна швидко та ефективно вирішити. Формування економічно-активної частини населення, здатної брати участь у розширеному відтворенні суспільного продукту, трудового потенціалу села, безпосередньо залежить від найбільш дієвої її частини - молоді. Ступінь використання трудового потенціалу молоді значною мірою залежить від стану умов праці, розвитку соціальної інфраструктури, матеріального заохочення та надання кредитів і пільг для розвитку

підприємницької діяльності. Тому активізувати соціальну розбудову сільських територій на локальному регіональному та державному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородіна О.М. Людський капітал у системі сталого розвитку аграрної сфери/ О.М.Бородіна// Економіка АПК.–2004.–№4. С.28-34.
2. Данилишин Б. Перспективи відтворення людського ресурсу/ Б.Данилишин, Г.Заяць// Урядовий кур'єр. – 2006. – №129. – С.5
3. Демографічні перспективи України до 2026 року / В. Стешенко, О. Рудницький, О. Хомра, А. Стефановський; НАН України. Ін-т економіки. — К., 1999. — 55 с.
4. Рогожин О.Г. Демографічні аспекти українського села: історичні передумови, регіональний аналіз і моделювання/ О.Г. Рогожин. — К., 2005. — 296с.
5. Головне управління статистики у Миколаївській області. — [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://stat.nk.ukrpack.net/>
6. Несільськогосподарська зайнятість в сільській місцевості України. — [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ier.kiev.ua>

УДК 620. 92 (477.7)

АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ ЕНЕРГІЇ – ПЕРСПЕКТИВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ РЕГІОНУ

Л.В. Скар, студентка

Науковий керівник: доцент кафедри Вишневецька О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Наведено теоретичний аналіз вітроенергетики та визначено доцільність його застосування. Здійснено порівняння вітру з іншими альтернативними джерелами енергопостачання та досліджено його основні ознаки, що сприяють лідерству в країнах світу та в Україні, зокрема.

Ключові слова: вітер, вітроенергетика, вітроелектростанція, вітрогенератор.

Актуальність проблеми. Стрімке підвищення цін на нафту, природний газ та електроенергію, особливо за останні роки, має негативний вплив на затратність діяльності товаровиробників усіх галузей народного господарства. У напрямку модернізації необхідними є впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій, застосування альтернативних джерел енергії як відновлюваних, так і не відновлюваних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема альтернативних видів енергії серед вітчизняних та зарубіжних вчених залишається актуальною. Серед них А.Є. Денисова, Н.В. Волков, О.М. Каракозов, А.В. Млисин, В.К. Савчук. Авторами обґрунтовано технології вітрових систем, сучасний стан проблеми використання альтернативних джерел, а також певні екологічні ефекти при впровадженні вітроагрегатів.

Мета статті. Метою роботи є теоретичне обґрунтування доцільності застосування альтернативних видів енергії та їх використання у галузях народного господарства.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиріччя у світовій енергетиці розгорнулися роботи з пошуку альтернативних джерел енергії. На сьогодні у секторі працюють 73 країни світу, серед яких основними за вказаними потужностями є Німеччина, США, Данія, Португалія, Іспанія та Великобританія, на які відповідно припадає від 18 % до 30 % виробленої енергії альтернативними джерелами. Протягом останніх років безперечно першість за темпами розвитку незмінно утримує саме вітроенергетика, так як відповідає трьом основним умовам: джерела енергії є відносно дешевими; наявні у достатній кількості; задовольняє екологічність виробництва. Це визначається тим, що вітер є майже всюди і майже завжди, вітрогенератори є екологічно чистими та відносно дешевими.

Україна – одна з небагатьох країн, де налагоджено серійне виробництва вітроагрегатів потужністю 100 кВт. В їх виробництві беруть участь 23 заводи колишнього військово-промислового комплексу, а зборку турбін виконує Південний машинобудівний завод.

Досвід західних країн характеризує доцільність будівництва вітрових електростанцій у морських та прибережних зонах, а також степових місцевостях. Підтвердженням цьому є розвиток галузі у Великобританії, де було введено в експлуатацію найбільшу морську вітрову електростанцію поблизу берегів. Дана вітрова електростанція Thanet складається із 100 турбін загальною потужністю 300 МВт і є найбільшою морською віровою

електростанцією світу на даний час, нині ведеться робота над ще двома проектами: морська вітрова електростанція Gabbard потужністю 500 МВт та вітрова електростанція London Array потужністю 1 ГВт.

Данія є лідером у світі за виробництвом і використанням вітрових електричних приладів, вона виробляє 3 % спожитої країною енергії.

Відповідно до цього українські вчені відмітили закономірність, в якій визначається, що максимум часу можливого використання енергії повітряних мас спостерігається у південному степу, де тривалість роботи вітрогенератора досягає 24 дні (600 годин) на місяць. З цього погляду територія Миколаївської області, що має спектр прибережної зони та степу, є потенційно придатною для будівництва вітрових електростанцій.

Україна сьогодні є лідером серед країн СНД у галузі вітроенергетики: встановлена потужність українських вітрових електростанцій наблизилася до 400 МВт. Проте, за інформацією Мінпаливенерго, серед 74 країн, що використовують енергію вітру, Україна посідає 37-ме місце. Проведена порівняльна оцінка потужностей електростанцій представлена на рисунку.

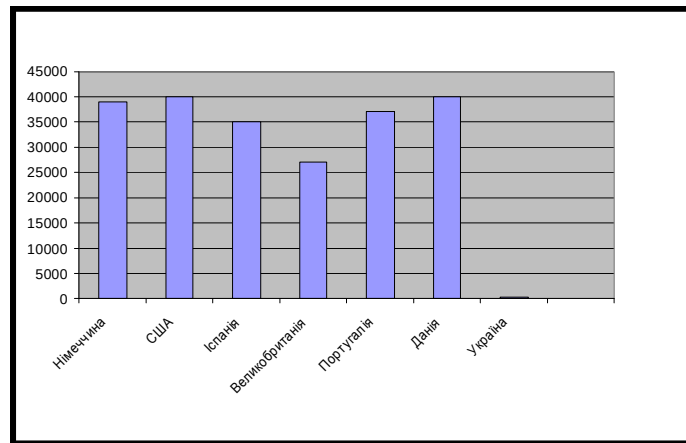

Рис.1. Загальна потужність електростанцій країн світу

* Розроблено автором з використанням [1]

Однак, відповідно кількість встановлених вітряків в Україні зростає, найбільшими ж вітровими електростанціями є: Донузлавська, Сакська, Аджигольська. Якщо говорити у розрізі країни, а саме про Миколаївську область, то за інформацією, отриманою від директора Південного державного промислово-інноваційного центру нетрадиційних джерел енергії «Бояр» В.С. Подгуренка, крім Аджигольської вітроелектростанції, в регіоні існує ще кілька невеликих вітряків в приватному користуванні. Найбільшими серед них є вітряк, що належить перукарні «Імідж» в м. Миколаєві та вітряк нафтоперекачуючої станції в м. Снігурівці.

Відповідно до концепції соціально-економічного розвитку Миколаївської області реалізуються інвестиційні проекти, у тому числі пов'язані із впровадженням діяльності вітроелектростанцій. Такими є вітропарки «Березанський» потужністю 200 МВт та «Очаківський» - 300 МВт, що становлять 0,02 % та 0,03 % у порівнянні з одним блоком ПУ АЕС, потужність якого складає один мільйон МВт. Хоча показники є незначними, але на перспективу вони здатні підвищити ККД енергетичної системи вцілому.

Нині саме вітроелектростанції стають одним з важливих кроків до створення рентабельного високоефективного сільського господарства так, як сприяють поступовій стабілізації цін для споживачів, а відповідно - формуванню стабільного внутрішнього споживчого ринку. У зв'язку з цим в країні опрацьовується проект постанови Кабінету Міністрів України „Про внесення змін до Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 1997 р. № 137. Реалізація програми передбачає введення в дію 2800 МВт потужностей, доведення виробництва електроенергії до 10446 млн. кВт*год., при цьому економія органічного палива складе понад 3,9 млн. т у.п. щорічно. Вироблена енергія буде відпускатись по «зеленим тарифам» [1,с.1].

Висновки. Таким чином, енергозбереження і використання альтернативних видів енергії дозволить вирішити ряд важливих проблем.

Зокрема, зменшить енергетичну залежність країни від інших держав, підвищить конкурентоздатність українських товарів (зниження собівартості продукції шляхом зменшення споживання енергоносіїв), сприятиме зниженню споживчих цін на товари.

Вітрові системи можна визначити як гнучкий інструмент в енергозабезпеченості галузей регіону, країни, так як впровадження енергозберігаючих технологій і альтернативних видів енергії надасть змогу вирішити такі проблеми, як інфляція, соціально-економічна безпека, екологія та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції галузей народного господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання альтернативних джерел енергії – забезпечення сталого економічного розвитку сільського господарства – [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <http://agroconf.org>.
2. Волков Н.В. Ортогональные ветродвигатели/ Н.В. Волков // Наука и жизнь. – 2010. - №3. - С. 20 – 31.
3. Денисова А.Е. Комбіновані системи вітроенергетики/А.Е. Денисова, А.С. Мазуренко // Екотехнології. – 2007. - №6. - С. 14 – 19.
4. Каракозов О.М. Екологічний захист та енергозбереження в Австрії/ О.М. Каракозов// Будівництво України. – 2003. - №5.- С. 40 – 43.
5. Млисин А.В. Чиста енергетика/ А.В. Млисин// Українська технічна газета. – 2010. - №47. – С. 21 – 23.
6. Сучасний стан та перспективи розвитку вітроенергетики – [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_144_4/10pvm.pdf

УДК 336.58:657.471

ОЦІНКА ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Ю.В Чоп, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано тенденції розвитку світового господарства в умовах погіршення екологічної ситуації, визначено основні напрями оптимізації витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, як необхідність сьогодення.

Ключові слова: виробничі витрати, собівартість, матеріальні витрати, біотехнології.

Постановка проблеми. У зв'язку зі світовими інтеграційними процесами постає необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції не лише за рахунок якості, але й за рахунок зниження собівартості одиниці продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шляхи удосконалення формування системи витрат висвітлено з теоретичної і методичної точок зору у працях: О.А.Бугуцького, В.В.Вітвіцького, Г.В.Веденяпіна, М.К.Діденка, Ю.К. Кіртбая, І.І. Лукінова, О.Ф. Лук'янчука, Ф.Т. Моргуна, М.К. Шикуди, А.Г. Тараріко, П.Л. Пристапчука, В.А.Пуліма, зарубіжних вчених і практиків Х.Г. Барама, Ю.Т. Бузілова, В.І.Беляєва, А.К. Гастева та ін.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку зі світовими глобалізаційними і демографічними процесами, природно–кліматичними змінами постає необхідність у зміцненні продовольчої безпеки країни. Зростає актуальність екологізація виробництв, застосування енергозберігаючих і біотехнологій, оптимізація витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Україна за природно – ресурсним потенціалом посідає одне з провідних місць у світі. Впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарської продукції дало змогу підвищити вихід з одиниці площі. У країнах Західної Європи ще на початку 80-х років ХХ ст. середня урожайність озимої пшениці не перевищувала 40 ц/га. За рахунок нового

підходу до технологій, повного їх агрохімічного забезпечення, урожайність зросла до рівня 60-70 ц/га. Проаналізуємо урожайність основних культур по країнам (табл.1).

Таблиця 1
Урожайність основних культур у розрізі країн світу (2008-2009 рр.),
ц/га

Пшениця		Кукурудза		Соняшник		Рпак		Соя		Картопля	
Роки		Роки		Роки		Роки		Роки		Роки	
2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
36,7	31	46,9	50,2	15,2	15,2	20,8	18,5	15,1	16,8	138,7	139,5
30,2	29,9	96,6	100,3	16	17,4	16,4	20,3	26,7	29,6	444,4	313,1
28,5	27,8	90,6	83,7	16,3	16	19,5	19,4	27,9	25,4	361,7	286,8
15,8	16	56,9	58,2	15,2	10,7	11	13,7	23,3	18,9	286,8	243,6
19,9	17,5	64,5	56,1	18,1	13,6	16,1	15,6	28,2	18,5	435,9	440,6
25,5	20,4	40,8	37,1	12,9	12,5	17	18	28,1	26,2	197,6	251
71	74,5	92,9	92	25,5	23,5	33,2	37,7	29	25,1	269	251
80,9	78	98	97,5	19,6	24,1	37,6	42,9	10	10		
40,8	41,7	58,1	62,3	17,8	18,1	27,3	30,8	15,2	16,6		
49,8	38,5	74,7	63,9	26,7	23,5	26,5	22,2	26,2	22,7		

*Розроблено автором з використанням [5]

Отже, за даним якісним показником Україна не поступається іншим країнам світу, які мають більш розвинену сферу агробізнесу. Так, урожайність у середньому за аналізований період є вищим, ніж аналогічний показник у таких країнах: США, Канада, Бразилія, Австралія та Аргентина.

Доведено, що природно-ресурсний потенціал використовується неефективно, а агропромисловий комплекс України за рівнем розвитку значно відстає від передових країн світу. Основні проблеми полягають у недостатньому рівні конкурентоспроможності продукції та її невідповідності міжнародним стандартам якості і безпеки; низькому рівні інвестицій, використання малопродуктивних технологій; домінування у структурі експорту продукції сільськогосподарської сировини; стрімкому зниженні родючості ґрунтів і зростання інтенсивності ерозійних процесів [1].

Експерти вважають, що основною причиною такої ситуації є низька інвестиційна привабливість сектору через ряд причин: непередбаченість адміністративного регулювання цін і обмежень експорту; неефективні механізм державної підтримки сіль господарського виробництва, що включають захист внутрішнього ринку від імпорту низькоякісної продукції, систему стандартизації, а також санітарних і фітосанітарних заходів, систему субсидування та інших фінансових інструментів підтримки; відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення [2].

Сільське господарство – це друга за розмірами і перша за зайнятістю трудових ресурсів матеріального виробництва Миколаївської області, яке включає в рослинництві – зернові (озима пшениця, ярий ячмінь, кукурудза), технічні (соняшник, цукровий буряк), баштанні культури, а також садівництво і виноградарство.

Загальна площа сільськогосподарських угідь регіону перевищує 2 млн. га (близько 5% площ України), з яких 1,7 млн. га становить рілля.

Господарську діяльність здійснюють 931 великотоварне сільськогосподарське підприємство, 4,6 тис. фермерських господарств, 67,4 тис. одноосібників, 143,0 тис. особистих селянських господарств. Концентрацію площ в обробітку за формами власності підприємств представлено на рисунку.

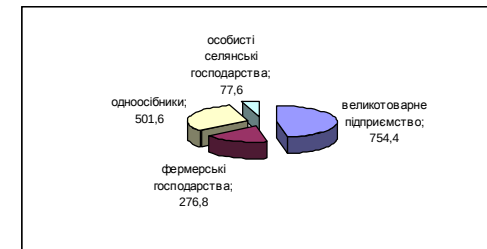

Рис.1. Розмір оброблюваних площ залежно від суб'єктів господарської діяльності, тис.га

* Розроблено автором з використанням [5]

Отже, найбільшу питома вага припадає на велокотоварні підприємства, що складає 46,9 % у загальній структурі оброблюваних площ залежно від суб'єктів господарювання.

Основним показником, який визначає результати діяльності сільськогосподарської галузі є виробництво валової продукції. Представлено динаміку вартості валової продукції (рис.2.).

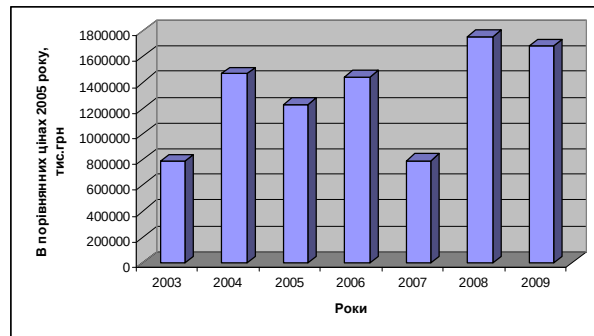

Рис.2. Динаміка валової продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах в порівняльних цінах 2005 року, тис.грн

*Розроблено автором з використанням [5]

Обсяг валової продукції щорічно коливається в межах 3 млрд. грн., щорічно Миколаївська область забезпечує у середньому (у % до загальнодержавного): 5,4% валового збору зернових та зернобобових культур; 8,7% насіння соняшнику; 4,0% овочів відкритого та закритого ґрунту; 9,8% винограду; 3,0% молока та м'яса.

Враховуючи природні особливості південного регіону значну питому вагу у валовому виробництві займає виноградарство, основними підприємствами півдня України: БАТ «Зелений гай», БАТ «Коблево», БАТ «Радсад». Спеціалізацією підприємств є вирощування фруктів, ягід, горіхів, культур для виробництва напоїв і прянощів, виноградних вин. Продукція підприємств реалізується не лише на території України, але й в Німеччину, Росію, Молдову і ін. Галузь надає можливість забезпечити стійкість фінансових результатів рентабельність діяльності підприємств (таблиця 2).

Аналізуючи дані таблиці 2 варто відмітити, що існує пряма залежність між доходом від реалізації товарів, робіт, послуг і собівартістю реалізації продукції.

Таблиця 2

Основні економічні показники діяльності підприємств, тис.грн

Показники	БАТ «Зелений гай»		БАТ «Коблево»		БАТ «Радсад»	
	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	160452	126520	143770	227783	23672	16432
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	102850	87365	85292	145902	17398	12700
Валовий прибуток	14896	6469	29535	32016	2225	965
Фінансові витрати	146	79	1530	1009	106	33
Чистий прибуток	3519	- 2298	11368	7089	0	224

* Розроблено автором з використанням [5]

Незважаючи на те, що підприємства займають міцні конкурентні позиції, але існує ряд проблем, які впливають на діяльність: виробничо – технологічні (недостатня сировина база, труднощі реалізації виноматеріалів, великий фізичний знос основних засобів виробництва, недостатня забезпеченість матеріальними ресурсами), а також соціальні, природно – кліматичні.

Аналізуючи структуру операційних витрат слід зазначити, що найбільшу питому вагу у структурі операційних витрат займають матеріальні витрати, які є чутливим до змін зовнішнього середовища через підвищення цін всі види залучених матеріальних ресурсів. Структура операційних витрат представлена у таблиці 3.

Значну конкуренцію становлять виробники, які продають високоякісної вина відомих марок за високими цінами. Тут успіх досягається завдяки виготовленню нових марок вин високої якості і широкого асортименту. Конкуренція у виноробній галузі жорстка, вона загострюється ще й тим, що багато продукції виноробної промисловості завозиться з других країн, як СНГ так і інших. Підвищити кокурентні переваги можливо тільки високою

якістю, доступними цінами для населення. Важливе місце займає інноваційний розвиток підприємства на основі технічного переоснащення та модернізації виробництва.

Таблиця 3

Динаміка, склад і структура операційних витрат підприємств

Елементи операційних витрат	Структура витрат,%					
	БАТ «Зелений гай»		БАТ «Коблево»		БАТ «Радсад»	
	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.
Матеріальні витрати	83,1	89,1	63,1	71,8	42,1	36,1
Витрати на оплату праці	6,2	5,2	9,8	6,6	36,1	36,8
Відрахування на соціальні заходи	1,9	1,6	2,6	2,0	9,1	11,3
Амортизація	5,8	2,1	5,3	3,8	6,4	8,4
Інші операційні витрати	3,0	2,1	19,2	15,8	6,3	7,4
Разом витрат, %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

* Розроблено автором з використанням [5]

БАТ «Зелений Гай» для впровадження прогресивних інноваційних технологій в різних сферах діяльності інвестує значні кошти. Наразі експлуатуються гібридні установки для вироблення електроенергії, біогазові установки, установки для дистиляції коньячних цехів виробництва Італії та Франції; тепличний комплекс щодо вирощування томатів методом малооб'ємної гідропонної технології на мінеральній ваті. Ці інноваційні нововведення сприятимуть подальшому розвитку виробництва [3].

БАТ «Коблево» здійснює низку заходів щодо інвестування коштів у розвиток і модернізацію винзаводу на загальну суму 150 млн.грн. На сьогодні вже завершено будівництво першої черги - цеху розливу. Наразі йде будівництво другої черги - складу готової продукції та розробляється проект на третю чергу - будівництво виносховища ємністю 500 тис.дол. Запустити третю чергу заплановано до 2012 року. До складу підприємств увійшло БАТ «Радсад», підприємство у якому сконцентровано найбільші площі багаторічних насаджень на півдні України.

Висновки. Розвиток сільського господарства необхідно проводити шляхом удосконалення земельних відносин і запровадження сучасних

технологій виробництва продукції. Для досягнення поставлених цілей планується надання фінансової підтримки як на державному так і регіональному рівнях, шляхом запровадження системи субсидування для підвищення конкурентоспроможності галузі. Прикладом динамічного розвитку можуть бути інтегровані підприємства

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Потіха А. Агропромисловий комплекс України: стан, проблеми та можливі шляхи їх вирішення / А. Потіха // Україна: події, факти, коментарі . – 2011. - № 1. – С. 26 – 33.
2. Ворошилов О. Потенциал сельского хозяйства Украины в условиях глобальных экологических вызовов / О.Ворошилов // Україна: події, факти, коментарі . – 2011. - № 4. – С. 30 – 38.
3. Програма економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011 – 2014 роки «Миколаївщина 2014». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economy-mk.gov.ua/download/SocEconom>
4. Стратегія економічного і соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 року». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.stat.nk.ukrpack.net/soc_stan/254
5. Статистичний збірник Миколаївщина 2009 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/albom/05.htm>

УДК 631: 338. 52 (477)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАХИСНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ СОТ

М.В. Карканиця, студентка

Науковий керівник – к. е. н., доцент Вишневська О. М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуті основні теоретичні аспекти використання захисних заходів для вітчизняних товаровиробників в умовах СОТ, які здатні знизити негативні наслідки і максимізувати вигоди від членства в цій організації. Викладено складові механізми державного регулювання внутрішнього і зовнішнього аграрних ринків за функціонування економіки України в режимі СОТ.

Ключові слова: СОТ, державне регулювання, митно-тарифне регулювання, ризики, податки.

Актуальність проблеми. У 2006 р. Україна визнана країною з ринковою економікою, а в 2008 р. прийнята до Світової Організації Торгівлі (далі за текстом СОТ), що змінило умови зовнішньої торгівлі.

Членство України в СОТ має бути не метою, а стратегією, яка б з огляду інтересів національної безпеки передбачала комплекс заходів, реалізація яких здатна пом'якшити негативні наслідки вступу до СОТ і максимізувати вигоди від цього. У структурі економіки держави проблема захисту вітчизняних товаровиробників в умовах СОТ потребує значної уваги стосовно ефективної організації її роботи на макроекономічному рівні. Досить актуальним є вивчення зарубіжного досвіду, що дає змогу краще орієнтуватися в існуючих підходах до вирішення проблем, які будуть спіткати нашу державу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказана проблема зосередила увагу багатьох вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких Белінська Я.В., Димедент В.В., Жаліло Я.А., Піонтковський Р.В., Фостик Б.О., Школенко О. Б. та інші. Досліджуючи сферу захисту вітчизняних товаровиробників в умовах СОТ, вчені спираються на різні методи захисту державної політики, в тому числі тарифної, так і фінансової політик держав.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження захисних заходів для вітчизняних товаровиробників в умовах СОТ, що допоможе регулювати діяльність та розширити ринки торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вступ України до СОТ створив можливості для українських товаровиробників, які принесуть державі кращий доступ до світових ринків, розширять споживчий асортимент та полегшать доступ до іноземних технологій. Водночас рівень конкуренції на внутрішньому ринку суттєво зростає, а оскільки до України прийдуть нові міжнародні гравці, то необхідно бути до цього підготовленими. Тож пріоритетним має бути забезпечення конкурентоспроможності українського бізнесу як на території нашої держави, так і на світовій арені.

У результаті Уругвайського раунду була укладена Угода про сільське господарство, яка стосується: доступу на ринок сільськогосподарської продукції; захисних заходів; експортних субсидій; внутрішніх програм підтримки. Раніше країни з метою захисту власних виробників обмежували імпорт сільськогосподарської продукції шляхом активного застосування кількісних обмежень (квот, вибіркового ліцензії на ввіз тощо). Згідно з Угодою ці засоби захисту повинні бути перераховані у тарифні еквіваленти [2].

Угода СОТ про захисні заходи дозволяє Україні вживати захисних заходів для обмеження імпорту протягом певних періодів, коли вітчизняному сільському господарству завдається шкода у результаті раптового та різкого зростання імпорту. Зростання імпорту, охоплене правилами цієї Угоди, не пов'язане з недобросовісною торговельною практикою іноземних постачальників. Критичний обсяг імпорту розраховується не довільно, а у відповідності з Угодою, а додаткове мито, що вводиться таким чином, може стягуватися у розмірі, що не перевищує третину звичайного мита.

Нормативно-правова база захисту вітчизняного товаровиробника в Україні відповідає вимогам СОТ і складається з трьох спеціальних законів від 22 грудня 1998 р.: «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну».

Закон України від 22 грудня 1998 р. зі змінами і доповненнями «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» визначає механізм захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань, регулює засади і порядок порушення та проведення антисубсидійних розслідувань, а також застосування компенсаційних заходів. Під субсидією розуміється фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, в результаті якої

суб'єкт господарювання країни експорту одержує пільги (прибутки). Удосконалення законодавства проводиться Україною на постійній основі і не може бути відокремлено від загальносвітових тенденцій. Це означає, що й надалі Україна змінюватиме своє законодавство базуючись на міжнародних нормах, які змінюються згідно ходу глобальних процесів.

Головними напрямками державної підтримки галузі сільського господарства в умовах його функціонування в режимі СОТ є і залишатимуться економічні важелі, що слугують основою механізму державного регулювання аграрного ринку, до складових якого можна віднести бюджетно-податкову, цінову і кредитну системи та митно-тарифне регулювання [1].

Бюджетно-податковій системі відводиться особлива роль у сфері впливу на аграрний ринок, виходячи зі специфіки розвитку аграрного виробництва, за якої бюджетна підтримка галузі відіграє провідну роль, яку використовують високорозвинуті країни навіть в умовах перевиробництва аграрної продукції, надаючи своїм товаровиробникам експортні субсидії, щоб підтримати конкурентоспроможність їх продукції на світових ринках. Україна, маючи дефіцит бюджетних ресурсів, застосовує, як інші країни, що розвиваються, механізм пільгового оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, що, на нашу думку, є одним з найбільш прийнятних економічних важелів регулювання ринку, стимулюючих чи стримуючих відтворення [3].

У результаті відносної нееластичності попиту на сільськогосподарську продукцію через перевищення темпів пропозиції порівняно з темпами попиту на неї, виникає диспаритет цін, а тому державна підтримка цін на сільськогосподарську продукцію за допомогою державних інтервенцій та встановлення нижніх і верхніх меж ринкових цін є одним з найбільш поширених елементів механізму державного регулювання аграрного ринку.

У зв'язку з довготривалістю періоду окупності авансованого капіталу та ризиків щодо отримання запланованих обсягів продукції в сільському

господарстві розвинутих країн широко застосовується спеціалізована система кредитного регулювання у вигляді видачі пільгових кредитів на зниження відсотка позики, на укрупнення підприємств, зміну структури виробництва через іпотечне кредитування, кредитування під майбутній урожай, коли гарантом виступає перед банком держава [4].

Підсумовуючи значення викладених вище елементів механізму державного регулювання аграрного ринку, слід відмітити, що вони спрямовані на вирішення головної проблеми галузі – диспаритету цін, внаслідок якого значно знижуються доходи сільськогосподарських товаровиробників і застосування кожної складової механізму доцільно здійснювати, враховуючи ринкову кон'юнктуру.

Роль і місце держави в системі регулювання аграрного ринку в режимі Світової Організації Торгівлі має призвести до поглибленої участі України в системі міжнародного поділу праці. Держава у цьому випадку виступає як координатор процесу, що сприяє економічній інтеграції її економіки та застосуванню протекціоністського режиму для запобігання втрат у разі відкриття внутрішнього і лібералізації зовнішнього ринків. Використання захисних механізмів має бути недовготривалим та враховувати їх реформування і гармонізацію [5].

До захисних торгових заходів також належать антидемпінгові та компенсаційні процедури і мита, а також субсидії. Але в практиці торговельно-економічного регулювання заходи захисту від імпорту застосовуються в Україні значно менше, ніж субсидії та антидемпінгові і компенсаційні мита.

Це пов'язано з двома основними обставинами:

- по-перше, введення заходів захисту від імпорту потребує консультацій і узгоджень (тобто переговорного процесу) з країнами-експортерами та Комітетом із захисту, чого уряди намагаються, як свідчить практика, уникати;

-по-друге, використання цих заходів потребує пропозицій адекватної торгової компенсації для уражених експортних країн, що ставить уряди в ситуацію необхідності пошуку іншої галузі, або виробництва для її лібералізації (а отже і підвищення рівня конкуренції) в межах вимог торгової компенсації [6].

Застосування захисних заходів може викликати ланцюгову реакцію необхідності захищати національних товаровиробників. З іншого боку, незастосування таких заходів може призвести до зникнення галузі внаслідок її не конкурентоспроможності. Використання захисних заходів активізує можливості щодо продовольчої безпеки держави та підвищення якості імпортованої продукції.

Висновки. Після вступу України до СОТ ситуація що склалась у агропромисловому комплексі може бути покращена завдяки ефективному використанню механізмів підтримки, дозволених у рамках СОТ.

Україна зможе презентувати себе на світовій арені як надійний торговий партнер і привабливий об'єкт для інвестицій та відстоювати національні інтереси. Але потрібно чітко усвідомлювати, що СОТ – лише інструмент, результати застосування якого залежатимуть від багатьох факторів, у тому числі й від проведення ефективного технологічного переозброєння та вдосконалення процесів управління підприємствами самими національними підприємствами незалежно від термінів та умов вступу України до СОТ.

Отже, механізм державного регулювання аграрного ринку в режимі СОТ повинен зводитись до поєднання важелів внутрішньої підтримки та механізму захисту вітчизняних товаровиробників в системі зовнішньоторговельної політики із врахуванням норм і принципів СОТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло.— К.: НІСД, 2009. – 388 с.
2. Димедет В. В. Перспективи інтеграції національного бізнесу України до Світової торговельної системи в умовах політики СОТ / В. В. Димедет // Зовнішня торгівля: право та економіка : науковий журнал, 2009. – С.46-54.

3. Осташко Т.О. Підтримка вітчизняного сільськогосподарського виробника в умовах членства України в СОТ / Т.О. Осташко // Економіка АПК, 2009. – С.31-34.

4. Піонтковський Р. Роль зовнішньої торгівлі в економічному зростанні України / Руслан Піонтковський // Україна: формування основи для стабільного зростання. — 2010. — 110 с.

5. Фостик Б.О. Забезпечення національних економічних інтересів України в умовах СОТ / Б.О. Фостик// Зовнішня торгівля, 2009. – С. 28-36.

6. Школенко О.Б. Інструменти державної політики захисту економічних інтересів вітчизняних товаровиробників у зарубіжних країнах / О.Б. Школенко // Економічний простір, 2009. – С. 141-148.

УДК 339.522(477)

АГРАРНИЙ СЕКТОР У СУЧАСНИХ УМОВАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Б.С.Сотніченко, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовані наслідки даного процесу та запропоновані необхідні заходи зі зменшення та усунення негативного впливу СОТ на процес формування аграрної політики України.

Ключові слова: *світова організація торгівлі, світова торгівля, аграрна політика, лібералізація торгівлі.*

Постановка проблеми. Питання вступу до Світової Організації Торгівлі почали хвилювати політиків, економістів і громадськість України не так давно. Хоча Україна й подала заяву на вступ до СОТ ще у листопаді 1993 року, інтерес до дослідження економічних і соціальних наслідків цього кроку для України виник нещодавно. Зауважимо, що у частини населення, особливо сільського, були стійкі негативні очікування від вступу України до СОТ, які сформувалися у результаті нестійких тенденцій розвитку аграрного сектору за останні 10 років.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перспективи аграрного сектору України в умовах СОТ відображені у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема: О.Бородіної, В. Волеса, Г. Волеса, Д.Дайнена, Ю.Губені, Б.Губського, Л.А Євчук, О.Могильного, Т.Осташко,

В.Черевка, В.Юрчишина, та інших. Але загальні висновки щодо наслідків та перспектив, які отримає аграрний сектор від СОТ залишаються у науковому середовищі неоднозначним та дискусійним.

Мета статті. На основі теоретичного обґрунтування визначити позитивні і негативні фактори впливу та вимог СОТ на процес формування стійкості підприємств аграрного сектора, конкурентоспроможності галузі.

Результати досліджень. Аграрний ринок характеризується великою кількістю продавців товару, кожен з яких має незначну частку у загальному товарообігу. Представлена на ринку продукція однорідна, контроль за цінами на неї з боку виробників практично відсутній. Сільськогосподарські підприємства не мають прямого впливу, а реагують на загальні ринкові умови. Чинником ризику для них є не тільки недостатність конкурентоспроможності продукції, а і висока вартість впровадження міжнародних санітарних і фітосанітарних стандартів, що може стати серйозною перешкодою для розширення експорту сільськогосподарської продукції.

На результат діяльності підприємства здійснює значний вплив природно-кліматичний фактор. Так, середня врожайність зернових та зернобобових культур в Україні найвищою впродовж досліджуваних років була у 1990 році і становила 35,1 ц/га. Впродовж 1996-2007 років (в середньому за 12 років), за нашими розрахунками, вона знизилася до ганебного для України рівня 23,4 ц/га зібраної площі. У рідкісно врожайному 2008 році, завдяки винятково сприятливим погоднокліматичним умовам, врожайність зернових та зернобобових культур в усіх категоріях господарств України склала 34,6 ц/га, а у 2009-2010 році вона знову значно знизилася.

Для об'єктивної оцінки досягнутого рівня врожайності зернових та зернобобових культур в Україні приведемо дані їх фактичної врожайності в ряді інших країн Європи і світу. Врожайність зернових та зернобобових культур в окремих країнах представлена на рисунку.

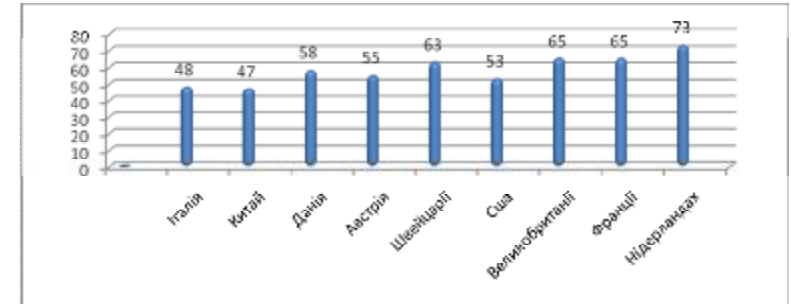

Рис.1. Середній рівень врожайності зернових культур з ц/га(2009-2010р.)

*Розроблено автором з використанням [8]

Україна має в 1,5 рази менший урожай ц/га у порівнянні з іншими країнами. Однією з умов перебування України в СОТ є скасування будь-яких державних пільг та дотацій для аграрного сектора. Одним із кроків у цьому напрямку став законопроект №1419 «Про податок на додану вартість» від 23.01.2008р. Він передбачає відміну нульової ставки податку на додану вартість (ПДВ) для сільськогосподарських товаровиробників. Тобто сільгосп- виробник сплачуватиме податок державі, яка відкладатиме гроші на окремий рахунок. При цьому повернути сплачений державі податок зможуть лише ті підприємства, які витратять акумульований ПДВ за підзвітний період на придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення. Враховуючи те, що мінімальна вартість, наприклад, комбайну сягає 75 тис. євро, невеликому підприємству заощадженій за рік суми податку вистачить лише на чверть агрегата.

Відміна нульової ставки ПДВ негативно позначиться на діяльності м'ясопереробних підприємств. Адже основним постачальником сировини на переробні підприємства(65%) є приватні господарства, які не сплачують "вхідного" ПДВ,тоді як перероблена продукція підлягатиме обов'язковому 20% оподаткуванню. Щоб вийти зі скрути, підприємствам залишиться підвищити відпускні ціни на м'ясо або знизити закупівельні, за якими сировина постачається на комбінати від селян.

Розглядаючи заходи державної підтримки для сільськогосподарського виробника згідно СОТ умовно можливо розкласти у три різнокольорові скриньки: зелену, жовту і блакитну. До «зеленої скриньки» належать заходи, які не скеровані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників, а отже, не порушують принципи справедливої конкуренції (наукові дослідження підготовку кадрів; інформаційно-консультаційне обслуговування, ветеринарні і фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування; розповсюдження ринкової інформації; вдосконалення інфраструктури сільської місцевості, утримання стратегічних продовольчих запасів, охорону навколишнього середовища; програми регіонального розвитку і тд [7]).

Держава, що є членом СОТ, має право фінансувати заходи «зеленої скриньки» в будь-якому обсязі залежно від можливостей свого бюджету. Також немає заперечень проти бюджетного фінансування заходів «блакитної скриньки», оскільки вони спрямовані на обмеження перевиробництва продукції (скорочення поголів'я худоби, посівних площ тощо).

Найбільш дискусійним питанням стають заходи «жовтої скриньки». До них належать дотації сільськогосподарським виробникам, у тому числі на: племінне тваринництво та елітне насінництво; пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету; списання боргів; закупівля у виробника товарів за цінами, що перевищують ринкові; надання сільгоспвиробнику товарів та послуг за цінами, нижчими від ринкових тощо.

Майже всі заходи державної підтримки українського сільського господарства, завдяки яким галузь розвивалась протягом останніх трьох років належать саме до «жовтої скриньки», тобто найімовірніше, будуть підлягати певному скороченню.

Згідно Закону України «Про державний бюджет України» проведемо аналіз видатків саме на аграрну галузь країни. У 2006 році на Міністерство аграрної політики було виділено 6,1 млрд.грн, у 2007 – 7,0 млрд.грн, у 2008

– 9,1 млрд.грн, у 2009 – 4,3 млрд.грн, у 2010 -3,5 млрд.грн і у 2011- 5,2 млрд.грн. Починаючи з 2008 року видатки бюджету України зменшились майже вдвічі. Аналіз об'єктивних чинників і суб'єктивних оцінок показує, що найбільші вигоди очікуються для експортерів сільськогосподарської продукції, а найменші - для особистих селянських господарств і фермерів.

Найменш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку після приєднання до СОТ виявляються виробники молока, яєць, м'яса, овочів та фруктів. В Україні переважна частина овочів та баштанних культур (85,9%), плодів і ягід (85,5%) виробляється в господарствах населення. У 2010 році господарства населення виробили 72,9% м'яса, 75,5% молока, 55,9% яєць. Отже, товарні особисті селянські господарства стануть найбільш вразливою групою серед сільськогосподарських товаровиробників, через неможливість конкурувати з розвинутими іноземними фірмами.

Висновки. У ході переговорного процесу Україна погодилася знизити середній тариф на продукцію сільського господарства та харчової промисловості з 30% до 12,53%. Саме із цими зобов'язаннями пов'язані прогнози щодо втрати частини внутрішнього ринку вітчизняними товаровиробниками внаслідок їх низької конкурентоспроможності. Отже, цілком очевидно, що в результаті приєднання України до СОТ послабляться позиції національних виробників на внутрішньому агропродовольчому ринку, внаслідок чого темпи зростання безробіття у сільській місцевості прискоряться.

В умовах СОТ актуальною є реалізація таких заходів: підтримка формування та розвитку ринкової інфраструктури; відродження сільськогосподарських кооперативів; підвищення рівня забезпеченості виробників матеріально-технічними ресурсами (технікою, мінеральними добривами, засобами захисту рослин тощо) зокрема через, податкові пільги, розвиток забезпеченості виробників цільовими кредитними

ресурсами; науково-методичне забезпечення, розвиток зв'язків наукових, навчальних, громадських та консультативних організацій з зерновими підприємствами; вивчення та забезпечення потреб галузі у якісних трудових ресурсах; посилення ролі приватного та громадського секторів при розробці та реалізації регуляторних документів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осташко Т.О. Приєднання до СОТ/ Т.О. Осташко//Економіка і прогнозування. -- 2003. -- №6.--С. 23.
2. Зінчук Т.О., Аналіз впливу вимог СОТ та ЄС на сучасну і перспективну аграрну політику України/ Т.О Зінчук //Економіка АПК. -- 2007. -- №3. -- С. 72-73.
3. Жаліло Я.А. Міжнародна конкуренція/ Я.А.Жаліло//Діловий вісник . -- 2010. -- №07(110) --- С.57.
4. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10 квітня 2008 р. № 250 --6. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Волченко Н.В. Передбачуванні наслідки членства у СОТ для сільськогосподарських товаровиробників України/ Н.В. Волченко//Економіка АПК.--2009.--№6.--С.122-128.
6. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ/ В.Я Амбросов, В.М Онегіна // Економіка АПК. --2009. -- №2. – С. 15-24.
7. Українська Зернова Асоціація. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uga-port.org.ua>.
8. Державний комітет статистики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 339.54

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ СОТ

А.О Акімов., студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Вишневецька О.М.,

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено сутність Світової Організації Торгівлі, виявлено тенденції зовнішньої торгівлі за період членства України у СОТ, проаналізовано динаміку та структуру експортних і імпорتنних поставок товарів в Україну та із неї.

Ключові слова: Світова Організація Торгівлі, експорт, імпорт, фінансово-економічна криза.

Актуальність теми. Світова Організація Торгівлі є провідною міжнародною організацією, членами якої є 154 країни світу. Останнім часом сфера діяльності СОТ розширюється і передбачає не тільки регулювання торговельних потоків, але і міжнародне економічне регулювання капіталу та робочої сили. Членство в організації стало практично обов'язковою умовою для будь-яких країн, які прагнуть інтегруватися у світову спільноту. Приєднання України до СОТ стало одним із стратегічних завдань зовнішньоекономічної політики держави. Без членства в цій організації, за сучасних умов, неможливо використати переваги світової торгівлі і гарантувати вітчизняним товаровиробникам міжнародно-правовий захист від недобросовісної конкуренції на світовому та регіональному ринках.

Мета дослідження. Аналіз тенденцій зовнішньої торгівлі за період членства України у СОТ, огляд виконання зобов'язань, отриманих Україною при вступі до СОТ, результати оцінки виконання центральними органами виконавчої влади планів заходів з адаптації української економіки до вимог СОТ є метою нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питання розвитку відносин СОТ з Україною присвячували наукові праці зарубіжні та вітчизняні вчені: І. Бураковський, А. Гальчинський, А. Лук'яненко, А. Мокій, В. Сіденко, А. Філіпенко, Т. Циганкова, О. Шнирков та ін.

Виклад основного матеріалу. Негативний вплив наслідків фінансово-економічної кризи ускладнює ефективність результатів вступу до СОТ для зовнішньої торгівлі товарами України.

Умови СОТ мають різний вплив на конкурентні переваги галузей народного господарства. Відповідно до домовленостей стосовно підтримки сільського господарства, досягнутих під час переговорів, після вступу до СОТ Україна має можливість ефективно субсидувати агропромисловий комплекс в рамках бюджетних програм спрямованих на розвиток галузей, здешевлення вартості кредитів, формування державного продовольчого резерву через Аграрний фонд.

Відміна квотування на ринках Європейського Союзу, ускладнення процедур антидемпінгових розслідувань та встановлення додаткових обмежень значною мірою сприяли просуванню продукції металургійної галузі, за відсутності таких факторів скорочення експортних поставок металопродукції могло бути ще більшим.

Прогнози щодо масованого ввезення продовольчих товарів «низької якості» внаслідок лібералізації митного режиму імпорту у результаті вступу України у СОТ не виправдались. Факт приєднання України до СОТ означає, що країна приймає систему зобов'язань та правил СОТ, які мають стати складовою частиною при формуванні державної політики. Це, в свою чергу, поліпшує привабливість та прозорість українського ринку [2]

Тенденції у зовнішній торгівлі товарами України у СОТ свідчать про суттєві зрушення у обсягах та напрямках торгівлі, що, безперечно, підсилюється впливом стагнації світової економіки та уповільненням розвитку експортно-орієнтованих галузей. У період часу, що припадає на другий рік членства у СОТ, товарна структура експорту загалом залишилась незмінною. Головним експортним товаром залишаються чорні метали. Разом з сільськогосподарською продукцією, продукцією машинобудування та хімічної промисловості вони покривають більше 80% всього українського експорту (табл.1) [3].

Таблиця 1

Товарна структура експорту після вступу України до СОТ

Товари	10 місяців 1-го року у СОТ червень 2008 року — березень 2009 року		10 місяців 2-го року у СОТ червень 2009 року — березень 2010 року	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Всього	46,9	100,0	35,7	100,0
Продукція чорної металургії	19,0	38,0	11,4	32,0
Сільськогосподарська продукція	9,9	20,0	8,2	23,0
Машинобудування (машини та обладнання; транспортні засоби)	8,0	16,0	6,3	18,0
Продукція хімічної промисловості	4,1	8,0	2,8	8,0
Енергетичні матеріали	3,0	6,0	2,3	6,0
Інше	5,5	11,0	4,8	13,0

*Розроблено автором з використанням [4]

Динаміку і структуру імпорتنних поставок товарів в Україну протягом членства у СОТ, головним чином, визначав вплив світової фінансової кризи:

- скорочення промислового виробництва спричинило зниження потреб українських підприємств у сировині, матеріалах та енергоресурсах;
- зменшення інвестиційної активності позначилось на зниженні потреб у імпорті продукції машинобудування, устаткування обладнання, транспортних засобів та інших технологічних товарів;
- різке зменшення споживчого кредитування та доходів населення спричинило зниження обсягів увезення споживчих товарів: побутової техніки, легкових автомобілів, харчових продуктів;
- обмеження доступу до фінансових ресурсів, які є необхідними для здійснення операцій з імпорту;
- девальвація гривні підвищила вартість імпорتنних товарів.

Подібні тенденції призвели не тільки до скорочення загальних обсягів імпорту на 33% порівняно з періодом, що припав на першу річницю у СОТ, але і до певних змін у структурі, що відбулись, насамперед, через 54-відсоткове скорочення імпорту продукції машинобудування (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Товарна структура імпорту товарів після вступу України до СОТ

Товари	10 місяців 1-го року у СОТ червень 2008 року — березень 2009 року		10 місяців 2-го року у СОТ червень 2009 року — березень 2010 року	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Всього	56,9	100,0	40,7	100,0
Продукція чорної металургії	4,4	7,0	2,5	6,0
Сільськогосподарська продукція	5,2	9,0	4,3	11,0
Машинобудування (машини та обладнання; транспортні засоби)	17,8	29,0	8,2	20,0
Продукція хімічної промисловості	8,3	14,0	7,2	18,0
Енергетичні матеріали	16,7	27,0	12,8	31,0
Інше	8,5	14,0	5,6	14,0

* Розроблено автором з використанням [4]

У січні 2011р. експорт товарів склав 4,6 млрд. дол. США, імпорт – 5,0 млрд. дол. Порівняно з січнем 2010р. експорт збільшився на 53,6%, імпорт – на 54,4%. Від’ємне сальдо становило 4,2 млрд. дол. (у січні 2010р. також від’ємне – 2,5 млрд. дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту не змінився у порівнянні з січнем 2010р і склав 0,92. Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 174 країн світу.

Обсяги експорту до країн СНД становили 33,7% від загального обсягу експорту, Європи – 29,8% (у т.ч. до країн Європейського Союзу – 28,9%), Азії – 27,3%, Африки – 5,6%, Америки – 3,5%. Найбільші експортні поставки здійснювались до Російської Федерації – 25,7% від загального обсягу експорту, Туреччини – 7%, Італії – 5,7%, Польщі – 3,9%, Білорусі та Індії – по 3,3%, Китаю – 2,5%. Збільшився експорт товарів до усіх основних країн-партнерів: Польщі – у 2,1 рази, Італії – на 93,2%, Російської Федерації – на 82,3%, Туреччини – на 62,5%, Білорусі – на 57,1%, Індії – на 52,1% та Китаю – на 33,7%.

Основу товарної структури українського експорту складали чорні метали та вироби з них – 36,4% від загального обсягу експорту. Мінеральні продукти становили 12,5%, продукти хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості – 9,7%, механічне та електричне обладнання – 8,2%, жири та олії тваринного та рослинного походження – 7,1%, транспортні засоби та шляхове обладнання – 6,3%, продукти рослинного походження – 5,7%.

Імпорт з країн СНД становив 55,7% від загального обсягу, Європи – 24,8% (у т.ч. з країн Європейського Союзу – 23,4%), Азії – 12,9%, Америки – 3,9%, Африки – 1,6%, Австралії і Океанії – 0,8%. У загальному обсязі імпорту найбільші надходження здійснювались з Російської Федерації – 51,3%, Німеччини – 6,7%, Китаю – 5,5%, Польщі та Білорусі – по 2,9%, США – 2,6%, Туреччини – 1,8%. Збільшились проти січня 2010р. імпортні поставки з Німеччини (у 2 рази), США (на 77,5%), Російської Федерації (на 74,9%), Туреччини (на 66,5%), Білорусі (на 45,1%), Польщі (на 25,5%), Китаю (на 27,7%).

Мінеральні продукти складають близько половини обсягу імпорту товарів – 49,2%. На поставки механічного та електричного обладнання припадало – 12,1%, продукції хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості – 7,7%, недорогоцінних металів та виробів з них – 5,4%, транспортних засобів та шляхового обладнання – 4,9%, а також полімерних матеріалів, пластмаси та каучуку – 4,1% від загальної вартості імпорту [4].

Висновки. Вступ до СОТ є стимулом до структурного реформування економіки та галузей. Структурні перетворення, незважаючи на короткострокові втрати, у довгостроковій перспективі ведуть до економічного зростання та покращення національного добробуту. До того ж більшість експертів дотримується думки, що після вступу в СОТ та лібералізації доступу на ринки України не викличе значних негативних наслідків для українських галузей, оскільки рівень реального тарифного захисту внутрішніх ринків для багатьох із них не змінився суттєво. Баланс позитивних та негативних наслідків залежить насамперед від готовності виробників працювати в умовах міжнародної конкуренції, а саме від рівня їх ефективності та конкурентоспроможності, який вони повинні підвищувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сергієнко О.М. Вступ до Світової організації торгівлі / О.М Сергієнко. // Формування ринкових відносин в Україні, 2007. - №3 – С.55-59.
2. Бойко О.Ю. Перспективи вступу до СОТ / О.Ю. Бойко.// – К.: Молодіжна альтернатива, 2007. – С.34-40.
3. Кобута І., Другий рік України у СОТ: тенденції у зовнішній торгівлі товарами та аналіз виконання зобов’язань/ І.Кобута , В.Жигадло „Т Луганська. // За ред. Марчіна Свенчіцкі. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 80 с.
4. Державний комітет статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

А. І Соловей, студент

*Науковий керівник: к. е. н., доцент Вишневська О.М.,
Миколаївський державний аграрний університет*

Анотація проаналізовано необхідність впровадження в усі сфери економіки нових енергоощадних технологій, обґрунтування аналізу використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств, виявлено основні стимулюючі фактор подальшого розвитку відновлювальної енергетики.

Ключові слова: біоенергетика, енергоощадний, сільське господарство, альтернативні джерела енергії.

Актуальність теми. В умовах підвищення цін на енергоносії, невпевненості у стабільності та надійності їх постачання, а також актуальності проблем, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, все більшого значення набуває необхідність впровадження у сфери економіки нових енергоощадних технологій і розвиток альтернативних джерел енергії, в першу чергу за рахунок зростання ролі використання біоенергетичних ресурсів відновлюваної енергетики, що в перспективі повинно зменшити значну енергетичну залежність країни. Широкого застосування енергоощадні технології зазнали галузі народного господарства країн Європейського Союзу, що характеризуються позитивною динамікою економічного розвитку на інноваційній основі.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування сутності та особливостей використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Впровадження інтенсивних енергоощадних та безвідходних технологій у галузі народного господарства, раціональне та ефективне використання біоресурсного потенціалу вимагатиме реалізації комплексу техніко-технологічних заходів і застосування системи державних механізмів, що забезпечує зростання їх ролі з урахуванням галузевої структури регіону.

З огляду на чисельні наукові роботи вчених, питання альтернативності використання біоресурсного потенціалу в комплексному поєднанні із продовольчою безпекою, енергозабезпеченням, збереженням екологічної рівноваги залишаються малодослідженими. У зв'язку з цим необхідними є наукові розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на ефективне використання.

Рівень загального енергоспоживання відновлювальних джерел енергії у світі представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Загальне енергоспоживання відновлювальних джерел енергії у світі

Країн	Частка відновлювальних джерел у загальному енергоспоживанні, %	Частка енергії біомаси в загальному Енергоспоживанні, %
Ісландія	70,7	-
Норвегія	40,1	-
Нова Зеландія	29,7	-
Швеція	24,7	-
Фінляндія	22,9	19,0
Австрія	21,3	21,0
Канада	15,7	12,0
Швейцарія	14,9	6,0
Португалія	14,2	-
Данія	13,7	8,0
Україна (2005)	2,7	0,5
Україна (2030) за ухваленою "атомною" Енергетичною Стратегією	6,0	3,0
Україна(2030) за запропонованою стратегією "ЕЕ та ВДЕ"	16,5	8,4

*Розроблено автором з використанням [2]

Для розвитку відновлювальної енергетики в Україні вирішальне значення має вплив технічних, технологічних та інноваційних факторів. Серед них можна виділити наступні: необхідність подальших реформ енергетичного ринку під впливом міжнародної ситуації; стійка тенденція до зростання цін на традиційні енергоносії; можливість підвищити надійність

енергопостачання; додаткові можливості для розвитку місцевої економіки, в першу чергу в сільській місцевості (гроші за газ і нафтопродукти залишаються у регіонах); зростаючі можливості для експорту біомаси і палива; постійне та загострене питання щодо екологізації виробництв; можливість створення нових робочих місць.

Основними факторами, які негативно впливають на можливість широкого застосування відновлювальних джерел енергії, є субсидіювання викопного палива (виробництво вугілля) та інші цінові перекося, а також фінансові бар'єри, брак власних коштів українських компаній та висока вартість обслуговування кредитних ресурсів.

Одним з найбільших споживачів енергії у народному господарстві є аграрний сектор. Так, агропромисловий комплекс України споживає 35 млн. т умовного палива за рік, половина якого – у вигляді рідкого палива. Тому у найближчі роки необхідно поліпшити енергетичну базу сільськогосподарського виробництва [1].

Одним зі шляхів ефективного вирішення енергетичних проблем аграрного сектора може бути переробка специфічної сільськогосподарської сировини (подрібненої рослинної біомаси, гноївки, відходів тощо) на біогаз та супутні продукти, зокрема такі, як рідкі органічні добрива. Подібний досвід активно використовується у країнах ЄС. Енергетичний потенціал з використанням біомаси в Україні представлено у таблиці 2.

Біогазове виробництво вирішує комплексні завдання з утилізації відходів агропромислового комплексу та поліпшення екологічної ситуації, що склалася на сучасному етапі енергоспоживання, одночасно вирішуючи три завдання: одержання енергії, запобігання забрудненню навколишнього середовища та отримання органічних добрив для сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 2

Енергетичний потенціал біомаси в Україні

Тип біомаси	Енергетичний потенціал, млн т у.п./рік
Солома зернових культур	5,6
Стебла, качани кукурудзи на зерно	2,4
Стебло та лушпиння соняшнику	2,3
Біогаз з гною	1,6
Біогаз з осадних стічних вод	0,2
Звалищний газ	0,3
Відходи деревини	2,0
Паливо з твердих побутових відходів	1,9
Рідкі палива з біомаси (біодизель, біоетанол та ін.)	2,2
Енергетичні культури (верба, тополя та ін.)	5,1
Торф	0,6
Разом:	24,2

* Розроблено автором з використанням [2]

Щорічно в Україні утворюється близько 15 млн тонн твердих побутових відходів (ТПВ). В українських містах розташовано 700 полігонів, які щорічно отримують приблизно 9 млн тонн твердих побутових відходів. Майже 140 із цих полігонів можуть бути використані для збору звалищного газу.

За даними науково-технічного центру „Біомаса”, теоретично може бути зібрано та використано для енергетичних цілей до 400 млн м³ /рік звалищного газу. Потенціал біогазу становить 2,3 млрд м³ з гною, 0,33 млрд м³ зі стічних вод, 2,3 млрд м³ зі звалищного газу, що відповідає 28,2 КВт-год/рік. За оцінками Агентства з відновлювальної енергетики, виробництво біогазу в Україні може досягти 10,2 КВт-год/рік на 2030 рік та 17,4 КВт-год/рік на 2050 рік [2].

Біоенергетика є потужним стимулом для розвитку аграрного сектора. Вона інтенсифікує потік інвестицій у сільське господарство, сприяє вдосконаленню технологій та інфраструктури, яке призведе до зростання

виробництва продовольства та його здешевлення. Особливе значення набуває розробка концепції організації підприємств з переробкою біомаси із повним забезпеченням їх місцевою сировинною базою [3].

Перспективним напрямком енергозберігаючої політики є застосування так званої технічної біоенергетики – переробка відходів сільського господарства. Органічна біомаса має значний енергетичний потенціал, який економічно доцільно використовувати. Вона передбачає комплексну переробку та утилізацію відходів. Економічний ефект біотехнології (біоконверсії) складається з вартості додаткового врожаю, одержаного за рахунок підвищення врожайності і вивільнення додаткової кількості нафти та природного газу. За деякими експериментальними даними, внесення у ґрунт органічних залишків після анаеробної ферментації забезпечує додатковий приріст врожайності 12-15% на кожну тону сухої органічної речовини, а економічний ефект становить близько 55 крб./т [4].

Біоенергетика дозволяє організувати багаторазове використання хімічних добрив за рахунок того, що перший раз в ґрунт вносять добрива, а потім вони повертаються із сухою органічною речовиною. Нині кількість біомаси, яка може бути перетворена в енергію становить 150 млрд т, у тому числі деревина – 70, інші рослини – 30, водорості – 50 млрд т.

Одним із сільськогосподарських підприємств Миколаївської області реалізується інвестиційний проект щодо впровадження у практичне застосування біобазової установки. ВАТ «Зелений Гай» для впровадження прогресивних інноваційних технологій у різних сферах діяльності інвестує значні кошти. Наразі експлуатуються гібридні установки для вироблення електроенергії, біогазові установки, установки для дистиляції коньячних цехів виробництва Італії та Франції; тепличний комплекс щодо вирощування томатів методом малооб’ємної гідропонної технології на мінеральній ваті.

Висновки. Комплексне вирішення проблеми енергозбереження – є одним з найбільш вірогідних для України шляхів успішного подолання економічної та енергетичної криз, забезпечення стійкого розвитку. Україна

має достатні передумови та потенціал для динамічного розвитку сектору біоенергетики. Основними рушійними силами цього процесу є зростання світових цін на традиційні енергоносії та наявність великого потенціалу біомаси, доступної для енергетичного використання. Впровадження біоенергетичних технологій дасть можливість не тільки збільшити вихід продукції з одиниці площі, покращити екологічну ситуацію, а й скоротити витрати виробництва, що надасть можливість збільшити економічну ефективність виробництва, підвищити конкурентні переваги галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політика України у сфері сільського господарства, біоенергетики та харчової промисловості — дослідження, висновки та рекомендації – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/agricultural_dialogue/publications/books/?pid=1503
2. Гелетука Г.Г. Енергозабезпечення України: погляд у 2050 рік / Г.Г. Гелетука // Зелена енергетика. – 2003. – № 4. – С. 7–10.
3. Про альтернативні види рідкого та газоподібного палива: Закон України від 5.12.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – С. 3.
4. Макаруч О.Г.. Біоенергетичний потенціал сільськогосподарських підприємств: вимір, оцінка / О. Г Макаруч // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2009. – Вип. 142. – Частина 1. - С. 129-135.

УДК: 339.56(477)

ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ

Л.О Різун, студентка

Науковий керівник, доцент Белевят О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено та проаналізовано нинішній стан, а також висвітлено порівняння відносин України з Росією після вступу в СОТ – їх наслідки.

Ключові слова: СОТ, економічні і структурні реформи, ринкова економіка, товарообіг, імпорт, експорт, лібералізація тарифних бар’єрів.

Постановка проблеми. Вхід України до СОТ необхідний практичний крок на шляху до європейської інтеграції, отже, одним з головних

пріоритетів економічної політики та одним з головних завдань уряду України, є удосконалення та розвиток наданих можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему вступу України до СОТ досліджувалися у працях відомих вітчизняних учених, зокрема Осики С.Г., Пятницький В.Т., Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, Я. В. Белінська.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною перевагою, яку отримають українські підприємці внаслідок вступу України до СОТ, стане створення прозорого та передбачуваного бізнесового середовища в Україні. Після набуття Україною членства у СОТ країни – торговельні партнери зобов'язані будуть знизити імпорتنі тарифи та інші нетарифні торговельні бар'єри щодо української продукції.

Зменшення рівня ввізних мит практично на всі види продукції, яка імпортується до України, позитивно вплине на конкурентоспроможність підприємств, що використовують імпортні комплектуючі. Підприємства громадського харчування отримають кращі можливості вибору продуктів та напоїв. Також це дасть змогу збільшити асортимент продукції на ринку України, від чого найбільше виграють споживачі.

Важливим для українського бізнесу стане спрощення митних процедур і збільшення їх прозорості та контрольованості. На сьогодні майже всі торговельні партнери України визнають, що процедури митного оформлення при імпорті є одними з основних нетарифних бар'єрів у торгівлі.

Лібералізація ринку фінансових і банківських послуг сприятиме здешевленню кредитних ресурсів для підприємств України. Нині це одна з головних проблем підприємств України. Багато з них відчують необхідність певних, іноді значних змін у своїй діяльності, але не мають можливості залучити кошти на вигідних для себе умовах. У цілому кожне підприємство є одночасно виробником товарів або послуг і споживачем певних товарів та/або послуг. Як споживач підприємство виграє від збільшення асортименту товарів і послуг на ринку, підвищення конкуренції сприятиме зниженню цін та підвищенню рівня сервісу. Така ситуація

створить рівні можливості для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, що сприятиме розвитку найефективніших підприємств. Це, у свою чергу, позитивно вплине на оздоровлення та підвищення конкурентоспроможності української економіки, створить сприятливий інвестиційний клімат в Україні. [1]

16 травня 2008 року Україна стала 152-м повноправним членом Світової організації торгівлі. За 14 років переговорів Україна пройшла шлях економічних і структурних реформ, трансформації від адміністративно-планової до ринкової економіки, завершила двосторонні переговори з країнами-членами СОТ, ухвалила понад 50 необхідних для адаптації українського законодавства до вимог СОТ законів. За минулий рік наші країни продемонстрували достатньо високі темпи розвитку взаємної торгівлі. За 2010 рік її обсяг зріс у 1,6 разу і сягнув майже 42 млрд. доларів, що перевищує докризовий 2008 рік.

Хоч і спостерігали позитивні кроки, але вони привели до таких проблем: по-перше, якість зростання чи падіння обсягів торгівлі в доларовому обчисленні ще не обов'язково означає зменшення чи збільшення експортних та імпорتنих поставок у натуральному вираженні. Так наприклад, найбільшого удару 2009 року по українському експорту в грошовому вимірюванні завдало більш як двократне зниження світових цін на сталь порівняно з піковими позначками 2008 року. Водночас розмір сумарного імпорту товарів в Україну тоді значною мірою знизився внаслідок ще сильнішого обвалу світових цін на нафту.

А у 2010 році, навпаки, нафта подорожчала, що погано для України. Зате значно зросли світові ціни на чорні метали, що забезпечило відповідний приріст ВВП, додатковий притік іноземної валюти й збільшення надходжень до бюджету. При цьому уряди України не мали щонайменшого стосунку в цій частині ні до падіння показників зовнішньої торгівлі у 2009 році, ні до їх зростання у 2010-му – просто зовнішня кон'юнктура в цьому випадку сприяла українським експортерам, а в іншому – навпаки.

А по-друге, обсяг товарообігу є сумою показників експорту-імпорту. Тому можуть бути такі ситуації, коли показник товарообігу зростає виключно або переважно за рахунок збільшення імпорту, а така тенденція не є сприятливою для економіки – це, навпаки, дуже погано для країни. Саме це має місце в торгівлі України з Росією. Аналізуючи нинішній стан зростання товарообігу потрібно переглянути спочатку експортно-імпортні послуги. Так наприклад у 2008 році, за даними Держкомстату, експорт послуг України для Росії становив 3,8 млрд. дол., імпорт – 0,9 млрд. дол., позитивне сальдо – 2,9 млрд. дол. А 2010 року експорт – 5,1 млрд. дол., імпорт – 0,8 млрд. дол., плюсове сальдо – 4,3 млрд. дол. Звичайно, для української економіки – це сприятливі як самі показники, так і їхня динаміка. Проте потрібно врахувати, що найбільшим складником експорту послуг України є послуги трубопровідного транспорту – прокачування російського газу й нафти по території України до Європи. І якщо тариф за прокачування, наприклад, газу зростав у 2009 та 2010 роках, що й забезпечило істотною мірою збільшення експорту й товарообігу, то це не означало зростання обсягів прокачування газу в натуральних показниках – у кубометрах.

Ситуація ж з експортом-імпортом товарів для вітчизняної економіки виглядає не просто гірше, ніж із послугами, а дуже й дуже погано. У 2008 році з України експортувалося до Росії товарів на 15, 7 млрд. дол., імпортувалося – на 19,4 млрд. дол., негативне сальдо – 3,7 млрд. дол. А 2010 року експорт становив 13,4 млрд. дол., імпорт – 22,2, негативне сальдо – 8,8 млрд. дол.

Сумарним результатом торгівлі для України теж є вельми незадовільний. У 2008 році експорт товарів і послуг до Росії сягнув 19,5 млрд. дол., імпорт з Росії – 20,3 млрд. дол., товарообіг – 39,8 млрд. дол., негативне сальдо торгівлі – 0,8 млрд. дол. А в 2010 році експорт товарів і послуг – 18,5 млрд. дол., імпорт – 23,0 млрд. дол., товарообіг – 41,5 млрд. дол., мінусове сальдо - 4,5 млрд. дол.

Товарообіг між Україною і Росією у 2010 році справді не тільки наздогнав, а й навіть небагато перегнав показник 2008 року – на 1,7 млрд. дол., або на 4,3%. Проте обсяг українського експорту скоротився на 1,0 млрд. дол., а негативне торгове сальдо зросло – на 3,7 млрд. дол., або в 5,6 разів.

Між іншим, така динаміка показників зовнішньої торгівлі між Україною і Росією дає зниження ВВП України та зростання ВВП Росії, оскільки при розрахунку ВВП, зокрема, за методом кінцевого використання експорт товарів і послуг просто додається до ВВП, а імпорт товарів і послуг – віднімається.

Крім того, в останні роки зріс товарообіг в 1,6 разу у 2010 році проти 2009 року, але імпорт зростав випереджальними темпами – зокрема, експорт товарів з України в Росію збільшився на 58,1%, а імпорт з Росії в Україну – на 67,7%. Мало того, що товарний імпорт і так перевищував експорт у 1,7 разу, так він ще й зростав майже на 10 відсоткових пунктів швидше. Ця тенденція, становить загрозу для стабільності гривні.

Але за даними в січні-лютому 2011 року цей негатив тільки посилюється. Експорт товарів з України до Росії зріс проти відповідного періоду минулого року на 62,7%, зате імпорт з Росії підскочив значно стрімкіше – на 87,9%. Різниця в темпах зростання – понад 25 відсоткових пунктів. [2]

Нажаль дана ситуація відрізняється від поглядів нашої влади, після приєднання до Світової організації торгівлі Україна включилася в усі можливі переговорні процеси з членами організації з лібералізації тарифних та нетарифних бар'єрів у торгівлі сільгосппродукцією, торгівлі послугами тощо. Головним своїм досягненням влада називає започаткування перемовин з Євросоюзом зі створення зони вільної торгівлі. Також і стан української економіки не відповідає прогнозам, які озвучувалися напередодні вступу Києва до СОТ. Йшлося про позитивну динаміку експорту і як наслідок додатковий ріст ВВП. Втім ці розрахунки так і залишилися на папері. Серед головних – світова економічна криза, яку ніхто не брав до уваги при розрахунках. Період, коли Україна тільки почала начебто отримувати

результати від членства в СОТ збігся із розростанням фінансової кризи. Тому зараз важко побачити ефект від СОТ. Якщо говорити про приплив імпорту в країну, якого всі боялися, то навпаки відбулося його скорочення майже вдвічі. Це не вплив СОТ, а ознака кризових явищ.

Висновки. Членство у СОТ розглядається як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам України. Вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) є необхідним практичним кроком на шляху до європейської інтеграції, отже, одним з головних пріоритетів економічної політики та одним з головних завдань уряду України. Очевидними наслідками приєднання України до СОТ стануть, з одного боку, полегшення доступу іноземних товарів на внутрішній ринок України, а з другого, доступ українських товарів на внутрішні ринки інших країн. Така ситуація створює ризики для національних товаровиробників втратити частину внутрішнього ринку. Як саме буде складатися ситуація на внутрішньому ринку залежить від конкурентоспроможності національних виробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осика С.Г., Світова організація торгівлі/В.Т.Пятницький, С.Г.Осика//Економіка. – 2001 - №12. - 491 с.
2. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базиліук//Економіка АПК. – 2010. - №11. – 52 с.
3. Сиденко В., Україна і Світова організація торгівлі: як збільшити плюси та зменшити мінуси / О. Барановський, В. Сиденко // Дзеркало тижня. – 2009. - №26(401), С.13
4. Головинська В. Україна і Світова організація торгівлі: стан, проблеми, перспективи інтеграції /В.Голосинська//Економіка АПК. - 2009. №8. – 13с.

УДК 338.43(477):339.56

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО АПК В УМОВАХ СОТ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

С.Г. Юрченко, студентка

Науковий керівник, доцент Белевят О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено аналіз позитивного та негативного впливу вимог СОТ на конкурентоспроможність аграрної продукції України, визначено пріоритети українських аграрних товаровиробників на світових господарських ринках.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, аграрні товаровиробники.

Актуальність проблеми. Вступ України до СОТ має значний вплив на подальший розвиток її економіки. Розвиток процесів глобалізації має об'єктивний характер, тому вступ України до СОТ є закономірним кроком на її шляху формування як європейської держави. Проблема полягає в тому, що пов'язане із вступом до СОТ відкриття зовнішніх ринків зовсім не автоматично забезпечить прогнозоване збільшення експортної реалізації української продукції, а відкриття внутрішніх ринків на сьогодні закономірно спричинить їх заповнення дешевою (але сумнівної якості) продовольчою продукцією. Причиною таких негативних ефектів є низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продовольчої продукції а відтак – і підприємств, що її виробляють. Особливо гострою в соціальному і економічному плані може виявитись ця проблема для переробних підприємств АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конкурентоспроможності аграрної продукції в силу її високої актуальності і значення приділяють значну увагу такі вчені-економісти як Г.Азоєв, В.Андрійчук, Л.Балабанова, Г.Волинський, П.Березівський, П.Гайдучий, В.Герасимчук, Р.Глібов, Ф.Горбонос, Ю.Губені, А.Желєзняк, П.Калита та ін. Результати дослідження різних аспектів конкурентоспроможності продукції, зокрема аграрної, мають досить широке відображення в науковій літературі і формують потужну теоретичну та методологічну

базу. Проте, конкурентоспроможність залишається і надалі актуальною темою наукових досліджень в силу її тісної залежності від стану зовнішнього середовища та умов функціонування підприємств-виробників продукції - відповідно до їх змін вимагає диверсифікації та вдосконалення теорія конкуренції і конкурентної боротьби як реакції на зміни економічного середовища розвитку підприємництва, що виражається у змінах в характері конкуренції.

Метою статті є аналіз стану внутрішнього і зовнішнього ринку аграрної продукції, встановлення шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах членства України в СОТ.

Виклад соновного матеріалу. Україна має значний аграрний потенціал, але рівень його використання недостатній. Причини такого стану загальновідомі: сільськогосподарській галузі не вистачає фінансових ресурсів та сучасних технологій господарювання. За підрахунками вчених, якщо середню забезпеченість сільського господарства ресурсами у розвинених країнах „перенести” на вітчизняну галузь, то вона здатна виробити валової продукції на суму 300 млрд грн, (для порівняння у 2006 р. виробництво валової продукції сільського господарства становило 69 млрд грн). Державна підтримка, яка виділяється для галузі сільського господарства, не приводить до бажаного ефекту, а збільшення прямої підтримки села не впливає на збільшення заробітної плати та не сприяє покращенню соціальних умов сільського населення.

Ця тенденція активізувала суперечки про те, які наслідки чекати від членства в СОТ. За дослідженнями деяких вчених-економістів тільки для частини галузей членство в СОТ стане порятунком, а інші можуть просто зникнути з економічної карти країни. Широта досліджень проблематики входження України в СОТ свідчить про зацікавленість вчених заходами підтримки та підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції з врахуванням європейської інтеграції України та її членством в СОТ.

Програмою СОТ передбачено виділення сільського господарства в окрему сферу регулювання та координації в силу своєї специфіки. Враховуючи досвід членства в цій організації та характер змін у сільському господарстві при участі в СОТ, загальними перевагами для аграрного сектору може стати: посилення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та галузі сільського господарства в цілому; створення сприятливого середовища для іноземних інвестицій; покращення доступу на ринки сільськогосподарських та продовольчих товарів за рахунок впровадження тарифних скорочень, підвищення якості товарів і послуг, здешевлення вітчизняних та імпортованих товарів і послуг та інші. Членство в СОТ поставило проблеми, пов'язані з незахищеністю внутрішніх ринків, що в умовах інтеграції вимагають додаткових заходів комплексного захисту. Галузі української економіки, які орієнтовані на експорт – АПК, харчова промисловість, машинобудування, система зв'язку – опинилися в жорстких умовах конкуренції і потребують державної опіки як «найбільш вразливі» галузі зовнішньої конкуренції.

Приєднавшись до СОТ Україна з однієї сторони має інструменти виходу на зовнішні ринки, - відкриваються серйозні можливості щодо експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції, з іншої сторони – пільгового імпорту відповідної продукції з інших країн світу[1].

Після вступу до СОТ у 2008 році Україна наростила експорт на 35,8%, а імпорт - на 41,1% у порівнянних цінах. Збільшити продажі за кордон вдалося не за рахунок фізичних обсягів, а за рахунок грошових надходжень від зростання цін на метал, міндобрива та зерно. Однак криза різко скоротила як реальний імпорт, так і експорт.

Маючи значні запаси фуражного зерна, вітчизняні аграрії могли б використовувати його для потреб тваринництва і продавати за кордон м'ясо-молочну продукцію. Натомість, Україна продає фуражне зерно за кордон, а м'ясо імпортує.

Заборгованість держави по поверненню ПДВ зернотрейдером становить понад 5 млрд. грн. В зв'язу з цим залишки фуражного зерна у виробників зерна удвічі перевищують показники минулого року. А це в свою чергу призведе до знецінення зерна нового врожаю, що негативно вплине на рентабельність виробників зерна. Тому в подальшому слід розробити заходи по своєчасному відшкодуванню ПДВ вітчизняним експортерам зерна[2].

Продукція олійної галузі успішно експортується до ЄС. Високе експортне мито на насіння і нульове на олію дозволило налагодити масове виробництво і експорт олії, інакше сектор чекав б доля цукрової галузі, яка повністю занедбана внаслідок непередбаченої державної політики, яка не стимулювала експорт цукру.

У 2009 році цукрове виробництво знизилось, а посіви буряків скоротилися удвічі. Згідно з угодою з СОТ, Україна встановлює високі імпорتنі тарифи на цукор - 50%, натомість дає квоту на ввезення 267 тисяч тонн цукротростини за пільговою квотою. Це мало частково задовольнити дефіцит цукру, який сягає приблизно 700 тисяч тонн при виробництві на рівні 1,3 мільйона тонн. Насправді ж було завезено лише 64 тисячі тонн цукротростини - 25% від обсягу квоти. Отже механізм кількісних квот на імпорту сільськогосподарської продукції є не дієвим, тому у подальшому при перегляді умов торгівлі в рамках СОТ слід віддати перевагу імпортному миту, як більш прозорому та ефективному методу захисту ринку[3].

За умовами СОТ, фінансування таких програм як пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету; дотації аграріям, у тому числі на племінне тваринництво, елітне насінництво; списання боргів; закупівлю у виробника товарів за цінами, які перевищують ринкові; надання сільгоспвиробнику товарів та послуг за цінами, нижчими від ринкових можливе або на мінімальному рівні, тобто не більше 5% вартості відповідної валової продукції (умова *de minimis* 5%), або за умови, якщо це не справлятиме негативного впливу на торгівлю чи виробництво. Тобто саме до "жовтої скриньки" належать заходи державної підтримки, які останнім часом

мали позитивний вплив для аграріїв. Зокрема, це часткова компенсація агровиробникам, облікової ставки за користування кредитами; доплата сільгоспвиробникам за виробництво продукції відповідної якості; списання господарствам боргів перед державою[1].

У високорозвинутих країнах дана підтримка сільського господарства набагато вища. За офіційними даними, щороку у світі на дотації аграрного сектора економіки використовується щонайменше 355 – 360 млрд дол.. США. На високорозвинутих країнах, яких небагато, припадає 70 % від цієї суми. Так ціна на пшеницю там демпінгова на 18 – 20 % [8]. Це наслідок того, що у Євросоюзі та США традиційно існують великі внутрішні субсидії для сільського господарства і їм вигідніше продавати продукцію на експорт, щоб у такий спосіб контролювати певні ринки збуту своєї продукції.

Висновки. Агропромисловий комплекс України під час кризи має стати локомотивом національної економіки. Після вступу України до СОТ дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державного захисту національних сільськогосподарських товаровиробників. Аналіз конкурентних переваг від членства України у СОТ свідчить про необхідність комплексного державного підходу до реформування аграрного сектору економіки. Основним критерієм для прийняття рішень щодо адаптації галузі сільського господарства до вимог СОТ повинен стати національний добробут виробників сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козир С.М. Приоритети державної політики України щодо аграрного сектору після вступу до СОТ / С.М. Козир. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2009. - №2.
2. Черевко Д.Г. Конкурентоспроможність переробних підприємств АПК України в умовах її членства в СОТ/ Д.Г Черевко. // Вісник СНАУ. - 2009. - №4.
3. Статистичний щорічник України за 2009 рік. - К.: „Консультант”. – 2010.

4. Слободян О.Н. Економічна оцінка наслідків приєднання України до світової організації торгівлі/ О.Н.Слободян.// Науковий вісник.-2008.-№18.

5. Дудар В.Т. Аналіз рівня конкурентоспроможності вітчизняної агропродовольчої продукції і можливості її підвищення на світовому ринку/ В.Т.Дудар // Інноваційна економіка.-2008 р.

УДК 636:338.242

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

О.С. Христинюк, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Теоретично досліджено ефективність державної підтримки виробників продукції тваринництва в Україні за рахунок бюджетних доплат та дотацій через спец режим справляння ПДВ.

Ключові слова: державна підтримка, дотація, субсидія, інвестиція, інфраструктура.

Актуальність проблеми. Враховуючи негативні тенденції, які склалися в останні роки у галузі тваринництва України, проявляються через скорочення чисельності поголів'я великої рогатої худоби, зростання цін на матеріально-технічні ресурси вищими темпами, ніж ріст цін на тваринницьку продукцію, важливо визначити головні пріоритети державної підтримки галузі тваринництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Помітний внесок у розробку теоретичних та практичних аспектів ефективності державної підтримки галузі тваринництва зробили О. Бородіна, І. Кобута, О.Могилюк, В. Онегіна, Т.Осташко, Г.Черевко та інші науковці. Проте на даний час немає достатніх підстав стверджувати, що вже всі питання державної підтримки галузі тваринництва одержали вичерпне наукове і методичне обґрунтування та практичне вирішення.

Мета статті. Визначити рівень, напрями та ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва і розробити пропозиції

стосовно її удосконалення в умовах суттєвого обмеження фінансових можливостей держави.

Викладення основного матеріалу дослідження. Практично в останні роки у галузі тваринництва відсутні серйозні структурні зміни через дефіцит грошових коштів та низький рівень інвестиційної політики галузі.

Виробництво валової продукції тваринництва протягом 2010 р. зросло на 6,1%, сільськогосподарські підприємства— 12,5%, 4% — особисті селянські господарства. Виробництво молока зросло на 8,3% і досягло 4931 тис. т., яєць — на 5,7% — 4465 млн штук [1].

За даними Держкомстату України на сьогодні до 40% підприємств не отримують державної підтримки взагалі (крім податкових пільг та загальної галузевої підтримки), третина отримує лише 3% загальної суми підтримки, що склало менш 1% до реалізованої ними продукції, а 6-7% підприємств отримують дві третини суми підтримки, яка становить 10% до реалізованої ними продукції. Здешевлення вартості кредитів отримує лише третина сільськогосподарських підприємств, а здешевлення вартості техніки - менше 10% підприємств [2]. Автор статті вважає, що, починаючи з 2011 року, у Державному бюджеті необхідно передбачити окремою захищеною статтею підтримку галузі тваринництва як «Підтримка структурної перебудови у тваринництві, яка надається через інвестиції». За попередніми розрахунками, на ці цілі щорічно протягом п'яти наступних років необхідно передбачити 2,5-3,0 млрд. грн. [3]. Представляємо основні заходи для підтримки галузі тваринництва до 2015 року, обґрунтовані у Державній цільовій програмі розвитку села (таблиця).

Слід зазначити, що впровадження представлених заходів серйозно стимулюватиме розвиток галузі, сприятиме конкурентоспроможності тваринницької продукції на вітчизняному та світовому ринках, забезпечить продовольчу безпеку та стабільність доходів товаровиробників.

Таблиця 1

Основні заходи підтримки галузі тваринництва в Україні до 2015 року

Заходи	Сутність
Підтримка структурної перебудови у тваринництві, яка надається через інвестиції	Зміна спеціалізації виробників тваринницької продукції
Наукові розробки та дослідження	Кошти на розробку стандартів та технічних регламентів, на селекцію тваринництва, виведення нових порід худоби та птиці
Страховання, лізинг	Кошти на часткову компенсацію страхування живої худоби, лізингу племінної худоби
Підготовка і перепідготовка кадрів	Підготовка і перепідготовка кадрів для тваринницької галузі (тренінги, семінари, допомога участі та проведенні виставок, ярмарків)
Ветеринарні та фіто-санітарні заходи	Ветеринарні та фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування. Виділення коштів на створення мережі незалежних лабораторій по визначенню якості та безпечності продукції тваринництва, у тому числі визначення вмісту ГМО
Створення системи підконтрольного тваринництва	Розробка та впровадження незалежної системи реєстрації якості продукції кормо- виробництва, тваринництва та племінних (генетичних) матеріалів.
Розвиток м'ясного скотарства	Кошти на розробку державної програми розвитку м'ясного скотарства з використанням сучасних технологій, біо та органічного землеробства
Сільський туризм	Стимулювання з боку держави розвитку еко та аграрного туризму, у тому числі міжнародного
Інфраструктура ринку тваринницької продукції	Підтримка та стимулювання формування у сільській місцевості та на рівні районів оптових ринків та аукціонів живої худоби, кооперативів по спільному випасанню худоби, обслуговуючих кооперативів по збору молока та закупівлі худоби у сільського населення
Інфраструктура сільської місцевості	Будівництво доріг та шляхів до ферм, електромережі, гноєсховища, водогінні та інші споруди, які стосуються утримання худоби
Інформаційне забезпечення	З метою сприяння збуту тваринницької продукції кошти можуть виділятися для збору, обробки і розповсюдження ринкової інформації
Утримання стратегічних продовольчих запасів (мороженого м'яса, консервів, масла тваринного)	Продовольча допомога малозабезпеченим верствам населення (в рамках програми продовольчої безпеки)
Забезпечення тваринництва кормами	Застосування прогресивних технологій виробництва збалансованих комбікормів, оновлення матеріально-технічної бази кормо виробництва
Селекція у тваринництві	Удосконалити механізм контролю за виконанням державних програм субсидування виробництва і використання племінних ресурсів та збільшити фінансування важливих складових племінної справи у тваринництві

*Розроблено автором з використанням [5]

З нинішнього року ПДВ, яке переробні підприємства мають сплачувати до бюджету за реалізовані ними молоко, м'ясо та продукцію з них, використовуватимуть на виплату дотацій сільськогосподарським

товаровиробникам за продані переробникам молоко та худобу в живій вазі. Так велить Закон «Про внесення змін до деяких законів України з підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи», який Верховна Рада прийняла напередодні 2010 року [4].

Отже, виробники м'яса і молока одержуватимуть фінансову допомогу не безпосередньо від молокозаводів та м'ясокомбінатів, як було раніше. Переробники сировини відрховуватимуть своє ПДВ до спеціального бюджетного фонду. А звітні тваринники отримуватимуть фіксовані дотації на кожну корову, наявну на 1 січня відповідного року.

За голову племінної худоби планується доплата сільськогосподарським підприємствам до 1900 гривень; племінної репродуктивної худоби – до 1000 гривень за голову; товарної худоби – до 600 гривень за голову; при закупівлі корів у населення держава компенсує до 7 гривень за 1 кілограм живої ваги. За реалізоване молоко населенню планується доплата по 30 копійок за кілограм, а сільгоспдідприємствам - по 35 копійок. За проданий на переробку молодняк великої рогатої худоби підвищених вагових кондицій – буде доплачено по 1,5 грн. за кілограм живої ваги; за свиней – 1 грн. за кілограм живої ваги. Також держава буде відшкодовувати громадянам витрати на закупівлю установки індивідуального доїння (максимум до 5000 гривень за одиницю). Відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2011 р.» планується виділити понад 2 млрд. грн. [5].

Висновки. Враховуючи тенденції світового ринку тваринницької продукції, які характеризуються збільшенням попиту, зростанням цін, для українського ринку молока та м'яса зберігається потреба у нарощуванні обсягів виробництва, особливо якісної молочної сировини та м'ясної худоби, вирощеної на органічних кормах. З огляду на це, підтримка галузі тваринництва залишається актуальною і важливою.

Зростання світових цін на сільськогосподарську продукцію й дефіцит продовольства у світі, який буде тільки збільшуватися, дають Україні унікальний шанс сповна використовувати свій аграрний потенціал. Сьогодні

експорт продукції тваринництва становить лише 1,5% від загального експорту з України, а продукції рослинництва – тільки 7,7% [5].

Так, як тваринницька галузь дуже «слабка» в Україні, держава повинна всіляко підтримувати її, надаючи дотації, різні підтримуючі виплати, створити міцну і діючу законодавчо-нормативну базу для покращення продовольчої безпеки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коротич П. Тваринництво на зламі / Павло Коротич // Пропозиція. — 2010. — № 11(23). — С. 15-17.
2. Бородіна О.М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України / О.М. Бородіна, О.М. Могильний // Економіка АПК. — № 9 — 2010. — С. 55-61.
3. Кириленко І.Г. Заходи щодо підтримки структурної перебудови у галузі тваринництва / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. — № 7 — 2010. — С. 3-8.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи: Закон України. / Затверджено Верховною Радою України від 22 грудня 2009 року N 1782-VI. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1782-17>
5. Миркевич М. Державна підтримка тваринництва є кроком у розвитку АПК / Микола Миркевич — [Електронний ресурс]— Режим доступу: <http://news.if.ua/news/3060.html>

УДК 631.162

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. С. Подрядова, студентка

*Науковий керівник: к. е. н., доцент Вишневська О. М.,
Миколайівський державний аграрний університет*

У статті проведено систематизацію теоретичних аспектів фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано фактори, що мають особливий вплив на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, представлено пропозиції щодо його поліпшення.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, платоспроможність, рентабельність, прибуток від реалізації, фінансовий стан.

Актуальність проблеми. Актуальність зміцнення фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств в Україні є очевидною, особливо у сучасних умовах загострення негативного впливу наслідків кризових явищ. Проблема полягає в обґрунтуванні основних напрямків зміцнення та розробка заходів щодо їх реалізації. Передусім у вирішенні цієї проблеми слід з'ясувати суть і зміст економічного стану сільськогосподарського підприємства у співвідношенні з рівнем його економічної стійкості, щоб можна було розробити заходи щодо його зміцнення з урахуванням впливу зовнішнього середовища

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування, розподілу, використання доходів та оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний вклад в розробку теорії оцінки підприємств в сільському господарстві зробили вчені економісти-аграрники: О.А. Бугуцький, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, В.Н. Зимовець, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, Г.В. Савіцька, О.В.Чаянов, А.Д. Шеремет та інші.

Метою дослідження є систематизація і поглиблення теоретичних знань стосовно фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Робоча гіпотеза дослідження полягає в тому, що зміцнення економічного стану сільськогосподарського підприємства є не самоціллю, а поліпшенням добробуту як працівників цього підприємства за рахунок збільшення їх доходів, так і всього населення завдяки покращенню рівня забезпечення цього населення продуктами харчування.

Кризові явища, які вплинули на аграрний сектор економіки України, значно погіршили економічний стан підприємств. Проте для того щоб проаналізувати рівень міцності цього стану, доцільно визначитись з поняттям економічного стану підприємства, яке в економічній науковій літературі досить часто плутають із такими поняттями, як конкурентоспроможність

підприємства, ефективність його функціонування, економічна чи фінансова (або фінансово-економічна) стійкість. Ці поняття, дійсно, є близькими за змістом і значенням, але, водночас, кожне з них має власне тлумачення.

Стійкість – є однією з важливих характеристик функціонування будь-якої системи, в тому числі і економічної, що виявляється у спроможності системи зберігати свої структуру, характер функціонування під впливом різних зовнішніх навантажень. Це реакція системи на несприятливий зовнішній вплив, який у певних межах може бути компенсований еволюційним шляхом чи задіяними ресурсами з метою підтримки сформованої системної структури [1, с. 62].

Економічна стійкість підприємств є необхідною умовою його функціонування, оскільки відображає його здатність стабільно розвиватися завдяки оптимальному маневруванню виробничими ресурсами [4, с. 28]. Якщо розглядати сільськогосподарське підприємство як систему, то, оскільки стійкість системи є здатністю динамічної системи підтримувати спланований режим функціонування, незважаючи на зовнішні чинники [4, с. 29], під фінансово-економічною стійкістю сільськогосподарських підприємств можна також розуміти їх здатність у процесі функціонування зберігати рівновагу (або стійкість) своїх підсистем.

Окремі вчені із загального поняття економічної стійкості виокремлюють саме фінансову стійкість підприємства. Перевищення доходів над витратами характеризує рівень економічної ефективності функціонування підприємства, яка, до речі, цілком закономірно може бути одним із чинників формування фінансової стійкості функціонування підприємства.

Рівень фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств стосовно внутрішніх чинників залежить передусім від основних аспектів саме ефективності їх функціонування – екологічної, соціальної, технологічної й економічної. Комплексна фінансово-економічна стійкість сільськогосподарського підприємства – характеристика, яка кількісно

відображає силу реакції економічного стану цього підприємства на можливі зміни зовнішнього середовища. Забезпечити мінімальне значення такої реакції, логічно, може власне «запас економічної міцності цього підприємства», який повинен визначати належність економічного стану, здатність протистояти змінам і забезпечувати ефективність здійснення виробничо-технологічних процесів, нормальні умови праці працівників.

Економічний стан сільськогосподарського підприємства є комплексною характеристикою, що відображає внутрішню ситуацію, забезпеченість матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами, рівня і ефективності їх використання у співвідношенні з обсягами виробництва, реалізації продукції, а також у співвідношенні витрат і грошових надходжень від здійснення цих процесів. Економічний стан сільськогосподарського підприємства формує його фінансово-економічну стійкість, ефективність функціонування та конкурентоспроможність. Представлені результативні ознаки є чинниками, які формують рівень економічного стану підприємства і створюють відповідний рівень його міцності. Зростання рівня міцності економічного стану сільськогосподарського підприємства (його зміцнення) цілком закономірно і обґрунтовано сприймати як покращання цього стану, а рівень фінансово-економічної стійкості можна розглядати як своєрідний «економічний імунітет» цього підприємства до різних зовнішніх впливів.

Можна дійти висновку, що основним чинниками, які формують економічний стан підприємства, є група чинників, які впливають на рівень ефективності його функціонування, група чинників, котрі формують рівень його конкурентоспроможності, а також група чинників, що формують рівень його фінансово-економічної стійкості.

На фінансово-економічний стан сільськогосподарського підприємства, крім загальних чинників, притаманних всім підприємствам, має вплив і ряд особливих чинників. Головним із них є тенденція до значного зниження рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва, що призводить до збитковості, а у багатьох випадках і банкрутства агрогосподарств.

Рентабельність є важливою характеристикою виробництва сільськогосподарської продукції, узагальнюючим показником економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, рентабельність відображає ефективність використання спожитих виробництвом ресурсів галузі – трудових, земельних і матеріальних, рівень керування й організації виробництва і праці, кількість, якість і результати реалізації продукції, можливості здійснення розширеного відтворення і економічного стимулювання працівників (рисунок)

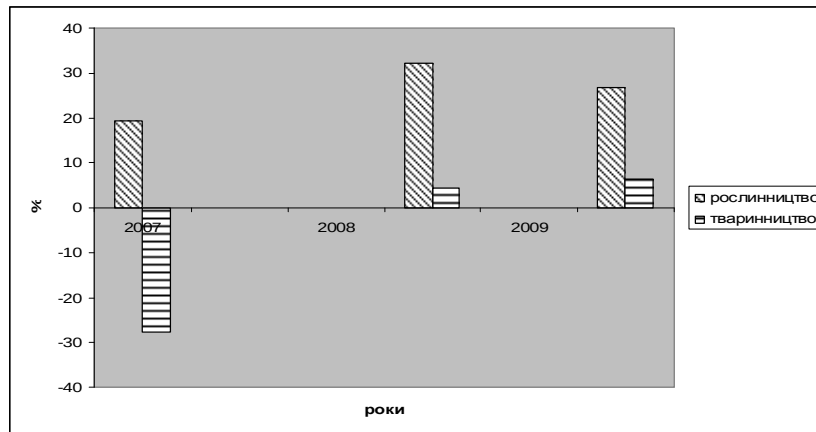

Рис. 1. Рентабельність галузей сільського господарства Миколаївської області, %

* Розроблено автором з використанням [6]

Рентабельним є лише рослинництво, показник коливається, але у 2009 році порівняно з 2007 роком збільшився на 7,3 в.п. Щодо тваринництва у 2007 році цей показник був збитковим, а у 2009 склав 6,4 %. Недостатність віддачі коштів у галузі підтверджує нагальну необхідність технічного переоснащення сільськогосподарських підприємств, їх фінансово-економічного оздоровлення (поліпшення фінансового менеджменту, використання нових фінансових технологій), а найбільше врахування вартості основного ресурсу агропідприємств – землі у вартості їх продукції.

Висновки. Економічний потенціал сільськогосподарського підприємства складають природно-ресурсний, виробничий, кадровий, фінансовий, інвестиційний, інноваційний, інформаційний, маркетинговий та організаційний елементи. Вони є ресурсами підприємства, збалансований стан яких з врахуванням екологічного та соціального аспектів діяльності має забезпечувати умови сталого розвитку. Стійкість, як одна з його характеристик, асоціюється із впорядкованістю елементів та зв'язків між ними. Загальна економічна стійкість підприємства є станом, що утворюється внаслідок наявності стану рівноваги кожного елемента потенціалу певного структурного рівня господарства. Отже, наявність стійких елементів потенціалу підтверджує існування певного рівня економічної стійкості підприємства, а їх постійна упорядкована якісна зміна є основою сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщук Є. М. Ринкові механізми економіки стійкого розвитку / Є. М. Борщук // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 62-71.
2. Климчук С. В. Напрями оцінки руху грошових потоків як визначальної компоненти фінансової стійкості / С. В. Климчук // Економіка АПК. – 2006. – № 9. – С. 52-58
3. Макаренко Ю. П. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності для підприємств АПК / Ю. П. Макаренко // Агросвіт. – 2008. – № 4. – С. 37-43.
4. Мохонько Г. А. Теоретичні підходи до визначення економічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі / Г. А. Мохонько // Інвестиції : практика та досвід. – 2008. – № 23. – С. 28-31.
5. Проценко Н. Б. Методологічні аспекти оцінки економічної стійкості підприємств / Н. Б. Проценко // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 86-94.
6. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України, с. 149

УДК 658.14

РИНКОВІ МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СОТ

О.М.Недова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневецька О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Ринкові можливості сільськогосподарських підприємств мають бути реалізовані через продукцію, яку вони пропонують для продажу. Максимальна реалізація ринкових можливостей сільськогосподарських товаровиробників повинна забезпечуватися сталим розвитком всіх галузей та достатності вкладених коштів.

Ключові слова: експорт, імпорт, СОТ, точка беззбитковості, асортимент продукції

Постановка проблеми. Ринкові можливості сільськогосподарських підприємств мають бути реалізовані через продукцію, яку вони пропонують для продажу. Враховуючи той факт, що в більшості сільськогосподарських підприємств асортимент продукції є вузьким, ризик неотримання запланованого рівня прибутку є дуже високим. Максимальна реалізація ринкових можливостей сільськогосподарських товаровиробників повинна забезпечуватися сталим розвитком всіх галузей та достатності вкладених коштів.

В останні роки значну частину сільськогосподарської продукції виробляють і реалізують дрібні товаровиробники, для яких вийти на зовнішні ринки є ще складнішим. Що, відповідно, вимагає реалізації механізму організаційно-економічних заходів щодо врегулювання відносин на внутрішньому та зовнішньому ринках, забезпечувати динамічний розвиток сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблемних питань з теоретичного і практичного обґрунтування конкурентоспроможності продукції, ринкових можливостей займалися такі вчені-економісти як М. Одінцева, В.А.Таран, А.Юданов, Р.А. Фатхутдінова та інші.

Необхідність комплексного підходу до вивчення питання оздоровлення сільськогосподарських підприємств і зміцнення їх фінансового стану через максимальну реалізацію ринкових можливостей є актуальним в підприємствах всіх форм власності. Особливо гостро постає питання за умов Світової Організації Торгівлі (далі за текстом СОТ).

Виклад основного матеріалу. За нашими дослідженнями, лише невелика кількість сільськогосподарських підприємств має можливість вкладати кошти і інтенсивний розвиток. Обсяги капіталовкладень, в більшості випадків, спрямовують на оновлення машинно-тракторного парку, технологія виробництва сільськогосподарської продукції спрощена до мінімуму. В таких умовах отримати високу рентабельність галузей майже неможливо.

Але на сьогоднішній день постає проблема не тільки виробити необхідну кількість продукції, а і своєчасно, в повному обсязі реалізувати, особливо це стосується сільськогосподарської продукції, яка швидко псується. Слід відмітити, що це один із напрямків досягнення достатності конкурентоспроможності.

Зрозуміло, що в умовах конкуренції дуже важко закріпити міцні позиції на ринку, але цим питанням потрібно приділити максимальну увагу. Зміцнивши канали реалізації на внутрішньому ринку, підприємство зосереджує увагу на зовнішньому ринку. Стратегічними пріоритетними напрямками розвитку сільського господарства та підвищення конкурентоспроможності продукції мають бути формування та функціонування цивілізованого ринку продукції та державне регулювання ринкових відносин. Але позиції вітчизняного товаровиробника не задовольняють потреби внутрішнього ринку по конкурентоспроможності продукції. Більшість видів залишаються високо затратними та потребують зміни до виробничого процесу, нарощування валового виробництва за рахунок інтенсивних факторів.

Розрахунок точки безбитковості дає можливість стверджувати, що темпи росту собівартості одиниці продукції є значно вищими ніж темпи росту середньої ціни реалізації. Залишається актуальним врегулювання процесу ціноутворення.

Для більшості товаровиробників процес реалізації перетворюється на «стихийний» продаж, який не може забезпечити ціни реалізації для покриття всіх виробничих витрат. Низькою залишається якість продукції та не врегульованими економічні взаємовідносини між учасниками купівлі-продажу сільськогосподарської продукції. Особливо гостро питання постає в умовах входження України до світової організації торгівлі.

Утворення СОТ у січні 1995 року означало появу глобальної економічної системи, в основі якої лежать прості і зрозумілі ідеї, які на сьогодні так само актуальні, як були вони актуальні раніше. Відкрита міжнародна торгова система має бути істотним елементом економічного процвітання і добробуту всіх її учасників, зміцнення міжнародного миру та стабільності, а створений на її основі економічний порядок – основою нового політичного каркасу системи міжнародного бізнесу, а в першу чергу, міжнародної безпеки для людства [2].

Входження України до СОТ для більшості сільськогосподарських галузей є проблематичним. По-перше, це пов'язане із недостатністю виробничого потенціалу. По-друге, із недостатніми обсягами та низькою віддачею вкладених коштів. По-третє, виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції має значно менший рівень рентабельності, ніж більшість інших видів продукції, товарів (робіт та послуг) інших галузей народного господарства. По-четверте, досить невелика питома вага підприємств реалізує кінцеву продукцію, яка надходить безпосередньо до споживача і забезпечує значно більший рівень прибутку [1].

В цілому, слід відмітити, що в умовах сьогодення сільськогосподарський товаровиробник повинен орієнтуватися на зовнішнє середовище та намагатися максимально реалізовувати власні ринкові

можливості. Так як входження галузі на зовнішні ринки буде супроводжуватися додатковим вкладенням коштів і жорсткою конкурентною боротьбою

Дебати про те, треба чи не треба Україні вступати в СОТ, тривають. Політики і економісти усвідомлюють, що це питання насправді рівнозначне вибору між «торгувати» чи «не торгувати» зі світом. Для вітчизняного підприємства існує ряд переваг входження до Світової організації торгівлі; а саме: прискорення структурної реформи, запровадження ринкових механізмів регулювання економіки та створення стимулу для підвищення конкурентоспроможності; зміцнення міжнародних економічних позицій України, зокрема, у відносинах з партнерами по СНД; підвищення політичного авторитету, виконання передумови створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом; збільшення надходжень в держбюджет як завдяки зростанню експорту вітчизняної продукції, так і завдяки збільшенню легального експорту [1].

Нарощування експортно-імпортних операцій по реалізації товарів (робіт та послуг), сільськогосподарської продукції дозволить покращити інвестиційний клімат держави, регіонів країни та окремих галузей народного господарства.

Входження до СОТ надає можливість впроваджувати нові технології та посилити стимулу для інновацій завдяки поліпшенню захисту інтелектуальної власності, полегшити доступу до світових ринків нашого товару не лише автоматично, завдяки статусу члена СОТ, а й внаслідок застосування загальновизнаних міжнародних стандартів, санітарних та фітосанітарних норм.

Безумовно, у Уряду України буде виникати ще багато питань щодо врегулювання не лише нормативно-правової бази, а і налагодження взаємовідносин по експортно-імпортним взаємовідносинам. Але вирішення цих питань, повинно проходити через узгодження дій на різних рівнях та напрямках, для задоволення потреб всіх учасників відносин. Особливо

враховуючи той факт, що обсяги експортно-імпортних операцій товарів і капіталу кожного року зростають в усьому світі. Найбільшим експортером товарів залишається США, які займають майже 13,0% експортних операцій серед загального обсягу в світі.

За нашими дослідженнями, найменш болючим та найбільш результативним буде входження виноградарсько-виноробної галузі на зовнішні ринки збуту у умовах світової організації торгівлі. Це показує досвід таких підприємств як, ВАТ «Коблево» Березанського району.

Входження до СОТ для вище згаданих підприємств не буде високо проблематичним, але не без негативних наслідків. В сучасних умовах підприємства вкладають за рахунок власних та залучених коштів значні капіталовкладення не лише в оновлення основних засобів, а і покращення технологій вирощування винограду та виробництва кінцевої продукції. А різниця між грошовими надходженнями від реалізації винограду та вина обчислюється в десятки разів [1].

Тривалий час торгові марки «Коблево» та «Радсад» займають лідируючі позиції не лише на регіональному рівні, а і на рівні державному. Торгова марка «Коблево» має високу якість продукції, про це свідчить той факт, що підприємство має значний імідж не лише на ринку України, а і за її межами. Продукція підприємства реалізується в Росії, Болгарії, Польщі, Ізраїлі, США та інших країнах світу. Даний факт свідчить про відповідність якості продукції міжнародним стандартам якості, а попит на зовнішньому ринку, про признание продукції споживачами.

Висновки. Враховуючи все вищезазначене, слід відмітити, що у сучасних умовах питання входження України до СОТ залишається актуальним, особливо враховуючи той факт, що більшість галузей сільського господарства не мають можливості реалізувати свої ринкові можливості на зовнішньому ринку. Фінансово міцним, платоспроможним сільськогосподарським підприємствам, безпосередньо, не уникнути фінансових втрат та високої конкурентної боротьби. А що залишається

типичним сільськогосподарським товаровиробникам, які і зараз не мають високої віддачі коштів від виробничо-господарської діяльності. Єдиний шлях в умовах СОТ – підвищення конкурентних переваг вітчизняних підприємств.

ВАТ «Радсад» Миколаївського району, СВК «Лиманський» Очаківського району.

Рис. 1. Позитивні і негативні наслідки входження до СОТ для виноградарсько-виноробної галузі

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій / О.М. Вишневська [монографія]// — Миколаїв, 2009. — 248 с.
2. Осика С. Світова Організація Торгівлі / С. Осика, В. Пятницький// [3-тє видання, перероблене і доповнене].— К.: «К.І.С.», 2005. — 514 с.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

УДК 657.05

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА ЗА КОРДОНОМ

А. Д. Асафова, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено результати досліджень щодо можливості працевлаштування бухгалтером за кордоном. Зазначено переваги та недоліки щодо працевлаштування та умов прийняття на роботу в різних країнах.

Ключові слова: бухгалтер, економіст, вимоги до кваліфікації бухгалтера.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення гостро постає питання про можливість працевлаштування бухгалтером за кордоном. Українському бухгалтерові зробити це цілком можливо, але вимоги до бухгалтерів і економістів за кордоном досить специфічні. Спеціальних програм працевлаштування бухгалтерів і фінансових фахівців за кордоном немає. Але можна звернутися в спеціалізоване агентство по працевлаштуванню, міжнародне кадрове агентство або займатися пошуком самому. У будь-якому випадку вимоги про наявність певних документів будуть однаковими. Відмінності залежатимуть від країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що цей напрям економіки не досить ефективно розроблявся, але сьогодні він успішно розробляється такими зарубіжними науковцями, серед яких Блейк Дж., Алат О., Бриттон Э., Энтони Р. та інші. Кожен вчений висловлює свою думку щодо переваг та недоліків ведення обліку у зарубіжних країнах.

Мета дослідження полягає у системному дослідженні питань щодо можливості працевлаштування українського бухгалтера за кордоном.

Основні результати дослідження. На Заході бухгалтерів ділять на дві категорії. Найчастіше це «accountant» – фахівець. Він планує, організовує і адмініструє фінансову і бухгалтерську звітність для індивідуальних підприємців і організацій. Для відповідності цій категорії обов'язкові

наявність вищої освіти, атестата про закінчення спеціальної програми, схваленої Інститутом головних бухгалтерів, декілька років професійної практики, а також наявність сертифікату, підтверджуючого професійний статус. В Україні категорія «accountant» близька до посади головного бухгалтера, скоріше, навіть до фінансового директора.

Друга категорія – «book-keeper». Це фахівець, який веде поточний облік і заповнює бухгалтерські регістри. Одним словом, виконує всю рутинну роботу. Для рівня цієї категорії потрібна закінчена середня освіта; диплом коледжу про закінчення курсу по бухгалтерії, фінансовому аналізу, аудиту і т. п.; атестат про проходження першого рівня спеціальної програми для професійних бухгалтерів; досвід роботи. На жаль, більшість українських бухгалтерів за західними мірками будуть прирівняні до категорії «book-keeper».

Найбільш відкритими країнами для підкорення українськими бухгалтерами є Канада, Австралія і Нова Зеландія. У всіх цих країнах існують спеціальна система оцінки потенційних кандидатів на в'їзд і так званий лист професій, до якого внесені дефіцитні на даний момент спеціальності.

Відповідно, затребуваність бухгалтерів різних категорій розрізняється. Затребуваність професії «book-keeper» в Канаді – 1 бал (максимум – 10), «accountant» – 3 бали. Відзначимо, що в Австралії спеціальність «accountant» – одна з самих затребуваних. При підрахунку балів за неї ставлять максимальну оцінку.

В Канаді, як і в багатьох інших країнах, застосовується бальна система оцінки потенційних іммігрантів і іноземців, що претендують на роботу в країні. Існує система критеріїв, по яких оцінюють кожного кандидата на в'їзд до Канади. Претендент повинен набрати не меншого 60 балів, інакше, швидше за все, йому відмовлять, навіть не викликаючи на співбесіду в посольство.

До кваліфікації бухгалтера «accountant» в перерахованих країнах пред'являються дуже високі вимоги. Професійні асоціації бухгалтерів в Австралії і Канаді визначають стандарти спеціальності, тому бухгалтерові необхідно мати на руках бухгалтерський сертифікат, що визнається в цій країні (МВА, АССА, СРА, СІМА і т.д.), підтверджуючий успішність пройдених екзаменів з бухгалтерського обліку відповідно до західних стандартів. До «book-keeper» вимоги набагато нижчі. Але при цьому в австралійському листі професій така спеціальність взагалі відсутня. Тому фахівцям з вищою економічною освітою має сенс претендувати на виїзд до Канади за фахом «економіст», оскільки там підтвердити свою кваліфікацію економіста буде простіше.

Професія бухгалтера та аудитора в США є престижною, добре оплачуваною та базується на ЗПБО США. Вона має більш ніж двохсотрічну історію, міцні традиції та стійку високу репутацію в світі.

У США особа, яка закінчила коледж або університет за обліковим фахом, після двох років практики складає іспити до Американського інституту присяжних бухгалтерів (АІПБ) для одержання диплому (сертифікату) присяжного бухгалтера (ПБ). Але спеціалістом-бухгалтером вищої кваліфікації з усіма перевагами та перспективами може вважатися тільки володар звання «Присяжний бухгалтер», яке присвоюється Національною асоціацією незалежних бухгалтерів (НАНБ). Вимоги включають облікову вищу освіту, знання професійної етики, стаж не менше 1-5 років роботи за фахом, успішне складання іспитів на професійну кваліфікацію в НАНБ.

На іспит кожного предмету відводиться один день. Складання іспиту здійснюється в письмовій формі і триває 6 годин. Він включає: «Основи бухгалтерського обліку», «Основний курс бухгалтерського обліку (фінансовий і управлінський)», «Аудит», «Комерційне право», та «Оподаткування».

Більшість завдань вимагають вміння в рамках наскрізного прикладу дати відповідь на декілька взаємопов'язаних питань із суміжних тем. Про ступінь складності такого іспиту говорить той факт, що з першої спроби весь комплексний іспит складають в середньому лише 20-25% учасників. Високі вимоги є гарантією якості і захисту професії від малокомпетентних та випадкових осіб.

Але в США виїхати на роботу як бухгалтер або економіст майже нереально, тому що у претендента обов'язково повинне бути запрошення від працедавця. Подібна ситуація складається в країнах Євросоюзу. Виключенням можна вважати лише Ірландію, де реально працевлаштуватися на стартові бухгалтерські позиції, навіть не володіючи міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Наскільки досвід і кваліфікація конкретного бухгалтера відповідають вимогам, що пред'являються, визначатиме безпосередньо працедавець.

Звичайно, бухгалтерові необхідно знати мову тієї країни, де він збирається працювати. Претендентові необхідно володіти спеціальною бухгалтерською і фінансовою термінологією. Якщо ви зібралися в США, доведеться здати TOEFL, якщо до Австралії – IELTS. У Канаді рівень володіння мовою визначають на інтерв'ю в посольстві, а в Ірландії це зробить сам працедавець.

Крім цього західні працедавці надають велике значення рекомендаційним листам. У ідеалі бухгалтерові, охочому влаштуватися за межу, слід заручитися листами від іноземних працедавців. Якщо їх немає, то рекомендації українських працедавців теж важливі.

Також як і агентству, потенційному працедавцеві знадобиться резюме. Резюме повинне бути складене відповідно до стандартів, прийнятих в країні, в якій бухгалтер шукає роботу.

І, нарешті, останній необхідний документ – дозвіл на роботу (так званий work permit). Його видають в посольстві тієї країни, звідки прийшло

запрошення. Якщо в наявності не буде цих двох паперів (запрошення і дозвіл на роботу), бухгалтерові не видадуть робочу візу.

Висновки. Отже, кожна країна має свої особливості щодо ведення бухгалтерського обліку. Кожен, хто отримав диплом бухгалтера в Україні має можливість працевлаштуватися не тільки на Батьківщині, а й у зарубіжних країнах. Необхідною умовою є не тільки знання мови тієї країни, в якій український бухгалтер має бажання працювати, але й високі знання щодо ведення обліку та законодавство зарубіжної країни.

При хорошій успішності і пристойному володінні іноземною мовою можна розраховувати на працевлаштування в українські представництва зарубіжних компаній.

Вихід України на міжнародний рівень стане можливим за умови визнання нею МБС. Також розвиток вітчизняного фондового ринку може бути прискорений у результаті адаптації цих стандартів.

Україні необхідно провести детальний аналіз основних особливостей і відмінностей української та міжнародної системи обліку. Тільки після цього можна буде уявити, наскільки обґрунтовані чи необґрунтовані зауваження західних спеціалістів і бізнесменів про недосконалість вітчизняної системи бухгалтерського обліку.

Нам необхідно перейти до нових принципів регулювання обліку, які передбачають зіставлення й узгодження ролі державних органів, професійних організацій і міжнародних інститутів, подолати перешкоди в методологічному, організаційному та психологічному аспектах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – К.: Знання, 2006 – 311 с.
2. Кочерга С. В., Пилипенко К. А. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. Посібник / С. В. Кочерга, К. А. Пилипенко. – К.: Центр навч. літ., 2005 – 216 с.
3. Блейк Дж., Амант О. Европейский бухгалтерский учёт / Дж. Блейк, О. Амант. – М.: Филинь, 1997. – 400 с.

УДК631.11:657.411.8

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕЗЕРВНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Ю.К. Козирєва, студентка

Науковий керівник : асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У даній статті розглянуто методику складання Звіту про власний капітал з врахуванням особливостей елементів власного капіталу підприємств. Наведено можливості удосконалення структури Звіту для його максимального пристосування до потреб управління і контролю.

Ключові слова: резервний капітал, хеджування, внутрішній фонд, Резервна кредитоспроможність сільськогосподарського підприємства.

Актуальність проблеми. Необхідність проведення аналізу змін власного капіталу, чинників, які вплинули на такі зміни, з метою забезпечення зрозумілості, тлумачення звітних даних власниками, кредиторами, інвесторами та іншими користувачами потребує додаткових пояснень показників звіту. Тому виникає необхідність детального розгляду порядку складання Звіту про власний капітал і звернути увагу на його можливе удосконалення для можливості отримання даних, про низку господарських операцій, які зумовлюють зміни окремих складових власного капіталу підприємств.

Метою дослідження є необхідність методики створення резервного капіталу на всіх підприємствах, розглянуто порядок створення, функції, напрямки використання даного капіталу та розкрито відображення його у бухгалтерському обліку згідно із чинним законодавством та розкриття інформації про резерви у пасиві балансу зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Резервний капітал – це запасне фінансове джерело, що створюється як гарантія безперебійної роботи підприємства і дотримання інтересів третіх осіб. Наявність такого фінансового джерела надає підприємствам впевненість у погашенні підприємством своїх зобов'язань. Чим більше резервний капітал, тим більша

сума збитків може бути компенсована і тим більшу можливість маневру одержує керівництво підприємства при подоланні збитків.

Е. Хендриксен і М. Ван-Бреда стверджують, що в умовах стандартної економічної ситуації власники не схильні до ризику, змушені будуть взяти на себе підприємницький ризик з того моменту, як адміністрація почне проявляти байдужість до нього. Інформація покликана скоротити вплив чинника невизначеності, відводячи бухгалтерам важливу роль у розподілі ризику між адміністрацією і власниками [5, с. 135-136].

Бухгалтерський облік резервного капіталу забезпечує користувачів необхідною інформацією про його наявність і рух, мінімальний і максимальний розмір. Величина резервного капіталу визначається власниками сільськогосподарського підприємства, яка обов'язково фіксується в установчих документах, але для акціонерних товариств і спільних підприємств вона не повинна бути нижчою від законодавчо-встановленого мінімального розміру.

Резервний капітал підприємств згідно з Планом рахунків та Інструкцією про його застосування відображується на балансовому рахунку 38 «Резервний капітал». Російський професор Я. Соколов з цього приводу зазначає, що в активі балансу так звані зарезервовані цінності перебувають у поточному обороті, але кредитове сальдо рахунку 82 «Резервний капітал» як би проводить межу між тими активами, які перебувають в обороті без обмеження, і тією їх частиною, яка як би недоторкана, тобто не може бути знижена - це і є резерв» [5].

Одним з важливих факторів, що забезпечують становлення та розвиток діяльності підприємства, є грамотне управління його власним капіталом. Відповідно до положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 [1], власним капіталом вважається частина в активах підприємства, що залишається після вирахування (погашення) усіх його зобов'язань. Рациональне формування та використання власного капіталу підприємства вимагає постійного відстеження змін у його розмірі та структурі. Це

здійснюється шляхом ретельного ведення бухгалтерського обліку господарських операцій, пов'язаних зі змінами у розмірі та складі власного капіталу, і відображення відповідних даних в основних формах фінансової звітності підприємства – у першому розділі пасиву балансу (ф. №1) фінансової звітності, а також у Звіті про власний капітал (ф. №4) фінансової звітності.

Аналіз ведення обліку резервного капіталу в зарубіжних країнах (США, Великобританія, Німеччина, Франція та Польща) [додаток А] призводить до висновку про доцільність у вітчизняних умовах при веденні бухгалтерського обліку власного капіталу підприємства розподілу його резервного капіталу на наступні основні складові частини:

- резерв на переоцінку активів;
- резерв, утворений для оподаткування доходів;
- резерв на прострочену дебіторську заборгованість та сумнівні борги;
- резерв капіталізованих засновницьких витрат на випуск акцій;
- резерв на капіталізовані науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи [5].

Основні проблеми створення й використання статутних резервів, такі:

- 1) визначення найбільш раціональних джерел;
- 2) оцінка економічної суті резервів, тобто стабільний довго або короткостроковий їх характер, виходячи із чого розраховують відповідні фінансові показники;
- 3) оцінка економічної суті показників прибутку і капіталу, оскільки ці економічні поняття є не абсолютними, а відносними величинами, тому можуть бути подані тільки у ймовірному обчисленні;
- 4) вплив резервів на величину і характер власних джерел, оскільки створення рахунку «Резерви сумнівних боргів» передбачає перерозподіл частини нерозподіленого прибутку;
- 5) відсутність відповідності суми грошових коштів сумі статутних резервів, необхідних для виконання ними своїх функцій.

Для того щоб уникнути існуючих проблем використання резервного капіталу, необхідно управляти грошовими потоками, контролювати їх надходження, вибуття, а також резервні залишки грошових коштів. Це пов'язане з тим, що резервний капітал прямо не пов'язаний з рахунками обліку грошових коштів. Натомість у разі ризикової ситуації збитки доводиться покривати за рахунок зарезервованих грошових коштів, які за величиною дорівнюють сумі резервного капіталу.

Основні складові резервної системи, які впливають на управління ризиками:

Головні бухгалтери сільськогосподарських підприємств сьогодні як ніколи потребують відповідного інформаційного забезпечення як про саму резервну систему, так і про способи відображення її складових у бухгалтерському обліку. Для усунення цих недоліків виділимо основні складові, або важелі впливу, резервної системи:

1. *Система внутрішніх механізмів нейтралізації ризиків* (відмова від ненадійних партнерів, від використання у великих розмірах позикового капіталу тощо). Ця складова дуже важлива для впровадження у систему бухгалтерського обліку й контролю ризиків, оскільки дослідження показують, що більшість підприємств не відстежує неплатоспроможних дебіторів. Робота системи внутрішнього контролю виконання управлінських рішень також потребує більшої уваги. Для цього необхідно на великих підприємствах впроваджувати внутрішні служби аудиту і контролю, а на підприємствах середніх розмірів покласти обов'язки контролю й експертизи договорів на бухгалтера, який займається обліком розрахунків із покупцями та замовниками, а також обов'язок своєчасно доводити інформацію до керівництва про виникнення боржників.

Така система ведення на вітчизняних підприємствах окремого обліку складових резервного капіталу дозволить підвищити якість обліку власного капіталу, що призведе до підвищення якості управління на самому підприємстві та надасть користувачам фінансової звітності додаткову

інформацію для прийняття стосовно даного підприємства більш раціональних фінансових рішень.

2. *Натуральні запаси*. Натуральні запаси відображають у балансі, у вигляді залишку сировини і матеріалів, готової продукції, товарів та інших матеріальних цінностей у грошовому вимірі. Стратегічний управлінський облік дає змогу враховувати цю складову, оскільки такі об'єкти обліку відображають не тільки в грошовому вимірі, а й у натуральній оцінці. При цьому підприємство може показувати не тільки залишки цінностей, а й надавати інформацію для наступного планування й прогнозування управління ризиками: витрати, пов'язані із запасами; час обробки, час перебування в запасах; кількість запасів.

3. *Внутрішній фонд* (цільовий залишок грошових коштів, ліквідні цінні папери або інші фінансові вкладення). Сільськогосподарське підприємство, створюючи внутрішній фонд, матиме можливість покривати залишені на власному утриманні збитки, оскільки активи відкладаються спеціально на випадок виникнення збитків при настанні «ситуації ризику». Фінансовий і податковий облік складових фонду організують згідно з порядком, встановленим законодавством з бухгалтерського обліку й оподаткування. Стратегічний управлінський облік має бути побудований із урахуванням доцільності формування цього фонду і прогнозування настання ситуацій ризику, під які й створюватиметься такий фонд. На жаль, не завжди підприємство має можливість формувати резерви готівкових коштів, оскільки більшість підприємств відчувають сильну нестачу дохідності. Внутрішній фонд, як правило, відображають в активі бухгалтерського балансу, у звіті про рух грошових коштів та в примітках до фінансової звітності.

4. *Диверсифікація видів діяльності*, поставок, збуту для сільськогосподарського підприємства може мати особливе значення, оскільки відбувається розподіл ризиків за галузями, постачальниками сировини та матеріалів, по ринках збуту і в такий спосіб формується

своєрідний резерв компенсації збитків у разі настання негативних обставин одного об'єкта диверсифікації за рахунок коштів іншого об'єкта.

6. *Хеджування*. Цей термін означає засіб зменшення ризику і є формою страхування вартості товару або прибутку, валютного ризику при здійсненні ф'ючерсних угод у банківській, страховій, біржовій та комерційній практиці. Учасники угоди мають змогу знизити ступінь фінансового ризику, пов'язаного з можливою зміною кон'юнктури ринку, попиту чи рівня цін упродовж виконання умов угоди. Це досить ефективний засіб захисту від ризиків, який пройшов довгий і багатоетапний період становлення, що вплинуло на розвиток правил і процедур, які дають змогу перетворити економічну суть у бухгалтерську форму.

7. *Прогнозування*. Проблемою прогнозування у бухгалтерському обліку є формування показників прогнозного балансу, прогнозного звіту про фінансові результати, прогнозного звіту про рух грошових коштів. У рамках резервної системи важливо спрогнозувати майбутній фінансовий стан із урахуванням ідентифікованих ризиків, результат впливу ідентифікованих ризиків на отримання прибутків чи виникнення збитків, прогнозовані надходження і видаток грошових коштів під впливом ризиків.

8. *Резервна кредитоспроможність сільськогосподарського підприємства* оцінюється на основі показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, господарську діяльність за даними бухгалтерської звітності з метою оцінки реальних можливостей отримати кредит і вчасно його повернути. Важливими елементами кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства є: правоздатність; платоспроможність; фінансова стійкість; ефективність використання активів і власного капіталу (шляхом розрахунку показників рентабельності та ділової активності).

9. *Страхування*. Сільськогосподарське підприємство може в результаті прогнозів на неврожаї у зв'язку із передбачуваними несприятливими погодними умовами, а також якщо його майно знаходиться під ризиком страхування і такі операції дозволені законодавством.

10. *Державна допомога* може бути надана як компенсація частини витрат зі страхування врожаю. Підприємство готує необхідний пакет документів і надає до Головного управління агропромислового квітку обласної держадміністрації.

11. *Гарантії*. В разі, якщо організація гарантом забезпечення зобов'язань і платежів, вона видає векселі чи облігації, як забезпечення оплати за отримане майно. Підприємство ідентифікує ризики, які надалі впливатимуть на вибір важелів впливу резервної системи та їх відображення у бухгалтерському обліку: ризик чинників виробництва, що вводяться; ризик ринку продукції фінансовий ризик; соціально-політичні ризики; організаційно-управлінський і виробничий ризик[5].

Висновки. В ході роботи було з'ясовано, що резервний капітал створюється відповідно до законодавства й установчих документів організації на покриття можливих у майбутньому непередбачених збитків, утрат. Утворення резервного капіталу може носити обов'язковий і добровільний характер.

Резервний капітал формується за рахунок щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства. До досягнення встановленого статутом розміру резервного капіталу розмір щорічних відрахувань повинен бути не менше ніж 5 відсотків суми чистого прибутку товариства за рік. Резервний капітал є джерелом коштів тільки для покриття збитків.

Розмір резервного фонду для підприємств з іноземними інвестиціями має бути не більш 25% від статутного капіталу.

Інформація про величину резервного капіталу в балансі підприємства має надзвичайне значення для зовнішніх користувачів бухгалтерської звітності, що розглядають резервний капітал, як запас фінансової міцності підприємства. Недостатня величина обов'язкового резервного капіталу свідчить або про недостатність прибутку, або про використання резервного капіталу на покриття збитків.

Резервний фонд створюється підприємствами також і на випадок припинення їхньої діяльності для покриття кредиторської заборгованості. Ні на які інші мети використовувати "резервні" гроші не можна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 "Звіт про власний капітал" / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
5. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник/ Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. — Житомир: ПП "Рута", 2003. -544с.

УДК 336.27:657.212

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

І.І. Бендерська, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто методичні прийоми обліку дебіторської заборгованості на прикладі зарубіжних країн. Здійснено порівняння особливостей оцінки дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Ключові слова: дебітори, дебіторська заборгованість, методи списання дебіторської заборгованості, резерв сумнівних боргів, чиста вартість реалізації.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах глобалізації ринків збуту та поширення зовнішньоекономічних зв'язків зростає необхідність забезпечення єдиних підходів до визначення і обліку дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання різних країн. Для суб'єктів господарювання першочерговим є вирішення власних проблем, замість

виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами. Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду нерозв'язаних облікових проблем. Зокрема, це є теоретичні і методичні аспекти класифікації та відображення заборгованості в системі рахунків бухгалтерського обліку; невизначеність обліку простроченої і безнадійної заборгованості та її рефінансування; аналіз заборгованості та автоматизація бухгалтерського обліку взаєморозрахунків. Тому вивчення зарубіжного досвіду з цього питання має неабияке значення.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: С.Д. Батехіна, І.А. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, С. Грязновой, З.В. Гуцайлюка, Р. Дамарі, В.П. Завгороднього, О.Д. Заруби, В.В. Ковальова, В. Костюченко, С.І. Маслова, Є. Петрик, Г.В. Савицької, Я.В. Соколова, В.В. Сопка, С. Хенка, К. Хувера, М.Г. Чумаченка, А. Шаповалової, М. Швайки та ін. Разом з цим багатоаспектність дослідження зумовлена складністю та різноманітністю суб'єктів і об'єктів розрахунково-платіжних відносин, що вплинуло на суперечливий характер нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку й аналізу дебіторської заборгованості.

Метою статті є ознайомлення з особливостями організації обліку дебіторської заборгованості в зарубіжних країнах. Виявлення основних методологічних прийомів пов'язаних з обліком розрахунків із дебіторами, обґрунтування відображення дебіторської заборгованості в фінансовій звітності у зарубіжній практиці.

Виклад основного матеріалу. Західні економісти під дебіторською заборгованістю розуміють заборгованість покупців чи інших контрагентів бізнесу у результаті отримання ними товарів, робіт, послуг на умовах відстрочки платежів.

В міжнародному обліку, дебіторська заборгованість поділяється на поточну заборгованість та довгострокову. Останню в окремих країнах поділяють на середньострокову та довгострокову.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (далі – МСБО) прямо не визначають методи визнання, класифікацію та оцінку дебіторської заборгованості, а тільки дають загальні рекомендації по розкриттю відповідної інформації у фінансових звітах. Так, МСБО 1 "Подання фінансових звітів" рекомендує виділяти у Балансі торговельну та іншу дебіторську заборгованість [5].

Торговельна (операційна) дебіторська заборгованість виникає в процесі звичайної операційної діяльності компанії за умови продажу товарів чи надання послуг в кредит. Такий кредит називають комерційним кредитом. На відміну від попередньої оплати, ця форма є поширеною у міжнародній практиці. Відповідно до умов договору, клієнт сплачує заборгованість через 15, 30, 45 або 60 і більше днів, що сприяє розвитку торгівлі.

Особлива (неопераційна) дебіторська заборгованість виникає від операцій, не пов'язаних з операційною діяльністю підприємства. До неї відносяться позики та аванси, видані працівникам або філіям компанії, депозити для покриття потенційних збитків, депозити, як гарантія платежу, дивіденди і відсотки до отримання тощо [3, с.193].

В зарубіжних країнах, особливо в Європі, приділяється значна увага розкриттю в фінансовій звітності дебіторської заборгованості. Рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей приймає сама компанія, тому в різних країнах склад та структура дебіторської заборгованості в балансі будуть різні.

Дебіторська заборгованість в балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англо-американської системи обліку класифікується за наступним виглядом:

- рахунки до отримання – вид дебіторської заборгованості, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту (відкритий рахунок) продавцем покупцю. За нормальних умов кошти по рахунку повинні бути отримані протягом 30/60 днів;

- векселі до отримання;
- дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією.

В естонському балансі відображається також:

- дебіторська заборгованість дочірніх та материнських підприємств;
- дебіторська заборгованість пов'язаних підприємств;
- розрахунки з акціонерами;
- інша короткострокова дебіторська заборгованість [2, с.367].

У Примітках до фінансової звітності в зарубіжних країнах може розкриватися така інформація щодо дебіторської заборгованості: перелік дебіторів і сума довгострокової заборгованості; перелік дебіторів і сума дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості; склад і сума статті Балансу "Інша дебіторська заборгованість"; метод визначення величини резерву сумнівних боргів; сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення [3, с.194].

В Естонії відповідно до Закону про бухгалтерський облік та Інструкції про зміст статей балансу бухгалтерського річного звіту дебіторська заборгованість надається в трьох статтях:

- несплачені покупцями рахунки,
- векселі покупців,
- сумнівні рахунки (зі знаком мінус).

Неотримані від покупців суми, в надходженні яких є сумніви, переводяться до витрат згідно з законом про бухгалтерський облік в Естонії.

Німецька практика обліку рахунків до отримання в цілому аналогічна європейській. Особливої уваги заслуговує підхід до дебіторської заборгованості в іноземній валюті. В Балансі розрахунки з дебіторами, як правило відображаються за найбільш низьким показником з первісної вартості та вартості за курсом на дату складання балансу. На відміну від розрахунків з дебіторами у розрахунках з кредиторами використовується протилежне правило. Таким чином, збитки від коливання валютних курсів визнаються, а прибутки - ні. Відповідно до останніх змін в законодавстві дебіторська заборгованість може відображатись в балансі за курсом на дату складання, але в пояснювальній записці необхідно обов'язково розкрити облікові методи, що використовувались.

В США компанії при списанні дебіторської заборгованості по рахунках можуть передавати свою дебіторську заборгованість третій особі, "ліквідувавши" її таким чином та отримавши певну суму грошей. Існує два найпоширеніших способи такої передачі:

1. Передача дебіторської заборгованості по рахунках під заставу.
2. Продаж дебіторської заборгованості по рахунках.

Компанія може продавати право на отримання грошей по дебіторській заборгованості факторинговій фірмі.

В зарубіжній системі обліку дебіторська заборгованість по рахунках оцінюється та відображається в звітності за чистою вартістю реалізації.

Чиста вартість в США обчислюється шляхом сумування всієї дебіторської заборгованості за вирахуванням знижки та безнадійної дебіторської заборгованості.

Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи:

- 1) Торгові знижки - це відсоткові знижки від базової ціни;
- 2) Знижки за оплату в строк - це знижки залежно від строку оплати.

Саме останній вид знижок за оплату в строк і створює проблеми визнання дебіторської заборгованості. В зарубіжній практиці (переважно, системи Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку США) існують два методи відображення таких знижок в бухгалтерському обліку – валовий та чистий [2, с.366].

Списання безнадійної заборгованості відбувається за рахунок створеного резерву і не скорочує загальну вартість активів. Списання безнадійного боргу здійснюється в тому випадку, коли компанія вирішила, що сподіватися на отримання певної суми боргу вже марно.

Для створення резерву сумнівних боргів у закордонних компаніях використовують два методи:

- метод відсотка від чистої реалізації у кредит;
- метод обліку дебіторської заборгованості за строками оплати.

Порівняння особливостей оцінки дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Оцінка поточної дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці

Оцінка поточної дебіторської заборгованості				
Вітчизняна практика		Зарубіжна практика		
На дату виникнення	На дату складання балансу	На дату виникнення	На дату погашення	На дату складання балансу
- за первісною вартістю	- за первісною вартістю - за чистою вартістю реалізації (сума поточної дебіторської заборгованості мінус резерв сумнівних боргів)	Валовий метод		
		- за сумою виставленого рахунку	- з урахуванням знижки (за умови оплати в період дії знижки)	- за сумою, скоригованою на знижку
		Чистий метод		
		- за сумою зменшеною на величину знижки	- з урахуванням знижки (за умови оплати в період дії знижки) - знижка, не отримана покупцем, трактується як «штраф» (за умови оплати пізніше 00періоду дії знижки)	- за сумою, скоригованою на знижку

На відміну від вітчизняного обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву (якщо суми не вистачає, то на витрати по списанню сумнівних боргів), в окремих країнах, не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в активі балансу в рядку "Неотриманні від покупців" або в рядку "Векселі покупців" з одночасним відображенням безнадійної заборгованості окремому рядку зі знаком мінус [1, с.38].

Висновки. Проаналізувавши розвиток облікових поглядів на розрахунки з обліку дебіторської заборгованості можна зазначити, що до сьогодні було зроблено дуже багато різних змін, які мають безперечно позитивне значення у питанні вдосконалення обліку з дебіторами. В умовах покращення зовнішньоекономічних зв'язків стає просто необхідним для України запровадження міжнародних стандартів ведення обліку дебіторської заборгованості. Проте впровадження міжнародних стандартів обліку у вітчизняну практику, в першу чергу, вимагає узгодженість між вітчизняними та зарубіжними системами обліку на основі уточнення, на законодавчому рівні економічної сутності окремих складових господарських засобів підприємств та джерел їх формування, статей балансу, методів оцінки, порядку відображення на рахунках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О.С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання/О.С. Бондаренко// Інвестиції: практика та досвід. - №18. - 2008. - С.36-39.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Житомир: ПП "Рута", 2002. - 544 с.
3. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: Підручник./ О.М. Губачова, С.І. Мельник - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 432 с.
4. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посіб./ М.Р. Лучко, І.Д. Бенько - К.: Знання, 2006. - 311 с.
5. МСБО 1 "Подання фінансових звітів" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://buhgalter911.com>

УДК 657.6:658.2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Л.Г. Побережний, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О.А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні аспекти організації та методика проведення аудиту основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, аудит основних засобів, аудитор, програма проведення аудиту, планування аудиту.

Актуальність проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин та різноманітних форм власності й господарювання актуальним є питання необхідності удосконалення функцій управління різними процесами виробництва, що спричиняє потребу створення госпрозрахункових органів фінансового контролю, тобто аудиту. Аудит являє собою досить високу форму організації і реалізації економічних ідей. Необхідність проведення аудиту обумовлюється потребою користувачів інформації про реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Аудит основних засобів – є важливою складовою загального аудиту фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів, так як роль основних засобів дуже важлива на кожному підприємстві, а їх аудит є значним етапом перевірки звітності підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ і методичних підходів аудиту основних засобів внесли такі провідні вчені, як М.Т. Білуха, М.І. Боднар, В.П. Завгородній, А.М. Кузміньський, Б.Ф. Усач та інші вчені. Слід зауважити, що в економічній літературі значної уваги приділяють перспективам вдосконаленню аудиту основних засобів до зарубіжного досвіду аудиту, так як аудитор керується не тільки нормативно-правовою базою своєї країни, але і спираючись на міжнародні стандарти аудиту.

Метою статті є висвітлення послідовності проведення аудиту основних засобів на підприємствах України.

Виклад основного матеріалу. Облік основних засобів зазнав кардинальних змін, що в основному вплинуло на процес аудиту, особливості його здійснення та підбиття підсумків. Використання науково обґрунтованої організації та методики здійснення аудиту є об'єктивним процесом, оскільки сприяє достовірності відображення інформації про вартість основних засобів на рахунках бухгалтерського обліку, об'єктивній оцінці вартості основних засобів, правильному нарахуванню амортизації, розрахунку собівартості продукції (робіт, послуг) і визначенню фінансового результату. Оскільки специфіка аудиту основних засобів пов'язана із певними особливостями, практика показує, що існує потреба вдосконалення послідовності проведення аудиту основних засобів в Україні [2, с.256].

Під час проведення аудиту основних засобів виникає потреба його планування, розподілу перевірки на кілька етапів та досягнення на кожному з них поставлених цілей. На стадії підготовки аудиту потрібно досконало дослідити нормативно-правову базу, звернути увагу на внесені зміни та доповнення до законодавчих норм, які регулюють бухгалтерський облік та аудит. Впровадження положень бухгалтерського обліку, зокрема ПСБО 7 «Основні засоби», внесло розмежування бухгалтерського обліку та вимог податкового законодавства, тому господарюючі суб'єкти змушені вести подвійний облік стану й руху основних засобів. Відтак, аудитор при перевірці має звернути увагу на правильність відображення операцій із засобами праці як у бухгалтерському обліку, так і у податковому, відповідно до вимог Податкового кодексу України. При цьому джерелами аудиту операцій з обліку основних засобів виступають первинні документи на їх надходження, вибуття і внутрішнє переміщення (акти приймання-здавання об'єктів, акти на списання, інвентарна картка, картка обліку руху основних засобів, інвентарний список, розрахунки амортизації), дані аналітичного і синтетичного обліку.

Усю попередню узагальнюючу інформацію аудитор може зібрати, провівши тест внутрішнього контролю основних засобів. Після цього через

тестування здійснюють інвентаризацію з відповідною вибірковою перевіркою записів у інвентаризаційних відомостях. Це дає можливість знизити ризик аудиторської перевірки аудитором, впевнитися, що результати проведеної раніше інвентаризації є достовірними. При цьому досліджують попередні інвентаризаційні матеріали, виявляють, чи з усіма матеріально відповідальними особами укладено договори, чи всі основні засоби закріплені за ними, чи є на підприємстві зайві, не задіяні у виробничому процесі основні засоби, які потрібно реалізувати або ліквідувати, чи правильно здійснюється ведення інвентарних карток індивідуального і групового обліку основних засобів, своєчасне заповнення всіх реквізитів у них. Якщо в результаті вибіркової інвентаризації виявлено надлишкові основні засоби, потрібно з'ясувати право власності на них. Якщо власником є підприємство, але виявлений основний засіб не задокументовано, то слід правильно його оцінити відповідно до реальної (справедливої) вартості та з'ясувати суму зносу, орієнтуючись на технічний стан. По закінченні такої експертизи складають акт [1, с.53].

Результати виявлених відхилень (якщо такі є) разом із рекомендаціями аудитор формує в усній формі чи надсилає листа до керівництва досліджуваного суб'єкта господарювання.

Аудитор, підписуючи договір на проведення аудиту та надання аудиторських послуг, координує свою діяльність на майбутні дії, формуючи програму проведення аудиту основних засобів, яка може включати такі реквізити: назву аудиторської фірми, що бере на себе зобов'язання у наданні якісних аудиторських послуг; найменування підприємства, організації, установи, що потребує аудиторських послуг; строки проведення аудиту основних засобів; кількість годин, розрахованих на проведення аудиту, тощо. Разом із тим сама програма проведення аудиту проектується за окремими стадіями та етапами перевірки, що є взаємопов'язаними між собою і доповнюють один одного. У них зазначають:

- цілі та основні поставлені завдання на кожному з них;

- аудиторські прийоми та методи, які використовують у процесі перевірки;
- відповідальних осіб, представників аудиторської фірми, що є виконавцями на окремих стадіях аудиторського процесу;
- строки перевірки у розрізі кожного етапу;
- кількість годин, розрахованих на перевірку конкретних операцій, стану та руху основних засобів і специфічних характеристик, виявлених аудитором тощо.

Під час підготовки аудиторської перевірки основних засобів здійснюють планування. Саме на цій стадії дуже важливо опрацювати площину аудиту та окреслити загальну послідовність його проведення.

При здійсненні аудиту основних засобів необхідно в обов'язковому порядку формувати програму аудиту з чіткою розбивкою етапів на виконання робіт: перевірку документації, витрат, понесені у поліпшувальних цілях, капітальних вкладень, амортизаційних відрахувань, переоцінки отриманих і переданих в оренду основних засобів тощо.

Загалом можна виділити такі етапи аудиторської перевірки основних засобів:

- 1) ознайомлення із обліковою політикою підприємства;
- 2) інвентаризація основних засобів;
- 3) визнання основних засобів, критерії віднесення до основних засобів;
- 4) класифікація основних засобів;
- 5) право власності;
- 6) встановлення одиниць обліку основних засобів;
- 7) перевірка достовірності оцінки основних засобів;
- 8) перевірка правильності нарахування амортизаційних відрахувань;
- 9) перевірка документів, що засвідчують надходження, переміщення, вибуття основних засобів;
- 10) перевірка правильності заповнення регістрів бухгалтерського обліку;
- 11) перевірка правильності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Аудитору в процесі перевірки необхідно визначити чи правильно встановлено одиницю обліку основних засобів – інвентарного об'єкта, відображення переоцінки основних засобів, а також формування залишкової вартості основних засобів, здійснити перевірку нарахування амортизації за об'єктами основних засобів, а також провести аудит капітальних вкладень [2, с.259].

На стадіях планування та здійснення аудиту найбільшу увагу слід приділяти питанням відображення у бухгалтерському обліку оприбуткування основних засобів, оскільки моменти надходження основних засобів на підприємство та введення їх в експлуатацію після доведення до робочого стану не завжди співпадають.

Проте при організації та проведенні аудиту основних засобів існують проблеми, які залишаються невирішеними. Зокрема це те, що аудиторська перевірка поширюється не тільки на облікову документацію, але і на необлікові джерела, тому головним недоліком є масштабність деталізованого аудиту основних засобів, який потребує значних затрат робочого часу аудитора. Даний недолік можна усунути за допомогою застосування змішаної методики аудиту основних засобів, тобто в поєднанні деталізованого та експрес - аудиту, що дозволить зменшити затрати часу та забезпечити об'єктивність та доступність аудиту основних засобів.

Наступною проблемою, яка потребує вирішення є постійні зміни в нормативних актах стосовно амортизації та класифікації основних засобів. Дана проблема потребує негайного вирішення, шляхом переходу до надійних нормативних актів, які не будуть змінюватися занадто швидко, адже при аудиті основних засобів підприємства вони можуть значно впливати на його кінцеві результати.

Висновки. Отже, організація та проведення аудиту основних засобів є досить клопіткою і трудомісткою працею, але дотримання усіх наведених вище складових аудиторської перевірки, а також врахування змін законодавства, які відбулися в обліку необоротних активів (зокрема,

основних засобів), дасть змогу аудитору охопити загальну картину обліку основних засобів на підприємстві та його організацію, провести якісний аудит.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кругляк Б., Гуменюк А. Аудит основних засобів промислових підприємств : методичний аспект/ Б.Кругляк, А.Гуменюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – №7. – С. 50 - 57.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджено наказом МФУ від 27 квітня 2000р. № 92.
2. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація та методика аудиту: Підручник / Б.Ф.Усач, З.О. Душко, М.М. Колос . – К., 2006. – 295 с.

УДК 631.11:657.6

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О. В. Рафальська, студентка

Науковий керівник: асистент, Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначенні економічні проблеми розвитку внутрішнього аудиту, створення на підприємствах аграрного сектора служб внутрішнього аудиту з метою донесення об'єктивної інформації про виробничо-фінансову діяльність власникам.

***Ключові слова:** аудит, ефективність, фактори впливу, контроль, внутрішній аудит, внутрішній контроль.*

Постановка проблеми. Передумовою ефективного розвитку будь-якого сільськогосподарського підприємства незалежно від форми власності, є функціонування системи внутрішнього контролю. Однак на практиці виникає багато питань та проблем. Як відомо, внутрішній контроль присутній на кожному господарстві, але ефективність його забезпечується не завжди. Так, невеликі підприємства найчастіше не мають достатнього персоналу, матеріальних ресурсів та рівня знань управлінців для організації необхідної системи внутрішнього контролю. Навіть володіючи достатньою базою, можуть бути погано керовані, і, як наслідок, великі затрати, понесені на організацію контролю, не дадуть бажаних результатів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Внутрішній контроль в дослідженнях провідних науковців розглядається як багатозначне поняття: принцип управління; стадія процесу управління; функція управління. Аналіз наукової літератури дає право стверджувати, що питання функціонування внутрішньогосподарського контролю досить актуальне. Зокрема цій проблемі присвячені праці Білухи М., Бурцева В.В., Козацького В.П., Скулінця І.П., Ткаченка А.М., та інших. Однак деякі питання його функціонування у сільськогосподарських підприємствах є не вирішеними, зокрема неоднозначним є трактування сутності внутрішньогосподарського контролю та невизначеною є система контролю.

Постановка завдання. Метою даної праці є з'ясування місця і ролі внутрішнього аудиту у сільськогосподарських підприємствах України, а також проблем і перспектив його подальшого впровадження.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринкових відносин в Україні передбачає підвищення ефективності господарювання. Зміна соціально-економічних умов в аграрному секторі економіки призводить до виникнення нових інформаційних потреб з боку власників і менеджерів сільськогосподарських підприємств, що вимагає оптимізації управління ними. Необхідність приведення у відповідність механізму управління підприємством до вимог сучасної економіки доводить об'єктивно існуючу потребу в удосконаленні функції внутрішньогосподарського контролю.

Реалізація цього завдання передбачає повноцінне використання контрольних функцій у підприємстві, організацію раціональної взаємодії між суб'єктами контролю, розподіл обов'язків і відповідальності як за систему обліку та звітності зокрема, так і за результати господарської діяльності підприємства в цілому. Контроль має виступати зв'язуючою ланкою між власниками підприємства та суб'єктами управління ним.

Поняття “внутрішній аудит” не є новим, але звертати значну увагу до нього почали лише на початку третього тисячоліття. Під внутрішнім аудитом розуміємо незалежну оцінку діяльності підприємства, визначення його

платоспроможності та запобігання банкрутству. Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів дає таке тлумачення: “Внутрішній аудит – це незалежна діяльність з перевірки і оцінки роботи організації в її інтересах” [1]. Виходячи із зарубіжного досвіду, слід відзначити, що внутрішні аудитори здійснюють незалежне оцінювання управлінських функцій підприємства, в тому числі і власної діяльності.

До основних функцій внутрішнього аудиту слід віднести такі як: контрольну, захисну, аналітичну, координаційну, інформаційну, консультаційну функції [2]. Фахівці вважають, що основні функції внутрішнього аудиту складаються із процедур дослідження окремих операцій підприємства, оцінки цих операцій і контролю відповідності відбиття їх у бухгалтерському обліку, а також контролю за функціями внутрішньої системи контролю підприємства.

Законодавчо внутрішній аудит закріплено лише для банківських установ та органів державного управління. Для інших суб’єктів господарювання питання внутрішнього аудиту законодавчо не врегульовані.

Відсутність правових норм, які б регулювали внутрішній аудит, а також центрального органу, який би здійснював розробку рекомендацій щодо його організації, призвела до того, що на практиці внутрішній аудит ототожнюють із внутрішньогосподарським контролем і реорганізують систему внутрішньогосподарського контролю у систему внутрішнього аудиту.

Основні функції служби внутрішнього аудиту, як правило, складаються з процедур дослідження окремих операцій підприємства, оцінювання і контролю відповідності операцій, відображених у бухгалтерському обліку, а також контролю за функціями внутрішньої системи контролю підприємства.

Таким чином, суб’єкти внутрішнього аудиту повинні призначатися власниками сільськогосподарського підприємства, а не керівництвом.

Обов’язки внутрішнього аудитора повинні охоплювати:

- перевірку дотримання адміністративного порядку, виконання наказів,

розпоряджень;

- організацію інвентаризації товарно-матеріальних цінностей;
- участь у зіставленні витрат з досягнутими результатами;
- аналіз інформації управлінського характеру ;
- оцінку роботи системи внутрішнього контролю [3].

Структура внутрішнього аудиту підприємства включає три елементи: умови проведення аудиту, систему бухгалтерського обліку і процедури аудиту. Кожний елемент розуміють як наявність правил, процедур, методики і документації, розроблених для захисту своїх коштів, отримання надійної інформації з фінансів, підвищення ефективності роботи й дотримання відповідних вимог. У поєднанні всі перераховані елементи структури внутрішнього контролю забезпечують підприємству зниження небажаного ризику ділової і фінансової діяльності, а також ризик помилок у бухгалтерському обліку.

Як і для зовнішніх аудиторів, для внутрішніх аудиторів однією з умов успішного проведення аудиторської перевірки є ефективно організований процес планування. При плануванні необхідно враховувати: цілі і завдання об’єкта аудиторської перевірки, а також використовувати об’єктом засоби контролю за їх виконанням; істотні ризики, що стосуються об’єкта аудиторського завдання, його цілей, ресурсів і господарської діяльності; методи зниження ризиків у припустимих межах; достатність і ефективність систем контролю і управління ризиками певного об’єкта аудиту порівняно з найбільш прийнятною для нього моделлю контролю; можливість значного удосконалення систем контролю і управління ризиками.

Об’єктивність внутрішнього аудиту залежить від ступеня незалежності в структурі управління економічного суб’єкту. Зміст, терміни і обсяг конкретних заходів й перевірок, що проводиться службою внутрішнього аудиту, залежать від оцінки існуючого потенційного ризику, значущості об’єкта перевірки та попередньої оцінки служби внутрішнього аудиту [4].

Ефективність діяльності служби внутрішнього аудиту є важливим фактором управління економічним суб'єктом і залежить від її організаційного статусу, компетентності, професіоналізму, функціональних обмежень, рівня значущості. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що до важливих передумов раціональної організації внутрішнього аудиту слід віднести високу кваліфікацію, ділову й особисті якості керівника аудиторської служби та аудиторів.

Оцінка системи внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства повинна проходити перевірку системою внутрішнього аудиту. При цьому варто оприлюднювати разом з публічною фінансовою звітністю результати внутрішнього аудиту про роботу системи внутрішнього контролю підприємства. Служба внутрішнього аудиту повинна бути підпорядкована власникам (пайовикам), тобто на її роботу не повинні впливати вказівки керівництва.

Слід зазначити, що внутрішні аудитори, які допомагають керівникам: забезпечують захист від помилок і зловживань, визначають “зони ризику”, можливості усунення майбутніх недоліків або відхилень, допомагають ідентифікувати та “посилити” слабкі сторони в системах управління [5]. Таким чином, при належній організації внутрішній аудит сприяє підвищенню відповідальності керівників структурних підрозділів і матеріально-відповідальних осіб підприємства за виконанням ними своїх обов'язків, запобіганню негативним явищам при здійсненні господарських операцій, пов'язаних з рухом майна і зобов'язань економічного суб'єкта.

Критерієм якості при проведенні аудиту вважається, насамперед, виконання аудиторами вимог Міжнародних стандартів аудиту. Однак суворе дотримання нормативів пов'язане із збільшенням трудовитрат аудиторів, збором додаткової інформації, документуванням процесу перевірки, розрахунками. Для забезпечення якісної та оперативної роботи аудиторів доцільно використовувати прогресивні методи обробки економічної інформації, зокрема комп'ютерні програми.

Висновки. Отже, внутрішній аудит – це функціональний контролюючий орган суб'єкта господарювання, який підпорядкований власнику та працює з метою оцінки ефективності системи управління підприємства та системи контролю. Однак функціонування даної служби викликає труднощі, які пов'язані: по-перше – у невизначеності фінансування даної служби; по-друге – наявності кваліфікованого персоналу. На нашу думку, вирішення цих проблем можливе. Суб'єкту господарювання доцільно створити відповідний фонд забезпечення функціонування служби внутрішнього аудиту (наприклад у складі рахунка 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»). Персональний склад служби внутрішнього аудиту сформувати з числа власників, з врахуванням їх освіти, а також з попереднім здобуттям ними кваліфікаційних знань.

Внутрішній аудит в системі внутрішнього контролю підприємства повинен виконувати не лише контрольні функції, а й давати оцінку механізму функціонування внутрішнього контролю підприємства та забезпечувати інформаційні потреби власників та пошук шляхів удосконалення, що дозволить ефективно здійснювати управління фінансово-господарською діяльністю господарюючого суб'єкта та приймати виважені управлінські рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білуха М. Бухгалтерська наука України в 21 ст. / М. Білуха // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004.- №2.-С.37-43.
2. Бурцев В.В. Організація внутрішнього аудиту / В.В. Бурцев // Бухгалтерський облік і аудит.- 2008.-№6. - С. 88-96.
3. Кодацький В.П. Проблеми внутрішнього аудиту / В.П. Кодацький // Економіка. Фінанси. Право.- 2009.- №6 - С.3-7.
4. Скулінець І.П. Роль внутрішнього контролю в діяльності підприємства/ І.П. Скулінець // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Майбутнє – аудит”. – 2008. – С. 232-233.
5. Ткаченко А.М. Вдосконалення системи управління внутрішнім аудитом / А.М. Ткаченко.- Д. : ДонНУ, 2001. – С. 237-241.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В.С.Салькова, студентка

Науковий керівник: асистент Боднар О. А.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті запропоновано методика аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності та видів діяльності, а також наведено основні процедури аудиту фінансової звітності та типові помилки, що можуть бути виявленими під час інспектування цієї діяльності.

Ключові слова: аудит, фінансова звітність, аудиторські процедури.

Актуальність проблеми. Останнім часом у спеціалізованій літературі та на практиці питанням організації і підготовки до аудиту приділяється основна увага, проте методика аудиту фінансової звітності сьогодні залишається найменш розробленою. Хоча розробка і впровадження в аудиторську практику нових, більш досконалих методик аудиту є основним питанням удосконалення процесу проведення аудиту. Від повноти та наукової обґрунтованості методики залежить практичне застосування, обґрунтування видів аудиту, терміни їх проведення і в цілому ефективність аудиторської роботи.

Аналіз останніх досліджень. Питання методики аудиту фінансової звітності в наукових працях розглядали такі дослідники: Т.М.Ковбич, Р.О.Костирко, Б.В.Кудрицький, К.О.Редько, Д.А.Янок та зарубіжні дослідники: С.А.Данілкова, Н.М.Кірієнко, С.А.Молодкіна, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, В.Я. Савченко, Б.Ф. Усач та інші. Всі дослідження зазначених авторів є надзвичайно актуальними і доповнюють один одного. Проте подальшого вивчення і обґрунтування потребують найважливіші аспекти щодо організації та методики виконання аудиту, які визначені постановкою проблеми статті.

Постановка завдання. Основна мета цієї статті полягає в дослідженні обґрунтування процесу та методики виконання аудиту

фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності та видів діяльності відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту[4] та Закону України «Про аудиторську діяльність»[6]. Використання одержаних результатів надасть можливість забезпечити управлінський апарат підприємства релевантною інформацією для прийняття виважених економічних рішень.

Виклад основного матеріалу. Необхідність складання звітності на сучасному етапі розвитку господарських відносин в Україні визначається потребами в інформації про результати діяльності та фінансовий стан різних учасників господарського життя. Таку інформацію можна отримати за допомогою аналізу показників фінансової звітності.

Звітність є одним із зведених або вторинних бухгалтерських документів. Користувачами фінансової звітності можуть бути інвестори, акціонери, працівники підприємства, банківські установи, постачальники, кредитори, покупці, замовники, органи державної влади, суспільство.

Кожного із зазначених користувачів цікавить різна інформація, тому аудитор, підтверджуючи ступінь достовірності фінансової звітності, повинен пам'ятати, що користувачів оприлюдненої звітності можуть цікавити практично всі показники.

Згідно з вимогами П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5] фінансова звітність повинна формуватися із дотриманням таких її якісних характеристик: зрозумілість, доречність, зіставність, достовірність.

Зрозумілість означає, що інформація, яка надається у фінансових звітах, повинна бути дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Доречність означає, що фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.

Достовірність означає, що фінансова звітність не повинна містити помилок та перекозчень, що здатні вплинути на прийняття рішення користувачів звітності.

Зіставність означає, що звітність повинна забезпечувати можливість порівнювати звіти за різні періоди та різних підприємств.

У вітчизняній літературі процес аудиту фінансової звітності в організаційному плані поділяється на такі етапи: планування, вивчення, оцінювання, встановлення достовірності, звітування [2]. Для чіткішого розуміння змісту кожного з етапів нами запропоновано основні ключові аудиторські процедури під час здійснення аудиту фінансової звітності.

На етапі планування необхідно розробити загальну стратегію і тактику аудиту фінансової звітності і обліку, визначити строки і обсяги аудиторської перевірки. І хоча зміст та форма загального плану аудиту фінансової звітності змінюватиметься залежно від мети перевірки, виду підконтрольного об'єкта, сфери його діяльності, розміру, а також складності перевірки і процедур, що застосовуватиметься аудитором, під час його формування необхідно врахувати такі аспекти: по-перше, особливості фінансово-господарської діяльності клієнта; по-друге, вибір сфери діяльності аудитора; по-третє, залучення персоналу до проведення аудиту.

На етапі вивчення аудитором необхідно здійснити попередній огляд та дати оцінку стану бухгалтерського обліку і фінансової звітності замовника аудиту. При тому на цьому етапі аудитор за допомогою опитування, вивчення та аналізу фінансової звітності та даних бухгалтерського обліку здійснює збір необхідних даних. Аудитору доцільно в своїй діяльності використовувати такі методичні прийоми дослідження, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація, системний і функціонально-вартісний аналіз.

До одних з найвагоміших етапів процесу аудиту фінансової

звітності потрібно зарахувати етап оцінювання, на якому аудитор зобов'язаний одержати якомога більше інформації про об'єкт дослідження з метою її аналізу та оцінки для наступного формування обгрунтованої думки, на підставі якої і формуватиметься висновок про достовірність фінансової звітності клієнта. Збір необхідних даних для їх оцінювання провадиться з використанням таких аудиторських процедур, як перевірка, спостереження, інспектування, запити і підтвердження, а також аналітичні процедури.

У разі, якщо аудитор виявить можливі факти фальсифікації фінансової звітності та помилки у ній, то він повинен дослідити потенційний вплив на неї і здійснити додаткові процедури контролю.

Етап встановлення достовірності фінансової звітності ґрунтується на підтвердженні попередньо здійсненої оцінки про достовірність відображення у системі рахунків бухгалтерського обліку та звітності інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, а також про доходи, витрати і фінансові результати господарюючого суб'єкта. Під час висловлення думки про достовірність фінансової звітності аудитор повинен бути достатньо впевненим, що вона не містить істотних викривлень і помилок. Разом з тим аудитору не варто забувати про те, що у зв'язку із застосуванням аудиторської вибірки з'являється вагомий ризик того, що навіть істотні помилки він може не виявити.

До випадків, які можуть підвищити ступінь шахрайства та бухгалтерські фальсифікації облікових і звітних даних, можна зарахувати такі: наявність нетипових господарських операцій для підприємства, що перевіряється (особливо, якщо вони виникають по закінченні звітного періоду); застосування «складних» операцій чи методів бухгалтерського обліку; наявність операцій із пов'язаними сторонами; неадекватні облікові записи; закупівля чи продаж товарно-матеріальних цінностей за цінами, які істотно відрізняються від ринкових.

Завершальним етапом процесу аудиту фінансової звітності є етап

звітування, на якому аудитор формує думку з таких питань:

- чи відповідає система бухгалтерського обліку підприємства вимогам чинного законодавства;
- чи відповідають показники бухгалтерського обліку та фінансової звітності принципам облікової політики суб'єкта господарювання;
- чи ефективна система внутрішнього контролю клієнта;
- чи достовірно відображається в обліку та у фінансовій звітності інформація про активи, зобов'язання, власний капітал доходи, витрати і фінансові результати клієнта.

Результати аудиту фінансової звітності можуть бути оформлені у вигляді загального аудиторського висновку про достовірність фінансової звітності (у межах загального аудиту). Замовникам аудиту варто враховувати, що аудиторський висновок дозволяє встановити достовірність стану бухгалтерського обліку і звітності, разом з тим він не може бути гарантією майбутньої життєдіяльності суб'єкта господарювання.

Незважаючи на те, що аудитор відповідає за складання фінансової звітності та висловлює свою думку про неї, відповідальність за підготовку і надання фінансової звітності несе керівництво підприємства-клієнта. Аудит фінансової звітності не звільняє керівництво підприємства від відповідальності за недостовірне відображення даних у ній

Висновки. На сучасному етапі розвитку економіки та складності нормативно-правової бази зростає ризик прийняття помилкових рішень на підставі фінансової звітності різними її користувачами. Підтвердження достовірності фінансової звітності аудитором має надзвичайне значення для прийняття будь-якими користувачами обґрунтованих ефективних управлінських рішень, які повинні прийматися на підставі достовірно наданої обліково - аналітичної інформації. Запропоновані в статті процес та методика аудиту фінансової звітності підприємств нададуть можливість звести до мінімуму властивий аудиторський ризик та ризик

невиявлення, що надалі дозволить уникати появи істотних помилок та реальніше оцінювати фінансово-майновий стан підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук Я.А. Аудит [навч. посібник] / Я.А.Гончарук, В.С.Рудницький. – Львів: Світ, 2002. – 296 с.
2. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація [монографія] / Н.І.Дорош. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 402 с.
3. Костюк Г.И. Проверка бухгалтерской отчетности аудитором / Г.И.Костюк // Бухгалтерский учет. – 2003. - №4. – С. 49-58.
4. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2004 р./ Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарамидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Кульков – К.: ТОВ «ТАМЦАУ «Статус». - 2005. – 1028 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. №87 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO1.aspx>.
6. Про аудиторську діяльність: Закон України від 14.09.2006р. № 140-V // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

УДК 658. 152. 11: 657

ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У МІЖНАРОДНОМУ ДОСВІДІ У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНСЬКИМ

М.Д. Доценко, студент

Науковий керівник: асистент, Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено сутність необоротних активів. Особливості обліку необоротних активів у зарубіжних країнах порівняно з українським досвідом. Наведено зарубіжний досвід обліку основних засобів, довгострокових фінансових інвестицій, гудвілу.

Ключові слова: необоротні активи, облік необоротних активів, амортизація необоротних активів, гудвіл.

Актуальність проблеми. Для обґрунтування своїх рішень як вітчизняні, так і іноземні інвестори потребують достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, а також результати його діяльності відповідно до прийнятих в міжнародній практиці основ ведення бухгалтерського обліку. Дослідження діяльності будь-якого суб'єкта

господарювання починається з придбання необоротних активів і не може тривати без їх використання. Це і зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку необоротних активів є актуальним і завжди привертало до себе увагу багатьох науковців, серед них Атамас П.Й., Джога Р.Т., Палій В.Ф., Гаценко О.П., Панкевич Л.В., Свірко С.В. та інші.

Метою статті є дослідження особливостей обліку необоротних активів у зарубіжних країнах та порівняння з українською практикою.

Виклад основного матеріалу. В Українській обліковій практиці до складу необоротних активів належать основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, капітальні інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, негативний гудвіл.

У закордонній обліковій термінології поняття необоротні активи (fixed assets) позначається різними термінами, зокрема «довгостроковими активами» (long-lived assets), операційними активами (operational assets), позаоборотними активами. У більшості країн довгострокові активи містять основні засоби та нематеріальні активи.

Так, у Швейцарії необоротні активи відображаються в активі балансу, які об'єднані в одну групу - основні засоби; в Росії - позаоборотні активи, які включають нематеріальні активи, основні засоби, доходні вкладення в матеріальні цінності; в Німеччині - основний капітал та фінансові активи; в країнах англо-американської групи - це довгострокові активи, що об'єднують в собі основні засоби або власність, будівлі і обладнання, невідчутні активи, інвестиції, інші не поточні (позаоборотні) активи.

Питання обліку та відображення необоротних активів у фінансовій звітності суб'єктів господарювання на міжнародному рівні розглядаються у МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи», МСБО 36 «Зменшення корисності активів», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», а в Україні

— у П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів».

У США облік довгострокових активів регламентується значно більшою кількістю стандартів із фінансового обліку (SFAS), зокрема:

- SFAS 142 «Гудвіл та інші нематеріальні активи» («Goodwill and Other Intangible Assets»);

- SFAS 144 «Облік зменшення корисності та ліквідації довгострокових активів» («Accounting for the Impairment or Disposal of Long-lived Assets»);

- SFAS 141 «Об'єднання бізнесу» («Business Combinations»);

- SFAS 86 «Облік витрат на комп'ютерне програмне забезпечення, призначене для продажу, оренди чи іншої реалізації» («Accounting for the Costs of Computer Software to be Sold, Leased, Or Otherwise Marketed»);

- SFAS 69 «Розкриття інформації про нафто- та газодобувну діяльність» («Disclosures about Oil and Gas Producing Activities»);

- SFAS № 19 «Фінансовий облік і звітність нафто- та газодобувних компаній» («Financial Accounting and Reporting by Oil and Gas Producing Companies»);

- SFAS 45 «Облік доходу від франшизи» («Accounting for Franchise Fee Revenue»);

- SFAS 34 «Капіталізація процентних витрат» («Capitalization of Interest Costs»);

- SFAS 2 «Облік витрат на дослідження та розробки» («Accounting for Research and Development Costs»).

У США необоротні активи у фінансовій звітності підприємств класифікуються на дві категорії:

- 1) Основні засоби (property, plant and equipment): земля, будинки, машини, обладнання, легкові та вантажні автомобілі. До категорії основних засобів відносять також природні ресурси, такі, як: нафта, газ, лісові й мінеральні ресурси;

2) Нематеріальні активи (intangible assets): патенти, авторські права, торгові марки (назви), франшиза, організаційні витрати, гудвіл.

В Україні, згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби», класифікація основних засобів здійснюється за такими групами:

- група 1 - земельні ділянки;
- група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;
- група 3 - будівлі, споруди, передавальні пристрої;
- група 4 - машини та обладнання з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті), комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони, мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень;
- група 5 - транспортні засоби;
- група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- група 7 - тварини;
- група 8 - багаторічні насадження;
- група 9 - інші основні засоби;
- група 10 - бібліотечні фонди;
- група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи;
- група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди;
- група 13 - природні ресурси;
- група 14 - інвентарна тара;
- група 15 - предмети прокату;
- група 16 - довгострокові біологічні активи;

В окремих країнах виділяють також вартісний критерій. Так, в Німеччині ліміт вартості основних засобів не менше 800 марок, в Росії -

більше 100-кратного встановленого законом розміру мінімальної місячної оплати праці за одиницю[3].

Основні засоби відображаються в обліку за первісною вартістю. Згідно з міжнародними стандартами, до первісної вартості основних засобів включають: ціну придбання за вирахуванням отриманих знижок, митні збори, невідшкодовані податки, витрати, що прямо відносяться до приведення основних засобів до робочого стану.

В окремих країнах дозволено включати до первісної вартості основних засобів суму відсотків по позиках, пов'язаних з придбанням об'єктів. В Німеччині відсотки за кредит дозволяється включати до витрат на будівництво основних засобів тільки в тих випадках, коли існує тісний взаємозв'язок між засобами та позиковим капіталом [1].

Процес переоцінки основних засобів за МСБО і П(С)БО України майже не відрізняється, але українські стандарти чіткіше зазначають ту межу (більше 10%), яка призводить до необхідності проведення переоцінки. За міжнародними стандартами ця межа зазначається як така, що «суттєво відрізняється» від балансової вартості.

Амортизація — систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Зауважмо, що в американській економічній літературі термін «амортизація» має три відповідники, зокрема:

1) амортизація (amortization) — вживається лише стосовно нематеріальних активів;

2) знецінення (depreciation) — стосується будинків, обладнання, транспортних засобів;

3) виснаження (depletion) — щодо природних ресурсів.

Згідно з МСБО 16 «Основні засоби», амортизаційні відрахування потрібно визнавати як витрати і відображати у Звіті про фінансові результати, якщо їх не внесено до балансової вартості іншого активу.

В обліку Польщі амортизація нараховується за певною схемою з використанням терміну та коефіцієнтів для конкретних груп основних засобів.

У США підходи до відображення в обліку амортизації залежать від наміру використання необоротного активу. Для активів, що використовуються у виробництві продукції, амортизація включається у собівартість запасів. За активами, які не використовуються у виробництві, зокрема будівлі, обладнання, деякі нематеріальні активи, що використовуються в адміністративній чи збутовій діяльності компанії, періодична амортизація визнається витратами і відображається у Звіті про фінансові результати.

Нарахування амортизації необоротних активів передбачає визначення:

- строку корисного використання (експлуатації);
- вартості, що амортизується;
- методу амортизації

В таблиці 1 показано методи нарахування амортизації в різних країнах.

Таблиця 1

Методи нарахування амортизації в різних країнах

<i>Країна</i>	<i>Метод нарахування</i>
Бельгія	Прямолінійний або принцип зниження відрахувань
Великобританія	Норма податкового законодавства
Греція	
Данія	Прямолінійний
Німеччина	
Франція	

Із міжнародної практики обліку нематеріальних активів у нас найменш всього розповсюджений термін «ціна фірми» або «гудвіл», який в основному означає добру репутацію фірми. Між вартістю підприємства і чистою вартістю його майна завжди існує різниця, яка і є гудвілом. Вона може бути позитивна і негативна [3]. В міжнародній практиці питання відображення гудвілу є досить важким.

В Великобританії гудвіл визначається як різниця між не викривленою вартістю всього придбання та не викривленою вартістю її окремих документів, в Німеччині - як різниця між ринковою вартістю придбаних чистих активів і витратами на інвестиції, в Франції - це нематеріальні активи, які не відображаються по інших статтях балансового звіту, але які є необхідними для подальшої діяльності компанії.

З метою вдосконалення обліку на підприємствах набуває поширення автоматизація облікового процесу. Питаннями автоматизації обліку займалися І.В. Герасимчук, В.М. Жук, М.Т. Білуха та інші. Однак важливість і складність даних питань постійно вимагає їх удосконалення і уточнення.

Найбільш підходящим програмним продуктом для українських підприємств являється «1С:Бухгалтерія 7.7». Це універсальна програма масового призначення для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, що включає підготовку обов'язкової (регламентованою) звітності. Що стосується можливостей обліку необоротних активів в даній програмі, то він поділяється на декілька етапів: надходження, введення в експлуатацію, нарахування амортизації і вибуття необоротних активів.

Програма «1С:Бухгалтерія 7.7» дозволяє отримати будь-яку інформацію про необоротні активи для поточного аналізу і контролю. Це, зокрема, первісна і залишкова вартість на початок і на кінець періоду, величина нарахованої амортизації, термін введення в експлуатацію, строк корисного використання. Всі ці дані необхідні при розрахунку основних показників, які характеризують необоротні активи: показники стану, показники руху, коефіцієнти ефективності використання, рентабельності тощо.

Порівняльний аналіз обліку необоротних активів в Україні з іншими країнами світу проведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Необоротні активи в українському та зарубіжному обліку

<i>Український облік</i>	<i>Зарубіжний облік</i>
1	2
1.Класифікація необоротних активів	
основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції і дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи	матеріальні довгострокові активи, нематеріальні довгострокові активи, довгострокові фінансові інвестиції
1.1 .Критерії визнання основних засобів: принесуть в майбутньому економічну вигоду, їх вартість може бути достовірно визначена	
1.2.Оцінка:	
зараховуються на баланс за первісною вартістю чи історичною собівартістю	
-	Можуть включатися і відсотки за кредит
1.3.Витрати на ремонт:	
визначаються як актив, коли вони покращують стан активу	
1.4.Переоцінка:	
проводиться у випадках, коли справедлива вартість суттєво відрізняється від балансової	
1.5. Амортизація	
амортизація нараховується з використанням методів: прямолінійного списання, зменшення залишку, суми одиниць продукції, згідно норм податкового законодавства	амортизація нараховується з використанням методів: прямолінійного списання, зменшення залишку, суми одиниць продукції, згідно норм податкового законодавства, а також прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод
1.6.При вибутті:	
списується залишкова вартість і накопичений знос, обліковується прибуток (збиток) від вибуття	
2. Нематеріальні активи:	
критерії визнання - відсутність матеріальної форми, довгостроковість, здатність приносити дохід	
2.1 .Класифікація:	
на права користуватися природними ресурсами, майном, на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл	
такий вид як гудвіл майже не використовується	гудвіл поділяють на позитивний і негативний, є підходи до визнання вартості, і методи списання
3. Дебіторська заборгованість:	
визначення - сума заборгованості дебіторів	
3.1. Класифікація:	
довгострокова і поточна	поточна і не поточна (середньострокова і довгострокова)
3.2 .Оцінка: за чистою вартістю реалізації	

Облік необоротних активів в Україні має багато спільного із зарубіжною практикою. Існування певних відмінностей зумовлено специфічністю

української економіки. Інтеграція України в світове господарство вимагає відповідності організації обліку необоротних активів МСБО.

Висновки. Проаналізувавши організацію обліку необоротних активів у зарубіжних країнах та порівнюючи з українським досвідом, стає очевидною необхідність внесення змін до Національних стандартів обліку необоротних активів для відповідності Міжнародним стандартам. В умовах глобалізації підприємницької діяльності та розвитку інформаційних технологій основною задачею українських підприємств є повна автоматизація облікового процесу, зокрема, і обліку необоротних активів, адже, діяльність будь-якого суб'єкта господарювання починається з придбання необоротних активів і не може тривати без їх використання, вони є своєрідним фундаментом кожного господарюючого суб'єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горещька. - Житомир: Рута, 2002. - 544 с.
2. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. - К.: Знання, 2006. - 311 с.
3. Марочкіна А. М. Бухгалтерський облік за Національними стандартами: Навчальний посібник / А. М. Марочкіна. - Харків: Торсінг, 2002. - 296 с.
4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / За ред. С. Ф. Голова. - К.: ФПБАУ, 2004. - 248 с.
5. Організація бухгалтерського обліку: Підруч. для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — 3-тє вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2002. — 592 с.
6. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Бобрівець С. В. Податковий облік: Навч. посіб. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 260 с.

ОБЛІК ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

І. М. Куц, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто поняття „довгострокові зобов'язання”, проаналізовано погляди науковців щодо значення довгострокових зобов'язань у зарубіжних країнах. Значна увага приділена розгляду питання облігації з дисконтом.

Ключові слова: довгострокові зобов'язання, облігація, дисконт по облігаціях, фінансовий лізинг.

Актуальністю проблеми є необхідність всебічного наукового дослідження *довгострокових зобов'язань у зарубіжних країнах* зокрема. Випуск акцій або довгострокових облігацій для фінансування довгострокових проектів та розширення виробничої діяльності компанії джерелом фінансування яких є довгострокові зобов'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вивченням теми *довгострокових зобов'язань* працювали і працюють такі науковці: Р. Лучко, І. Бенко, В. Бланшар, А. Бомон, Ф. Вілла, О.М. Галаган, А. Гільбо і Е. Леоте, Л.І. Гомберг, Л. Пачолі, Д. Россі, Р. Саватьє, Ж. Саварі, Л. Флорі, Г. Фор, Дж. Чербоні та інші.

Метою є визначення поглядів щодо значення *довгострокових зобов'язань* та їх видів.

Виклад основного матеріалу. Як вказує Р. Лучко, довгострокові зобов'язання – це пасиви підприємства або кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена на протязі терміну, що перевищує один рік. До них відносяться зобов'язання по випущених акціях, по векселях виданих та по лізингу[1, с. 138].

Для цілей бухгалтерського обліку в закордонній практиці залежно від терміну погашення зобов'язання поділяються на короткострокові (поточні) та довгострокові.

Важливою рисою довгострокових зобов'язань є те, що підприємство виплачує кредитору не тільки одержану суму боргу, але й проценти. Як правило, проценти сплачуються періодично на протязі всього строку дії довгострокових зобов'язань. Найголовніша відмінність поточних зобов'язань від довгострокових полягає в тому, що їх погашення вимагає використання тих ресурсів, які за відсутності останніх могли бути використані в поточній діяльності компанії.

Довгострокові зобов'язання є джерелом фінансування довгострокових проектів фірми. При успішному розміщенні довгострокової заборгованості і веденні господарської діяльності поточний прибуток перебільшує розмір виплат відсотків за такими ж зобов'язаннями. Але при зниженні доходності операцій фірми як наслідок дії кон'юнктурних, структурних, циклічних та інших факторів різниця між прибутком і виплатами за довгостроковими зобов'язаннями зменшується і може бути від'ємною величиною. В цьому випадку компанія повинна буде здійснювати ці виплати за рахунок зниження дивідендів власників або відмови від будь-яких активів.

Зазвичай оформлення будь-якого виду довгострокової заборгованості достатньо формалізовано і вимагає дотримання різних умов і обмежень. Така практика обумовлена необхідністю захисту кредиторів від несплати боргу. Ці умови і обмеження (наприклад, кількість дозволених до випуску облігацій, ставка відсотка, дата погашення, забезпечення тощо) обумовлюються або в контракті на випуск облігацій, або у вексельній угоді, або в іншому документі, який регулює випуск. Якщо вони суттєві, то повинні бути відображені у звітності (як правило, ця інформація розкривається в примітках).'

В ряді випадків з метою безпеки кредиторів управління зобов'язанням ведеться третьою особою - довіритель - (банком, трастовою компанією тощо), що також зазвичай відображається у примітках до звітності.

Як правило, довгострокова заборгованість розміщується і погашається відповідно до договору про її розміщення протягом всього терміну дії

боргових зобов'язань. Відповідно на дату погашення боргу повністю амортизуються премії або знижки, що виникли при його розміщенні, а прибутки чи збитки при цьому не нараховуються.

Головними типами довгострокових зобов'язань в зарубіжній практиці є облігації до виплати, векселі до сплати, лізингові зобов'язання.

Векселі до сплати. Векселі до сплати - це формальні документи, тобто зобов'язання сплатити визначену суму до певного періоду. Вони бувають відсоткові і безвідсоткові. Довгострокові векселі до виплати - це векселі, що видані на строк більше одного року. За своєю суттю вони аналогічні до довгострокових облігацій, однак на відміну від останніх не мають обігу на біржовому ринку цінних паперів. Векселями як інструментами довгострокового залучення грошових коштів зазвичай користуються некорпоративні

Векселі можуть видаватись на строк до 10 років, а облігації – до 50 років.

Для більш детального аналізу довгострокових зобов'язань розглянемо види облігацій і порядок їх випуску. Облігації - один із найбільш розповсюджених фінансових інструментів, які використовують корпорації для залучення грошових коштів, і, відповідно, тип довгострокового зобов'язання, який зустрічається доволі часто.

Випуск облігацій оформлюється контрактом, який надає зобов'язання сплатити певну суму грошей (номінальну вартість) у визначений момент в майбутньому і, як правило, сплачувати відсотки, розраховані за певною ставкою.

Для фінансування довгострокових проектів, розширення виробничої діяльності компанії можуть випускати акції або довгострокові облігації (Bonds). При цьому перевага надається саме облігаціям.

У МСБО спеціально присвяченого питанням обліку та відображення в звітності довгострокових зобов'язань, не існує. МСБО 17 "Оренда" визначає зобов'язання, що виникають в результаті довгострокової оренди; зобов'язання

по пенсійному забезпеченню зазначаються в МСБО 19 "Виплати працівникам"; фінансові зобов'язання регулюються МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання".

Відомо, що акціонери є власниками компанії, а ті, що тримають облігації – тільки кредиторами. Вважається також, що випуск облігацій приводить до росту прибутку акціонерам і величини доходу на одну акцію.

Облігації можуть випускатись різних видів:

1) В залежності від наявності забезпечення (гарантії):

- забезпечені облігації мають гарантію їх погашення. Забезпечуватись вони можуть майном підприємства, активами, тобто будівлями, устаткуванням і таке інше. Такі облігації звуться ще закладними облігаціями (meregace bonds).

- незабезпечені облігації – це звичайні кредити, що не забезпечуються активами, тобто по них компанія не видає гарантійного доручення.

2) В залежності від порядку погашення:

- фіксовані облігації – по них встановлюється один термін погашення. Наприклад, компанія випустила облігації на 1 млн. дол.. Всі мають бути погашенні через 10 років.

- серійні облігації – погашаються серіями частковими сумами на протязі всього строку дії облігацій.

(Наприклад, компанія випустила облігації на 1000000 дол. Погашення, - 250000 дол. через кожні 5 років (срок дії 20 років)).

3) В залежності від порядку реєстрації облігацій: реєстровані і нереєстровані (купонні) облігації.

- реєстровані – на цих облігаціях компанія записує ім'я та адресу власника облігацій, веде їх облік, сплачує проценти.

- купонні – це безадресні, їх власники не реєструються корпорацією. Такі облігації мають відривні купони, де вказана сума відсотків до одержання і дати одержання. Купон відривається і здається в банк. Таким чином, відсотки платять тому у кого є цей купон на дату виплати.

4) Конвертовані і не конвертовані облігації

Конвертовані – дають право володарю облігацій перетворити (конвертувати) їх в акції даної компанії на певних умовах.

Неконвертовані облігації не володіють конверсійним привілеєм, тобто правом купівлі звичайних акцій.

5) Виділяють ще облігації відзивні, тобто які передбачають умови їх довгострокового викупу, погашення компанією[3, с.205].

Випуск облігацій відбувається за рішенням Ради директорів за згодою всіх акціонерів. Як правило, акції друкуються номінальною вартістю 1000 дол. або кратним числом до 1000 дол.

Кожний власник облігацій одержує сертифікат (свідectво, що фірма йому винна). Крім того, компанія заключає додаткову угоду (договір), де визначені права, привілеї, терміни погашення облігацій, величина: дати виплати відсотків, можливість дострокового викупу, конвертації в прості акції і та інше.

Ціна облігації може відхилятися від її номінальної вартості в ту чи іншу сторону. Це визначається встановленою компанією квотою у відсоток до номінальної вартості облігації.

Векселі до сплати. Векселі до сплати - це формальні документи, тобто зобов'язання сплатити визначену суму до певного періоду. Вони бувають відсоткові і безвідсоткові. Довгострокові векселі до виплати - це векселі, що видані на строк більше одного року. За своєю суттю вони аналогічні до довгострокових облігацій, однак на відміну від останніх не мають обігу на біржовому ринку цінних паперів. Векселями як інструментами довгострокового залучення грошових коштів зазвичай користуються некорпоративні

Довгострокові векселі до оплати (видані) також використовуються для фінансування проектів фірми, для залучення фінансування.

В принципі довгострокові векселі мають ту ж природу, що і короткострокові. Але термін їх дії більше 1 року.

Довгострокові векселі можуть також забезпечуватись закладними (заставою) активами. Заставні векселі широко використовуються при покупці будинків фізичними особами, а також основних засобів як малими, так і великими компаніями.

Заборгованість по довгострокових векселях виплачується періодично (по періодах), на протязі дії векселя. Кожний платіж включає в себе:

- відсотки по залишку несплаченої суми заборгованості.
- зменшення заборгованості по векселю (номінальної вартості).

Сума відсотків зменшується в кожному періоді.

Довгострокові заставні векселі відображаються в обліку за їхньою номінальною вартістю.

Наступним типом довгострокових зобов'язань в зарубіжній практиці є довгострокові орендні зобов'язання (зобов'язань по лізингу).

Лізинг - це контрактна угода між орендодавцем (власником майна) і орендарем, яка надає право користування майном на протязі встановленого періоду за плату. Лізинг - це вид бізнесу.

Є два види лізингу:

- 1) Оперативний лізинг.
- 2) Довгостроковий або фінансовий лізинг.

При оперативному лізингу те чи інше майно береться в оренду (в користування) на короткий термін. Право власності при цьому залишається за орендодавцем. Орендар відображає в обліку орендну плату (звичайно і операційні витрати, пов'язані з використанням об'єкта, наприклад, паливо для автомобіля).

В зарубіжних країнах широке застосування знайшов довгостроковий лізинг (фінансовий лізинг), як засіб формування довгострокових активів. В якійсь мірі він схожий на покупку основних засобів в розстрочку.

При фінансовому лізингу орендна плата повністю звільняється від оподаткування. Довгостроковий лізинг обходиться дешевше, ніж короткостроковий.

Висновки. При успішному розміщенні довгострокової заборгованості і веденні господарської діяльності поточний прибуток перебільшує розмір виплат відсотків за такими ж зобов'язаннями. Але при зниженні доходності операцій фірми як наслідок дії кон'юктурних, структурних, циклічних та інших факторів різниця між прибутком і виплатами за довгостроковими зобов'язаннями зменшується і може бути від'ємною величиною. В цьому випадку компанія повинна буде здійснювати ці виплати за рахунок зниження дивідендів власників або відмови від будь-яких активів

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник / Тернопіль: Економічна думка, 2004. — с.206.
2. Бутинець Ф.Ф. Історія розвитку бухгалтерського обліку: навчальний посібник для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Ф.Ф. Бутинець. — Житомир: ЖІТІ, 2003. — 320 с.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / За ред. С. Ф. Голова. - К.: ФПБАУ, 2004. - 248 с.
4. Організація бухгалтерського обліку: Підруч. для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — 3-тє вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2002. — 592 с
5. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Бобрівець С. В. Податковий облік: навч. посіб. / Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 260 с.

УДК 336.274.2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

М. С. Овчарова, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколайський державний аграрний університет

В статті виявлено, що при визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Для будь-якого бухгалтера важливо правильно вести облік дебіторської заборгованості, так як будь-яке функціонуюче на даний момент підприємство має певні взаємовідносини з певними постачальниками, покупцями, різними організаціями, з працівниками даного підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, довгострокова заборгованість, короткострокова заборгованість, вексель, безнадійна заборгованість.

Актуальність проблеми. Характерною особливістю сучасного розвитку економіки України є глибокі економічні перетворення в сфері виробництва на основі ринкових відносин. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік взаєморозрахунків суб'єктів господарювання. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань українського обліку є облік дебіторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів.

Наукове дослідження кращих прикладів організації обліку в зарубіжних країнах дозволить у майбутньому практично застосовувати їх у нашій державі, забезпечити в ній із врахуванням національних традицій належного функціонування бізнесу та підприємництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день питанню теоретичного та практичного дослідження сутності та необхідності аналізу стану дебіторської заборгованості присвячено багато робіт як іноземних, так і вітчизняних авторів. У науковій статті враховані певним чином думки вітчизняних та іноземних вчених, які досліджували дану проблему: Ченг Ф.Л., Фіннерті Дж. І., Сурніна К. С., Лучков О.І., Матицина Н. та ін. Проте не дивлячись на значний інтерес до цього питання, проблема аналізу стану дебіторської заборгованості на підприємствах України і в зарубіжних країнах на сьогоднішній день не достатньо вивчене, тому потрібно продовжувати пошук нових методів вирішення кризи неплатежів дебіторської заборгованості та її постійного зростання.

Постановка завдання. Вирішення складної проблеми існування неплатежів багато в чому залежить від вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків на прикладі досвіду зарубіжних країн. Сучасні ринкові вимоги змушують підприємства продавати свої товари в кредит та з відстрочкою платежу. Це необхідно робити для того, щоб витримати жорстку конкуренцію на ринку попиту товарів та послуг. Тому виникнення такого явища як дебіторська заборгованість є цілком об'єктивним та потребує детального вивчення.

Виклад основного матеріалу. Необхідною умовою нормальної діяльності будь-якого підприємства є встановлення ним господарських відносин з покупцями, постачальниками, іншими організаціями. Ці зв'язки забезпечують безперервну діяльність. Встановлення господарських відносин суб'єкта підприємницької діяльності з іншими особами передбачає виникнення між ними певних прав та зобов'язань.

При визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

За кордоном щодо класифікації дебіторської заборгованості в Балансі існують лише загальні правила, які носять рекомендаційний, а не директивний характер.

За очікуваними термінами погашення, які встановлюються в договорах, у всіх країнах заборгованість поділяється на поточну дебіторську заборгованість, тобто заборгованість, яка повинна бути погашена протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, який період довше), і непоточну (довгострокову) заборгованість, яку в окремих країнах (наприклад, країнах ОАЕ) поділяють на середньострокову та довгострокову.

Зазвичай дебіторська заборгованість в Балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англоамериканської системи обліку, представляється, а отже і класифікується, за наступними групами:

— рахунки до отримання – вид дебіторської заборгованості, який виникає при продажу товарів по "відкритому рахунку", без письмового зобов'язання покупця оплатити рахунок, тобто така заборгованість, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту продавцем покупцю. За нормальних умов кошти по рахунку повинні бути отримані протягом 30-60 днів;

- векселі до отримання;
- дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією.

Крім дебіторської заборгованості покупців в балансі відображається інша заборгованість. Так, в естонському балансі відображається також:

- дебіторська заборгованість дочірніх та материнських підприємств;
- дебіторська заборгованість пов'язаних підприємств;
- розрахунки з акціонерами;
- інша короткострокова дебіторська заборгованість.

В США щодо дебіторської заборгованості підприємства дотримуються наступних правил:

- виділення різних типів дебіторської заборгованості, яка належить підприємству, якщо це несуттєво;
- забезпечення правильного розміщення оціночних (коригувальних) статей поряд з відповідними статтями дебіторської заборгованості;
- представлення в розділі "Оборотні активи" балансу лише тієї дебіторської заборгованості, яка буде погашена протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, що довше);
- розкриття інформації про будь-які непередбачені збитки, пов'язані з існуванням дебіторської заборгованості;
- розкриття будь-якої дебіторської заборгованості, право на яку передано чи віддано під заставу як забезпечення;
- розкриття всіх значних концентрацій ризику, пов'язаних з дебіторською заборгованістю (якщо дебіторська заборгованість має загальні характеристики, що можуть вплинути на її погашення, наприклад, підприємство має дебіторську заборгованість компанії однієї галузі чи одного регіону).

В зарубіжній системі обліку дебіторська заборгованість по рахунках оцінюється та відображається в звітності за чистою вартістю реалізації, тобто за сумою грошей, яка реально може бути отримана у майбутньому в

результаті її погашення. Для визначення чистої вартості реалізації оцінюють чисту суму коштів, яку очікується отримати в результаті погашення дебіторської заборгованості по рахунках.

Чиста вартість реалізації, як правило, відрізняється від юридично належної до оплати величини. В США, наприклад, вона обчислюється шляхом сумування всієї дебіторської заборгованості за вирахуванням знижки та безнадійної дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим згідно з принципом обачності проводяться два коригування:

- оцінюється та обліковується безнадійна дебіторська заборгованість;

- оцінюються можливі повернення товарів та враховуються надані раніше знижки.

В зарубіжній літературі безнадійною вважається дебіторська заборгованість, яка, ймовірно, ніколи не буде сплачена.

Наявність безнадійного боргу призводить до втрати виручки від продажу або до збитку, і вимагає відповідного зниження величини дебіторської заборгованості по рахунках та зменшення прибутку.

В більшості країн виявлення безнадійної дебіторської заборгованості, в т.ч. векселів, проводиться в індивідуальному порядку, тобто при окремому розгляді кожного безнадійного до отримання рахунку (векселя). Не отримані від покупців векселі та рахунки, надходження яких визнано як безнадійне, списуються на витрати підприємства.

На відміну від українського обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву (якщо суми не вистачає, то на витрати по списанню сумнівних боргів), в окремих країнах, не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в активі балансу по рядку "Не отримані від покупців рахунки" або по рядку "Векселі покупців" з одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус.

Двома найбільш розповсюдженими методами обліку безнадійної заборгованості в більшості країн є метод прямого списання і метод нарахування резерву.

Метод прямого списання має певні недоліки:

- витрати за безнадійною дебіторською заборгованістю не пов'язані з відповідними продажами;

- дебіторська заборгованість завищується, оскільки не обліковуються включені до заборгованості невідомі безнадійні борги;

- метод призводить до неузгодженості між доходами і витратами (тобто витрати визнаються пізніше, ніж доходи, з якими вони пов'язані).

Як правило, метод прямого списання безнадійної дебіторської заборгованості застосовується тільки у тих випадках, коли безнадійна заборгованість є несуттєвою за розмірами.

Важливу роль в бухгалтерській практиці має відображення сумнівної дебіторської заборгованості та створення резервів під безнадійні борги. Метод нарахування резерву допускає розрахункову оцінку безнадійних боргів в кожному звітному періоді, навіть якщо на відповідний момент невідомо, які конкретно рахунки не будуть оплачені і неможливо визначити конкретний розмір безнадійної заборгованості.

В США, якщо на дату фінансової звітності підприємство не бачить можливості зібрати повну суму рахунків до отримання, відрахування до резерву витрат здійснюється за рахунок прибутку, якщо виконуються дві наступні умови:

- ймовірно, що на дату складання фінансової звітності буде мати місце зниження вартості активу або виникнення зобов'язань, виходячи з наявної інформації на дату фінансової звітності;

- розмір збитку можна оцінити з достатнім ступенем ймовірності.

Підприємство може здійснювати розрахункові оцінки безнадійної дебіторської заборгованості на основі свого попереднього досвіду, досвіду інших підприємств в тій же галузі виробництва, платоспроможності дебітора

або на основі оцінки поточної економічної ситуації. Якщо ж розмір безнадійної дебіторської заборгованості не можна оцінити достатньо точно, то виникає суттєва невизначеність у погашенні дебіторської заборгованості. В цьому випадку необхідно використовувати метод визнання доходів у розстрочку, метод відшкодування витрат або інший метод визнання доходів.

Резерв сумнівних боргів, як правило, представляє собою відсоток від суми продажу в кредит або від дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду.

Відповідно до Загальних принципів бухгалтерського обліку США при розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості використовуються два методи:

— метод відсотку від нетто-реалізації, заснований на припущенні, що частка виручки даного року не буде отримана. Сума сумнівної заборгованості вираховується шляхом множення виручки від реалізації на визначений процент, отриманий шляхом обчислення середнього проценту втрат за сумнівними боргами в попередніх періодах;

— метод обліку рахунків за строками оплати, який припускає, що частина сальдо по рахунках дебіторської заборгованості не буде оплачена.

В Італії дозволено щорічно відносити на резерв сумнівних боргів 0,5% загального обсягу дебіторської заборгованості. Коли обсяг резерву досягає 5 %, подальше його збільшення забороняється.

За російськими стандартами обліку також можливе створення резерву по сумнівних боргах. Але при цьому до складу резерву можуть включатися суми заборгованостей конкретних дебіторів, і тільки в тому випадку, якщо була проведена робота по стягненню цих боргів. Величина резерву визначається окремо по кожному сумнівному боргу з урахуванням фінансового стану боржника.

Зазначимо, що в Естонії сума сумнівного боргу списується на витрати незалежно від того, застосовані до неї заходи по стягненню чи ні. Оскільки діючий Закон про податок з обороту не передбачає зворотного перерахунку

податку з обороту, пов'язаного з сумнівною або безнадійною дебіторською заборгованістю, сума сумнівної дебіторської заборгованості списується на витрати разом з податком з обороту. Відмінністю естонського обліку від українського є те, що безнадійна дебіторська заборгованість, яка раніше була чи не була переведена у витрати, списується з балансу без відображення суми безнадійного боргу на позабалансовому рахунку.

В більшості країн англо-американської системи крім резерву по сумнівних боргах компанії можуть створювати інші види резервів, зокрема, резерв на покриття повернень товарів та знижок.

Висновки. Попередити безнадійну заборгованість можна ефективною політикою управління нею. При миттєвій оплаті по пред'явленню має виписуватися переказний вексель на пред'явника, якщо ні, то переказний вексель виписується на строк, який акцептується або покупцем, або його банком.

Для вдосконалення обліку дебіторської заборгованості можна запропонувати такі механізми управління дебіторською заборгованістю, як безвідзивний акредитив, що часто використовується в США, який оснований на відносинах не лише продавця і покупця, але і їх банків. Умовний продаж, широко розповсюджений в Європі, коли право власності залишається за продавцем до часу оплати товару тощо.

Отже, організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). А керівнику підприємства з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які складають значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коблянська О.І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / О. Коблянська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2009. – №77-78. – С.28-34.
2. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи / Н.Матицина // Економіст, 2010. - №11. – С.50-52.
3. Сурніна К. С. Резерв сумнівних боргів: порівняння українських, російських та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку / К.Сурніна // Збірник тез та текстів виступів наукової міжнародної конференції “Розвиток науки про бухгалтерський облік”. Частина III. – Житомир: ЖІТІ, 2009. – С.100-105.

УДК 331.2:657(73)

ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В США

М.І. Макуріна, студентка

Науковий керівник: асистент, Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто значення обліку заробітної плати в США. Виявлено особливості оплати, організації та стимулювання праці в перехідній економіці. Вивчено ролі матеріальної зацікавленості робітників від кінцевого результату виробничого процесу.

Ключові слова: облік, бухгалтерський облік заробітна плата, пряма заробітна плата, непряма заробітна плата, федеральний прибутковий податок, прибутковий податок штату, розрахунок відпускних.

Актуальність теми. Нині виникає необхідність застосування нових мотиваційних підходів, які мають ґрунтуватися на використанні економічних, соціальних і психологічних аспектів сучасного виробництва. Мотивація праці завжди належала і належатиме до вирішальних факторів забезпечення досягнення цілей підприємств, незалежно від стану економіки, а механізми та інструменти стимулювання повинні бути гнучкими. Сучасні умови господарювання виводять проблему формування мотивації праці у розряд стратегічних. Вона потребує розв'язання з позицій необхідності оновлення механізмів і систем стимулювання, які об'єктивно виявилися неадаптованими до умов ринку.

Заробітна плата – одна з найважливіших і найскладніших економічних категорій, оскільки вона є одночасно і основним джерелом доходу найманих працівників, і суттєвою часткою витрат виробництва для роботодавців, і

ефективним засобом мотивації працівників. Заробітна плата виступає найважливішим засобом підвищення зацікавленості працюючих у результатах їхньої праці, її продуктивності, збільшення обсягів виробництва продукції, наданні послуг.

Підприємницькі структури втратили значний потенціал конкурентоспроможності, виробнича система неідеальна, а у працівника сформувалося переважно безвідповідальне ставлення до виконання певного виду роботи. З огляду на вище викладене проведемо дослідження систем оплати праці, які застосовуються в США.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед зарубіжних вчених проблемами систем та мотивації оплати праці займалися А. Смітт, А. Маслоу, Ф. Герцберг, В. Врум, Л. Портер, Е. Лоулер., О.А. Бугуцький, А.Ф. Бурик, М.Х. Вдовиченко, О.Д. Гудзинський та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є необхідності теоретичного висвітлення основних напрямів обліку заробітної плати в США.

Виклад основного матеріалу. Одним з найважливіших напрямків діяльності бухгалтерії будь-якого підприємства, як в США так і в інших країнах, є врахування заробітної плати працівників підприємства. Облік праці та заробітної плати є одним з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок роботи бухгалтера. Він по праву займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві.

В умовах переходу до системи ринкового господарювання відповідно до змін в економічному і соціальному розвитку країни істотно змінюється політика в області оплати праці, соціальна підтримка і захист працівників. Ці зміни вимагають серйозного вивчення і використання багатьох фундаментальних положень, прийнятих у країнах з розвинутою економікою, таких як США.

Заробітна плата в промисловості США складається з прямої та непрямой заробітної плати і з виплат робітникам та службовцям, які не

пов'язані з затратами робочого часу.

Пряма заробітна плата - це частина оплати праці, що витрачена на виробництво одного виду продукції та безпосередньо відноситься на собівартість калькуляції об'єкта.

Непряма заробітна плата - це частина оплати праці, що витрачена на виробництво кількох видів готової продукції або прямо не пов'язана з випуском виробів. До непрямой заробітної плати включають заробітну плату деяких категорій працівників виробничих цехів (майстрів, старших робітників, десятників, облікових працівників, експедиторів), допоміжних цехів (ремонтників, комірників, канцелярських працівників), обслуговуючого й управлінського персоналу (двірників, швейцарів, прибиральниць, сторожів, адміністративно-управлінського персоналу, пожежників, працівників складів).

До виплат робітникам і службовцям, не пов'язаних із витратами робочого часу відносять премії, оплату відпусток, допомогу у зв'язку з хворобою, пенсії, оплату святкових і вихідних днів, доплату до погодинної ставки, оплату за простоювання відносять до виплат робітникам і службовцям, не пов'язаних із витратами робочого часу. Ці виплати входять до виробничих накладних витрат, бо вони не можуть бути безпосередньо включені у собівартість продукції.

Облік використання робочого часу ведуть табельники або спеціально встановлені автомати, а іноді й самі робітники.

Система обліку заробітної плати має потребу в строгому контролі й ефективній обробці даних, а також у регулярному інформуванні відповідних фінансових органів.

Існують три види зобов'язань, пов'язаних з обліком заробітної плати:

- 1) заборгованість по виплаті заробітної плати;
- 2) заборгованість по податках, що стягується із заробітної плати;
- 3) заборгованість по інших утриманнях із заробітної плати.

Важливо розрізняти постійних (штатних) співробітників і працівників,

що виконують роботу за договором-підрядку та сумісників. Правила обліку заробітної плати розповсюджуються на працівників фірми. Сумісники не є працівниками даної фірми й тому система обліку заробітної плати на них не поширюється. Вони пропонують послуги фірмі за винагороду, але не перебувають під її прямим спостереженням або контролем.

Зобов'язання по заробітній платі - коли підприємець є відповідальним за виплату заробітної плати робітникам та службовцям. Заробітна плата робітників розраховується виходячи з погодинної ставки або відрядного вироблення. Для службовців устанавлюються місячні або річні оклади. Як правило, до цієї категорії відносять управлінський апарат.

Федеральний Закон про справедливі умови праці (іноді його називають Законом про заробітну плату й робочий час) упорядковує виплати за понаднормові роботи. Власник промислового, торговельного або транспортного підприємства, діяльність якого виходить за межі одного штату, відповідно до федерального законодавства оплачує, щогодини понаднормових робіт. При цьому відпрацьовані годинники понад 40 у тиждень і 8 у день вважаються понаднормовими. Понаднормові роботи повинні оплачуватися, принаймні, у півтора разу регулярної ставки.

Роботи у вихідні й святкові дні можуть бути також оплачені як понаднормові у відповідності зі спеціальними угодами по оплаті праці. У виплатах за понаднормовий час, відпрацьований за колективним договором (за згодою із профспілками) або по інших контрактах про роботу з наймання, установлений мінімум може бути перевищений.

Із заробітної плати робітників і службовців можуть здійснюватись тільки дозволені законом утримання. Утриманий із заробітку податок перераховується підприємцем у Податкове керування.

Розглядаючи облік нарахувань і утримань, необхідно розрізняти:

- 1) відрахування й податки, які повинен сплачувати працівник;
- 2) обов'язкові нарахування, пов'язані з фондом заробітної плати, які підлягають сплаті роботодавцем.

Зобов'язання по утриманнях і відрахуванням із заробітної плати робітників та службовців – це податки до фонду соціального страхування, федеральний прибутковий податок і прибутковий податок, установлений урядом штату. Певні утримання роблять також в інтересах самих робітників та службовців і нерідко на їхнє прохання. До цієї групи належать утримання в пенсійний фонд, страхові внески органам охорони здоров'я, внески осіб, що уклали договір страхування життя, профспілкові внески й благодійні податки. Поза залежністю від того, з якою метою виробляються утримання із заробітної плати робітників та службовців, власник підприємства зобов'язаний перелічити ці суми на користь відповідних державних органів, фондів або організацій.

На федеральний прибутковий податок доводиться більша частина утримань із заробітної плати робітників та службовців. Федеральний прибутковий податок стягується пропорційно сумі заробітної плати. Сума податку залежить від заробітку й наявності в працівника пільг по сплаті того або іншого податку. Відповідно до діючого законодавства не оподатковуваний прибутковим податком мінімум становить 2900 дол. США в рік, ставка податку коливається від 15% до 39,1% річного доходу. Кожний працівник має право на звільнення від сплати якого-небудь одного внеску (наприклад, податок на нерухомість, податку на автотранспорт, внесків на благодійні цілі й т.п.) від свого ім'я й від кожної особи, що перебуває на його утриманні. Податкове керування надає кожному підприємцеві спеціальні таблиці розрахунку сум утримань.

У більшості штатів стягується свій прибутковий податок, і порядок його утримання, як правило, той же, що й для федерального прибуткового податку.

Зобов'язання підприємців по утриманню податків із заробітної плати. У США існують три основних податки на заробітну плату, які підприємець повинен сплатити. Це податок на соціальне страхування, федеральний податок на страхування по безробіттю й податок на страхування по

безробіттю, установлений урядом штату. Ці податки відносять до оперативних витрат.

Податок на соціальне страхування підприємець сплачує в розмірі 7,65 % з 87000 дол. США (дорівнює сумі відповідного податку, утримуваного із заробітної плати його працівників).

Федеральний податок на страхування по безробіттю відповідно до діючого законодавства ставка становить 3,54%. Як правило, із загальної суми відрахувань тільки 2,7% доводиться на частку штату.

Податок на страхування по безробіттю, що стягується до бюджету штату. У кожному штаті прийнята програма допомоги безробітним, яка передбачає виплату допомоги. Суми, які утримуються в розмірі 5,4% з перших 7000 дол. США, зароблених кожним працівником, формують спеціальний фонд, за кого виплачують допомогу з безробіття. У деяких штатах тим підприємцям, які йдуть на збільшення чисельності працівників на своєму підприємстві, ставку податку знижують.

Розглядаючи розрахунок відпустки, працівник може одержати двотижневу оплачувану відпустку за кожні 50 тижнів роботи. Таким чином, він або вона одержує 52-тижневу платню за 50 тижнів роботи. Теоретично вартість двох тижнів відпустки повинна бути розподілена у вигляді витрат на весь рік. Таким чином, оплата відпустки становить 4% (2-тижнева відпустка розділити на 50 тижнів) заробітної плати працівника. Кожний відпрацьований тиждень співробітник заробляє невелику частку (4%) своєї відпусточної платні.

Можливі також добровільні відрахування частини зарплати - як додаткове пенсійне забезпечення по старості або в різні добродійні фонди.

Підприємство найчастіше виписує чеки на зарахування зарплати на банківські рахунки робітників та службовців. Оплата зарплати відображається проводкою:

Дт "Заробітна плата до сплати";

Кт "Грошові кошти".

Висновки. Отже, облік праці та заробітної плати є одним з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок роботи бухгалтера. І тому вимагають серйозного вивчення і використання багатьох фундаментальних положень, прийнятих у країнах з розвинутою економікою, таких як США.

Організація оплати праці справляє великий вплив на ефективність діяльності підприємства. До основних факторів, що впливають на ефективність праці, можна віднести мотиваційні механізми. Важливу роль мотивації відіграє соціальний пакет. Що стосується ефективності праці, то це співвідношення між результативністю праці та величиною витрат, що виражається в досягненні максимального ефекту за мінімальних витрат. Отже, збалансування цих чинників і є результатом ефективної організації оплати праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах / О.М. Губачова, С.І. Мельник – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
2. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько – К.: Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 311 с.
3. Носов Р.В. Консультації - про оплату праці / Р.В. Носов // Газета „Праця і зарплата” – 2006 – № 13 (497) – С. 10–11
4. Примко П. С. Обчислення середньої заробітної плати / П. С. Примко // Газета „Праця і зарплата” – 2006 – № 14 (498) – С. 25 – 30
5. Рильська М. О. Консультації про відпустки / М. О. Рильська // Газета „Праця і зарплата” – 2006 – № 15 (499) – С. 13
6. Сопко О. М. Трудові відносини, оплата праці. Спеціальний додаток до тижневика / О. М. Сопко // Газета „Дебет – кредит” – 2009 – № 8 – С. 27

УДК 336.221.4.012.24:631.11

ФСП ЯК ОДНА ІЗ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ НАПРАВЛЕНА НА ПІДТРИМКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Л.В. Скар, студентка

Науковий керівник: старший викладач Сердюк В.Т.

Миколаївський державний аграрний університет

Наведено теоретичний аналіз фіксованого сільськогосподарського податку як об'єктивної системи оподаткування. Досліджено його основні ознаки, що сприяють підтримці розвитку та визначено доцільність його застосування сільськогосподарськими виробниками.

Ключові слова: ФСП, оподаткування, сільськогосподарська продукція, сільськогосподарський товаровиробник.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації ринкових відносин для структури українського сільського господарства стало актуальним підвищення його конкурентоспроможності. Однак, наростаючі негативні тенденції за рівнем забезпечення аграрного виробництва та несприятливе зовнішнє середовище господарювання накладають свій відбиток на сільське господарство. Так, постійні зміни в податковому законодавстві щодо аграрних виробників не приводять до якісних змін в оподаткуванні цієї галузі. Пошук податкового механізму, який би зменшив фіскальний тиск на виробників сільськогосподарської продукції та зацікавив їх у підвищенні ефективності господарювання, привів до запровадження фіксованого сільськогосподарського податку, який нині використовується у якості особливого інструмента державної фінансової підтримки та специфічного засобу формування фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема оподаткування сільськогосподарських товаровиробників входить в коло наукових інтересів багатьох вчених. Зокрема, таких як В. Андрущенко, О. Василенко, В. Вишневецького, М. Дем'яненко, Д. Деми, О. Кириленко, А. Крисоватого, М. Кучерявенка та інших, а також зарубіжних науковців, а саме І. Буздалова та А. Вангера. Віддаючи належне науковим напрацюванням по даній проблематиці, варто наголосити, що питання обкладання фіксованим сільськогосподарським податком як системи направленої на розвиток сільськогосподарських підприємств, особливо в світлі сучасних процесів в галузі, є недостатньо розробленими. Це вимагає наукового обґрунтування та оцінки специфічного інструментарію та механізмів оподаткування, що зумовлює актуальність теми та народногосподарське її значення.

Мета статті. Метою роботи є виявлення місця ФСП у структурі пільгового оподаткування та визначення його ролі у підтримці розвитку сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу. Податки представляють собою єдину законну форму відчуження власності юридичних і фізичних осіб на користь суб'єктів публічної влади на засадах обов'язковості, індивідуальної безвідплатності, забезпечення державним примусом, з метою фінансування суспільних потреб. Як дієвий інструмент регулювання, податки слугують засобом впливу на суб'єктів господарювання з метою досягнення бажаних результатів, зокрема в напрямку створення сприятливих умов для розвитку певної галузі чи території. За результатами дослідження процесу становлення та розвитку системи оподаткування сільськогосподарських підприємств виявлено, що вона завжди була особливою сферою взаємовідносин з державою. Причому, на даному етапі розвитку пряме оподаткування сільськогосподарських підприємств знайшло практичне втілення у фіксованому сільськогосподарському податку, запровадження якого було пов'язано з переходом аграрного виробництва із загальної системи оподаткування на спеціальний режим у зв'язку із затяжною кризою в сільському господарстві.

Згідно Податкового кодексу України платники фіксованого сільськогосподарського податку не є платниками таких податків і зборів: земельного податку, збору за спеціальне використання води, збору за здійснення деяких видів підприємницької діяльності. Крім того, цей податок сприяє зменшенню податкового навантаження і стимулює розвиток малих форм підприємницької діяльності, так як:

- порядок сплати податку враховує сезонність сільськогосподарського виробництва;
- ставка ФСП визначається незалежно від обсягів бюджетних надходжень від цього податку;
- податкові зобов'язання визначаються площею сільськогосподарських угідь та не пов'язані з кінцевими показниками виробничо-господарської діяльності сільгосптоваровиробників;
- ФСП, на відміну від усіх інших альтернативних систем

оподаткування, не обмежує платників у здійсненні будь-яких дозволених законодавством видів підприємницької діяльності.

Разом з тим ФСП може використовуватися під час реорганізації, його платниками є виключно нерентабельні та малорентабельні підприємства, що запобігає зловживанням у цій сфері. Також слід відмітити, що до платників ФСП не застосовуються вимога зі сплати авансованого внеску з податку на прибуток при виплаті дивідендів. Таким чином, усувається економічне обмеження на розподіл прибутку у вигляді дивідендів платниками ФСП.

Відповідно до цього Державною податковою адміністрацією України на 01.03.2011 зареєстровано 24 576 сільськогосподарських підприємств, з яких 16 662 – підприємства-платники ФСП.

Висновки. Отже, запровадження ФСП є доцільним, оскільки він є важливим інструментом стимулювання сільськогосподарського виробництва, який зменшує податковий тиск на сільськогосподарського товаровиробника, і на цій основі забезпечує стимулювання раціонального використання землі, нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвський К. В. Фіксований сільськогосподарський податок як різновид спеціального податково-правового режиму в Україні / К. В. Андрієвський // Форум права. - 2009. - № 3. - С. 7-13.
2. Податковий кодекс України // [електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу: <http://www.radagov.ua>.
3. Савка В. Б. Спеціальний режим оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком // Економіка. - 2009. - №7. - С.21-23.
4. ФСП як рішення малого виробництва // [електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу: <http://www.podatock.ua/index.php/the-news>.

**ВІДОБРАЖЕННЯ ДОХОДУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РАХУНКАХ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ**

В.Г. Фірман, студентка

Науковий керівник: старший викладач Сердюк В.Т.

Миколаївський державний аграрний університет

У даній роботі вирішується завдання розглянути зміну відображення операцій з реалізації сільськогосподарської продукції згідно з планами рахунків бухгалтерського обліку протягом різних відрізків часу.

Ключові слова: дохід, витрати, реалізація, прибуток, фінансовий результат.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Господарська діяльність кожного підприємства вимагає планування, управління і контролю. Для успішного керівництва за господарською діяльністю в цілому та по кожному господарському процесу (виробниче споживання, реалізація) необхідно мати відомості про склад й розмір засобів і коштів, наявних у розпорядженні. Всі ці відомості здатний надати облік.

Спочатку облік розвивається як справа рахівництва, проте з розвитком обсягів виробництва і продаж, зміною форм власності і управління підприємствами виникають завдання, які мають бути вирішені своєчасно і в найкоротші терміни. З розвитком відносин обміну продукції росте потреба в постійному, кваліфікованому обліку понесених витрат та отриманих доходів від конкретного виду продукції. Зі збільшенням потреби в обліку, розвивається і сам процес обліку. Зростає техніка систематизації отриманої інформації, порядок її групування та класифікації, обробки і зберігання.

Процес реалізації сільськогосподарської продукції є завершальним процесом економічного перетворення «гроші-товар-гроші», вироблена продукція набуває грошового виразу, тобто на даній стадії відбувається отримання результату від усієї господарської діяльності. Для

прогнозування тенденцій і можливостей розвитку системи бухгалтерського обліку процесу реалізації сільськогосподарської продукції необхідно провести якісний аналіз розвитку обліку як цілісної системи у тісному зв'язку з розвитком систем і структур управління, а також аналіз конкретного об'єкту обліку, враховуючи зміни систем виробництва. [3]

У обліку своєрідним алфавітом, який дозволяє чітко охарактеризувати будь-які події господарського життя, є план рахунків бухгалтерського обліку (далі – план рахунків). План рахунків дає можливість лаконічно передати зміст операції. Бухгалтери для запису факту господарської операції використовують скорочені записи за планом рахунків, замість того, щоб робити довгі текстові записи [6].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженнями обліку процесу реалізації сільськогосподарської продукції, системи відображення на рахунках бухгалтерського обліку займалися такі вітчизняні науковці як Сук Л.К., Сук П.Л., Гудзенко Н.М., Проданчук М.А., Правдюк Н.Л., Приходько А.В. На необхідність удосконалення плану рахунків бухгалтерського обліку підприємств виробничої сфери в останні роки звертали увагу у своїх публікаціях багато авторів, серед яких Пархоменко В.М., Атамас П.Й., Хомин П.Я. та ін.

Для проведення аналізу відображення процесу реалізації виберемо часовий інтервал розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві нашої країни. Проф. Кірейцев Г.Г. виділяє в якості самостійного відрізка часу період з кінця 50-х років і до теперішнього часу [3]. Цей період характеризується для сільського господарства початком підготовки економістів з бухгалтерського обліку у вищих сільськогосподарських навчальних закладах, а для системи обліку – переходом на новий бухгалтерський облік, план рахунків, розширенням сфери застосування і удосконалення прийомів обліку.

Цілі статті. У роботі поставлено за мету дослідити формування доходу від реалізації сільськогосподарської продукції в умовах переходу на новий бухгалтерський облік.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У період радянської влади головним завданням підприємств сільського господарства було виробництво продукції високої якості в кількості, здатній забезпечити постійно зростаючий попит населення на продукцію та попит промислових підприємств у сільськогосподарській сировині. Необхідною умовою ефективного ведення сільськогосподарського виробництва було зменшення затрат праці, матеріальних витрат і грошових засобів, яке б забезпечило зниження собівартості продукції та підвищення рентабельності підприємств. З метою зниження собівартості продукції рослинництва та підвищення продуктивності тварин на сільськогосподарських підприємствах проводились постійні удосконалення процесів виробництва на базі механізації, автоматизації та хімізації виробництва.

Виробничу діяльність сільськогосподарські підприємства організовували на основі виробничо-фінансового плану, який був затверджений в установленому порядку керівним органом [2].

Своєчасне і повне виконання виробничо-фінансового плану було основним завданням господарської діяльності кожного сільськогосподарського підприємства. Засобом контролю за виконанням поставлених завдань виступає бухгалтерський облік.

За аналізований період організація бухгалтерського обліку зазнала значних змін. У колгоспах було введено калькуляцію собівартості одиниці продукції. Прийоми обліку праці і відображення в регістрах бухгалтерського обліку трудового вкладу кожного колгоспника (трудоdni) були замінені прийомами обліку праці в одиницях робочого часу (людино-dni, людино-години). Тобто, відбулася відмова від використання

трудодня як механізму розподілу з праці виробленого колгоспником валового доходу. Була спроба відображення на одному балансовому рахунку суми валового доходу, прибутків і збитків, але через деякий час відмовились від такого підходу [3].

Постійні зміни у процесах управління призводять до удосконалення облікової інформації. З метою покращення бухгалтерського обліку в сільському господарстві удосконалюється план рахунків бухгалтерського обліку та система документообігу.

Планом рахунків називається систематизований перелік рахунків, який визначає організацію всієї системи поточного бухгалтерського обліку на підприємствах, організаціях, установах. В основі його побудови лежить розроблена класифікація рахунків за економічним змістом. Розподіл рахунків на однорідні за економічним змістом групи забезпечує одержання показників про хід виконання плану для оперативного керівництва.

Реалізація продукції (робіт, послуг) – господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу права власності на окремі об'єкти іншому суб'єкту підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів або боргових зобов'язань [4].

Для сільськогосподарського підприємства результат від реалізації є основним фінансовим показником, який характеризує господарську діяльність підприємства [1]. У відповідності до показників виробничо-фінансового плану перед бухгалтерським обліком процесу реалізації стоять наступні завдання:

- визначення об'ємів реалізації продукції шляхом обрахунку кількості реалізованої продукції як в цілому, так і по окремих видах продукції;
- підрахунок фінансового результату від реалізації шляхом співставлення фактичної собівартості -реалізованої продукції з її ціною продажу.

Процес відображення реалізації сільськогосподарської продукції залишився незмінним. На рахунку 46 «Реалізації» вели облік реалізації готової продукції, наданих послуг і витрат, пов'язаних із організацією процесу реалізації. По рахунку 46 «Реалізація» розширились кількість субрахунків – з 5 до 11 [5].

Витрати, пов'язані з реалізацією обліковують використовуючи рахунок 43 «Позавиробничі витрати» або окремий аналітичний рахунок «Витрати, пов'язані з реалізацією продукції», який відкривали у складі рахунку 46 «Реалізація», рахунок 44 «Витрати обміну». Позавиробничі та витрати обміну щомісяця сумують і списують до виробничої собівартості окремих видів продукції, роблять відмітки про це на рахунку 46 «Реалізація». Сума фінансового результату діяльності підприємства з початку року формується на рахунку 80 «Прибутки і збитки».

У цей період використовували журнально-ордерну форму обліку, при якій синтетичний облік реалізації продукції ведуть загальними сумами у Головній книзі. Кредитові обороти нагромаджують у журналі-ордері № 11 с.г. і в кінці місяця їх переносять у Головну книгу; дебетові обороти рахунку 46 вибірковими сумами по кореспондуючих рахунках із журналів-ордерів № 9 с.г., № 10/1 с.г., № 10/2 с.г. та ін.

Для контролю за надходженням і витрачанням коштів від реалізації облік ведуть за видами реалізованої продукції в розрізі каналів її реалізації. За необхідності дані деталізують за виробничими підрозділами або за продукцією різної якості [4].

З 1 січня 2000р. всі українські підприємства перейшли на нову систему бухгалтерського обліку і звітності. Методологічні принципи ведення обліку, якими підприємства користувалися раніше, були змінені. Національна економіка перебувала у стані переходу на ринкові відносини, розширення обмінних операцій з іноземними компаніями. Це було однією з причин реформування національної системи обліку у відповідності до вимог міжнародних стандартів обліку.

У Програмі реформування системи бух-галтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів зазначено, що трансформація системи бухгалтерського обліку забезпечить більш об'єктивне відображення фінансового стану і результатів діяльності суб'єктів господарювання, а також розширить доступ усіх зацікавлених користувачів до інформації і звітності. Передусім такими користувачами є інвестори, які потребують об'єктивної оцінки діяльності підприємства для прийняття рішень про можливість інвестицій. Структура плану рахунків зорієнтована на потреби складання фінансової звітності, тому в ньому чітко розмежовані балансові та номінальні рахунки.

Висновки. Проведене дослідження показало тенденцію розвитку і зміни Плану рахунків бухгалтерського обліку. Реалізація продукції сільськогосподарського виробництва протягом аналізованого періоду зазнавала різного відображення у бухгалтерському обліку. Доходи і витрати від реалізації сільськогосподарської продукції відображалися на одному рахунку 46 «Реалізація», змінювалась аналітика даного рахунку та доповнювалась додатковими рахунками по відображенню витрат на реалізацію. З 2000 р. закріпилася система розподілу: на одних рахунках – доходів, а на інших рахунках витрат від реалізації, із закриттям в кінці періоду на результативний рахунок 79 «Фінансові результати».

Проте останні дослідження науковців дають підстави стверджувати, що така система відображення не в повній мірі надає інформацію з реалізації та не задовольняє потреби для оперативного управління та прийняття рішень керівництва підприємства, щодо розвитку подальшої діяльності. Дослідження відображення процесу реалізації залишатиметься актуальним до того часу, поки підприємства мають за мету отримання прибутку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов М.С. Основы бухгалтерского учета: учебник / М.С. Белоусов, Б. А. Титов. – М.: Статистика, 1969. – 151 с.
2. Бухгалтерский учет в сельском хозяйстве с основами учета в других отраслях народного хозяйства: учебное пособие / Ю.Я. Литвин, В.Г. Линник – М.: Статистика, 1978. – 439 с.
3. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, між предметні зв'язки: [монографія] / Григорій Герасимович Кірейцев. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 236с.
4. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах: підручник для студентів економічних спеціальностей аграрних закладів освіти / В.Б. Моссаковский, Л.К. Сук, О.В.Томчук, В.Г. Линник. – К.: Урожай, 1998. – 414 с.
5. Хомин П.Я. План рахунків – алфавіт бухгалтера / П.Я. Хомин // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2009. – Т. 2, № 17. – С.54-56.

УДК 657.1:331-330.342

ОБЛІК ОПЛАТИ ПРАЦІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

К. В. Мируцька, студентка

Науковий керівник: старший викладач Сердюк В.Т.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено працю робітників як необхідного складника процесу виробництва, споживання та розподілу створеного продукту. Обґрунтовано необхідність правильного обліку, оскільки заробітна плата – один із найважливіших засобів підвищення зацікавленості працівників у результатах своєї праці, її правильний облік є необхідною умовою для забезпечення потреб підприємства і працівників.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, облік заробітної плати.

Постановка проблеми. Заробітна плата – це одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. У сучасному товарному виробництві, заснованому на наймі робочої сили, заробітна плата – це елемент ринку праці, що виступає як ціна товару, в формі якого найманий працівник продає свою робочу силу. Актуальність теми зумовлена тим, що на будь-якому підприємстві цей розділ обліку ведеться в обов'язковому порядку. Для бухгалтера важливо знати основи законодавства про працю, контролювати правильність застосування менеджерами затверджених тарифних ставок і посадових окладів, заповнення

первинних документів про відпрацьований час, виробіток, наявність документів, що підтверджують право на доплати за невідпрацьований час. Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних зацікавлених сторін – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Багато авторів ставить проблему обліку заробітної плати на головне місце серед інших аспектів облікової системи. Заслужують уваги праці вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких: Г.І. Башнянин, Ф.Ф. Бутинець, П.О. Куцук, М.В. Корягін, О.В. Лишиленко, П. Семюельсон, О.А. Полянська, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко та багато інших.

Метою роботи є дослідження системи оплати праці та її обліку, що сформувалась в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про оплату праці", заробітна плата – це винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [6]. Під системою оплати праці розуміють спосіб обчислення розмірів винагороди, що підлягає виплаті працівникам підприємства згідно із здійсненими ними витратами праці або за результатами роботи. Згідно зі ст. 96 Кодексу законів про працю України, основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка охоплює тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів, тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники) [2]. Вона використовується для розподілу робіт залежно від їх складності, а працівників – залежно від їх кваліфікації та за розрядами тарифної сітки.

Основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до визначених норм праці, їх складності та умов виконання. Вона становиться у вигляді тарифних ставок (окладів), відрядних розцінок для робітників і посадових окладів для службовців. Для нарахування основної заробітної плати працівникам з почасовою оплатою праці необхідно мати відомості про посадові оклади (за штатним розписом), присвоєні розряди (на

підставі наказів по підприємству), а також дані табельного обліку відпрацьованого ними часу за відповідний період (місяць тощо).

Для розрахунку заробітної плати спеціаліста за повний робочий місяць потрібно проставити встановлений йому оклад згідно з наказом по підприємству, за неповний робочий місяць – встановлений оклад потрібно поділити на кількість робочих днів у даному робочому місяці і визначену денну заробітну плату помножити на кількість відпрацьованих за табелем робочих днів. У разі розрахунку заробітної плати робітників за тарифом, годинну тарифну ставку треба помножити на кількість годин. Розподіл заробітної плати за бригадної відрядної системи оплати праці виконується пропорційно до коефіцієнто-годин тощо [1, с. 3].

Застосування погодинної форми оплати праці передбачає тривалість робочого часу не більше 40 год на тиждень. Обов'язковою умовою при цьому є організація обліку відпрацьованих годин кожного дня і контроль за виконанням понаднормових завдань. Заробітна плата в умовах ринкової економіки визначається ринком праці. Роботодавець виплачує працівнику за його працю певну винагороду, розмір якої залежить від умов та складності роботи, професійних та ділових якостей працівника, результатів господарської діяльності підприємства чи організації.

Скорочена тривалість робочого часу встановлюється: для працівників віком від 16 до 18 років – 36 год на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул) – 24 год на тиждень; для працівників, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці, – не більше як 36 год на тиждень.

У Законі України "Про оплату праці" наведено визначення мінімальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг роботи). До складу мінімальної заробітної плати не включаються доплати, надбавки, заохочувальні і компенсаційні виплати.

Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання. Рівень мінімальної ставки на підприємстві не може бути нижчим від державного, але може перевищувати його в разі дотримання норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною і галузевими (регіональними) угодами. При цьому такий рівень фіксується в колективному договорі та є підставою для розроблення тарифних ставок і окладів з урахуванням кваліфікації працівників, видів і складності робіт. Штатний розпис (схема посадових окладів), зазвичай, застосовується при оплаті працівників, фахівців і службовців [6, с. 167].

Важливою складовою обліку праці та заробітної плати є їх документальне оформлення. Облік руху особового складу підприємства здійснюється у відділі кадрів. При цьому обліку підлягають всі працівники незалежно від виконуваної роботи та обійнятої посади [3, с. 130].

Для обліку зарплати та розрахунків з працівниками використовується рахунок 66 "Розрахунки за виплатами працівникам". На ньому ведеться узагальнення інформації про розрахунки з персоналом, який належить як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомог тощо), а також розрахунки за неoderжану персоналом у встановлений термін суму з оплати праці (розрахунки з депонентами). Рахунок 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" має такі субрахунки: 661 "Розрахунки за заробітною платою"; 662 "Розрахунки з депонентами"; 663 "Розрахунки за іншими виплатами".

На рахунку 661 "Розрахунки за заробітною платою" відображають заробітну плату, нараховану за поточний місяць, на рахунку 662 "Розрахунки з депонентами" – не виплачену вчасно, на рахунку 663 "Розрахунки за іншими виплатами" – інші виплати працівникам. Субрахунок 663 був введений в облік доволі недавно, що зумовлює низку запитань щодо його застосування.

За кредитом рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" відображаються нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога за тимчасовою непрацездатністю, інші нарахування, за дебетом – виплата заробітної плати, премій, допомоги тощо, а також суми утриманих податків, платежів за виконавчими документами, вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів в рахунок заробітної плати та інші утримання із сум оплати праці персоналу. Сальдо рахунку кредитове показує залишок заборгованості із заробітної плати [5, с. 239-242]. Відображення затрат підприємства, зокрема і затрат на оплату праці, можна здійснювати трьома способами: за допомогою рахунків тільки класу 9 "Витрати діяльності"; за допомогою рахунків 8 і 9 класів; малими і неприбутковими підприємствами – тільки за допомогою рахунків класу 8 "Витрати за елементами".

Для управління підприємством та з метою поліпшення організації праці та її оплати, аналізу резервів зниження витрат на оплату праці, підвищення продуктивності та розрахунків з кожним окремим працівником важливе значення має аналітичний облік праці, заробітної плати та розрахунків з персоналом. Аналітичний облік розрахунків з персоналом ведеться по кожному працівникові, видах виплат і утримань. Сума нарахованих заробітних плат по всіх працівниках дорівнює обороту по кредиту синтетичного рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" за звітний період. Сума всіх утримань із заробітної плати працівників і сума виплаченої заробітної плати дорівнюватиме обороту по дебету рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам". Кредитове сальдо цього рахунку дорівнюватиме сумі в графі розрахунково – платіжної відомості "Сума, що належить до виплати". Розрахунково-платіжні відомості виконують подвійну функцію: по-перше, за їх допомогою виконуються розрахунки з працюючими, по-друге, вони є формою аналітичного обліку рахунку 66. Розрахункові або розрахунково-платіжні відомості складають за кожним структурним

підрозділом у розрізі категорій персоналу і табельних номерів працівників [3, с. 160-163].

Висновки. Отже, питання нарахування заробітної плати, а також податкового і бухгалтерського обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства. З одного боку, це пов'язано зі ставленням до таких питань власне робітників, для яких заробітна плата слугує основним джерелом матеріальних благ. З іншого боку, з тою обставиною, що суми, які спрямовує підприємство на оплату праці, так чи інакше слугують мірою, що визначає надходження податків і обов'язкових зборів у бюджет і цільові фонди.

Бухгалтерський облік на підприємстві повинен забезпечувати: точний розрахунок заробітної плати кожного робітника відповідно до кількості і якості витраченої праці, що діють формами і системами його оплати, правильний підрахунок утримань із заробітної плати; контроль за дисципліною праці, використанням часу і виконанням норм виробітку робітниками, своєчасним виявленням резервів подальшого росту продуктивності праці, витратою фонду заробітної плати (фонду споживання); правильне нарахування і розподіл за напрямками витрат відрахувань на соціальне страхування і відрахувань до Пенсійного фонду України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інструкція зі статистики заробітної плати: Наказ Державного комітету статистики України від 13 січня 2004 р., № 5.
2. Кодекс законів про працю в Україні, прийнятий Законом / РСР: від 10 грудня 1971 р. (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971. – № 50) з подальшими змінами і доповненнями; 1999 р., № 12-43, 378 с.
3. Косміна Р.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік : навч. посібн. / Р.М. Косміна . – К. : Вид-во "Вища шк.", 2008. – 255. – С. 23.
4. Катеринець Н. Облік праці за новими формами / Н. Катеринець // Дебет-Кредит. – 2009. – № 5. – С. 3-4.
5. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / О.В. Лишиленко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 624 с.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р., № 108/95 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

7. Пушкар М.С. Фінансовий облік : підручник / М.С. Пушкар. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2002. – 628 с.

8. Полянська О.А. Методичні аспекти автоматизації обліку, аналізу і аудиту праці і заробітної плати / О.А. Полянська, М.В. Шах // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів 3 грудня 2010 року. / відп. ред. З.В. Герасимчук. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2010. – 608 с.

9. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник / Н.М. Ткаченко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Изд-во "Алерта", 2008. – 926 с.

УДК 336.226.12

ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

Л.С. Скороненко, студентка

Науковий керівник: старший викладач Сердюк В.Т.

Миколаївський державний аграрний університет

Ця стаття присвячена розгляду актуальних питань обліку та податкових розрахунків з податку на прибуток підприємства та рекомендацій щодо їхнього вдосконалення в сучасних умовах змін законодавства з метою гармонізації бухгалтерських та податкових розрахунків.

Ключові слова: податок на прибуток підприємства, доходи, витрати, податкові розрахунки.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Активна підприємницька діяльність є одним із найважливіших факторів економічного зростання в країні та підвищення соціально - економічних показників держави. В свою чергу, кожне підприємство прагне максимізувати свій прибуток, а це можливо лише за умови існування оптимальної системи оподаткування прибутку. Тому дослідження проблем облікового забезпечення податкових розрахунків з податку на прибуток, формування звітності та їх оптимізації є актуальним як з теоретичної, так і з практичної позиції.

Після прийняття Податкового кодексу України 2 грудня 2010 року [1] податок на прибуток підприємств зазнав революційних змін. Такі зміни переважно зумовлені необхідністю усунення економічно необґрунтованих розбіжностей між нормами Закону України «Про оподаткування прибутку

підприємств» [3] і положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку щодо визнання і оцінки доходів та витрат. Тому дане питання потребує детального розгляду та аналізу.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Методику здійснення податкових розрахунків з податку на прибуток підприємства та напрями їхнього удосконалення, питання визнання і оцінки доходів та витрат в обліку у своїх працях розглядають багато науковців, серед яких Ловінська Л.Г., Ткаченко Л.М., Коблянська О.І., Гура Н.О., Луніна І.О., Опарін В.М. та інші видатні вчені.

Цілі статті. У роботі поставлено за мету дослідити порядок здійснення податкових розрахунків з податку на прибуток підприємства в умовах реформування податкового законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Податкові розрахунки можна визначити, як сукупність установлених податковим законодавством правил розрахунку визначеного об'єкта оподаткування (в даному випадку прибутку) та розміру нарахованого податку, який підлягає сплаті до бюджету (податок на прибуток). У ст. 7 Податкового кодексу [1] наголошено, що будь-які питання щодо оподаткування регулюються Податковим кодексом і не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України.

Виняток складають лише закони, що вносять зміни до Податкового кодексу та встановлюють відповідальність за порушення норм податкового законодавства.

Податкові розрахунки з податку на прибуток повинні забезпечити:

- обґрунтовану методику розрахунку бази оподаткування за даними бухгалтерського обліку;
- точність і достовірність визначення податкового зобов'язання;
- формування податкової звітності.

Згідно з Податковим кодексом змінився принцип визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток, яким є прибуток із джерелом

походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду. Термін «собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг» є суто бухгалтерським, що забезпечує гармонізацію бухгалтерського обліку та податкових розрахунків щодо визначення прибутку та його оподаткування. Крім того, Податковим кодексом собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг визначається як витрати, що прямо пов'язані з виробництвом та/або придбанням реалізованих протягом звітного податкового періоду товарів, виконаних робіт, наданих послуг, які визначаються відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що застосовуються в частині, яка не суперечить положенням розділу III кодексу [1].

З наведеного визначення треба зробити наступні висновки: по-перше, в основу витрат підприємства покладена собівартість товарів, робіт, послуг; по-друге, витрати підприємства на виготовлення (придбання) продукції, які входять в її собівартість, фактично будуть збільшуватися (і тим самим зменшувати прибуток, який підлягає оподаткуванню) в момент реалізації такої продукції.

Це обумовлено тим, що Податковий кодекс відміняє застосування принципу першої події щодо податку на прибуток. А тому при визначенні прибутку до оподаткування підприємства потрібно керуватися принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, відповідно до якого згідно із Законом [2] для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком

зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [5, 6].

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності умов: покупцеві передано ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив); підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами); сума доходу (виручки) може бути достовірно визначена; є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені [5, 6].

Таким чином, дохід від реалізації товарів визнається за датою переходу покупцеві права власності на такий товар. Дохід від надання послуг та виконання робіт визнається за датою складення акта або іншого документа, оформленого відповідно до вимог чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг.

Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів (обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку та Податковим кодексом), що підтверджують їх здійснення. Суми попередньої (авансової) оплати товарів, робіт, послуг не включаються до складу витрат (пп. 139.1.3 ст. 139 [1]).

Треба відмітити, що собівартість продукції складається з витрат, прямо пов'язаних з її виробництвом, а саме:

- прямих матеріальних витрат;
- прямих витрат на оплату праці;
- амортизації виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;

– інших прямих витрат, у тому числі витрат з придбання електричної енергії.

До складу інших витрат включаються загальновиробничі витрати, адміністративні витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством, витрати на збут, інші операційні витрати тощо.

Тому прибуток до оподаткування в момент реалізації продукції зменшується не тільки на вартість прямих матеріальних витрат (як визначає Закон [3]), але і на суму прямих витрат на оплату праці та амортизацію. Зокрема, до витрат підприємство може включити в повному обсязі всі витрати, пов'язані з його господарською діяльністю, що має бути обґрунтовано та документально підтверджено, в тому числі витрати на придбання пально-мастильних матеріалів для легкових автомобілів та оперативну оренду легкових автомобілів, витрати на гарантійний ремонт та заміну бракованого товару, умови якого оприлюднені продавцем товару, а також витрати на навчання. Знято також обмеження по витратах зі страхування, що враховуються при визначенні об'єкту оподаткування.

Однак для того, щоб унеможливити ухилення від сплати податків, законодавством передбачено численні обмеження щодо включення до складу витрат підприємства, що враховуються при оподаткуванні, низки витрат, понесених у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) та інших матеріальних і нематеріальних активів у фізичної особи – підприємця, що сплачує єдиний податок. Виняток зроблено лише для діяльності у сфері інформатизації, що, ймовірно, призведе до спроб підприємств оптимізувати своє оподаткування саме через цей вид послуг. Не включаються до складу названих витрат і витрати, здійснені (нараховані) у звітному періоді у зв'язку з придбанням у нерезидента послуг (робіт) з консалтингу, маркетингу, реклами (крім витрат, здійснених (нарахованих) на користь постійних представництв нерезидентів).

Щодо складових, які включаються до інших доходів відповідно до Податкового кодексу України, то це фактично дублювання положень Закону

України «Про оподаткування прибутку підприємств». Цей перелік є досить вузьким та не задовольняє усім вимогам практики оподаткування. У даному питанні корисним є зокрема досвід Російської Федерації, в Податковому кодексі якої чітко визначено доходи, які слід включати до бази оподаткування, а які не слід.

Порядок визнання доходів від реалізації, зазначений в Податковому кодексі України, а саме метод нарахування, фактично усуває основні відмінності, які виникають між обліком за П(С)БО та податковим законодавством, проте, залишаються причини виникнення тимчасових податкових різниць як, наприклад, реалізація товарів (робіт, послуг) з оплатою за рахунок бюджетних коштів, де датою отримання доходів з метою оподаткування вважається дата зарахування коштів на поточний рахунок, тобто за касовим методом, та постійних. Натомість, якщо звернутися до досвіду Російської Федерації, то згідно з їхнім податковим кодексом організаціям, сума виручки яких від реалізації товарів (робіт, послуг) без врахування податку на додану вартість в середньому за попередні чотири квартали, не перевищувала одного мільйона рублів за кожний квартал, надають право самостійно обирати один з двох методів визнання доходів і витрат: або ж метод нарахування, або касовий метод [8].

Таким чином, гармонізація бухгалтерського обліку та податкових розрахунків визначається розділом III Податкового кодексу, відповідно до якого платник податку веде бухгалтерський облік тимчасових та постійних податкових різниць, визначених за методикою, затвердженою Міністерством фінансів України, а також бухгалтерський облік доходів і витрат. Одночасно платник повинен забезпечувати накопичення в регістрах бухгалтерського обліку інформації про доходи, витрати, тимчасові та постійні податкові різниці. Тому наступним кроком до зближення бухгалтерського обліку та податкових розрахунків є прийняття у Податковому кодексі в частині оподаткування прибутку підприємств норм з мінімально необхідною (обґрунтованою) кількістю податкових різниць. Такі зміни існуючої

нормативної бази сприятимуть спрощенню процедур складання податкової звітності на підприємствах і підвищенню ефективності контролю з боку податкових органів за додержанням податкового законодавства.

Висновки. Дослідивши основні питання обліку та податкових розрахунків щодо податку на прибуток підприємства, можна зробити висновок, що разом зі змінами у податковому законодавстві були зроблені певні кроки щодо зближення бухгалтерського обліку та податкових розрахунків, але деякі питання залишилися до кінця не вирішеними, зокрема питання щодо виникнення постійних та тимчасових податкових різниць. Тому перспективним напрямом подальшого дослідження є створення ефективної методики здійснення податкових розрахунків з податку на прибуток підприємства, забезпечення організації та контролю здійснення таких розрахунків. Наукові розробки з удосконалення бухгалтерського обліку та контролю здійснення податкових розрахунків потрібно орієнтувати на забезпечення достовірності обліку та звітності та на виконання принципу відповідності доходів і витрат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI.-Верховна Рада України // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 28.12.94 р. № 334/94-ВР // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 р. № 334/94-ВР // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. №87 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO1.aspx>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене Міністерством фінансів України від 29.11.99 р. № 290 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO15.aspx>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Міністерством фінансів України від 31.12.99 р. № 318 //

Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16.aspx>.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене Міністерством фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO17.aspx>.

УДК 65.016.8:658.14

АНАЛІЗ І ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ

О.М.Зуб, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств Вознесенського району за допомогою методу «ККК»

Ключові слова: діагностика, банкрутство, фінансовий стан

Постановка проблеми. Господарська діяльність підприємств відбувається завдяки організованому, якісному, своєчасному та ефективному управлінню, що являє собою сукупність взаємопов'язаних послідовно здійснюваних функцій.

У сучасних умовах господарювання аналіз фінансового стану – необхідна складова процесу управління підприємством. Головним напрямком його практичної реалізації є виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства, визначення перспектив його розвитку.

Мета статті. Проведення, за допомогою методу діагностики фінансового стану «ККК», оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств Вознесенського району.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли вчені-економісти: Л.Д.Білик, Ф.Ф.Бутинець, О.І.Гадзевич, В.М.Івахненко, В.В.Сопко, та ін. Питанням аналізу фінансового стану

сільськогосподарських підприємств займаються В.П. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костирко, які впровадили метод діагностики фінансового стану «ККК».

Постановка проблеми. Дослідження джерел фінансування як основи формування активів є важливим завданням аналізу фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. В першу чергу на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції [1].

Як правило, що вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, то вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в результаті чого погіршується його платоспроможність.

Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання

фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Отже, проаналізуємо фінансовий стан сільськогосподарських підприємств Вознесенського району. Для діагностики фінансового стану використаємо метод «ККК», розроблений на кафедрі економічного аналізу і аудиту Миколаївського державного аграрного університету. Сутність якого полягає в оцінці п'яти найважливіших показників фінансового стану. Це коефіцієнт автономії (незалежності), коефіцієнти абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, покриття, автономії і коефіцієнт рентабельності активів. При цьому кожен з цих коефіцієнтів оцінюється в 20 балів за умови нормативного значення (коефіцієнт абсолютної ліквідності 0,2-0,35; коефіцієнт швидкої ліквідності 0,7-1,0; коефіцієнт покриття 1-2,5; коефіцієнт автономії >0.5 ; коефіцієнт рентабельності активів >0). Так, для підприємства, яке отримало до 60 балів, фінансовий стан критичний, 60-80 балів - не стійкий, 80-100 балів - стійкий, 100 балів - абсолютно стійкий [2].

За допомогою метода коефіцієнтів "ККК" можна також оцінювати імовірність банкрутства.

На основі даних таблиці 1 можемо зазначити, що підприємствам, фінансовий стан яких оцінено за методом коефіцієнтів на 20 та 40 балів, по п'яти моделям загрожує банкрутство (серед досліджених підприємств таких немає). А підприємствам, які набрали 80-100 балів (ПП «Укрінтерпостача», ПСП «Сонячна долина», СТОВ «Дмитрівське», ВАТ «Вознесенське племпідприємство») банкрутство не загрожує, що підтверджують усі п'ять моделей діагностики банкрутства.

Таблиця 1

Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств
Вознесенського району у 2010 році методом «ККК»

Підприємства	Бальна оцінка, балів					Загальна кількість балів	Діагностика фінансового стану
	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Рівень рентабельності активів		
СТОВ «Дмитрівське»	0,925	0,612	4,233	3,638	0,081	100	абсолютно стійкий
ВАТ «Вознесенське племпідприємство»	0,524	1,029	36,362	36,053	0,134	100	абсолютно стійкий
ВАТ «Зелений Гай»	0,688	0,011	2,285	1,245	-0,025	60	не стійкий
ПП «Укрінтерпостача»	0,659	-	1,261	0,723	0,431	80	стійкий
ПСП «Сонячна долина»	0,910	1,230	6,541	5,322	-0,306	80	стійкий
ТОВ НТЦ «Лан»	0,742	0,011	1,645	1,320	-0,064	60	не стійкий
ЗАТ «Болгарка»	0,723	-	7,319	5,788	0,051	60	не стійкий
ДПДГ "Зорі над Бугом"	0,533	0,003	0,957	0,913	0,001	60	не стійкий

Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств Вознесенського району показала, що в 2010 році в ВАТ «Зелений Гай», ТОВ НТЦ «Лан», ЗАТ «Болгарка», ДПДГ "Зорі над Бугом" не стійкий фінансовий стан. В ПП «Укрінтерпостача», ПСП «Сонячна долина» фінансовий стан стійкий. Лише в СТОВ «Дмитрівське», ВАТ «Вознесенське племпідприємство» фінансовий стан абсолютно стійкий.

Висновки. Проведені розрахунки для оцінки фінансового стану на базі сільськогосподарських підприємств Вознесенського району дали підставу

стверджувати, що для покращення фінансового стану ВАТ «Зелений Гай» та ТОВ НТЦ «Лан» потрібно покращити платоспроможність і фінансові результати, ПП «Укрінтерпостача», ЗАТ «Болгарка» - підвищити платоспроможність; ПСП «Сонячна долина» - покращити фінансові результати; ДПДГ "Зорі над Бугом" - покращити платоспроможність та структуру капіталу, а саме, підвищити питому вагу власного капіталу, щоб підприємство стало незалежним від зовнішніх джерел фінансування. Підвищити питому вагу власного капіталу можна за рахунок покращення виробничої та фінансової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз [Текст] : Навчальний посібник. –2 – ге вид., стереотип. / К.В. Ізмайлова – К.: МАУП, 2007. – 152 с.
2. Клочан В. П. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. П. Клочан, В. В. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК. — 2008. — № 7. — С. 54—56.

УДК 657.1:339.52

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ю.О. Біла, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто підходи, що використовуються в країнах ЄС у регулюванні бухгалтерського обліку, узагальнено сучасні системи організації обліку та наведено їхні визначальні риси.

Ключові слова: бухгалтерський облік, системи організації бухгалтерського обліку, особливості обліку, країни ЄС.

Актуальність проблеми. Сучасний розвиток світової економіки характеризується поглибленням економічних зв'язків між країнами та поширеністю досвіду передових країн. На сучасному етапі модернізаційного розвитку країн Європейського Співтовариства (ЄС) відбувається зміна вектора міжнародної стандартизації фінансової звітності з гармонізації на

конвергенцію. Іде зближення стандартів різних юрисдикцій шляхом визначення єдиних оптимальних принципів і методів цих стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення теорії та практики організації бухгалтерського обліку в зарубіжній практиці, зокрема в країнах ЄС, розвинена у працях М.Г.Чумаченка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Л.В. Чижевської, С.М. Галузіної, Т.Ф. Пупшиса, М.Р. Лучко, І.Д. Бенько, Л.К. Сук, П.Л. Сук та ін.

Постановка завдання. Завдання статті полягають у дослідженні та аналізі рівнів регулювання бухгалтерського обліку зарубіжній практиці, узагальненні та виділенні характерних рис сучасних систем організації бухгалтерського обліку країн ЄС.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку країн ЄС іде зближення стандартів різних юрисдикцій шляхом визначення єдиних оптимальних принципів і методів цих стандартів.

Директиви ЄС визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів, але зберігається багато розбіжностей щодо оцінки, подання та розкриття інформації в річних фінансових звітах товариств та консолідованих фінансових звітів.

Річна фінансова звітність у країнах, що входять до складу ЄС, складається з Балансу, Звіту про прибуток і збиток та Приміток до фінансових звітів. Разом з тим, вони можуть дозволяти або вимагати включення інших звітів до складу річної фінансової звітності, розкриття іншої інформації.

Головною вимогою до фінансової звітності країн ЄС є правдиве та справедливе висвітлення фінансового становища товариств і фінансових результатів їх діяльності.

У Франції фінансову звітність можна подавати трьома способами:

1. Скорочений варіант: Баланс, Звіт і коментар подають загальним підсумком.

2. Основний, коли до вказаних подаються ще інші документи (таблиці, в яких вказують порядок отримання прибутків, порівняльні дані за п'ять останніх років, цінні папери і таке інше).

3. Детальний, який не є обов'язковим (всі документи за обов'язковим варіантом: самофінансування фірми протягом року і діаграми та графіки зміни фінансового стану).

Далі подають коментарі до бухгалтерських документів, які дають можливість зрозуміти їх зміст, а також дають пояснення за бухгалтерськими принципами, які використовувалися [1].

Одним з факторів, що визначають відмінності у фінансовій звітності країн, є, безсумнівно, правова система. Залежно від типу законодавства і ступеня впливу держави на різні сторони життя більшість країн умовно можна об'єднати в дві групи: ті країни, які мають законодавство загальноправової орієнтації та країни, яким притаманний розгалужений кодекс законів.

В державах, що відносяться до першої групи, закони як би вказують на межі, в рамках яких фізичні та юридичні особи мають свободу дії. Така система загального права була спочатку сформована у Великобританії і присутня в багатьох країнах, що мають з нею традиційно тісні зв'язки (наприклад, правова система Ірландії та ряду інших країн). Діяльність компаній детально не регулюється, а також не вказані правила підготовки та публікації фінансової звітності. Облікові стандарти в цих країнах не регулюються державою, а визначаються різноманітними професійними організаціями бухгалтерів.

В країнах іншої групи законодавство базується на римському праві. Дана правова система зумовлює закони жорстко детермінованого характеру, фізичні та юридичні особи повинні дотримуватися букви закону. Більшість країн вводять в ранг закону і облікові стандарти; всі заходи в області бухгалтерського обліку деталізуються і досить жорстко регламентуються. Основним завданням обліку в таких країнах вбачають обчислення державних

податків і контроль за їх сплатою. До таких держав належать Німеччина, Франція та інші.

Згідно законодавства країн ЄС застосовуються єдині принципи оцінювання статей фінансових звітів:

- припущення безперервної діяльності; послідовність застосування методів оцінювання;
- відображення у звітності доходів і витрат звітного періоду незалежно від дати надходження або витрати коштів, пов'язаних з цими доходами та витратами;
- роздільне оцінювання статей активів і зобов'язань; оцінювання на основі розсудливості;
- баланс на початок фінансового року повинен кореспондувати з балансом на кінець попереднього року[2].

Разом з тим, законодавством Бельгії, Ірландії, Люксембурга, Великої Британії, Швеції, Нідерландів та Португалії допускається відступ від наведених принципів за певних обставин.

У всіх державах-членах ЄС основним принципом оцінювання є оцінювання за ціною придбання (виробничою собівартістю). В окремих державах застосовують методи оцінки, як альтернативи історичної собівартості: метод відновлювальної вартості (Данія, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Швеція, Велика Британія); методи, що враховують інфляцію (Люксембург, Португалія); переоцінювання активів (усі країни, крім Австрії, Німеччини та Італії).

У всіх державах, крім Греції, дозволяється включати до собівартості основних активів витрати на позики і вимагається списання балансової вартості основних активів, крім Франції.

Існують певні розбіжності у країнах ЄС у підходах до оцінки основних активів. У Данії, Франції, Німеччині, Ірландії, Португалії та Великій Британії вимагається враховувати ліквідну вартість при визначенні щорічної суми амортизації. Аналогічний підхід дозволяється в Австрії, Фінляндії, Італії,

Іспанії та Нідерландах, але відсутній у Бельгії, Греції, Швеції та Люксембурзі.

У країнах ЄС зберігаються значні розбіжності щодо капіталізації витрат на нематеріальні активи, термінів амортизації капіталізованих витрат та методів відображення гудвілу у фінансових звітах. Капіталізація організаційних витрат дозволена у Данії, Швеції та Великій Британії. Максимальний термін амортизації капіталізованих організаційних витрат у всіх державах становить 5 років.

В Австрії, Бельгії, Німеччині, Греції, Люксембурзі та Іспанії капіталізовані організаційні витрати відображаються окремою статтею балансу, а у Фінляндії, Франції, Італії, Нідерландах та Португалії такі витрати включаються до складу статті «Нематеріальні активи».

У Бельгії, Фінляндії, Франції, Греції, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Іспанії, Португалії, Швеції дозволяється капіталізація витрат на дослідження та розробки, у Данії, Ірландії та Великій Британії - лише на розробки, а от в Австрії та Німеччині – ні один із аспектів не здійснюється.

В Ірландії та Великій Британії максимальний термін амортизації капіталізованих витрат не встановлено. У Португалії він залежить від витрат. В інших державах він становить 5 років, у Фінляндії – 20 років у виняткових випадках.

У країнах ЄС існують відмінності також у підходах щодо капіталізації витрат на інші нематеріальні активи. У більшості держав вимагається капіталізувати витрати на придбання нематеріальних активів. Винятком є заборона стосовно капіталізації витрат на придбання програмного забезпечення фірмової марки та бази даних в Італії.

Капіталізація витрат на нематеріальні активи, створені власними силами, заборонена в Австрії, Данії, Нідерландах і Німеччині.

У країнах ЄС існують розбіжності у підходах до нарахування доходу. У Фінляндії, Греції, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Португалії, Іспанії, Швеції та Великій Британії такий підхід відображається у складі статті «Передоплати

та Нарахований дохід». В Австрії, Бельгії, Данії, Франції, Німеччині, Нідерландах та Великій Британії його наводять у складі дебіторської заборгованості. У всіх державах (крім Ірландії, Нідерландів, Португалії та Великої Британії) вимагається розкривати такий дохід (якщо він суттєвий) у Примітках до фінансових звітів.

Визначення та вимоги щодо створення забезпечень в цілому однакові у всіх країнах ЄС. Забезпечення майбутніх витрат дозволяється створювати в Австрії, Фінляндії, Німеччині, Люксембурзі, Португалії; вимагається в усіх інших державах і забороняється у Греції та Італії.

Висновки. Отже, в країнах ЄС існують суттєві розбіжності у підходах до складання річної звітності, застосування альтернативних методів оцінювання її статей, обліку нематеріальних активів, витрат на дослідження і розробки та інші.

Сучасні міжнародні стандарти фінансової звітності є динамічною системою, яка спрямована на уніфікацію принципів і методів визнання, оцінювання і розкриття інформації у фінансовій звітності на основі зближення зі стандартами світового бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник.] / М. Р. Лучко, І.Д. Бенько. – Тернопіль: Економічна думка, 2004.
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку / С.Ф. Голов // Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 522 с.
3. Кочерга С.В. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / С.В. Кочерга, К.А. Пилипенко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 216 с.

УДК 658.14/.17 (047. 32)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ТА США

А. А. Бундук, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості організації складання фінансової звітності в Україні та США на основі даних бухгалтерського обліку. Виокремлено напрями удосконалення ведення звітності в Україні та США.

Ключові слова: фінансова звітність, облік, баланс, актив балансу, пасив балансу, форми річної звітності, ПСБО, річні звіти.

Актуальність проблеми. У всіх країнах світу фінансова звітність складається на основі даних бухгалтерського обліку. Незалежно від того, що більшість країн користується міжнародними стандартами ведення бухгалтерського обліку, кожна країна має свої особливості складання фінансової звітності. Розглядаючи організацію фінансової звітності у розвинутих країнах, можна виокремити напрями удосконалення ведення звітності в Україні та США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження організації складання фінансової звітності в Україні та зарубіжних країнах вивчали такі вчені як О.М. Коробко, М.Р. Лучко, О.Г. Величко, О.М. Губачова С.Ф. Голов, Л.А. Голубєва, Е.А. Линнакс, С. Діпіаза, Р. Екклз та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення напрямку покращення організації ведення фінансової звітності в Україні на основі досвіду США.

Виклад основного матеріалу. Фінансова звітність в Україні регламентується П(С)БО та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Фінансова звітність визначається як бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для

прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

В США також існують певні закони, які регламентують фінансову звітність, але ця законодавча база є набагато простішою ніж в Україні. Законодавчою базою для загального регулювання фінансового обліку і звітності служать буквально кілька законів, насамперед законів про цінні папери і фондових біржах. Проте фінансова звітність США регулюється не стільки законодавчими актами, як GAAP (Generally Accepted Accounting Principles - загально прийнятими принципами обліку) [1]. Особливістю є те, що не існує єдиного законодавчого документу, який би визначав принципи GAAP. Це пояснюється тим, що в США провідну роль відіграють цілі обліку та звітності, яким підпорядковуються принципи та методика складання звітності. В Україні ж, Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначаються принципи її складання, що відіграють при цьому головну роль. Це зумовлено тим, що в США інформація подається у фінансовій звітності та використовується більше для прийняття управлінських рішень, а в Україні - носить контрольний характер.

Фінансова звітність в Україні складається з: Балансу, Звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал і Приміток до звітів.

У США склад фінансової звітності визначено менш чітко. Її зразковий склад наведено в таблиці 1. Як видно, кількість обов'язкових видів розкрито менше, але загалом їх структура аналогічна. Можна також відзначити, що нерідко Звіт про власний капітал замінюється на Звіт про нерозподілений прибуток (Retained Earnings Statement), якщо змін в акціонерному капіталі не відбувалося. За рівнем важливості різні звіти відрізняються один від одного. У США в даний час максимальне значення має Звіт про прибутки та збитки і зростає значення Звіту про рух грошових коштів. В Україні найбільше значення віддається бухгалтерському Балансу.

Таблиця 1

Склад фінансової звітності в США

Вся фінансова звітність регулюється FASB та аудиторськими стандартами AICPA			
Базові звіти	Примітки до фінансових звітів	Додаткова інформація	Інші дані фінансової звітності
	Приклади		
Звіт про фінансовий стан Balance Sheet	Облікова політика	Зміна цін	Матеріали управлінського аналізу
Звіт про прибутки і збитки Income Statement	Нарахування заборгованості	Дані про запаси нафтопродуктів	Інформація для акціонерів
Звіт про рух грошових коштів Cash Flow Statement	Методи обліку запасів	—	—
Звіт про власний капітал Owners' Equity Statement	Тернативні оцінки активів і пасивів	—	—

Порядок надання звітності :

В Україні обов'язково подається бухгалтерська звітність до наступних підрозділів:

- засновникам, учасникам юридичної особи згідно з установчими документами;
- державної податкової інспекції (в одному примірнику);
- територіальним органам державної статистики за місцем реєстрації організацій.

У США обов'язково надання фінансової звітності акціонерам і SEC (Комісія з цінних паперів і біржових операцій). В IRS (податкове управління)

фінансова звітність автоматично не надається, також надання звітності організаціям, які здійснюють її статистичне узагальнення, є справою самого підприємства.

У обох країнах терміни подання звітності регулюються. У США вони прив'язані до кінця фінансового року і зборів акціонерів. В Україні звітність повинна бути надана до 1 квітня для річної звітності і протягом 30 днів після закінчення звітного періоду для поточної звітності.

В Україні для суб'єктів малого підприємства і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності національними положеннями (стандартами) встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі Балансу і Звіту про фінансові результати [3, с. 450].

Фінансові звіти містять статті, склад і зміст яких визначаються відповідними положеннями (стандартами).

До фінансової звітності включаються показники діяльності філії, представництв, відділень та інших відособлених підрозділів підприємства.

Суб'єкти підприємницької діяльності відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а також чинних П(С)БО повинні надавати:

- річну фінансову звітність: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності;

- квартальну фінансову звітність: Баланс, Звіт про фінансові результати.

У США річні звіти підприємств складаються на основі даних фінансової бухгалтерії, тому отримали назву фінансових звітів.

Фінансові звіти видають у вигляді спеціальних брошур великим тиражем. На початку річних звітів дається короткий огляд основних показників роботи за звітний рік.

У фінансовому звіті наводиться текст доповіді правління для своїх акціонерів. У фінансовій частині є розділ, який вміщує показники, що

характеризують фінансово-виробничу та комерційну діяльність компанії за 5-10 останніх років. У заключній частині фінансового звіту подаються основні форми бухгалтерської звітності з даними за звітний рік. Хоча бухгалтерська звітність подається вкінці, вона є найінформативнішим джерелом і викликає найбільший інтерес.

Річний звіт фірми складається з кількох розділів, що висвітлюють такі питання: виробництво та реалізація продукції за основними товарними групами, обсяг і головні напрямки капіталовкладень, науково-дослідна робота, зміни в організаційній структурі, керівний склад, основні дочірні підприємства, фінансові результати діяльності. Однак головними документами фінансової звітності є бухгалтерський Баланс, рахунок прибутків і збитків, Звіт про нерозподілений прибуток, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про зміну фінансового стану, Звіт про зміни у власному капіталі, пояснювальна записка.

У звітах України та США спостерігається ряд розбіжностей як за формою, так і за змістом.

Формальні відмінності викликані в основному тим, що в Україні жорстко зафіксовані форми, в яких надається звітність. Необхідність створення універсально чинних форм звітів призвела до того, що інформація в них розбита винятково докладно. Однак така деталь не збільшує аналітичної корисності цих звітів, а часто просто перевантажує їх інформацією. Також через особливості обліку таких статей, як власний капітал або ПДВ, перед використанням звітності в аналітичних цілях доводиться проводити очищення валюти балансу. Деякі відмінності від американської системи викликаються просто різною цільовою орієнтацією звітності. Так, нехтування інтересами акціонерів призвело до того, що виплата дивідендів не виділяється окремим рядком у Звіті про фінансові результати не вказується там і такий важливий для США коефіцієнт, як відношення прибутку на акцію до її ринкової вартості (P/E ratio).

У США фіксується не формат надання звітів, а обсяг інформації, яка повинна бути в них розкрито. Навіть такі загальноприйняті речі, які суперечать українській практиці, як сортування активів за спаданням ліквідності, а пасивів за спаданням рівня потреби, а також виділення власного капіталу (owners' equity) зі складу пасивів як окремого джерела ресурсів поряд з пасивами (liabilities) тобто кредиторською заборгованістю, не змінюється той факт, що форма представлення інформації визначається фірмою. Якщо підприємство вважатиме це за потрібне, то воно може повністю змінити форму надання звітності. Орієнтація звітності на надання корисної інформації в поєднанні зі свободою у визначенні дійсного характеру розкриття інформації призводить до того, що розкривається дійсно відповідну інформацію, а аналітичність звітів, що містять менше інформації, виявляється вище.

Позитивною рисою американської системи фінансової звітності є те, що в ній передбачена можливість альтернатив обліку. В США фірма зобов'язана розкривати лише ті методи обліку, які суттєво впливають на фінансові результати, представлені у звітності, та можуть вплинути на рішення користувачів, що приймаються на основі цієї інформації. Сам порядок ведення обліку не важливий, якщо він призводить до правильних результатів у звітності та піддається перевірці.

В Україні існує суворая регламентація структури фінансових звітів, що спрощує роботу з ними та перевірку правильності ведення обліку. Однак така регламентація має і негативні риси. Так, необхідність ведення звітності по жорстко заданому плану призводить до того, що інтереси внутрішнього аналізу фірми виявляються неврахованими. Крім того, в США роль приміток до звітності прирівнюється по важливості до всіх інших звітів, оскільки саме в примітках фірма розкриває свою облікову політику, а також всі суттєві моменти, що впливають на діяльність організацій. В Україні ж, часто ними нехтують.

Висновки. Отже, необхідність розгляду американського досвіду складання фінансової звітності на сьогодні не ставиться під сумнів. Він є необхідним як для окремих підприємств, що мають зарубіжних партнерів, так і для вітчизняних підприємств загалом. В США більшого значення набуває не форма подання фінансової звітності, а зміст викладеної у ній інформації.

Виходячи з досвіду США, необхідно у фінансовій звітності поставити на перше місце зміст інформації, зробивши гнучкішими вимоги до оформлення звітів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільямс Я. Справочник GAAP с комментариями / Я. Вильямс. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 118 с.
2. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: зміни та поширення / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. - 2009. - №9. - С. 43-45.
3. Литвиненко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. [Навчальний посіб.] / О. В. Литвиненко. - К.: Вид-во «Центр учбової літератури», 2003. - 524с.
4. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навч. посіб.] / М.Р. Лучко, І.Д. Бенько. - К.: Знання, 2006. - 311 с.

УДК 657.425:339

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА УКРАЇНІ

Т.Є. Бережнова, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні методи та принципи нарахування амортизації в зарубіжних країнах. Відображено короткі відомості та застосування методів нарахування амортизації.

Ключові слова: амортизація, основні засоби, вартість, яка амортизується, методи нарахування амортизації, амортизаційні відрахування, зменшення корисності.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день з загальним розвитком економіки та економічних процесів розвиваються всі галузі промисловості та підлеглі їм підрозділи. Достатнього розвитку набули й системи обліку, спостереження, аналізу та більшість систем фінансово – господарських

операцій. На будь-якому підприємстві здійснюються операції купівлі – продажу, обміну товарів та надання послуг. В свою чергу всі ці процеси повинні обліковуватися. Орієнтуючись на великі обсяги та масштаби робіт та ведення обліку, мету та цілі ведення діяльності, кожне підприємство самостійно обирає власний метод нарахування амортизації. В свою чергу така методика обирає методів амортизаційних нарахувань є оптимальним методом ведення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день з розвитком світової економіки змінюється світові облікові системи (як теоретично так і практично). Основні зміни відбуваються у зв'язку з новими розробками, удосконаленням законодавчих норм та процесуальних правил, нормативів. Особливого значення набувають зміни в Міжнародні стандарти Бухгалтерського обліку (далі – МСФЗ) та Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі - МСФЗ), а саме зміна методів та принципів нарахування амортизаційних відрахувань.

Активну участь у розробках даних проектів бере Комісія з розробку Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (фінансової звітності). МСБО є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти. Діяльність Ради підтримує невеликий штат постійних працівників, очолюваний Генеральним секретарем, з офісом в Лондоні. До складу технічного штату та інших менеджерів проекту сьогодні входять представники Великобританії, Канади, Малайзії, Нової Зеландії, Німеччини, США та Франції.

Постановка завдання. Метою даного завдання є розкриття та надання коротких характеристичних відомостей, з приводу амортизаційних нарахувань у різних країнах світу. Визначити якість та необхідність використання амортизаційних нарахувань. Проаналізувати та зробити висновки, з приводу нарахування амортизації в Україні та зарубіжних країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на МСБО та МСФЗ, кожна країна спираючись на дані положення обирає власний спосіб ведення бухгалтерії та обліку. Так само відбувається і нарахування амортизації, у кожній країні по своєму. Відповідно до п. 47 МСФЗ 16 для розподілу суми, що амортизується, на систематичній основі протягом строку корисної експлуатації можна використовувати різні методи амортизації: прямолінійного списання, зменшення залишку, суми одиниць продукції.

Амортизація — процес поступового перенесення вартості основних фондів на продукт, що виготовляється з їх допомогою (наприклад, на видобуте вугілля). Для заміщення зношеної частини основних засобів виробництва підприємства роблять амортизаційні відрахування, тобто відрахування певних грошових сум відповідно до розмірів фізичного і морального зносу засобів виробництва. Амортизаційні відрахування проводяться за встановленими нормативами. *Вартість, яка амортизується*, - первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості. *Зменшення корисності* - втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування.

У Бельгії основними методами нарахування амортизації обрали лінійний, метод зниження відрахувань (дегресивний) і прогресивний метод.

В обліку Польщі, як і в колишньому українському обліку, амортизація нараховується за певною схемою з використанням терміну та коефіцієнтів для конкретних груп основних засобів. Величина нарахованого зносу може коливатись залежно від кількості робочих змін; рівня технологічного та економічного прогресу; виробничих потужностей; строку експлуатації; попередньо встановленої ліквідаційної вартості; коефіцієнтів зносу відповідно до податкового законодавства.

В Португалії взагалі дозволяється використовувати лише лінійний метод нарахування. Там діють за наступним принципом: "Матеріальні активи

повинні систематично амортизуватись протягом корисного строку їх служби чи користування ними".

В Люксембурзі амортизаційні відрахування не нараховуються по активах, які мають невизначений термін експлуатації. Найчастіше застосовується прямолінійний метод списання вартості. А загальна вимога до порядку нарахування амортизації в цій країні звучить так: "Амортизаційні відрахування повинні здійснюватись систематично в зазначених законодавством межах"

В законодавстві Німеччини не передбачено жодних конкретних методів амортизації. На практиці найчастіше застосовуються прямолінійний метод та метод зменшення залишку. Строки служби активів, як правило, зазвичай встановлюються за спеціальними галузевими податковими таблицями.

У Франції, також використовується переважно прямолінійний метод, але ліквідаційна вартість при цьому не зазначається. Комерційна амортизація за індивідуальними рахунками у Франції включається до результату по звичайних операціях, тоді як додаткові суми амортизації в цілях оподаткування включаються до складу екстраординарних операцій. При консолідації, як правило, відображається тільки комерційна амортизація. Найбільш розповсюджений строк знецінення складає 20-30 років для будівель та споруд, 10 років - для основних виробничих засобів і для обладнання та 5 років - для транспортних засобів. З 1960 р. у Франції дозволяється використання методу прискореного списання вартості.

В Нідерландах та Іспанії норми амортизації не співпадають з нормами передбаченими податковим законодавством.

В той же час в американській обліковій практиці існує багатоваріантність вибору методу визначення величини зносу, причому вибір такого методу і строк корисного функціонування активу, що амортизується здійснює саме керівництво підприємства, тобто рішення приймається на підставі професійного судження бухгалтера про дане питання.

Важливо підкреслити, що в системі обліку США можуть переглядатися норми амортизації, але сама оцінка об'єкту перегляду не підлягає. Це пов'язано з тим, що, змінюючи оцінку, бухгалтер порушує принцип відповідності - співставлення раніше понесених витрат з отриманими в даному звітному періоді доходами, - що викривляє фінансовий результат та призводить до необґрунтованої зміни оподатковуваного прибутку.

При нарахуванні амортизації в США широко застосовують розбиток методів прискореної амортизації. Це є прямим наслідком розвитку економіки. Як відомо, однією з форм впливу держави на виробництво поруч з державними замовленнями, кредитом, субсидіями тощо, є методи прискореної амортизації. Мета прискореної амортизації в амортизаційній політиці США - компенсувати у відомій мірі витрати від дострокового вибуття обладнання з причини морального зносу. Методи нарахування амортизації, які використовуються в США.

В Данії держава не примушує підприємства використовувати будь-який метод. Амортизаційні ставки існують окремо для фінансового та податкового обліку. Зазвичай тут використовують прямолінійний метод (будівлі та споруди - 50-100 років; основні виробничі засоби - починаючи з 3 років). Практика капіталізації фінансових витрат на створення власних активів протягом періоду, коли вони стають придатними до використання.

В Греції амортизація базується на нормах податкового законодавства. Процентні платежі по позиках, що відносяться до створення основних засобів, можуть здійснюватись двома способами: шляхом негайного списання та шляхом амортизації активів протягом п'яти років.

В Англії питання, пов'язані з амортизацією капіталу, визначаються за МСБО 12 «Облік податків на прибуток», який передбачає, що їх амортизація повинна проводитись систематично протягом очікуваного строку служби активу, причому норми амортизації повинні бути реалістичними. Однак у зв'язку з податковими правилами Управління податкових зборів Великобританії відхиляє власні норми амортизації компаній і замінює їх

стандартними "податковими відрахуваннями". При визначенні основного капіталу, на який поширюється амортизація, МСБО 12 особливо виділяє будівлі і споруди.

Але в порівнянні з зарубіжними країнами в Україні нарахування амортизації відбувається завдяки визначеним та установленим методам амортизаційних нарахувань:

1) Прямолінійний метод - за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

2) Метод зменшення залишкової вартості - яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

3) Метод прискореного зменшення залишкової вартості - за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється.

4) Кумулятивний метод - за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

5) Виробничий метод - за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг

продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Нарахування амортизації може здійснюватися з урахуванням мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, встановлених податковим законодавством (крім випадку застосування виробничого методу). Суму нарахованої амортизації всі підприємства відображають збільшенням суми витрат підприємства і зносу основних засобів.

Метод нарахування амортизації кожне підприємство обирає самостійно, залежно від способу та виду його діяльності, також залежно від поставленої мети.

Переваги та недоліки існують у кожного з зазначених методів нарахування амортизації, але знову ж таки це залежить від цільового використання.

На практиці основні засоби найінтенсивніше використовуються в перші роки експлуатації і відповідно, в цей період вони найбільше зношуються. Тому виникла потреба застосовувати методи прискореної амортизації. Прискорена амортизація передбачає зменшення суми амортизаційних відрахувань щороку. Завдяки цьому швидше накопичуються кошти для заміни вже амортизованих об'єктів основних засобів.

Щодо вигідності застосування методів прискореної амортизації (зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивного), то висновки кожне підприємство змушене робити самостійно, враховуючи багато чинників: калькулювання цін на готову продукцію, обсяг та термін власних капітальних вкладень тощо.

Застосування виробничого методу можливе лише у випадку, коли фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг) можна достовірно визначити. Цей метод змушує підприємство дбати про те, щоб виробничі об'єкти постійно експлуатувалися, тим самим швидше переносили свою вартість на вартість готової продукції. Відповідно до Податкового Кодексу

України, підприємства повинні проводити нарахування амортизації для обчислення прибутку, що підлягає оподаткуванню згідно норм цього Закону.

Висновки. Система ведення бухгалтерського обліку різних країн, їх особливості, їх законодавчі та нормативно-правові характеристики є різними, спостерігається, що вибір методів та принципів нарахування амортизації для кожної країни самостійно обраний, розроблений. Всі особливості, які кожна країна створює у себе базуються на МСБО та МСФЗ, так як це світові міжнародні стандарти. А вже згідно установленим та обраним варіантів, кожне існуюче та діюче підприємство обирає зручний та вигідний для себе варіант.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства України від 27.04.2000 № 92 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства від 30.11.2000 № 304./<http://rada.gov.ua/> (електронний ресурс)
2. Голов С.К. Концепції амортизації та їх вплив на облік і управління в сучасних умовах / С.К. Голов // Бухгалтерський облік і аудит – 2007, – №8 с. 9-15
3. Хмелик Г.І. Бухгалтерський і податковий аспект нарахування амортизації / Г.І.Хмелик // Економіка: проблеми теорії та практики // Випуск 189, Т. II – с. 485-489
4. Виговська Н.Г. Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи / Н.Г. Виговська // [за ред. Бутинця] – Житомир. ЖІТІ, 1998 – 340 с.

УДК 331.103.4(73)

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У США

Н. С. Масіна, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто способи та методи мотивації праці із застосуванням зарубіжного досвіду наприкладі США. Установлено предмет керування мотивації праці, модель мотивації, системізаохочення, особливості заробітної плати, створення власної корпоративної філософії.

Ключові слова: мотивація, заохочення, оплата праці, трудові ресурси, корпоративна філософія, «довічний найм», «менталітет зрівнялівки».

Актуальність проблеми. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що перехід до соціально-орієнтованої економіки передбачає необхідність

створення адекватного механізму мотивації праці. Без цього не можна розглядати об'єктивні передумови для підвищення ефективності, рівня життя населення та спонукати конкретного робітника та колектив до досягнення особистих та загальних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблеми мотивації праці зробили такі вчені: М. Вебер, А. Маслоу, К. Маркс, А. Маршалл, Д. Міллз, М. Туган-Барановський, Х. Хекхаузен, Ф. Тейлора, А.Сміт. Значних досягнень її здобули сучасні українські вчені: Д. Богиня, А.Гальчинський, А. Колот, Т. Костишина, Л. Кривенко, Г. Куліков, В. Лагунін, В. Новіков, О. Павловська, І. Петрова, М. Семикіна та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження особливостей мотивації праці у США як найцінніший досвід, оскільки максимальна віддача від використання трудових ресурсів дає змогу підвищити загальну результативність і прибутковість діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Ще у ХХ ст. у світі сформувалась умовна класифікація методів мотивації праці: американська, європейська та японська. Кожна з цих моделей має свої національні особливості та особисті підходи до мотивації персоналу на підприємствах. В даний час проводяться широкі порівняльні дослідження японської, американської та західноєвропейської системи управління, спрямовані на виявлення причин високої ефективності кожної системи управління і застосування їх в іншій економічній системі [1].

Мотиваційна система США відрізняється цілеспрямованим характером формування мотивів трудової діяльності. Пріоритетним напрямом розвитку стратегічної політики підприємства при цьому визначено постійне вдосконалення мотиваційного механізму. В даному випадку важливе значення відводиться поліпшенню матеріального стимулювання, виявленню різноманітних видів стимулів з метою найповнішого задоволення потреб працюючих. На підприємствах американського типу має місце підвищення розмірів оплати праці при наданні переважного значення кваліфікаційному

рівню працівника, що відображає характер освіти, кількість освоєних спеціальностей. При цьому приділяється велика увага персональній відповідності. В США за останні 10 років домінуючою стала саме система оплати праці за кваліфікаційний рівень працівника. Її впровадженню передувало чітке визначення рівня кваліфікації виконавця, переліку професій, які необхідні підприємству.

Суть даної системи полягає в тому, що оклад і заробітна плата робітників і службовців зростають в залежності від особистої кваліфікації, кількості виконуваних завдань, якості їх виконання. При цьому розробляються підходи, які виявляють рівень кваліфікації виконавців, встановлюється коло професій, якими вони можуть оволодіти в процесі підвищення кваліфікації, встановлюється шкала оплати в залежності від обсягу набутих професійних знань і навиків. Працівники отримують доплату лише за освоєння тих професій, які необхідні підприємству.

Крім того, компанії використовують також систему підвищення окладів інженерно-технічним працівникам за ріст професійної майстерності. Вона застосовується американськими корпораціями для працівників технологічних, інноваційних, проектно-конструкторських і дослідних відділів, від яких залежать рівень технологій, нововведень, науково-технічних розробок і конкурентоспроможність підприємств. **Оплата праці в американських компаніях включає три види:** почасову заробітну плату робітників, річну зарплату службовців, почасове нагородження адміністративних керівників. Все частіше погодинна оплата праці використовується в поєднанні з гнучкими формами винагород.

При цьому, поряд з “твердою” заробітною платою передбачається нагородження за результати роботи на принципах часткової участі працівників в прибутках компанії на основі їх індивідуальної кваліфікації і власного трудового досвіду.

Працівники отримують диференційовану річну винагороду з прибутку компанії, яка виплачується готівкою, або шляхом перерахування в пенсійний

фонд. При цьому виникає колективна зацікавленість у збільшенні прибутку компанії. Американські фахівці вважають, що ця система оплати праці має недоліком те, що виплата річних доплат спричинить ситуацію, коли робітники та службовці можуть ігнорувати довгострокові інтереси компанії. Однак цю систему сьогодні використовують більше 30% американських компаній.

Корпорації і компанії США використовують також таку форму мотивації як участь в акціонерному капіталі. Допускаються працівники, які пропрацювали не менше року. Ціна акцій ринкова, а обсяг купівлі складає до 10% за попередній рік. Термін реалізації такого пакету акцій (опціона) сягає 2 років і 3 місяців. Таким чином, працівники зацікавлені у рості цін акцій, яка залежить від фінансового стану, ефективності роботи підприємства і стану ринку цінних паперів.

Це спонукає працівників до високої продуктивності і ставить їх заробітну плату у залежність від успіху компанії.

Розмір преміювання працівника в американських фірмах також визначається категорією робочого місця, на яке він призначений.

Особливе значення має ефективне преміювання директорів, керівників підрозділів, фінансових працівників, керівників проектних груп, працівників збуту та інших. В американських компаніях розмір премії коливається від 10 до 50% окладу в залежності від посади. Однак, деякі фірми виплачують керівникам вищої ланки премії в розмірі окладу.

Деякі американські компанії замість систематичного підвищення тарифу і окладу сплачують своїм працівникам одноразову винагороду готівкою за виконане завдання. В результаті працівники зацікавлені у виконанні встановлених завдань. Так, в компанії “Марс інк” всі службовці отримують щотижневу 10%-ву надбавку за відсутність запізнь на роботу. Крупні компанії “ІБМ”, “Лінкольн”, “Таппарварс”, “Макдональдс” своїм працівникам, які відзначились, вручають подарунки, значки, медалі тощо.

Переважна частина американських компаній застосовує систему стимулювання праці за колективними результатами роботи, що має позитивні наслідки – підвищення ефективності виробництва. При цьому впровадження колективного розподілу заробітку, як ефективного способу мотивування, підтримує переважна більшість (84%) опитаних респондентів (приклад наведено в таблиці 1).

Проведені дослідження також свідчать, що вдале впровадження систем матеріального стимулювання позитивно відбивається на загальному виробничому кліматі (поліпшення взаємовідносин між робітником і керівництвом 80,6%; зниження мотивів внаслідок незадоволення 47,2%; скорочення витрат робочого часу 36,1%; зниження плинності кадрів 36,1%; підвищення почуття колективізму, гордості за фірму 47,%).

Таблиця 1

Засоби підвищення мотивації праці на підприємствах США

Система матеріальної компенсації витрат праці	Результат, %		
	позитивний	нема змін	негативний
Розподіл колективного заробітку	84	16	0
Розподіл прибутків	82	16	2
Інші системи стимулювання	81	14	5
Системи індивідуального заохочення	77	20	3
Разові премії	63	27	10
Надбавки за звання і кваліфікацію	59	34	7
Подвійна шкала заробітної плати	12	53	35

В американських компаніях застосовується широка система пільг і заохочень, які носять важливий економічний і соціальний зміст.

Серед ефективних (витратних) методів мотивації праці доцільно відзначити створення для робітників компанії “центрів здоров’я” з відповідним устаткуванням, надання фінансової допомоги особам, які

усиновили дитину, грошову виплату сім’ям, що мають дітей-інвалідів. Деякі компанії дозволяють інженерам користуватися запасними деталями для домашнього конструювання, що, зокрема, сприяє активізації творчої думки. Крім того, застосовуються такі форми заохочення, як разові премії до річниць або відпустки, безкоштовна або за малу плату юридична допомога, організація дитячих дошкільних установ, встановлення стипендії та грошова допомога дітям співробітників для продовження освіти, колективна страхівка легкового автотранспорту, надання вільного дня серед тижня, робота в літню пору для студентів і аспірантів, допомога і консультування людей до пенсійного віку.

Важливе мотиваційне значення в діяльності передових фірм США має надання працівникам лікарняних послуг. Вони надаються для працівників і членів їх сімей через місяць після початку роботи в фірмі. При виплаті працівникам певної суми коштів в корпоративні фонди, покривається певна частина їх витрат на лікування.

Висновки. Таким чином, всі методи мотивації на підприємствах США можна поділити на дві групи: ті, що підтримують престиж організації, і ті, що стимулюють продуктивність і якість праці. Стимули першої групи забезпечують підбір і закріплення найбільш кваліфікованих кадрів, другі – підтримують високий рівень результативності. До стимулів першої категорії можна віднести відрахування в пенсійний фонд, страхові і лікарняні доплати, право придбання акцій фірми на пільгових умовах, участь в прибутках. Стимули другої категорії – це преміювання в формі грошових виплат, просування на службі, моральне стимулювання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. - К.: КНЕУ, 2002. – 337 с.
2. Колот А. М. Зарубіжний досвід матеріального стимулювання персоналу // Україна: аспекти праці.– 2007. – № 1. – С. 16-21.
3. Веб-сайт [Електронний ресурс] / Досвід мотивації праці у розвинутих країнах світу// Режим доступу : <http://www.agroua.net/economics/documents/category-82/doc-242/45>
5. Веб-сайт [Електронний ресурс] / Досвід мотивації праці в США.

СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ФРАНЦІЇ

А.В. Гебуза, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено особливості системи оплати праці у Франції. Розкрито основні форми та види оплати праці.

Ключові слова: заробітна плата, оплата праці, форма оплати праці, види оплати праці, мінімальний рівень заробітної плати.

Актуальні проблеми. Актуальність даної теми полягає у визначенні особливостей систем оплати праці у Франції, оскільки модифікації систем оплати досить поширені в країні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідженню проблем аналізу фінансових результатів приділили увагу у своїх працях провідні вітчизняні та іноземні вчені: Бернар Гурне, В.І. Єфіменко, Л.І. Лук'яненко, Л.І. Нечаюк та Н.О. Телеш.

Постановка завдання. Розкрити основні системи та форми оплати праці Франції та вказати основні напрямки встановлення заробітної плати, інших виплат.

Виклад основного матеріалу. Франція як одна з розвинутих країн з віковими традиціями демократичного розвитку, значними здобутками в розбудові соціальної держави та громадського суспільства, має одну з найдосконаліших національних моделей соціально-трудових відносин. Результат її функціонування - за індексом людського розвитку, визначеним за методологією ООН посідала 12-е місце у світі.

Міжпосадові співвідношення у Франції мають чітко визначену професійну класифікацію, під якою розуміється будь-яка класифікація робочих місць, посад, професій або рівнів кваліфікації, що утворює певну ієрархію, і яка використовується при просуванні по службі.

У Франції існують два основних методи класифікації працівників: перелік робочих місць, назв посад (так звані сітки Пароді) та перелік критеріїв оцінки.

У Кодексі про працю, в якому визначається: мінімальний рівень зарплати, умови призначення допомоги по безробіттю, розмір пенсії і необхідний трудовий стаж для її отримання, тривалість оплачуваної відпустки, принципи найму на роботу та інші важливі сторони, які прямо або побічно впливають на формування фонду оплати праці і витрат соціального характеру. В Національних трудових договорах за згодою галузевих профспілок з міністерствами встановлюються спільні для галузі тарифні ставки з достатньо широким діапазоном оплати в рамках кожного розряду. Визначається також стаж роботи, який дає право на підвищення зарплати. Колективний договір, який укладається між підприємством і найманими робітниками за погодженням з місцевою профспілкою, обумовлює розміри тарифних ставок, окладів, інші умови оплати праці (оплата відпусток, річна винагорода, різні доплати та ін.), які діятимуть на даному підприємстві. Контракт (трудовий договір) укладається між окремим працівником та адміністрацією підприємства. Він визначає конкретний розмір зарплати та інші умови оплати праці, включаючи преміювання. Розміри оплати праці не можуть бути нижче встановлених меж, хоча можуть перевищувати їх у відповідності з кваліфікацією працівника.

Статтею L. 132-12 Кодексу про працю Франції передбачено переглядати системи класифікацій не менш як один раз у сім років.

На багатьох підприємствах Франції видається щорічна премія (13-а зарплата). Отримати її можна лише через 5 років після початку роботи на даному підприємстві.

Два рази на рік: 1 березня та 1 вересня фонд зарплати збільшується в залежності від рівня інфляції, що склався. Темпи зростання зарплати обмежуються через податки, частину податків підприємства сплачують в залежності від фонду зарплати (18% у місцевий бюджет, 1% -

спеціалізованим організаціям по будівництву житла, 2,6% - державним організаціям на перепідготовку кадрів). Тому навіть невелике збільшення зарплати відчутно знижує чистий прибуток підприємства.

Нараховану персоналу підприємства заробітну плату включають у витрати підприємства. Її обліковують на рахунку елементів витрат «Витрати з оплати праці». Цей рахунок поділяють на субрахунки за видами витрат (заробітна плата базова, оплачувана відпустка, премії, додаткові винагороди, витрати на соціальне страхування тощо).

У Франції мінімальна заробітна плата встановлюється законодавчо. Мінімальна зарплата у Франції була підвищена на 5,72 відсотка. Тепер мінімальна погодинна оплата складе у Франції 7,19 євро, а розмір мінімальної місячної зарплати зросте до 1090 євро з обліком 35-ти годинного робочого тижня.

В Франції існує безліч різноманітних форм оплати праці, але всі ці методи є, по суті, модифікацією і комбінацією з двох або трьох:

1. Відрядна форма оплати праці в останні десятиліття усе більш витісняється різними формами погодинної оплати. Разом з тим у багатьох сферах діяльності вона дотепер з успіхом застосовується (у сталеливарних, шкіряних, меблевій галузях промисловості ця система оплати залишається переважною). Використання відрядної оплати найбільш виправдане і доцільно в масовому виробництві, де працівники виконують прості повторювані операції.

2. Погодинна оплата праці. Результати праці окремого працівника усе важче виділити і вимірити кількісно. Легко підрахувати, скільки деталей виточив токарь, що стоїть у верстаті, - набагато важче оцінити роботу системного програміста.

3. Оскільки погодинна оплата, у силу об'єктивних причин, одержала в останні роки найбільше поширення, саме вона була модернізована з метою підвищити її ефективність. Для цього спробували, зберігаючи загальний принцип погодинної оплати, врахувати також і результати праці

окремого працівника. Розроблено безліч різноманітних систем погодинної оплати, що носять заохочувальний характер. У них розмір погодинного заробітку погоджується з результатами праці і заслугами працівника за допомогою гнучких тарифних ставок або доплат.

Також є приклади системи контрольованого денного вироблення. Установлюється тарифна ставка зарплати за відпрацьовану годину, і працівник одержує зарплату у відповідності зі ставкою і відпрацьованим часом. Однак сама ставка припускає виконання визначеної норми виробітку, і у випадку невиконання (перевиконання) ставка змінюється.

4. Додаткові грошові виплати - бонуси (премії), або беруть участь у прибутках фірми. Бонуси - це грошова винагорода, виплачувана працівникові понад зарплату і звичайно зв'язана з його продуктивністю у визначеному тимчасовому інтервалі. В Франції ця система заохочення дуже поширена серед топ-менеджерів - 94% керуючих вищої ланки в промисловості, 90% - у будівництві і 67% - у банках одержують премії. Розміри бонусу складають у середньому близько 10% річної зарплати. Часто розміри преміювання не зв'язані з діяльністю окремого працівника, а залежать від результату роботи усієї фірми. У цьому випадку говорять про участь у прибутках компанії. Система участі націлена на створення атмосфери прилучення працівників до інтересів своїх компаній, поліпшення соціально-психологічного клімату на підприємстві, зниження напруженості в трудових відносинах. Фахівці вважають, що система участі в прибутках впливає на продуктивність праці. Окремі дослідження оцінюють ріст продуктивності в 4-5%.

5. Соціальні пільги і виплати в сучасних великих французьких фірмах досить численні і різноманітні - це відпустки, оплата тимчасової непрацездатності через хворобу, страхування життя і медичні страховки, пенсійне страхування (понад обов'язкового державний).

Погодинна оплата праці у Франції серед працівників чоловічої статі складає найбільшу питому вагу, погодинна з колективним преміюванням -

18,9% , погодинна з індивідуальним преміюванням – 11,8%, відрядна – 0,7% та змішана – 3,2%.

Серед жінок даний показник складає: погодинна з колективним преміюванням – 16,2%, погодинна з індивідуальним преміюванням – 22,6%, відрядна – 1,2% та змішана – 2,1%. Тобто, показники застосування систем оплати праці жінок та чоловіків дещо відрізняється. Така ситуація свідчить про ефективність використання погодинної системи оплати праці не залежно від професії, статті та напрямку діяльності.

У Франції на індивідуалізовану заробітну плату припадало 3/4 приросту в керівників і спеціалістів, 2/3 – у майстрів і майже 50% – у робітників. Заробітна плата працівників розумової праці в середньому перевищує заробіток робітників на 30%.

Висновки. На сьогодні ступінь розвитку систем оплати праці у Франції здійснюється виключно шляхом законодавчого втручання, тобто всі питання, що стосуються регулювання обліку оплати праці встановлюються виключно законодавчими та нормативними актами. Найбільш поширеною системою оплати праці є погодинна, оскільки заробітна плата встановлюється за фактично відпрацьований час працівником на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит“] / Ф.Ф.Бутинець, Л.Л.Горецька. — Житомир: ПП „Рута“, 2002. – 544с.
- 2.Єфіменко В. І., Лук'яненко Л. І. Облік у зарубіжних країнах: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / За ред. В. І. Єфіменка. — К.: КНЕУ, 2005. — 211 с.
- 3.Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник / М.Р. Лучко, І. Д.Бенько. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 206 с.

УДК 330.342.146

СУТНІСТЬ ТА ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ РЕАЛІЗАЦІЇ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Т.В.Штучка, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент Пшениченко А.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність, складові та об'єктивна необхідність розвитку процесів реалізації в ринковій економіці.

Ключові слова: процес реалізації, реалізована продукція, виручка від реалізації, валовий дохід, чистий дохід.

Актуальність проблеми. Україна є активним гравцем світового суспільства, має статус держави з ринковою економікою, повноправного члена світової організації торгівлі, прагне вступити до Європейського союзу, що вимагає підвищення самостійності вітчизняних підприємств у прийнятті і реалізації управлінських рішень, їх економічної і юридичної відповідальності за результати господарської діяльності в складних умовах сьогодення.

Сільське господарство - дуже чутливий показник стану економіки. Водночас воно може стати важливим регулятором її розвитку. Саме цим зумовлена посилена увага, яка приділяється забезпеченню стабільності цієї галузі.

На сьогодні сільське господарство в Україні зазнає глобальних перетворень на організаційному, правовому та науково-технічному рівні. Наслідки світової фінансової кризи, загостривши існуючі проблеми, стали приводом і стимулом до кардинальних змін та оновлення галузі.

Так, негайного і серйозного реформування потребують важливі аспекти діяльності виробників і переробників сільськогосподарської продукції -складання обґрунтованих балансів виробництва і споживання основних видів сільськогосподарської продукції і продовольчих ресурсів; збільшення інвестицій в основні засоби виробництва; реальна фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств за рахунок коштів Стабілізаційного фонду; збільшення внесення добрив та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, складові та об'єктивна необхідність розвитку процесів реалізації висвітлені у науково - прикладних працях вітчизняних та закордонних вчених та науковців: Б. Валуєва, В. Єфименка, В. Збарського, В.О. Бородкіна, В. Палія, В. Сопка, Е. Майєра, К. Друрі, М. Кужельного, М. Лучка, Р. Ентоні, Р. Каплана, Р. Манна, С. Голова, Ф. Бутинця, Ч. Гаррісона та інших.

Постановка завдання. Розкриття сутності та необхідності розвитку процесів реалізації в ринковій економіці.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкти підприємницької діяльності можуть нормально функціонувати лише за умов, якщо їхня продукція регулярно знаходить на ринку своїх споживачів (покупців), передається їм і від покупців надходять кошти у вигляді грошового еквіваленту вартості продукції. Підприємство, одержавши гроші за товари, покриває ними витрати на виробництво і обіг, тобто має можливість постійно авансувати кошти у виробничий процес і, крім того, одержує прибуток. Цим визначається значення реалізації продукції. Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг є основним джерелом відшкодування коштів на виробництво і реалізацію продукції, утворення доходів і формування фінансових ресурсів. Від величини виручки залежить не тільки внутрішньовиробниче відшкодування витрат і формування прибутку, а й своєчасність і повнота податкових платежів, погашення банківських кредитів, які впливають на рівень виплачених відсотків, що в кінцевому рахунку позначається на фінансовому результаті діяльності підприємства. У зв'язку з цим важливо, насамперед, точно визначити саме поняття “реалізація”.

Процес реалізації — це, перш за все, відчуження активів, що належать підприємству, шляхом їх продажу з метою відтворення використаних засобів підприємства та отримання прибутку для задоволення різноманітних потреб підприємства та його власників.

Процес реалізації пов'язаний, з одного боку, з відвантаженням виробником готової продукції та передачі її покупцеві, а з іншого — з

одержанням грошових коштів та їх еквівалентів і їх зарахуванням на рахунки продавця. Виконуючи облікові завдання, використовують натуральні та грошові показники. Обсяг реалізованої продукції має дві оцінки: фактична собівартість реалізованої продукції і ціна реалізації (продажна вартість) товару. Їх порівняння дає змогу визначити фінансовий результат реалізації: прибуток чи збиток.

Якщо ціна реалізації (продажна вартість) реалізованої продукції вища фактичної собівартості реалізованої продукції, операція прибуткова, якщо навпаки — збиткова.

Реалізованою продукцією вважається продукція, відвантажена (відпущена) зі складу підприємства-постачальника. Підприємство-виробник, що має намір реалізувати свою продукцію, повинне встановити на неї ціну, яка б відповідала низці вимог: відшкодувати витрати підприємства на виготовлення продукції, відшкодувати витрати на збут продукції, вартість повинна бути меншою, ніж вартість подібної конкурентної продукції, забезпечити прибуток.

Процес реалізації справляє дуже великий вплив на економіку сільського господарства в цілому, оскільки вдало реалізована сільськогосподарська продукція є передумовою успішного здійснення виробничого процесу. Саме тому вони мають таке велике значення.

В сучасному розвитку ринкової економіки України проблема реалізації сільськогосподарської продукції та формування цін на неї набуває виняткового значення, а тому потребує першочергового розв'язання. Умови конкурентної боротьби, що притаманні ринковому типу, змушують підприємства вишукувати шляхи „виживання”, які забезпечуватимуть прибутковість їх діяльності.

На думку Н.Г. Копитця провідне місце посідає завоювання широкої мережі постійних платоспроможних і надійних клієнтів, проведення ефективної рекламної політики, вдалі дії команди менеджерів та активно діюча система збуту [1].

Підприємства реалізують свою продукцію і послуги відповідно до укладених договорів безпосередньо зі споживачем, органами матеріально-технічного постачання і збуту, торгівлі, через товарні біржі, а також через власну мережу продажу продукції, виконання робіт та надання послуг.

Впливовою складовою державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки є цінова політика. Першочерговим завданням якої є забезпечення паритету цін сільгосптоваровиробниками та одержання наявних доходів від реалізації сільськогосподарської продукції [2].

Своєчасне і повне надходження виручки від реалізації є предметом особливої і постійної уваги підприємства. Фінансові служби у взаємодії зі збутовими та виробничими підрозділами домагаються суворого дотримання дисципліни поставок щодо асортименту, якості продукції, ритмічності відвантаження продукції споживачам, пильно слідкують за своєчасністю розрахунків за продукцію.

Виручка від реалізації надходить підприємству у переважній частині за договірними цінами, тому на поточний рахунок у банку або готівкою надходять кошти, що покривають: матеріальні витрати підприємства на виробництво продукції (включаючи амортизацію основних фондів), інші витрати, які для підприємства мають такий самий характер, як і матеріальні витрати (відрахування за рахунок собівартості продукції на соціальне страхування, на створення цільових бюджетних та позабюджетних фондів тощо), витрати підприємства у складі собівартості на оплату праці (трудові витрати), комерційні (позавиробничі) витрати, які пов'язані зі збутом продукції.

Ці витрати входять у собівартість продукції, їх розподіл має значення для організації фінансової роботи і використовується у системі оподаткування.

Крім покриття всіх елементів собівартості продукції, виручка від реалізації містить прибуток, а також податок на додану вартість, а при реалізації окремих товарів акцизний збір, які мають у повному обсязі

перераховуватися до державного бюджету, бо це накопичення, які централізуються державою. Валовий дохід – це грошовий вираз вартості знов створеної продукції. Він визначається як різниця між виручкою та матеріальними витратами й амортизаційними відрахуваннями у складі собівартості реалізованої продукції.

У процесі відтворення валовий дохід поділяється на оплату праці й на чистий дохід. Оплата праці – це витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, які виражають у грошовій формі вартість необхідної праці.

Чистий дохід є грошовим виразом додаткового продукту, створеного працею людей на підприємствах. Він реалізується у вигляді акцизів, податку на додану вартість, відрахувань у фонди пенсійного і соціального страхування, інші державні цільові фонди. Значна частина чистого доходу реалізується у формі прибутку.

При реалізації сільськогосподарської продукції податок на додану вартість (до 2010 року включно) залишався у розпорядженні сільськогосподарських підприємств і використовувався для поповнення основних та оборотних засобів.

До причин, що обмежують кількість реалізованої продукції, насамперед слід віднести: низький рівень платоспроможності населення, скорочення попиту на неї, появу багатьох стихійних ринків, диспаритет цін на аграрну продукцію тощо.

Вирішення питань, пов'язаних з ефективною реалізацією сільськогосподарської продукції, має здійснюватися насамперед через: належний розвиток інфраструктури продовольчого ринку нашої країни; вибір оптимальних каналів збуту сільськогосподарської продукції; створення систем моніторингу розвитку ринку; оперативне розповсюдження інформації про стан і тенденції розвитку світового та регіонального ринків; розвиток маркетингової діяльності; сприяння збільшенню обсягів експорту українських товарів тощо [3].

Висновки. Своєчасна і вигідна реалізація власно виробленої сільсько-господарськими підприємствами продукції - один із найважливіших факторів впливу на розвиток аграрного сектору економіки нашої країни.

Здійснення процесу товароруху в нашій країні поки що незавершене, про це свідчить відсутність належних зв'язків між покупцями та продавцями продовольчих товарів і стабільних каналів збуту.

Лише обґрунтовані й злагоджені дії держави і всіх учасників ринку в змозі поліпшити ситуацію на ньому та забезпечити ефективну реалізацію сільськогосподарської продукції й підвищення рівня дохідності функціонування агротоваровиробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Копитець Н.Г. Передумови формування ринкової системи збуту та реалізації сільськогосподарської продукції / Н.Г. Копитець // Економіка АПК. - 2004. - № 116. - С. 118-125
2. Бурляй О.Л. Удосконалення цінового механізму на продукцію сільського господарства в ринкових умовах/ О.Л. Бурляй, О.І. Кондратюк // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2004. - Випуск 2, т. 2. - С. 19-23
3. Піюренко І.О. До проблеми реалізації сільськогосподарської продукції / І.О. Піюренко // Економіка АПК. М 2010. - № 10. - С. 31-36
4. Збарський В. Основні напрями прискореного розвитку сільського господарства України / В. Збарський // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2010. - №17. - С. 30-34

УДК 657.05

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ І ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ)

Ю.О. Єфімова студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлюються основні положення, систему та особливості ведення бухгалтерського і податкового обліку Великої Британії.

Ключові терміни: *прибутковий податок, корпоративний податок, податок з доходу від видобутку нафти, податок на капітал, податок на спадщину, акцизи, мито, муніципальний податок.*

Актуальність теми. Ефективне ведення бухгалтерського і податкового обліку є віжливим чинником для забезпечення відповідної динаміки ділової активності, розвитку виробництва та економіки в цілому. Оскільки Україна прагне інтегрувати до Європейського Співтовариства, то облік на всіх рівнях має проводитись на відповідно високому рівні, тому доцільним було б звернутися до прикладу ведення бухгалтерського і податкового обліку однієї з визначних і впливових країн Співтовариства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначними науковцями, що досліджують питання європейського обліку є Джеймс Ніколсон, Ені Джонсон, Престон Блекборн, Болтон Бурі, Джек Бредфорд.

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізаційного розвитку країн Європейського Співтовариства (далі - ЄС) відбувається зміна вектора міжнародної стандартизації фінансової звітності з гармонізації на конвергенцію. Іде зближення стандартів різних юрисдикцій шляхом визначення єдиних оптимальних принципів і методів цих стандартів.

Директиви ЄС визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів, але зберігається багато розбіжностей щодо оцінки, подання та розкриття інформації в річних фінансових звітах товариств та консолідованих фінансових звітів.

Виклад основного матеріалу. У Великобританії система бухгалтерського обліку розвивалась незалежно від держави, виходячи з інтересів бізнесу. Оснвивим зі значних чинників британської системи бухгалтерського обліку є вплив професійних бухгалтерських організацій. На даний момент 6 найбільших асоціацій присяжних бухгалтерів цієї країни об'єднують у SSAB – Консультативний комітет Бухгалтерських Рад, в якому діє Комітет із бухгалтерських стандартів (ASB) – орган, який розробляє і встановлює національні стандарти бухгалтерського обліку і звітності.

Законодавча система Великої Британії формувалась протягом багатьох століть, однак вона не має конститутції. Прецедентне право, яке лежить в основі правової системи країни, полягає в законодавчих актах парламенту і

рішень британських судів, і навіть у звичаях і культурних традиціях бізнесу. Бухгалтерську діяльність держава не регулює так детально, як в нашій країні.

Законодавство Великобританії з бухгалтерського обліку і звітності надає бухгалтерам більшу свободу дій, ніж професійні стандарти. У цілому законодавством встановлюються лише основні засади і хоча британські юристи вимагають встановлення жорстких правил і уніфікованих форм звітності, бухгалтери вважають, що пріоритет змісту над формою одна із основних принципів британської бухгалтерської системи. Також, британській практиці притаманна вимога раціональності під час ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Розробкою правил і стандартів бухгалтерської діяльності займаються професійні бухгалтерські організації. Ініціатором розробки та впровадження таких стандартів виступав у 1969р. Інститут Присяжних бухгалтерів Англії і Уельсу (ICAEW), і вже через рік був розроблений SSAP 1 – Правила стандартної бухгалтерської практики.

У нинішній час в країні діють 27 стандартів бухгалтерської практики і бухгалтерської звітності, прийняті 1970 – 1998 рр.

Однією з найважливіших форм фінансової звітності є «Звіт про рух коштів». Право не включати його до річної фінансової звітності мають лише малі підприємства. Стандарт FRS (стандарт фінансової звітності) 1 вимагає, щоб Звіт про рух коштів складався з урахуванням Балансу та Звітом про прибутки та збитки, та його дані відповідали даним, поданим у цих двох документах і додаткам до них. Звіт обов'язково має містити такі розділи: доходи від здійснених операцій; прибутки від фінансових впливів; податкові виплати; інвестиційна діяльність; джерела фінансування.

Традиційно основним джерелом фінансування діяльності компаній є власний капітал. Свої довгострокові проекти компанії фінансують виключно власними коштами, банківськими позиками користуються тільки при короткостроковому фінансуванні. Тож в останні роки під впливом міжнародних стандартів британські бухгалтери все більше використовують

для відображення фактів у господарському житті способи, що дають максимально докладну інформацію про власний капітал фірми.

У британській системі бухгалтерського обліку та звітності майном вважають необоротні активи, кошти, нематеріальні активи, інвестиції до інших підприємств і гудвіл. Законодавство позбавлено розпоряджень стосовно способів оцінки необоротних активів та їх списання, залишаючи цю компетенцію професійним інститутам.

Способи обліку гудвілу є предметом суперечок британських бухгалтерів. Гудвіл виникає при придбанні однією компанією іншої як різниця між сплаченою за неї ціною та її поточною вартістю. Таким чином, цю різницю можна трактувати як додаткові витрати, які покривають зі спеціального резервного фонду і списують негайно. Такий спосіб передбачено SSAP 22. Проте, є й інша думка, яку відображено в міжнародному стандарті IAS 22: гудвіл нічим не відрізняється від інших нематеріальних активів. Його можна трактувати як актив, набутий при придбанні компанії, що можна враховувати подібно торговим маркам і ліцензіям. Нараховуючи амортизацію протягом певного розумного терміну, але не більше 20 років. Оскільки нематеріальні активи і гудвіл не втрачають з часом своєї цінності, то концепції достовірного і сумлінного відображення фактів у господарському житті відповідає ще один підхід: знос таких активів не нараховувати, а враховувати їх за результатом періодичних переоцінок.

Суперечки щодо того, чия думка правильніша ведуть з початку 1990-х років. Тепер бухгалтери можуть самі обирати спосіб, який на їхню думку є найкращим. Проте, досвід показує, що більшість вибирає капіталізацію з наступним нарахуванням зносу, а не негайне списання.

У державний бюджет Великої Британії поступають прямі податки: особистий прибутковий, корпоративний прибутковий, на доходи від нафти, на спадщину, на капітал, внески на соціальне страхування; непрямі податки (на споживання): податок на додану вартість, акцизи, мито, гербові податки, податок із грального бізнесу. Місцеві бюджети формуються за рахунок

муніципального податку на нерухоме майно. Прибутковий податок (income tax) – фінансово і соціально найбільш важливий податок у Великій Британії. Був запроваджений у 1842 р. у розмірі 7 пенсів із кожного фунта стерлінга оподатковуваного доходу. При визначенні оподатковуваного доходу сучасний прибутковий податок передбачає знижки і пільги. У числі пільг знаходяться особисті знижки (personal allowance) одиноким людям, які мають на утриманні дітей віком до 16 років, або старшого віку за умови, що дитина студент денної форми навчання.

Британський прибутковий податок має так звану шедулярну форму, що означає групування оподатковуваних доходів за певною ознакою. Шедули названі за літерами англійського алфавіту: A, C, D, E, F. Названі шедули передбачають оподаткування таких доходів: Шедула A – доходи від власності та орендного майна (землі, будинку, квартири, навіть автофургон чи яхта, пристосовані для постійного проживання); оподатковуваний дохід розраховується як різниця між доходами від власності чи володіння майном і експлуатаційними видатками на його утримання; до даної шедули відносяться також доходи від колишньої шедули B (комерційна експлуатація лісів, що знаходяться в приватній власності); Шедула C – доходи від облігацій державних позик; Шедула D доходи від виробничо-комерційної діяльності (наприклад, прибуток власника магазину), від надання послуг особами вільних професій (адвокатами, лікарями і т.д.), аліменти, гонорари, доходи британських підданих від цінних паперів і майна, що знаходиться за кордоном; Шедула E – заробітна плата, пенсії з приватних пенсійних фондів, оподатковувані соціальні допомоги; Шедула F – дивіденти і інші виплати, здійснювані компаніями. Оподаткування доходів за шедулою E передбачає збирання податку в момент і по місцю одержання доходу («біля джерела») за процедурою pay-as-you-earn – «платіть там і тоді, де і коли заробляєте». Зрозуміло, що до цієї групи платників податку відносяться особи найманої праці, на роботодавців яких покладається обов'язок стягувати податки із

робітників і перераховувати в державний бюджет. Інші категорії платників сплачують податок за деклараціями.

Корпоративний податок (corporation tax) – податок на прибуток компаній від комерційних операцій та інших доходів після зменшення валового доходу на величину передбачених законом відрахувань і податкових пільг.

Справляння даного податку здійснюється за процедурою pay and file – «заплати і поклади в папку», що означає обов'язок компанії сплатити належний податок через 9 місяців після закінчення розрахункового періоду, а звіт подати ще через три місяці.

Податок з доходу від видобутку нафти (petroleum revenue tax, PRT) – доповнення до роялті, запроваджений у 1975 р. За ставкою 75% PRT оподатковують дохід від видобутку нафти та газу після відрахування виробничих витрат, роялті, податкових знижок.

Економічною базою capital gains tax (податку на приріст вартості капіталу, податку на капітальний прибуток, податку на капітал) є збільшення (реалізований чистий приріст після вирахування збитків) ринкової вартості активів за період між їх придбанням і продажем. Тобто, в ряді випадків оподаткування торкається спекулятивних операцій.

Податок на спадщину (inheritance tax) – різновид податку на багатство, яким у кумулятивній сумі оподатковується все майно (власність) небіжчика, залишене на момент смерті з урахуванням вартості дарувань, зроблених в останні сім років життя. Оподаткування дарувань установлене з метою попередити можливе ухилення від податку шляхом розподілу майна між родичами у формі дарунків.

Акцизами (excise duties) оподатковуються алкогольні напої, нафтопродукти, тютюнові вироби, транспортні засоби. Акциз на спиртні напої та пальне стягується в твердих сумах на одиницю проданого товару, акциз на тютюнові вироби встановлений у формі процентної надбавки (10-30%) до ціни товару. Мито (customs duties) у відповідності з режимом

митного роззброєння в межах ЄС не поширюється на імпорт з країн-партнерів по ЄС. Але по відношенню до країн, які не входять до ЄС, діє спільний зовнішній митний тариф, що захищає внутрішній ринок ЄС. Суми зібрані через спільний тариф, минаючи бюджет Великої Британії, перераховуються в бюджет ЄС.

Основу місцевого оподаткування складає муніципальний податок (council tax) – податок на майно, що замінив собою в 1993 р. непопулярний суцільний збір подушного типу (community charge). Справляється з власників і орендарів нерухомого майна, вартість якого оцінюється один раз у 10 років, та в залежності від кількості членів родини, проживаючих за однією адресою. В кожному з регіонів країни установлені свої норми оподаткування, тому ставки податку значно диференційовані. Муніципалітети мають право встановлювати й інші місцеві податки та збори, для яких немає єдиного переліку.

Висновки. Отже, можна сказати, що Великобританія як одна з розвинених країн Європейського Союзу має досить специфічну систему бухгалтерського і податкового обліку, оскільки їх складові заклалися досить давно і мають свою історію. Бухгалтерський і податковий облік Великобританії можуть слугувати прикладом для наслідування, але з умовою урахування етнічних і економічних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]/ Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька – Житомир: ПП "Рута", – 2010. – 544 с.
2. Єфіменко В. І., Лук'яненко Л. І. Облік у зарубіжних країнах: [Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / В. І. Єфіменко, Л. І. Лук'яненко — К.: КНЕУ. - 2008. — 211 с.
3. Кочерга С.В., Пилипенко К.А. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах./С. В. Кочерга, К. А. Пилипенко – К. – 2009. – 216 с.
4. Полякова Л. М., Мохняк В. С. Навчальний посібник./ Л. М. Полякова, В. С. Мохняк – Львів: Видавництво Львівської політехніки, – 2006. – 248 с.

УДК 657.47:631.15

ВПЛИВ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

О.С. Ангелова, студентка

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні проблеми обліку виробничих запасів у сучасному виробництві та розглянуто проблема впливу методу оцінки запасів на собівартість виготовленої продукції, запропоновано власне визначення виробничих запасів

Ключові слова: облік, виробничі запаси, положення (стандарт) бухгалтерського обліку, оцінка виробничих запасів

Актуальність проблеми. Формування ринкової економіки в Україні вимагає кардинальних змін в управлінні і перебудові системи та методології обліку і функціонування контролю. Удосконалення бухгалтерського обліку виробничих запасів нерозривно пов'язано з вирішенням таких проблем, як обґрунтування понятійного апарату щодо визначення поняття "виробничі запаси"; визначення і використання облікової інформації для цілей оперативного управління і контролю; удосконалення методів оцінювання запасів; організація поточного контролю за наявністю та рухом виробничих запасів; методики ведення бухгалтерського обліку та проведення контролю виробничих запасів в умовах його автоматизації і комп'ютеризації та розробки і впровадження програмного забезпечення з використанням ЕОМ[4].

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню актуальних проблем обліку виробничих запасів заборгованості присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких як М.Т.Білуха, Ф.Ф.Бутинець, М.В.Кужельний, В.М.Мурашко, Г.В. Савицька, В.І. Петрова, В.І.Стражева, В.В.Сопко.

Вагомий внесок в теоретичну розробку проблем організації і ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів внесли визначні вчені-економісти як Росії І.І.Поклад, В.Ф.Палій, Я.В.Соколов, С.О.Щенков і інші, так і України

– М.Т.Білуха, Ф.Ф.Бутинець, Б.І.Валуєв, А.М.Герасимович, В.П.Завгородній, М.В.Кужельний, А.М.Кузьминський, Г.Г.Кирейцев, В.Г.Лінник, П.П.Німчинов, Ю.І.Осадчий та інші.

Мета. В даній статті ми будемо намагатися окреслити основні проблеми обліку виробничих запасів на вітчизняних підприємствах та знайти шляхи подолання деяких з наведених проблем.

Виклад основного матеріалу.

Згідно з П(С)БО 9 запаси визнаються активами, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням та їх вартість може бути достовірно визначена. Порівняння цієї термінології визначення запасів з визначенням їх у міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (МСБО 2) показує, що ці твердження мають аналогічний зміст. Аналіз концептуальних визначень термінології доводить, що по суті виробничі запаси і матеріальні запаси стали визначатись в П(С)БО 9 запасами [4].

В П(С)БО 9 "Запаси" дається лише загальне визначення терміну "запаси", але їх сутність і структура не розглядається. Що стосується статті "виробничі запаси", які визначені в П(С)БО 2 "Баланс", то в ньому показується вартість запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу. Але в Балансі відсутні позиції для відображення малоцінних та швидкозношуваних предметів. Незважаючи на те, що в П(С)БО 9 "Запаси" зазначено, що МШП входять до складу запасів, але в обліку вони виділені, як і інші види запасів, окремо і їх облік ведеться на рахунку 22 "МШП". Тому доцільним було б і в Балансі виділити окрему статтю для відображення в ній інформації по МШП, що логічно визначено в П(С)БО 9. Включення в Баланс до статті "Виробничі запаси" вартості МШП, по-перше, явно не узгоджується з П(С)БО 9, де МШП відокремлені від виробничих запасів, а по-друге, що більш важливо, в Балансі в статті "Виробничі запаси" разом показана

інформація не тільки про виробничі запаси, але і про МШП, які за економічним змістом не можна ототожнювати з виробничими запасами. Тому включення МШП до статті "Виробничі запаси" в Балансі не можна вважати обґрунтованим, оскільки зміст статті "Виробничі запаси" не розкриває інформації про їх фактичний стан.

Під запасами також розуміють предмети праці, які в процесі виробництва перетворюються в ті чи інші продукти, або готову продукцію, призначену для особистого чи виробничого споживання [1].

Узагальнюючи позиції вчених вважаємо, що найбільш оптимальним є визначення виробничих запасів як складової частини предметів праці, які приймають участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту.

Важливою передумовою обліку виробничих запасів є не тільки обґрунтоване їх визначення, але і їх оцінювання, що безпосередньо пов'язано з визначенням собівартості продукції. Оцінювання виробничих запасів по суті є основою для визначення собівартості і ціни виробленої продукції.

Згідно зі світовою практикою та положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку при відпуску запасів у виробництво та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Запаси оцінюються за ідентифікованою собівартістю, якщо вони відпускаються для спеціальних замовлень і проектів та не замінюють один одного. Цей метод забезпечує високу точність, однак потребує великих затрат часу, оскільки передбачає обробку великої кількості інформації стосовно широкої номенклатури матеріальних запасів.

Однакові види виробничих запасів можуть надходити від різних постачальників за різними цінами. Тому запаси, що використовуються у виробництві в специфічному порядку (коштовні метали, каміння та ін.), або запаси, що не можуть замінювати один одного, доцільно оцінювати за собівартістю кожної одиниці.

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться по кожній номенклатурній позиції запасів. Вона виражається відношенням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітної місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів до загальної кількості запасів на початок звітної місяця й одержаних у звітному місяці запасів. Даний метод вимагає періодичного обчислення собівартості одиниці матеріалу у розрахунковому періоді (як правило, протягом місяця). При використанні цього методу допускається деяке спрощення реального руху запасів: вважається, що весь запас за розрахунковий період надійшов та відпущений у виробництво наприкінці цього періоду

Оцінка запасів за методом ФІФО передбачає, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство. Тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво, оцінюються за собівартістю перших за часом надходжень. При цьому вартість залишку запасів на кінець звітної періоду визначається за собівартістю останніх за часом надходження запасів.

При застосуванні методу ФІФО витрати на матеріали у складі собівартості продукції обчислюються за собівартістю перших партій, тоді як продукція продається у поточних цінах. Залежно від швидкості обігу виробничих запасів за такого методу облікові витрати можуть відставати від реальної їх величини. Тому використання методу ФІФО під час високих темпів інфляції та зростання цін завищує обліковий прибуток порівняно з дійсною його величиною, враховуючи нові ціни на матеріали. Вартість запасів у балансі в цьому разі відображається за собівартістю, наближеною

до моменту складання звітності, тому що запаси, які надійшли першими, першими надходять у виробництво.

Оцінка за нормативними затратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних норми затрат і ціни повинні регулярно перевірятися і переглядатися. Вибір того чи іншого методу оцінки виробничих запасів має велике економічне значення: він впливає на економічні результати (величину прибутку, а отже і величину податків) діяльності підприємства. Але дослідження показують, що оцінка виробничих запасів в умовах ринкової економіки значно ускладнилась.

В результаті здійснення порівняння різних методів оцінювання виробничих запасів можна зробити ряд принципових висновків [1]:

- найменш ризикованим і найпростішим для використання є середньозважений метод оцінки запасів, але при цьому ускладнюється система розрахунків і послаблюється контроль за правильністю списання матеріалів на витрати виробництва;
- самим логічним і обґрунтованим вважаємо оцінку матеріалів за методом FIFO. Це пояснюється тим, що на практиці в більшості випадків доцільніше витрачати спочатку ті запаси, які надійшли раніше (інакше вони можуть просто зіпсуватися, що призведе до фактичних збитків підприємства).
- при відносно стабільній економічній ситуації вибір методу оцінки виробничих запасів при їх вибутті не має особливого значення. Вибір методу суттєво впливає при змінах цін на матеріальні цінності. У всіх випадках, чим швидше виробничі запаси, що надійшли, відпускаються у виробництво, тим меншою буде різниця в їх оцінці при застосуванні того чи іншого способу;

- підприємство повинно будувати свою господарську і облікову політику таким чином, щоб запаси матеріалів на складах підприємства були обґрунтовано мінімальними. В цих умовах можна уникнути особливих складностей, пов'язаних з оцінкою вибуття запасів;

- у всіх випадках недоліки можуть бути в умовах будь якого із способів оцінки запасів.

Висновки. Таким чином, в умовах нинішньої економічної ситуації, що постійно змінюється необхідно враховувати позитивні і негативні наслідки використання кожного конкретного методу оцінки матеріальних запасів, що є важливим показником обґрунтування собівартості продукції та розрахунку виробничих витрат. Аналіз застосування різних методів оцінки запасів показує, що при кожному з них можна одержати різні суми відхилення первинної вартості виробничих запасів при їх надходженні від оцінки, за якою вони списуються на виробництво. Це призводить до того, що застосування різних методів оцінки матеріалів дає різне визначення собівартості витрачених на виробництво виробничих запасів.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Ковенко М. Особливості вибуття окремих видів запасів/ М. Ковенко // Податки та бухгалтерський облік. — 2007. — №15. — С. 45 - 53
- 2.Рибалко, О.М. Вдосконалення обліку виробничих запасів/ О.М. Рибалко, О.В. Болдуєва //Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. — 2008. — №3. — С. 210 - 215
- 3.П(С)БО №9 „Запаси“. 31 грудня 1999 р. №318 затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р
- 4.Гаджинський А.М. Деякі аспекти аналізу оборотних засобів"/ А.М. Гаджинський // Гроші і кредит. — 2009. — №3. — С.38.

УДК 338.43.003.3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

С. С. Берестов, студент

Науковий керівник: д.е.н., доцент Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведено поняття реалізації, окреслено проблеми обліку витрат і доходів вітчизняного підприємства, розкрито сучасний стан цього ключового напрямку обліку, з'ясовано перспективи вирішення проблем обліку витрат і доходів підприємства.

Ключові слова: реалізація, попередня оплата, розрахункові документи, збутова діяльність, дохід, витрати, прибуток, авансові платежі, процес реалізації.

Актуальність теми. В умовах ринкових відносин бухгалтерський облік процесу реалізації виходить на якісно новий рівень, що зумовлено самостійним плануванням підприємствами обсягів збуту продукції, товарів, послуг та їх асортимент. Це обумовлює необхідність виділення процесу реалізації в самостійний об'єкт управління.

Ефективне управління процесом реалізації, поряд з управлінням процесом виробництва, відіграє важливу роль в досягненні мети щодо збільшення прибутку і підвищення рентабельності діяльності організації. Для цілей ефективного управління процесом збуту необхідне достатнє і впорядковане інформаційне забезпечення, яке дозволить певним групам користувачів приймати обґрунтовані рішення.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питаннями обліку процесу реалізації продукції рослинництва та його удосконаленням займається ряд науковців та практиків, серед яких: Грекова З.М., Кочурова Л.І., Бровіна Т.М., Сук Л.П., Знамеровська Т.І., Халевицька Т.М., Бутинець Ф.Ф., Скирпан О.Л, Кондраков Н.П, Павлюк В.А. та ін.

Мета статті. Метою статті є вивчення поняття процесу реалізації продукції, розгляд основних проблем та розробка шляхів поліпшення бухгалтерського обліку процесу реалізації продукції.

Виклад основного матеріалу. Реалізація продукції являє собою завершальну стадію кругообігу засобів суб'єкта господарювання, на якій здійснюються товарно-грошові відносини між виробником продукції та її покупцем.

Процес реалізації – це сукупність операцій з продажу готової продукції, виконаних робіт і наданих послуг споживачам. Тут відбувається передача готової продукції споживачам, одержання оплати від них, виявлення результату діяльності.

Реалізованою продукцією підприємства вважається продукція, за яку покупцеві пред'явлені розрахункові документи. Пред'явленими розрахунковими документами вважаються документи з моменту подачі їх до установи банку, або передачі їх покупцеві відповідно до умов, передбачених договором, тобто без участі установ банків. Якщо покупець за умовами договору одержує продукцію безпосередньо на підприємстві-виготовлювачі, то така продукція вважається реалізованою після видачі і відповідного оформлення документами та пред'явлення покупцеві-замовникові розрахункових документів [1].

Збутова діяльність підприємства пов'язана із забезпеченням найвищої ефективності товароруху від виробника до споживача. Разом із тим збут залежить від таких об'єктивних факторів, як конкуренція на ринках, ускладнення економічних зв'язків, що вимагає трансакційних витрат на транспорт, зв'язок, юридичний супровід договірних відносин, інформаційне забезпечення, загострення енергетичних і сировинних проблем економіки, необхідність переходу на нові технології, підвищення вимог до продукції з боку споживачів.

Сутність процесу збуту повинна визначатися принципом: виробляти лише те, що знаходить попит у споживача, а не нав'язувати йому вироблену продукцію. Роль відділу збуту полягає в забезпеченні стабільного рівня рентабельності й прибутковості підприємства, тому його працівники визначають, що є головним: рівень якості, обсяг збуту, ступінь

інноваційності, вид упаковки чи інші показники, котрі забезпечують збут. Вони визначають, як організувати збут – через власну мережу доставки чи скористатися послугами посередників, встановити діапазон цін, визначити важливість цінового фактора у конкуренції, реакцію споживачів на ціни тощо.

В системі обліку на сільськогосподарських підприємствах надзвичайно цінною є інформація про доходи від реалізації сільськогосподарської продукції. За значенням для її користувачів вона займає місце поряд з інформацією про активи, зобов'язання та капітал підприємства. Облік витрат і доходів від реалізації продукції розвивається й поліпшується у зв'язку зі удосконаленням комп'ютерної техніки і комунікаційного середовища, методології й організації обліку. Але, не дивлячись на це, є низка питань, які потребують вирішення [1].

Однією з ключових є проблема забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати і доходи від реалізації продукції рослинництва і тваринництва. Для цього таку інформацію потрібно завчасно перевірити щодо відповідності сучасним вимогам: порівнянності, достовірності, дохідливості та доречності. Сира, не згрупована, належно не оформлена інформація про витрати і доходи від реалізації продукції сільського господарства може на деякий час загальмувати процес первинної обробки аналітичної інформації, призвести до помилкової оцінки здійснюваних підприємством господарських процесів, занизити або завищити витрати і доходи від реалізації продукції.

Основною ж проблемою обліку витрат і доходів від реалізації продукції сільського господарства є проблема повноти та своєчасності їх відображення у системі обліку. Найбільший відсоток витрат, що залишається поза обліком, належить до витрат на оплату праці, тому немає нічого дивного, що в науковому обігу з'явився термін «тіньова зарплата». Джерелом коштів для покриття такої зарплати виступають «тіньові доходи», які виникають за рахунок вартості не облікованої реалізованої продукції [2].

У зв'язку з тим, що більшість наукових розробок щодо проблеми реалізації сільськогосподарської продукції було проведено за часів адміністративно-командної системи, вони не відповідають сьгоднішнім потребам. Законодавство про реалізацію сільськогосподарської продукції позбавлене концептуального підходу, не має чіткої системи, тому містить ряд прогалин та суперечностей. Доцільно було б систематизувати законодавство про реалізацію сільськогосподарської продукції - необхідно прийняти положення, у якому систематизувалися б усі підзаконні нормативні акти як ті, що обов'язкові для виконання, так і такі, що містять рекомендаційний характер [3].

Багато питань виникає при реалізації продукції на умовах попередньої оплати де додатково використовується субрахунок 643 «Податкові зобов'язання», що значно ускладнює облік, бо при цьому крім розрахунків з покупцями і замовниками додаються розрахунки за авансами одержаними та необхідністю записів податкових розрахунків з ПДВ (кредит, зобов'язання та їх корегування в кінці місяця) [2].

Не потрібно забувати і такі теоретичні та практичні проблеми як:

- 1) розробка обґрунтованої системи показників доходів і витрат від реалізації;
- 2) визначення концептуальних напрямків комп'ютеризації обліку, аналізу та аудиту, доходів та витрат, розробка практичних методик обліку, аналізу і аудиту в середовищі електронної обробки даних [3].

Ще одна проблема обліку процесу реалізації пов'язана із прийняттям П(С)БО 30 «Біологічні активи» згідно з яким передбачено визначати фінансовий результат від первісного визнання сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів з подальшим уточненням на кожну дату балансу та на дату реалізації. Тобто у сільському господарстві фінансовий результат передбачено визначати не після реалізації продукції, а під час її отримання з виробництва. Таке визначення фінансового результату суперечить принципам бухгалтерського обліку та фінансової звітності,

визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а саме принципу обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, що повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства [1].

Концепцією ціноутворення визначено, що виробництво сільськогосподарської продукції має бути прибутковим, тому визначальною передумовою формування прибутку виступає собівартість. Сільськогосподарським виробникам необхідно раціонально формувати виробничі витрати та знаходити резерви зниження собівартості продукції, аби досягти своєї головної мети - отримувати стабільний прибуток і підвищувати попит на продукцію [2].

Висновки. Отже, проблеми реалізації сільськогосподарської продукції пов'язані з повнотою та своєчасністю її відображення у системі обліку, заниженням виручки від реалізації продукції з доходів сільськогосподарських підприємств, розробкою обґрунтованої системи показників доходів і витрат від реалізації, неповним законодавчим регулюванням обліку реалізації продукції сільського господарства. Вирішення цих питань значно підвищить конкурентоспроможність такої продукції на світовому ринку і прибутковість всієї сільськогосподарської галузі в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сук Л. Облік реалізації сільськогосподарської продукції. / Л.Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві – 2008. – № 15-16. – С. 216-217.
2. Халевицька Т. Теоретичні та облікові аспекти реалізації продукції / Т.Халевицька, Т. Знамеровська // Економіка АПК. – 2007. – №3. – С. 103-109.
3. Дерій В. Проблеми доходів і витрат підприємства та шляхи їх вирішення в Україні / В. Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №4. – С. 41-52.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

О. С. Боровець, студентка

Науковий керівник: д.е.н., доцент Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено сутність поняття обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. Розглянуто поділ витрат за способом включення до собівартості, за ступенем залежності від обсягів діяльності. Висвітлено проблемні питання з розподілу загальновиробничих витрат на постійні та змінні та вибору бази розподілу загальновиробничих витрат.

Ключові слова: витрати, прямі витрати, непрямі витрати, загальновиробничі витрати, собівартість продукції, постійні витрати, змінні витрати.

Актуальність теми. Виробництво та збут продукції потребують здійснення певних витрат живої та уречевленої праці. У практиці обліку ці витрати визначають як витрати на виробництво, а на одиницю виготовленої продукції ці витрати виражаються в її собівартості.

Собівартість продукції складається з прямих та непрямих (накладних) витрат. Прямі витрати легко ув'язати з обсягом виготовленої продукції і тому їх можливо мінімізувати, якщо використовувати альтернативні матеріали, більш економну технологію тощо. На нашу думку, при здійсненні аналізу собівартості продукції більшу увагу слід приділити вибору бази розподілу загальновиробничих витрат.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання організації обліку витрат продукції рослинництва та його удосконалення досліджуються рядом науковців та практиків, серед яких: Бородкіна О.С., Бутинець Ф.Ф., Огійчук М.Ф., Голова С.Ф., Кірейцева Г.Г., Моссаковський В.Б., Бублик С.Я., Костякова А.А., Лисенко О.І., Орлов О.П. та ін.

Мета статті. Метою статті є уточнення і доповнення теоретичних основ і розробка напрямів удосконалення практики обліку виробництва продукції рослинництва з урахуванням передового досвіду і розвитку ринкових відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу. Нарощування виробництва сільськогосподарської продукції має стратегічне значення для підйому національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для подолання кризового стану ряду суміжних галузей. Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах є важливим засобом побудови системи обліку витрат, з урахуванням стратегічних та тактичних цілей і вимог керівництва. Це складний процес, який передбачає не тільки зважену класифікацію, а й систематичний моніторинг фактичних витрат та їх поведінки під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, прийняття рішень щодо поліпшення структури собівартості продукції, ціноутворення [1].

Продукція рослинництва знаходиться у тісному зв'язку з кількісними та якісними характеристиками витрачених ресурсів. Дослідження таких взаємозалежностей є досить трудомістким процесом. Присутня постійна ймовірність витрат як на етапі виробництва, проходження продукції, так і на стадії продажу [2].

Облік витрат продукції в рослинництві ведеться за єдиними з іншими галузями народного господарства принципами, однак, як основна галузь сільськогосподарського виробництва, має свої специфічні особливості: сезонний характер, залежність від природних факторів, спеціалізація тощо. Якщо виробництво спеціалізоване на одній групі культур, то облік витрат доцільно вести в цілому для господарства. У випадку кількох напрямів діяльності, де є окремі види товарної продукції, варто вести деталізований облік за центрами витрат щодо кожного об'єкта обліку з окремого виду продукції [3].

Вибір об'єктів обліку в рослинництві потрібно пов'язувати з прийнятою технологією виробництва та системою внутрішньогосподарських відносин на підприємстві. В самостійні об'єкти виділяють культури (групи культур), виконані роботи, витрати, які підлягають розподілу. З метою забезпечення ринкових відносин між господарськими підрозділами по кожному з них

обліковують витрати і доходи, деталізуючи інформацію по культурах (групах культур).

В рослинництві значна частина витрат переходить з минулого року як незавершене виробництво. Роботи під урожай майбутнього року не проводяться “взагалі”, а конкретно, тобто уже восени має бути відомо, яка культура висіватиметься весною та на якій площі. Якщо в господарстві дотримується така система землеробства, то практично всі витрати під урожай наступного року можна обліковувати за конкретними культурами, а не по виконаних роботах. Це сприяє покращенню контролю якості, способів і строків проведення агротехнічних заходів по виробництву конкретної продукції рослинництва.

За способом включення до собівартості витрати поділяються на прямі та непрямі. Витрати на виробництво конкретного виду продукції, які безпосередньо включаються до її собівартості на підставі первинних документів, називаються прямими.

До складу прямих матеріальних витрат відносяться ті, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат, а саме:

- о сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, інші матеріальні витрати;
- о витрати на оплату праці: заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим на виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг;
- о інші виробничі витрати: відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація тощо.

Непрямі витрати - це витрати на виробництво, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом і тому потребують розподілу. Загальновиробничі витрати належать до непрямих витрат [2].

За ступенем залежності від обсягів діяльності, витрати поділяються на змінні та постійні. Змінні витрати змінюються разом зі зміною обсягу виробництва. Постійні – це витрати, абсолютна величина яких залишається

постійною або змінюється при зменшенні або збільшенні обсягу виробництва продукції, яка випускається, в невеликій кількості.

Майже всі прямі витрати є змінними. Виключення складають амортизація спеціального обладнання, орендна плата та деякі інші прямі витрати.

Загальновиробничі (непрямі) витрати також поділяються на постійні та змінні.

До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності.

До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними або майже незмінними при зміні обсягу діяльності.

Хоча з погляду економічної логіки та економічної сутності витрат їх чіткий розподіл як на прямі і непрямі, так і на постійні і змінні - поняття дуже відносне [3].

Згідно з чинним законодавством, де визначено тільки загальні принципи класифікації та методика розподілу цих витрат, підприємства самостійно здійснюють поділ витрат на змінні та постійні і обирають базу їх розподілу. Їх вибір, до речі, вносить корективи і у послідовність розподілу.

Виявилось, що при цьому у підприємств побільшало проблем: адже як змінні, так і постійні загальновиробничі витрати включаються у собівартість продукції, тільки змінні та постійні розподілені - у виробничу, а постійні нерозподілені - у собівартість реалізованої продукції.

Перша проблема: як розподілити загальновиробничі витрати на змінні та постійні? Цей поділ не може бути єдиним для всіх випадків і залежить від особливостей організації виробництва, техніки і технології. Такий розподіл є дещо умовним, адже визначити характер змін можна тільки встановивши зв'язок між величиною цих витрат і обсягом діяльності. На практиці таке іноді нелегко зробити. Крім того, одні і ті ж витрати можуть бути як

змінними (витрати води за наявності лічильника), так і постійними (ті ж витрати у разі відсутності лічильника).

Для поділу загальновиробничих витрат на змінні та постійні необхідно застосовувати спеціальні методи визначення поведінки витрат стосовно обсягу діяльності (методи технологічного нормування, аналізу рахунків, метод вищої-нижчої точки, метод кореляції, регресійного аналізу тощо). Проте, на практиці рідко яке виробниче підприємство здійснює це, а користується, зазвичай, приблизними розрахунками.

Другою проблемою є вибір бази розподілу, під якою звичайно розуміють такий показник (натуральний або грошовий), з розрахунку на одиницю якого встановлюється норматив розподілу загальновиробничих витрат. Чинне законодавство надає право підприємствам самостійно, виходячи зі специфіки діяльності, встановлювати перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, а також визначати базу їх розподілу.

Актуальним є питання забезпечення точності калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг. Проте, досягти цього нелегко. Ми погоджуємося з думкою Лисенко О. і Орлова О., що не існує такої системи калькулювання, яка б дозволила визначити собівартість одиниці продукції абсолютно точно. Адже будь-яке непряме віднесення витрат якоюсь мірою перекручує фактичну собівартість, знижує точність калькулювання. [1].

Вибір бази розподілу загальновиробничих витрат між видами продукції є відповідальним, тому що це впливає на виробничу собівартість окремої продукції.

Зараз більшість підприємств для розподілу загальновиробничих витрат користуються базою, яка слугувала кілька десятиліть підряд - пряма заробітна плата. Цей показник, з нашої точки зору, не є оптимальним, тому що веде до віднесення непрямих витрат на трудомісткі виробни.

Вважаємо, що необхідно ширше практикувати застосування інших показників для розподілу - кількість годин роботи працівників, кількість годин роботи обладнання, обсяг роботи тощо. А вибір невідповідної бази

розподілу буде означати, що суми загальновиробничих витрат, які віднесуть на окремі види продукції, неточно відобразять фактично понесені витрати.

Розподіл загальновиробничих витрат на змінні та постійні переважна більшість підприємств не здійснює з ряду причин. Основна - це те, що як змінні, так і постійні витрати все одно включаються у собівартість продукції (про це згадувалось вище).

Крім того, визначення і поділ витрат вимагає спеціальних методів дослідження поведінки витрат стосовно обсягу діяльності. Але використання різних методів дослідження і розподілу передбачає певні затрати часу і коштів, що, з точки зору підприємств, не завжди виправдано.

Висновки. Реформування бухгалтерського обліку в Україні останніми роками сприяє також і новому підходу до розуміння впливу обліку на всю діяльність підприємства. Для прийняття дієвих управлінських рішень управлінський персонал має володіти відповідною інформацією. З цієї метою вважаємо за доцільне здійснювати розподіл загальновиробничих витрат на змінні та постійні і складати калькуляцію змінних витрат. Для поділу загальновиробничих витрат на змінні та постійні необхідно застосовувати спеціальні методи визначення поведінки витрат стосовно обсягу діяльності. Пропонуємо застосовувати як базу розподілу загальновиробничих витрат не лише пряму заробітну плату, а кількість годин роботи працівників, кількість годин роботи обладнання, обсяг роботи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко А.А. Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах / А.А. Клименко // Економіка та управління. – 2009. – №8. – С. 53-57.
2. Пеньова О.В. облік виробництва екологічно чистої продукції рослинництва / О.В. Пеньова // Облік і фінанси АПК. – 2010. – №2. – С. 87-90.
3. Шинкаренко О.М. Проблеми обліку виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах та напрями її вирішення / О.М. Шинкаренко, Н.М. Бразілій // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №5. – С. 16-18.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПОРЯДКУ НАРАХУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОБЛІКУ

І.О. Прядко, студентка

**Науковий керівник: д.е.н., доцент Сіренко Н.М.
Миколаївський державний аграрний університет**

У статті розглянуто основні переваги та недоліки впровадження досвіду зарубіжних країн щодо нарахування та обліку оплати праці, обґрунтовано запровадження окремих пропозицій в Україні.

Ключові слова: оплата праці, нарахування, утримання, потенціал, стимулювання.

Постановка проблеми. Вітчизняна теорія і практика оплати праці базується здебільшого на фіксованих тарифних ставках і, як показує досвід, є недостатньо ефективною. Альтернативою може бути досвід розвинених країн, що досить широко використовують індивідуальні моделі оплати праці та гнучкі багатофакторні системи заохочення працівників. Дані системи оплати праці формувалися в основному в умовах, подібних до сучасних в Україні, й спрямовані на забезпечення раціональної організації праці, стимулювання поліпшення якісних показників виробничого процесу, залучення інтелектуального та професійного потенціалу працюючих.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню основних методик нарахування та оплати праці в розвинених країнах присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних вчених: Л.Мельянова, В.Шандурська, І.Гродзинська, А.Рочко, Н.Волгін, Н.Павловська, К.Друрі та ін. Зважаючи на комплекс накопичених проблем, на сьогодні, украй важливим і невідкладним є дослідження можливостей запровадження в Україні систем оплати праці розвинених країн, виділених рядом науковців [2, 5].

Метою статті є аналіз досвіду зарубіжних країн та дослідження перспектив запровадження гнучкої системи стимулювання праці та нарахування заробітної плати в Україні.

Основні результати дослідження. Щодо досліджуваного питання найбільш характерним є досвід таких країн як Японія, США, Франція,

Швеція та ін. Система стимулювання праці та нарахування заробітної плати в Японії є досить гнучкою. Вона враховує три фактори: вік працюючого, стаж його роботи, рівень кваліфікації. Останнім часом до них додано четвертий – результати праці: сучасні технології значно зменшили складність праці, проте збільшили вимоги до показників трудового внеску кожного.

Як наслідок, японський працівник, оцінка праці якого стала більш гнучкою і менш консервативною, може за досить короткий час значно підвищити свій заробіток за рахунок кращих результатів. Найпоширенішою є система використання двох ставок: основної особистої (рівень, що визначається на основі стажу роботи та віку співробітника) і трудової (розряд, що відповідає посаді, кваліфікації працівника та результативності праці). Крім поточної заробітної плати, робітник отримує ще й періодичну додаткову (бонуси) – 2-3 рази на рік. В Японії, без сумніву, людський ресурс використовується більш ефективно, завдяки продуманим заходам, включаючи й особливості розподілу та нарахування заробітку [1].

Відзначається також більша гнучкість в оплаті праці японських працівників, ніж американських, хоча США запозичують в японців ряд методик (зокрема, бонуси): зарплата японських працівників пов'язується з віком, постійно зростає приблизно до 48 – 53 років. Доля заробітної плати в загальній сумі витрат на робочу силу в Японії невелика – 35% (для порівняння: США і Великобританія – 73%, ФРН – 57%, Франція – 55%, Італія – 50%).

У США та інших країнах з розвинутою ринковою економікою значного поширення набуло преміювання. Причому стимулюється через премію, в основному, економія всіх видів ресурсів, оскільки цей фактор є вирішальним в умовах загострення конкурентної боротьби. Найбільшого поширення набули методики формування фондів преміювання за рахунок скорочення фактичних витрат порівняно з нормативним їх рівнем.

Форми стимулювання якості, засновані на тісному поєднанні матеріальних і моральних стимулів, зокрема системи самоконтролю та

кружків якості. Зацікавленість працюючих у підвищенні якісних показників досягається шляхом забезпечення вищої самостійності та відповідальності кожного працюючого та пов'язуванням заробітної плати зі змінами у змісті праці та якості продукції.

І.Гродзинська зазначає, що в американських компаніях часто відсутній необхідний зв'язок між заробітною платою та результатами роботи підприємства, особливо у керівників вищої ланки. Якщо в японських фірмах президент одержує майже в шість раз більше початківця, то в американських це співвідношення може сягати 20:1 і більше [3].

У Західній Європі використовують три моделі стимулювання праці: без преміальна (функції стимулу праці виконує заробітна плата); преміальна, що включає виплати, пов'язані з розміром доходу чи прибутку підприємства; преміальна, що передбачає виплати, пов'язанні з індивідуальними результатами праці.

Проте, організація розрахунків оплати праці в кожній з країн має свої особливості. Зокрема, у Франції ширше, ніж у інших країнах, застосовуються елементи гнучкої оплати праці. Основними принципами нарахування заробітної плати, що застосовуються в більшості систем є:

- постійне прагнення уникнути інерції традиційного підходу, що призводить до зрівнялівки в оплаті. Частково розв'язується за рахунок так званої полівалентності працівника, або ж можливості виконувати будь-яку супутню роботу та одержувати пов'язані з цим надбавки, що в основному є зворотними, а отже зберігають постійний стимулюючий вплив;
- оплата праці залежить від перспективних якостей працівника (а не робочого місця). Рівень заробітку працюючого формується на основі оцінки його знань і потенційних можливостей, а не нормативних параметрів робочого місця;
- оптимальне врахування індивідуальних та колективних наслідків праці при нарахуванні заробітку. Непродумане викривлення в бік

індивідуалізації оплати призводить до конфліктів, що перешкоджають досягненню мети організації;

- комбіноване використання принципу зворотності зростання заробітної оплати і гарантування мінімальної стабільності доходу найманого працівника;
- забезпечення рівноправного партнерства між роботодавцем та найманим працівником через продуману систему компенсації трудових затрат.

А.Рочко, узагальнивши досвід роботи французьких підприємств, виділяє п'ять рівнів послідовного нарахування заробітної плати:

1. Оплата виконання працівниками визначених функцій та завдань. Нарховується в межах встановленого тарифу.
2. Оплата персональних якостей працівника: рівень кваліфікації, освоєння суміжних професій, потенційні можливості, характер трудової поведінки. Нарховується, виходячи з оцінки цих якостей на підприємстві.
3. Оплата внеску працівника в результаті роботи підрозділу. Нарховується, виходячи з кількісної та якісної оцінки даного внеску.
4. Оплата внеску працівника в результаті роботи підприємства в цілому. Нарховування виплат чи дивідендів за різними системами участі.
5. Преміювання виконання завдань національного рівня. Нарховування разових премій за встановленими показниками [4].

Розподільчі відносини в Швеції знаходяться під впливом унікальної соціальної політики, що спрямована на скорочення нерівності в доходах. У Шведській економіці повною мірою реалізувались генеральні принципи оплати праці, причому на національному рівні: рівна оплата за рівну працю, скорочення різниці між доходами працюючих і т.п. Так, принципів рівної оплати за рівну працю на шведських підприємствах дотримуються незалежно від результатів господарської діяльності підприємств.

Зростання рівня заробітної плати здійснюється таким чином, щоб співвідношення між максимальним та мінімальним її рівнем не виходило за

межі 2:1. Одним з інструментів, що забезпечує цей феномен, – система прогресивного оподаткування, яка передбачає вилучення з доходів від 10 до 70% його суми.

Варто відзначити, що в інформації про облік оплати праці в зарубіжних країнах на відміну від вітчизняних умов використовують термін "облік заборгованості по заробітній платі", підкреслюючи цим післяпроцесну процедуру її виплати.

Зарубіжний досвід обліку, контролю та аудиту фактів господарської діяльності (і, зокрема, оплати праці) в даний час важливий ще й з позиції, що міжнародна спільнота опановує єдині підходи в цьому виді діяльності. Розвиток міжнародних ділових відносин (глобалізація) вимагає здійснення переходу на так звані міжнародні стандарти обліку з обов'язковою ідентифікацією термінології та методології обліку, з підвищенням рівня вимог до якості та повноти інформації як бази формування цивілізованих ринкових відносин у кожній країні-учасниці. Інтернаціональні користувачі бухгалтерської інформації хотіли б мати її в тій кількості та якості, яка б давала достовірну картину господарських процесів, була прозорою, зрозумілою і повною.

Висновки. У розвинених країнах (Японії, США, Франції, Швеції та ін.), де ринкові відносини усталені й велика самостійність підприємств (фірм), використовуються різноманітні системи оплати праці, інформація про окремі особливості заробітної плати та її обліку за цих систем являє певну цінність для України. Вони відзначаються гнучкістю та багатofакторністю. Цей досвід накопичено і закріплено у різних галузях економіки зазначених країн, включаючи аграрний сектор. Він може бути використаний також на велико-товарних підприємствах аграрного сектора України.

На основі досвіду зарубіжних країн нами виділено ряд принципів організації заробітної плати, впровадження яких в Україні сприятиме забезпеченню необхідного балансу в розподільчих відносинах:

1. Основна зарплата повинна бути достатньою для того, щоб залучити в організацію необхідний персонал.

2. Ріст заробітної плати повинен відповідати підвищенню рівня продуктивності праці.

3. Необхідно залучити працівників до участі в прибутках, якщо від них залежить рівень останніх.

4. Досягнутий рівень життя повинен бути базовою для розрахунку рівня заробітної плати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельянова Л. Світові тенденції нарахування оплати праці та її обліку / Л. Мельянова // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2011. - № 2 [276]. – С. 27-33.
2. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: Учебное пособие для вузов / К. Друри. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 783 с.
3. Гродзинська И.А. Организация труда и заработной платы в странах с развитой экономикой / И.А. Гродзинська. – К.:НМКВО, 2003. – 68 с.
4. Рочко А.В. Основные принципы оценки и материального стимулирования труда работников на предприятиях Франции / А.В. Рочко // Труд за рубежом. – 1995. - № 4. – С. 59-65.
5. Шандурська В. Г. Облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник / В.Г. Шандурська. – Х.:ХНАУ, 2004. – 244 с.

УДК 330.143.1:657:006

ПОРІВНЯННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ У П(С)БО ТА МСБО

А. В. Гуденко студентка

Науковий керівник:асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості Національних положень (стандартів)бухгалтерського обліку, викладено порівняння їх з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, щодо визнання і обліку доходів.

Ключові слова:дохід, фінансові результати, активи, економічні вигоди, продаж товарів, суб'єкт господарювання .

Актуальність проблеми. Розвиток ринкових відносин, створення підприємств різних форм власності, необхідність визначення і відображення фінансових результатів їхньої діяльності вимагали

кардинальних змін в організації і методології бухгалтерського обліку в Україні. Важливим на даному етапі розвитку підприємництва залишається трансформація звітності підприємства згідно вимог міжнародних стандартів, адже це дасть змогу залучити додаткові ресурси для виробництва і розширити ринки збуту.

Можливість виходу українських підприємств на ринки капіталу безпосередньо залежать від прозорості і достовірності фінансової звітності, на підставі якої інвестор міг би приймати рішення про доцільність і обсяг інвестицій, здійснювати контроль за їх ефективним використанням. Саме тому порівняння національних і міжнародних стандартів та адаптація їх до вітчизняного обліку є однією із основних проблем розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адаптації і порівняння обліку доходів за національними і міжнародними стандартами залишається відкритим для дослідження, адже рекомендацій щодо переходу від національного обліку до міжнародного не створено. Цією проблемою займалися Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Костюченко В.М., Сопко В.В.,

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємства, зазвичай, базують свої операційні плани на наборі прогнозних фінансових звітів. Процес планування починається з прогнозу обсягів продажу на наступні п'ять років. Кабінет Міністрів затвердив Програму реформування бухгалтерського обліку, яка передбачала перехід всіх суб'єктів господарювання на принципи і методи Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – М(С)ФЗ). В цьому напрямку були здійсненні важливі кроки: прийнято Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та затверджено і введено в дію 34 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО).

Порівняємо методологічні основи обліку доходів і відображення їх у звітності за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 18 «Дохід» [2] і ПСБО 15 «Дохід» [1]. Порівняння основних положень зазначених стандартів свідчить про наявність спільних моментів.

Це насамперед, стосується критерії визнання доходів, класифікація доходів за видами діяльності, оцінка доходів, порядку відображення у звітності тощо. Разом з тим між цими стандартами існують і деякі відмінності.

Поняття доходу у П(С)БО 15 «Дохід» не розглядається. Згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»: доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків учасників (власників)).

Згідно ж МСБО 18 «Дохід»: дохід – це валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу.

Не визнаються доходами: суми податків і обов'язкових платежів, які підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів; суми надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітету, принципала тощо (зазначено у МСБО 18 «Дохід» та П(С)БО 15 «Дохід»). У П(С)БО 15 доходом не визначаються також суми попередньої оплати праці, авансів у рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг); сума завдатку або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором; надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Оцінка доходу визначається в П(С)БО 15 і в МСБО 18 як сума справедливої вартості активів, які отримані чи підлягають отриманню, або справедливої вартості отриманої компенсації, з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки, що надається підприємством. Дохід виражається в тій сумі грошових коштів чи їх еквівалентів, які були отримані або підлягають отриманню. [3].

Згідно П(С)БО 15 «Дохід» доходи класифікуються за такими групами:

- а) дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- б) інші операційні доходи;

- в) фінансові доходи;
- г) інші доходи;
- д) надзвичайні доходи.

Окрема увага приділяється визнанню доходом цільового фінансування. МСБО 18 «Дохід» передбачає наступні види доходів:

- а) дохід від реалізації товарів;
- б) дохід від надання послуг;
- в) відсотки, роялті, дивіденди.

Якщо підприємство залишає тільки незначний ризик володіння, операція вважається реалізацією і дохід визнається. Передача ризику в П(С)БО 15 не розглядається. А в МСБО 18 зазначається, що оцінка моменту, на який підприємство передає покупцеві суттєві ризики й винагороди від володіння, вимагає вивчення обставин операції. Якщо підприємство залишає за собою суттєвий ризик володіння, операція не розглядається як реалізація і дохід не визнається [4].

В П(С)БО 15 «Дохід» відповідність доходів і витрат регламентується наступним чином: якщо дохід може бути достовірно визначений, то він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, які підлягають відшкодуванню.

Визнаний дохід не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. А в МСБО 18 доходи та витрати, які пов'язані з тією самою операцією або іншою подією, визнаються одночасно; цей процес, як правило, називають відповідністю доходів і витрат. Дохід не може бути визнаний, якщо витрати неможливо достовірно оцінити; за таких обставин будь-яка вже отримана за товарів компенсація визнається як забов'язання.

Як і в П(С)БО 15 «Дохід» так і в МСБО 18 «Дохід» у фінансовій звітності наводиться така інформація:

- розподіл доходу за кожною групою доходів;

- облікова політика щодо визнання доходу, включаючи спосіб визначення ступеня завершеності робіт, послуг, дохід від виконання і надання яких визнається за ступенем завершеності.

Також у П(С)БО 15 «Дохід» вказується на необхідність розкриття суми доходу за бартерними контрактами в розподілі за групами доходів і частки доходу за бартерними контрактами з пов'язаними сторонами.

Методологічні засади формування і відображення інформації про фінансові результати у звітності визначає в Україні П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати». У міжнародній практиці окремого стандарту немає. Склад фінансової звітності визначає МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [5].

Висновки. Отже, в сучасних умовах слід уважно підходити до порядку визнання доходу, тому що невиконання однієї із умов не дає права підприємству збільшувати свої доходи. В разі виникнення проблем з тлумачення того чи іншого питання необхідно звертатися до міжнародних стандартів обліку. Тобто, П(С)БО 15 «Дохід» потребує доопрацювання в частині уточнення критеріїв визнання доходу шляхом надання практичних рекомендацій щодо їх застосування. Нажаль вітчизняні підприємства мало використовують міжнародні стандарти при веденні обліку, що призводить до труднощів розуміння звітності міжнародною спільнотою і проблематиці виходу на міжнародні ринки. Пристосування національного стандарту 15 «Дохід» до МСБО дасть змогу відкрити перед потенційним інвестором України дійсний стан і перспективні підприємства, які потребують додаткового залучення капіталу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 14.12.99 р. за № 860/4153
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 18 «Дохід»
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [Підручник] / Ф.Ф.Бутинець – Житомир: ЖІТІ, 2001.- С. – 672.

4. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: [Навч.посібник] /В. В. Сопко – К.: КНЕУ, 2000 – С. – 578.

5. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [Практичний посібник.] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко – К.: «Лібра», 2004. – С. – 880.

УДК 631.11:657.445

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

К.О. Сірошенко, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто структуру запасів підприємства, порядок їх надходження, та основні методи оцінки їх вартості при вибутті.

Ключові слова: запаси, метод середньозваженої вартості, метод ФІФО, оцінка запасів за ідентифікованою собівартістю, метод нормативних затрат, метод ціни продажу.

Актуальність проблеми Питання обліку та ефективного використання запасів заслуговують на особливу увагу хоча б тому, що по-перше, у багатьох підприємств вони складають значну частину активів, а по-друге, оцінка запасів впливає як на валюту балансу, так і на собівартість виготовленої продукції і, як наслідок, на визначення фінансового результату діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Питання обліку запасів знайшло своє відображення в роботах таких вітчизняних науковців: Ф.Ф. Бутинця, М.О. Виноградової, Г.В. Комлача, В.М. Костюченка, О.В. Іващенко, О.В. Чумак. Ґрунтовно проблеми вибору методів оцінки матеріальних запасів розглядаються Б. Нідлзом, Х. Андерсеном, Д. Колдуеллом.

Метою є розкриття сутності методики бухгалтерського обліку матеріальних оборотних активів, та внесення пропозицій щодо удосконалення обліку матеріальних запасів та підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Згідно з П (С) БО 9 «Запаси» - це активи, які:

- утримуються для продажу за умови звичайної господарської діяльності (будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що забезпечують її чи виникають внаслідок її проведення);

- знаходяться в процесі виробництва для такого продажу;

- утримуються для використання в процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг управління підприємством.

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають: сировину, основні і додаткові матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності; незавершене виробництво; готову продукцію; товари; малоцінні і швидкозношувальні предмети; продукцію сільського і лісового господарства, якщо вони оцінюються згідно П(С)БО 9.

Для відображення запасів в якості об'єктів бухгалтерського обліку Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 і зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року, передбачений клас 2 «Запаси». Рахунки цього класу є активними балансовими.

Перелік рахунків класу 2 «Запаси» не є вичерпним. Так, Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій передбачено, що нові синтетичні рахунки в План рахунків можуть бути введені Міністерством фінансів України. Субрахунки можуть доповнюватись введенням нових субрахунків із збереженням кодів субрахунків Плану рахунків.

Запаси можуть надходити на підприємство з різних джерел, серед яких: купівля у постачальника або придбання підзвітною особою, внесок до

статутного фонду, безоплатне надходження, виявлення у результаті інвентаризації тощо.

Початковою вартістю запасів, придбаних за плату, є собівартість запасів, яка включає в себе: суму, що сплачується у відповідності з договором постачальнику (продавцю); сума ввізного мита; сума непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів; витрати на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати страхування ризиків транспортування запасів; суму інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням запасів і доведенням їх до стану, придатного для використання в запланованих цілях (до таких витрат відносяться прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на доробку і підвищення якісно-технічних характеристик запасів).

Початкова вартість запасів не змінюється.

У відповідності з П(С)БО 9 в початкову вартість запасів не включаються: понаднормові збитки і нестачі запасів; відсотки за використання позичками; витрати на збут; загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою запасів і приведенням їх до стану, придатного до використання в запланованих цілях.

Якщо для зарахування запасів на баланс визначено єдиний спосіб оцінки, то для вибуття П(С)БО 9 їх передбачено декілька. А саме: метод ідентифікованої собівартості, метод середньозваженої собівартості, метод ФІФО, метод оцінки за нормативними витратами, метод ціни продажу.

Метод ідентифікованої собівартості може використовуватися у разі виконання спеціальних замовлень і проектів, а також для оцінки запасів, які не замінюють один одного. При його застосуванні передбачається ведення обліку по кожній одиниці запасу і визначення при вибутті собівартості кожної списаної одиниці (а партії). Зазначений метод доцільно застосовувати при невеликій кількості запасів які можна розглядати як окремі одиниці.

У результаті використання методу ідентифікованої собівартості однакові запаси облічуються за різною вартістю. Можливість застосування цього методу обмежена через те, що на практиці важко вести облік собівартості по кожній одиниці запасу.

Метод оцінки за середньозваженою собівартістю запасів передбачає, що вибуття запасів може оцінюватися такими способами:

1) оцінка за щомісячною середньозваженою собівартістю проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів;

2) оцінка за періодичною середньозваженою собівартістю запасів проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на дату операції на сумарну кількість запасів на дату операції з їх вибуття.

Назва методу оцінки запасів при вибутті ФІФО походить від англійського «FIFO», що в перекладі означає «першим увійшов — першим вийшов». Оцінка запасів за цим методом означає списання запасів у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство. Отже, при вибутті запасів їх оцінка здійснюється за собівартістю перших за часом надходження запасів, а вартість залишку на кінець звітного місяця визначається собівартістю запасів, отриманих останніми.

При застосуванні методу ФІФО в умовах інфляції запаси списуватимуться витрати за цінами, заниженими порівняно з діючими. Це сприятиме збільшенню бухгалтерському обліку прибутку підприємств від звичайної діяльності.

Метод нормативних затрат при оцінці вибуття запасів базується на застосуванні затверджених підприємством норм витрат на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг). Норми розраховуються з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і

діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних підприємство повинно регулярно аналізувати відхилення від норм та у разі необхідності переглядати встановлені норми.

Оцінка готової продукції (робіт, послуг) за нормативними затратами на дату балансу коригується до фактичної виробничої собівартості.

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього процента торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо застосування інших методів оцінки вибуття запасів не виправдано) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари. Сума торговельної націнки на реалізовані товари визначається як добуток продажною (роздрібною) вартості реалізованих товарів і середнього відсотку торговельної націнки. Середній відсоток торговельної націнки визначається діленням суми залишку торговельних націнок на початок звітної місяці і торговельних націнок у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів на суму продажною (роздрібною) вартості залишку товарів на початок звітної місяця та продажною (роздрібною) вартості одержаних у звітному місяці товарів.

Запаси відображаються у фінансовій звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації запасів визначається як очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію.

Висновки. Облік запасів на сільськогосподарських підприємствах України є необхідним. У виробничому процесі підприємств використовують значну кількість запасів, які займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат на виготовлення продукції. Придбані запаси оцінюються за їх первісною вартістю – тобто за фактичними

витратами, понесеними на їх придбання або виготовлення. При вибутті запасів процес їх оцінки є складнішим, тому що підприємство обирає найкращий і найвигідніший метод оцінки їх вибуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №9 "Запаси", затверджений наказом МФУ від 20.10.99 №246 // <http://ukrzakon.com.ua> [електронний ресурс]

2. Про затвердження методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів від 10 січня 2008 року №2// <http://uazakon.com> [електронний ресурс]

3. Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в агроформуваннях. [Підручник друге видання, доповнене і перероблене]/ Т. Г. Маренич – К: Київ 2005 - 208 с.

УДК 657(450)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ В ІТАЛІЇ

А.В.Гусаренко, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколайський державний аграрний університет

Розглянуто розвиток облікової системи в Італії, основні аспекти регулювання і контролю бухгалтерської документації

Ключові слова: бухгалтерський облік, бухгалтер, гудвіл, комерційний оцінювач, доктор комерції.

Актуальність проблеми. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку країни бухгалтерський облік має кращі результати своєї продуктивності і ефективності. Тільки системний підхід, наукове дослідження дозволить у майбутньому практично застосувати їх у розвитку держави, забезпечити в ній із врахуванням національних традицій належне функціонування бізнесу та підприємництва. Тому потрібно звертати увагу на розвиток в бухгалтерії, щоб навчитися застосовувати всі перспективи вивчення бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у розвиток бухгалтерського обліку в Італії зробили такі відомі вчені Ф. Марчі, Дж. Чербоні-основна праця – „Перший досвід логісмографії” (1873 р.), Ф. Вілла „Рахівництво в його застосуванні до приватних і суспільних

господарств” (1840 р.), Дж. Россі, Ф. Беста - автор багатьох праць, зокрема: „Теория текущих счетов” (1882 р.), „Курс счетоведения” (1882-1883 рр.), „Торговое счетоводство” (1884 р.), „Бухгалтерия” (1922 р.) та ін., В. Альфієрі та інші

Виклад основного матеріалу. Ведення бухгалтерського обліку ґрунтувалося на положеннях Національної ради фахівців комерції і бухгалтерів, що базується на положеннях Директиви Європейської Спільноти. У Італії дуже широко трактуються директиви Європейської спільноти. У 1991 р. вона стала останньою країною - членом ЄС, яка впровадила у своє законодавство положення Директиви № 4, хоча в тому ж році була введена і Директива № 7.

У часи, коли домінувала наполеонівська Франція, французький Цивільний кодекс був прийнятий на усій території Італії в якості основного законодавчого документу. Але навіть після падіння Наполеона французький Цивільний кодекс не був скасований, а, навпаки, місцеві закони адаптувалися до нього. Примітно, що в Італії існує давня і міцна традиція гнучкішого застосування на практиці формально-строгих юридичних норм.

В зв'язку з цим бухгалтерське регулювання здійснювалося у рамках Цивільного кодексу, проте основним джерелом бухгалтерського регулювання стало податкове законодавство. Наприклад, податкове законодавство визначає, як бухгалтерія повинна враховувати все в Італії, за податковим законодавством для визначення розмірів податків витрати можуть бути заявлені тільки тоді, коли вони показані в наказаних законодавчих документах.

Окрім державного регулювання в Італії був створений професійний орган: Національна рада фахівців комерції і бухгалтерів, що видає деякі стандарти бухгалтерської справи, які, проте, відрізняються найширшим і загальнішим підходом. Проте стандарти визнаються Комісією з валютних бірж і застосовуються в зареєстрованих на цих біржах компаніях. З 1993 р. в Італії застосовується новий закон, що базується на положеннях Директиви ЄС № 4, а з 1994 р. - закон, що вводить Директиву ЄС № 7.

Загальний контроль (включаючи і встановлення загальних норм професійної поведінки, і обґрунтування розмірів гонорарів) над діяльністю бухгалтерів і аудиторів в Італії здійснюється Міністерством юстиції. Закон не накладає особливих обмежень на професійну підготовку аудитора. Об'єм обов'язків аудитора встановлюється Цивільним кодексом.

У країні існує два види бухгалтерської кваліфікації:

1. Бухгалтери і комерційні оцінювачі. Щоб отримати таку кваліфікацію, необхідно отримати диплом про закінчення школи бізнесу і мати 3 року відповідної практики, скласти іспити, проведення яких контролюється державними органами. Такі фахівці об'єднуються в місцеві колегії, призначені для здійснення контролю за діяльністю своїх членів. У Італії є близько 100 таких колегій, за роботою яких спостерігає спеціальний державний орган.

2. Доктор комерції. Для отримання цієї кваліфікації необхідно пройти тривале навчання, яке завершується спеціальним чотирирічним курсом з випускними іспитами університетського рівня. Саме цей шлях веде в члени Ордену докторів комерції. Вступ в цю організацію не вимагає практичної підготовки. Орден є місцевою організацією, в країні їх налічується понад сто. Роботу орденів контролює Національна рада.

За законом необхідні бухгалтерські звітні документи включають Балансовий звіт, Звіт про прибутки і збитки та коментарі до звітів. Однак надавати їх у повному обсязі повинні тільки великі компанії, а дрібні і середні можуть обмежитися скороченими варіантами. До великої компанії відноситься організація, показники діяльності якої перевершують 2 з 3 встановлених обмежень:

- Загальний обсяг активів 1 мільйон євро;
- Загальний обсяг реалізації 2 мільйони євро;
- Кількість працівників 50 чоловік.

Як і в більшості країн ЄЕС, скорочена і повна форми бухгалтерських документів мають однакову структуру. І в балансовому звіті, і в звіті про

прибутки і збитки потрібно показувати порівняльні по роках показники. Будь-які зміни в застосовуваних бухгалтерських підходах чи методах аналізу повинні детально пояснюватися в коментарях до звітів, щоб користувач міг порівняти поточні показники з показниками минулого року.

Балансовий звіт надається в горизонтальному форматі. Звіт про прибутки і збитки складається у вертикальному форматі, при цьому перевага надається методу по типу витрат, і рідше застосовується функціональний метод.

Коментарі є складовою частиною бухгалтерських звітів.

З 1994 року вводяться нові правила складання консолідованих бухгалтерських документів. До цього групові звіти були потрібні тільки для компаній, зареєстрованих на фондовій біржі, і тих структур, що працюють у деяких окремих галузях економіки.

Обов'язок надавати консолідовані бухгалтерські документи покладається тільки на ті групи, показники яких після всіх корегувань перевищують 2 з 3 встановлених обмежень:

- Загальний обсяг активів 5,2 мільйони євро;
- Загальний обсяг реалізації 10,3 мільйони євро;
- Кількість працівників 250 чоловік.

Крім основної компанії, ця вимога накладається на наступні структури:

1. Дочірні компанії повинні бути включені в тому випадку, якщо холдингова компанія контролює більшість голосуючих прав на двох останніх загальних зборах. У цьому випадку застосовується постатейна консолідація;

2. Групи, що складаються з великої кількості членів і спільні підприємства застосовують пропорційну консолідацію;

3. Асоційовані компанії, діяльність яких знаходиться під значним впливом, але не керується основною компанією. Значний вплив найчастіше виявляється, якщо частка голосуючих акцій основної компанії перевищує 20 %, а для компанії, зареєстрованої на фондовій біржі, - 10 %. У цьому випадку

використовується метод обліку капіталів.

Існують певні винятки, що дозволяють не включати деякі компанії в консолідовані звіти, хоча інформація про них повинна бути надана в коментарях до звітів:

1. Якщо інвестиція здійснювалася не в матеріальному вигляді;
2. Замість постатейної чи пропорційної бухгалтерії можнa використати методом обліку капіталів, якщо є одна з наступних умов:
 - компанія-одержувач інвестицій керується за дорученням чи знаходиться в стані ліквідації;
 - інвестиції проводяться для того, щоб у найближчому майбутньому здійснити перепродаж активів;
 - дочірні компанії займаються діяльністю, що різко відрізняється від профілю інших компаній групи, і включення їх у консолідовані звіти може привести до порушення принципу істинного і неупередженого представлення інформації;
 - інвестиції, одержання необхідної інформації про які може призвести до не виправдано високих витрат засобів чи часу.

Формат подання консолідованих документів звичайно збігається з форматом звітних документів окремих компаній, однак при цьому є 2 відмінності:

1. Балансовий звіт має показувати частку участі дочірніх компаній;
2. Звіт про прибутки і збитки відбиває функціональний аналіз собівартості.

Операції з іноземною валютою спочатку враховуються за курсом обміну на дату їхнього здійснення. На дату складання балансового звіту всі грошові активи і грошові пасиви перераховуються за середнім курсом останнього місяця року. Прибутки від перерахування показуються в розділі пасивів балансового звіту як відкладений дохід. Збитки від перерахування погашаються з цього відкладеного доходу, а якщо його не вистачає, заносяться в звіт про прибутки і збитки. Коли оплачуються грошові статті в

іноземній валюті, отримані прибутки чи збитки також показуються в звіті про прибутки і збитки.

Висновки. Отже, бухгалтерська система в Італії відома своїми бухгалтерами, які своєю кваліфікацією відповідають вимогам Директиви ЄЕС № 4. Система обліку дотримується традиції гнучкого застосування формально-строгих юридичних норм і широко трактує директиви Європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах, навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. — Житомир: Рута, 2002. — 544 с.
2. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник / М. Р. Лучко, І. Д. Бенюк. — К.: Знання, 2006. — 311 с.
3. Литвин Н. Б. Облік у зарубіжних країнах / Н. Б. Литвин. — К.: Атіка, 2007. — 208 с.

УДК 657.012.32(477)

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ТА РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

*Т.М. Багріновська, студентка
Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті розкрито основні питання відносно формування управлінського обліку, що є на сьогодні актуальним, адже для ефективного управління і швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища необхідно використовувати методи управлінського обліку і економічного аналізу.

Ключові слова: управлінський облік, бухгалтерський облік, бухгалтер-аналітик, фінансова звітність, економічна наука, собівартість, виробничі ресурси.

Актуальність проблеми. У більшості підприємств України управлінський облік ще не сформувався як цілісна система збору, аналізу, інтерпретації і представлення корисної інформації підприємства з ціллю прийняття на її основі оперативних, тактичних та стратегічних рішень. Відсутня єдина методична база формулювання управлінського обліку як системи. Тому виникає питання у більшості керівників: яким же повинен

бути сучасний управлінський облік - облік «по всім його правилам» і з чого треба починати його побудову?

Аналіз останніх досліджень. Поняття управлінського обліку як науки сформувалося як у вітчизняній, так і в зарубіжній практиці не так давно. Незважаючи на різні підходи науковців щодо періодизації управлінського обліку, майже одностайно прийнято вважати датою його появи як самостійної навчальної дисципліни 1982 рік, коли вперше Американська асоціація бухгалтерів підготувала фахівців з управлінського обліку та присвоїла їм кваліфікацію бухгалтера-аналітика [1, с.4]. У вітчизняній вищій школі управлінський облік як самостійна наука викладається з кінця 1990-х років після надання йому офіційної легітимності в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та визначення як системи обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішнього користування у процесі управління підприємством [2]. Проблемам розвитку теорії, методології, методики і організації управлінського обліку присвячені численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців: К.Друрі, Р.Ентоні, В.Б.Івашкевича, Т.П.Карпової, Е.Майєра, Б.Нідлза, С.Н.Ніколаєвої, В.Ф.Палія, Дж.Ріса, Т.Скоуна, Ч.Т.Хорнгрена, А.Д.Шеремета, А.Яругової та інших вчених. В Україні проблемам управлінської орієнтації бухгалтерського обліку присвячені роботи Ф.Ф.Бутинця, С.Ф.Голова, М.С.Пушкаря, В.В.Сопка, М.Г.Чумаченка та інші вчені, які неможливо навіть перерахувати в межах однієї статті. Сучасні публікації науковців висвітлюють напрями розвитку управлінського обліку в контексті його адаптації до вимог вітчизняної економіки, міжнародних глобалізаційних процесів, динамічно змінюваного внутрішнього й зовнішнього середовища підприємств. Більш як 10-річний досвід наукової розробки теорії і методології управлінського обліку, накопичений зарубіжний і вітчизняний досвід обумовлюють необхідність узагальнення та систематизації наукових поглядів щодо концептуальних засад та перспектив розвитку управлінського обліку.

Постановка проблеми цієї статті є теоретичне обґрунтування засад управлінського обліку, для чого слід вирішити такі основні завдання: визначити класифікаційні ознаки бухгалтерського обліку та провести характеристику управлінського обліку; обґрунтувати необхідність ведення управлінського обліку в сучасних умовах.

Викладання основного матеріалу. Розвиток ринкових відносин в Україні, сучасні глобалізаційні процеси, тенденції розвитку міжнародної економіки, зростання потреби в обліковій інформації, необхідної для управління підприємством, ускладнення завдань внутрішнього менеджменту є головними причинами створення управлінського обліку, який перестав бути «fata Morgana» для керівництва і менеджерів підприємств та відіграє важливу роль в забезпеченні конкурентоспроможності бізнесу, економічної безпеки суб'єктів господарювання та їх економічного зростання. Якщо право на існування управлінського обліку є загальновизнаним професійною громадою, численною плеядою науковців і фахівців-практиків та не піддається сумнівам, то визначення його сутності і концептуальних засад залишається предметом дискусій. Систематизація трактувань вітчизняних фахівців сутності управлінського обліку як системи знань дозволяє виділити наступні принципові підходи: це «псевдонаука» - штучно створений новий напрямок в загальній системі знань з бухгалтерського обліку, та «квазінаука» - штучно створений конгломерат декількох економічних наук (планування, облік, аналіз), це прикладна дисципліна менеджменту [3,с.21]. На нашу думку розвиток теорії бухгалтерського обліку як науки призвів до виокремлення нового його напрямку, який зважаючи на мету, завдання, принципи та методи можна ідентифікувати як вид бухгалтерського обліку, що хоч і базується на загально обліковій методологічній платформі, має суттєві відмінності від інших видів обліку. Управлінський облік сьогодні – це система підготовки та забезпечення різних рівнів управління необхідною інформацією для ефективного планування, контролю та прийняття управлінських рішень [4,с.57]. Управлінський облік як прикладна економічна

наука має власну методологію, яку складають мета, принципи, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження. Узагальнення існуючих поглядів та комплексне застосування системного, цільового та функціонального наукових підходів дозволило обґрунтувати загальні фундаментальні принципи управлінського обліку (цілісності, об'єктної орієнтованості, адаптивності, результативності, повноти й аналітичності інформації) та специфічні (безперервної діяльності, оцінювання результатів діяльності центрів відповідальності, бюджетного управління, стратегічної орієнтованості, багатоваріантності, методологічної незалежності).

Визначення предмету управлінського обліку було темою численних дискусій серед фахівців переважно на першому етапі його становлення в нашій країні. Аналіз праць зарубіжних авторів свідчить, що вони взагалі не висвітлювали це питання, проте виходячи із їх змісту можна окреслити предметну область дослідження управлінського обліку – це виключно виробнича діяльність підприємства. Історично перші вітчизняні підручники з управлінського обліку відображали такий же підхід. Розвиток теорії управлінського обліку у відповідь на виклики сучасної економіки дещо змінив підходи до визначення його предметної галузі. Найбільшого поширення набула наступна точка зору - інформація, що генерується в системі управлінського обліку, пов'язана з процесами постачання, виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) і використовується в управлінні фінансовою та інвестиційною діяльністю. Зважаючи на це можна стверджувати, що саме ці процеси є предметом управлінського обліку, який конкретизується системою об'єктів. В фаховій літературі діапазон поглядів науковців на склад об'єктів управлінського обліку достатньо широкий: від надто вузького – доходи і витрати від реалізації продукції (надання послуг, виконання робіт) до занадто широкого – собівартість, виробничі ресурси, внутрішнє ціноутворення (трансфертні ціни), незавершене виробництво, планування, внутрішня звітність та інш. [4, с.59]. Логічно визначати склад об'єктів управлінського обліку виходячи з його сутності та призначення –

забезпечення внутрішніх користувачів інформацією для прийняття виважених управлінських рішень. Зважаючи на загальноприйнятий критерій вибору управлінських рішень – прибуток (або його відносні показники – рентабельність інвестицій, продукції, капіталу), основними об'єктами управлінського обліку слід вважати витрати, доходи та результати діяльності підприємства в розрізі видів діяльності, центрів відповідальності, видів продукції.

Формування методології управлінського обліку вимагає упорядкування підходів щодо систематизації його методів. З нашої точки зору сукупність методів управлінського обліку відповідає полідисциплінарному підходу, сутність якого складається у використанні можливостей декількох наук для досягнення мети і основних завдань управлінського обліку. Таким чином, специфічність методу управлінського обліку полягає у використанні як суто облікових прийомів, так й інструментарію планування, контролю та аналізу. Поступове становлення та розвиток управлінського обліку – є одним із напрямів удосконалення вітчизняної системи обліку та звітності як ключового інформаційного інституту в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. Сучасні вчені, що займаються проблемами адаптації системи управлінського обліку до вітчизняної економіки, перспективи розвитку обліку вбачають у таких напрямках:

- формування системи стратегічного управлінського обліку;
- розвиток методики управлінського аналізу;
- вдосконалення методичного інструментарію управлінського обліку, зокрема: аналіз вартісного ланцюжка; калькулювання на основі діяльності; калькулювання життєвого циклу; цільове калькулювання; калькулювання для безперервного вдосконалення;
- регулювання галузевого управлінського обліку (розробка галузевих методик організації управлінського обліку, інструкцій по визначенню собівартості продукції та проведення управлінського аналізу);

- наукове обґрунтування ефективної моделі управлінського обліку з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

Висновки. Розвиток управлінського обліку як частина загального процесу реформування системи обліку в Україні потребує розробки цілісної концепції, направленої на рішення основоположних завдань організаційно-правового, методологічного і методичного характеру та об'єднання зусиль науково-практичної еліти та професійної спільноти для її успішної реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №996-XI.
2. Атамас П.Й. Управлінський облік: [Навч. посібник.]/П.Й.Атамас - Д.-К., 2006. - 440 с.
3. Белоусова І. Роль управлінського обліку. /Ірина Белоусова// Бухгалтерський облік і аудит. - 2005. – № 8. - С.21-34.
4. Нападowska Л. Управлінський облік: суть, значення і рекомендації по його використанню в практичній діяльності вітчизняних підприємств Лариса Нападowska // Бухгалтерський облік і аудит. - 2009. - № 8-9. - С.50-62.

УДК 658.14/.17(047.32):006(477)

ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Ю.В. Бізікова, студентка

Науковий вісник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито значення гармонізації бухгалтерського обліку, розкрито роль гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в системі реформування бухгалтерського обліку в Україні; здійснено періодизацію становлення й розвитку національної системи бухгалтерського обліку та звітності;

Ключові слова: гармонізація бухгалтерського обліку, системи бухгалтерського обліку, стандарти бухгалтерського обліку

Актуальність теми. В останнє десятиріччя в Україні відбуваються складні процеси реформування системи бухгалтерського обліку, зумовлені зміною економічної системи й інтеграцією країни до Європейського Союзу. Це потребує запровадження єдиних світових стандартів бухгалтерського

обліку та фінансової звітності, що дасть змогу усунути економічні й торговельні бар'єри, активізувати надходження іноземних інвестицій, виходити на світові ринки капіталу, формувати конкурентоспроможне ринкове середовище. Ця проблема актуальна для всіх країн світу, особливо для нашої країни, оскільки бухгалтерський облік є необхідним засобом ведення міжнародного бізнесу й формування сучасної економічної політики. Гармонізації обліку та звітності України з міжнародними стандартами сприяло застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.07 № 911-р. Для запровадження міжнародних стандартів необхідно забезпечити законодавчі й організаційні передумови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загально теоретичні питання адаптації національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності України до міжнародних є предметом досліджень таких відомих вітчизняних учених-економістів, як М. Білуха, Н. Дорош, І. Дрозд, М. Кужельний, Г. Купалова, М. Малік, Є. Мних, Р. Хом'як, В. Швець та ін. Методичним та прикладним питанням багатопланової проблеми гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами приділяють такі вітчизняні вчені і практики: Ф. Бутинець, С. Голов, Н. Горицька, О. Губачова, В. Костюченко, Ю. Кузьмінський, М. Лучко.

Постановка завдання. Метою статті є поглиблення теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні у контексті гармонізації з міжнародними стандартами фінансової звітності (далі МСБО).

Виклад основного матеріалу. Економіка кожної країни має індивідуальні характеристики, що приводить до розбіжностей у обліку та звітності. В той же час розширення міжнародних зв'язків, виникнення світових ринків капіталу, створення міжнародних компаній зумовлюють необхідність впровадження єдиних правил і процедур ведення фінансового

обліку і складання фінансової звітності. Саме тому виникла необхідність розробки таких єдиних правил і процедур. Для забезпечення гармонізації фінансового обліку і фінансової звітності 29 червня 1973 року був створений Комітет з МСБО на підставі угоди фахових організацій бухгалтерів Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії. З 1983 року КМСБО об'єднує всі професійні бухгалтерські організації, що входять до складу Міжнародної федерації бухгалтерів (далі МФБ). На сьогоднішній день до роботи комітету залучаються багато різних організацій. Гармонізація бухгалтерського обліку - це процес конструктивного зближення світових облікових систем шляхом узгодження й доповнення чинних вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, податкового законодавства з метою виходу на світові ринки капіталу. Гармонізацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності доцільно визначати за такими складовими: теоретико-методологічна база, що включає гармонізацію принципів і методологічних положень (стандартів), а також практичний інструментарій стосовно гармонізації практики ведення бухгалтерського обліку. Це сприяє кращому розумінню економічної природи основних напрямів зближення бухгалтерського обліку та звітності, дозволяє розробити ефективні заходи гармонізації національної системи бухгалтерського обліку та звітності з міжнародними стандартами. Гармонізація міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності пройшла такі історичні етапи: зародження гармонізації (1959-1977 рр.) - вихід питань регулювання бухгалтерського обліку та звітності на міждержавний рівень, в результаті чого створено Спеціальну групу при ЄС з питань бухгалтерського обліку, Об'єднану канадську міжнародну групу, КМСБО, експертну групу при ООН, Міжнародну федерацію бухгалтерів; становлення облікової політики (1978-1989 рр.) - налагодження конструктивних зв'язків між переліченими вище організаціями та виокремлення двох домінуючих систем бухгалтерського обліку - МСФЗ і GAAP-US (загальноприйняті принципи бухгалтерського

обліку США); розвиток методології обліку і звітності - поступове визнання МСФЗ урядами країн ЄС, Китаю, Австралії, такими міжнародними організаціями як СОТ, МВФ (Міжнародний валютний фонд), IOSCO (Міжнародна організація комісій з цінних паперів), OESD (Організація економічного співробітництва та розвитку), фондовими біржами та підписання Норволкської угоди між ІАСВ (Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності) і FASB (Рада зі стандартів фінансового обліку США) стосовно конвергенції між МСФЗ та GAAP-US. На формування системи бухгалтерського обліку впливають внутрішні та зовнішні фактори, до яких віднесено загальну економічну ситуацію; законодавче регулювання питань обліку; відкритість фінансової інформації; податковий облік як підсистему бухгалтерського обліку; систему оподаткування; методи оцінки статей балансу; джерела фінансування; міжнародні відносини. Перелічені фактори дають можливість визначити типові моделі розвитку бухгалтерського обліку, методи та концепції обліку в різних країнах. Незважаючи на активний розвиток гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні, прийняту Програму реформування бухгалтерського обліку в Україні не втілено в практичне життя. Чинні ПСБО та МСБОі фінансової звітності запропоновано об'єднати в окремі групи (оскільки національні П(С)БО розроблені на основі МСФЗ): фінансова звітність, необоротні активи, оборотні активи, зобов'язання, фінансові результати та витрати, загальні (інформативні) стандарти та міжнародні стандарти фінансової звітності, аналоги яких відсутні серед національних П(С)БО. Крім того, ці стандарти згруповані з встановленням відповідності між ПСБО та МСФЗ в межах кожної групи. Принципи обліку та складання фінансової звітності відповідно до системи МСФЗ, GAAP-US і П(С)БО можна об'єднати в такі групи: вимоги до якості інформації; принципи обліку інформації (відображення інформації в обліку); елементи фінансової звітності. Діючі системи бухгалтерського обліку, згруповані за географічною та соціально-економічною ознаками, доцільно аналізувати за такими напрямками:

визначення мети бухгалтерського обліку; принципів бухгалтерського обліку; законодавчого та професійного регулювання питань обліку та звітності; оприлюднення результатів фінансової звітності; обов'язковості складання фінансової звітності; використання плану рахунків; системи бухгалтерських звітів. Це дає змогу забезпечити один з основних принципів якісної інформації – порівнянність систем бухгалтерського обліку.

Таблиця 1

Порівняння принципів обліку та складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ, GAAP-US і П(С)БО України		
МСФЗ	GAAP – US	П(С)БО України
Документ, що визначає принципи		
Концептуальні основи підготовки та подання фінансової звітності	Положення про концепції фінансового обліку	П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”
Принципи обліку та складання фінансової звітності		
Принципи щодо якості інформації		
Зрозумілість		Доходливність
Доречність		
- суттєвість	Істотність	-
Достовірність	Надійність	Достовірність
- правдиве подання	-	-
- переважування сутності над формою	-	Преважування сутності над формою
- нейтральність	-	-
- обачність	-	Обачність
- повнота	-	Повне висвітлення
Зі ставність	Порівнянність	Порівнянність
Принципи, що не використовуються в МСФЗ		
-	-	Послідовності
-	-	Автономності
-	-	Історичної собівартості
-	-	Єдиного грошового вимірника

Удосконалення методологічних підходів ведення бухгалтерського обліку та результатів фінансової звітності в умовах гармонізації з міжнародними стандартами передбачає внесення змін в існуючу методичну базу.

Гармонізація національних П(С)БО передбачає удосконалення методики амортизації основних засобів у частині відмови від податкового методу амортизації з метою достовірного визначення собівартості продукції й узгодження балансової та справедливої вартості об'єкта основних засобів шляхом внесення змін до П(С)БО 7 “Основні засоби” та Розділу III Податкового кодексу України .З метою усунення відмінностей між балансовою та справедливою вартістю об'єкта основних засобів доцільно поліпшити облік безоплатно отриманих основних засобів із визнанням їх власним капіталом без наступного списання на доходи, шляхом внесення змін до П(С)БО 7 “Основні засоби” та Розділу III Податкового кодексу України. Підвищення рівня достовірності результатів спільної діяльності передбачає удосконалення обліку спільної діяльності з обґрунтуванням суб'єктів, що мають право займатися спільною діяльністю, як зі створенням, так і без створення юридичної особи, з врегулюванням оподаткування результатів спільної діяльності.

Висновки. У сучасних економічних, політичних та соціальних умовах розвитку вітчизняної економіки за наявності недостатньо розвинутого фондового ринку, активного залучення іноземного капіталу, виходу підприємств на регіональний і міжнаціональний рівень вагому роль відіграє наявність достовірної, неупередженої та якісної інформації про фінансовий стан підприємства з метою прийняття управлінських рішень. Тому проблема дослідження гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами й обґрунтування напрямів її подальшої активізації набуває особливої актуальності. Однак гармонізація обліку ще не стала предметом комплексного дослідження, не відпрацьовано єдину термінологію, науково-методичні підходи до розв'язання низки питань у контексті гармонізації з міжнародними стандартами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грінчук М.С. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності та її роль у системі реформування бухгалтерського обліку України /М.С.Грінчук// Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.-2009.- № 4.- С.25-30.
2. Картузова. Т.В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності / Т.В. Картузова// Науковий вісник НЛТУ України.– 2010.– № 20(9).-С.176-180.
3. Лютова Г.М. Гармонізація фінансової звітності українських підприємств до міжнародних стандартів / Лютова Г.М// Вісник університету банківської справи Національного банку України.–2008. –№3.- С.179-187.

УДК 657.212 : 336.763.35

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

О.В. Смирнова, студентка

Науковий керівник: д.е.н. Сіренко Н.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядається теоретичні аспекти та організаційно-практичні проблеми вдосконалення розрахунків з дебіторами.

Ключові слова: поточна і довгострокова заборгованість, дебітори, облік дебіторської заборгованості, резерв сумнівних боргів.

Актуальність проблеми. Фінансова незалежність та участь вітчизняних господарюючих суб'єктів у міжнародних економічних відносинах зумовлюють необхідність безперервного забезпечення виробничого циклу оборотними засобами. Розвиток принципово нового підходу до проблем платіжно-розрахункових відносин між суб'єктами ринку зумовлює необхідність дослідження похідної уповільнення даних відносин – дебіторську заборгованість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячено ряд праць: Ф. Бутинця, С.Голова, С. Грязнової, В. Костюченко, О. Кияшко, І. Серeda, Г. Савицької, М. Швайки та ін. Але залишаються невирішеними проблеми: відображення довгострокової заборгованості, прийняття адекватних та вчасних рішень, щодо політики управління, використання у вітчизняних умовах методики аналізу дебіторської заборгованості.

Метою статті є виявлення проблем, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості, обґрунтування перспектив розвитку обліку дебіторської заборгованості, розроблення підходів щодо вдосконалення існуючих методик обліку дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від початку формування ринкових відносин в Україні і донині існує ряд нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості. Це відповідно обумовлює постійний перегляд нормативних актів і регламентуючих документів, вироблення нових шляхів удосконалення організації та методики обліку розрахунків з дебіторами.

Сьогодні облік дебіторської заборгованості має достатню кількість недоліків, найбільш суттєві з яких:

а) для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Однак форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, яку рекомендували нормативно, не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання. Крім цього, облікові регістри, що є рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема, і заборгованості загалом з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження;

б) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

в) використання у вітчизняних умовах традиційної за кордоном методики аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аналізу. Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також рівень його впливу на фінансово-господарський стан підприємств. Зазначені проблеми вказують на необхідність пошуку специфічних засобів аналізу дебіторської заборгованості, спрямованих на отримання інформації комплексного характеру, достатньої для прийняття рішень щодо глибини кризи неплатежів аналізованого суб'єкту.

Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації, пов'язаної з дебіторською заборгованістю. Вирішення багатьох проблемних питань дозволить значно вдосконалити організацію та методику обліку розрахунків з дебіторами.

Тому необхідно внести зміни у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», в яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Разом із тим слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках [2, с.191].

Уточнення вимагає визначення поточної дебіторської заборгованості, оскільки згідно з П(С)БО 10, вона «за продукцію, товари, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів і послуг та оцінюється за первісною вартістю» [4]. На нашу думку, утворення поточної дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом. Дохід, як зазначають Е. Хендріксен і М.Ван Бреда, вимірюється сумою очікуваних грошових надходжень [5], тому якщо не очікується

погашення дебіторської заборгованості у звітному періоді, то наступні надходження коштів або певних матеріальних цінностей не можна вважати доходом. Так, перерахування авансів за ще непередану продукцію призводить до виникнення дебіторської заборгованості, хоча доходу тут немає. Вважаємо, що ці пропозиції повинні бути взяті до уваги при подальшому вдосконаленні нормативної бази.

Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку. Це, відповідно, дозволить накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами з різними рівнями деталізації і узагальнення.

Потребують розробки моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих заборгованостей. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10-20% [1,с.39].

Важливо вдосконалювати методику визначення суми резерву сумнівних боргів. На нашу думку, потрібно внести зміни в діюче законодавство для стимулювання створення підприємствами цього резерву. Практика показує, що більшість акціонерних підприємств, звітність яких є обов'язковою, не створюють резерву сумнівних боргів. Тому пропонуємо внести нормативні зміни в яких би зазначалося, що суми резерву сумнівних боргів відносяться до валових витрат [4].

Виникла потреба у вдосконаленні політики управління дебіторською заборгованістю, адже саме політика управління дебіторською заборгованістю, яка представляє собою частину загальної політики управління оборотними активами і маркетингової політики підприємства, спрямованої на розширення обсягів реалізації продукції, визначає ефективність роботи підприємства. Тому досить важливим є

визначення основних (ключових) етапів формування політики управління дебіторською заборгованістю [3,с.86]:

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.
2. Формування принципів кредитної політики відносно до покупців продукції.
3. Визначення можливої суми фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредиту.
4. Формування системи кредитних умов.
5. Формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту.
6. Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості.
7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм фінансування дебіторської заборгованості.
8. Побудова ефективної системи контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Висновки. З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість підприємства, користувачам для прийняття рішень, ми пропонуємо оптимізаційну форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві:

а) наявність єдиного підходу до обліку заборгованості (дебіторської та кредиторської), зумовленого такими його перевагами, як: можливість проведення порівняльного аналізу і загального оцінювання дебіторської та кредиторської заборгованості; пов'язаність суб'єктів обліку (будь-яке підприємство може бути у ролі дебітора і кредитора);

б) високоякісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений: наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків; веденням аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку;

узагальненням та накопичуванням аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кватирка П. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / П. Кватирка // Наукові Записки. - Випуск №14.- 2009.- С. 38-42
2. Кияшко О.М. Необхідність облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства / О.М.Кияшко // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №3. - С. 190-196.
3. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства / О. Г. Лищенко, І. С. Серeda // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. - 2010. - №3. - С. 84-89.
4. Терещенко В.С., Сударікова К.Г. Облік дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи вирішення [Електронний ресурс].- Режим доступа: <http://www.rusnauka.com>.

№	Студ. вісник ВИПУСК 1(4). Частина 1 Тема	Науковий керівник	Стор.
	<u>УКРАЇНОЗНАВСТВО</u>		3
1	МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ ХВИЛЬОВИЙ – ПИСЬМЕННИК І ПАТРІОТ В. В. Свідерський	Березовська Т.В.	3
2	ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕТНОСОЦІОЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ М.В. Шпунтова	Березовська Т.В.	6
3	УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ І ПРОСВІТИТЕЛЬ ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА Т. В. Асмолова	Лукьяненко Д.В.	10
	<u>ІНФОРМАТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ</u>		15
4	ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ І.І. Бендерська	Рогачова С.А.	15
5	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ В ОБЛІКУ Л.Г.Побережник	Рогачова С.А.	21
6	ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМ «1С: БУХГАЛТЕРІЯ» ТА «ПАРУС - БУХГАЛТЕРІЯ» О. В. Рафальська	Рогачова С. А.	27
7	АНАЛІЗ КОМПЮТЕРНИХ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ Т.С. Бережнова	Рогачова С.А.	32
8	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ З ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ Н. С. Масіна	Рогачова С.А.	38
9	1С: БУХГАЛТЕРІЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ А.В. Гебуза	Рогачова С.А.	44
10	ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ	Рогачова С.А.	49

	І.В. Саломенік		
11	КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕСПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В.С.Салькова	Рогачова С.А.	56
	<u>ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ</u>		61
12	ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ Ю.К. Козирева	Мішутіна І. М.	61
13	ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА А. Д. Асафова	Мішутіна І.М.	68
14	ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ І.І. Бендерська	Кравчук Л.С	74
15	ФІНАНСОВЕ ПРАВО У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА М.Д. Доценко	Мішутіна І.М.	80
16	СУТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО СТАДІЙ І. М. Куц	Мішутіна І.М.	87
17	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ К.В. Бондаренко	Кравчук Л.С.	93
18	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ І.І. Бендерська	Карєба М.І.	99
19	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ Швець Л.В	Кравчук Л.С.	105
20	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА А. А. Бундук	Кравчук Л.С.	111

21	РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ Ю. О. Біла	Кравчук Л.С.	118
22	ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ : СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ Н. С. Масіна	Кравчук Л.С.	121
23	ВИЗНАЧЕННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ, ЩО ВХОДЯТЬ У ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОГО ПРАВА Н. В. Гевкалюк	Мішутіна І. М.	127
24	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ О.М. Киричук	Кравчук Л.С.	133
25	ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ А.В. Гебуза	Мішутіна І.М.	140
26	ПРАВОВІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ А. В. Гуденко	Мішутіна І. М.	145
27	ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПІДСТАВИ ТА УМОВИ Ю.В.Бізікова	Кравчук Л.С.	150
28	ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО ШАХРАЙСТВА ТА ПРАКТИКА ЙОГО УНИКНЕННЯ І. С. Бондаренко	Кравчук Л.С.	155
29	РЕФІНАНСУВАННЯ ІПОТЕЧНИХ КРЕДИТІВ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ І. С. Бондаренко	Карєба М. І.	160
30	РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В РИНКОВИХ УМОВАХ О. В. Дуб'яга	Лункіна Т. І.	164
31	НАПРЯМКИ ГРОШОВО – КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИХОДУ З ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ Ю.К. Козирева	Лункіна Т. І.	173
32	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ А. С. Кокарева	Лункіна Т. І.	181

33	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ Н.С.Масіна	Лункіна Т.І.	187
34	НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ І.І. Бендерська	Лункіна Т.І.	193
35	ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ Чоп Ю.В.	Кравчук Л.С.	199
36	СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ А.О.Артюшенко	Кравчук Л.С.	205
37	УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ТА ЙОГО РИЗИКИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ І.М.Каверіна	Кравчук Л.С.	211
38	УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН Денисова Н.В.	Кравчук Л.С.	217
39	КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ Багріновська Т.М.	Кравчук Л.С.	223
40	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ М.І. Макуріна	Кравчук Л.С.	228
41	ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА А.В.Гусаренко	Кравчук Л.С.	234
42	НЕДОЛІКИ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ Овчарова М. С.	Кравчук Л.С.	242
43	ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ОБІГУ С.В. Бабелюк	Кравчук Л.С.	247
44	КРЕДИТУВАННЯ АПК О. О. Шаповал	Рябенко Г.М.	255

45	БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ТА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ В.С. Салькова	Рябенко Г.М.	260
46	ПРОФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ, «МІФ» ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ А. В. Гуденко	Рябенко Г.М.	265
47	ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ К.О. Кучманіч	Рябенко Г.М.	270
48	ШЛЯХИ НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ Н.Є. Іванова	Рябенко Г.М.	275
49	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ О.В.Рафальська	Рябенко Г.М.	281
50	ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ В.Ю. Турбель	Рябенко Г.М.	286
51	ОБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В. Л.Коляда	Резніченко Д.В.	292
52	ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК: ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ Н. Я. Бунзяк	Резніченко Д.В.	298
53	ОПТИМІСТИЧНИЙ ТА ПЕСИМІСТИЧНИЙ СЦЕНАРІЙ ПОДАТКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ М.С. Білан	Резніченко Д.В.	304
54	ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА РЕСУРСО - Й ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ К.О. Годорожа	Резніченко Д.В.	310
55	ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПИ Лелюк А.Г.	Резніченко Д.В.	316
56	ВПЛИВ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МАЛОГО	Резніченко Д.В.	322

	БІЗНЕСУ Мартиненко Я.О		
57	ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ О. О. Мачула	Резніченко Д.В.	328
58	СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ І. О. Кондратьєва	Резніченко Д.В.	334
59	СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ Ю. Д. Хлинова	Резніченко Д. В.	340
60	ФІНАНСОВІ ДОМІНАНТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ О.І. Чебанова	Резніченко Д.В.	345
61	МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВКИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ А.П.Шевченко	Резніченко Д.В.	352
62	ПОДАТКОВЕ РЕФОРМУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ І. Б. Шишка	Резніченко Д.В.	358
63	БАНКІВСЬКА КРИЗА 2008-2009 РОКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В.С.Ющенко	Резніченко Д.В.	364
64	ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ Т. Е. Бережнова	Карєба М.І.	370
65	ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА НІМЕЧЧИНИ ЯК ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ Мартиненко Я.О.	Бурковська А.В.	376
66	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОВГОСТРОКОВОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ Н. Я. Бунзяк	Бурковська А.В.	382
67	ПРОБЛЕМИ КРЕДИТНИХ СПІЛОК М.С. Білан	Бурковськ А.В.	388
68	ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ К.О.Годорожа	Бурковська А.В.	392

	СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ В.О. Гугаш	Бурковська А.В.	398
69	СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ Коляда В. Л.	Бурковська А.В.	406
70	ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КРЕДИТУВАННЯ АПК УКРАЇНИ Лелюк А.Г.	Бурковська А.В.	412
71	Сучасний стан та проблеми забезпечення доходності комерційних банків в умовах фінансової кризи Беляєва Н О	Лункіна Т. І.	418
72	ПРОБЛЕМИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ А.П. Шевченко	Бурковська А.В.	423
73	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ СВІТОВОГО РИНКУ КАПІТАЛІВ : ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ Суховій О. М.	Бурковська А.В.	429
74	ГРОШОВІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ О.В. Кваша	Бурковська А.В.	436
75	БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ Величко А.О.	Бурковська А.В.	443
76	ПРОБЛЕМИ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ І. О. Кондратьєва	Бурковська А.В.	449
77	МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ Перепьолкіна С.О.	Бурковська А.В.	455
78	ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ Цимбал А.М	Бурковська А.В.	460
79	НОРМАТИВИ, ЯКІ ВСТАНОВЛЮЄ НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ О.І. Чебанова	Бурковська А.В.	465
80	ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ Дуб'яга І.В.	Мішутіна І.М.	472
81	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ А. Р. Сулейманова	Мішутіна І. М.	479
82			

83	ВПЛИВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ Багріновська Т.М.	Лункіна Т.І.	485
84	<u>ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ</u> ЯКІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ Т.С. Осадча	Карєба М.І.	493 493
85	АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ О.А.Гайдай	ВишневськаО.М.	499
86	ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ А.В.Гайдейчук	ВишневськаО.М.	504
87	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ Дяченко О.С.	ВишневськаО.М.	509
88	ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА НА ВНУТРІШНЬОМУ ТА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКАХ І.С.Погорелова	Костаневич Н.І.	515
89	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ) Боровська А.О.	Костаневич Н.І.	519
90	ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ Валько І.	ВишневськаО.М.	523
91	АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТРАНСГЕННИХ РОСЛИН НА ГРУНТОВІ МІКРООРГАНІЗМИ О.В. Кривошеєв	ВишневськаО.М.	529
92	АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ Киричук О.М.	ВишневськаО.М.	536
93	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЦТВА БЮПАЛИВА В УКРАЇНІ О. В. Дуб'яга	ВишневськаО.М.	543
94	АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ О.С.Матвійчук	Вишневська О.М.	549
95	АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ ЕНЕРГІЇ –	ВишневськаО.М.	554

	ПЕРСПЕКТИВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ РЕГІОНУ Л.В. Скар		
96	ОЦІНКА ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ Чоп Ю.В.	ВишневськаО.М.	560
97	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАХИСНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ СОТ М.В. Карканиця	Вишневська О.М.	565
98	АГРАРНИЙ СЕКТОР У СУЧАСНИХ УМОВАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ Б.С.Сотніченко	Вишневська О.М	571
99	АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ СОТ Акімова А.О.	ВишневськаО.М.	576
100	СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА Соловей А. І.	ВишневськаО.М.	582
101	ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ Різун Л.О.	Белевят О.А.	587
102	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО АПК В УМОВАХ СОТ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА Юрченко С.Г.	Белевят О. А.	593
103	ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА О.С. Христинюк	ВишневськаО.М.	598
104	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Подрядова А. С.	ВишневськаО.М.	602
105	РИНКОВІ МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СОТ Недова О.М.	ВишневськаО.М.	608
	<u>БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК</u>		614
106	ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА ЗА КОРДОНОМ А. Д. Асафова	Пісоченко Т.С.	619
107	УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕЗЕРВНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ Ю.К. Козирева	Пісоченко Т.С.	626

108	ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І.І. Бендерська	Пісоченко Т.С.	633
109	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ Л.Г.Побережник	Боднар О.А.	638
110	ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ О. В. Рафальська	Боднар О. А.	644
111	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В.С.Салькова	Боднар О.А.	649
112	ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У МІЖНАРОДНОМУ ДОСВІДІ У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНСЬКИМ М.Д. Доценко	Пісоченко Т.С.	658
113	ОБЛІК ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І. М. Куц	Пісоченко Т.С.	664
114	ХАРАКТЕРИСТИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ Овчарова М. С.	Пісоченко Т.С.	672
115	ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В США М.І. Макуріна	Пісоченко Т. С.	678
116	ФСП ЯК ОДНА ІЗ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ НАПРАВЛЕНА НА ПІДТРИМКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Л.В. Скар	Сердюк В.Т.	682
117	ВІДОБРАЖЕННЯ ДОХОДУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Фірман В.Г.	Сердюк В.Т.	688
118	ОБЛІК ОПЛАТИ ПРАЦІ В РИНКОВИХ УМОВАХ Мируцька К. В.	Сердюк В.Т.	694
119	ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА Скороненко Л.С.	Сердюк В.Т.	701
120	АНАЛІЗ І ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ О.М.Зуб	Дубініна М.В.	705
121	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	Пісоченко Т.С.	709

	Ю.О. Біла		
122	ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ТА США А. А. Бундук	Пісоченко Т.С.	711
123	ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА УКРАЇНІ Т.Є Бережнова	Пісоченко Т.С.	717
124	ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У США Н. С. Масіна	Пісоченко Т.С.	724
125	СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ФРАНЦІЇ А.В. Гебуза	Пісоченко Т.С.	730
126	СУТНІСТЬ ТА ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ РЕАЛІЗАЦІЇ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ Т.В.Штучка	Пшениченко Т.С.	735
127	БУХГАЛТЕРСЬКИЙ І ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ) Ю.О. Єфімова	Пісоченко Т. С.	740
128	ВПЛИВ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ Ангелова О.С.	Сіренко Н.М.	747
129	ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ С. С. Берестов	Сіренко Н.М.	753
130	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА О. С. Боровець	Сіренко Н.М.	758
131	СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПОРЯДКУ НАРАХУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОБЛІКУ Прядко І.О.	Сіренко Н.М.	764
132	ПОРІВНЯННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ У П(С)БО ТА МСБО А. В. Гуденко	Пісоченко Т. С.	769
133	БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ К.О. Сірошенко	Пісоченко Т.С.	774
134	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ В ІТАЛІЇ А.В.Гусаренко	Пісоченко Т.С.	779

135	СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ТА РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ Багріновська Т.М.	Пісоченко Т.С.	784
136	ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ Ю.В.Бізікова	Пісоченко Т.С.	789
137	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ О.В. Смирнова	Сіренко Н.М.	795